COMMENTARIJ IN LIBROS ARISTOTELIS STAGIRITAE DE ORTU, & INTERITU...

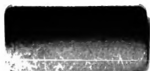
Antonio Rubio, Miguel : de Jamayo

NAZIONALE
VITT. EMANUELE
14
11 C
32

RVBIO
IN
ARIST

COMMENTARII IN LIBROS ARISTOTELIS Stagiritę de ortu, & interitu rerũ naturalium; ſeu de generatione, & corruptione earum: vnà cum dubijs, & quæſtionibus hac tempeſtate in Schola agitari ſolitis.

A DOCTORE ANTONIO RVBIO Rodenſi Societatis Ieſu Theologo, Theologiæq; profeſſore compoſiti.

CVM DVPLICI INDICE, QVORVM vnus capita, & quæſtiones eodem ordine quo agitantur, alter res omnes alicuius momenti continet.

MATRITI.

Ex Typographia Regia,

M. DC. IX.

u del Hdo Miguel de Tamayo ...

LICENTIA SVPERIORIS.

EGo Bartholomeus Perez de Nueros, Prouincialis Societatis Iesu in Prouincia Toletana, potestate ad id mihi facta à Reuerēdo admodum Patre Claudio Aquauiua Præposito nostro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Aristotelis de generatione, & corruptione à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis Iesu compositi, & grauium Doctorumq; hominum nostræ Societatis iudicio approbati. In cuius rei fidē has litteras manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus 28 Septembris anni 1608. in domo nostra Iesu del monte Complutensis collegij.

Bartholomeus Perez de Nueros.

APPROVATIO.

SVpremi Senatus iussu perlegi commētaria in duos libros Aristotelis de ortu, & interitu rerum naturalium, siue de generatione & corruptione earum doctissimi Doctoris Antonij Rubij Societatis Iesu, laudo maximi authoris ingenium, & eruditionem, ac commentaria digna iudico, velut vndique accuratè rimata, vt cū magna securitate, vtilitate, & laude typis mandari possint. Apud sanctum Philippum de Madrid die 25. Octobris anno 1608.

Christophorus de Fonseca.

TASSA.

YO Christoual Nuñez de Leon, escriuano de Camara del Rey nuestro Señor de los que en su Consejo residen, doy fee, que auiendose visto por los señores del vn libro intitulado *Comentario*, sobre los libros de Aristoteles de generatione & corruptione, compuesto por el Doctor Antonio Rubio de la Compañia de Iesus, que con licencia de los dichos señores fue impresso, tassaron cada pliego de los del dicho libro a quatro marauedis, y parece tener sesenta y ocho pliegos, que al dicho respeto monta dozientos y setenta y dos marauedis, y a este precio mandaron se vendiesse, y no a mas, y que esta tassa se pōga al principio de cada libro de los que se imprimieren. En Madrid a doze de Hebrero de mil y seyscientos y nueue años.

Christoual Nuñez de Leon.

Errata sic sunt corrigenda.

Littera p. paginam: c columnam indicat.

Errata primi Libri.

MObile, lege mobili. p. 3. c. 2. assertur, lege affertur. p. 4. c. 1. nulla, lege vlla. p. 56. c. 2. eodem, lege eadem. p. 10. c. 2. siue, lege siue. p. 58. c. 1. putroni, lege patroni. p. 125. c. 2. fiunt, lege sint. p. 211. c. 1. dicit, lege duci. p. 215. c. 2.

Errata secundi Libri.

DEnsitare, lege densitare. p. 473. c. 1. desiutione, lege definitione p. 419. c. 1. faltem, lege saltem. p. 431. c. 2. uon, lege non p. 461. c. 2. generatur, lege generetur. p. 461. c. 1. factum lege factus. p. 471. c. 2. antiquæ, lege antiquæ. p. 479. c. 1.

Hoc volumen correspondet suo exemplari demptis his mendis. Datū Matriti die 13. mensis Februarij anni 1609.

Licen. Franciscus Murcia de la Llana.

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Doctor Antonio Rubio de la Compañia de Iesus, nos fue fecha relacion, que auiades compuesto vnos comẽtarios sobre los libros de Aristoteles, de generatione & corruptione, para vtilidad y prouecho de los que estudiauan Philosophia, y nos pedistes y suplicastes, os mandassemos dar licẽcia y preuilegio para lo poder imprimir, ó como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias, que la Prematica por nos vltimamente fecha sobre la impression de los libros dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien, por la qual por os hazer biẽ y merced os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corren, y se cuenté desde el dia de la fecha della, vos ó la persona que vuestro poder ouiere, y no otro alguno, podays imprimir y vender los dichos Comentarios que de suso se haze mencion, por el original que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado y firmado al fin del de Christoual Nuñez de Leon nuestro escriuano de camara, de los que en el residen, con que antes que se venda lo trayays ante ellos juntamẽte con el dicho original, para que se vea si la dicha impression està conforme a el, o traygays fee en publica forma, como por corrector por nos nombrado se vio y corrigio la dicha impression por su original. Y mandamos al impressor que imprimiere los dichos Comẽtarios, no imprima el principio ni primer pliego, ni entregue mas de vn solo libro cõ el original al autor, o persona a cuya costa se imprimiere, y no otro alguno, para efeto de la dicha correcciõ y tassa, hasta que primero el dicho libro estè corregido y tassado por los del nuestro Consejo, y estando assi, y no de otra manera pueda imprimir el dicho libro, principio, y primer pliego, en el qual siguidamẽte ponga esta nr̃a licencia, y preuilegio, y la aprouaciõ, tassa, y erratas, sopena de caer, e incurrir en las penas contenidas en la Prematica, y leyes de nuestros Reynos que sobre ello dispo- nen. Y mandamos, que durãte el tiempo de los dichos diez años,

persona

persona alguna sin vuestra licencia no le pueda imprimir, ni vẽder, so pena que el que lo imprimiere aya perdido y pierda todos y qualesquier libros, moldes y aparejos, que de los dichos libros tuuiere, y mas incurra en pena de cincuẽta mil marauedis: la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidentes, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, alguaziles de la nuestra casa, Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistẽte, Gouernadores, Alcaldes mayores, y Ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, assi los que agora son, como los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula, y cõtra su tenor y forma, y de lo en ella contenido, no vayan, ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en el Pardo, a diez dias del mes de Nouiembre de mil y seyscientos y ocho años.

Y O E L R E Y. Por mandado del Rey nuestro Señor.
Tomas de Angulo.

ILLVSTRI ADMODVM, NECNON sapientissimo viro, omniumq; virtutum splendore clarissimo D.D Gabrieli Suario de Toledo, Matritensi Archidiacono in sacra Ecclesia Toletana, eiusdemq; Canonico, & Archiepiscopali Senatui præsidi dignissimo, Doctor Antonius Rubio Societatis Iesu Theologus æternam precatur fœcilicitatem.

VOD habebam in votis (vir præstantissime) quod optandum maximè, quærendumq; fuit, id sanè modo fœlici sorte videmus oblatum; etenim ex quo illa cœpit (antiquior vtinam) necessitudo nostra, cũ mihi extitisset vnũ, vt debitum maximè, ita & optatum, atq; hoc vnum esset mei erga te animi, vel leue signum offerre; iam tandem fuit obtentum, quod erat tamdiu expetitum. Huius autem accensi studij, ac debiti officij tres simul præ alijs extitere causæ cum primis nobiles, & illustres. Quæ licet omnibus magna ex parte innotescant, vt à me sunt præ multis obseruatæ, ita & præ alijs à me pariter commemoratas volui. Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorum eximiæ dignitati tuarum virtutũ laudi, & gloriæ singulari. Hæc vna causa est, quæ multorum animos tui amore ardentissimo tenet accensos: atq; vt alias omittam, ciuitatem, & loca, in quibus hæc viget fama clarissima; in Ecclesia certe, atque vrbe Toletana virtutum splendor est maximus, laus creuit, sumitq; semper incrementa gloriæ. Clamant in ea pauperes, orbati, & afflicti, qui omnes in te vno, non tam patronum agnoscunt, quàm patrem, vt qui in eorum subleuandis miserijs, nec laboribus parcas, nec sumptibus. Diuites hoc laudant, & nobiles, quos veræ nobi-

nobilitatis munera, rectumque diuitiarum vsum exemplo doces potius quàm sermone, nec illud certe omittam, quod in Ecclesia illustri Toletana, in qua (vt tua sunt merita) inter primas dignitates locum tenes; eam de te viri omnes grauissimi opinionem imbiberunt, vt quæ sese offerunt negotia, & causæ, in quibus multorum communes, seu totius etiam Ecclesiæ res aguntur, tuæ præ cęteris fidei, prudentiæ, authoritatiq; commissa velint. Testatur hoc idem, nec verbis tantum, sed factis etiam ostendit Illustriss. Cardinalis eiusdem Ecclesiæ Toletanæ spectatissimum caput, qui eius quem habet Senatus, in quo totius Diœcesis graues deciduntur causæ, te vnum habet præsidem dignissimum, cuius vel maximè sunt omnia commissa iudicio. Verum licet plura hæc sint, atq; maiora, quàm quæ à me possint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen sunt, quæ non ad me solum, vel ad nostrę Societatis alumnos spectare videantur, sed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quæ vero tua sunt in nostram Societatem merita, ex his qui hanc nostram degunt Toletanam prouinciam, ignota sunt nemini; hæc sanè sunt, quæ non communi in reliquos, sed peculiari in nos iure sibi vendicant tuo, vel maximè obsequio nos omnes omniaque nostra esse dicata.

Quoniam vero ita indulgendum est debitis laudibus, vt singularis etiam tuæ modestiæ consulatur: quamuis longæ texendæ orationis suppetebat copia, vnum tui erga nos animi signum perstringam breui. Atq; hoc quidē est à me non raro obseruatum, quod cum de rebus nostris lubens sæpe loquaris, adeo te nobiscum exhibes cōiunctum, vt quæ solum nostra sunt, non tua, te ipsum nobis annumerās communi appellatione appelles nostra. Cũ Societatis nominas parētem Ignatiũ, Ignatiũ eumdē parentē nostrũ vocas, ac rursus cum de Societate exoritur sermo (quasi vnus ex nostris esses) de eadem ipse Societate loquens nostram dicere soles Societatem. Accedit tandem (vir præstantissime) id quod licet postremo referatur loco, haberi à me non debet in postremo. Tuus est hic erga me ipsum animus, quæq; inter nos amicitia, coniunctioq; intercedit, nam si tuus erga omnes nostræ Societatis ardentissimus amor, vt complectitur omnes, ita & singulos commouere debet. Quid quæso maiorem apud me vim habeat oportet, quàm à te, non communi erga omnes amore, sed peculiari etiam studio prosequi, & amari? Quapropter cum ex Philosophicis voluminibus, quæ non mediocri labore vulganda suscepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitassem, eamdem volui tuo semper nomini consecratā, hoc mei erga te animi vestigium, & signum, hæc litteraria munuscula exigua (si si dignitatis tuæ ducatur ratio mei tamen animi monumenta clarissima qua præditus es benignitate suscipe, qui tanti semper optimarum artium studia fecisti: quod si tibi (vt spero) gratum extiterit, quod mihi gratius erat, & optatius obtinuisse videbor. Vale.

COMMENTARIORVM IN DVOS LIBROS Aristotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum,

PROOEMIVM.

1 MNIA ferè, quæ in principio cuiusq; operis inquiri solét, atque explicari, per se sunt de hoc manifesta. Nam inscriptio (vt solet) à principali affectione corporis naturalis sumitur, quę est generatio, per quã incipit esse; & corruptio, per quã desinit. Ordo etiã huius operis cũ cęteris partibus Philosophiæ naturalis per se est manifestus; sunt enim libri isti tertia pars huius scientiæ post primam, & secundam, nempe octo libros Physicorum, in quibus disputatum est de ente naturali in cõmuni, prout principia motus continet: & libros de Cœlo, & Mũdo, in quibus egit Aristoteles de eodem ente naturali; simplici quidem, vt habet principium motus ad certum locũ, vel vbi; quod ex naturali constitutione totius vniuersi ei conuenit. In tertio verò loco agitur de eodem corpore, vt habet in se principium generationis, & corruptionis.

Diuisio verò nõ est minus facilis, nam duo explicat Aristoteles in toto hoc opere. Primum, naturam generationis, corruptionis, alterationis, augmentationis, & mixtionis; per quas mutationes, vel motus aliquã formam acquirit corpus naturale, nempe substantialẽ, à qua habet esse simpliciter; vel accidentalem, per quam habet esse tale. Secundum, naturam corporũ simplicium, & qualitatum eorum, quæ vocãtur primæ, in quantum per eas vnum in aliud transmutari potest, vel duo in tertiũ. Et ideo in duos libros diuiditur ab Aristotele, ita vt primum in primo libro explicet, & secundum in secundo.

Solum potest esse dubiũ de subiecto, seu obiecto adæquato huius partis; nam sicut tota Philosophia habet subiectum totale, sub quo comprehendũtur omnia, de quibus agit; ita singulæ partes eius habere debẽt partialia subiecta sibi adæquata, sub quibus comprehendantur omnia, de quibus agitur in singulis; quod autem sit obiectum huius non est certum inter expositores Aristotelis.

Sed prima opinio asserit obiectũ esse corpus simplex, seu elemẽtum, in quantum moueri potest, non quidem secundum locum, vel vbi; nam hoc modo egit Aristoteles de illo in libris de Cœlo, & Mundo; sed secundum formam absolutam, & inhęrentem substantialem, vel accidentalem. Ita Albertus Magnus tractatu 1. de generatione capite 1. Auerroes 1. lib. de Cœlo comm. 1. & Alexand. lib. 1. Metheo. in principio. 2

Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Sensu, & sensili cap. 4. vbi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat se in eo egisse de elementis; hoc est in secundo libro. Probatur etiam ratione; quia postquam in libris Physicorum disputatum est de corpore naturali in communi, in reliquis partibus disputari debet de eodem in particulari; hoc est de simplici, & composito, vt habet in se principium mutationis, & motus: sed in libris de Cœlo egit Aristoteles de corpore simplici, vt habet principium motus ad locum; ergo in hac tertia parte agit de eodem, vt habet principium motus ad formam substantialem, vel accidentalē, hoc est vt alterari, augeri, & generari potest, quod solum habent elementa. Probatur consequētia, quia in nulla alia parte totius Philosophiæ agit de corpore simplici sub hac ratione vniuersali, vt per se est manifestum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi esse subiectum huius operis. Cuius ratio sumitur ex inscriptione; nam si de generatione, & corruptione inscribitur; ergo de his tamquam de propria, & adæquata materia agitur, & consequenter tāquam de adæquato obiecto.

3 Tertia opinio est quorumdā modernorum asserentium subiectum esse corpus naturale, commune quidē ad simplex, & compositum, in quantum est generabile, & corruptibile. Quod probant, quia sicut hæc pars continetur sub tota Philosophia, ita obiectum eius debet contineri sub adæquato obiecto totius Philosophiæ, & ab eo distingui sub aliqua ratione speciali, per quam cōtrahatur. Sed vtramque conditionem habet corpus naturale, vt generabile, & corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum.

Vltima opinio asserit obiectum esse ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc est, abstrahentem à substantiali, & accidentali: per formam intelligens absolutam, vt excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo possit vocari forma, in quātum inhæret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinsecum accipitur, & ideo sub obiecto huius operis non comprehēditur; sed de corpore naturali, vt habet principium motus ad Vbi, per se agitur in libris de Cœlo. Hæc est cōmunis, & vera sententia. Quam tenent Diuus Thomas, Ægidius, Marsilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à sufficienti diuisione ex refutatione aliarum. Quia subiectum adæquatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali scientia per se agitur, & si sit scientiæ partialis, debet contineri formaliter, & per se sub totali subiecto integræ scientiæ; sed nullū aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita explicatum: ergo hoc solum erit obiectum adæquatum huius partis. Probatur minor; primo de corpore simplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo euidens est non comprehendere omnia, quæ tractantur in hoc opere; in quo agitur per se de generatione, & corruptione omnium corporum, & non solum de elementis; imo per se etiam agitur de augmentatione, quæ non conuenit propriè elementis, sed mixtis viuentibus tantum: ergo elementum non potest esse adæquatum obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quæ tractantur in hoc opere,

corpus

...us vt generabile, & corruptibile ...id ponit pro obiecto tertia opi... quia ratio sub qua agitur de cor... e naturali vniuersalior est, nem... vt habet principium non solum ...nerationis, & corruptionis, sed al...rationis, & augmentationis; ergo ...lum vt generabile, & corruptibile ...on potest esse adæquatum obie...tum, sed ad summum principale; ...uia generatio pręcipua mutatio est ...d quam aliquo modo ordinantur ...æteræ. Sed nec eadem generatio, & ...corruptio quas ponit secunda opi...nio, habent primam conditionem, quia non continentur directè, & per se sub obiecto totius Philosophiæ, quod est ens naturale, sed proprietates quędam, vel accidẽtia eius sunt, vt per se est manifestum; ergo repugnat esse obiectũ huius operis. Vnde sequitur solum esse ens naturale, vt habet principium motus ad formam, quia in eo tantum concurrũt duæ illæ conditiones: nam directè, per se, & formaliter continetur sub obiecto totius Philosophiæ naturalis, quod est ens mobile, aut ens naturale; & formaliter cõtinet omnia, quæ in hac parte tractantur.

5 Ad testimonium primę opinionis concedendum est; quod de elemẽtis appelletur ab Aristotele opus hoc; sed neganda est consequentia, quod ideo sit adæquatum obiectum, quia satis est de elementis aliquo modo agere, vt tale posit appellari aliquã-do opus; non requiritur, quod de eis tamquam de obiecto adæquato agatur. Et eodem modo concedenda est tota ratio eiusdẽ opinionis; sed neganda consequentia vltima, quod de corpore simplici, vt mobile ad formã agatur in hac parte Philosophiæ, vel in alijs tãquam de obiecto adæquato, sed in hoc agitur per se tamquam de parte obiecti adæquati.

Ad argumẽtum secundæ opinionis concesso antecedenti, quod de generatione Inscribatur opus, neganda est consequentia, quod generatio, & corruptio sint obiectum adæquatũ, sed solum sunt ratio quædam obiecti principalis, à quo sumitur denominatio.

Ad argumentum tertię opinionis concedenda est maior, & minor, sed neganda consequentia: nam illę duę conditiones non sufficiunt ad constituendum adæquatum obiectum, quia non continent omnes rationes sub quibus in hoc opere agitur de ente naturali: sufficere tamen possunt ad obiectum principale, quod concedimus esse ens naturale, vt generabile, & corruptibile.

Diuisio primi Libri.

QVamuis decem habeat capita liber primus, in quatuor præcipua mẽbra diuidi potest; quia quatuor sunt præcipua in eo explicata ab Aristotele, nempe alteratio, generatio, augmentatio, & mixtio, ad quæ reducuntur actio & reactio, passio, & approximatio agentis ad passum necessario ad illas requisita. 6

(?)

LIBER PRIMVS ARISTOtelis de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum.

CAPVT PRIMVM.

Textus Aristotelis.

DE generatione autem, & corruptione, quæ natura generantur, & corrumpuntur, &c.

Breuis expositio textus.

VNiuersale intentum Aristotelis est in quatuor capitibus primis huius libri probare, quod detur generatio substantialis, per quã res naturales secundum substantiã de nouo fiant, & ostendere, quid sit hęc generatio substantialis, & quomodo à cæteris mutationibus, præsertim ab alteratione distinguatur. Vt autẽ hoc efficiat, proponit prius sententias antiquorum Philosophorum; quibus refutatis ex propria vtrumque docet.

Intentum igitur huius primi capitis est afferre duas opiniones antiquorum Philosophorum de principijs rerum naturalium, secundum quas, quidam eorum non poterant distinguere generationem ab alteratione; alij verò distinguere quidẽ poterant; sed verè non solum non distinguebant eas, sed alterationem omnino tollebant; & sibi erant contrarij in his, quæ asserebant: & ideo in duas partes diuidetur caput, nã in priori assertur, & refutatur prima, in posteriori secunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum naturalium fuit, quod vnum tantum esset principiũ immobile, & perpetuum, ex quo omnia fierent, & illud quidem ens actu, atque completum, vt ex 1. lib. Phys. constat. Hos vero Philosophos ait, non posse distinguere generationẽ ab alteratione; quod ita probat. Si vnum tãtum datur principium immobile, & perpetuum, quod sit ens actu, ergo non potest transmutari secundum substantiam; quia iam desineret esse: solum ergo posset transmutari secundum diuersas qualitates. Probatur consequentia, quia si erat immobile, non poterat mutari secundum locum; & cum esset vnũ semper manens, non poterat mutari secundum quantitatem, quia mutatio secundum quantitatem, quæ est augmentatio simul fit cum mutatione substantiali, quæ est nutritio; quare iam susciperet mutationem secundum substantiam, & ideo non esset omnino inuariabile substantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio secundum diuersas qualitates est alteratio, ergo quidquid fiebat ex illo, per solam alterationem fieri posset, & hęc esset generatio, & ideo non distingueretur generatio ab alteratione.

Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij vero infinita quędam corpuscula indiuisibilia, quę vocabant athomos, vt ex eodẽ 1. lib. Physicorum patet. Et isti bene poterant distinguere generationem ab alteratione (inquit Aristoteles,) quia 8

per

er congregationem elementorum in quoddam chao, (quam vocabat amicitiam) dicebat Empedocles res generari; & per separationem ab eodem chao (quā vocabat litem) corrumpi: & ab illo chao procedere diuersas, non solum secundum substātiam, sed etiam secūdum qualitates, quia ignis genitus procedebat calidus; & terra sicca, & dura: diuersitas autem secundum qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera non distinguebat generationem ab alteratione, imo potius tollebat alterationem, quia existimabat qualitates elementorum esse formas substantiales eorum, & ex alia parte asserebat non transmutari elementa secūdum formas substantiales, quia sunt prima principia immutabilia, ex quibus cætera fiunt: præterea non potest dari alteratio, neque vlla mutatio, nisi detur vnum subiectū permanens sub terminis contrarijs, inter quæ versari debet; sed Empedocles non ponit tale subiectum commune, sed plura principia materialia diuersa: ergo nec potest ponere alterationē. Vnde sequitur nec variari secundum qualitates, quod est non alterari, quia alteratio est variatio secundum qualitates.

Probat tandem Aristoteles, quod in his, quæ Empedocles dicebat, cōtinebatur contradictio, quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per cōiunctionem in chao illo, generari vero, atque procedere diuersa ex eodem chao, vt ignem calidum, & aquam frigidam: ex alia vero parte non trāsmutari secundum substantiam, nec vnum fieri ex altero; sed non possunt fieri vnū quid per coniunctionem in chao, nisi corrumpantur; cum ex propria natura sint diuersa & contraria, nec possunt procedere diuersa secundum substantiam, nisi ex illo vno generentur, quod est generari quodlibet ex altero: ergo sibi ipsi contrarius est.

CAPVT II.

Textus Aristotelis.

Omnino itaque de generatione, & corruptione simplici dicendum est, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius capitis est tradere duas alias opiniones antiquorum Philosophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit vtramque opinionē, asseritq; minus falsam esse secundam, quàm primam: in secunda affert rationem secundæ, & soluit, falsitatem quæ eiusdem opinionis ostendit.

Communem ferè sententiam fuisse asserit antiquorum Philosophorū, 9 res omnes generari per congregationem quarumdam magnitudinū indiuisibilium, & corrumpi per separationem earū. Sed Plato, & eius discipuli dicebant has magnitudines esse superficies indiuisibiles; Democritus verò, & Leucipus esse indiuisibilia corpora, quæ vocabant athomos. Quorum sententiam minus esse falsam docet, quàm sententia Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio physica intelligi potest ex ea: quod sic probat. Ex superficiebus congregatis non potest fieri aliquod ens physicum, sed solū figuræ mathematicæ abstrahentes à materia sensibili, quemadmodum neque ex lineis, nisi triangulus, vel quadrangulus, & ex consequenti

nec aliqua mutatio physica circa corpora; ergo non est intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis. Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere potest; nam cum ex paruis corporibus res naturales componi doceat, asserere potest, quod per diuersam dispositionem, & conuersionẽ athomorum transmutentur secundum diuersa accidentia, vt secundum diuersos colores, aut figuras, quemadmodum diuersi colores apparent in collo columbę ex diuersa dispositione, aut modo se habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cæteras qualitates non habere esse permanens in corporibus, sed variari secundum diuersas positiones, aut conuersiones athomorũ, ex quibus eadem corpora componuntur.

10 Ratio autẽ, qua Democritus probabat res omnes naturales componi ex quibusdam corporibus indiuisibilibus, quæ athomos vocabat, euidens apparet: procedit autem sic. Vel componuntur res ex corporibus indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus; ex his non potest componi; ergo necessario dicendum est, quod ex illis cõponatur. Minorem probat, quia si componitur ex corporibus, vel partibus diuisibilibus in infinitum; cũ possibile posito in esse nullum sequatur inconueniẽs, poterit esse actu diuisum in omnes suas partes; & tũc ex omni diuisione actu facta: vel quod remanebit, erunt puncta, vel qualitates, vel nihil: nihil horum esse potest; ergo nec possibile est poni in actu diuisionem continui; & ex cõsequenti non componetur ex partibus, aut corporibus diuisibilibus, sed ex athomis indiuisibilibus. Probat iterum minorem, quia si in nihilum resoluatur diuisio corporis; ergo ex nihilo erit factum; nam eodem modo se habet res ad corruptionem, sicut ad generationem; sed ex nihilo fieri repugnat; ergo etiam repugnabit in nihilum resolui. Quod vero non resoluatur in sola puncta probatur; quia sequeretur ex solis punctis esse cõpositum; quod repugnat; nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri, non facit maius; ergo nec potest fieri magnitudo, vel corpus ex eis. Nec tandem resoluitur continuum per diuisionem in qualitates; primo, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neq; in eas potest resolui: secundo, quia si in solas qualitates resolueretur, darentur separatę à subiecto; sed repugnat (saltem naturaliter) dari accidẽs separatum à subiecto; ergo repugnabit diuisionẽ corporis in solas qualitates resolui.

11 Huic argumento respondet Aristoteles hac distinctione: dũ dicitur corpus esse diuisibile in quamlibet sui partem, vel in infinitum, aut in semper diuisibilia; dupliciter intelligi potest, complete, vel incomplete, aut simul, vel successiue: simul, aut completè fieri diuisionem est, quod possit dari tota diuisio eius facta, & completa, & in hoc sensu non est verum, vt patet in successiuis; nã in prima parte horæ verum est omnes alias partes eiusdem horæ esse possibiles, sed nõ est possibile, quod sint simul existentes: & materia potest recipere omnes formas, sed repugnat naturaliter omnes simul habere. Successiue autem, vel incompletè fieri est, quod nũquam detur, nec dari posset completa, aut totaliter facta, sed quod semper sit aliquid eius factum, & aliquid restet semper faciendum; & in hoc sensu verum est. Ex quo non sequitur continuum resolui

olui per diuisionem in nihilū, nec solas qualitates, nec etiam in indi-bilia corpora, vel athomos, sed in pora, vel partes diuisibiles in in-itum, ex quibus cōponitur, & non athomis, vt asserebat Democrit°.

CAPVT III.

Textus Aristotelis.

DEterminatis autem his, primo speculādum vtrum sit aliquid, od generatur simpliciter, &c.

Breuis expositio textus.

PRopositis iam, atq; refutatis opi-nionibus antiquorū Philosopho-n circa generationē substantialē, i vult Aristoteles distinguere ab ratione, intēdit in hoc tertio ca-ostēdere, quod detur talis gene-o substātialis, per quā aliquid di-ır generari simpliciter. Diuiditur em caput in tres partes; in prima ponit quæstionē hanc; vtrum ali-d generetur simpliciter? hoc est iat, cum prius non esset simplici-vel nihil generetur simpliciter, antū secundū quid, ita vt prius t simpliciter, fiat autē sub aliquo denti, nempe album, vel sciens. ecunda proponit, & soluit duo ia valde necessaria ad solutionē dem quæstion. & in tertia soluit stionē, & respondet argumento. uæstio igitur est, an verum sit iid simpliciter generari, hoc est, cum prius nō esset simpliciter? detur (ait Aristoteles) quod nō, ter hoc argumentum: quia si ali-generatur simpliciter; ergo fit liciter ens: sed quod fit, debet fie-suo contrario: ergo ens simplici-ter fit ex non ente simpliciter, hoc autē est impossibile: ergo repugnat quod generetur ens simpliciter. Pro-bat hanc vltimam minorem; quia id ex quo aliquid fit, permanet in re fa-cta; & hæc de illo prædicatur. Quē-admodum lignum ex quo fit statua, permanet in ea, & eadē statua prędi-catur de ligno, dum dicimus, lignum est statua. Sed nō ens simpliciter nō manet in ente simpliciter, neq; hoc prædicatur de illo, cū sint contradi-ctoriè opposita; ergo non potest ex eo generari. Et hoc in prima parte ca-pitis. Vt autē melius soluere possit hanc quæstionē, proponit in secūda parte duo dubia; primū est, quænam sit causa ob quam generatio sit sem-per, ita vt nūquam cessét generatio-nes? & ait, se nō inquirere causam ef-ficientem, quia 8. lib. Physicorū eam tradidit; probans dari vnum primū motorem semper mouentem, & vnū primum mobile semper motum, ex cuius motu perpetuò causatur per-petuitas generationū; sed causam ma-terialem, quā probat nō dari hoc ar-gumēto. Sicut in generatione fit ens simpliciter ex non ente simpliciter, ita in corruptione desinit ens simpli-citer in non ens: ergo desinit in nihi-lum; quare aliqua entitas cōsumitur in singulis corruptionibus: sed tota entitas ex qua cōstat mundus est fi-nita; ergo tandē cōsumetur, & cessa-būt proinde generationes: probatur cōsequētia, quia omne finitū per abla-tionem finiti tandē consumitur. Et si 13 dicatur primo, materiā ex qua fiunt res naturales esse actu infinitam, vt dixerunt quidam ex antiquis Philo-sophis ponentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo nū-quam cōsumi, etiam si in infinitum extrahantur partes pro singulis ge-nerationibus. Contra hoc est, inquit Aristo-

Aristoteles, quod non est possibile dari infinitũ actu, vt in 3. lib. Phys. probatum est. Et si dicatur secundo, quod licet materia sit actu finita, nõ consumetur per continuas generationes, quia non extrahuntur ab ea partes æquales pro singulis generationibus, sed minores semper, quæ appellantur proportionales, quia minores semper res generantur, quàm prius generabantur, ad quod sufficit esse infinitam in potentia, vt patet in diuisione continui, cuius diuisio in infinitum procedere potest, licet actu sit finitum, quia est infinitum in potentia, & diuisio non fit per partes æquales, sed proportionales. Respondet Aristoteles neque hoc sufficere, quia si per singulas corruptiones cõsumitur aliquid materiæ, & per singulas generationes aliquid extrahitur, licet sit semper minor pars, quæ consumitur, & extrahitur, distincta tamen omnino ab ea, quæ prius cõsumpta, atque extracta fuit, & non includens eam; quare necesse est consumi materiam per partes aliquotas, licet vna sit minor alia, & nõ per proportionales, sicut fit diuisio continui; & ideo tandem consumi, cum actu finita sit.

14 His autem solutionibus refutatis respondet Aristoteles generationes posse esse perpetuas, quia generatio vnius rei est corruptio alterius, ita vt non introducatur vna forma in materia per generationem, quin ab ea dem expellatur alia per corruptionẽ permanente tamen eadem materia, à qua vna expellitur, & in qua alia introducitur, & ita finita materia sufficit pro perpetuis generationibus, quia nihil eius desinit, aut consumitur.

15 Secundum dubium est; si generatio vnius est corruptio alterius, quare quædam dicuntur generari simpliciter, alia verò non, nisi secundũ quid: vt dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem simpliciter generari: & ex opposito dum desinit homo, & fit cadauer, non dicimus cadauer generari simpliciter, sed corrumpi hominem simpliciter, & cadauer secundum quid generari. Atque etiam dum fit homo sciẽs, vel albus, non dicimus hominẽ generari simpliciter, vel fieri; sed fieri scientem, vel album. Et respondet, hoc iudicandum esse ex termino ad quẽ generationis, hoc est ex re, quæ generatur, vel corrumpitur, non solum in his, quorum vnum generatur ex alio, vel corrũpitur in aliud, sed etiam in alijs, quorum nec vnũ generatur ex altero, neque in illud corrumpitur; nam si id quod generatur est ens perfectum, dicitur simpliciter generari, vel corrumpi; si verò sit imperfectum, non nisi secundũ quid. Vt dum fit homo, dicimus aliquid simpliciter generari, & non dicimus aliquid corrumpi simpliciter, licet corrumpatur embrio: atq; etiã dum desinit homo, dicimus aliquid simpliciter corrumpi, & nõ dicimus aliquid simpliciter generari, licet fiat cadauer, quia homo est perfecta substantia, & perfectum ens, à quo generatio, & corruptio denominationẽ accipiunt simpliciter; embrio verò, & cadauer imperfecta, & quasi incõpleta, & quæ nec denominant generationem, nec corruptionem simpliciter, vel etiam dum fit ens sensibile, vulgo dicitur generari simpliciter, non verò si fiat ens, quod sensu non percipitur, vt si fiat ignis, vel aqua dicitur aliquid generari simpliciter, si vero fiat aër, (qui non sentitur) non concedunt generari aliquid, quia errore decepti putant, nõ esse entia, nisi

nisi ea, quæ sensu percipiuntur; cum tamen contrarium potius verum sit, quod minus sensibilia sunt entia magis perfecta: in his etiam, quorum unum non fit ex altero, dicitur aliquid simpliciter generari, si generetur id, quod simpliciter est ens, nempe substantia, & non nisi secundum quid, si generetur accidens, quia non est ens simpliciter, sed secundum quid, & supponit subiectum iam factum, quod est substātia, & ens simpliciter. Vt dum fit homo, vel equus dicimus generari simpliciter: dum vero fit album, vel sciens, non nisi secundum quid, quia supponitur homo, vel corpus, & solum fit sub albedine, vel scientia, quod est fieri secundum quid.

Ex solutione horum dubiorum respondet in vltima parte ad quæstionem in principio propositam, nēpe, an aliquid dicatur generari simpliciter? affirmatiuè, quod aliquid generatur simpliciter. Quod probat; quia productio entis simpliciter, nēpe substantiæ ex materia tamquam ex subiecto, & ex priuatione formæ existente in eadem materia, tamquā ex termino à quo est generatio simpliciter; sed talem productionem dari constat, dum fit ignis ex materia ligni, in qua est priuatio eiusdē formæ ignis; ergo verum est aliquid generari simpliciter. Probat minorem, quia ignis, qui fit, est substantia, & ideo ens simpliciter; & eius productio simpliciter generatio.

Ad primum autem argumentum in contrarium propositum respondet, generari ens simpliciter ex materia, quæ est non ens simpliciter, hoc est nō ens actu, sed est ens secundum quid, hoc est ens in potentia: quare non generatur ex omnino nō ente, sed solum ex non ente actu, vel tali, & proinde non ex nihilo: & hoc ens in potētia ex quo generatur manet in re genita, eam componens: neque hoc repugnat, quia solum opponuntur contradictoriè ens, & non ens, quod est nihil. Sed aduersus hāc solutionem arguit Aristoteles hoc modo. Si ens simpliciter generatur ex ente in potentia, & non ex ente in actu; ergo generatur ex non substantia; vel ergo hæc materia, quæ est non substantia actu, est aliquod aliorum prædicamētorum actu, nēpe quantum, vel quale, aut non; si nihil horum sit; ergo nihil est actu, & ideo ex nihilo fiet id, quod generatur; & si aliquid horum actu sit, cum non sit substantia actu erit accidēs, & dabitur accidens extra subiectū. Et respondet, materiam non esse ita substātiam in potentia, vt nullo modo sit actu substantia, sed est substantia in suo ordine determinata, sed completa solum in potentia; per generationem vero fit substantia actu in eodem ordine secundum naturā formæ, cui coniungitur, & eadē materia secundum se est entitas substātialis actualis receptiua formæ, quod est esse potentiam realem ad illam, nec est actuale quid aliorum prædicamentorum.

CAPVT IIII.

Textus Aristotelis.

DE generatione autem, & alteratione dicamus quid differunt, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis est assignare differētiam inter generationem, & alterationem. Diuiditur autē 18

in duas partes, in prima præsuppositis duobus fundamentis docet, quid sit generatio, & quid alteratio: in secunda breui quodam dubio proposito, & soluto, duas ponit differentias inter generationem, & alteratioñẽ.

Primum fundamentum, quod præsupponit est, subiectum, & passionẽ, seu qualitatem ei inhærentem diuersa esse, vt homo qui subiectum albedinis est, diuersum quid est ab eadẽ albedine, sicque de cæteris subiectis, & qualitatibus. Secundum fundamẽtum est, circa vtrumque fieri mutationem, nempe circa subiectum, & qualitatem; & circa subiectum quidẽ fit, quando substãtia producitur per generationẽ, vt quando producitur ignis, vel aqua: circa qualitatẽ vero, quando producitur in subiecto præexistente, vt quãdo dealbatur homo. Hoc supposito asserit alterationem esse mutationem circa qualitatẽ eodem subiecto sensibili permanente sub vna, & altera; vt dum aqua calefit, cum prius esset frigida, dicimus alterari, quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa substantiam, sed hæc integra manet sub frigore, & calore; & quia substantia corporea est habens accidentia, per quæ sentitur, verum est in alteratione permanere idem subiectum sensibile. Generatio vero est mutatio circa substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, sed corrũpitur, & fit aliud nouum, vt dum ex ligno generatur ignis, mutatio fit circa substantiam ligni, quare non permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligunt interpretes, *Generatio est mutatio huius totius in hoc totum nullo sensibili subiecto permanente eodem.* Hoc est mutatio huius substantiæ in hanc substantiam non pero ancate eadem, sed corrupta vna, & genita alia. Tunc autem maxime fieri generationem asserit secũdum opinionẽ vulgi, quando ex substantia insensibili, vel parum sensibili fit substantia sensibilis, vel magis sensibilis, vt dũ ex aëre, qui minus sensibilis est, fit aqua: putat enim vulgus magis sensibilem substantiam perfectiorẽ esse.

Sed quia posset aliquis dubitare, 19
an in generatione fiat mutatio solũ circa substantiam, vel etiam circa qualitates? Respondet Aristoteles in secunda parte capitis, circa aliquas qualitates mutationem fieri, nempè circa eas, quæ diuersæ rationis sunt in genito, & corrupto: aut etiam contrariæ: circa alias verò, quæ sunt eiusdem rationis non fieri mutationem: gratia exempli, si ex aëre fiat aqua, non mutatur humiditas in contrariã qualitatem, videlicet in siccitatem, sed cum esset in aëre, permanet in aqua; mutatur tamen calor, qui erat in aëre in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto permaneat in vtroq; eadem numero, vel eadem tantum specie, statim disputabitur.

Assignat tandem duplicem differentiam inter generationem, & alterationem; prior est ex parte termini per vtramque producti; posterior ex parte subiecti: ex parte quidem termini producti differunt, quia quãdo per mutationẽ producitur quãtitas, est augmentatio; quando producitur Vbi, est latio, seu localis motus; quãdo producitur qualitas, est alteratio; & quãdo producitur forma substantialis cõstituens substantiã, est generatio, vt quando ex aëre producitur aqua. Itaq; alteratio est mutatio ad qualitatẽ, & generatio est mutatio ad substantiã. Secundò differunt circa subiectũ, quia sicut materia prima,

quæ

est pars substãtię, est primũ sub-
:m susceptiuũ formæ, ita est sub
i immediatè susceptiuũ genera-
s, alteratio vero non habet pro
ediato subiecto materiam pri-
a nudam, sed iam informatam
ia substantialis, quo pacto voca-
nateria secunda.

actatus I. De generatio-ne substantiali.

)eo sentẽtia Arist. horũ capitũ à
rimo vsq; ad quartũ simul à no
explicata est, quia in omnibus
de generatione & corruptione;
explicata natura vtriusq; eas di-
iguat ab alteratione, quę ideo nõ
est plenè intelligi, nisi integra sẽ-
a eius percipiatur. Circa hęc igi-
quatuor capita tres tractatus in-
uimus; primũ de generatione sub
iali, in quo suo ordine explicabũ
quæ ad naturã eius pertinẽt, atq;
i modus, quo ab alteratione distin
atur: secundũ, de corruptione etiã
stãtiali; postremũ vero, de his, quę
alterationẽ pertinẽt. Licet autem
nulli ex modernis aliũ sequantur
linẽ, prius de alteratione disputã-
, posterius vero de generatione, &
rruptione, quia alteratio tempore
ecedit generationẽ; cũ per eã dis-
natur materia ad receptionẽ for-
æ, & generationẽ cõpositi: nos vero
dinẽ potius Arist. sequimur, qui
ius de generatione, & corruptione
it; deinde vero de alteratione: &
erito quidẽ, quia non solũ nobilior
t generatio, sed ex explicatione ei⁹
elius intelligitur natura alterationis.

QVÆSTIO I.

n dentur in rerum natura gene-ratio, & corruptio substantialis?

PRima sententia communis satis inter Philosophos Platone, & Aristotele antiquiores fuit, quod nulla detur generatio, aut corruptio substantialis. Ita Anaxagoras, Empedocles, Leucippus, Democritus, & alij, quos citat Aristot. hoc loco. & 1. lib. Physicorum in principio. Quorum potissimum fundamentũ erat, quod vnum tantum principium rerũ naturalium datur; vel si plura, illa sunt entia actu, & corpora quædam, quæ varijs transmutationibus subdũtur secundum congregationem, vel separationem inter sese, aut secundũ rarefactionem, vel condẽsationem, non verò secundum substãtiam; ita vt vnum corrumpatur secundũ substantiam, vel desinat esse, & aliud de nouo generetur substantialiter. Ex quo factum est, vt mutationem substantialem non cognouerint, sed accidentales tantum secundum diuersas qualitates, quæ verè appellantur alterationes, & hoc est, quod asserit Aristoteles in his capitibus, eos non distinxisse generationem ab alteratione. Argumentum igitur eorum hoc erat; res naturales secundũ substantiam non sunt compositæ ex multis principijs substãtialibus quasi ex partibus, sed substantia earum simplex est: ergo necesse est, vel totam desinere, vel totam permanere; sed si tota desinat, nihil eius permanebit; ergo desitio eius ad nihilum terminabitur. Et etiam si tota fiat per generationem substantialem, ex nihilo sui fiet: ex nihilo autem nihil potest fieri, neque in nihilum potest res desinere: ergo impossibile est naturaliter, quod aliquid generetur, vel corrumpatur secundum substantiam; sed solum mutari poterunt res naturales secundum diuersa accidentia, quæ ex congregatione, vel separatione in eis fiunt, vel secũdum raritatem, aut densitatẽ; & ex

consequenti impossibile est generatio substantialis, sed accidentalis solum admittenda est. Et si dicatur res
22 naturales non esse simplices, sed cõpositas ex materia, & forma. Contra hoc est, quia res composita non poterit produci de nouo, nisi omnes partes eius de nouo producãtur, à quibus habet esse: sed materia saltẽ non potest produci de nouo, dum res generatur; sed supponitur producta à solo Deo per creationem: ergo non est producibilis per generationẽ substantia composita: & cum repugnet magis substantiam simplicẽ generari, non erit possibilis generatio substantialis. Secundo probatur; quia si datur generatio substantialis; produceretur per eam substantia, quę est ens simpliciter; sed ens simpliciter non potest produci, nisi ex non ente simpliciter; cũ quodlibet debeat fieri ex suo opposito, & ex nõ ente simpliciter non potest aliquid generari: ergo impossibilis est generatio. Probatur minor, quia non ens simpliciter est nihil, & ex nihilo nihil generari potest. Tertio, quia vel per generationẽ producitur substantia secundum essentiam, vel secundum existentiam; neutro modo produci potest; ergo nec erit possibilis generatio. Probatur minor, quia essentiæ sunt perpetuæ; ergo non possunt produci de nouo substantiæ quantum ad essentiã: existentia vero extra essentiam substantiæ est; nam vel est accidens, vel ad summum modus substantialis: ergo si solum producuntur res quantũ ad existentiam, nulla substantia noua produceretur, sed accidens eius, vel modus.

23 Secunda sententia asserit ponendã esse generationem, & corruptionem substantialem, per quas res naturales fiunt de nouo secundum substantiã, & etiam substantialiter desinunt esse. Ita Plato in Timæo, Aristot. 1. 5. & 8. lib. Phys. in his quatuor capitibus, & pluribus alijs suæ doctrinæ locis, & cum eo tota eius schola Peripatetica. Probatur primo ex tribus principijs 1. lib. Phys. tamquam certissimis in Philosophia naturali præsuppositis, & explicatis. Primum est, res naturales cõpositas esse ex duobus principijs distinctis, nempe materia, & forma, quorum primum se habet tamquam potentia, aliud vero tamquam actus. Secundum principium est, materiam non esse producibilem per generationem, quia est primum subiectum, ex quo fiunt omnia, & ideo à solo Deo producibilis ex nihilo per creationem: tertiũ, formas omnes educi de potẽtia eius, præter animam rationalem, quę creatur à Deo in eadem materia disposita ab agente naturali. Ex his autẽ principijs hoc argumentum colligitur: forma substantialis distincta à materia educitur de potentia eius, & per eductionem acquirit nouum esse actuale; cum prius solum haberet esse in potentia materiæ, sic autem educta recipitur in eadem materia, cui coniungitur, tãquam actus substantialis potentiæ substantiali, & ideo ex coniunctione vtriusque resultat compositum substantiale nouum, quod prius non erat: hæc autẽ eductio formæ, & vnio substantialis cum materia est mutatio substãtialis eiusdẽ materiæ à priuatione eiusdem formæ ad eamdem formam, & compositum ex vnione resultãs: ergo est generatio substantialis totius nouæ substantiæ; quare necesse est dari generationem substantialem.

Probatur secundò euidenti experientia, quia videmus granum tritici 24 terræ mandatum putrefieri, & corrumpi;

rumpi; atque ex eo corrupto pullulare spicam, & in ea noua quędam alia grana distincta à corrupto non solũ secundum accidentia, sed secundum entitatem, & substantiam: ergo datur corruptio vnius substantiæ, & generatio alterius.

Tertio probatur ex proprietatibus, & operationibus de quibus euidens est dimanare à substantia rerũ, quibus conueniunt; sed constat euidenti experientia proprietates, seu passiones, & operationes, quas vna res habuit; non solum ei iam non cõuenire, sed nec conuenire posse per virtutem totius naturæ: ergo necessario concedendum est rem illã substãtialiter desinere; cui eo modo deficiũt proprietates, & operationes; & in aliam substantiam transisse per corruptionem, & generationẽ substantialem. Probatur minor in morte hominis, vel leonis per quam factum est, vt corpori remanenti iam non conueniant propriæ passiones sensibilitatis, aut risibilitatis, vel admirationis; nec etiam operationes sentiendi, aut ridendi, nec esse potestatem in tota natura per quam ei possint restitui vllo vnquam tẽpore: ergo euidens signum à posteriori est, quod non sit eadem substantia, quæ prius erat, sed in aliam insensibilem esse mutatam per corruptionem, & generationem substantialẽ.

Ad argumẽtum antiquorum Philosophorum negãda est maior, quod res naturales sint substantiæ simplices, vel quod vno tantum simplici principio constẽt: sed vtrumque horum est apertè falsum, quia experientia constat proprias passiones, & operationes rei naturalis, quę à forma, & substantia eius tamquam à radice procedunt prorsus deficere, & ex cõsequenti deficere formam substantialem; aliquid tamen eiusdem substantiæ remanere, quod est materia sub alia noua forma. Ex quibus sequitur nec vno tantũ principio substantiali constare, sed duobus, nempe forma, & materia; nec esse simplices substantias, sed ex vtroque compositas, & ideo generabiles, & corruptibiles; quare necesse est dari generationẽ, & corruptionẽ substantialẽ.

Ad aliud vero de partibus neganda est maior, quod necesse sit, vt totũ dicatur produci de nouo, quòd omnes eius partes de nouo producãtur; imo etiam si nulla pars producatur de nouo, produci potest totum: cuius ratio est, quia totum est substantia illa completa, quæ resultat ex substantiali vnione partiũ, de qua verum est, quod ante vnionẽ non erat, licet essent omnes partes, ex quarũ vnione resultat. Quod manifestum est in resurrectionẽ, per quam verũ est hominem de nouo incipere, quia iam non erat, licet essent partes eius separatæ, nempe anima, & corpus.

Ad secundum distinguenda est minor ex parte illius termini, ex nõ ente simpliciter, qui duobus modis sumi potest; primo, vt est negatio totius entitatis; secundo, vt solum negat ens in actu: & in prima significatione conuertitur cum nihilo; & verum est quod ex non ente simpliciter nihil possit fieri per generationẽ: falsum verò quod ens simpliciter, hoc est substantia, debeat fieri ex nõ ente simpliciter. In prima autem significatione concedendum est, quod ens simpliciter, vel substantia debeat fieri ex non ente simpliciter, hoc est ex non ente in actu, sed solum in potentia, quod est materia prima: negandum vero quod ex non ente simpliciter sic acceptum nihil possit fieri per generationem. 26

Ad tertium neganda est minor, quòd nec fiat substantia per generationem secundum essentiam, nec secundum existentiam, sed vtroq; modo fit: ita quidē vt essentia sit terminus factus, existentia verò modus sub quo fit, vel ratione cuius fit extra causas. Et cum dicitur essentias esse æternas, distinguendū est, quia dupliciter potest sumi essentia; primò secundum connexionem prædicatorum essentialium abstrahentiū ab existentia actuali; imo ab entitate reali extra causas; secūdò, pro natura reali extra causas ex suis principijs essentialibus composita, & sub prima acceptione perpetuæ sunt essentiæ, & de nouo fieri non possunt: sub secunda verò perpetuæ non sunt, sed de nouo possunt incipere, atq; de nouo produci per generationem, vel creationem, iuxta earum naturam, & conditionem.

QVÆSTIO II.

Quid sit generatio substantialis?

27 VT intelligatur sensus quæstionis, explicare oportet diuersas acceptiones generationis. Primo enim accipitur prout cōmune quid est ad generationē substantialem, & accidentalē, in qua significatione loquitur de ea Arist. 5. lib. Phys. c. 1. tex. 7. dicens esse mutationē de non subiecto in subiectū: hoc est à termino à quo negatiuo in terminū ad quem positiuū; vt à non esse simpliciter ad esse simpliciter, vel à non esse tali ad esse tale: & hæc nō est propria acceptio eius. Sed secūdo accipitur propriè pro sola substātiali, siue per eam fiat substātia viuens, vel non viuens, vt ignis, vel animal. Tertio pro sola generatione viuentiū. Et quæstio præsens nō procedit de generatione in prima, & tertia acceptione: non quidem in prima, quia secundū eam nō distinguitur ab alteratione, à qua eā intendit distinguere Arist. hoc loco; sed nec in tertia, quia de omni generatione substātiali intendit agere, & nō de sola generatione viuentium, de qua in libris de Anima, & reliquis naturalis Philosophiæ. Solum ergo disputamus de generatione in secūda acceptione, prout ad solas substātiales communis est.

Generationis autem sic sumptæ tres definitiones assignat Aristoteles diuersis locis, vt cæteras omittamus. Prima habetur 8. lib. Phys. c. 7. text. 1. *Generatio est mutatio de non ente ad ens, siue de non esse ad esse*. Secunda habetur cap. 4. huius libri text. 23. *Generatio est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili permanente*. Tertia vero cap. 5. eiusdē libri text. 25. *Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam actu*. Et omnes istæ definitiones continent eūdem sensum, nam per generationem producitur substātia cōposita ex materia, & forma, ita vt materia præsupponatur tāquā subiectum circa quod operatur agens, & sua operatione educit formā de potentia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione resultat cōpositum, quod est principalis terminus productus per eādem generationē, forma verò est terminus formalis, quo atq; ab vtroque sumit speciē suo modo generatio: & tandem quia materia est ens in potētia, dicitur fieri per generationem ens ex non ente, hoc est ex non ente in actu, vel quod idem est ex ente in potentia. Et hoc est quod per omnes istas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem esse mutationem, cuius subiectum 28 29

tum est materia, & esse mutationē le ente, vel substantia in potentia, quod est eadem materia carens forma,ad ens, vel substantiam in actu, tempe ad compositum substantiale per eamdem generationem productum, quod est ens actu, vel substātia actu. In secunda autem definitione dicitur generationem esse mutationem totius in totum, non quia totum fiat per se ex toto; cum notū it ex sola materia carente forma pet se fieri,atque adeo ex nō ente; quod uidéter probatur ex eo, quòd si daretur materia separata ab omni forma, in quam ignis posset operari, & inducere propriam formam, produceret alterum ignem per veram generationem, & non esset talis generatio mutatio totius in totum, sed solius materiæ à priuatione formæ ad eamdem formam, ex qua simul cum materia totus ignis generaretur. Vnde sequitur per accidens esse ad generationem, quod totū fiat ex toto, per se verò,quod fiat ex materia, sed quia naturaliter materia numquam est fine aliqua forma,ideo naturali modo fit semper totum ex toto; numquam tamen per se; & ideo solum differt secunda definitio à prima,& tertia,quòd istæ explicāt id,quod est per se in generatione, illa verò illud etiam, quod contingit naturaliter, & non per se pertinet ad generationem. In eadem etiam definitione secunda additur,nullo sensibili subiecto permanente, hoc est, nullo ente completo, quia in generatione substantiali compositū præcedens semper corrumpitur,& aliud nouum fit, per quod distinguitur ab alteratione; nam in hac eadem substantia completa permanet in vtroque termino à quo, & ad quem, & mutatur ab vna qualitate in alterā, vt aqua a frigore in calorem sub vtroque permanens.

An definitiones istæ, vel aliqua earum sit essentialis?

HIs definitionibus sic explicatis difficultas quæstionis à solis modernis excitata consistit in hoc, an omnes, vel aliqua earum sit essentialis? Circa quam est prima opinio quorumdam modernorum, nullam esse essentialem, quia ad essentiā generationis non pertinet, quòd sit mutatio, licet modo naturali fiat cum mutatione materiæ ab vna forma in aliam. Itaque existimant solam esse intrinsecum generationi, quod per eam educatur forma de potentia materiæ,& ei vniatur, vel quod iam producta per creationem vniatur eidē materiæ; vnde sic esse definiendam essentialiter. Generatio est actio eductiua formæ substantialis, vel vnionis eius cum materia. In qua non includitur mutatio, sed pro generatione ponitur actio: per alias vero particulas distinguitur à creatione, & cæteris actionibus, quibus producuntur accidentales formæ. 30

Probant duplici argumento: primò, quia eductio formæ substantialis de potētia materiæ, vel vnio eiusdem formæ cum materia est generatio; sed hæc potest saluari sine mutatione materiæ ab vna forma in alteram, vel à priuatione vnius formæ ad eamdem formam; ergo mutatio non pertinet ad essentiam generationis. Probatur maior; quia eductio formæ, & vnio eius cū materiā est productio totius compositi substantialis, & non est creatio: cum nō sit productio ex nihilo, sed ex materia; ergo est generatio, quia non datur

datur productio substantialis præter generationē, & creationem. Minorem vero sic probant: Si Deus crearet aliquam materiam sine omni forma, ex qua in eodem instanti educeretur ignis, vel ipse Deus formā ignis, eamque vniret eidem materiæ; talis eductio, vel vnio esset vera generatio ignis, & non esset mutatio, cum materia illa nec sub alia forma, nec sub priuatione eiusdem formæ aliquando fuisset: ergo ad essentiam generationis non pertinet mutatio.

31 Secundò, quia nutritio est generatio partialis ex sententia Aristotelis, & omnium; sed hæc fit aliquando sine vlla mutatione materiæ: ergo mutatio non est de essentia generationis partialis; & consequenter nec de essentia generationis totalis, quia eadem est ratio vtriusque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione, quæ fit ex speciebus sacramentalibus in stomacho corruptis, ad quarum corruptionem Deus creat nouā materiam, cui vnitur anima rationalis in eodem instanti; & per talem vnionem producitur substantia partialis composita ex anima rationali, & noua illa materia, sed absque mutatione eiusdem materiæ: ergo mutatio non est de essentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit sub alia forma, nec sub priuatione animæ, alioqui duplicem habuisset formam in eodem instanti, vel eamdem simul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non est mutatio ab vna in aliam formam, nec à priuatione vnius formæ ad eādem formam.

Secunda opinio tenet primā saltem, & tertiam definitionem Aristotelis essentialem esse, nam secunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt contingit modo naturali: vtramque autem illam definitionem sub hac posse includi: *Generatio substantialis est mutatio à priuatione formæ substantialis ad eādem formam substantialem, atque compositum*. Cuius genus est mutatio, per quam distinguitur generatio a creatione, & cæteris actionibus etiam substantialibus, quæ mutationes non sunt. Per cæteras vero particulas explicantur subiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem: & ab hoc accipitur species eius; per quam distinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma substantiali, & composito ad priuationem eiusdem formæ. Hæc est nostra sententia, quam videntur sequi Conimb. 1. lib. de generatione quæst. 5. art. 1.

Et probatur testimonio Aristotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem: ergo sentit essentialem esse generationi. 32
Sed respondēt moderni, non definire generationem præcise secundum essentialia, sed vt modo naturali fit. Contra hoc tamen est aliud testimonium expressum eiusdem Aristotelis 5. lib. Phys. text. 7. Vbi distinguens essentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundum cōtradictionem (hoc est de non esse ad esse) generatio est*. Sētit ergo expresse mutationem esse prædicatum essentiale generationis, in quo conuenit cum motibus, sed ab eis distinguitur essentialiter, quia inter cōtradictorios terminos, vel priuatiuè oppositos versatur, nempe inter esse, & nō esse.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria sunt principia generationis

intrin-

ntrinseca, materia, forma, & priuaio; materia tãquam subiectum, forna, & priuatio tamquam terminus à uo, & ad quem; vt docet, atq; probat rist. 1. lib. Phys. ergo repugnat dari eram generationẽ sine his. Sed materia mutatur de priuatione ad fornam; ergo intrinsecum est generaioni esse mutationem substantialẽ nateriæ inter hos duos terminos. Et i dicatur hæc tria principia concurere ad generationẽ solum vt fit mo.o naturali ab vna in aliam formã, ideo hoc tantum modo esse mutationẽ, & non essentialiter; sed dari osse generationẽ, etiam si materia on fuerit sub priuatione per solam ductionem formæ de potẽtia eius, el vnionẽ cum ea, & ideo sine mutatione. Probo hoc esse falsum, quia x eo sequitur euidenter priuationẽ on esse principiũ per se generatiois: probatur cõsequentia, quia quod er se conuenit alicui, omnibus eius em essentiæ cõuenire debet; sed priatio non est principium cuiuscũq; enerationis; ergo non est principiũ enerationis per se vel si est princiium per se, necesse est cuicumque eræ generationi conuenire.

Secundò probatur, quia essentialis itio generationis non cõsistit in soeductione formæ de potentia maeriæ, & vnione cum ea, vt affirmat ia sentẽtia; ergo vltra hoc requirit uod materia præcesserit sub priuaone eiusdem formæ, & ab ea muteır ad eamdem formã: probatur anecedens, nam formę cœlorum eduæ fuerunt de potentia materiæ in incipio mundi, vt efficaciter proui 2. lib. Physic. quia in esse, & fiedependent à suis materijs, & etiã erunt vnitæ eisdem materijs; & lis eductio, & vnio non fuit genetio, quia corpora cœlestia non sunt generabilia; ergo generatio non consistit essentialiter in sola eductione formæ, & vnione cum materia, sed petit essentialiter, vt præcesserit materia sub priuatione, & ab ea mutetur in formam, & ita sit essentialiter mutatio.

Ad primum argumentum alterius sententiæ neganda est maior, quòd sola eductio formæ, vel vnio cũ materia sit generatio, nisi materia pręcedat sub priuatione formæ. Et cũ dicitur non esse creationem, concedẽdum est; sed esse actionẽ substantialem distinctam essentialiter à generatione ratione mutationis, quã generatio dicit essentialiter. Et si dicatur habere eũdem terminũ ad quẽ, nempe formã, & cõpositum, & ideo esse eãdem actionem, quia actiones habent speciẽ à termino ad quem, & non à termino à quo, neganda est cõsequentia, quia diuersum modũ essentialem habet actio, quæ est mutatio, à sola actione; & ideo licet habeat eũdem terminum ad quẽ materialem, diuersum habet formalem, quia diuerso modo productũ; & hoc sufficit ad differentiam specificã actionis nudæ, à mutatione. Quod hoc exẽplo explicari potest; nã si Deus solus produceret calorẽ extra subiectum, talis productio specie differret à motu alterationis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter motũ essentialem diuersum mutationis, & motus, quẽ non habet actio Dei, licet haberet eumdem calorem secundũ speciem pro termino.

Ad secundum respondeo non esse certum, quòd nutritio ex speciebus sacramentalibus fiat per creationẽ nouæ materiæ: sed si ita fiat, negandum est, quod sit vera generatio partialis, sed est productio partialis substantiæ à generatione, & creatione

distincta; à generatione quidẽ, quia non est mutatio, à creatione verò, quia non est ex nihilo, sed ex materia præsupposita.

QVÆSTIO III.

Quisnã sit terminus ad quẽ generationis à quo habeat speciem?

34 DE termino à quo generationis supposito quod essentialiter sit mutatio, certum est esse priuationẽ formæ, à qua mutatur materia in eãdem formam recipiendã; sed de termino ad quẽ; à quo actiones, mutationes, & motus speciem sortiuntur, non est certũ quisnam sit. Vt autem quæstio intelligatur, & diuersæ authorum opiniones; explicare oportet quot, & quæ producãtur per generationem. Et in primis certũ est formam educi de potẽtia materiæ; educi autẽ est suo modo extra causas fieri; cum prius solũ haberet esse in eis, hoc est in potentia actiua agentis, & passiua materiæ. Fit etiã vnio substãtialis, per quam eadẽ forma coniungitur materiæ. Et tertio fit cõpositũ ex materia, forma, & modo vnionis constans. Hoc autẽ compositum duplex est, nẽpe natura & suppositum, vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quæ alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioãnes, qui sunt supposita: & cõpositum, quod est natura, resultat immediatè ex materia & forma vnitis; suppositũ vero non ex his immediatè, sed ex natura ex his cõstituta, & subsistẽtia tamquam termino eius: & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nẽpe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminus ad quẽ generationis sit? Et prima opinio quorumdam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quæst. 15. art. 1. asserit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vnam per quã generatur compositum, alterã per quã producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quã vnitur materiæ; & terminum prioris actionis esse compositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionẽ. Probatur primò, quia quælibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur; sed compositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producãtur; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondentis. Secundo; generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idẽ realiter cũ termino per eam producto; sed forma, & compositum distinguntur realiter; ergo non possunt per eãdem actionẽ produci; probatur cõsequentia, quia nõ potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum. 35

36 Secunda opinio aliorũ modernorum nõ ponit duas actiones pro forma, & cõposito, quia educta forma de potẽtia materiæ, & eidẽ vnita, nõ est necessaria alia actio pro cõposito; & ratio huius est, quia cõpositum non est res distincta à materia, & forma vt vnitis, sed eadẽ; ergo eo ipso quod forma est vnita materię, cẽsetur productum cõpositum. Pro forma tamẽ, & modo vnionis ponit duas actio-

nes, quasi partiales, ex quibus integratur vna totalis nomine generationis significata in his generationib⁹, in quibus forma educitur de potẽtia materiæ; nã in generatione hominis solum datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò; quia forma, & modus vnionis sunt distinctæ entitates quasi partiales per se productæ, & per se cõcurrẽtes ad totum cõpositum efficiendũ; ergo quælibet petit suã actionem quasi partialẽ, ex quibus vna generatio totalis integratur; sicut ex forma ipsa, & vnione simul cũ materia integratur cõpositum. Secundò, quia prius ratione, vel natura educitur forma e potentia materiæ, quã ei vniatur: ergo prior natura est actio eductiua, quã vnitiua; sed idem non est prius natura seipso; ergo non potest esse eadẽ actio eductiua, & vnitiua; sed distinctæ ponendæ sunt, vt vna possit esse prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantum ponit actionem in generatione, quę sit productio totius compositi; formam verò asserit non fieri per se, sed quasi per comitantiam, in quantum totum compositum per se productum non potest sine forma constare. Itaq; hęc sententia sicut ponit vnam tantum actionem in generatione, ita ponit vnum terminum per se eius, nempe totum compositum. Probatur primò, quia illud tantum per se producitur, quod per se habet esse; sed forma educta de potentia materiæ non habet esse per se, sed inhęret materię, compositum vero per se subsistit, cum sit suppositum; ergo per se producitur, & forma quasi comitatur productionem eius: & ideo illud solũ terminat per se generationẽ. Secundò, idem est terminus ad quem generationis, & terminus à quo corruptionis; sed corruptio non habet pro termino à quo per se formã, sed solum cõpositum; ergo nec generatio habet pro termino ad quẽ per se formam, sed cõpositum. Probatur minor, quia terminus à quo corruptionis est nõ esse rei; sed aliquãdo non desinit esse forma per corruptionẽ, sed compositum tantũ; vt patet in corruptione hominis: ergo non est terminus per se eius forma, sed solũ cõpositum; quare hoc, & nõ illa erit terminus per se generationis. Pro solutione huius quæstionis duplex terminus generationis in primis distingui debet, vn⁹ tãquam quod, & est res illa, quę producitur; alius tãquam quo, & est id à quo, vel per quẽ habet esse eadẽ res producta, vt quod, & ideo ille dicitur terminus cõpletus, vel totalis; sed terminus, quo, dicitur formalis, & quasi incompletus; quilibet tamen est terminus per se in suo ordine.

Secundo, notandũ est duobus mo- 38
dis posse considerari generationem; primò, via, aut ordine intẽtionis; secundo, via, aut ordine executionis: ordo intentionis cõsideratur ex eo, quod præcipuè intendit natura tamquam finem generationis; ordo vero executionis ex his, quæ primo exequitur, vel facit. Et vtrumque potest declarari exemplo artis, quæ imitatur naturã: artifex enim ordine intentionis prius intẽdit ædificare domum, deinde ligna, & lapides collocare, & tãdem eos præparare, vt suis locis collocare possit: vnde ordine intẽtionis cõstructio domus prior est, collocatio vero lapidũ, & lignorũ posterior, sed pręparatio eorũ vltimũ locũ tenet. Sed ordo executionis quasi oppositus est, secũdum quẽ prius est præparatio lapidũ, & lignorũ, deinde sequit᷑ collocatio eorũ, & postrema est cõstructio dom⁹. Eodẽ modo ordine

intentionis totum compositum est primũ, quod natura intẽdit, deinde sequitur vnio formę cum materia, & postrema est eductio eiusdẽ formę de potẽtia materię. Sed ordine executionis prior est eductio formæ, deinde sequitur vnio, postremũ est cõpositum, quod ex materia & forma vnitis resultat. Sed cõpositũ duplex est, primum est natura, quæ immediatè resultat ex vnione formę cum materia, postremum est suppositum, quod ex natura, & subsistentia tamquã ex proprio termino eius cõstat.

39 Quibus explicatis, nostra sententia tribus assertionibus continetur. Prima est, in generatione non dãtur plures actiones partiales, nec totales, sed per vnicã actionem indiuisibilem educitur forma de potẽtia materiæ, vnitur eidẽ materię, & fit vtrũque compositum, nempe natura, & suppositum modo explicando in secunda assertione. Probatur hoc argumento. Forma materialis non habet propriam subsistentiam, sed inhęret materiæ; ergo per eamdem actionẽ, per quam educitur de potentia materiæ, fit in materia, & fit inhærens materiæ. Probatur euidenter consequentia; quia per eamdem actionem per quam fit accidens, fit in subiecto, & fit inhærens subiecto: cuius ratio est, quia esse accidentis non est esse per se, sed in esse subiecto, ex quo necessario sequitur, vt per eamdem actionem, per quam fit, fiat in subiecto, vel inhærens subiecto, & non possint multiplicari duæ actiones, vna per quam fiat, & alia per quam fiat in subiecto: ergo cum esse formę materialis non sit per se, sed inhærẽs materiæ, non minus necessario sequitur quòd per eãdem actionẽ, per quam fit, fiat in materia, vel inhęrẽs materiæ. Vlterius formã inhærere materiæ est esse vnitam materiæ, quia per inhæsionem ei vnitur; ergo per eamdem actionẽ per quã fit in materia, vel inhærens materiæ, vnitur eidẽ materiæ, & nõ potest per aliam distinctã vniri: & ideo nec per aliam distinctam fieri vnio, sed per eãdem.

Probatur secundũ, quod per eamdẽ actionẽ, per quam forma educitur de potẽtia materiæ, & ei vnitur, fiat cõpositum. Primò, quia cõpositum non est alia entitas distincta à materia, & forma, vt vnitis; sed eadem, vt in 1. lib. Phys. probauimus; ergo per eamdem actionẽ realem, per quam forma fit, & vnitur materiæ, fit etiam natura ex vtraq; composita. Secũdò, quia id tantum fit per se per actionẽ, quod habet esse per se, sed cõpositũ tantum habet esse per se; ergo actio per se solum terminatur ad compositum tamquam ad id, quod fit, & hoc est vnũ: ergo fit per vnicam actionẽ. Deinde compositum includit formã, & vnionem: ergo per eamdẽ actionem per quam fit compositum, fiũt forma, & modus vnionis quare non sunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, sed per eamdem fit vtraque suo modo cum composito. Et si dicatur id tantum fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se, sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiam si non habeat esse per se, sed sit pars eius, quod habet esse per se. Cõtra hoc est, quòd actio quæcumque terminatur ad esse rei, cum per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se: sed nec forma materialis, nec modus vnionis habent esse per se sed in materia, & cõposito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendæ actiones partiales pro-

cis,

tis, sed per eamdem fieri debent, per quam fit compositum.

1 Secunda assertio. Compositum est terminus generationis, vt quod adæquatus, & principalis, & ordine intentionis primus, atque adeo primus simpliciter, quia primum ordine intentionis est primum simpliciter. Hæc habetur expressa apud Aristotelem. 7. lib. Methaph. cap. 7. vbi docet formam non fieri, sed cōpositum; quod si non fit; ergo non est terminus, qui fit; sed hoc solum conuenit composito. Idem etiam docet D. Thom. 1. p. q. 45. art. 8. & ratione probatur; quia illud est terminus generationis, vt quod per eam fit, quod per eam habet esse; sed solum compositum habet esse per generationē: ergo hoc solum est terminus per eā factus. Probatur minor, quia forma, & modus vnionis, per quem vnitur materiæ, non dicuntur esse, sed potius sunt, quo, vel quibus compositum est. Quòd vero sit primarius terminus ordine intentionis, euidēs est, quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, vt autem consequatur hunc finem, educit formam de potentia materiæ, & producit modum vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis; adæquatus vero, quia cōtinet quidquid vno, vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex vnione materiæ, & formæ est terminus adequatus immediatus: pro supposito verò est terminus vltimatus, & quasi remotus, quia totum, quod primo resultat ex vnione materiæ, & formæ per generationem productum est natura, ex qua tandē, & subsistentia eam terminante resultat suppositum, vt Petrus, vel Ioannes.

Tertia assertio. Terminus formalis generationis, & vt quo, atque etiā primarius ordine executionis est forma cum modo vnionis substātialis, per quē vnitur materiæ. 42 Hæc colligitur efficaciter ex Arist. 1. lib. Physic. vbi docet formam esse principium generationis tamquam terminum, non à quo, quia terminus à quo est priuatio; ergo tāquam terminum ad quem, non qui fit, cum hoc sit compositum; ergo formalis, & vt quo. Et lib. 2. cap. 1. text. 14 asserit generationem esse viam ad naturam, hoc est ad formam, quæ est præcipuum significatum naturæ, vt exponunt interpretes eiusdem loci. Sed illud in quod tendimus per viam, est terminus eius: ergo forma est terminus proprius, & formalis generationis. Et probatur ratione, quia forma tribuit esse specificum composito, & est ei ratio essendi, sed compositum est terminus, qui fit per generationē; ergo forma erit, quo fit compositum, quod est esse terminum formalem, & vt quo. De modo verò vnionis probatur, quia est id, quo forma vnitur materiæ, & ideo quo medio constituit compositum; ergo pertinet etiam ad terminum formalem generationis. Et quod tandem forma cū modo vnionis sit terminus immediatus ordine executionis, euidens est, quia primum, quod natura exequitur, vt compositum constituat, est eductio formæ de potentia materiæ, & vnio eius cum materia: ergo vtraque pertinet suo modo ad terminum generationis ordine executionis: qua autem ratione pertineant, nempe, vtraque tamquam terminus formalis, ita vt ex vtraque tamquam ex partiali constituatur vnus terminus formalis, vel sola forma, tamquā terminus formalis, modus vero

vnionis tamquam conditio statim explicabitur.

43 Ad primum argumentũ primæ opinionis distinguenda est maior, nā vel entitas realis per se fieri petit, vel in alio includitur, quod per se fit; & si primo modo se habeat, distinctam petit actionem ab alia, sic etiā se habente; si vero in alia includatur, quæ ex eius productione resultat, per eādem actionem cum ea fieri potest: & sic se habet forma in ordine ad compositum, quod ex eductione eius de potentia materię, & vnione cũ eadē materia resultat, quare non indigēt distinctis actionibus, sed per eamdē fieri possunt, vt probatum est.

Ad secundum, neganda est maior, quòd actio sit eadem entitas realis cum termino, præsertim cum terminus est substantia, vt in generatione est manifestum: sed distinguuntur ex natura rei, quia actio est accidens de prædicamento actionis; accidens verò, & substantia non possunt esse eadem entitas realis, vt à nobis probatum est in prædicamento ad aliquid, atque etiam in 3. lib. Phys. sed distingui debet à substantia saltem distinctione modali.

Ad primum argumentum secũdæ opinionis concedendum est antecedens, quòd forma, & modus vnionis sint duæ entitates distinctæ, sed neganda est consequentia, quòd per diuersas actiones produci debeant, sed potius necesse est per eamdem produci, vt probauimus; quia forma non fit per se, sicut nec habet esse per se, sed fit inhærens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ: quare cum inhærere materię sit esse ei vnitam, per eamdem actionem eductionis, per quam producitur in materia, producitur etiam modus vnionis, per quē ei vnitur.

44 Ad secundum, concedendum est antecedens, quòd prior natura sit forma, quàm modus vnionis, propter rationem causæ, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causę formalis; & cõsequēter, quòd prius ratione sit formā educi, quā vniri; sed negāda est cõsequētia, quod distinctæ actiones sint eductio, & vnio, sed vna, & eadē, quia cũ per eductionē producatur forma inhærens materię, per eādē producitur vnita; & ideo eadē actio eductiua est etiā vnitiua: solũ hoc potest esse verũ, quòd prius natura terminetur ad formā, quā ad vnionē, & ideo prius natura sit eductiua, quàm vnitiua, nõ quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formā, vel esse eductiuā eius, sit causa suo modo eius, quod est esse vnitiuā, vel terminari ad modũ vnionis; nec mirũ hoc est, quod sicut forma, & vnio sũt duæ entitates, quarũ vna est prior altera, & causa eius, ita sit prius actionem terminari ad vnā, quā ad alterā, nõ tēpore, sed natura, vel ratione; hoc enim non est aliud, quā prius esse causationē vnius, quā alterius. Quemadmodũ eadē generatio terminatur ad naturā, & suppositum, sed prius ad illā ordine executionis, quàm ad suppositum.

DVBIVM.

EX resolutione huius quæstionis 45
resultat quoddā dubium prius explicādum, quā ad sequentē trāseamus: nā si per eādem actionē educitur forma de potētia materiæ, eique vnitur, & ex vnione vtriusq; resultat cõpositum, tāquam pręcipuus, & adæquatus terminus eius; merito poterit quis dubitare, à quonā horũ triũ rationē generationis sortiatur; vel in quo potius, quā in alijs ratio generationis cõsistat. Et prima opinio quorumdā recētiorum tenet actionē, per quam prędicta omnia fiunt, formalē rationē generationis habere, non ex

eo,

eo, quod est eductio formæ de potẽtia materiæ, nec ex eo, quod est productio totius cõpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia. Et probatur primum, quod non cõsistat formalis ratio generationis in eductione formæ, hoc argumento. Vera, atque formalis generatio datur sine eductione formę de potẽtia materię, imo sine productione aliqua formę; ergo nõ habet rationẽ formalẽ generationis ex eo, quod est eductio formæ: euidẽs est cõsequentia; sed probatur antecedẽs in productione hominis, quæ vera generatio est apud Aristotelẽ 2. Phys. c. 2. text. 26. asserẽtem, *Sol, & homo generãt hominẽ*; atq; etiam apud omnes eius interpretes, per quã tamẽ nulla forma educitur, vel producitur, sed anima rationalis, quæ vera forma hominis est, creatur à Deo immediatè; ergo formalis ratio generationis nõ potest cõsistere in eductione, vel productione formę. Secũdo, quia si fieri posset, vt agẽs naturale educẽs formã de potẽtia materiæ nõ vniret eã materiæ, sed separatam produceret, talis eductio nõ esset generatio, quia nullum cõpositũ generaretur: ergo formalis ratio generationis non consistit in eductione, vel productione formæ.

46 Quòd vero non cõsistat in productione cõpositi, probatur, quia productio cõpositi nõ petit distinctã actionẽ ab ea, per quã forma educitur, vel vnitur materiæ, sed educta forma, & vnita materiæ productum censetur cõpositum; cum nõ sit alia entitas à materia, & forma, & vnione: ergo cũ generatio sit actio, per quã res generatur, non dicitur generatio ex eo, quòd sit productio totius cõpositi. Secundò, totum cõpositum non minus produci potest per aliã actionẽ, quæ nõ sit vera generatio, quã per veram generationẽ: ergo generatio non dicitur talis formaliter, quia est productio compositi, nam si ex eo talis diceretur, omnis productio compositi esset generatio; quod patet esse falsũ.

Sed nostra sententia est, rationẽ formalẽ generationis habere ex eo, quod est productio cõpositi per vnionẽ formæ cũ materia, quæ primo explicãda est, deinde probãda: pro explicatione vero oportet præsupponere id, quod in hac eadẽ quæstione dictum est, nẽpe eãdem actionem realẽ esse eductionẽ formæ de potentia materiæ, vnitionẽ eiusdem formæ cũ materia, & productionem cõpositi; quare tria hæc sola ratione differunt, & tria ipsa nomina singulas, atq; diuersas rationes eiusdẽ actionis realis exprimũt, dubiũ vero postulat, in quanam illarum cõsistat ratio formalis generationis, vel ex quo illorũ habeat talẽ rationem formalẽ: & prima opinio recẽtiorum asserit, non habere rationem formalẽ generationis ex eo, quod est eductio formæ, nec productio cõpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cũ materia, vnde tenet cõsequẽter terminũ formalẽ generationis nõ esse formã, sed modũ vnionis, quod videtur necessariò dicẽdũ supposito priori, nã si ex sola vnitione habet talis actio formalẽ rationẽ generationis, sequitur hãc esse verã, vnitio est formaliter generatio, ergo quod est terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis; sed vnio, vel vnionis modus est terminus formalis vnitionis, quia vnitio per se, & formaliter tẽdit ad vnionẽ; ergo idẽ modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos vero tenemus rationẽ formalẽ generationis habere ex productione cõpositi per vnionẽ materiæ cum forma. Et ex consequenti terminũ formalem generationis esse formam, & non modum vnionis.

Præsup-

47 Præſupponendum eſt aliud, quod ſuperius etiam docuimus, videlicet terminum per ſe, & primarium generationis, quem vocant, vt quod, eſſe primum compoſitum reſultãs ex vnione formæ cum materia, quod eſt natura, nam ſuppoſitum quod eſt quaſi ſecundum compoſitum, terminus remotus eſt, atq; vltimatus: gratia exẽpli, quia per generationẽ ignis id quod immediate producitur, & in quod immediate tendit generatio, eſt natura ignis reſultans ex vnione formæ ſubſtantialis cum materia, & ideo hæc eſt terminus primarius per generationem productus: quis vero ſit formalis, & vt quo, nempe forma ipſa, vel modus vnionis, prima opinio tenet non eſſe formã, ſed modum vnionis; nos vero aſſerimus non modum vnionis, ſed formam: duo itaq; continet noſtra ſententia, primum eſt, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationem formalem generationis ex eo, quod eſt productio compoſiti, nẽpe naturæ ex vnione formę cum materia. Secũdũ, quòd terminus formalis generationis ſit forma, & non modus vnionis. Probatur primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita, ſed res genita non eſt modus vnionis, ſed compoſitum, nam humana natura eſt genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producitur, & non à modo vnionis: ergo ex eo eſt formaliter generatio talis actio, quia eſt productio cõpoſiti, nõ quia eſt vnitio formæ cum materia: quod facile intelligetur, ſi conſideremus, quod quemadmodum ad eductionem formæ de potentia materiæ requiritur vnitio eiuſdem formę cum materia, quia non educitur forma, niſi inhærens materiæ, & ideo niſi vnita materiæ, ſed non propterea dicimus talem actionem, per quã educitur forma, habere rationem formalem eductionis à modo vnionis, vel ex eo, quod ſit productio eius, ſed potius à forma ex eo, quod per eam exijt in actum; cum prius ſolum eſſet in potentia actiua agentis, & paſsiua materiæ: vel ſi non ſit educta de potentia materiæ, per talem actionem ſit, vt informet materiam, & conſtituat cũ ea compoſitum, tamquam vera forma eius. Eodem modo vt producatur compoſitum per generationem, requiritur tãquam conditio omnino neceſſaria, & ſecundum rationẽ præſuppoſita vnitio per quam producatur modus vnionis, & modus ipſe vnionis, per quem vniantur materia, & forma, quia forma non producitur, niſi in materia, & inhærens materiæ, inhærentia vero eſt modus vnionis per quem vnitur eidem materię, ex quo non ſequitur actionem per quam generatur compoſitum, habere rationem formalem generationis à modo vnionis, ſed ab eodem compoſito per eam genito ex vnione formæ cum materia: modus vero vnionis ſolum ſit conditio neceſſaria, vt generatio dicatur per productionem compoſiti, tamquam per rationem formalem talis denominationis.

Probatur ſecundum, quòd forma 48
ſit terminus formalis generationis, & non modus vnionis, ſed ſolum cõditio intrinſeca eiuſdem termini, quia terminus immediatus, atque totalis generationis, vt quod generatur, eſt compoſitum pro natura: ergo ille erit terminus formalis, vt quo, qui eſt ratio formalis conſtitutiua eiuſdem naturæ, ſed talis eſt forma, non modus vnionis: ergo illa erit terminus formalis generationis, &

49

on iste: minorem probo, quia natu- constituitur per formam, & non r modum vnionis, quamuis iste conditio necessaria, vt constituar, quia forma non constituit, nisi ita materiæ; & si dicatur, forma nō terminus generationis, nisi vt ita materiæ: ergo vnio erit termi- s formalis, potiusquàm forma; di nguendum est antecedens, quia si duplicet rationem formalem ter- nandi, falsum est: si verò conditio m intrinsecam, verum: & si rursus atur animā rationalē esse termi- creationis, ergo nō generationis, ia cū sint distinctæ actiones, debēt ere distinctos terminos. Respon- diuersa ratione esse terminū v- isq; actionis, nā creationem ter- nat secūdum propriam entitatem nihilo productam, est autem ter- nus formalis generationis, vt con uit compositum genitum per in nationem materiæ, & vnionem n ea, ita tamen, vt sicut informa- olum est conditio necessaria, ad minandum, & non ratio termi- di; ita modus vnionis. Ad illud argum. pro cōtraria opinione, probabatur, actionē nō esse ne- riam nouam actionem, per quā ucatur compositum præter vni- m formæ cū materia, sed produ er eā modo vnionis statim re- re idem compositum; respon- verum id esse, quod sine noua a- e sequitur compositum, nihilo- is virtute eiusdē vnitionis fieri, eo sortitur vnitio rationem for m generationis.

VÆSTIO IIII.

dnam sit subiectum pro- rium generationis.

PRæsupponendum est tamquam certum, vt quæstio intelligatur, quòd sicut omne agens creatū operatur per aliquam potētiam, aut virtutem, quæ sit accidēs superadditum substātię eius in prædicamento qualitatis, etiam operatur per actionem mediam inter ipsum, & effectū, quæ sit etiam accidens de prædicamento actionis: vnde sequitur, quod agens naturale educens formā de potentia materiæ, vel eam vniens eidē materiæ, generansq; compositum per veram actionem id efficiat, quæ sit accidens de prædicamento actionis; & talem esse generationē certum est; nec est minus certum omne accidēs reale habere subiectum propriū, cui inhęreat, & à quo sustētetur: & ideo inquirim⁹, in quonā subiecto sit hoc accidens, quod est generatio, in materia, in forma, in vnione, vel cōposito?

Circa quam quæstionem, primo refutanda est sententia illorū, qui vt superius vidimus, ponūt in generatione duplicē actionem partialem, vnā, quæ sit eductio formæ de potentia materiæ, alteram, quæ sit vnitio eiusdem formæ cū materia, & illā dicūt esse immediatè in eadem forma, quæ educitur; vnitionē vero in eodem modo vnionis per eā producto: sed quia tam forma, quàm modus vnionis sunt in materia, vtramque actionem mediatè etiā recipi in materia. Hæc tamen sententia falsa est; primo, quia falsum est quod supponit dari duas illas actiones in generatione, vt probauimus: secūdò quia etiam si darentur, deberent recipi immediatè in materia, & non in forma, & modo vnionis; quod sic probo: Actiones istæ procedunt ab agente circa materiam, tamquam circa subiectum, de cuius potētia educit tam formam, quàm modū vnionis: ergo

materia se habet ad illas actiones tamquam passum: & sunt actiones transeuntes, quæ oriuntur ab agēte, & transeunt ad passum, in eoque recipiuntur: ergo tales actiones immediatè transeunt ad materiam, in eaq; tamquā in passo proximè recipiuntur, quod est recipi in ea tamquam in subiecto proximo: & tertio, quia duæ illæ actiones sunt viæ ad formam, & modum vnionis tamquam ad proprios terminos, & versantur circa materiā tamquam circa subiectum, de cuius potentia educuntur ijdem termini: ergo ordine naturæ præsupponunt materiam tamquam subiectum, & antecedunt formam, & vnionem, quare non possunt esse in eis tamquam in subiectis, sed in sola materia.

50 Hæc sententia refutata; prima opinio distinguit triplex subiectum generationis, nempè denominationis, inhæsionis, & eius circa quod exercetur generatio; asseritque materiam nō esse subiectum denominationis ipsius generationis, quia non dicitur genita, nec etiam inhæsionis, quia generatio est accidens, & nullum prorsus accidens, siue sit cōpletum, siue incompletum; siue sit absolutum, vel relatio, potest recipi in materia tamquam in subiecto inhæsionis: Sed materiam concedit esse subiectum generationis, circa quod exercetur; quemadmodum ait mobile est subiectum circa quod exercetur motus; nam generās exercet suam actionem circa materiam, vt ex potentia eius educat formam, eamque vniat eidem materiæ, & ex vnione resultet compositum, quod intendit producere. Ita Bañez. 1. lib. de generatione c. 4. q. vlt. vbi nullā aliā rationē pro has sua sentētia attulit. Sed nec docet quodnā sit subiectū, in quo inhęreat generatio, quāuis sentire videatur inhęrere in cōposito genito, sicut cætera accidētia.

Nos tamen eam probamus dupliciargumento. Primò quia generatio est accidens, ergo debet sustentari à subiecto in quo inhæret, illique tribuere propriā denominationē; sed vtrumq; repugnat materiæ; ergo repugnabit etiā, quod sit subiectum, cui inhæreat generatio. Probatur minor, quia subiectū sustentat accidētia per esse propium ac per se; sed materia nullū esse habet à se, sed à forma accipit: ergo ante receptionē formæ, nō poterit sustentare generationem, nec denominationem propriā eius suscipere, sicut nec propriū effectum formalem, nempe genitā esse, vel appellari: cum sit ex propria natura ingenerabilis, & incorruptibilis, vt in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus.

51 Secundò, materia est potētia substantialis; ergo prius respicit formā substantialem, quàm accidentalem; sed quod prius respicit, prius etiam recipit; cum eo fine respiciat vtramque formā, vt eam in se recipiat; ergo nō potest prius recipere formā accidentalem, quàm substantialē; & cōsistit generationē habere modū accidentalis formæ, quia est verū, & reale accidens; ergo repugnat, quod in materia recipiatur prius, quā forma substātialis; atq; adeo, quod nulla materia sit subiectū inhæsionis eius & certe si prius reciperetur generatio in materia, quā forma substātialis, efficeret cum ea cōpositum accidētale, & hoc esset prius, quàm compositum substātiale, quod cum forma constituit; quod repugnat, quia substantia omnibus modis est prior accidente.

52 Secunda opinio tenet, proprium, atque immediatum subiectum, cui

generatio

generatio inhæret, esse materiam primam. Ita expressè Aristoteles in hoc primo lib. ad finem quarti capitis his verbis: *Est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile.* Ita etiam D. Thomas nō solum in commentarijs horum verborum, sed etiam in 2. distinct. 1. q. 1. artic. 2. & dist. 12. q. 1. art. 1. ad 5. Albert. Magnus 1. lib. de generatione tractat. 2. Venetus ibidem text. 24. Caiet. 3. p. q. 31. art. 5. Toletus q. 5. huius primi lib. & est cōmunis, & vera. Probatur primò, quia generatio, vt superius probauimus, est mutatio substantialis, sed mutatio est in eo, quod mutatur, tamquam in subiecto, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. text. 12. his verbis: *Quoniam cui in est, illud mutatur;* ergo illud erit subiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur sola materia: ergo hæc sola est subiectum generationis. Probatur minor, quia sola materia transit à priuatione formæ ad eamdem formam, quam per generationem recipit, vt per se est manifestum. Secundò, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio substantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius: ergo actio generationis est via, per quam materia tendit in formam; sed prius est ordine executionis via, quàm terminus: ergo prius eodem ordine materia est in via, quā in termino, quod est prius recipere in se generationem, quàm formam, atque subiectum inhæsionis eius. Quod euidenter sequitur ex eo, quod Bañez concedit, nempe materiam nudam esse subiectum, circa quod exercetur generatio, sicut mobile est subiectum, circa quod exercetur motus; sed repugnat actionem generationis exerceri circa materiā nudam, quin in ea recipiatur: ergo quin sit subiectum inhæsionis eius. Probatur minor, quia exercetur circa materiam, tamquā circa passum: ergo tamquam circa recipiens, & subiectum.

53 Ad primum argumentum concedendum est primum enthymema, quantum ad eam partem; quæ asserit subiectum proprium sustentare accidentia, sed neganda est minor, quod materiæ repugnet sustentare generationem, habet enim propriam existentiam, & subsistentiam partialem, vt probauimus in 1. lib. Physic. per quas eam sustentare potest; quod vero ab alijs dicitur materiam semper esse coniunctam alicui formæ, à qua potest accipere esse, & per illud sustentare generationem, non videtur mihi soluere argumentum; quod sic probo. Materia in instanti generationis est coniuncta nouæ formæ, & tempore immediatè præcedenti fuit coniuncta formæ antiquæ, sed cum tempore præcedenti nondum fuerit generatio substantialis, non potuit sustentare generationem materia, per illud esse, quod recipiebat ab illa forma; in instanti vero generationis habet quidem iam nouam formam, sed ratione illius non potest sustentare generationem. Probatur efficaciter, quia prius natura, quàm recipiat formam, recipit generationem; ergo ratione alicuius esse prius debet eam sustentare, & consequēter nec ratione vnius formæ, neque alterius, sed ratione sui, hoc est ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, quam à se habet, & non à forma. Quod vero dicitur in eodem enthymemate, non posse materiā esse subiectum generationis, quin effectum formalē eius recipiat, atq; etiā pro-

priam denominationem genitæ di-
stinguendum est; quia vt ex D. Tho.
3.p.q.35.art.1.ad 2.colligitur, gene-
ratio duo habet, & quod sit mutatio,
& talis mutatio, nempe substantialis,
quæ dicitur generatio, & primum ha-
bet in ordine ad subiectum, secundū
in ordine ad terminum, nam subie-
ctum est, quod propriè mutatur, & à
termino accipit eadem mutatio ra-
tionem specificam; ratione ergo pri-
mi, quod habet in ordine ad subie-
ctum, tribuit ei effectum formalem,
& denominationem, & ideo dicitur
materia mutata per generationem;
sed ratione secundi, quod habet in
ordine ad terminum denominat eū
genitum, non ergo sequitur materiā
esse genitam licet sit subiectum ge-
nerationis, sed solum esse mutatam,
terminum vero eius esse genitum.

54 Ad secundum respondent aliqui
materiam in genere causæ efficien-
tis prius respicere generationē, quā
formam, quia generatio est quasi ef-
fectio, vel causatio formæ, sed in ge-
nere causæ materialis prius respice-
re formam, quia eam respicit tam-
quam actum substantialem, genera-
tionem vero tamquam actum acci-
dentalem, qui est posterior. Et quia
recipere dicit genus causæ materia
lis, prius recipit in se formam, quàm
generationem. Hæc tamen solutio
nec vera est, nec satisfacit argumen
to. Probatur hoc modo: Per actionē
agentis educitur forma de potentia
materiæ, & fit in materia; ergo prius
natura versatur actio generationis
circa materiam, quàm sit forma, &
vniatur materiæ; sed versatur circa
illam, tamquam circa passum, atque
subiectum; & ratio subiecti genus est
causæ materialis: ergo adhuc in hoc
genere materia prius respicit gene-
rationem, quàm formam in ordine exe-
cutionis, & consequenter prius na-
tura eam recipiet. Et secundò, quia
si prius reciperet formam, iam non
esset nuda materia subiectum gene
rationis, sed informata forma; quod
patet esse falsum, quia subiectū mo-
tus, vel mutationis nudum, atque di-
stinctum debet esse ab vtroque ter-
mino, cum ex eo mutetur, quod vnū
demittat, & accipiat alterum. Respō- 55
detur ergo distinguendo maiorem;
quòd materia prius respiciat formam
substantialem, quam accidentalem:
nam forma accidentalis duplex est,
vna completa, quæ sequitur compo-
situm, vel saltem formam substan-
tialem in materia, & eam posterius
respicit, quàm formam: alia est in-
completa tamquam via ad formam,
& talis est generatio, quam ordine
executionis necesse est prius respi-
ciat: & ideo prius in se recipiat, vt per
receptionem educatur forma substā
tialis de potentia eius; nam vt in 1.
lib. Phys. docuimus, & probauimus
propria causalitas materiæ in ordine
ad eductionem formæ est passio, hoc
est actio generantis, vt in se recepta,
quare prius eam debet recipere, quā
formam, alioquin non poterit con-
currere in proprio genere causæ ad
eductionem eius. Quòd vero com-
ponat cum ea totum accidētale im-
perfectum statim desinens per aduē-
tum formæ, nullum est inconueniēs,
quia ex hoc non sequitur prius esse
simpliciter adhuc compositum hoc
accidentale, sed solum secundū quid,
nempe ordine executionis, & hoc
ideo, quia forma accidentalis imper-
fecta ex qua fit, est via ad substan-
tialem, per quam fit composi-
tum substantiale.

QVÆSTIO V.

An generatio substãtialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta?

56 PRima opinio non ponit actioné aliquam necessariam ad educendam formam substantialem de potẽtia materiæ, neque ad eam vniendã eidem materiæ, sed asserit virtute alterationum præcedentium, per quã disponitur materia, educi formam, & vniri materiæ, generarique cõpositũ naturali sequella absque alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, disponitur materia eius ad recipiendam formam ignis per calefactionem, & exiccationem, & cum iam perfectè disposita est, nõ est necessaria noua alia actio, sed in vltimo instanti harum alterationum virtute earũ expellitur forma ligni, & educta censetur forma ignis, atque vnita materiæ ligni, genitusque ignis: & ita generatio nec est mutatio, neque actio distincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. artic. 3. & de ente, & essentia q. 17. Herneus in tractat. de vnitate formarũ q. 17. Probatur primo, quia agens naturale non potest concurrere ad aliquam actionem, nisi medijs accidẽtibus, vt ignis medio calore, & alijs qualitatibus, nam substantia creata non est per se ipsam operatiua, sicut Deus, sed per accidentia superaddita: ergo nec potest educere formam de potentia materiæ, & eam vnire materiæ, nisi medijs eisdem accidentibus, per quæ disponit eamdem materiam; sed hæc accidentia, vel dispositiones non sunt iam in instanti generationis; præsertim in opinione eorum, qui asserunt in toto composito, tamquam in subiecto inhærere, cum quo etiam corrumpuntur: ergo impossibile est in eodem instanti generans agere, vel ab eo procedere actionem, per quam educatur forma de potentia materiæ, & producatur compositum; sed virtute alterationũ præcedentium produci censendum est.

Secundò, quia ita operantur secũdæ causæ per accidentia, vt non præstent alium concursum ad actiones, & effectus substantiales, præter eũ, quem per illa præstant, vt 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus; sed in instanti generationis nullum est iam accidens, sed corrupta sunt omnia cum composito, præsertim si in eo subiectantur: ergo non potest cõcursum aliquem actualem præstare generans, nec poterit actio aliqua ab eo tunc procedere. Probatur consequẽtia; quia repugnat actionem procedere ab agente, nisi per actualem concursum. Quod clarius ostendo in generatione viuentium, ad quam non concurrit viuens, nisi per virtutem seminalem, tamquam per instrumentum; sed virtus seminalis procedens à forma seminis corrumpitur necessariò cum eo: ergo sicut semen non manet iam in instanti generationis, in quo iam est anima vnita materiæ eius; ita nec potest manere virtus seminalis: quare nulla erit causa secunda, à qua possit actio procedere in illo instanti: nam viuens, aut iam non est, vt contingere solet, vel non est præsens: vnde non potest per se concurrere ad talem actioné, sed nec per instrumentum proprium, quod est virtus seminalis: repugnabit ergo, actionem ab eo procedere, 57

sed effectus dicetur fieri virtute alterationum praecedentium.

58 Tertio per alterationes praecedentes disponitur materia, & expellitur sufficienter forma substātialis ab ea, cum non possit naturaliter cum eis permanere, vt forma ignis cū summo calore, sed expulsionem formae praeexistentis sequitur naturaliter introductio nouae: ergo alterationes praecedentes sufficiunt ad expulsionem vnius formae, & introductionē alterius, quod est sufficere ad generationem; & ideo non erit necessaria alia actio in instanti generationis, quae sit generatio.

Secunda opinio praeter alterationes tempore praecedentes ponit nouam aliam actionem instantaneā, per quam educatur forma, vniatur materiae, fiatq; compositum; & hanc distinguit realiter ab alteratione, vocatq; generationem substantialem. Haec est communis, & vera sentētia, quam tenent antiqui omnes, & moderni, D. Thom. quaest. 3. de potentia artic. 3. Scotus in 2. distinct. 2. quest. 9. Henric. quodlib 9. quaest. 4. Auerroes 4. lib. Phys. comm. 29. Simpl. lib. 3. text. 8. Capreo. in 2. distinct. 13. q. 1. art. 3. Alexand. Alensis 3. p. quaest. 7. memb. 6. & moderni in expositione huius libri. Probatur testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 1. tex. 9. & 10. & cap. 5. text. 51. quibus locis asserit ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem, & ideo generationem non esse motum. Quod etiā probat, quia motus versatur inter terminos positiuè cōtrarios, vt dealbatio inter album, & nigrum; generatio vero non nisi inter terminos contradictorios, vel priuatiuè oppositos, vt inter esse, & non esse: sed alterationes praecedentes generationem, vt calefactio, aut infrigidatio sunt motus; ergo generatio distinguitur ab eis ex mente Aristotelis.

Probatur etiam ratione ex parte 59 subiecti, nam subiectum generationis substantialis est materia, alterationis vero compositum, vt docet expresse Aristot. 5. lib. Phys. capit. 1. text. 9. & capit. 4. huius libri circa finem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compositum est, vt quod calefit, vel dealbatur: quod vero mutatur per generationem à priuatione formae substantialis ad eamdem formam, est sola materia; sed compositum, & materia sunt subiecta realiter distincta: ergo generatio, & alteratio sunt mutationes distinctae realiter. Secundo, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualitas; per generationem substantia; ergo sunt actiones realiter, atque specie distinctae. Probatur tandem, quia productis accidentibus per alterationes praecedentes, non est eo ipso educta de potentia materiae noua forma substantialis, neque vnita eidem materiae; ergo requiritur noua, atque distincta actio, per quam educatur, & vniatur. Probatur antecedens, quia eductio formae substantialis, & vnio eius cum materia, est nouus, atque distinctus effectus: & substantialis quidem, ac proinde alterius ordinis à qualitatibus per alterationes productis: ergo petit nouum, atque distinctum fieri, nouam, atque distinctam actionem, non successiuam, vt sunt alterationes, sed instantaneam, quia substantia totum suum esse habet simul, & non per partes, vel gradus, vt qualitates, & ideo postulat simul fieri, aut in instanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per quam fit, esse actionem instantaneam, ab alteratio-

rationibus præcedentibus specie, ac realiter distinctam.

60 Propter argumēta pro alia sententia posita (quæ verè difficillima sunt) dixerunt moderni quidam, causas secundas non posse quidem agere nisi medijs accidentibus, sed præter concursum, quem accidentia præbent, proprium habere, quem cùm præsentes non sunt, suppletur à Deo, à quo procedit actio instantanea eductiua, & vnitiua formæ, tamquam à causa supplente concursum secundę, & ideo maiorem præstante, quā ad alias actiones, ad quas concurrūt causæ secundæ, quæ ad generationes viuentium nec per se, nec per instrumenta concurrere possunt, & ideo nullo modo. Hanc tamen sententiā refutauimus 2. lib. Phys. quia expressè contradicit principijs Aristotelis, & inter alia inconuenientia habet hæc; primum, quòd nullum viuens generet sibi simile, sed à solo Deo generetur: probatur euidenter, quia viuens non concurrit ad generationem per se, nec per instrumentum: ergo nullo modo est causa rei genitæ, sed solus Deus, qui supplet causalitatem eius: secundum, quòd nulla detur generatio vniuoca viuētium; cùm causa proxima eius, quæ est Deus, sit diuersæ rationis, & ordinis ab effectu: tertium, quòd nulla detur relatio paternitatis, & filiationis in hominibus; cum relationes istæ fundentur in eo, quod vnus homo genuerit alterum, & iste sit genitus ab illo; vt docet expresse Aristoteles in prædicamento ad aliquid.

61 Secundo, possent respondere, qui tenent, accidentia recipi in materia prima tamquam in proprio subiecto, permanere accidentia impressa materię per alterationes præcedētes in instanti generationis, sicut permanet materia, in qua sunt; & ideo posse generans illis medijs agere ad eductionem, atq; vnionem formæ substantialis, & actionem generationis procedere ab illo in eodē instāti. Sed hæc solutio in primis non est formaꝫ, quia solū tenet supposita illa opinione de subiecto accidentiū; cuius opposita magis cōsonat principijs Aristot. & fortè est probabilior, vt in hoc lib. ostendimus. Deinde non habet locū in generatione viuentium, in quibus euidēs est apud omnes opinātes semen, ac virtutē seminalē corruptam esse in instanti generationis, in quo verum est dicere nouum viuēs iam esse productum per introductionem animæ rationalis in materia seminis, atque adeo semen iam non esse, & ex consequenti, nec virtutem seminalem cum forma eiusdem seminis, cuius erat propria pereuntem, propter incompossibilitatem, quā habet cum anima rationali, & perfecta organizatione corporis. Quo supposito nullum datur agens, à quo possit procedere actio generandi in illo instanti; quia aut viuens, à quo decisum fuit semen, iam non est, vel est separatum à loco generationis; quare nec per se, nec per virtutem seminalem agere potest.

62 Quare alij respondent, ad rationē Physici instrumēti nō requiri quòd in eodem instanti sit, in quo sequitur effectus, vel actio ab eo procedens; sed satis est in tempore immediato fuisse, & tunc aliquid fuisse operatum, ex quo in instanti terminatiuo illius temporis sequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter, quia virtute eius, quod immediatè fecit, sequunt actio, & effectus. Gratia exempli, semen dicitur instrumentum generantis ad

generationem viuentis, vt Aristot. & cum eo tota schola docet. quia materiam disponit, & organizat, & virtute huius dispositionis, & organizationis sequitur eductio formę de potentia materiæ, vel saltem vnio eius cum materia, atque etiam productio totius cōpositi, nec requiritur quòd actu existat in instanti generationis, sed satis est tempore immediato fuisse; ex quo Physicè loquendo censetur quasi actu existere, hoc est ita effectum, & actionē virtute eius sequi, ac si in eo instanti existeret, nec maiorem simultatem cum effectu petit causalitas Physica, de cuius intrinseca ratione solum est operari ex determinatione ad vnum; quod vero actu existat causa dum operatur, vel tempore immediatè præcedenti sufficit ad causalitatem; nec est possibilis naturaliter alius modus causandi in his instrumentis generationis viuentiū: cum non sit completa causalitas eorum vsque ad vltimum instans terminatiuum temporis, quemadmodū sacramenta dicuntur habere modū causalitatis Physicè, nec tamen causare vsque ad vltimum instans, quia vsque ad illud non est completa significatio verborum, quę tamen in illo instanti, iam non existunt: quare vel negandum est omnino viuentia generare sibi similia, vel admittendum, quòd virtualis simultas causæ cum effectu sufficiat, quā habet per actualem existentiam, & causalitatē in tempore immediato, sicut ad simultatem causæ moralis sufficit simultas moralis, hoc est non nisi per paruum tēpus interrupta; hoc enim in moralibus censetur simul esse cū alio, quod non nisi per modicū spatium, vel tempus ab eo distat.

63 Quo supposito actio generandi, & effectus procedunt, ac dependent in instāti generationis formaliter à prima causa, non quidem supplente cōcursum secundæ, & ideo nec maiorem, ac distinctum concursum tribuente, quàm si causa secunda per se, vel per instrumentum esset præsens, sed eodem prorsus; quia concursus, quem tunc adhiberent formaliter, adhibent virtualiter: à causa vero secunda procedunt virtualiter propter virtualem modum dependentię, quē habent ab eius instrumento tempore immediatè præcedenti existente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio, & effectus in instanti terminatiuo eiusdem tēporis.

Sed hæc etiam sententia difficilè potest sustineri, quod sic probo; actio dicit ab intrinseco actualem egressionem, ac dependentiam ab agente; sed ab eo, quod non existit actu, nihil potest actu egredi, aut dependere; ergo nec potest agere id, quod non existit actu. Secundò, non potest agens agere, nisi per actualem concursum & influxum in effectum; sed influxū actualem, vel concursum præstare non potest, nisi actu sit: ergo neque potest agere. Probatur minor, quia actualis concursus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis; sed quod non existit actu, non habet entitatem realem extra causas: ergo non potest præstare concursum, neq; influere in effectum, nec proinde poterit agere. Quare nisi causa secunda actu existat, per se, vel per instrumētum, non poterit esse causa generationis, aut effectus.

Nostra igitur sentētia est; causam 64
secundam per se, vel per suū instrumentum actu existere, & præsens esse, actuque influere in instanti generationis, & ideo actionem instantaneam, quæ est generatio, ab ea procedere. Quod in generationibus re-

rum

rum non viuentium satis est manifestum cum ignis à quo generatur alius ignis ex ligno in instanti generationis permaneat, atque etiam calor in eo existens, quo vtitur tamquam instrumento ad generationẽ: quod vero non permaneat calor, & aliæ dispositiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinẽs est, quia valdè probabile est non concurrere effectiuè ad generationem ignis, sed solum in genere causæ materialis disponendo materiam; & etiam si effectiuè concurrerent, necessarium non esset, quod in eo instanti permanerẽt: sed satis est permaneat instrumẽtum coniunctũ, quod est calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo processerunt eædem dispositiones præcedentes. In generatione autẽ viuentium permanet etiam virtus seminalis in instanti generationis, qua media, tamquam instrumento producit actionem generandi, & effectum. Quod vt intelligatur, notandum est ex doctrina D. Thomæ 2 lib. contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quæst. 3. de potentia art. 9. & 11. semen duplices partes habere, quasdam crassas, alias vero tenues, & quasi spirituosas, in quibus sunt spiritus quidam similes vaporibus, & in his spiritibus contineri virtutem seminalem, per quam disponitur, & organizatur materia earumdem partium subtiliorum, ex qua sola educitur anima, vel ei soli vnitur (si rationalis sit) & non ex materia partium crassiorum, sed istæ corrumpuntur, vel resoluuntur in aliud compositum
65 non viuens. Et huius distinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & alijs seminibus, in quibus videmus virtutem seminalem, à qua procedit generatio, non in omnibus partibus grani contineri, sed in quibusdam distinctis ab alijs; distinctio autem in semine animalium per spiritus illos cognoscitur, quia partes quidẽ seminis distinctæ sunt ab illis, quarum materia organizatur, atque disponitur pro introductione animæ in ea; & ideo possunt in illas agere per virtutem seminalem, quam continent actione reali, cũ distinguãtur realiter. Possunt etiam spiritus illi simul cũ virtute seminali perseuerare in instãti generationis, & reuera permanent, quamuis corrumpãtur reliquæ partes seminis, in quarum materia introducitur anima; permanens vero virtus seminalis potest actu concurrere ad generationem, & compositum genitum tamquam instrumentum generantis, & consequẽter potest noua actio generationis instantanea ab ea procedere in instanti generationis, post eam vero spiritus illi, in quibus residet virtus seminalis, resoluuntur, & pereunt. Quod verò dicitur de hac virtute seminali existẽre in semine deciso à viuente pro generatione alterius similis in specie, dicendũ est in reliquis generationibus, quæ sunt quasi viæ ad alias, & ideo imperfectæ, vt de generatione embrionis sub vita plantæ, & deinde sub vita sensitiua, si verum est (vt Aristoteles & D. Thomas docent) in generatione hominis prius introduci animã vegetatiuam in materia, deinde animam sensitiuam, & tandem rationalem; tunc enim pro singulis formis ponenda est virtus seminalis cuilibet formæ propria, ac proportionata residẽs in partibus distinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionẽ animæ, à qua

virtute tamquam ab instrumento generantis procedunt alterationes, per quas præparatur materia, & organizatur corpus, fitque aptum ad talem formam recipiendam, atque etiam eductio formæ de potentia materiæ, vel vnio eius cum materia, vt copiosius explicabitur 2. lib. de anima, vbi ex professo agemus de generatione viuentium, nunc enim solum de generatione substantiali in communi agit Aristoteles.

66 Et ex hac doctrina facile soluuntur argumenta primæ opinionis, nā ad primum distinguēda est minor, quod in instanti generationis non permaneāt accidētia; sunt enim duplicia, quædam producta per alterationes in materia, ex qua educenda est forma, pro eiusdem materiæ dispositione; alia in agente, per quæ producuntur, vt in generatione ignis ex ligno est calor productus in ligno pro dispositione materiæ, & est calor eiusdē ignis, cuius virtute productus est. Et de primis accidētibus concedi potest, quòd non permaneāt in instanti generationis, quia corrūpuntur ad corruptionē totius ligni; sed negādū de posterioribus, quibus medijs tāquam instrumentis potest actio generationis procedere in instanti generationis ab agente suppositis alterationibus prçcedētibus.

Ad secundum cōcessa maiori, neganda est minor, quòd in instanti generationis corrupta sint accidentia, per quæ agere possit generans, vt in generatione viuentium, quod corrupta sit virtus seminalis, cū sit corruptum semen, in quo erat; nam virtus seminalis nō est in toto semine, sed in quibusdam partibus eius, quæ vocātur spirituosæ, ex eo quod in eis resident spiritus quidam continentes virtutem seminalem, & cum hi spiritus sint partes distinctæ, etiā ab eisdem, in quibus resident; sicut spiritus vitales, qui resident in sanguine, distinguntur ab eo, possunt per eādem virtutem seminalē agere, in easdem partes, quibus adiunguntur, vsque ad corruptionem earum, cum quibus tamen non corrumpūtur, sed permanent in instanti generationis, post illud verò resoluūtur in res alias.

Ad tertium, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non requiratur noua alia actio in instanti terminatiuo alterationū præcedentium, pro introductione nouæ formæ, nam cum eductio formæ substantialis de potētia materię, vel vnio eius cū materia sit nouus effectus substantialis distinctus à dispositione materiæ, & per se productus, requirit nouam, ac distinctam actionem substantialem, per quam producatur, prçter alterationes prçcedentes; per quas licet dispositiuè expellatur forma substantialis præcedens, non tamen formaliter nisi per formam substantialem nouam, atque eductam de potentia eiusdem materiæ, vel ei vnitam. Non est ergo bona consequentia; forma substantialis præcedens non potest permanere cum dispositionibus cōtrarijs, ergo ab eis expellitur sufficiēter, sed ad formalem expulsionem eius requiritur introductio nouæ, à qua sola expellitur formaliter, ab agente effectiuè, à dispositionibus vero solū dispositiuè, vt inferius ostendetur. 67

Et ex doctrina huius quæstionis constat generationem esse actionē, vel mutationem distinctam realiter ab alteratione, propter distinctionē realem effectus per vtramque producti; & præterea distinguntur ex parte subiectorum, nam subiectum altera-

rationis est compositum, quod presupponitur, & circa quod agens operatur: subiectum vero generationis est materia prima, vt probauimus. Distinguuntur tandem ex parte terminorum ad quos, quia terminus alterationis est qualitas, generationis vero substantia de nouo producta. Et hæc distinctio est specifica, quia species actionum, & mutationum, & distinctio earum specifica à terminis ad quos accipienda est, vt lib. 5. Phys. probauimus.

Tractatus II. De corruptione substantiali.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit corruptio substantialis, & an naturalis sit rebus sublunaribus?

68 Qvatuor inquirit titulus quæstionis codē ordine explicāda, primū, an sit corruptio substantialis? secundū, quid sit? tertium, an sit naturalis, vel violenta? quartum an intendatur per se à natura? Et circa primum, quod detur in rebus naturalibus corruptio substantialis, eisdē prorsus testimonijs Aristotelis, Platonis, & aliorum Philosophorū, eisdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum est in principio tractatus præcedentis, quod detur generatio substantialis; quia, vt inferius ostēdetur, generationi naturali vnius rei necessariò coniuncta est corruptio alterius, ideo non est modò probandum, sed tamquam certum præsupponendum.

Circa secundum vero: Quid sit corruptio substantialis? sic est corruptio definienda: *Corruptio est mutatio ab esse substantiali formæ in materia ad non esse eiusdem.* In qua definitione ponitur mutatio, non tamquā genus, vt in definitione generationis, sed loco generis; quia generatio, & corruptio non conueniunt vniuocè in ratione mutationis, sed conueniētia quadam analogica, cum generatio sit vera, ac positiua mutatio, corruptio verò non positiua, & ideo nec vera, sed negatiua, & per similitudinē, vel attributionem ad generationē, & per mutationē ita explicatā excludūtur omnes actiones, quæ non sunt mutationes, vt creatio & anihilatio, (si veræ actiones sunt) atque etiā prima eductio formarum substantialiū de potentia materiæ, in qua cū non præcesserit materia sub priuatione formæ, nō est mutatio; & ideo neq; est generatio, vel corruptio; sed actio productiua substantiæ. Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo, & ad quem corruptionis; ille quidē, tamquā necessaria conditio mutationis, iste verò tamquā id, à quo habet speciē. Dicitur autē terminus à quo esse formæ in materia, quia sicut esse formæ in materia est terminus formalis ad quē generationis, ista est terminus formalis à quo corruptionis; sed substantia cōposita est terminus totalis, atque completus, terminus verò ad quē eiusdē corruptionis est non esse eiusdē formæ in materia, non quidē purè negatiuè sumptum, sed priuatiuè; quod est dicere, priuationē eiusdem formæ in materia esse terminum formalem, à quo habet speciem, quamuis non esse totius substantiæ completæ sit terminus adæquatus, atq; cōpletus, & per hāc particulā sic explicatā distinguitur

corruptio substantialis à generatione substantiali, atque etiam à generatione, & corruptione accidentali, cuius terminus est non esse formæ accidentalis in subiecto. Et ex his constat corruptionem substantialem esse in rerũ natura, & quid sit.

An corruptio sit naturalis?

69 PRius quàm diuersas opiniones afferamus, duo sunt explicanda; primum, quot modis sumatur naturale; secundum, in qua significatione nunc accipiatur. Primo modo accipitur, prout oppositum supernaturali, & artificiali: neutrum enim horum pertinet ad ordinem naturæ, sed supra, vel præter illum dicuntur esse: & hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia certũ est corruptionem substantialem nec supra naturam esse, nec ad artem pertinere. Secundo modo accipitur pro eo, ad quod inclinatur natura; in qua significatione naturale est materiæ recipere formam, quia naturalem habet inclinationem ad illam, atque etiam est naturale lapidi moueri deorsum; & in hac significatione opponitur violẽto, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. cap. 6. tex. 57. Tertio modo accipitur pro eo, quod aliquo modo conuenit naturæ rei, vel ei cõsentaneum est, vt dicimus, cœlo conuenire, quòd non habeat aliquam ex primis, vel secundis qualitatibus: accipitur autem naturale in his duabus acceptionibus.

Secundò notandum est corruptionem cum tribus posse cõparari, nempe cum materia, cum forma, & composito; nam materia est subiectum eius, sicut generationis; forma vero, & compositum pertinent ad terminum à quo, & non esse totius ad terminum ad quem, modo iam explicato.

His explicatis prima opinio modernorum tria asserit. Primum, quod si corruptio comparetur, ad materiã nullo modo est ei naturalis. Probãt hoc argumento: certum est materiã nullam habere virtutem actiuam naturalem, per quam concurrat efficienter ad corruptionem, sicut nec ad generationẽ; ergo non est ei naturalis corruptio tamquã principio actiuo; sed nec tamquam principio passiuo: ergo nullo modo est ei naturalis. Probatur minor, quia si materiæ esset naturalis corruptio, vt principio passiuo, maximè quia dũ habet vnam formam, appetit aliã, & ad eam recipiendam inclinatur, & quia eam non potest recipere, nisi expulsa illa, quam habet, & corrupto composito inclinatur suo modo ad corruptionem; sed materia solũ appetit formam amissibilem in communi, & nullam in particulari, satiata est enim ea, quam habet; ergo in materia nulla est inclinatio passiua ad corruptionem; nec potest esse naturalis ei corruptio.

Secundo, quia corruptio per se, vel ratione sui nõ potest esse naturalis materiæ, sed solũ propter generationem nouæ formæ; sed nec generatio nouæ formæ est naturalis materiæ; ergo multo minus est ei naturalis corruptio. Probatur maior, quia corruptio tendit ad nõ esse formæ, quã materia actu habet, sed materia non appetit nõ esse suæ formæ, quin potius ea gaudet, ac delectatur; ergo non appetit per se corruptionem. Et eodem modo probanda est minor, quod non ratione generationis, quia nulla potest assignari idonea ratio, propter quã materia 70

appetat

appetat formam, quam non habet, potius quàm eam, à qua informatur; immo necesse est magis inclinetur in hanc, à qua accipit esse cum dispositionibus proprijs: ergo nec appetit eductionem nouæ formæ ex propria potentia, quæ est generatio.

Tertio, quia materia habet esse à forma eam actu informante; ergo amissio eius, nec potest esse secundũ inclinationem materiæ, nec naturã eius sequi, atque adeo non potest esse ei naturalis primo, nec secũdo modo. Probatur prima consequẽtia, quia amissio formæ est opposita esse naturali, quod materia habet ab ea: non est ergo secundum propriam inclinationem, nec vllo modo ei naturalis, quia non esse proprium nulli est naturale.

71 Secundum, quod asserit eadẽ opinio est, corruptionem non esse naturalem compositis non viuentibus, aut formis eorum. Quam sic probant; non potest esse naturalis corruptio alicui composito, vel formæ, nisi propter principium intrinsecũ actiuum, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram; sed tale principium non possunt habere res istæ vllo modo; ergo nec possunt efficienter se corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non possunt habere, nisi à proprijs formis, vel dispositionibus earum: sed ab his non potest procedere actio contraria conseruationi cõpositi, sed potius ei conueniens: ergo nec potest esse eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis est conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nẽpe formæ substantiali, atque etiam qualitatibus eius, quibus medijs operatur: ergo impossibile est in his rebus esse principium effectiuum corruptionis cõpositi, vel formæ eius. Gratia exempli; actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet esse naturæ suæ formæ, à qua procedit, & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat esse principium corruptionis eiusdem ignis, vel formæ substantialis eius; & ex consequenti repugnat corruptionem esse naturalem igni ex parte formæ, seu principij actiui: & cum probatum sit non esse naturalem ex parte materiæ, sequitur nõ esse ei vllo modo naturalem; sed eiusmodi corpora naturalia ab extrinsecis agẽtibus semper corrumpi per violentiam.

Secundo probatur, quia corruptio ordinatur ad non esse horum compositorum, sed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in suum non esse, quin potius omnia appetunt naturaliter esse proprium, & conseruationem eius; ergo non potest esse eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, sed nec potest sequi vllo modo naturam eorum, vel esse ei cõsentanea, quia impossibile est sequi naturam alicuius rei, vel ei esse vllo modo cõforme, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Asserit tertio, rebus naturalibus viuentibus naturalem esse corruptionem solum à principio intrinseco actiuo, à quo causatur naturaliter propria corruptio. Et principiũ hoc intrinsecum est calor naturalis, cuius continua actione cõsumitur humidum radicale, & ipse etiam calor repatitur agendo, ac debilitatur, & tandem deficit, & consequenter cõpositum actione eius consumptum.

Nostra tamen sententia duabus 72 cõclusionibus explicatur. Prima est; si naturale sumatur primo modo pro eo, quod res appetit, vel in quod in-

 clinatur,

clinatur, corruptio non est naturalis comparata ad compositum, vel formam; benè tamen comparata ad materiam. Probatur prima pars hoc argumento. Corruptio tēdit per se ad non esse formæ in materia, quod etiā est non esse compositi; sed nihil inclinatur ad proprium non esse, sed potius appetit naturaliter esse, & cōseruationem in eo: ergo corruptio non potest esse naturalis formæ, vel composito.

Secunda vero pars, quòd sit naturalis materiæ, sic probanda est. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnam, appetit aliam, & naturaliter potest eam recipere, sed non potest recipere, quam non habet, nisi expulsa ea, quam habet; cum repugnet naturaliter simul habere plures, & ex consequenti sine corruptione compositi, atque eiusdem formæ, si sit educta de potentia eiusdem materiæ: ergo corruptio naturalis est ei ex inclinatione, & appetitu eiusdem materiæ. Primum antecedens, quòd materia appetat quālibet formam etiam in particulari, & non solum rationem formæ in communi, probaui aduersus hos modernos 1. lib. Phys. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex se non habet minorem proportionem cum vna forma substantiali, quā cum alia, sed æqualem cum omnibus: nec habet proportionē solùm cum forma in communi, sed cū qualibet in particulari, quia quamlibet potest recipere, non solùm vt formam, sed vt talem: ergo quantum est ex se, omnes respicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde pro qualibet in particulari recipienda potest disponi: ergo quālibet in particulari potest recipere: sed non potest recipere naturaliter vnam sine expulsione alterius, & corruptione compositi; ergo naturalis est corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

Secunda conclusio. Naturale ac- 73
cepto secundo modo pro eo, quod sequitur naturam alicuius, vel consonum est ei, naturalis est corruptio comparata ad compositum, ad formam, atque etiam ad materiam. Probatur primò quantum ad compositum; nam esse compositi dependet ex vnione materiæ cum forma, sed hæc potest ex natura sua dissolui; ergo compositum potest ex sua natura corrumpi. Probatur minor ex modo informandi eiusdem formæ in hoc distincto à modo informandi formæ cœlestis, quòd hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam, & ideo modo in amissibili, atq; perpetuò informat eam, & consequenter vnitur ei vnione naturaliter indissolubili; & propterea cōpositum sua natura incorruptibile constituit; formæ verò sublunares comparantur ad materiam potētem recipere alias formas, quod imperfectionis est, ideo modo amissibili, & non perpetuo informant; & vnione sua natura dissolubili vniuntur eidem materiæ. Ex quo sequitur compositum constituere sua natura corruptibile, & cui corruptio naturalis erit; quia vnio formæ cum materia, & informatio eius, atq; conseruatio in materia dependet ex certis quibusdā dispositionibus, vt permanentia formæ ignis in materia ex calore, & siccitate; sed dispositiones istę habent alias naturaliter contrarias, à quibus expelli possunt à subiecto; eis verò expulsis impossibile est naturaliter formam permanere in materia, & vnionem non dissolui, ex cuius dissolutione euidenter sequitur corruptio

ruptio

ruptio compositi, cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus sequitur corruptionem esse naturalem formæ; quod sic probo: Formæ eductæ de potentia materiæ non subsistunt per se, vt probatum est 1. lib. Phys. tract. de forma, sed inhęrēt materiæ dependenter ab illa; sed talis vnio dissolubilis est, vt probauimus: ergo tales formæ naturaliter sunt corruptibiles. Probatur consequentia, quia separatæ à materia nō possunt consistere, sed statim desinūt esse. Et sicut à dispositionibus cōtrarijs expelli possunt naturaliter propriæ, quibus medijs conseruantur formæ in materia, cōsequēter expelli possunt formæ ipsæ, & per expulsionem corrumpi: corruptio igitur composito, & formis eductis de potentia materiæ naturalis est, tamquam cōsequens naturam eorum, atq; etiam animæ rationalis, licet non quantum ad substantiam, sed quantū ad informationem corporis.
74 Et tandē, quod materiæ sit hoc modo naturalis, sic probatur. Materia sua natura potest recipere omnes formas, etiam in particulari, & pro eis disponi, sed naturaliter est impossibile recipere vnam, sine expulsione alterius, & corruptione compositi: ergo ex propria natura est subiectum generationis, & corruptionis; quare non minus hæc, quàm illa est ei naturalis, tamquam consequens naturam eius.

Veritas denique huius conclusionis speciali ratione ostendi potest in viuentibus, quorum substātia prima, in qua primo generātur, perfecta, atque consistens censetur, & temperamentum naturale eius, cum quo cōseruatur, est humidū, ac frigidum, & ideo appellatur humidū radicale; in hac vero substantia incessanter agit calor naturalis calefaciendo, & exsiccando illam, & ideo consumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conseruatur, & ex consequenti consumendo partes eiusdem substātiæ, quæ cum tanto calore, & siccitate non possunt conseruari: ad reparandam verò huiusmodi corruptionem indigent viuentia corpora noua sumptione cibi per virtutem eiusdem caloris naturalis conuertendi in substantiam, indigent quoque respiratione continua ad temperandam vim eiusdem caloris; qui cum reparatur ab eodem humido radicali, & à qualitatibus alimenti sibi contrarijs naturaliter etiam debilitatur, ita vt licet in principio vitæ possit plus alimenti conuertere in substantiam, & viuens seipsum augere, in statu vero non iam maiorem, sed æqualem tantum substantiam potest conuertere, & tandem non ęqualem, sed minorem: & ita paulatim cōsumitur viuens, & moritur: & ecce mors, vel corruptio est ei naturalis à principio actiuo intrinseco. Illa verò corruptio, quæ à causis extrinsecis, tam viuentibus, quàm non viuētibus corporibus accidit, non dicitur naturalis, sed violenta; & propterea Aristoteles distinguit duplicem corruptionem, naturalem, & violentam 5. lib. Phys. cap. 6. text. 57. Ex cuius principijs colligitur doctrina hæc, atq; etiā ex D. Thoma 1. p. quæst. 57. artic. 4. & ex Scoto in 1. dist inct. 9.

Ad primum argumentum primæ opinionis desumptum ex parte materiæ, neganda est minor, quòd materia sublunaris non appetat formas in particulari, sed solùm in communi, & quod satiata sit forma, quā habet, vtrumque enim falsum est, quia cū habeat naturalem capacitatem, & pōtentiā passiuā recipiendi omnes formas in particulari, necesse est omnes 76

appe-

appetere, & nulla satiari, vt probatum est.

Ad secundum, negādum est, quòd materiæ non sit naturalis generatio nouæ formæ, & corruptio eius, quā habet; nam per se non minus appetit nouam formam, quàm præsentem, & cum dentur agentia naturalia, à quibus possint nouæ introduci, naturalis est materiæ noua generatio, quæ cum non possit fieri sine corruptione formæ præsentis: naturalis censetur ei corruptio, quam licet per se nō appetat, benè tamen per accidens.

76 Ad tertium respondeo, quòd licet naturale sit materiæ illud esse, quod accipit à forma præsenti, etiam est ei naturale aliud esse, quod potest recipere ab alia forma, quā cum possint agentia naturalia in eamdem materiam introducere, potest etiam materia recipere aliud esse sibi naturale ab alia forma, & illud appetere; quod cum nō possit recipere, nisi per corruptionem eiusdem esse præsentis, & expulsionem præsentis formæ: verūque dicitur appetere per accidens, & esse ei naturale.

Ad primum desumptum ex parte compositi, & formæ, neganda est maior, quòd composito non viuenti nō possit esse naturalis corruptio, nisi à principio intrinseco actiuo, potest enim esse naturalis ex parte vnionis naturaliter dissolubilis, propter modum amissibilem informādi harum formarum sublunarium.

Ad secundum, cōcedēda est prior pars eius, quod non viuentibus non sit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, sed neganda est pars posterior; quòd non sit naturalis, tamquam consequens naturam. Et cùm dicitur, non posse esse naturale, quod repugnat naturali inclinationi rei, distinguendum est; naturale ex inclinatione esse non posse, benè tamen vt consequēs eamdem inclinationem naturalem; & ita se habet corruptio ad easdem res naturales, quarum inclinatio licet sit ad esse, non quodcumque, sed debile, ac sua natura defectibile per dissolutionem vnionis formæ cum materia, à qua dependet: quare sicut naturalis est inclinatio ad eiusmodi esse, ita naturale est eidem esse, quòd possit deficere, & ex consequenti corruptio tendens ad non esse naturalis dicetur, si non ex inclinatione eiusdem rei, saltem vt consequens naturam eius defectibilem ex propria conditione.

Tertium vero quod asserit eadem sententia, & argumentum, quo illud probat, conceduntur à nostra.

QVÆSTIO II.

An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura?

PRima opinio asserit corruptionē non esse per se intentam à natura, sed omnimodò per accidens, & præter eius intentionem sequi. Ita videtur loqui D. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. & 1. p. quæst. 19. art. 9. & q. 49. art. 2. quibus locis malum asserit non per se intendi, sed per accidens sequi in operationibus, & cū corruptio sit malum naturæ, videtur sentire, quòd non sit per se intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquuntur Henricus in Summa art. 41. Caietan. in eisdem locis primæ partis, & Capreolus in 2. dist. 4. quæst. 1. art. 3. & dist. 34. quæst. 1. art. 1. Et probatur ratione; primo, quia natura per se inten-

intendit, esse, rerum naturalium, tamquam naturale bonum, sed corruptio tendit ad non esse earum; ergo non potest per se cadere sub intétione naturæ.

Secundo, quia natura nō est aliud, quàm naturales causę, à quibus producũtur effectus; sed nulla causa naturalis intendit per se corruptioné; ergo non est intenta per se à natura. Probatur minor, quia causæ naturales tam vniuersales, quàm particulares solum intendunt per se educere formam de potentia materiæ, vnire eam materiæ, & producere compositum ex vnione resultans: expulsio verò formæ præexistétis per accidés sequitur, quia accidit esse in materia, & esse contrariam formæ introducendæ, quæ non minus introduceretur, & generaretur compositũ, si non adesset in materia alia forma: ergo à nulla causa naturali per se intenta est corruptio.

78 Hãc sententiã sequũtur Conimb. 1. lib. de gene. cap. 4. quæst. 1. artic. 5. & eam explicant hac distinctione. Duobus modis contingit aliquid intendi per se, primo, ita vt non ordinetur ad aliud, sed in eo sistat intentio; & ita intenditur ab infirmo sanitas: secundo, intenditur per se, ita vt sit obiectum intentionis, siue ordinetur ad aliud, siue non; quo pacto intenditur per se deambulatio, quia per se est obiectum electionis infirmi, quamuis ab eo ordinetur in sanitatem. Hoc supposito dicunt primo, corruptionem non intendi per se primo modo; in quo conueniunt omnes, quia quod per se ita intéditur, finis tantum est, finis verò debet esse bonum, & ideo entitas aliqua positiua, qualem non esse corruptionem euidens est; cũ sit negatio quædam, & ad non esse rei ordinetur: Secundo asserunt, neque esse per se intentam secundo modo, quia malũ non potest esse obiectum terminans intentionem: cum nemo intendens ad malum operetur, vt testatur D. Dionysius in lib. de diuinis nominibus cap. 4. & Aristot. 1. Ethic. cap. 1. sed habens pro obiecto aliquod esse, vel bonum; corruptio autem est malum naturæ, cum ordinetur ad non esse rei naturalis: ergo non potest esse in se obiectum intétionis, quod in moralibus videtur magis manifestum; in quibus certum videtur peccatum non intendi per se à peccãte, sed bonum aliquod, vtile, vel delectabile, malitiam vero per accidens sequi, propterea quod peccatũ priuatio quædam est, vt destructio rei, & ita se habet in naturalibus corruptio; quare non potest per se intendi à natura.

Vt autem nostram sentétiam explicemus, duplex intentio naturæ distinguéda est, primaria & secũdaria. 79 Primaria intentio naturæ illa dicitur, quam primo habet in suis omnibus operationibus, nempe producere perfectissimum, quod potest. Secundaria vero versatur circa ea, quæ necessariò coniuncta sunt effectui per se primo intento, vel quæ eum naturaliter consequũtur, vt in generatione per se intendit natura primaria intentione producere rem naturalem secundum substantiam; secũdaria verò producere passiones, vel proprietates eam naturaliter cõsequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non potest rem producere cũ omni perfectione sibi debita, iuxta primariã intentionem, intédit eam producere saltẽ imperfectam intentione secundaria. Vtrumque membrum huius distinctionis habetur

apud Aristotelem, primum quidem 7. lib. Phys. tex. 18. his verbis: *Circulus tunc maximè secundum naturã est, cum maximè circulus*. Secundum vero habetur 2 lib. de generatione animalium capit. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per se primo marem intendere, sed dum non potest id assequi, producere fœminam, quæ est quasi læsus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio fœminæ ad secundariam. Eamdem distinctionẽ posuit expresse D. Thomas loco statim citando.

Qua supposita asserit nostra sententia, corruptionem non esse per se intentam à natura primaria intétione, bené tamen secundaria. Primum tamquã certum recipiunt omnes; & probatur euidéter argumẽtis primæ opinionis. Secundũ vero expressum est apud D. Thomam in. 4. dist. 36. quæst. 1 art. 1. ad 2. his verbis: *Nihil probibet esse aliquid contra naturam, quantum ad primã intentionẽ ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam eius intentionem, sicut omnis corruptio, & defectus, & senium est contra naturam, vt dicitur in 2. cœli, & mundi, quia natura intendit esse, & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionẽ naturæ, quia ex quo natura non potest co-seruare esse in vno, conseruat in altero, quod generatur corruptione alterius: & quando natura non potest producere ad maiorem perfectionem, intendit ad minorem. Quod etiam tenet Ferra. 2. lib. contra Gen. cap. 40.*

80 Et probatur ratione, quia dum aliquid per se primo intenditur, necesse est consequenter intendi illud, quod in eo necessario, vel per se includitur, aut sine quo esse non potest, vel ex eo necessario sequitur, siue negatio sit, siue priuatio, vel defectus aliquis; consequenter vero intendi est per se secundo intendi, vel secundaria intentione, sed generatio est per se primo intenta à natura, quæ non potest esse naturaliter sine corruptione: ergo intenditur corruptio ex necessario consequenti, quod est per se secundo, vel secundaria intentione naturæ per se intendi. Maior probatur, quia si illud, quod per se primo intenditur, non potest sine aliquo alio esse, sequitur nec intendi posse, nisi aliud per se secundo intendatur. Probatur consequentia, quia sicut res se habet ad esse, sic se habet ad intentionem.

Pro solutione argumentorum alterius sententiæ notandum est, sic se habere primariã intentionem, & secundariam, vt id quod per secundariã intéditur respectu eius, quod intenditur primaria intentione, non per se, sed quasi per accidens intentũ reputetur, & etiam quasi per accidẽs subsequi dicatur, & merito quidem, quia illud solũ dicitur per se intentũ simpliciter, quod primaria intẽtione respicitur, quod vero secũdaria, quasi per se secundum quid. Ex quo intelligitur modus loquendi Aristotelis, diui Thomæ, & aliorum antiquorum Philosophorum aliquãdo asserentium, defectus naturales, cum quibus res generantur, atque etiam corruptiones; immo & in generatione viuentium productionem fœminæ quasi occasionata esse, & per accidens sequi, vel non esse per se intenta à natura: loquuntur enim de primaria eius intentione, respectu cuius verum est; sed alijs locis etiam asserunt

per

per se intendi cum addito quidem, hoc est non primaria, sed secundaria intentione.

Ad primum argumentum distinguenda est minor, nam corruptio vnius rei, vel formæ dupliciter considerari potest, nempe secundum se, vel vt necessario coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter, non potest introduci vna forma sine expulsione alterius, & consequenter, nec vnum generari sine alterius corruptione. Et primo modo considerata non potest per se intendi à natura, vt probat argumentum; sed nec secundo modo potest intendi primaria intentione naturæ, sed bene secundaria tamquam necessario coniuncta cum generatione per se primo intenta.

Ad secundum eodem modo distinguenda est minor, nam de primaria intentione verum est, nihil aliud per se intendere causas naturales, præter introductionem formæ, & productionem compositi; falsum tamen de secundaria, quia cum non possint illa consequi, nisi expulsa forma præcedenti; ex consequenti, & per se secundo intendunt expulsionem eius. Quod vero additur per accidens esse ad introductionem vnius formæ, quod alia sit in materia, & ab ea sit expellenda: hoc modo distinguendum est, nempe ad introductionem formæ secundum essentiam sumptam per accidens esse, ad eamdem verò, vt modo naturali, hoc est secundum ordinem in natura constitutum, faciendam non esse per accidens, sed per se secundo; quia formæ substantiales introducendæ in materia, modo saltem virtuali sint contrariæ; contraria vero per se respiciunt idem subiectum, à quo nata sunt se expellere, quare introductio vnius necessario coniuncta est cum expulsione alterius, & propterea intendi non potest per se primo, vel primaria intétione naturæ, quia expulsio ex consequenti, ac per se secundo intendatur.

Ad aliud denique, quod obijcit prima sententia; videlicet malum non posse esse obiectum per se intentionis, distinguendum est, ratione sui, vel ratione boni, cui necessario coniunctum est; & primo modo non potest malum terminare per se intentionem: secundo verò modo non solum malum naturæ, quod est corruptio, aut priuatio, seu negatio potest esse obiectum, vel terminus intentionis, sed etiam malum morale; sed quia non ratione sui id habet, non potest per se primo terminare intentionem, potest tamen per se secundo: quia eo ipso, quod per se primo appetitur bonum, cui necessario coniungitur, ratione talis coniunctionis potest eam terminare; quę coniunctio cum sit per se, vel necessaria, per se secundo dicitur terminare, vel secundariam intentionem; & ita licet corruptio sit malum naturæ, potest terminare intentionem, si non ratione sui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui necessario necessitate naturæ coniuncta est. In moralibus vero res est clarior, quia voluntas peccantis per se primo appetit bonum delectabile, vel vtile, vt in peccato fornicationis, aut furti notum est, sed quia tale bonum apparens tantùm est, verè tamen contrarium rationi, & ideo verè malum, necessario appetit malum, non quidem ratione malitiæ, sed bonitatis apparentis, cui cõiuncta est; & ideo non per se primo,

vel primaria intentione, sed per se secundo, vel intentione secundaria.

82 Ex quibus intelligitur alia distinctio, qua alio modo soluitur idē argumentum, & veritas nostræ sententiæ notissima fit, nam vt aliquid sit obiectum intentionis, necesse est, sit per se bonū, & appetibile ratione sui, sed vt sit obiectū per se electionis, non est necessarium, quod sit in se, vel per se bonum, sed satis est, quod habeat aliquam bonitatē participatā à fine, quomodocumq; eam participet. Quo supposito dici potest corruptionem assumi à natura, quasi pro medio respectu generationis, quia non potest vnam formā introducere in materiā, nisi media expulsione alterius: corruptio ergo licet secundum se sit malū naturæ, sed in quātum mediū quodammodo ad generationē tamquam ad finem ordinatū, participat bonitatem ab eadē generatione, ratione cuius potest esse per se intenta à natura; hæc autē participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinsecum est in eadem corruptione, sed quasi extrinseca denominatio realis, sufficiēs quidē, vt per se intendatur à natura, non tamquam finis: & ideo nec primaria intentione, sed secundaria tamquā medium. Et potest dari exemplū in moralibus, quia voluntas nō potest appetere, immo nec tendere in peccatum sub ratione mali; sed bene potest velle vnum peccatum tamquā medium ad alterum; quod alterum vult sub ratione boni apparentis: quod contingere ait D. Thomas in peccatis ex malitia cōmissis, in quibus homo videns furtum esse malū eligit illud, vt consequatur adulterium nec tamen eligit furtum sub alia ratione boni apparentis, nisi quam participat ab adulterio, quod appetit tamquam finem sub ratione delectabilis, quæ per extrinsecam denominationē deriuatur ad furtū, vt sic possit esse obiectū electionis.

QVÆSTIO III.

An verum sit, & in quo sensu, quòd generatio vnius sit corruptio alterius?

Eiusmodi axioma, *Generatio vnius est corruptio alterius*, habebetur apud Aristotelem, 1. lib. Phys. text. 73. & cap. 3. huius libri, text. 17. 83
Quod autem in nullo sensu sit vniuersaliter verum, probatur primo, quia nō in sensu formali; cū generatio, & corruptio sint mutationes specie diuersæ, propter diuersos terminos in quos tendūt, nam generatio tendit ad esse rei, corruptio ad non esse eiusdē; sed nec verū esse potest in sensu identico, vel reali, quia generatio est actio positiua, corruptio negatiua; positiuum autem, & negatiuum non possunt esse idē realiter: ergo non erit verum in sensu reali, quòd generatio vnius sit corruptio alterius. Nec tandē secundū comitantiā, vel cōsequentiā, ita vt corruptio vnius rei necessariò comitetur generationē alterius, vel eam consequatur, nam aliquādo cōtingit corrumpi vnā formā, & non generari, aut fieri alterā, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & nō generatur alia, sed anima rationalis iam existens extenditur ad informandam materiam eiusdem alimenti; ex opposito vnam formam generari absque corruptione alterius, vt in morte eiusdē hominis generatur forma cadaueris, &

& nulla corrumpitur, cũ permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compositum substantiale sine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotiescũq; nutritur homo ex speciebus sacramentalibus, sub quibus certum est nullam esse substantiam, quæ corrumpatur, sed dum in eis introductæ sunt dispositiones; cũ quibus non posset cõseruari forma substantialis panis, desinunt esse, & supponitur loco earum noua materia, quam informat de nouo anima rationalis, & per talem informationẽ producitur noua substãtia partialis, sine corruptione alterius substantię. Et tandem in accidentibus sæpè generatur vnum absque corruptione alterius, vt patet in productione luminis: sæpe etiam corrumpitur vnum absque alterius generatione, vt constat in impulsu, & sono, qui in aëre corrumpuntur, in quo nullum aliud generatur accidens ad corruptionem eorum. Ex quibus sequitur in nullo sensu vniuersaliter verum esse, quod generatio vnius sit corruptio alteri⁹.

Secũdo probatur, quia si in aliquo sensu verum esset, sequeretur res naturales, nec augeri posse, nec diminui secundum numerum, sed tot esse indiuidua quarumlibet specierum vno tempore, atque alio; quod euidenti experientiæ repugnat; sed probatur consequentia, quia si generatio vnius semper habet coniunctam alterius corruptionem, tot corrumpentur, quot generantur, & ita idem semper erit numerus indiuiduorũ.

84 Circa sensum huius axiomatis nõ conueniunt interpretes Aristotelis, præsertim Nominales, quos citat Toletus 1. lib. de Generat. cap. 3. quæst. 3. eorum tamen opiniones non refero, quia nullum habent fundamẽtum in vera Philosophia: sed eis omissis tria dicenda sunt in hac re, in quibus omnes ferè cõueniunt. Primum est non esse verum eiusmodi axioma in sensu formali, vel identico, ita vt generatio vnius rei sit eiusdẽ speciei cum corruptione alterius, vel idem realiter, vt probat primum argumentum, sed semper differũt specie & realiter, nõ quidem distinctione specifica, vel reali positiua, sed negatiua, quia corruptio non est mutatio positiua, sed negatiua; eum procedat ab esse rei ad non esse eiusdem. Inter esse autem, & non esse solũ potest esse distinctio realis, & specifica negatiua, vt inter Petrum, & Leonẽ mortuum, aut quid simile; & ita distinguendæ sunt duæ istæ mutationes; quo supposito nec verum esse potest, quòd generatio vnius formaliter sit corruptio alterius, nec etiam realiter.

Secundo dicimus, verum esse in sensu causali, vel naturalis connexionis, aut cõsecutionis, quia esse vnius formæ in materia est causa formalis expulsionis alterius, & non esse eiusdem, vel in se, vel saltem in materia; & ex consequenti esse vnius compositi necessariò infert nõ esse alterius. Ita D. Thom. in 2. dist. 34. art. 2. ad 5. & q. 28. de veritate, art. 1. & 6. Ferra. 2. contra Gent. cap. 41. Fonseca 5. Metaphy. cap. 2. q. 14. sect. 5. ad 4. Et est communis sententia interpretũ Aristotelis sic intelligenda, vt dum dicimus generationem vnius esse corruptionem alterius, causalis, & à priori sit sensus; & ex opposito dum dicimus; corruptionem vnius esse generationem alterius ab effectu potius, & à posteriori.

Fundamentum autem huius veritatis duplex est, primum, conseruatio naturalis rerum sublunarium, ex 85

quibus cõstat vniuersum hoc, quarũ species non possunt conseruari, nisi in indiuiduis corruptibilib⁹, ad quorum corruptionem, nisi noua generentur, cõsumentur tandem omnia, & peribunt consequẽter species; propterea necessarium est, quod ad corruptionem singulorum indiuiduorũ generentur alia, vt ita per incessabilẽ transmutationem indiuiduorũ conseruetur vniuersum, & vicissitudine generationum, & corruptionũ eædẽ possint species conseruari. Secundũ fundamentum sumitur ex natura materiæ sublunaris, cui tria hæc naturaliter conueniunt; primum, quod semper eadem maneat expulsis his formis, & de nouo introductis alijs: secundum, quod non possit esse sine vlla forma: tertium, quod non possit plures simul habere. Ex quibus euidenter sequitur non posse vnum cõpositum corrumpi, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec posse generari vnum, quin aliud corrumpatur, alioqui plures simul habebit formas.

Sed notandum est, verum esse idẽ axioma in prædicto sensu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis, hoc est à causis naturalibus per naturalem virtutem operantibus, & secundum ordinem naturalem constitutum inter eas. Vnde si per miraculũ aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præsuppositi, non est necessarium fieri cum corruptione alterius; & ita contingit in nutritione hominis ex speciebus sacramentalibus, quæ non fit modo naturali, sed virtute miraculi præsuppositi, quo quãtitas permanet sine subiecto. Sed adhuc modo naturali intellectum axioma alio modo verum est de generatione, & corruptione comparatis ad compositũ, & ad formã, nam si de corruptione formæ loquamur, certum est vnã posse generari sine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris sine corruptione animæ rationalis; & ex opposito potest corrũpi vna sine generatione alterius, vt in nutritione eiusdem hominis. Vnde sequitur in hoc tantùm sensu verum esse, vt generatio vnius formę sit corruptio alterius, vel expulsio eius ab eadem materia: & corruptio vnius sit generatio alterius, vel saltem sit vnio substantialis eius cum eadem materia.

Sed comparatis generatione, & 86
corruptione ad compositum, sine vlla exceptione verum est vniuersaliter, quòd generatio vnius compositi inferat corruptionem alterius. In accidentibus tandem non est vniuersaliter verum, nam in his, quæ cõtrario carent, manifestum est, posse generari vnum sine corruptione alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrumpi vnum sine alterius generatione, vt impulsus, & sonus desinunt esse per substractionem cõcursus primæ causæ, sine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum non petit diuturnam conseruationem, sed ad modum breuem; & ideo prima causa accommodans suũ concursum naturæ earum, eum substrahit, & per solã hanc substractionem desinunt esse, sine noua alterius rei generatione, vt 8. lib. Phys. agẽtes de impulsu ostendimus. Nec etiã in his accidentibus, quæ habent cõtrarium, verum semper est, quòd generatio vnius sit corruptio alterius, nã dum mixtum generatur ex multis elementis sese corrumpentibus, cõsequenter producuntur in eo primæ qualitates in eo temperamẽto, quod postulat natura eius, atque etiam secundæ,

eundę, vt odores, sapores, albedo, aut nigredo sine corruptione aliarum.

Ex his patet solutio argumentorum; nam ad primum concedimus non esse verú, quòd generatio vnius sit corruptio alterius in sensu formali, vel identico, sed tantùm in sensu causali: diuerso tamen modo in formis, atque in compositis; nam in formis solum est verum, quòd generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel saltem expulsionem ab eadem materia; & ex opposito quòd corruptio, vel expulsio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compositis semper est vtrumque verum naturali modo loquendo. Argumétum vero de speciebus sacramentalibus præsupponit miraculum, & ideo in eo casu fit generatio substantialis sine corruptione substantiali. In accidentibus verò concedimus non semper, aut necessario verum esse, nec ab Aristotele fuisse de eis prolatum, aut intellectum, sed solum de generatione, & corruptione substantiali.

87 Ad secundum neganda est consequentia, quod numerus indiuiduorum non augeatur, vel diminuatur, quia sæpè accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel hordei; & aliquando ex multis vnum, vt ex multis elementis vnum, atque idem mixtum.

QVÆSTIO IIII.

An in corruptione substātiali fiat resolutio vsq; ad materiam primam?

Resolutio Physico modo accepta, vt accipitur in titulo quæstionis, idē est, quod desitio realis, vel corruptio: vnde sēsus quæstionis est, an in corruptione substātiali fiat resolutio vsq; ad materiam primā? id est, an dum corrumpitur cōpositum substātiale, præter materiā permanētem cætera omnia desināt esse simpliciter, vel desinant esse in materia, ita vt sola, & nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur, vel aliqua forma substātialis, aut accidētalis perseueret in eadē materia, & maneat etiā in nouo cōposito? Et de formis substātialibus non disputamus modò, an præter propriā, quā habet cōpositum, & à qua cōstituitur in specie athoma, dentur aliæ cōmunes genito, & corrupto; vt forma corporeitatis (quā posuit Scotus præter animā in quolibet viuenti) quæ corrupto cōposito perseuerat in materia, vt corrupto homine in cadauere: sed supponimus nullā talem dari formā, sed quodlibet cōpositum habere vnam tantū, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel saltem desinit informare materiam, vt anima rationalis: & ideo in corruptione fieri resolutionem omniū substantialiū formarum, ita vt nulla perseueret in materia. Quæstio igitur solū procedit de formis accidentalibus; an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrūpitur homo, aut res alia substātialis; vel corrumpantur omnia; & ita materia sola, & nuda permaneat omni forma substantiali, & accidentali: vnde eadem est quæstio; an in corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam, & an eadem numero accidentia, quę erāt in corrupto, permaneant in genito, vel alia diuersa numero fiant. Non est tamen eadem quæstio cum alia de subiecto inhęsionis accidentiū, an sit materia prima, vel cōpositū, quā suis aliquo modo ab ea dependeat.

Prima

88 Prima opinio asserit, in corruptione non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, sed quędã permanere in ea accidentia, ita vt eadẽ numero communia sint genito, & corrupto. Ita Auicena 1. sufficientiæ c. 7. Auerroes in lib. de substantia orbis cap. 1. Albertus Saxoniæ 1. lib. de generatione quæst. 7. Henricus quodlib. 15. q. 7. Gregorius in 1. dist. 1 1. quæst. 1. art. 1. Gabriel. dist. 16. quęst. vnica. OKam quodlib. 1. quæst. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pereryus lib. 5. sui operis cap. 18. & ex modernis multi, qui distingunt duplicia accidentia, nam quædam sunt propria huius, vel illius compositi, quæ procedunt à propria forma substantiali eius, qualia sunt proprię passiones, vt in homine risibilitas; & hæc accidentia semper corrumpuntur ad corruptionem compositi; non ex eo, quòd sint in eo tamquam in proprio subiecto inhæsionis, sed quia sunt in materia tamquam in proprio subiecto, non tamen nuda, sed vt informata tali forma; & ideo corrupta tali forma, vel desinente informare materiam, corrumpuntur hæc accidentia. Alia vero sunt cõmunia accidentia vt quantitas, & dispositiones, per quas disponitur materia ad recipiendam talem formam, vt calor, frigus, siccitas, & humiditas, ac similes: & hæc sunt in materia tamquam in subiecto inhæsionis, nec ei conueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, sed ratione sui, & propterea non corrumpuntur, sed permanent corrupto composito; & hanc affirmant esse sententiam D. Thomæ in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 1. Vbi approbat opinionem commentatoris asserentis, dimensiones interminatas (hoc est trinam dimensionẽ corporis de prædicamento quantitatis) esse perpetuas in materia, neq; vnquam ab ea recedere, licet corrumpatur compositum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiectionem, vbi concedit post mortem hominis manere eamdem materiam cum eisdem dimensionibus, à quibus habebat vt esset eadẽ numero. Et tandem 3. p. q. 9. art. 1. ad 2. vbi docet, quod in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia idem numero calor, per quem fuit disposita ad recipiendam formam ignis. Ex quibus sequitur sentire D. Thom. quòd eadem numero accidentia, quæ præfuerũt in corrupto, permaneant in genito, & ex consequenti, quòd in corruptione non fiat resolutio vsque ad materiã primam.

Probant primò, testimonijs Aristotelis, deinde experientia, & tandẽ ratione. Aristoteles enim cap. 4. huius libri docet, quod dum aliquid generatur ex alio simili in aliquo accidenti, permanet idem accidens, in quo asimilantur in vtroque, vt dũ ex aëre generatur aqua; cum similia sint in diaphaneitate, vel transparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aere, permanet in aqua: ergo sentit non omnia accidentia corrumpi; & ideo non fieri resolutionem vsq; ad materiam primam. Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet facilius generari elementum symbolum, vel simile ex alio symbolo: vt aërem ex igne, vel aqua: cum quibus conuenit in calore, vel humiditate; quàm ex dissymbolo, vel dissimili, vt idem met aër ex terra, cum qua in nulla qualitate conuenit. Et rationẽ huius reddit, quia vt generetur ex elemento symbolo, non est necessarium, quòd omnes qualitates corrumpantur, sed illa tantum, quæ dissimilis est, vt ad 89

genera-

generationem aquæ ex aëre ſolus calor aëris corrumpi debet, non humiditas, quia hæc communis eſt aquæ, & aëris. Si ergo qualitas, in qua aſſimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit in corrupto, & conſequenter non fit in corruptione, ex mente Ariſtot. reſolutio vſque ad materiam primam.

Experientia etiam euidéti probatur, quia videmus eamdem cicatricem, eumdemque calorem, quę erãt in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit reſolutio vſq; ad materiam primam. Et ſi dicatur eadem numero apparere iudicio ſenſus, nõ tamen eſſe eadem numero; ſed eadẽ tantum ſecundum ſpeciem; & ideo falli ſenſum, & corrigendum eſſe ab intellectu, ſicut quando iudicat Solem minorem eſſe terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Cõtra hoc eſt, primo, quod ſenſus circa proprium ſenſibile debitè approximatum non fallitur, ſed in cadauere debitè approximato iudicat viſus eamdem numero permanere cicatricem; & tactus eumdem numero calorem; ergo hoc iudicium nõ poteſt eſſe falſum; quare contra experientiam eſt, negare quod eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto, permaneant in genito. Secundò, quia non
90 poteſt eſſe alia cicatrix, neque alius calor; ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedẽs, quia neque cicatrix, neque calor eſt diſpoſitio neceſſaria in materia ad formam cadaueris introducendam, ſed omnino impertinens; ergo ſi corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non eſt vlla neceſsitas ponendi aliam numero diſtinctam in cadauere: & cum certum ſit, in eo permanere, iudicandum eſt, quod ſit eadem numero; & non alia: nec eſt agens, à quo alia cicatrix, aliusve calor producatur in cadauere; quia agentia naturalia ſolum producunt accidẽtia neceſſaria ad introductionem, vel conſeruationem formæ, ad quam conſtat non pertinere cicatricem; ergo neque ab agente particulari, nec ab vniuerſali produci poteſt. Et ſi dicatur, propter neceſsitatem materiæ produci; quia cum præceſſerit in homine alia cicatrix, petit materia, vt alia ſimilis ſequatur in cadauere. Hæc neceſsitas ſine ratione fingitur, quia eodẽ modo dum generatur ignis ex ligno, deberet produci humiditas, vel frigus in igne genito, quia aliæ ſimiles qualitates erant in materia ligni, quod tamẽ eſt falſum.

Probatur tandem ratione, primo, quia ſi in corruptione non permaneant eadem numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, ſequitur numquam poſſe expelli formam præexiſtentem, neque introduci nouam; & ideo impoſsibilem eſſe generationem. Probatur conſequentia, quia toto tempore præcedente primum inſtans generationis non ſunt ſufficientes diſpoſitiones ad expellendam formam, cum eam non expellant, ſed ſimul cum ea permaneant; ſed nec in inſtanti generationis poſſunt eam expellere, quia iam non ſunt; ſed illud inſtans eſt primum non eſſe earum; ergo numquam poſſunt formã expellere, nec nouam introducere; quare nec erit poſsibilis generatio.

Secũdo, quia ſi diſpoſitiones, quas ignis generans producit in ligno, corrumpuntur cum eodẽ ligno, maneteque materia ligni nuda omni accidenti, ſequitur non eſſe magis determinatam ad formam ignis, quàm ad aliam quamcumq; recipiendam.

G Pro-

Probatur consequētia, quia determinatio ad talem formā fit per tales dispositiones, sed non permanēt in materia in instātigenerationis; ergo nec possunt eam determinare, immo nec disponere, quod idem est. Et si dicatur, satis esse, quod tempore immediato præcesserint in materia, vt eā sigillatam reliquerint, hoc est ordinatam ad talem formam ignis; quod est relinquere eam sufficienter dispositam. Contra hoc est, quod talis sigillatio nihil reale potest esse in materia, cum ex eo, quod habuerit aliquam formam, nihil reale in ea relinquatur, sed ad summum denominatio quædam extrinseca, per quam, nec potest esse realiter, & Physicè determinata ad talem formā, nec realiter pro ea disposita: quare necesse est aliquas dispositiones permanere in materia, vt sequatur generatio, & ideo impossibile est, fieri resolutionē omnium vsque ad nudam materiam.

91 Secunda opinio tenet, in corruptione fieri resolutionem vsque ad materiam primam, ita vt in instanti generationis desināt esse in ea, vel corrumpantur forma substantialis, quātitas, & omnes qualitates, vel dispositiones cum ea præcedentes; & nuda prorsus permaneat, & in ea sic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 2. p. summæ de homine, (quem falsò citant moderni quidam pro contraria sententia) Alensis 4. p. q. 5 7. memb. 4. Ægidius 1. lib. de generatione text. 25. Herueus de vnitate formarum quæst. 16. & 17. Caietan. de ente & essentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 81. Iauel. 8. Metaphy. q. 7. Sonzinas ibidē quæst. 9. Capreol. in 2. dist. 13 quæst. vnica, artic. 3. Hispal. in 1. distinct. 5. quæst. 1. artic. 4 Bañ. 2 1. lib. de Generatione cap. 4 q. 10. Conimb. ibidem quæst. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inhærere materiæ tamquam subiecto, quod, sed composito; atque etiam qui asserunt inhærere quidem materiæ, non nudæ, sed vt informatæ forma substantiali, & ideo cum necessaria dependentia à forma, qua expulsa, prorsus corrumpuntur. Hæc est etiam expressa sententia D. Thomæ 1. parte, quæst. 76. artic. 6. 1. lib. de generatione lect. 10. vbi ita ait: *Dicēdum, quod in corruptione non manet idem numero accidens sed id, quod prius erat, corrumpitur per accidens corruptione subiecti, & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, &c.* Immo in eisdē locis citatis ab alia sententia id docet expressè: nam 4. contra Gentes cap. 81. licet prius ex sententia commentatoris dixerit, quod post mortem hominis permanet hæc materia cum eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, vt esset indiuidualis materia; tandē ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas, prout est forma accidentalis secundum quam dicitur corpus, quod est in genere quantitatis, & sic corporeitas nihil aliud est, quàm tres dimensiones, quæ corporis rationem constituunt; & si igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non potest, quin idem numero resurgat, &c.* Et 3. parte, quæst. 9. artic. 1. ad 1. vbi asserit: Eamdem numero dispositionem præcedentem introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpi. Loquitur expressè non de dispositione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, sed de simultanea, cum dicat; permanere cum noua forma tamquam effectum eius; constat autem præuiam dispositionem non esse effectum.

foetum nouæ formæ, quã tempore præcedit. In 4. denique dist. 44. loquitur etiam secundum opinionẽ Auerrois, vt ex verbis illius loci est manifestum. Et hoc ideo, quia vt benè Ferrar. adnotauit cap. illo 81. vbi de resurrectione corporum agit D. Thomas, ex sententia illius loquitur de quantitate coæua materiæ, & numquam ab ea separanda, eo quod sententiam hanc sequuntur Gentiles, & propterea vrgentius aduersus eos arguitur ex concessis ab eisdem. Hanc igitur sententiam, vt propriam D. Thom. & magis consonã principijs Aristotelis, & rationi sequimur.

92 Probatur testimonio Aristo: c. 4. huius primi libri textu 1. vbi ait: Generationem, & corruptionem substãtialem esse, dum totum aliquod trãsmutatur nullo manente sensibili, vt subiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nullũ permanere accidens in materia, sed corrumpi omnia cum cõposito substãtiali. Probatur consequentia, quia si aliquod permanet accidẽs; ergo permanet materia cum eodẽ accidenti sub forma corrupti, & geniti: sed forma cum aliquo accidenti est sensibilis; ergo manet sub vtraque forma aliquid sensibile: sed quod manet sub vtraque forma est subiectum generationis, & corruptionis; ergo permanet in corruptione aliquid sensibile, vt subiectum, contra expressa verba Aristot. Sed respondent auctores oppositæ sententię, per aliquid sensibile, vt subiectum, non intelligere Aristotelem aliquid habens accidentia, sed compositum substantiale, vt substãtiale est, nam hoc est, quod sentitur, & ab hoc tamquam à subiecto procedunt actiones, & passiones; quare hoc solum negat permanere in corruptione, non vero materiam cum accidentibus. Hæc tamen expositio probatur falsa, quia compositũ substantiale, vel suppositum, vt quid substantiale est, non est sensibile, quia substantia, vt substantia etiam corporea non est sensibilis, sed solũ potest sentiri per accidentia: ergo per aliquid sensibile vt subiectum, quod negat Aristoteles permanere in corruptione, non potest intelligere, nisi aliquid affectum accidentibus, sed permanet materia affecta dispositionibus; & alijs accidẽtibus; ergo permanet aliquid sensibile tãquam subiectum generationis, & corruptionis contra verba, & sensum Aristotelis.

93 Probatur deinde ratione desumpta ex differentia, quam ponit Aristoteles inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap. 4. text. 24. quòd alteratio non est circa substantiam rei, sed solùm circa accidentia, quæ vocat passiones eiusdem substantiæ, & passiones contrarias, quia alteratio versatur inter contrarias qualitates, vel passiones, vt inter calorem, & frigus; generatio vero, atque corruptio versantur circa substantiã rei, nam substantia est, quæ corrumpitur, & generatur: *Quando ergo* (inquit Aristoteles) *in transmutatione manet idem subiectum passionum, vel accidentium, circa quæ versatur, alteratio est, vt quando manet idem homo, cuius passiones sunt musica, & in musica. Quando autem nihil permanet, cuius altera passio est, & accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile, &c.* Ex qua differentia sic arguo. In alteratione, inquit Aristoteles, permanet sub vtroque termino

ſubiectum paſsionum, vel accidentium; in generatione vero, & corruptione nihil permanet, cuius ſint paſſiones, vel accidẽtia; ergo nec permanent paſsiones ipſæ, quæ ſunt qualitates, nec vllum accidens, ſed materia nuda, quæ eſt ens in potentia, & ſubiectũ generationis, ſicut eſt ſubiectum formæ. Probatur conſequentia, quia ſi non permanet ſubiectum, non poſſunt permanere accidentia ei inhærentia. Deinde ſi permanent paſsiones, & accidentia; ergo ſubiectum generationis non eſt nuda materia, ſed affecta accidentibus; nec ens in potentia, ſed ens actu, quia materia cum accidentibus eſt ens actu, & cum illis permanet ſub vtroque termino; ergo ens actu eſt ſubiectum generationis, immo ens per accidẽs, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens eſt.

94 Secundò, quia primum, quod intelligimus in materia, eſt eſſe potentiam ſubſtãtialem; & primum, quod reſpicit potentia ſubſtantialis, eſt actus ſubſtantialis; & primum, cui nata eſt vniri, eſt idem actus ſubſtantialis; ergo primum, cui vnitur. Probatur conſequẽtia, quia eo ordine vniũtur actus potẽtijs, quo ab eis reſpiciuntur; cum reſpiciantur propter vnionẽ; ſed forma ſubſtantialis eſt actus ſubſtantialis, & forma accidentalis eſt actus accidẽtalis; ergo primo vnitur materiæ ſubſtantialis forma, quã accidentalis; ex quo ſequitur in corruptione non manere vllum accidens in materia, quia ſi maneret aliquod, prius eſſet materia ei vnita, quàm formæ ſubſtantiali aduenienti; quod conſtat eſſe falſum. Sed reſpondent materiam ordine intentionis prius reſpicere formam ſubſtantialem, ad quam ordinatur tamquã ad finem potentia eius, ſed ordine executionis prius accidentalem tãquam diſpoſitionem ad ſubſtantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vnitur accidentali, quia ſubſtantialis non introducitur niſi in materiã diſpoſitam, quod etiã eſt manifeſtum in generatione; quæ licet ſit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia, quàm forma ſubſtantialis, cum ſit via ad illã: ergo eadem ratione prius recipiet materia diſpoſitiones, quæ ſunt quaſi viæ ad formam. Contra hoc tamen eſt, quod materia, non ſolum ordine intentionis, ſed executionis vnitur materiæ immediatè per ſe; ergo non medio aliquo accidenti: ſed ſi prius ordine executionis vniretur formæ accidentali propter ſubſtantialẽ ad quam diſponit, illa media vniretur ſubſtantiali, & non immediatè per ſe: ergo nulla forma accidentalis poteſt prius vniri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec eſt neceſſarium vt diſponatur ad receptionem formæ ſubſtantialis, quod in ea recipiantur diſpoſitiones tamquam in proprio ſubiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compoſitum; ſed per receptionem accidentium in eodem compoſito tamquam in proprio ſubiecto diſponitur ad receptionem nouæ formæ, vt ſuo loco explicabitur. Generatio verò non eſt forma accidentalis propriè loquendo, quia non eſt quid completum, ſed eſt via ad formam ſubſtantialẽ, & fieri eius: ideo prius in materia recipitur, quã forma. Ex quo nõ ſequitur, quòd alia accidentia, quæ propriæ formæ ſunt habentes eſſe completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compoſitũ, quia nec ſunt via ad formam ſubſtantialem, nec fieri eius.

Pro-

95 Probatur tandem communis sententia, quia subiectum proprium, & immediatum, cui inhærent accidentia, est compositum, vt inferius probabitur, sed destructo subiecto destruũtur accidentia eius; ergo in corruptione, per quàm destruitur compositum, nullum accidens permanere potest, sed sola & nuda materia, quare vsque ad illam fiet resolutio in corruptione.

Ad primum testimonium Aristotelis respondet D. Thomas in commentarijs illius, cuius verba citauimus, sensum eius esse, non de identitate numerica, sed specifica, ita, vt dum generatur aqua ex aëre, alia similis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad secundum testimonium respondetur verum esse quod asserit Aristotelis, facilius generari vnũ elemẽtum ex alio sibi simili in qualitate aliqua, quod vocatur symbolum, quàm ex omnino dissimili, vt facilius aqua ex aëre, quàm ex igne. Et potissimam esse rationem, qua id probat, quia in generatione ex symbolo pauciora corrumpũtur, sed intelligendum hoc esse de corruptione per se, hoc est à suo contrario, nõ de corruptione per accidens ad corruptionem subiecti; quo pacto, tot corrumpuntur qualitates in vna generatione, ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex aëre, solũ vna qualitas corrumpitur per se à suo contrario, nempe calor aëris à frigore aquæ, nam in humiditate non cõtrariantur, sed conueniunt; quare hæc non potest per se corrumpi, quia nõ est contrarium à quo corrumpatur, nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compositi, in quo inhærebat, tamquam in proprio subiecto; sed in generatione vnius elementi ex alio dissymbolo, vt ignis ex aqua, vtraque qualitas aquę per se corrumpitur, quia vtraque habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per se corrumpẽdis, quia ratione ipsarũ pugnant elementa inter se, & non ex corrumpẽdis per accidens, quarum ratione nõ pugnant, sed potius cõueniunt, ideo suam habet efficacitatem ratio Aristotelis, licet tot qualitates corrumpantur per se, vel per accidens in generatione elementi symboli. Et ex ea non colligitur eamdem numero qualitatem, in qua sunt similia elementa, permanere.

96 Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum, quòd non permaneat eadẽ numero in cadauere, quæ erat in corpore viuo, sed alia similis cõsequatur. Et dum dicitur sensum iudicare, quòd sit eadem numero, respondendum est, falli sensum, si id iudicat, vel intellectum si sensum sequatur, & corrigi debere à seipso iudicante potius secundum naturas rerum; & cum ex natura accidentis sit in composito inhærere, tamquam in proximo, & adęquato subiecto, quod non est idem numero, sed aliud, intellectus iudicat, non esse eamdem numero cicatricem, sed aliam; valdè tamen similem præcedenti. Et dum rursus additur, sensum circa proprium sensibile debitè approximatum, & cum alijs circũstantijs propositum non falli, concedendum est; negandum tamen, quod identitas numerica, vel diuersitas accidentis sit proprium sensibile, quia vel non pertinet ad obiecta sensuum externorum, vt probabiliter asserunt Conimbricenses cap. 4. huius libri quęst. 17. art. 4 sed ad intellectum, & fortassis ad sensus internos, qui non iudicabunt

 bunt

būt esse eãdem numero cicatricē, (si rectè iudicent) vel quod verius puto esse idē numero accidens, vel diuersum ad sensus externos pertinere, non tamē vt propriū sensibile alicuius; sed vt sensibile cōmune: & ratio huius est, quia idem est, quod accidens sit idē numero, vel numero diuersum, & quod sit vnū, vel duo, esse autē vnum, vel duo ad numerū pertinet, quem Aristoteles 2. lib. de anima textu 64. inter communia sensibilia numerauit. Circa sensibilia vero communia etiam debitè approximata constat posse falli sensus externos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facile iudicat sensus, quod corpus debitè approximatum moueatur, dum verè non mouetur, vel quòd non moueatur, dum mouetur. Et si alicui ostenderis duo oua valde similia vnum post alterum, facile iudicabit esse idem. Fallitur ergo circa communia sensibilia, & tunc ab intellectu debet corrigi; & ita sentiendum est, quod si sensus iudicet cicatricem hominis, & cadaueris eius esse vnam, & eamdem, corrigi debet per intellectum iudicantem ex diuersitate numerica subiectorum diuersam numero esse cicatricem.

97 Secundo dicimus cicatricem numero distinctā produci in cadauere à causa proxima mortis, non quidē tamquam effectus per se, sed per accidens; producitur autē propter necessitatem materiæ sic organizatæ: hæc autē necessitas est, quia dū res naturalis corrūpitur, non transfert eā natura de extremo ad extremū sine medio, sed per media quædā similia: & ideo dum animal corrūpitur, non statim fit elementum, quia elementum est corpus homogeneū, animal vero, eterogeneum. Sed succedit animæ expulsæ à corpore alia forma similis, quæ dicitur cadaueris, hæc verò ex se petit similē organizationē, ei, quā habet corpus animalis, quia ex se nata est succedere animę in corpore; quod euidēter probat cōmunis experientia: nā quod semper ita fit in naturalibus, censemus per se fieri; sed semper sequitur formacadaueris expulsionē animæ: ergo per se sequitur eā, & quia ex tali consecutione petit similem organizationē, similēq; figurā corporis, per se eā petit; cicatrix vero efficit desormitatem quamdam in eadem materia ita organizata, & in figura corporis, ad quā pertinet, & propterea dū contingit esse in corpore viuo, sequitur similis alia in cadauere, ne similitudo intenta à natura in forma succedēte, atq; etiam in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verò permanens in eodem cadauere producitur ab eo, quē habent sanguis, & alij humores; qui cū non informentur ab anima, sed proprias habeant formas, nō statim corrumpūtur, ac animal moritur; & cū calorē habeāt proprium, possunt eū imprimere in cadauere: vnde non sequitur quod in corruptione ligni, vel alterius rei permaneat aliquid de dispositione eius in re genita.

Ad primum argumentum negan da est prima cōsequentia, quod nūquam possit expelli vna forma, nec introduci alia. Negandum est etiā, quod dispositiones antecedētes non sint sufficientes ad expellendam formam, nam, vt in sequentibus dicetur, dispositiones tempore præcedētes non expellunt formam contrariam efficienter, sed materialiter tātum, in quantum disponūt materiā ad introductionem nouæ formæ; à qua expellitur formaliter; & cū suffi-

cien-

cienter disponant materiã, ita vt in instãti terminatiuo alterationis necessariò sequatur introductio formæ, sufficiẽter dicũtur expellere formam in eodẽ genere materialis causæ, sufficienter determinantes materiam ad receptionem talis formæ, vt inferius explicabitur; & cũ hoc præstent tempore immediatè præcedẽte, nihil refert, quod in instanti generationis non permaneãt, quia in eodẽ introducitur noua forma, à qua sufficiẽter expeditur in genere causæ formalis, & ab agente in genere causæ efficientis.

98 Ad secundũ, concedendũ est antecedẽs, quod corrupta re naturali, corrumpantur omnes dispositiones antecedentes, atq; etiã quod sola, & nuda maneat materia in instãti generationis. Sed negãda est consequẽtia, quod nõ maneat determinata ad hanc, vel illã formam, sed indifferẽs ad omnes; manet nãque determinata, & ratio huius determinationis sunt alterationes præcedẽtes cũ dispositionibus per eas inductas, quæ cũ ab agente ordinentur ad expulsionem formæ ligni, & introductionẽ formæ ignis, petunt naturaliter expulsionẽ eiusdẽ formæ in instanti terminatiuo alterationis, & à tali forma eis cõsentanea, vel cui ipsæ consentaneæ sunt, & ad quã introducendã ordinantur ab agente, ita vt nisi per miraculum nõ possit non sequi expulsio eiusdẽ formæ, nec etiã possit ab alia, quã à forma ignis expelli, quia ordine naturę talis debet sequi generatio, & talis corruptio, qualem intendit agens naturale per tales alterationes, & dispositiones naturaliter ordinatas ad expulsionem determinatæ formæ, & introductionem quoque talis formæ eis cõsentaneæ. Et hanc consecutionem naturalẽ talis formæ in materia sic disposita vocauerunt plures discipuli D. Thomę sigillationẽ eiusdem materiæ, vtẽtes metaphora sigilli impressi; quod vt verũ sit, non sic debet intelligi vt sigillatio sit aliquid reale intrinsecũ in materia relictum ex præcedentibus alterationibus, & dispositionibus, sed sola denominatio extrinseca ab eisdem, quibus tempore proximè præcedenti affecta fuit materia, eas nãq; necessitate naturæ sequitur in instanti terminatiuo earumdẽ alterationũ expulsio formæ ligni, & introductio formæ ignis, & non alterius, de quo inferius copiosius dicetur.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eas ordo prioris, & posterioris?

PRioritas, atque simultas, vt quæstio intelligatur, duplex est, vt docet Aristoteles in post prædicamẽtis capite de modis prioris, & capite de modis simul. Vna est temporis, altera naturæ. Illa dicuntur simul tempore, quæ in eodem tempore existunt, vt res quælibet simul tempore est cum suis proprietatibus. Illud vero dicitur prius tẽpore alio, quod aliquo tẽpore existit, in quo nõ existit aliud, vt ea, quæ existunt hodie, prius tempore dicuntur esse his, quæ incipiunt esse die crastino. Illa etiam dicuntur simul natura, quæ sunt simul tempore, & vnum non est causa alterius, vt relatiua. Prius autem natura altero dicitur illud in præsenti consideratione; quod licet simul tẽpore cũ alio existat, aliquo 99

modo est causa eius, vt Sol prius natura dicitur lumine à se egrediente. Quibus expositis certum est quæstionem non intelligi de simultate, vel prioritate temporis, quia certũ est generationem, & corruptionem esse in eodem instanti, cum nec forma præcedens expulsa sit ante instãs generationis, nec forma subsequens introducta: si enim esset expulsa ante instans generationis: cum expellatur in instanti, daretur materia sine forma, quia ante instans generationis non est noua forma introducta: ergo si ante illud sit præcedens expulsa, sequitur tempore aliquo dari materiam sine vlla forma. Veritas ergo est in eodem instanti introductam esse nouam formam, & expulsam esse antiquam; & cum introductio nouæ sit generatio, & expulsio antiquæ corruptio, in eodem instãti erũt corruptio, & generatio. Quæstio igitur procedit de simultate, aut prioritate naturæ: & sensus eius est, an corruptio sit aliquo modo, vel in aliquo genere causæ prior natura generatione, vel generatio prior corruptione, aut sint simul natura.

100 Et prima opinio, quam sequũtur plures moderni, tenet, generationẽ in genere causæ formalis esse priorem corruptione, hanc vero in nullo genere causæ esse priorem generatione, sed posteriorem omnibus modis. Probant primò, quia vna forma substantialis non expellitur ab altera, nisi ratione incõpossibilitatis, quam habent in eadem materia, nã simul in ea esse naturaliter saltem repugnat; & ideo eo ipso, quod vna introducitur, alia expellitur. Ex quo sequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam: quare non potest vllo modo intelligi, quod hæc sit prius expulsa, quàm illa introducta; sed expulsio vnius est corruptio vnius compositi, & introductio alterius est generatio: ergo repugnat corruptionẽ vllo modo intelligi priorem. Secundò, effectus secundarius alicuius formæ non potest intelligi ante primarium, & multo minus potest intelligi effectum esse priorem sua causa vllo genere prioritatis. Sed expulsio formæ præcedentis est effectus secundarius formæ sequentis, & etiam est effectus introductionis eius, & introductio est generatio, expulsio verò est corruptio: ergo impossibile est hãc esse vllo modo priorem illa. Antecedẽs pro vtraq; parte est certum, quare nõ indiget probatione, sed explicatione, explicatur autem sic. Primarius effectus formæ ignis, dum introducitur in materia ligni, est esse ignis, quod tribuit materiæ per informationem. Secundarius vero effectus est expulsio formæ ligni, quare non potest esse prior informatione: deinde introductio formæ ignis in eadem materia est generatio ignis, & hæc eadem est causa expulsionis formæ ligni, quæ est corruptio eiusdem ligni. Nã agens producendo vnam formam in materia efficienter expellit ab ea aliam incompossibilem: ergo corruptio est effectus generationis, & ideo omnibus modis ea posterior.

Secunda opinio distinguit diuersa genera causarum, efficientis, & materialis, asseritque introductionẽ nouæ formę, quæ est generatio, priorem esse expulsione antiquæ, quæ est corruptio, ex parte efficientis, sed ex parte materiæ priorem esse purgationem materiæ à forma præcedente, quàm receptionem nouæ, & cum purgatio materiæ à forma antiqua sit quasi corruptio passiua, & receptio nouæ formæ quasi passiua generatio, 101

ratio, priorem esse ex parte materiæ corruptionem. Ita tenet expresse D. Thomas 1. 2. quæst. 113. art. 8. ad 1. his verbis: *Ex parte Solis prius est illuminare, quàm tenebras remouere; ex parte autem aëris illuminandi prius est purgari à tenebris, quàm cõsequi lumen ordine naturæ, licet vtrumque sit simul tempore.* Et hæc est ferè communis in schola, & vera: sed quia veritas rerum aliquando obscura est, prius explicanda est, deinde probanda. Pro explicatione autem notãdum est, generationem, & corruptionem posse considerari ex parte agentis, & ex parte passi. Et primo modo consideratæ sumuntur per modum actionis: secundo vero modo per modum passionis; & cum passũ circa quod operatur agẽs ad introductionem nouæ formæ, & expulsionem antiquæ sit materia, considerari possunt ex parte agentis, & ex parte materiæ, non tamen sunt comparandæ, vt considerantur ex parte agentis ad se ipsas, vt considerantur ex parte materiæ, neque hoc modo potest esse in eis ordo prioris, & posterioris, quia agens, & materia continent diuersa genera causarum, & ideo non habent ordinem prioris, & posterioris, nisi in quantum causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vt 2. lib. Phys. ostendimus: solum ergo comparari possunt, vt se tenent ex parte agentis inter sese, & etiam vt se tenent ex parte passi inter sese; quo pacto possunt habere ordinem prioris & posterioris. Sed vt considerantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio nouæ formæ, quia agens intendit formam introducere ad generationem compositi: corruptio vero vocatur expulsio formæ præcedentis, quia agens per introductionẽ actiuam nouæ formæ, actiuè etiam dicitur expellere præcedentem. Sed vt se tenent ex parte materiæ, generatio dicitur receptio nouæ formæ, corruptio vero purgatio, vel emũdatio à forma præcedente, siue passiua expulsio eiusdem formæ præcedentis: integra vero ratio generationis vtramque includit, nempe introductionem formæ in materia, & receptionem eiusdem formæ in eadẽ materia, vt ex se est manifestum. Et integra ratio corruptionis includit actiuã expulsionem formæ præcedentis à materia, & purgationem eiusdem materiæ ab apposita forma, siue passiuam expulsionem eius.

Itaque nostra sententia sic explicata duo asserit. Primum est, generatio, vt se tenet ex parte efficientis, prior natura est corruptione. Secundum, vt se tenet ex parte materiæ, posterior; & ideo in genere causæ efficientis, & absolutè prior, sed in genere causæ materialis posterior, quod est esse secũdũ quid posteriorẽ. Probatur primum hac ratione. Generatio, vt se tenet ex parte efficientis, dicit introductionem nouæ formæ in materia, & corruptio expulsionem formæ antiquæ ab eadem materia: sed introductio nouæ formæ est prior natura expulsione antiquæ: ergo generatio est prior natura corruptione. Probatur minor, quia agẽs per introductionem nouæ formæ operatur ad expulsionem antiquæ; ergo prius natura introducit illam, quàm expellat hanc. Et hanc partem probant etiam argumenta prioris sententiæ. Probatur etiam secundũ, in quo differt nostra sententia ab alia; primo, quia generatio ex parte materiæ dicit receptionem nouæ formæ; & corruptio dicit purgationem materiæ à forma antiqua: sed prius 102

est ex parte materiæ purgari à forma opposita, quàm nouam recipere: ergo prior natura est corruptio generatione. Probatur minor duobus exemplis adductis à D. Thoma, primũ est de illuminatione aeris, quæ vt se tenet ex parte Solis, dicit productionem luminis in aere, corruptio vero tenebrarum dicit remotionem earũ; & quia Sol remouet ab aere tenebras per illuminationem, quæ est productio luminis; ideo prior est natura hæc, & posterior illa in ordine causæ efficientis, sed ex parte aeris illuminandi prior natura est purgatio eius à tenebris, quæ est corruptio passiua, quam consecutio luminis, siue informatio eiusdẽ aeris ab eo, quã dicit generatio luminis. Exemplum secundum est de aere aperiente fenestram, & per eam ingrediente, nam ex parte ipsiusmet aeris, quod est agens, prius est ingressio actiua, quàm apertio fenestræ, cum fenestra aperiatur effectiuè ab ingressu aeris, sed ex parte eiusdem fenestræ prius est eam aperiri, quã aerem ingredi, quia fenestra, nõ nisi aperta locũ ingrediendi præbet aeri. Et exemplum hoc clarius ostendit vim argumenti, & veritatem nostræ sententiæ, cũ per se notum sit notius.

103 Secundo probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam; ergo ex parte materiæ prius est esse aptam ad recipiendam formam, quàm receptio eiusdem formæ; sed non intelligitur naturaliter sufficiens aptitudo, nisi sit expedita: ergo prius in hoc ordine intelligitur expedita, quàm recipiens formam: sed fit expedita per purgationem à forma opposita naturaliter impediente receptionem nouæ; ergo ex parte materiæ prior natura est purgatio ab illa, quàm receptio huius, & ex consequenti prior natura corruptio in ordine causæ materialis generatione.

Tertio, quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quàm actu eam recipiens; sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimẽtis, vel expedita ab eis; quam purgationem, & expeditionem dicit corruptio, vt se tenet ex parte eiusdem materiæ: ergo hoc modo sumpta prior natura est receptione formæ, quam dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione; purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimẽto formæ oppositæ fit per informationem, vel receptionem formæ: ergo illa est effectus huius, quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur consequẽtia, quia effectus nõ potest esse prior sua causa vllo genere prioritatis. Negãda est consequẽtia, quia de vno genere causæ transit ad aliud. Et ideo non est bona; cõcedimus enim totũ, quod in materia fit, dũ res vna generatur, & alia corrũpitur esse effectum causæ efficientis, & inter plures effectus, positiuos esse priores natura negatiuis, quia illi fiunt per se, & isti quasi per accidens, atq; etiã isti illis medijs. Vt introductio formæ, informatio eius, & expulsio formæ oppositæ: sed cum fiant ab agente circa passum, vtrumque respiciunt, & in ordine ad vtrũque considerari debent, & vt considerantur in ordine ad vnum, & alterum suis proprijs nominibus significantur, quia diuersas rationes formales, & diuersum genus causæ dicunt. Gratia exempli; generatio, vt est ab efficienti significatur nomine

introductionis formæ, & vnionis
cum materia, corruptio vero nomi-
ne expulſionis, aut diſſolutionis e-
iuſdem vnionis cum eadem mate-
ria: & introductio, atque vnio cùm
ſint effectus poſitiui, priores ſunt
expulſione, & diſſolutione. Sed eadẽ
introductio formæ, & eadem vnio e-
ius cum materia, vt reſpiciunt paſ-
ſum, nempe materiam, alijs nomi-
nibus ſignificantur, quia diuerſam
rationem formalem dicunt; cũ aliud
genus cauſæ ſignificent; & introdu-
ctio formæ vocatur conſecutio eius
à materia, vel receptio, (ſi proprium
effectum materialis cauſæ velimus
ſignificare) vt autem conſideran-
tur in ordine cauſæ efficientis, &
materialis, non poſſunt comparari;
& ſi comparentur non erit bona ar-
gumentatio à prioritate alicuius in
vno genere conſideratę ad priorita
tem vel poſterioritatem alterius cõ-
ſideratę in genere alio. Cuius ratio
eſt manifeſta, quia diuerſa genera
cauſarum, vt talia ſunt, non poſ-
ſunt ſimpliciter comparari, niſi qua-
tenus ad inuicem poſſunt mutuam
cauſalitatem inter ſeſe exercere, vt
vidimus 2. lib. Phyſic. quæ tamen
comparatio non pertinet ad præſen-
104 tem conſiderationem. Ex his ergo
patet non eſſe bonam illam con-
ſequentiam, purgatio materiæ à for-
ma oppoſita fit ab agente per intro-
ductionem nouæ, aut per informa-
tionem eius: ergo eſt effectus hu-
ius, quare non poteſt eſſe prior: pro-
cedit enim à genere cauſæ materia-
lis, quod dicit purgatio materiæ, ad
genus cauſæ efficientis, quod dicit
introductio formæ: licet enim re
ipſa ab efficiente procedat vtrum-
que. Sed ſub his nominibus non cõ-
paratur vtrumque ad cauſam effi-
cientem, ſed ſola introductio: purga-
tio vero ſolum ad materialem: quæ-
te non eſt comparabilis cum in-
troductione formæ, neque cum ex-
pulſione oppoſitæ in ordine cauſæ
efficientis contentis, ſed ſolum cum
conſecutione, vel receptione for-
mæ contentis in eodem ordine ma-
terialis cauſæ, in quo probatum eſt
purgationem, vel expeditionem ma-
teriæ eſſe priorem natura & ex con-
ſequenti corruptionem, vt ſe te-
net ex parte materiæ, priorem eſſe
generatione, hoc eſt, receptione for-
mæ: quamuis in ordine efficientis
ſit natura poſterior actiua expulſio,
quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius o-
pinionis concedendum eſt; nam ſo-
lum colligit, quod expulſio formæ
præcedentis ſit poſterior introdu-
ctione formæ ſequentis, & hoc verũ
eſt, quia introductio, & expulſio ſe
tenent ex parte agẽtis, & expulſio fit
ab agente per introductionẽ alterius
formæ. Ex quo ſolum ſequitur, quod
corruptio, vt ſe tenẽs ex parte agẽtis,
dicenſq; expulſionẽ, ſit poſterior ge
neratione, vt dicit introductionẽ for
mæ: ſed eadẽ generatio, & corruptio,
vt ſe tenẽt ex parte materiæ, oppoſi-
to modo ordinantur, quia generatio
ex parte materiæ dicit conſecutionẽ
formę, vel receptionẽ eius; corruptio
vero purgationẽ eiuſdẽ materiæ ab
oppoſita forma impediẽte; purgatio
vero à forma oppoſita quia eſt emũ-
datio materiæ pertinens ad poten-
tiam, & aptitudinem eius, per quã
recipit formam; & quædam diſpo-
ſitio eius, prior eſt in hoc ordine
materialis cauſæ, quàm conſecu-
tio, vel receptio eiuſdem formæ,
quia non intelligitur recipere for-
mam, niſi materia purgata, munda-
ta, expedita, atque diſpoſita. Et eodẽ
prorſus modo ſoluitur argumentũ,

quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, vt probatum est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causæ ad prioritatem in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere; sed non solùm respiciunt causam efficientem, licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materialem, circa quam fiunt. Et quæ in suo genere ad esse earum concurrit; vt autem respiciunt materiam, diuersam rationẽ formalem habẽt, & diuersò, immò opposito modo ordinantur, ita vt corruptio sit natura prior, vt probatum est.

Breue dubium.

An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia?

105 EX his, quæ diximus 3. lib. Phys. de distinctione reali motus à mobili, intelligitur solutio huius dubij, nam motus, vt ibi sumitur ab Aristotele, communis est ad mutationes instantaneas, etiam substantiales, quales sunt generatio, & corruptio; & motus successiuos, vt ex communi sententia probauimus: sed probatum ibidẽ est vniuersaliter, quod motus distinguatur realiter à mobili, quia realiter potest ab eo separari vt euidenti experientia constat, qua videmus transeunte motu quocumque permanere subiectũ, quod per eũ mouebatur, aut mutabatur, ergo probatum quoque est, generationem, & corruptionem (quæ sunt mutationes quædam, & motus) distingui realiter à materia, à qua realiter separantur. Sed diuerso modo distinctionis realis, nam generatio cum sit mutatio positiua, distinguitur distinctione reali positiua; corruptio verò cum sit mutatio negatiua, solum distinguitur distinctione reali negatiua, sicut distingui potest negatio realis à natura reali positiua, vel res iam non existens à re actu existente.

Tractatus tertius de alteratione.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur à generatione substãtiali?

POstquam Aristoteles explicuit rationẽ generationis, & corruptionis substantialis, iam incipit agere de varijs generationibus accidentalibus, & primo de alteratione, de qua euidenti experientia constat, quod sit in rerum natura; cum non solũ videamus, sed sensu tactus experiamur calefactionibus, & frigefactioni husalterari corpora. Sed vt cætera suo ordine explicemus, à nomine ipso alterationis incipiendum est, quod multas habet significationes, & iuxta illas alteratio ipsa diuersas acceptiones. Primo accipitur vniuersalissimè pro quacumque mutatione, per quam res alteratur, hoc est fit altera, nam vt Porphyrius do- 106

cet

cet in prædicabilibus, cap. de differẽtia: sicut forma, seu differentia essentialis facit aliud, hoc est, aliam substantiam; ita forma, seu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratũ; vnde alteratio hoc modo sumpta significat quãlibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur subiectum alterari, hoc est, fieri alterum, & comprehendit etiam augmẽtationem. Secundo modo accipitur minus vniuersaliter, pro mutatione secundum qualitatem, quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum, vel alteratum, quàm reliqua accidentia. Sed neque acceptio ista propria est huius vocabuli, quia cõprehendit quascumq; alterationes improprias, per quas subiectum fit alterum: tales enim sunt non solùm intentionales, vt sensationes, sed etiã spirituales, vt intellectiones, & volitiones, quæ impropriè dicuntur alterationes, quia alteratio propriè sumpta disponit subiectum ad corruptionem, istæ verò illud potius perficiunt. Ideo accipitur tertio pro omni, & sola mutatione Physica, per quam producitur qualitas sensibilis habens contrarium; per hanc enim solam fit subiectum propriè alterũ, vel alteratum, & quia in solis qualitatibus tertiæ speciei, quæ vocantur passibiles, reperitur propria contrarietas; ideo Aristoteles 7. lib. Phys. docuit propriam alterationem (quæ motus Physicus est) illam esse, quæ tendit ad qualitates tertiæ speciei. Et cum motus Physicus propriè acceptus ex propria natura sit successiuus, vt docuit etiam Aristoteles 5. lib. Phys. ideo alteratio propriè sumpta successionem postulat. Et tandem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam sunt primæ, inter quas primò reperitur contrarietas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; aliæ verò secũdæ, quæ fiunt ex earum permixtione, vt albedo, nigredo, cæterique colores, qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium. Propterea vltimo, ac proprissimè potest sumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates, per quam proprissimè fit alterũ, vel alteratũ subiectũ. Et hoc modo sumpta deseruit primò, & per se generationi substantiali, & ad eã tamquã ad finem ordinatur.

Quid sit alteratio.

SEd 3. acceptio satis propria est, & omnẽ, ac solã alterationẽ Physicã cõprehendit ideo secundũ eam definienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter cõtrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & alijs mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primò à mutationibus instantaneis, aut etiã successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed contradictoriè, vel priuatiuè tantùm oppositos: alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates contrarias, versatur inter terminos positiuos, quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur. Distinguitur etiam à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter cõtrarios, & positiuos terminos; ex eo, quod ad qualitatem tendit tamquã ad terminum ad quem: alij vero motus ad quãtitatem, vel vbi; nam vnitas, atque distinctio specifica motus

à solo termino ad quem sumitur, ab vtroque verò, nempè à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguntur ab alijs; qui versantur inter priuatiuè, aut cõtradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modũ distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quę versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numerantur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principijs Aristotelis manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tendũt; nam generatio terminatur per se ad substantiã, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nam cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili consistat, per se petit simul aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiuè fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè; & ita alteratio secundum propriam naturã facta successiuus motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiã Dei absolutam, vt 5. lib. Phys. ostẽdimus, quia in momento potest Deus totam resistentiã contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarum qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistentia valius vincenda est ad introductionẽ alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci; & ex consequenti, nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differentia sequitur etiam ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatẽ; generatio verò mutatio est circa substantiam. Sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem, non circa substantiam rei, quam pręsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab alijs explicatis, quia tres istæ sunt præcipuæ.

Breue dubium.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationẽ cum generatione docet, vt impossibilis hæc cẽseretur, si illa non 108

non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, &c. de alijs, hoc autem erat alteratio,* Sed ex . 1 . a parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiam, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nũquam generaretur de nouo substantia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem, licet non sint generabilia.

Dicendum tamen est, alterationẽ propriam, de qua loquimur, & quam definiuimus, naturalem connexionẽ habere cum generatione substantiali, & ideo si hæc esset impossibilis naturaliter, etiam esset impossibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione: alteratio propria est motus Physicus, qui versatur inter qualitates propriè contrarias; ergo sua natura disponit subiectum ad corruptionem, ad differentiam alterationis impropriæ, quę potius perficit subiectũ, vt sensatio, intellectio, illuminatio; sed non corrumpitur vna substantia, nisi vt generetur altera, quia natura non intendit per se primo corruptionem, sed solum propter generationẽ: ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationem: quare si hæc non esset possibilis, nec alteratio naturaliter censeretur possibilis, nam deficiente fine, naturaliter quoque deficit medium ex se ad illum ordinatum.

109 Testimonium autem Aristotelis, licet sit pro nostra sententia adductum, lõgè diuersum habet sensum, vt ex contextu facilè potest intelligi. Loquitur enim aduersus Empedoclem duo asserentem: primum, numquam posse transmutari vnum elementum in aliud, nec ideo vnum ex alio generari. Secundum, qualitates elementorum tam primas, quam secũdas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas, durities, mollitudo, & similes esse proprias passiones eorumdẽ elementorum. Quo supposito euidẽter sequitur non posse secũdum easdem qualitates transmutari, quia impossibile est transmutationem fieri secundum proprias passiones, si non potest fieri secundum substantiam, quam naturaliter sequuntur: & cum transmutatio secundum illas qualitates verè sit alteratio, infert Aristoteles, quod sicut non est possibilis generatio substantialis apud Empedoclem; ita non est possibilis mutatio secũdum qualitates apud ipsum, quę cum reuera sit alteratio, hæc etiã erat apud ipsum impossibilis. Quid sit autem sentiendum de connexione naturali veræ generationis, & verę alterationis secundum se, in eo loco non docet, ex alijs verò eius principijs deduci potest; quod asserimus, nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita, si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis quoque censenda esset naturaliter alteratio.

Probatur secundò, quia si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis etiam esset naturaliter corruptio; quæ non intenditur per se primo à natura; sed secundariò; in quantum consequitur necessario generationem; ergo sublata generatione naturaliter aufertur corruptio. Quare sequitur hanc esse naturaliter impossibilem, si impossibilis esset naturaliter generatio.

Sed quid dicendum secundũ potentiam

tentiam Dei absolutam. Respondeo etiam hoc modo esse verum, quod si impossibilis esset generatio secundũ hanc potentiam, impossibilis quoque esset alteratio propria de qua loquimur. Probatur hoc argumento, quia si implicaret contradictionem dari generationem in rerum natura, etiã implicaret dari corruptionem. Probatur euidenter ex corporibus cœlestibus, quibus, supposito quod repugnat omnino generari, eodem modo repugnat corrumpi: & vniuersaliter loquendo, si repugnaret materiã mutari à priuatione formæ ad eamdem formam, (quod intrinsecum est generationi substantiali) etiam repugnaret mutari à forma substantiali ad priuationem eius. (quod est intrinsecum corruptioni substantiali) Probatur paritas rationis, quia eo ipso, quod posset mutari materia à forma ad priuationem eius, possibilis foret priuatio formæ in materia; sed priuatio dicit negationem cum aptitudine; ergo possibilis esset aptitudo in materia ad recipiendam aliam formã. Et ex aptitudine infertur euidenter, posse eam recipere, & consequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationem patet esse generationem; ergo possibilitas corruptionis infert necessariò possibilitatem generationis; quare si impossibilis foret generatio, etiam foret impossibilis corruptio. Ex quo etiam infertur necessariò impossibilitas alterationis, quod sic probo. Propria alteratio essentialiter habet, quod inter qualitates positiuè contrarias versetur, in quo distinguitur à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè oppositos, quales sunt generatio, corruptio, illuminatio; sed qualitates contrariæ ab intrinseco habent, posse ab eodem subiecto mutuo se expellere, & mutua expulsio dicit intrinsecum ordinẽ ad expulsionem formæ substantialis saltem possibilem; quam patet esse substantialem corruptionem; ergo si hæc implicaret contrádictionem, etiam implicaret alteratio propria. Quod probatur secundò à posteriori, in corporibus cœlestibus, quæ supposito quod sint ingenerabilia, & incorruptibilia, non habent capacitatem recipiendi accidentia propriè contraria, vt calorem, & frigus: vnde nec possunt tangi, quia omnium qualitatum tangibiliũ incapacia sunt. Quod ita verũ esse existimo, vt nec per potentiam Dei absolutam possint tangi, vel calorem, aut frigus recipere, quia capacitate omnimoda carent recipiendi talia accidentia, eo ferè modo, quo incapacia sunt recipiendi accidentia spiritualia; ex quo sequitur nec esse capacia alterationis propriæ ad talia accidentia contraria per se terminatæ; si ergo impossibiles forent omnibus modis generatio, & corruptio quorumlibet corporum; impossibilis esset omnino alteratio.

QVÆSTIO II.

An alteratio sit motus continuus?

Titulus quæstionis intelligitur de sola alteratione propria, quæ versatur inter qualitates contrarias, & disponit subiectum ad corruptionem, qualis est calefactio, aut infrigidatio; non de impropria, quę nec versatur inter contrarias qualitates, nec disponit subiectum ad corruptionem, qualis est illuminatio secundũ suam naturam accepta. Propria autẽ alteratio duplex est; vna vocatur ex- 110

tensiua

tensio, alia Intensio. Extensio dicitur illa, per quam extēditur qualitas per diuersas partes subiecti, vt dum calor, qui est in sola manu, se extendit ad brachium, & alias partes corporis. Intensio verò est alteratio, per quā perficitur qualitas circa eamdē partem subiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis radicatur in eadem parte, vt si calor, qui est in digito, vel manu; in eodem digito, vel manu perficiatur. Quæstio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extensionis, quā intensionis, de quibus quęrit, an sint motus continui, hoc est, an fiant per tempus continuum, in quo pars post partem extensionis, vel intensionis qualitatis acquiratur sine vlla interruptione.

Et prima opinio asserit vtramque alterationem esse successiuam, extēsionem vero non esse vllo modo cōtinuam, sed fieri in diuersis instantibus tēporis per partes minimas subiecti; & cum instantia temporis non sibi succedāt immediatè, nec possint esse cōtinua, sed inter quęlibet duo, medium sit tempus, non esse possibile, quod alteratio quoad extensionē fiat motu continuo, quāuis fiat successiuè, in quantum vnum instans succedit post alterum. Itaq; hoc modo fit alteratio quantum ad extensionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus disponat minimam quamdam partem eius, ita vt minor nec possit disponi, nec in ea introduci calor; in instanti autem terminatiuo illius temporis introducat calorem in eadem minima parte, non ita vt prius eum introducat in medietatē eius, sed simul, & absque successione in tota, & singulis eius partibus. Tempore autem sequenti disponat aliam partem minimam, & in instanti terminatiuo eiusdem temporis, simul etiam introducat in ea calorem, & sic de cæteris instantibus, in quibus fit extēsio caloris per alias partes minimas, quousque extendatur ad totum lignum, & hoc est fieri extēsionem per minima, & non continuè, quia in partibus temporis intermedijs non fit extensio caloris, sed disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatiuo extendatur.

Eamdem vero alterationem quo ad intensionem continuam esse docet hæc sententia, quia toto tempore medio inter instantia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas subiecti, intēditur in eisdē partibus. Ita vt tēpore immediato post primū instans, in quo producitur in prima parte subiecti, perficiatur in eadem vsque ad secundum instans extensionis ad secundam partem, in qua etiā intenditur tempore statim sequenti, & cum tempus sit continuum, cōtinuè etiam fit alteratio secundum intensionem. Hæc est opinio Ægidij 1. lib. de Generatione q. 16. quam videtur sequi Iandun. 8. lib. Phys. q. 8. probabitur autem simul cum sequenti. III

Secunda opinio tenet alterationē non esse continuam vllo modo, hoc est, nec secundum extensionem, nec secundum intensionem; sed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo discretè, ita vt sicut in tempore non extenditur calor, sed quiescit mobile ab alteratione extensiua, & disponitur minima pars subiecti, vt in instāti terminatiuo eiusdem temporis per eam simul extendatur, ita in tempore disponitur eadem pars ad intensionem, & quiescit ab alteratione intensiua, & in eodem instanti terminatiuo simul intenditur

I tenditur

tenditur calor in eadẽ parte. Ita Capreolus in 1. distinct. 7. quæst. 2. art. 2. Sonzinas 8. lib. Metaph. q. 11. Iauellus, & Ferra. 8. lib. Phys. q. 7. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. tex. 23. vbi de omni alteratione negat expressè, quod sit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè est aduersari valdè manifestis.* Et lib. 6. text. 18 vniuersaliter docet motus, qui versantur inter terminos contrarios non posse continuari, & ideo in 8 lib. text. 61. & 66. probat motus sursum, & deorsum eiusdem corporis necessariò interrumpi in pũcto reflexionis, quia cum sint cõtrarij, non possunt continuari. Ex altera vero parte asserit 5. lib. Physicorũ in principio, motum propriè dictum (qualis est alteratio) versari inter terminos contrarios, in quo distinguitur à generatione. Et ex vtroque sequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non posse fieri continuè.

112 Probatur deinde ratione de vtraque alteratione extensionis, & intensionis; primò, quia si vtraque sit motus continuus, sequitur in quolibet instanti continui temporis, in quo fit, extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, & nouam partem, vel gradum intẽsionis esse productum: sed instantia cuiuslibet temporis sunt actu infinita; ergo verum erit, in spatio horæ. v. g. per quam fit extensio, vel intensio continuè, qualitatem esse extensam, atque intensam in infinitum, hoc est ad infinitas partes subiecti; & infinitas partes intensionis habere, & æquales quidem, vel aliquotas; quia in quolibet instanti verum est extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, atque distinctam ab ea ad quam fuit extensa in instanti præcedente, & distinctum gradum intensionis habere ab eo, quem habuit in instanti præcedente, quæ cum falsa sint, falsum erit, quod vtraque alteratio sit continua.

Secundo, quia si tempore cõtinuo fit vtraque alteratio; vel in singulis instantibus eiusdem temporis producitur aliquid extensionis, atq; intensionis, vel nihil; si producitur aliquid, non potest successiuè, neq; cõtinuè produci, quia in instanti, nec successio, neq; cõtinuitas esse potest: ergo quantũ ad ea, quæ producuntur in instantibus, non potest esse alteratio cõtinua: si vero nihil producitur in instãtibus; ergo quiescit in eis mobile, motusque interrumpetur, & discontinuabitur.

Tertio, de solo motu intẽsionis sic probatur; quia qualitas contraria secundum omnes gradus intensionis expellitur simul, aut in instãti à subiecto; ergo tota qualitas, per quã expellitur secundũ omnes gradus intensionis, simul introducitur in eodẽ subiecto; & ideo non per motum intensionis successiuum, vel continuũ. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, sunt eiusdem speciei, atq; etiam idẽ numero, & ex cõsequenti sunt prorsus eiusdem rationis: ergo non est maior ratio ob quam vnus eorũ prius expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes simul: sed expellantur per introductionem caloris: ergo omnes etiam gradus caloris simul introducentur, & non successiuè per motum continuum.

Tertia opinio asserit alterationẽ 113
semper esse successiuam, atq; continuam, siue secundũ extensionem, siue secundũ intensionem accipiatur. Hæc est cõmunis, quam sequuntur omnes ferè, interpretes Arist. 5. & 6.

lib.

lib. Phys. locis inferius citandis; atq; etiã cap. 4. huius lib. & est vera, & tenenda, nam primo colligitur euidenter ex principijs eiusdem Arist. qui tria docet de motu Primum est, motum propriè dictum, vt distinguitur à mutatione tres tantum habere species, nẽpe alterationem, augmẽtationem, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Relinquitur secundum qualitatem, & quantitatẽ, & vbi, motum esse solum, &c.* Secundo docet omnem motum propriè dictum esse cõtinuum, text. 19. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & continuum esse, necesse est.* Quod confirmat tex. 41. vbi agens de vnitate numerica motus asserit, motũ esse vnũ numero, si sit continuus; continuum verò esse, si fiat tempore continuo, si autem interrũpatur tempus, & mobile quiescat, & post aliquod tempus moueatur, non esse idem eumdẽ numero motum, sed aliũ numero distinctum. Ex quibus hoc argumentũ euidens colligitur; omnis motus apud Aristotelẽ est continuus, & fit tẽpore continuo; sed alteratio tam secundũ extensionẽ, quàm secundum intensionem est propriè motus; ergo vtroq; modo est continua. Tertio asserit quod sicut in instantibus non est tempus, nec in pũctis magnitudo, sed hæc, & illud habent partes diuisibiles in infinitum, & neutrum componitur ex indiuisibilibus; ita etiam motus non est in instanti, neq; componitur ex indiuisibilibus, sed ex partibus continuis, & diuisibilibus in infinitum. 6. lib. Phys. his verbis: *Eiusdem rationis est, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuisibilibus componi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.* Ex quo aliud argumentum non minus euidens colligitur aduersus primã, & secundam opinionem hoc modo: motus secundum Aristotelem non fit in instãtibus temporis, sed in partibus eius continuis, neque componitur ex indiuisibilibus: sed alteratio tam secundum extensionem, quàm secundum intensionem est verè, & propriè motus: ergo falsa est vtraque opinio, quæ asserit fieri in instãtibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiã modo indiuisibili per minima, ex quibus componitur.

Probatur deinde ratione vtramq; opinionem esse falsam: primo, quia si agens approximatum passo in instãti producit minimum caloris, aut tempore statim sequenti agit, aut nõ: non agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio: nec potest afferri alia ratio ad probandum, quod in instanti producat minimum qualitatis, nisi quia virtutem agendi habet passo approximatam: qua ratione ergo dicitur agere in instanti, probatur euidenter agere tempore statim sequenti: si vero agit; ergo aliquid producit circa passum. Probatur euidenter consequentia, quia nõ potest dari actio sine termino producto, sed nihil potest producere præter qualitatem: ergo falsum est, quod in tempore non detur alteratio, quæ non est aliud, quã productio qualitatis. Sed dicunt agere quidem tempore sequenti, & producere qualitatem, non eamdem circa quam versatur alteratio, sed aliam, quæ est quasi dispositio subiecti ad illã, vt si agens sit ignis, non producit tempore sequenti calorem, sed raritatem quãdam disponentem lignũ ad recipiendum aliud minimum caloris in instanti terminatiuo eiusdem temporis. Hoc tamen falsum est, & argumento non satisfacit. 114

Probo esse falsum, quia vel ignis simul producit vtramque qualitatem, nempe calorē, & raritatem; cum per vtramque qualitatem in se existentem naturaliter operetur, vel si aliquam producit prius, hæc erit calor, quia fortior est calor ignis, & maioris actiuitatis ad agendum, quàm raritas; ergo prius producet calorem, quā raritatem in aqua. Et si dixeris ex parte sui verum esse, sed ex parte subiecti necesse est præcedere raritatem illud disponentem ad recipiendum calorem. Probatur hoc esse falsum, & contra experientiam, quia aqua inclusa in vase vitreo vndique clauso calefit a Sole, vel igne, & non rarefit, quia statim plenum vas confringeretur: ergo producitur calor per alterationem sine raritate præuia; quare falsum est, quod raritas sit dispositio necessaria ad calorem, & consequēter, quòd ignis tempore statim sequente producat raritatem disponentē, & non calorem. Quod verò non satisfaciat argumēto, etiam si verum esset, raritatē in tempore producere, ita probo. Raritas est qualitas quædā, vt docet expressè Arist. multis locis, & concedit vtraq; opinio, & est qualitas habens contrarium, nēpè densitatem: ergo productio raritatis est propria alteratio facta in tempore intermedio, & non in instantibus, nec per minima modo indiuisibili: sed vere continua, sicut tempus, in quo fit. Hæc igitur solutio non solum argumentum non soluit; sed ex ea probatur falsam esse vtramq; opinionē, quòd alteratio nō sit cōtinua.

118.54 Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non sit propria alteratio, quia lux non habet contrarium, nec per se sit successiua, hoc tamen habet per accidens, quia luminosum approximatur corpori opaco per motū localem successiuū, vt patet in Sole illuminātē hoc emisphærium: ab ea itaq; tale argumentū desumitur. Agens naturale quo propinquius est passo, fortius agit in ipsum: ergo quo Sol propinquior fit per motum localē huic emisphærio, intēsius illud illuminat; quod etiā est experientia notū, cum constet meridiano tempore intēsius producere lumen, quā matutino; sed motus localis Solis est successiuus, & continuus, vt fatentur aduersarij: ergo approximatur agēs passo motu successiuo, atq; cōtinuo: vnde sequitur illuminationem esse successiuā, atq; continuam, & à fortiori alterationem propriam, quæ versatur inter qualitates cōtrarias, quia resistentia contrarij nō potest in momento, aut simul superari; sed successiuè, & cōtinuè. Nec potest vlla ratio probabilis afferri propter quam Sol approximatus aëri, eum non illuminet tempore intermedio, sed necessariò concedendū est agēs naturale eo tempore, quo approximatum est passo, nihil in ipsum agere: cum non habeat locum in illuminatione dispositio raritatis, ad eam minimè requisitam.

Ad primum testimonium Aristot. hac distinctione respondeo, in duplici sensu potest dici motus cōtinuus. Primus sensus est, quòd numquam interrumpatur, sed sine principio, & fine tendat mobile, vel saltē à puncto in quo incipit, sine vlla interruptione tēporis moueatur, atq; etiam sine vllo termino, in quo quiescat. Secūdus sensus est, quod licet motus nō semper duret, sed aliquādo interrumpatur per quietē, eo tamen tēpore, quo fit, continuè fiat, & non in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis. Aristoteles ergo loco citato in argumēto de solo primo

modo,

modo continuitatis loquebatur intendens probare corpora non esse in continuo motu, hoc est, non semper moueri, sed aliquando interrumpere motum aduersus quosdam antiquiores Philosophos; & in eodem sensu asseruit, quod qui dicit alterationem fieri cõtinuè, aduersatur valde manifestis; cum experientia cõstet aliquãdo interrumpi. Quod verissimum est, sed non tollit esse continuam in secundo sensu, nam continuè fieri eo tẽpore, quo durat, omni motui propriè sumpto necessariò conuenit, vt idem met Aristoteles locis pro nostra sententia citatis expresse docet, in quibus eumdẽ sensum tenet, non primum.

116 Secundum testimoniũ nihil probat contra nostram sententiam, nã in omni motu à contrario in contrarium reperitur productio vnius qualitatis, & corruptio alterius, vt in calefactione productio caloris, & corruptio frigoris, quas dicimus esse continuas in se, non inter se, hoc est, quamlibet esse continuam per proprias partes aliquo modo copulatas, non tamen esse cõtinuam cum alia; ita vt calefactio continuetur cũ corruptione frigoris, hoc enim benè probatur repugnare ex verbis Aristotelis, in quibus non negatur propria continuatio cuiuslibet motus per suas partes, & indiuisibilia.

Ad primum argumentum, negãdum est, quod in instantibus temporis producantur partes qualitatis intensionis, vel extensionis, quia sicut in instanti non datur alteratio, nec motus, ita nec producitur pars qualitatis, sed licet non producatur pars in instanti, verum est in eo esse productam per partem motus præcedẽtem, & cum instantia sint actu infinita, videtur adhuc probare argumentum quòd infinita qualitas producatur secundum intensionem, & extensionem, si alteratio cõtinuè fiat in partibus temporis. Cui respondent Conimb. cap. 4. huius libri q. 1. art. 3. non fieri alterationem per partes proportionales, nam si per has fieret, tam intensio, quàm extensio procederet in infinitum: cùm partes proportionales qualitatis productæ in infinitum procedant, & ita intenderetur, & remitteretur qualitas in infinitum, quod est falsum, sed fieri per partes aliquotas, quarum quælibet habet certam dimensionem, & omnino est extra aliam, vt in quantitate se habent palmi, vel digiti. Et cùm istæ partes, siue intẽsionis sint, siue extensionis, finitæ sint, quælibet alteratio est finita, & quælibet etiam qualitas finitam habet intẽsionem, & extensionem. Hæc tamen solutio nec omnino vera est, nec satisfacit argumento. Primum statim probabitur. Secundum vero sic probo. Siue fiat per partes proportionales, siue aliquotas alteratio, necessarium videtur, quod argumentum assumit; nempe in quolibet instanti temporis, quo durat, verũ esse, quòd producta sit maior pars qualitatis intensionis, vel extensionis; nam licet in instanti non producatur pars qualitatis, producitur tamen in parte temporis, quam terminat, & ideo verum est, in instanti esse productã: adhuc ergo restat soluendum argumentum.

Pro cuius solutione notandum, intensionem, & extensionem qualitatis, immo etiam productionem cuiusuis termini motus fieri per partes proportionales, atque etiam per æquales, vel aliquotas, diuersa ratione, quia eodem modo diuiduntur tempus, in quo fit motus, qualitas 117

per motum acquisita secundum partes intensionis, & extensionis, & motus ipse per quem acquiritur. Vnde sequitur, quod sicut in parte aliquota tẽporis, fit pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producitur pars aliquota intensionis, vel extensionis qualitatis, & in parte proportionali producitur etiam proportionalis, vt si in dimidia hora producitur vnus gradus caloris, in quadrante producetur medietas eiusdẽ gradus, quod tamen non est accipiendum secundum omnimodam proportionẽ, cũ motus non sit eiusdem velocitatis secundum omnes partes, vt per se est manifestum. Partes autem proportionales tam temporis, quàm motus, & qualitatis productæ sunt actu infinitæ, sed includuntur in partibus aliquotis actu finitis, & cùm singulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tẽpore finito, & motu finito, non sequitur intensionem, & extensionem qualitatis procedere in infinitum, sed certum terminum habere, quo definiuntur, & certo etiam tempore absolui, ita vt vlterius non procedant. Ad formam igitur argumẽti dum dicitur in quolibet instanti temporis, in quo fit alteratio, plus qualitatis esse productum secundũ intensionem, vel extensionem; distinguendum est, nam in quolibet instanti terminante partem aliquotam temporis, & motus verum est, sed non in quolibet instanti terminante partem proportionalem; quia sicut in qualibet parte aliquota includuntur infinitæ proportionales, quæ non faciunt eam maiorẽ, eodẽ modo includuntur infinita instãtia, quibus terminãtur, in quibus nõ est verum plus qualitatis esse acquisitũ, quã in vno illo instanti terminatiuo eiusdẽ partis aliquotæ: & ideo nõ est bona illa consequentia; instantia temporis sunt infinita; ergo in toto tempore mensurante alterationem continuam erit qualitas intensa, vel extensa in infinitum, quia nõ est verum in quolibet instanti esse magis intensam, vel extensam, sed solũ in instantibus terminãtibus partes tẽporis aliquotas. Vnde finita semper intensio, atque extensio erit: cum tempus sit actu finitum, atque etiã alteratio. Et ex his intelligitur non esse negandum, quod intensio, vel extensio fiat per partes proportionales, sed per has simul, ac per æquales sit modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam esse non posse, vel per minima fieri in solis instantibus tẽporis.

Secundum argumentum copiosius soluendum est quæstione sequẽte, vbi de modo, quo alteratio sit cõtinua disputabitur; nunc vero dicendum est in singulis instantibus temporis mensurantis alterationem aliquid qualitatis produci, nõ quod sit pars intensionis, vel extẽsionis eius, sed indiuisibile, quo continuantur partes, ex parte cuius nõ est propriè successiua alteratio, sed ratione partiũ eiusdẽ qualitatis, quæ producuntur in partibus tẽporis, & quæ cõtinuantur per eadem indiuisibilia in instantibus producta, vt quæstione sequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæstionem inferius disputãdam, nempe, an gradus intensionis eiusdẽ qualitatis perfectione differant; & priores subordinentur posterioribus, vel omnes sint eiusdẽ perfectio.

sectionis nullam habentes subordinationẽ naturalem. Et qui tenẽt primũ, asserunt primum gradum ordine naturæ prius produci, ita vt non possit produci secundus, nisi eo præsupposito in subiecto. Et ex opposito octauũ gradũ prius expelli, deinde septimũ, & ita vsq; ad primũ. Alij vero alio modo respondent sic distinguentes; gradus qualitatis, vel cõparantur ad virtutem secundæ causæ in se consideratæ, vel ad eamdem, vt determinatam à causa prima, à qua determinatur ad hanc numero actionẽ, & hunc numero effectũ producendũ, & non alterũ: si ergo cõsiderẽtur gradus qualitatis primo modo, concedendũ est non esse maiorẽ rationem ob quam vnus gradus expellatur prius, quã alter; si vero cõsiderentur secundo modo ille prius expellitur, ad quem expellendũ determinatur causa secunda à prima; & ideo non sequitur, quod omnes simul expelli debeant, vel nullum, sed successiuè expelluntur omnes, & vnus post alterum, iuxta modũ prædictæ determinationis: & hæc est vera solutio, vt quæstione sequente ostendetur.

QVÆSTIO III.

Quonam modo continuetur alteratio secundũ extẽsionem, & intensionem?

119 Præsupposito ex quæstione precedenti, quòd alteratio secundũ extensionem, & intensionẽ sit continua, inquiritur in præsenti modus, quo continuetur. Et apud antiquiores interpretes Aristotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, sed à solis recentioribus disputatur. Et quidem de extẽsione non est res adeo difficilis, quia cũ qualitas corporea extendatur per superficiẽ corporis; & superficies sit continua per propria indiuisibilia, nẽpe puncta, atque lineas, facile intelligitur partes extẽsionis eiusdem qualitatis continuari per indiuisibilia superficiei quasi per accidens, sicut per accidens extensa est; vel per propria indiuisibilia, quæ in indiuisibilibus eiusdẽ superficiei inhæreant; illo enim modo cõtinuari dicunt, qui soli quantitati concedũt proprias partes, & indiuisibilia, substantiæ vero, & qualitatibus, nec partes, nec indiuisibilia, sed hæc, & illas à quãtitate accipere, quia motus à termino accipit continuationẽ, & eodem modo ac ille cõtinuatur. Sed de intensione res est difficillior, quia cum fiat circa eãdem partem subiecti, immo circa idem indiuisibile eius, valde difficile est continuationẽ ei tribuere, non enim possunt continuationem accipere partes intensionis qualitatis à partibus superficiei; cum non fiat intensio circa diuersas partes, sed circa eãdem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non possunt continuari per indiuisibilia eiusdem superficiei; cum fiat etiam circa idem indiuisibile, necesse est ergo proprias partes intensionis, propriaq; indiuisibilia cõcedere qualitati, per quæ continuetur, & consequenter alterationi, per quam intenditur, sed adhuc hoc supposito difficile est continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorum asserit intensionem non continuari per propria indiuisibilia, quia vel illa non habet, (vt quidam eorum opinantur) vel etiã si habeat, nõ potest propriè cõtinuari per illa, sed solum per immediatã succesionẽ, quã habet vna pars ei* post aliã. Quod hoc 120

argu-

argumento probant. Impossibile est partes alicuius rei actu copulari termino communi, nisi actu existãt; sed partes intensionis, cùm sint successiuè, nõ existũt in instanti: quod est propria mensura indiuisibilium eiusdem intensionis: ergo non possunt per hæc indiuisibilia continuari. Probatur vtraque pars antecedentis simul; quia non potest indiuisibile realiter copulare partes, vt punctum partes lineæ, nisi vtramque actu, & realiter attingat, sed indiuisibile motus non attingit actu, & realiter partem præcedentem, & subsequentem eiusdem motus: ergo nec potest eas actu, & realiter copulare, vel cõtinuare. Probatur minor, quia Indiuisibile motus solum durat per Instans, in quo iam non est pars præcedens, subsequens vero nondũ est; ergo neutram potest actu, & realiter attingere, neque continuare. Probatur hæc vltima consequentia, quia non potest attingi reali, & Physico contactu, id quod actu non est. Et propter hoc idem argumẽtum vniuersaliter asserit hæc opinio successiua omnia, vt tempus, & motus non posse alio modo continuari, quàm per Immediatam successionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus, & vnũ motum. Hæc tamen sententia in principijs Aristotelis, & in vera Philosophia prorsus est improbabilis. Probatur primum, quia Aristoteles 5. lib. Phys. tex. 19. & 40. tria asserit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos esse, quorum vltima sunt vnum. Secũdum, idem esse quod motus sit vnus numero, atque continuus. Tertium, illos motus, qui immediatè sibi succedunt, non esse continuos, sed contiguos, & consequenter se habere. Ex quibus sequitur primo falsam esse prædictam sententiam, quod partes motus, & tẽporis continuẽtur per solam immediatã successionem partium. Probatur, quia immediatè sibi succedentia consequenter se habent: ergo non sunt continua, sed contigua. Probatur consequẽtia, quia vel vltima eorum (si vltima habent) simul sunt, quod est definitio contiguorum, vel consequenter se habentium, vel si non habent vltima, non possunt esse vllo modo cõtinua, quia vltima eorum non sunt vnum. Secundo sequitur, quod si immediata successio partium sufficeret ad aliquam continuationem, motus specie diuersi possent hoc modo continuari. Probat Aristoteles hanc consequentiã his verbis: *Postquam enim cucurrit aliquis, statim febricitare potest?* Consequens autem patet esse falsum: ergo prædicta opinio nullam potest habere probabilitatem in doctrina Aristotelis.

Sed probatur idem habere in vera Philosophia, quia impossibile est aliqua efficere vnum, nisi actu, & realiter vniantur; & impossibile est actu, & realiter vniri, nisi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediatè per se, aut per aliquem modũ vnionis; sed partes motus, & temporis iuxta eamdem sententiam, nec se attingunt per se, quia non existunt simul, sed vna iam non est, & alia nondum est, sed nec se attingũt per instans, nec per indiuisibile motus, quia cum neutra sit, dum est instãs, non possunt ab eo attingi, nec eo medio vna attingere aliam; ergo nec possunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnũ motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus erit vnum, sed 121

tot,

tot, quot sunt partes: quod est falsum.

Hac refutata sententia cæteri omnes recentiores conueniunt in eo, quod intensio qualitatis cõtinuetur proprijs indiuisibilibus, sicut qualitas ipsa per eam producta habet proprias partes intensionis, & propria indiuisibilia etiam intensionis, quibus continuatur. Sed nõ omnes sentiũt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indiuisibilia esse modos, & non res, & ideo per se adhęrere partibus, à quibus separari repugnat, & non per alios modos vnionis, ponunt in motu duplicia indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Et terminatiua asserũt produci per partes motus, quas terminãt, ita vt pars quælibet motus producatur suo indiuisibili terminata sed quia indiuisibilia hæc non possunt permanere sine partibus, quas modificant, necesse est desinere esse cũ illis, & produci de nouo alia cõtinuatiua, quibus vna pars motus continuetur cũ alia, & ideo continuatiua hæc sunt modi vnionis, & distinguntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis desinentibus cum partibus motus, sicut cum eisdem producuntur; non tamen producuntur per partes motus eadẽ cõtinuatiua, sed sunt mutationes quædam instãtaneæ procedentes ab eodẽ agente, & successiuè receptæ in eodẽ mobili in singulis instantibus tẽporis mẽsurantis motum, & per has mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus, producũtur indiuisibilia qualitatis, cõtinuatiua partium intensionis eius, vel in alijs motibus partium termini per motum producti. Et hæc est secunda opinio in ordine.

122 Quæ probatur hoc argumento. Repugnat produci partem termini, nisi suo indiuisibili terminatã: ergo repugnat etiam produci partem motus, nisi suo indiuisibili terminatam. Probatur consequentia, quia eadẽ est proportio inter partem motus, & termini per eã producti: vnde sequitur tot dari indiuisibilia terminatiua partium motus, quot sunt partes in eodem motu; & per easdem partes motus produci ab eodem agente, sicut per easdem partes motus producuntur partes termini suis indiuisibilibus terminatæ. Hæc autem indiuisibilia terminantia sunt modi earumdẽ partiũ, quas terminant; ergo ita terminant, vt non sint continuatiua. Probatur consequentia, quia tempore, quo fiunt, nondum sunt partes motus sequentes: ergo nec eas copulant cum præcedentibus, quia quod non est, non potest realiter coniungi alteri, nec potest dici, quod copulare eas poterunt, dũ fuerint, quia de ratione intrinseca modi duo sunt; & quod actu modificet, & quod non possit separari à re, quam modificat: ergo si eas actu non copulãt, repugnat posse eas copulare, immo repugnat esse modos earum; cũ semel ab eis inueniantur realiter separata. Quare necesse est desinere cũ partibus motus, quas terminant, & produci noua alia indiuisibilia, quibus continuẽtur partes motus; cum non possint per terminatiua continuari, & necesse sit continuas esse per aliqua indiuisibilia. Secundo, quia terminare, & continuare sunt diuersa officia; cum continuatiuum sit modus vnionis duarum partiũ: terminatiuum vero solum vni parti adhæreat; ergo non possunt officia hæc in eodem indiuisibili cõcurrere, sed diuersa secundum speciem, & entitatem postulant. Et cũ duo indiui-

uisibilia non posint esse immediata, repugnat terminatiuo succedere immediatè continuatiuũ, nisi corrupto eodẽ terminatiuo, quare necesse est tot ponere terminatiua, quot cõtinuatiua, sed corrumpi illa per immediatam successionem horum.

123 Sed hæc etiam sententia falsa est, quia multiplicat infinita indiuisibilia sine necessitate: quod sic probo; eadẽ indiuisibilia possunt terminare partes motus præcedẽtes, & copulare eas cũ sequentibus: ergo sufficiũt indiuisibilia continuatiua pro vtroque officio terminandi, & continuãdi; quare frustra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedẽtes. Probatur antecedens, quia indiuisibile continuatiuum etiam in successiuis, vt docet expresse Aristoteles. 8. lib. Physic. tex. 69. idem est secundum rem tangens vtramq; partem, sed ratione diuersum, quia finis præcedentis est, & initium sequentis, vt instans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ est, & initium futuræ. Esse autem finem partis præcedentis est esse terminum eius: ergo indiuisibilia continuatiua sufficienter terminant partes præcedentes, quare frustra ponuntur infinita terminatiua diuersa à continuatiuis pro eis terminandis. Secundò probatur falsitas eius argumento ad hominem, quia indiuisibilia terminatiua, quæ producuntur cum partibus motus, non possunt esse continuatiua partium præcedentium (quas terminant) cum sequentibus, quia dum hæc indiuisibilia actu sunt, nondum sunt partes motus sequentes: ergo nõ possunt eas realiter attingere, nec realiter copulare, quia id, quod non est, non potest attingi, neq; copulari realiter; & ideo debent poni alia indiuisibilia (his corruptis) quæ sint mutationes instantaneæ, per quæ continuetur pars pręcedens cum sequenti, ex quo ego ita arguo. Hæc alia indiuisibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non possunt continuare partes motus: ergo frustra ponuntur. Probatur antecedens eadẽ ratione, quia hæc indiuisibilia sunt mutationes instantaneæ, & ideo in instanti sunt, & tantum durant per instans; sed in instanti, in quo sunt, non sunt partes motus præcedentes, nec etiam sequentes, quia nulla pars motus datur in instanti, ergo non possunt eas continuare. Probatur consequentia eodem modo, quo probatur ab eis de indiuisibilibus terminantiuis. Quia, quod non est actu, non potest actu, nec realiter attingi: ergo nec potest actu, & realiter copulari cum altero, etiam non existente actu, & realiter; sed pars motus præcedens non est in illo instanti, sed pręcessit, pars vero sequens nondum est, cum sit futura: ergo non potest attingi actu, & realiter ab illa mutatione instantanea, quæ ponitur pro indiuisibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes indiuisibilia non esse modos partium, sed res distinctas ab eis, & ideo non adhærere per se eisdem partibus, sed per alios modos vnionis, non distingunt in motu indiuisibilia terminatiua à continuatiuis, sed asserunt continuatiua omnia esse terminatiua partium præcedentium, & eas simul copulare cum sequentibus; immo quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus, si in eo sistat mobile, atque etiam vltimum indi-

uisi-

uisibile terminans totum motum potuisse esse continuatiuum, si non sisteret mobile in eo, sed vltra procederet continuans motum. Et hæc est tertia opinio; quam sic probant: frustra fiunt per plura, quæ per pauciora possunt sufficienter; sed eadem indiuisibilia continuatiua actu terminant partes præcedentes motus, & possunt etiam terminare totum motum, si in eis sistat; ergo per hæc sola potest continuari, & terminari motus, supposito quod nõ sint modi partium eius, sed res à partibus distinctæ: quare hæc sufficiunt, & superuacanea erunt alia.

124 Hæc tamen sententia satis probabilis posset reputari, si verum esset, quod præsupponit, nempe indiuisibilia non esse modos, sed res distinctas à partibus, quibus non per se adhærent, sed per alios modos ex natura rei distinctos. Hoc tamen falsum esse probauimus 6. lib. Physic. Et ideo falsa censenda est. Quod breuiter nunc probari potest, quia si indiuisibilia motus non sunt modi partium, sed res, sequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Aristotele 5. lib. Physicorum tex. 3. *Continua sunt, quorum vltima sunt vnum.* Sed indiuisibilia motus secundum hanc opinionem non sunt vltima partium; cum non adhæreant eis per se, sed per alios modos, qui propriè sunt vltima earum; ergo partes non continuantur per indiuisibilia, quæ sunt res, immo nec per illa possunt immediatè terminari, sed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundo sequitur partes motus nullo modo continuari, hoc est, nec per indiuisibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non per modos, quia quodcumque indiuisibile vnitur diuersis partibus; ergo per diuersos modos vnionis: quare non erit vnus modus duarum partium: per diuersos autem continuari non possunt, quia vltima earum non erunt vnum, sed multa. Quod vero non continuentur per indiuisibilia ipsa, iam probatum est; cum non per se attingant partes, sed per modos. Tertio sequitur ex eadem sententia indiuisibilia in continuo esse immediata, contra Aristotelem, & omnes. Probatur cõsequentia, quia modi per quos indiuisibilia adhærẽt partibus, nõ minus sunt indiuisibiles, quã ipsa; & tamen sunt immediati respectu eorũ, cũ per ipsos vniantur partibus: ergo dantur indiuisibilia immediata. Et tandẽ hæc sententia multiplicat infinitos modos, qui cum sint entitates distinctæ ex natura rei ab eisdẽ indiuisibilibus, atq; etiã à partibus, multiplicat infinitas entitates reales; & sine necessitate, quia si dicatur indiuisibilia esse modos, (quod valde probabile est) per se vnientur partibus, & non erit necessarium multiplicare alios modos.

His igitur sententijs refutatis, nostrã explicamus tribus conclusionibus præsupponentibus indiuisibilia omniũ cõtinuorũ, siue successiuorũ, vel permanentiũ modos partiũ esse, & nõ res ab eis distinctas, vt nunc probatũ est, & in 6 lib. Phys. Prima 125 conclusio sit, qualitas habet propria indiuisibilia intẽsionis, quibus cõtinuãtur partes intẽsionis eius, & his indiuisibilibus correspõdent propria indiuisibilia in motu intensionis, quibus partes eiusdem motus continuantur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6. lib. Phys. secũda vero ex refutatione

primæ opinionis, quia alteratio est motus continuus secundum extensionem, & intensionem; sed motus intensionis non potest esse continuus per solam successionem immediatam partium; nec per indiuisibilia subiecti, cum fiat circa eamdem partem eius, immo circa idem indiuisibile; ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuentur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensionis, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solum continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quantum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secundæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicantur terminatiua; ergo non debent multiplicari, sed solum sunt ponenda cõtinuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solum multiplicantur ad terminandas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua; ergo hæc sufficiunt. Minorem sic probo. Quodlibet indiuisibile continuatiuum motus vnit partem præcedentem cum sequenti, tamquam finis illius, & principium huius; sed esse finem, & terminum idem prorsus sunt; ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex alijs continuis, & præsertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponũtur terminatiua indiuisibilia, sed solum continuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præcedentis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo, quod est tempus, solum ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicãtur alia, immo nec multiplicari possunt, ergo nec multiplicanda sunt in motu.

Secunda pars eiusdem conclusionis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponendum esse vltimum terminatiuum. Quam probo, ex cõtinuis permanentibus, in quibus cõmunis sententia Philosophorum, & Mathematicorum ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter continuatiua, quæ sunt in medio, vt in linea duo puncta, & in superficie duas lineas; ergo in motu ponendũ est vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuisibile. Probatur consequentia ex similitudine omnium, & ex Aristotele 6. libro Phys. tex. 45. & 49. vbi expressè docet in motu non dari primum indiuisibile, sed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuisibile terminatiuum distinctum est à continuatiuis, non solum secundum entitatẽ, sed etiam secundum speciem, vel rationem formalem. Quod sic probo. Terminare, & cõtinuare sunt distincta officia indiuisibilium, quorum vtrumque non potest eidem conuenire; ergo distinguntur continuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuisibilia hæc sunt modi partium, vt supponimus, sed de ratione intrinseca modi est actu modificare, & inseparabilem esse à re, quã naturaliter modificat: ergo de ratione indiuisibilis continuatiui est esse modum vnionis actu copulantem vnam partem cum altera; & de ratione intrinseca terminatiui est esse actualem terminum.

num non vniens, sed solum finiens rem, cuius est: ergo neque terminãs potest continuare, alioqui separaretur realiter à re, quam cõtinuare potest, cum eam actu non continuet, neque etiam continuans potest terminare simpliciter, quia terminare simpliciter non est esse modum vnionis, quod est ratio intrinseca cõti-
127 nuatiui. Dixi autem continuatiuũ non posse terminare simpliciter, hoc est non posse esse extremum totius continui, quia secundum quid terminare potest, hoc est partem præcedentem, cuius finis est, & simul eam coniungere cum sequenti, vt docuit expresse Aristoteles, & nos probauimus: hoc tamen ideo est, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod solum est terminare secundum quid: sed ab officio terminandi simpliciter omnino diuersum est officiũ continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuisibili realiter coincidere.

Sed contra has duas conclusiones est argumentum satis difficile; quia subsistentia ex communi sententia omnium est modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu potest terminare alienam, vt videmus in Christo, in quo vnica subsistentia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non nisi in tempore; & probabile est, posse subsistentiam creatam terminare alienam naturam per potentiam Dei absolutam: ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud potest exercere in potentia: & ideo realiter separari potest à re, quam modificat: nam si subsistẽtia creata terminaret alienam naturam, posset etiam illam dimittere, & solum terminare propriam. Respõdetur tamen concesso antecedenti, quod subsistẽtia sit modus suæ naturæ, cui per se vnitur, à qua non potest separari, sed negando quod respectu alienæ sit modus, nam licet posset ei vniri, eamq; terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè, sed per alium modum vnionis, quem ponunt communiter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creatæ ad suppositũ creatum; & huius ratio est natura, & essentia modi consistens in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum, respectu quidem propriæ naturæ, cui per se vnitur, & quam inseparabiliter terminat, modus: respectu vero alienæ, res, cui per alium modum vnionis vnitur, & quam separabiliter terminat. Daturq; exemplum in linea, & superficie, quæ respectu suarũ dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese, & à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis, & indiuisibilia, per quæ copulantur partes, vt linea in quantum indiuisibilis est modus vnionis, per quẽ continuantur partes superficiei, & superficies modus vnionis, per quem copulantur partes corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officijs naturalibus eorum, quia cum sint purè indiuisibilia, sicut punctũ; & modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potẽtia, nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodẽ duo hæc officia, vt ex proprijs rationibus satis est manifestum.

Vltima cõcluſio, indiuiſibilia motus intenſionis, & cuiuſcumque alterius non producũtur per partes motus, ſed ſunt mutationes quędam inſtantaneæ procedentes ab eodẽ agente à quo eſt motus in inſtantibus tẽporis menſurantis motum, & per illas producuntur in eiſdem inſtantibus indiuiſibilia termini. Probatur, quia ſi indiuiſibilia motus producũtur per partes motus, per eaſdẽ producentur indiuiſibilia termini; ſed partes motus ſunt in partibus temporis, & non in inſtantibus: ergo in inſtantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc ſequitur, indiuiſibilia motus nihil eſſe reale, ſed ſolam denominationem extrinſecam. Probatur conſequentia, quia indiuiſibile motus eſt mutatũ eſſe, ſed mutatum eſſe eſt in inſtanti, & non in tẽpore: (vt per ſe eſt manifeſtum) ergo indiuiſibilia motus ſunt in inſtantibus temporis, tãquam in propria, & adæquata mẽſura; quare ſi in inſtantibus temporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinens ad motum, ſed ſolum dicetur in eis mobile mutatum per extrinſecam denominationem à parte motus facta, & ita nihil reale erunt indiuiſibilia motus, ſed ſola denominatio extrinſeca. Secundo, ſi indiuiſibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus, & termini, ſequitur partes motus non alio modo continuari, niſi per immediatã ſucceſsionem, quod tamquam improbabile reiecimus ſupra. Probatur conſequentia, nam ſi cum parte motus producitur continuatiuum eius; ergo in tempore erit, ſicut pars ipſa motus; vnde ſequitur, quod ſicut in inſtanti ſequenti poſt partem temporis, in qua eſt pars motus cũ ſuo continuatiuo, iam non eſt eadẽ pars motus, ſed deſiuit eſſe per primum non eſſe, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea deſinere neceſſe eſt, ſicut fuit cum ea productum; ſed nec eſt pars ſequens motus in eodẽ inſtãti temporis, neque aliquid eius; ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod ſit principium vnius, & finis alterius eſt in eodem inſtanti, 1
quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingens continuari, ſed ſolum dicentur continuę per immediatã ſucceſsionem. Et ex his infertur veritas noſtræ concluſionis, quod cum indiuiſibilia motus ſint realia, & in inſtantibus temporis ſint tamquã in propria menſura, & non in tempore, neceſſe ſit ponere, quod ſint mutationes inſtantaneæ, per quas partes motus continuẽtur, & indiuiſibilia termini producantur, ſicut partes eiuſdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes iſtæ inſtantaneæ ſint actu infinitæ per totam ſucceſsionem motus fluentes, non eſt inconueniens, cum ſint modi quidam imperfectiſsimi, ſicut indiuiſibilia ipſa termini per eas producta; & ſicut inſtantia tẽporis, puncta, lineæ, & ſuperficies, quibus continuantur, & terminãtur partes corporis, in quibus omnibus nullum eſt inconueniens dari actu infinitũ, ſicut nec in partibus proportionalibus eorumdem continuorum, nam incompletæ quædam entitates ſunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Reſtat ſoluere argumenta aliarũ 128
opinionum. Et ad argumentum primæ diſtinguenda eſt minor de exiſtentia partium motus, ſicut de exiſtentia partium temporis; nam exiſtentia duplex eſt, permanẽs, & ſucceſsiua,

cessiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existẽtia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens. Dum ergo dicitur in instanti nõ esse partes motus, nec temporis, concedendum est tunc non habere esse permanens, sicut habent homo, vel equus; sed nec habere existentiã fluentem adæquatè, quia successio non potest esse adæquatè in instanti; habent tamen inadæquatè existentiam in instanti, in quantum instans est finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principiũ immediatum partis sequentis. Et hoc sufficit vt vtramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, sed fluente; quia medio instanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum successiuum, & adæquatè fluens, habensque proinde existentiam, atque præsentiam actualem fluentẽ. Quod in flumine constat euidenti experiẽtia, nam si iuxta illud permaneat homo, euidens est totam aquam transactam ab eo puncto, quo cœpit esse in eo loco, fuisse ei præsentem, & tamen nulla pars fuit illi præsens pręsentia permanenti, cum nulla iuxta eum permanserit; sed per continuũ fluxum omnes transierunt. Fuerunt igitur ei præsentes omnes præsentia fluente, aut successiua, & ita de motu, & tempore sentiendum, cuius partes attingunt indiuisibilia tactu fluẽte, in quantum quodlibet eorum est immediatus terminus præcedentis, & immediatum principium sequentis.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est antecedens cum prima consequentia, quod non producatur pars motus, nisi suo indiuisibili terminata; sed neganda est secunda consequẽtia, quod dentur indiuisibilia terminatiua in medio motus distincta à continuatiuis, quia quodlibet continuatiuũ sufficienter terminat partem præcedentem motus, cum sit finis eius, & principium partis sequentis, ideo superfluunt indiuisibilia terminatiua diuersa à continuatiuis, & propterea non sunt ponenda. Consequenter etiam negandum est, quod per partes motus producantur indiuisibilia motus, sed sunt mutationes instantaneæ succedentes partibus motus, quia si per partes motus producerentur, nihil remaneret producendum in instantibus temporis, in quibus cum sint mutata esse motus tamquam in propria mensura, sequeretur nihil esse mutata esse motus, sed solam denominationem extrinsecã à parte motus præcedente, quod est falsum.

Ad secundum distinguendum est 129
antecedens, quod terminare, & continuare partes motus sint diuersa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secũdum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est, esse vltimum, in quod res finitur, vel desinit, ita vt vlterius non transeat, vt extremum punctum, vel vltimus terminus vltra quem non transit motus dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedentis, vltra quem non transit, sequitur tamen alia pars immediatè, cuius ille idem finis partis pręcedentis initium est, vt punctum quodlibet in medio lineæ, & instans temporis dicuntur termini secundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantum præcedentem. Esse igitur terminum simpliciter, & continuati-

tinuatiuum officia sunt specie diuersa. Et ideo indiuisibile terminatiuũ simpliciter, & continuatiuum distinguntur specie; terminare vero secundum quid non distinguitur ab officio continuandi, sed in eo includitur essentialiter tamquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicit esse modum vnionis duorum, ita vt vnius sit finis, & alterius principium. Vnde sequitur omne indiuisibile cõtinuatiuum ex propria ratione esse terminatiuum, non simpliciter, sed secundum quid. Secundo sequitur Indiuisibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius distingui non solum ex natura rei, sed specie; terminatiua vero secundũ quid, hoc est præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis. Et cũ vnum sit tantùm indiuisibile terminatiuum totius motus, & duo tantũ terminatiua continuorum permanẽtium, hæc solum multiplicanda sunt præter continuatiua.

Ad argumentum tertię opinionis concedenda est maior, quod nõ sunt plura multiplicanda, quãdo pauciora sufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuisibilia continuatiua sufficiant ad motum. Et cum dicitur, quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus si in eo sistat mobile, negandum est; quia eo ipso, quod indiuisibile continuat, debet esse modus vnionis duarũ partium, nempe principium sequentis, & finis præcedentis, quod non habebit si in eo sistat motus, & ideo necesse est, dum mobile sistit, loco indiuisibilis continuatiui, quod daretur, si continuaretur motus, dari aliud indiuisibile terminatiuum, quod est mutatio instantanea specie distincta ab alijs, quæ ponuntur in medio motus, ratione diuersi officij. Vt autem detur hoc indiuisibile terminatiuũ, numquam est necessarium corrumpi continuatiuum, nisi dum diuiditur continuum permanens, quia dũ sistit mobile, non sequitur alia pars motus, & ideo nec præcedens cum ea vnitur; ergo non datur modus vnionis pro ea vnienda cum sequenti, sed indiuisibile terminans totum motum sequitur partem motus precedentem productum non per partẽ motus præcedentem, sed quod sit mutatio instantanea eidem parti motus succedens in instanti terminatiuo temporis.

Notandum denique est doctrinā 130 à nobis traditam in hac quæstione de indiuisibilibus in tribus esse diuersam ab his, quæ de eisdem indiuisibilibus diximus in 6. lib. Phys. vbi primo dictum est eadem esse indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Secundo, omne indiuisibile cõtinuatiuum posse esse terminatiuum. Tertiò, omnia produci per partes motus præcedentes, & non per mutationes instantaneas. Nunc verò (re melius considerata) dicimus non esse eadem indiuisibilia continuatiua, & terminatiua totius motus, sed diuersa, atque specie distincta. Secundò nullũ continuatiuum esse posse terminatiuum simpliciter. Tertiò, omnia indiuisibilia motus esse mutationes instantaneas, & nulla indiuisibile termini produci per partes motus, sed per tales mutationes instantaneas produci indiuisibilia termini eiusdẽ motus; per hæc igitur corrigi debẽt, quæ eo loco scripta à nobis sunt.

QVÆSTIO IIII.

An intensio semper, & necessariò sit continua?

PRius quàm diuersas sententias 131 proponamus, explicanda sunt diuersa

uersa indiuisibilia continuatiua necessariò ponẽda in motu alterationis, atq; in termino per eũ producto, qui est qualitas corporea habẽs partes, vel gradus intẽsionis, & extẽsionis, sicut per motũ intensionis, & extẽsionis producibilis est cũ expulsione cõtrarij. Indiuisibilia autẽ mot°, per indiuisibilia termini explicãda, atq; intelligẽda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extensionis, & cũ sit vna numero extẽsa per totũ subiectũ, debet esse cõtinua secundũ extensionẽ, quia vnum numero, & vnũ continuũ idẽ sunt. Ideo debet habere cõtinuatiua suæ extẽsionis, quæ sunt indiuisibilia secundum extensionẽ, quia cõtinuatiuum extẽsionis extẽsione carere debet. Hæc autẽ indiuisibilia cõtinuatiua extẽsionis recipiũtur in indiuisibilib° cõtinuatiuis quãtitatis, in qua proximè extẽditur qualitas, vt in pũctis; sed hæc eadẽ indiuisibilia qualitatis cõtinuantia extensionẽ eius in subiecto, intensionẽ possunt suscipere, quia sicut ipsamet qualitas extẽsa potest intẽdi, hoc est perfici in eisdẽ partibus subiecti; ita indiuisibilia extẽsionis eius possunt secũdũ gradus intẽsionis perfici circa eadẽ indiuisibilia quãtitatis, in quibus inhærent. Et sicut intẽsio partiũ qualitatis successiuę, atq; cõtinuę, ita intẽsio eorũdem indiuisibiliũ ad eumdẽ motum continuũ pertinẽs debet esse successiua, atq; cõtinua; ita vt in eodẽ tempore in quo intendũtur partes extẽsionis qualitatis inhærẽtes in partibus subiecti, intẽdãtur indiuisibilia eius inhærẽtia in pũctis eiusdẽ subiecti: itaq; hæc indiuisibilia extensionis habẽt latitudinẽ gradualẽ intensionis, quã necesse est esse continuã, & diuisibilem in hoc genere; & ideo propria indiuisibilia habere, quibus cõtinuetur. Et hæc indiuisibilia extẽsione carẽt, quia sunt cõtinuatiua intensionis rei inextẽsæ, hoc est illius indiuisibilis, quod cõtinuat extẽsionem partiũ; carent quoq; intensione, quia sunt cõtinuatiua intẽsionis eiusdem. Et propterea vocari possunt indiuisibilia omnino, quia partib° omnino carent, hoc est tam extẽsionis, quã intensionis; & recipiũtur in eisdem indiuisibilibus subiecti, vt in pũctis, quia circa idẽ subiectũ perficiuntur indiuisibilia qualitatis, sicut partes extẽsionis eiusdem qualitatis, quas continuant, perficiuntur circa easdẽ partes subiecti. Pręter hæc duo genera indiuisibiliũ, quæ recipiũtur in indiuisibilibus subiecti, vt in pũctis, necesse est ponere alia, quæ sint continuatiua intensionis, quã habẽt partes eiusdẽ qualitatis extensæ per partes subiecti; cũ notum sit partes caloris vt vnũ extensas per omnes partes subiecti, perfici posse in eisdẽ partibus subiecti; ita vt sint intensæ vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et de 132
hac intensione partiũ qualitatis certum est successiuè, atq; continuè fieri: quare sua indiuisibilia habere debet, per quæ cõtinuetur; & eiusmodi sunt illa, quæ vocãtur gradus intensionis, vt calorẽ in his partibus esse vt vnũ, velut dimidiũ, aut vt tertiã partem vnius gradus; & sic de cæteris partibus minoribus eiusdẽ gradus, atq; etiã de alijs gradibus superioribus cũ suis partibus, vt de calore vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et hæc dicuntur indiuisibilia intẽsionis cõtinuantia intensionẽ partium qualitatis, quas habet in diuersis partibus subiecti, & ideo intẽsione carent eadem indiuisibilia, quia quod intẽsionem cõtinuat, intẽsione carere debet; cũ sit sub tali ratione intẽsionis indiuisibile. Sunt tamẽ diuisibilia secundum

dum extensionem, quia calor vt vnũ per totam manũ extenditur, & similiter calor vt duo, & vt tria, atq; etiã vt dimidium, vel vt tertia pars, aut quarta vnius gradus, & ideo sicut carent partibus intensionis, quia esse vt vnũ, vel vt duo consistit in indiuisibili, ita habent partes extensionis; cum idem gradus intensionis in hoc genere indiuisibilis sit extensus per partes subiecti & propterea vocátur indiuisibilia intensionis tantum, per quæ continuatur intẽsio partiũ qualitatis extensę per partes subiecti; sed diuisibilia secundũ extẽsionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nẽpe in eisdem partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extẽsio horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis cõtinuatiuis, quæ sint indiuisibilia vtroq; modo, nempe secundũ extensionem, & intensionẽ simul; & sint in eisdẽ indiuisibilibus subiecti; non tamẽ sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro cõtinuatione intensionis indiuisibiliũ extensionis, vt inferius ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibiliũ esse ponenda; & non plura: primũ genus est indiuisibiliũ extensionis pro continuãda extensione partium intensarũ qualitatis. Secundum, indiuisibiliũ, tam intensionis, quã extensionis pro continuãda intensione indiuisibiliũ primi generis. Hæc duo genera indiuisibiliũ debẽt esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibiliũ intẽsionis tãtum pro cõtinuanda intensione partium eiusdẽ qualitatis, diuisibilia vero secundũ extẽsionẽ, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nempe in partibus eiusdẽ subiecti, in quibus extendũtur. Præter ea vero nõ est aliud genus indiuisibiliũ multiplicãdum, quia nõ restat aliud officiũ cõtinuãdi in intensione, & extensione partiũ, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, vt consideranti erit manifestum.

His suppositis prima opinio recẽtiorum distinguit duplicẽ intensionem qualitatis; vnã, quæ conuenit indiuisibilibus extẽsionis existentibus in partibus subiecti, & cõtinuantibus extensionẽ partiũ qualitatis in partibus subiecti factã: & aliã, quę cõuenit partibus eiusdẽ qualitatis extensis ad partes subiecti, quã simpliciter vocamus motũ intensionis; & de intẽsione indiuisibiliũ dicũt semper, & necessariò esse cõtinuã. De intensione vero partium distinguendũ esse; nam vel hæc fit simul cum extensione earũdem partiũ qualitatis, vel fit sine illa: & si primo modo fiat, asserunt nõ esse cõtinuã, bene tamen si fiat sine extẽsione. Quod probant primo, quia vt motus sit continuus debet habere cõtinuatiua, quib⁹ pars posterior cõtinuetur cum priori, & cõtinuatiua hæc debent esse indiuisibilia sub tali ratione, qua cõtinuant partes, & per ea debẽt produci indiuisibilia cõtinuatiua partiũ termini, sicut partes eiusdẽ termini producũtur per partes motus: ergo sicut partes motus producũtur successiuè, & ita in tẽpore, ita indiuisibilia debent produci simul, & ideo in instãti, vt sic in instãtibus tẽporis cõtinuantibus tẽpus sint mutata esse motus continuãtia motũ, sed intensio partium qualitatis simul facta cũ extensione ea nõ habet, nec habere potest in partibus subiecti: ergo nõ est motus cõtinuus. Probatur minor, quia indiuisibilia intẽsionis partiũ sunt diuisibilia secundũ extensionẽ, vt probatũ est supra: ergo dũ intẽsio, & extensio partiũ qualitatis simul fiũt, simul etiã 133

finnt

fiunt eadē indiuisibilia intēsionis, & simul ac fiūt, extenduntur per partes subiecti, in quibus recipiūtur tāquā in subiectis; hæc autē extensio indiuisibilium fit successiuè, & in tēpore, cū fiat per partes subiecti extensas: ergo indiuisibilia ipsa simul facta, & extēsa successiuè fient, & non in instanti. Ex quibus euidēter sequitur nihil posse fieri in instātibus temporis mensurantis intensionē partium qualitatis; & ideo in eisdē instātibus nihil esse per quod partes eiusdē intensionis cōtinuentur; sed per omnia instātia temporis hanc alterationem intensiuā interrumpi; quare nō posse esse continuā, nisi fiat sine extensione: tūc enim indiuisibilia intensionis non recipiētur in partibus subiecti, sed in indiuisibilibus eiusdē, nec habebunt extensionem ratione cuius successiuè fieri debeant.

134 Secundo probatur, quia hæc indiuisibilia intensionis producuntur in partibus subiecti cū expulsione cōtrarij, hoc est cum expulsione indiuisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdē partibus subiecti; sed productio vnius cū expulsione alterius cōtrarij ab eodē subiecto nō potest fieri in instāti, sed successiuè & in tempore, vt patet in productione eiusdē qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indiuisibilia in instantibus produci.

Hæc sentētia duo asserit falsa. Primū est; quod intēsio qualitatis possit fieri sine extēsione (loquitur enim de intēsione quæ est motus Physicus, & per quē adquiritur qualitas corporea, nā intēsio spiritualis qualitatis nō pertinet ad Philosophū naturalē.) Probatur autē hoc esse falsum, quia qualitas corporea est accidens corporeū inhęrēs substātię media quātitate: ergo nō potest naturaliter recipi, nisi in subiecto extēso: sed intēdi est perfici in eodē subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intēdi sine extēsione. Probatur cōsequentia, quia perfici in eodē subiecto, vel in eadē parte eius, est perfici cū extēsione. Secūdo, quia alteratio, per quā producitur qualitas corporea; vel sumitur pro prima productione eius, per quā mouetur subiectū immediatè ab vna qualitate cōtraria in alterā, vt à frigore in calorē, vel pro sola intensione eiusdē qualitatis prius productę; vt si calor vt vnū prius existēs in ligno intendatur vsq; ad calorē vt duo; sed quocūq; ex his modis fiat, necesse est extensionē simul reperiri cū intēsione: ergo nō est possibile naturaliter separari intēsionē ab extēsione. Probatur minor, quia dū incipit produci, in subiecto extēso incipit produci: ergo simul incipit intēdi, atque extēdi. Probatur cōsequentia, quia simul incipit intēdi in subiecto extēso; ergo simul intēdi, atq; extēdi. Quod nō minus euidēter probatur in posteriori modo intensionis; nā si calor vt vnū olim productus in ligno, vel parte eius hoc tēpore intēdatur, non est aliud intendi, quā perfici circa idem lignū, vel eādem partem eius vsq; ad secundū gradum; sed lignum, vel pars eius, circa quam perficitur, est extēsa: ergo non potest perfici in ea sine extensione. Probatur consequentia, quia intendi in subiecto extenso idē est, ac intendi, & extendi simul, vt per se est manifestum.

Secundum, quod asserit eadē sententia est, intensionē simul cum extensione factam, non esse continuā; bene tamē dum fit sine illa. Hoc autē probatur falsum; primò ex falsitate primi, nā si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extensione, vt probauimus; non habet locum talis

distinctio. Secundo, quia ex eodem sequitur aduersus hos authores nũquam esse intensionem continuam; immo naturaliter repugnare, quòd continua sit. Probatur consequentia, quia intensio simul facta cum extensione, non potest esse continua apud eos; sed probatum est, semper & necessariò fieri simul: ergo conuincuntur concedere, quod semper, & necessariò sit discontinua.

135 Solum restat argumento eorum respondere, quod licet magnam habeat apparientiam, satis bene solui potest. Pro solutione autem eius explicari debet modus, quo intẽditur, & extenditur simul qualitas in eodẽ subiecto, vel parte eius hoc modo, dum intenditur qualitas in subiecto, hæc omnia fiunt necessariò, atq; etiam simul, hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensionis: producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum, vel partẽ eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales graduales, & infinita indiuisibilia intẽsionis, per quæ continuantur. In toto igitur tempore, quo durat intensio vnius gradus, producitur tota latitudo gradualis eius, & in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producuntur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotis, singulæ etiam partes aliquotæ, quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quã in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intensionis. In eodem etiã tempore, quo producitur vnus gradus intensionis, producitur in aliqua parte subiecti, circa quam fit intensio, quamuis vniformiter, difformiter secundum maiorem, vel minorem approximationem partium eius respectu agentis, vt alibi explicatum est, & hæc est extensio eiusdem qualitatis necessariò simul facta cũ intensione, & ideo in eodem tempore. In instantibus vero eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantã intensionem eiusdem qualitatis, atq; etiam eamdem intensionem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse; & cum tanta intensio consistat in indiuisibili, atq; etiam tanta extẽsio, & ad illas sit peruentum in instãti, à quo eodem instanti necesse est incipere productionem alterius partis gradualis intensionis, atq; etiam extensionem eiusdem partis intensionis ad eamdem partem subiecti, necesse est in eisdem instantibus tẽporis produci indiuisibilia intensionis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantã intẽsionem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensionem, nisi sit terminata per indiuisibile intensionis, neque motus intensionis tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile; necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensionem motus per indiuisibile extẽsionis eiusdem qualitatis productum in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis; itaque sicut verum est in eodem tempore extendi qualitatem, atq; adeo in partibus eius, in quas est diuisibile: & sicut verum est in instantibus eiusdem temporis produci indiuisibilia intensionis, quia verum est ad tantam intensionem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intensionis continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensionẽ productam;

ductam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indiuisibile intensionis in parte illa, in qua fit intensio. In eodem etiam tempore intensionis, & extensionis qualitatis in parte subiecti, verum est illa indiuisibilia extensionis producta in indiuisibilibus subiecti, quibus continuatur extensio partium qualitatis, intendi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuisibilia continuãt extensionem partium qualitatis simul intensarum: ergo necesse est ipsa quoque habere propriam intensio-
136 nem. Probatur consequentia, quia cũ indiuisibilia, siue modi sint partiũ, quas continuant, & ideo per se immediatè eis vniantur; siue sint res vnitæ partibus per suos modos, certũ est esse cõtinuatiua partium, hoc est vnitiua earum; sed non possunt eas vnire, nisi habeãt suo modo eamdẽ perfectionem, quam habent partes ipsæ, vt indiuisibile caloris nõ potest esse continuatiuum partiũ intensionis eiusdem gradus, nisi eãdem cum ipsis habeat intensionẽ gradualem: ergo necesse est indiuisibilia extensionis partiũ intensarum posse habere suo modo intensionẽ circa idem subiectum indiuisibile, sicut partes, quas continuant, habent eam circa easdẽ partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quòd intensibilia sint, necesse est in eodem tempore intendi, quo intenduntur partes quas continuant, cùm constituant eamdem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extẽsam. Vnde sequitur habere alia indiuisibilia, quibus continuetur intensio propria, quæ vocantur omnino indiuisibilia, hoc est tam secundum intẽsionem, quàm secundum extensionem. Et hæc etiam produci in instãtibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primũ respondẽt aliqui intensionem partiũ qualitatis per motum factam continuari per illa indiuisibilia omnino, quæ ponuntur in indiuisibilibus subiecti pro continuanda imẽsione indiuisibilium extensionis continuãtium extensionem earumdem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indiuisibilia secundum intensionem; sed hæc indiuisibilia sunt talia secundum intẽsionem, & ex alia parte sunt indiuisibilia intensionis eorumdem indiuisibilium extensionis, à quibus cõtinuatur extensio earumdem partiũ qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensionem earumdem partium. Hæc tamen solutio nõ potest esse vera, neq; sufficiens. Probo primùm, quia intensio partium qualitatis, & intensio indiuisibiliũ eius sunt distinctæ realiter: ergo habent partes distinctas realiter, & indiuisibilia continuatiua distincta realiter. Quare non possunt indiuisibilia intensionis indiuisibilis continuatiui continuare intensionem partium; sed sicut distinguntur partes intensionis à partibus etiam intensionis, necessariò debent distingui realiter continuatiua vnius intensionis à cõtinuatiuis alterius. Probatur antecedens, quia partes qualitatis, & indiuisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidem in partibus subiecti, & indiuisibilia in indiuisibilibus: ergo distinguntur realiter; quia indiuisibilia continuantia intensionem partium qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indiuisibilia secundum extensionem, & intensionem nõ sunt in partibus, sed in indiuisibilibus eiusdem

subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensionem partium. Probatur antecedēs, quia calor vt vnum, atq; etiam vt dimidiū, sicq; de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensionis partium, extensa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestū: ergo in eis debent esse tamquam in subiecto. Quod vero sit insufficiēs, probo; quia nō assignat immediatū continuatiuum intensionis partium qualitatis: ergo non erit talis intensio per se immediatè continuatiua, quod est falsum. Probatur antecedēs, quia illa indiuisibilia omnino per se immediatè continuant intensionem indiuisibilis: ergo non possunt per se immediatè continuare intensionem partium distinctam realiter.

137 Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intēsionis, vt gradus, dimidius gradus, vel tertia pars, sicq; de cæteris, continuare intēsionem partium. Et cùm dicitur; hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, cōcedendum est; sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcūq; indiuisibilia producatur in tēpore, & in eodē tēpore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verū est de ea, & qualibet eius parte esse primò productā, quia esse primo productū aliquid in indiuisibili cōsistit, & simul esse dicitur; & cum habeat esse productū quælibet pars gradualis intensionis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principium partis sequētis, & ideo continuatiuum vtriusq; fit, vt in instātibus producātur indiuisibilia cōtinuantia intensionis partium, & cum intensio eadem partis qualitatis fiat in parte subiecti, verū est in eisdē instantibus, in quibus primo producta est quęlibet pars gradualis intensionis productum esse in eadem parte subiecti indiuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verū productum esse in eodem instāti in eadem parte subiecti indiuisibile continuatiuum partium intensionis.

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensionis contrariarū qualitatum produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quę sunt indiuisibilia cōtinuatiua motus intensionis; corrumpi vero in tempore simul cum partibus suę qualitatis corruptis per partes motus, & ideo nō esse necessariam successionē in productione contrariorum indiuisibilium propter eorum corruptionem, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici posset indiuisibilia contrarium qualitatum, suo modo esse contraria, sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsionem; sed sicut habēt esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extensionis eorum non impedit simultaneam corruptionē, quia sicut in instantibus producuntur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdem instātibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdē instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

Sed restat explicandum à quibusnam indiuisibilibus continuetur extensio horum indiuisibilium intensionis partium qualitatis per partes subiecti; cū enim successiuè extēdatur quilibet gradus indiuisibilis intēsionis per partē subiecti, in qua sit intēsio eius, & extēsio hæc sit cōtinua, 138

necesse

necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extẽsio cõtinuetur, sicut assignata sunt pro cõtinuatione extẽsionis partiũ. Et videtur, quòd per eadẽmet indiuisibilia extẽsionis, per quæ cõtinuatur extẽsio partiũ qualitatis, cõtinuetur extẽsio indiuisibiliũ intẽsionis earũdem partiũ. Quod sic probari potest: extensio partiu intensarum, & extensio indiuisibiliũ intẽsionis earũ fit per easdem partes subiecti: ergo per eadem indiuisibilia extensionis in indiuisibilibus subiecti producta pro continuatione extensionis partium intensarum poterit continuari extensio indiuisibiliũ intensionis earum, & non oportebit quærere alia; præsertim cum continuatiua vtriusq; extensionis debeãt recipi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamen non potest esse verum, quod sic probo. Continuatiua extensionis rei indiuisibilis secundum intensionem, aut rei intensæ (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroq; modo, sicut indiuisibilia continuatiua intẽsionis indiuisibilium extensionis debent esse vtroque modo indiuisibilia, vt per se est manifestum, & superius explicatum; sed indiuisibilia continuatiua extensionis partiũ intensarum sunt indiuisibilia intensionis, & ideo res intensæ: ergo extensio earum nõ potest continuari per indiuisibilia extẽsionis tantũ, & diuisibilia secundum intensionem, sed per indiuisibilia vtroq; modo, vel indiuisibilia omnino. Et ita dicendum est extensionẽ horum indiuisibiliũ continuantiũ intensionem partium, cõtinuari per illa eadem indiuisibilia, quibus cõtinuatur intẽsio indiuisibiliũ extẽsionis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia, & in eisdem instantibus tẽporis producta, quibus continuatur tẽpus, in quo fit extẽsio successiua eorũ, vt ostendimus, & in eodẽ instanti, atq; in eisdẽ indiuisibilibus subiecti producta, & ideo possunt continuare extensionẽ indiuisibiliũ partiũ intensarum; quod non habent indiuisibilia extensionis, quibus continuatur extensio earumdem partium intensarum, quia sunt diuisibilia secundum intensionem.

QVÆSTIO V.

An intẽsio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto?

SVpposito, quod alteratio tam secundum extensionem qualitatis ad diuersas partes subiecti, quàm secundum intensionem circa eamdem partem sit motus continuus, explicandum est, quonam modo qualitas ipsa per eã producatur in subiecto; 139
& de extensione certum est fieri per productionẽ noui gradus, vel partis eiusdẽ qualitatis circa diuersas partes subiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum calefit homo) distincta realiter ab ea, quę producitur in brachio, & pede: ideo certum est quod non solum fiat extensio per maiorem radicationem extẽsiuam, sed etiam per additionẽ noui gradus, aut nouæ partis eiusdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo potest esse quæstio de intensione, per quam perficitur qualitas circa eamdem partem subiecti, an fiat per ad-

Vltima cõclusio, indiuisibilia mo-
tus intensionis, & cuiuscumque alte-
rius non producũtur per partes mo-
tus, sed sunt mutationes quędam in-
stantaneæ procedentes ab eodẽ agen
te à quo est motus in instantibus tẽ-
poris mensurantis motum, & per il-
las producuntur in eisdem instanti-
bus indiuisibilia termini. Probatur,
quia si indiuisibilia motus producũ
tur per partes motus, per easdẽ produ
centur indiuisibilia termini; sed par-
tes motus sunt in partibus temporis,
& non in instantibus: ergo in instan-
tibus temporis nihil omnino motus
aut termini producitur. Et ex hoc se-
quitur, indiuisibilia motus nihil esse
reale, sed solam denominationem ex-
trinsecam. Probatur consequentia,
quia indiuisibile motus est mutatũ
esse, sed mutatum esse est in instan-
ti, & non in tẽpore: (vt per se est ma-
nifestum) ergo indiuisibilia motus
sunt in instantibus temporis, tãquam
in propria, & adæquata mẽsura; qua-
re si in instantibus temporis nihil
producitur, nec vlla actio, vel motus
datur, nihil reale in eis erit pertinens
ad motum, sed solum dicetur in eis
mobile mutatum per extrinsecam
denominationem à parte motus fa-
cta, & ita nihil reale erunt indiuisibi-
lia motus, sed sola denominatio ex-
trinseca. Secundo, si indiuisibilia mo
tus, & termini producuntur in tem-
pore cum partibus motus, & termi-
ni, sequitur partes motus non alio
modo continuari, nisi per immediatã
successionem, quod tamquam im-
probabile reiecimus supra. Probatur
consequentia, nam si cum parte mo-
tus producitur continuatiuum eius;
ergo in tempore erit, sicut pars ipsa
motus; vnde sequitur, quod sicut in
instanti sequenti post partem tem-
poris, in qua est pars motus cũ suo
continuatiuo, iam non est eadẽ pars
motus, sed desiuit esse per primum
non esse, ita nec erit continuatiuum
eius, quod cum ea desinere necesse
est, sicut fuit cum ea productum; sed
nec est pars sequens motus in eodẽ
instãti temporis, neque aliquid eius;
ergo neutra pars, neque aliquid ea-
rum, quod sit principium vnius, & fi-
nis alterius est in eodem instanti, 1
quare in eo non poterunt per aliquid
reale ad eas pertinens, vel eas attin-
gens continuari, sed solum dicentur
continuę per immediatã successio-
nem. Et ex his infertur veritas no-
stræ conclusionis, quod cum indiui-
sibilia motus sint realia, & in instan-
tibus temporis sint tamquã in pro-
pria mensura, & non in tempore, ne-
cesse sit ponere, quod sint mutatio-
nes instantaneæ, per quas partes mo
tus continuẽtur, & indiuisibilia ter-
mini producantur, sicut partes eius-
dem termini producuntur per partes
motus. Quòd vero mutationes istæ
instantaneæ sint actu infinitæ per to
tam successionem motus fluentes,
non est inconueniens, cum sint mo-
di quidam imperfectissimi, sicut in-
diuisibilia ipsa termini per eas pro-
ducta; & sicut instantia tẽporis, pun-
cta, lineæ, & superficies, quibus con-
tinuantur, & terminãtur partes cor-
poris, in quibus omnibus nullum
est inconueniens dari actu infinitũ,
sicut nec in partibus proportionali-
bus eorumdem continuorum, nam
incompletæ quædam entitates sunt,
ex quibus fit vna entitas numerica,
atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarũ 128
opinionum. Et ad argumentum pri-
mæ distinguenda est minor de exi-
stentia partium motus, sicut de exi-
stentia partium temporis; nam exi-
stentia duplex est, permanẽs, & suc-
cessiua,

ceſsiua, ſicut etiam eſſentia vna eſt
permanens, alia ſucceſsiua, & exiſtē-
tia partium motus, & temporis non
eſt permanens, ſed ſucceſsiua, vel
fluens. Dum ergo dicitur in inſtanti
nō eſſe partes motus, nec temporis,
concedendum eſt tunc non habere
eſſe permanens, ſicut habent homo,
vel equus; ſed nec habere exiſtentiā
fluentem adæquatè, quia ſucceſsio
non poteſt eſſe adæquatè in inſtanti;
habent tamen inadæquatè exiſten-
tiam in inſtanti, in quantum inſtans
eſt finis, vel terminus immediatus
partis præcedentis, & principiū im-
mediatum partis ſequentis. Et hoc
ſufficit vt vtramque attingat actu, &
realiter, non quidem contactu, vel
attingentia permanenti, ſed fluente;
quia medio inſtanti coniunguntur,
& efficiunt vnum continuum ſuc-
ceſsiuum, & adæquatè fluens, ha-
benſque proinde exiſtentiam, atque
præſentiam actualem fluentē. Quod
in flumine conſtat euidenti experiē-
tia, nam ſi iuxta illud permaneat ho-
mo, euidens eſt totam aquam tranſ-
actam ab eo puncto, quo cœpit eſſe
in eo loco, fuiſſe ei præſentem, & ta-
men nulla pars fuit illi præſens præ-
ſentia permanenti, cum nulla iuxta
eum permanſerit; ſed per continuū
fluxum omnes tranſierunt. Fuerunt
igitur ei præſentes omnes præſentia
fluente, aut ſucceſsiua, & ita de mo-
tu, & tempore ſentiendum, cuius par-
tes attingunt indiuiſibilia tactu fluē-
te, in quantum quodlibet eorum eſt
immediatus terminus præcedentis,
& immediatum principium ſequen-
tis.

Ad primum argumentum ſecun-
dæ opinionis concedendum eſt an-
tecedens cum prima conſequentia,
1 quod non producatur pars motus,
niſi ſuo indiuiſibili terminata; ſed ne-
ganda eſt ſecunda conſequētia, quod
dentur indiuiſibilia terminatiua in
medio motus diſtincta à continua-
tiuis, quia quodlibet continuatiuū
ſufficienter terminat partem præce-
dentem motus, cum ſit finis eius, &
principium partis ſequentis, ideo ſu-
perfluunt indiuiſibilia terminatiua
diuerſa à continuatiuis, & propterea
non ſunt ponenda. Conſequenter
etiam negandum eſt, quod per par-
tes motus producantur indiuiſibilia
motus, ſed ſunt mutationes inſtan-
taneæ ſuccedentes partibus motus,
quia ſi per partes motus produceren-
tur, nihil remaneret producendum
in inſtantibus temporis, in quibus
cum ſint mutata eſſe motus tam-
quam in propria menſura, ſequere-
tur nihil eſſe mutata eſſe motus, ſed
ſolam denominationem extrinſecā
à parte motus præcedente, quod eſt
falſum.

Ad ſecundum diſtinguendum eſt 125
antecedens, quod terminare, & con-
tinuare partes motus ſint diuerſa of-
ficia, nam terminare dupliciter ſu-
mitur, ſimpliciter, & ſecūdum quid.
Simpliciter ſumitur pro eo quod eſt,
eſſe vltimum, in quod res finitur,
vel deſinit, ita vt vlterius non tran-
ſeat, vt extremum punctum, vel
vltimus terminus vltra quem non
tranſit motus dicuntur termini ſim-
pliciter, ſed terminare ſecundum
quidceſt eſſe finem partis præceden-
tis, vltra quem non tranſit, ſequi-
tur tamen alia pars immediatè, cu-
ius ille idem finis partis præceden-
tis initium eſt, vt punctum quodli-
bet in medio lineæ, & inſtans tem-
poris dicuntur termini ſecundum
quid, quia non terminant totam
lineam, vel totum tempus, ſed par-
tem tantum præcedentem. Eſſe igi-
tur terminum ſimpliciter, & con-
tinuati-

uersa indiuisibilia continuatiua necessariò ponẽda in motu alterationis, atq; in termino per eã producto, qui est qualitas corporea habẽs partes, vel gradus intẽsionis, & extẽsionis, sicut per motũ intensionis, & extẽsionis producibilis est cũ expulsione cõtrarij. Indiuisibilia autẽ mot⁹, per indiuisibilia termini explicãda, atq; intelligẽda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extensionis, & cũ sit vna numero extẽsa per totũ subiectũ, debet esse cõtinua secundũ extensionẽ, quia vnum numero, & vnũ continuũ idẽ sunt. Ideo debet habere cõtinuatiua suæ extẽsionis, quæ sunt indiuisibilia secundum extensionẽ, quia cõtinuatiuum extẽsionis extẽsione carere debet. Hæc autẽ indiuisibilia cõtinuatiua extẽsionis recipiũtur in indiuisibilib⁹ cõtinuatiuis quãtitatis, in qua proximè extẽditur qualitas, vt in pũctis; sed hæc eadẽ indiuisibilia qualitatis cõtinuantia extensionẽ eius in subiecto, intensionẽ possunt suscipere, quia sicut ipsamet qualitas extẽsa potest intẽdi, hoc est perfici in eisdẽ partibus subiecti; ita indiuisibilia extẽsionis eius possunt secũdũ gradus intẽsionis perfici circa eadẽ indiuisibilia quãtitatis, in quibus inhærent. Et sicut intẽsio partiũ qualitatis successiuę, atq; cõtinuę, ita intẽsio eorũdem indiuisibiliũ ad eumdẽ motum continuũ pertinẽs debet esse successiua, atq; cõtinua; ita vt in eodẽ tempore in quo intendũtur partes extẽsionis qualitatis inhærẽtes in partibus subiecti, intẽdãtur indiuisibilia eius inhærẽtia in pũctis eiusdẽ subiecti: itaq; hæc indiuisibilia extensionis habẽt latitudinẽ gradualẽ intensionis, quã necesse est esse continuã, & diuisibilem in hoc genere; & ideo propria indiuisibilia habere, quibus cõtinuetur. Et hæc indiuisibilia extẽsione carẽt, quia sunt cõtinuatiua intensionis rei inextẽsæ, hoc est illius indiuisibilis, quod cõtinuat extẽsionem partiũ; carent quoq; intensione, quia sunt cõtinuatiua intẽsionis eiusdem. Et propterea vocari possunt indiuisibilia omnino, quia partib⁹ omnino carent, hoc est tam extẽsionis, quã intensionis; & recipiũtur in eisdem indiuisibilibus subiecti, vt in pũctis, quia circa idẽ subiectũ perficiuntur indiuisibilia qualitatis, sicut partes extẽsionis eiusdem qualitatis, quas continuant, perficiuntur circa easdẽ partes subiecti. Prętcr hæc duo genera indiuisibiliũ, quæ recipiũtur in indiuisibilibus subiecti, vt in pũctis, necesse est ponere alia, quæ sint continuatiua intensionis, quã habẽt partes eiusdẽ qualitatis extensæ per partes subiecti; cũ notum sit partes caloris vt vnũ extensas per omnes partes subiecti, perfici posse in eisdẽ partibus subiecti; ita vt sint intensæ vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et de hac intensione partiũ qualitatis certum est successiuè, atq; continuè fieri: quare sua indiuisibilia habere debet, per quæ cõtinuetur; & eiusmodi sunt illa, quæ vocãtur gradus intensionis, vt calorẽ in his partibus esse vt vnũ, velut dimidiũ, aut vt tertiã partem vnius gradus; & sic de cæteris partibus minoribus eiusdẽ gradus, atq; etiã de alijs gradibus superioribus cũ suis partibus, vt de calore vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et hæc dicuntur indiuisibilia intẽsionis cõtinuantia intensionẽ partium qualitatis, quas habet in diuersis partibus subiecti, & ideo intẽsione carent eadem indiuisibilia, quia quod intẽsionem cõtinuat, intẽsione carere debet; cũ sit sub tali ratione intẽsionis indiuisibile. Sunt tamẽ diuisibilia secun-

32

dum extensionem, quia calor vt vnũ per totam manũ extenditur, & similiter calor vt duo, & vt tria, atq; etiã vt dimidium, vel vt tertia pars, aut quarta vnius gradus, & ideo sicut carent partibus intensionis, quia esse vt vnũ, vel vt duo consistit in indiuisibili, ita habent partes extensionis; cum idem gradus intensionis in hoc genere indiuisibilis sit extensus per partes subiecti, & propterea vocãtur indiuisibilia intensionis tantum, per quæ continuatur intẽsio partiũ qualitatis extensę per partes subiecti; sed diuisibilia secundũ extẽsionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nẽpe in eisdem partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extẽsio horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis cõtinuatiuis, quæ sint indiuisibilia vtroq; modo, nempe secundũ extensionem, & intensionẽ simul; & sint in eisdẽ indiuisibilibus subiecti; non tamẽ sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro cõtinuatione intensionis indiuisibiliũ extensionis, vt inferius ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibiliũ esse ponenda; & non plura: primũ genus est indiuisibiliũ extensionis pro continuãda extensione partium intensarũ qualitatis. Secundum, indiuisibiliũ, tam intensionis, quã extensionis pro continuãda intensione indiuisibiliũ primi generis. Hæc duo genera indiuisibiliũ debẽt esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibiliũ intẽsionis tãtum pro cõtinuanda intensione partium eiusdẽ qualitatis, diuisibilia vero secundũ extẽsionẽ, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nempe in partibus eiusdẽ subiecti, in quibus extendũtur. Præter ea vero nõ est aliud genus indiuisibiliũ multiplicãdum, quia nõ restat aliud officiũ cõtinuãdi in intensione, & extensione partiũ, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, vt consideranti erit manifestum.

His suppositis prima opinio recẽtiorum distinguit duplicẽ intensionem qualitatis; vnã, quæ conuenit indiuisibilibus extẽsionis existentibus in partibus subiecti, & cõtinuantibus extensionẽ partiũ qualitatis in partibus subiecti factã: & aliã, quę cõuenit partibus eiusdẽ qualitatis extensis ad partes subiecti, quã simpliciter vocamus motũ intensionis; & de intẽsione indiuisibiliũ dicũt semper, & necessariò esse cõtinuã. De intensione vero partium distinguendũ esse; nam vel hæc fit simul cum extensione earũdem partiũ qualitatis, vel fit sine illa: & si primo modo fiat, asserunt nõ esse cõtinuã, bene tamen si fiat sine extẽsione. Quod probant primo, quia vt motus sit continuus debet habere cõtinuatiua, quib⁹ pars posterior cõtinuetur cum priori, & cõtinuatiua hæc debent esse indiuisibilia sub tali ratione, qua cõtinuant partes, & per ea debẽt produci indiuisibilia cõtinuatiua partiũ termini, sicut partes eiusdẽ termini producũtur per partes motus: ergo sicut partes motus producũtur successiuè, & ita in tẽpore, ita indiuisibilia debent produci simul, & ideo in instãti, vt sic in instãtibus tẽporis cõtinuantibus tẽpus sint mutata esse motus continuãtia motũ, sed intensio partium qualitatis simul facta cũ extensione ea nõ habet, nec habere potest in partibus subiecti: ergo nõ est motus cõtinuus. Probatur minor, quia indiuisibilia intẽsionis partiũ sunt diuisibilia secundũ extensionẽ, vt probatũ est supra: ergo dũ intẽsio, & extensio partiũ qualitatis simul fiũt, simul etiã fiunt

fiunt eadē indiuisibilia intēsionis, & simul ac fiūt, extenduntur per partes subiecti, in quibus recipiūtur tāquā in subiectis; hæc autē extensio indiuisibilium fit successiuè, & in tēpore, cū fiat per partes subiecti extensas: ergo indiuisibilia ipsa simul facta, & extēsa successiuè fient, & non in instanti. Ex quibus euidēter sequitur nihil posse fieri in instātibus temporis mensurantis intensionē partium qualitatis; & ideo in eisdē instātibus nihil esse per quod partes eiusdē intensionis cōtinuentur; sed per omnia instātia temporis hanc alterationem intensiuā interrumpi; quare nō posse esse continuā, nisi fiat sine extensione: tūc enim indiuisibilia intensionis non recipiētur in partibus subiecti, sed in indiuisibilibus eiusdē, nec habebunt extensionem ratione cuius successiuè fieri debeant.

134 Secundo probatur, quia hæc indiuisibilia intensionis producuntur in partibus subiecti cū expulsione contrarij, hoc est cum expulsione indiuisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdē partibus subiecti; sed productio vnius cū expulsione alterius cōtrarij ab eodē subiecto nō potest fieri in instāti, sed successiuè & in tēpore, vt patet in productione eiusdē qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indiuisibilia in instantibus produci.

Hæc sententia duo asserit falsa. Primū est, quod intēsio qualitatis possit fieri sine extēsione (loquitur enim de intēsione quæ est motus Physicus, & per quē adquiritur qualitas corporea, nā intēsio spiritualis qualitatis nō pertinet ad Philosophū naturalē.) Probatur autē hoc esse falsum, quia qualitas corporea est accidens corporeū inhęrēs substātię media quātitate: ergo nō potest naturaliter recipi, nisi in subiecto extēso: sed intēdi est perfici in eodē subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intēdi sine extēsione. Probatur cōsequentia, quia perfici in eodē subiecto, vel in eadē parte eius, est perfici cū extēsione. Secūdo, quia alteratio, per quā producitur qualitas corporea; vel sumitur pro prima productione eius, per quā mouetur subiectū immediatè ab vna qualitate cōtraria in alterā, vt à frigore in calorē, vel pro sola intensione eiusdē qualitatis prius productę; vt si calor vt vnū prius existēs in ligno intendatur vsq; ad calorē vt duo; sed quocūq; ex his modis fiat, necesse est extensionē simul reperiri cū intēsione: ergo nō est possibile naturaliter separari intēsionē ab extēsione. Probatur minor, quia dū incipit produci, in subiecto extēso incipit produci: ergo simul incipit intēdi, atque extēdi. Probatur cōsequentia, quia simul incipit intēdi in subiecto extēso; ergo simul intēdi, atq; extēdi. Quod nō minus euidēter probatur in posteriori modo intensionis; nā si calor vt vnū olim productus in ligno, vel parte eius hoc tēpore intēdatur, non est aliud intendi, quā perfici circa idem lignū, vel eādem partem eius vsq; ad secundū gradum; sed lignum, vel pars eius, circa quam perficitur, est extēsa; ergo non potest perfici in ea sine extensione. Probatur consequentia, quia intendi in subiecto extenso idē est, ac intendi, & extendi simul, vt per se est manifestum.

Secundum, quod asserit eadē sententia est, intensionē simul cum extensione factam, non esse continuā; bene tamē dum fit sine illa. Hoc autē probatur falsum; primò ex falsitate primi, nā si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extensione, vt probauimus; non habet locum talis

distinctio. Secundo, quia ex eodem sequitur aduersus hos authores nunquam esse intensionem continuam; immo naturaliter repugnare, quòd continua sit. Probatur consequentia, quia intensio simul facta cum extensione, non potest esse continua apud eos; sed probatum est, semper & necessariò fieri simul: ergo conuincuntur concedere, quod semper, & necessariò sit discontinua.

135 Solum restat argumento eorum respondere, quod licet magnam habeat apparentiam, satis bene solui potest. Pro solutione autem eius explicari debet modus, quo intenditur, & extenditur simul qualitas in eodē subiecto, vel parte eius hoc modo, dum intenditur qualitas in subiecto, hæc omnia fiunt necessariò, atq; etiam simul, hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensionis: producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum, vel partē eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales graduales, & infinita indiuisibilia intēsionis, per quæ continuantur. In toto igitur tempore, quo durat intensio vnius gradus, producitur tota latitudo gradualis eius, & in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producuntur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotis, singulæ etiam partes aliquotæ, quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quā in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intensionis. In eodem etiā tempore, quo producitur vnus gradus intensionis, producitur in aliqua parte subiecti, circa quam fit intensio, quamuis vniformiter, difformiter secundum maiorem, vel minorem approximationem partium eius respectu agentis, vt alibi explicatum est, & hæc est extensio eiusdem qualitatis necessariò simul facta cū intensione, & ideo in eodem tempore. In instantibus vero eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantā intensionem eiusdem qualitatis, atq; etiam eamdem intensionem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse; & cum tanta intensio consistat in indiuisibili, atq; etiam tanta extēsio, & ad illas sit peruentum in instāti, à quo eodem instanti necesse est incipere productionem alterius partis gradualis intensionis, atq; etiam extensionem eiusdem partis intensionis ad eamdem partem subiecti, necesse est in eisdem instantibus tēporis produci indiuisibilia intensionis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantā intēsionem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensionem, nisi sit terminata per indiuisibile intensionis, neque motus intensionis tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile; necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensionem motus per indiuisibile extēsionis eiusdem qualitatis productum in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis; itaque sicut verum est in eodem tempore extendi qualitatem, atq; adeo in partibus eius, in quas est diuisibile: & sicut verum est in instantibus eiusdem temporis produci indiuisibilia intensionis, quia verum est ad tantam intensionem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intensionis continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensionē productam;

ductam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indiuisibile intensionis in parte illa, in qua fit intensio. In eodem etiam tempore intensionis, & extensionis qualitatis in parte subiecti, verum est illa indiuisibilia extensionis producta in indiuisibilibus subiecti, quibus continuatur extensio partium qualitatis, intendi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuisibilia continuāt extensionem partium qualitatis simul intensarum: ergo necesse est ip-
136 sa quoque habere propriam intensionem. Probatur consequentia, quia cũ indiuisibilia, siue modi sint partiũ, quas continuant, & ideo per se immediatè eis vniantur; siue sint res vnitæ partibus per suos modos, certũ est esse cõtinuatiua partium, hoc est vnitiua earum; sed non possunt eas vnire, nisi habeāt suo modo eamdē perfectionem, quam habent partes ipsæ, vt indiuisibile caloris nō potest esse continuatiuum partiũ intensionis eiusdem gradus, nisi eādem cum ipsis habeat intensionē gradualem: ergo necesse est indiuisibilia extensionis partiũ intensarum posse habere suo modo intensionē circa idem subiectum indiuisibile, sicut partes, quas continuant, habent eam circa easdē partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quòd intensibilia sint, necesse est in eodem tempore intendi, quo intenduntur partes quas continuant, cùm constituant eamdem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extēsam. Vnde sequitur habere alia indiuisibilia, quibus continuetur intensio propria, quæ vocantur omnino indiuisibilia, hoc est tam secundum intē sionem, quàm secundum extensionem. Et hæc etiam produci in instātibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primũ respondēt aliqui intensionem partiũ qualitatis per motum factam continuari per illa indiuisibilia omnino, quæ ponuntur in indiuisibilibus subiecti pro continuanda intēsione indiuisibilium extensionis continuātium extensionem earumdem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indiuisibilia secundum intensionem; sed hæc indiuisibilia sunt talia secundum intē sionem, & ex alia parte sunt indiuisibilia intensionis eorumdem indiuisibilium extensionis, à quibus cõtinuatur extensio earumdem partiũ qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensionem earumdem partium. Hæc tamen solutio nō potest esse vera, neq; sufficiens. Probo primùm, quia intensio partium qualitatis, & intensio indiuisibiliũ eius sunt distinctæ realiter: ergo habent partes distinctas realiter, & indiuisibilia continuatiua distincta realiter. Quare non possunt indiuisibilia intensionis indiuisibilis continuatiui continuare intensionem partium; sed sicut distinguntur partes intensionis à partibus etiam intensionis, necessariò debent distingui realiter continuatiua vnius intensionis à cõtinuatiuis alterius. Probatur antecedens, quia partes qualitatis, & indiuisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidem in partibus subiecti, & indiuisibilia in indiuisibilibus: ergo distinguntur realiter; quia indiuisibilia continuantia intensionem partium qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indiuisibilia secundum extensionem, & intensionem nō sunt in partibus, sed in indiuisibilibus eiusdem

subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensionem partium. Probatur antecedēs, quia calor vt vnum, atq; etiam vt dimidiū, sicq; de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensionis partium, extensa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestū: ergo in eis debent esse tamquam in subiecto. Quod vero sit insufficiēs, probo; quia nō assignat immediatū continuatiuum intensionis partium qualitatis: ergo non erit talis intensio per se immediatè continuatiua, quod est falsum. Probatur antecedēs, quia illa indiuisibilia omnino per se immediatè continuant intensionem indiuisibilis: ergo non possunt per se immediatè continuare intensionem partium distinctam realiter.

137 Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intēsionis, vt gradus, dimidius gradus, vel tertia pars, sicq; de cæteris, continuare intēsionem partium. Et cùm dicitur; hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, cōcedendum est; sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcūq; indiuisibilia producatur in tēpore, & in eodē tēpore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verū est de ea, & qualibet eius parte esse primò productā, quia esse primo productū aliquid in indiuisibili cōsistit, & simul esse dicitur; & cum habeat esse productū quælibet pars gradualis intensionis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principium partis sequētis, & ideo continuatiuum vtriusq; sit, vt in instātibus producātur indiuisibilia cōtinuantia intensionis partium, & cum intensio eadem partis qualitatis fiat in parte subiecti, verū est in eisdē instantibus, in quibus primo producta est quęlibet pars gradualis intensionis productum esse in eadem parte subiecti indiuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verū productum esse in eodem instāti in eadem parte subiecti indiuisibile continuatiuum partium intensionis.

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensionis contrariarū qualitatum produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quę sunt indiuisibilia cōtinuatiua motus intensionis; corrumpi vero in tempore simul cum partibus suę qualitatis corruptis per partes motus, & ideo nō esse necessariam successionē in productione contrariorum indiuisibilium propter eorum corruptionem, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici posset indiuisibilia contrarium qualitatum, suo modo esse contraria, sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsionem; sed sicut habēt esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extensionis eorum non impedit simultaneam corruptionē, quia sicut in instantibus producuntur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdem instātibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdē instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

Sed restat explicandum à quibusnam indiuisibilibus continuetur extensio horum indiuisibilium intensionis partium qualitatis per partes subiecti; cū enim successiuè extēdatur quilibet gradus indiuisibilis intē sionis per partē subiecti, in qua sit intēsio eius, & extēsio hæc sit cōtinua, necesse 138

necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extēsio cōtinuetur, sicut assignata sunt pro cōtinuatione extēsionis partiū. Et videtur, quòd per eadēmet indiuisibilia extēsionis, per quæ cōtinuatur extēsio partiū qualitatis, cōtinuetur extēsio indiuisibiliū intēsionis earūdem partiū. Quod sic probari potest: extensio partiū intensarum, & extensio indiuisibiliū intēsionis earū fit per easdem partes subiecti: ergo per eadem indiuisibilia extensionis in indiuisibilibus subiecti producta pro continuatione extensionis partium intensarum poterit continuari extensio indiuisibiliū intensionis earum, & non oportebit quærere alia; præsertim cum continuatiua vtriusq; extensionis debeāt recipi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamen non potest esse verum, quod sic probo. Continuatiua extensionis rei indiuisibilis secundum intensionem, aut rei intensæ (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroq; modo, sicut indiuisibilia continuatiua intēsionis indiuisibilium extensionis debent esse vtroque modo indiuisibilia, vt per se est manifestum, & superius explicatum; sed indiuisibilia continuatiua extensionis partiū intensarum sunt indiuisibilia intensionis, & ideo res intensæ: ergo extensio earum nō potest continuari per indiuisibilia extē sionis tantū, & diuisibilia secundum intensionem, sed per indiuisibilia vtroq; modo, vel indiuisibilia omnino. Et ita dicendum est extensionē horum indiuisibiliū continuantiū intensionem partium, cōtinuari per illa eadem indiuisibilia, quibus cōtinuatur intēsio indiuisibiliū extēsionis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia, & in eisdem instantibus tēporis producta, quibus continuatur tēpus, in quo fit extēsio successiua eorū, vt ostendimus, & in eodē instanti, atq; in eisdē indiuisibilibus subiecti producta, & ideo possunt continuare extensionē indiuisibiliū partiū intensarum; quod non habent indiuisibilia extensionis, quibus continuatur extensio earumdem partium intensarum, quia sunt diuisibilia secundum intensionem.

QVÆSTIO V.

An intēsio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto?

SVpposito, quod alteratio tam secundum extensionem qualitatis ad diuersas partes subiecti, quàm secundum intensionem circa eamdem partem sit motus continuus, explicandum est, quonam modo qualitas ipsa per eā producatur in subiecto; & de extensione certum est fieri per productionē noui gradus, vel partis eiusdē qualitatis circa diuersas partes subiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum calefit homo) distincta realiter ab ea, quę producitur in brachio, & pede: ideo certum est quod non solum fiat extensio per maiorem radicationem extēsiuam, sed etiam per additionē noui gradus, aut nouæ partis eiusdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo potest esse quæstio de intensione, per quam perficitur qualitas circa eamdem partem subiecti, an fiat per ad-

139

additionem noui gradus, vel nouæ partis eiusdem qualitatis, aut solum per hoc, quod ille idem gradus, vel pars, quæ prius fuit producta, magis radicetur in eadem parte, quod est quærere, an sicut producitur per extēsionem noua pars, vel gradus qualitatis, hoc est noua, & distincta entitas realis partialis eiusdem qualitatis circa nouam partem subiecti de cuius potentia educitur, ita in intensione producatur circa eamdem partem noua pars, aut nouus gradus, qui sit noua entitas realis partialis distincta à gradu, vel parte præexistenti in eadem parte. Vt dum manus in qua prius fuit productum aliquid caloris ab igne, iterum calefit, per hanc secundam calefactionem, quæ dicitur intensio caloris, producatur in ea noua entitas realis partialis distincta à præexistenti, & educta de potentia eiusdem manus, vel solum fiat per secundam calefactionem, quod eademmet entitas caloris præexistens, & non alia noua magis radicetur in eadem manu, hoc est, fortius, aut firmius ei inhæreat, quàm antea, quod est solum fieri nouum modum eiusdem entitatis, nō vero nouam entitatem partialem.

140 Et prima opinio asserit, intensionem fieri per additionem nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus superueniens non permaneat cum præexistente, sed illum corrumpat. Vt dum intenditur calor in manu, qui prius erat remissus, corrumpitur remissus omnino, & educitur intensus de potentia eiusdem partis subiecti, eamque infor mat. Itaque sic se habent partes, seu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intensionis tāquam terminus eius, sicut partes eiusdem motus, nam motus, & terminus eius debent proportionari; sed cōstat partes motus intensionis sic se habere, vt adueniente posteriori desinat esse prior: ergo ita etiam se habebunt partes seu gradus qualitatis per intēsionem productæ. Ita sentit Durād. in 1. distinct. 17. quæst. 7. num. 13. & sequentibus, nam quæst. 15. vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re scribit.

Probat autem multis argumētis, quorum hæc duo sunt potissima. Primum, omnis motus versatur inter cōtrarios terminos, & ita per aduentum termini ad quem expellitur à subiecto terminus à quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, sed intensio est verè & propriè motus; ergo terminus ad quem eius, qui est qualitas intensa, expellit terminum à quo, qui est qualitas remissa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte subiecti aliquid formæ distinctum à gradu præexistente, vel non; hoc secundum est falsum, quia si nihil distinctum producit; ergo per intensionem non variatur forma, sed eodem modo se habet, ac prius, quod est contra experiētiam: qualitas igitur intensa, & remissa distinctæ sunt: & constat esse eiusdem speciei, vt calor remissus, & intēsus: ergo non possunt simul permanere in eadem parte subiecti, sed intensa expellit necessariò remissam. Probatur consequētia, quia repugnat duas formas eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

Hæc tamen sententia falsa est. 141
Quod probo primo ex propria natura intensionis, nam intensio non est aliud, quàm perfectio eiusdem qualitatis circa eadem partem subiecti, vt

vt intensio qualitatis in manu perfectio eiusdẽ caloris, qui prius erat imperfectus in eadem manu: perficitur ergo calor præexistẽs per calorẽ, vel modum superuenientem eidem parti subiecti per intensionem: ergo nõ destruitur, vt asserit Durand. Probatur consequentia, quia id, quod perficit aliud, non destruit illud, sed potius in modo perfectiori essendi cõstituit, & relinquit. Secundo probatur ex augmentatione, nam si verũ esset fundamentum Durandi, quod in omni motu corrumpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem, sequitur ita cõtingere in augmentatione, quæ verus motus est, quod tamen est contra naturam eius, nam si minor quantitas, quam prius habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter sequitur non augeri, vel maius fieri. Probatur consequentia, quia non potest maius fieri, nisi quia quantitati præexistenti coniungitur superueniens, & cum ea permanet: non est ergo necessariũ in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & ideo nec in intensione, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia si in intẽsione corrumpitur gradus qualitatis remissæ adueniente gradu intẽsiori, dabitur actio sine agente, & effectus sine causa, vel producetur effectus ab agẽte cõtrario, quæ sunt manifestè falsa. Probatur cõsequentia in reductione aquæ calidę ad pristinã frigiditatẽ hoc modo. Calor aquæ non simul, sed successiuè, & paulatim deficit, vt euidẽti experiẽtia cõstat; tũc ergo, si vera est sententia Durandi, quod tota qualitas remissa præexistens corrũpitur sequitur quod etiã in remissione corrũpetur tota qualitas intẽsa, & producetur alia remissa; sed in reductione aquæ ad pristinam frigiditatem nõ est agẽs, a quo possit produci calor remissus, vt corrumpatur intensus: ergo non fiunt intensio, & remissio, vt putauit Durãd. Probatur minor, quia recedente igne, non est agens naturale, præter aquam, à qua possit produci calor remissus, ab aqua vero repugnat produci, vel concedendum est produci ab agente contrario.

Secunda opinio tenet intensionẽ qualitatis fieri, non per productionẽ alicuius nouæ entitatis pertinentis ad substantiam eius, sed ad existentiam, ita vt corrumpatur existentia qualitatis remissæ, tamquam imperfecta, & producatur alia existentia perfectior in eodem gradu præexistenti omnino immutato secundũ essentiam. Hanc sententiam citauit, atque impugnauit Durãd. vbi supra, quam tamen sequitur Astudillo 1. lib. de generatione quæst. 9. & ratio eius videtur esse hæc. Qualitatem intendi est perfectius inhærere subiecto, sed inhærentia accidentis nõ est aliud, quàm existentia eius in subiecto: ergo intensio eius est perfectior existentia in subiecto: adueniẽte autem perfectiori existentia corrumpitur imperfectior, quia repugnat eamdem rem simul existere perfecte, & imperfecte: ergo intensio qualitatis non fit secundum essentiã eius, sed solũ secundũ existentiã perfectiorem corrupta imperfecta, quã habebat prius qualitas remissa. 142

Hæc etiam sententia non est minus falsa, quàm præcedens, quod sic probo. Siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue sola ratione, hoc est certum, quod essentia habet esse reale extra causas per illã: ergo repugnat corrumpi existentiã, quin eo ipso desinat esse realiter extra cau-

sas essentia, quare falsum est, quod intensio fiat per corruptionem existentiæ qualitatis remissæ, salua essentia eiusdẽ. Secundo, existẽtia est idem realiter cũ essentia, vel si ab ea distinguitur, certum est ab eadẽ emanare tamquã naturalem terminum; sed repugnat ab eadem essentia præsertim inuariata emanare diuersas existentias, nempe imperfectã, atq; perfectam: ergo repugnabit intẽsionem fieri per corruptionem existẽtiæ imperfectioris, & aduentum alterius perfectioris, atq; distinctę, inuariata essentia, vt asserit hæc opinio.

143 Tertia igitur sententia docet per intensionem nullum gradum nouũ qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorsus qualitatis, vel entitatis eius, sed præexistentem qualitatẽ magis radicari in eadem parte subiecti; magis autem radicari nihil aliud esse, quàm magis educi de potentia eius, & perfectius ab eo participari, itaq; per intensionem nihil nouum adquirit qualitas præexistens, aut illa pars subiecti, in qua inhærebat, nisi modum maioris radicationis, vel perfectioris participationis. Exempli gratia; si calor erat in manu remissus, & intendatur ab igne, intendi non est nouum aliquem calorem, vel aliquam nouam entitatem eius illi aduenire, sed solum, quod antiquus magis radicatus sit in eadem manu, magis eductus de potentia eius, fortiusque, aut firmius ei inhæreat. Et hoc est intensionem non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per maiorem radicationem in subiecto. Ita Hẽricus quodlib. 5. quæst. 5. & in summa art. 66. q. 2. Herbeus quodlib. 6 quæst. 11. Ægidius 1. lib. de generatione quæst. 19. & omnes Thomistę, Sonzinas 8. lib. Methaph. q. 21. Iauell. q. 6. Flandria q. 4. Caiet. & Medina 1. 2. quæst. 52. art. 1. & 2. & 1. 2. quæst. 24. art. 4. & 5. Bañez, & Aragon. 2. 2. q. 24. artic. 4. & 5. Sotus capit. de qualitate in prædicam. & 4. lib. Phys. text. 84. & hi omnes asserunt esse sentẽtiam D. Thomæ duobus locis citatis, atque etiam in 1. d. 13. q. 1. & de virtutibus. q. 1. artic. 11. in quibus negat expresse intensionem fieri per additionem vnius qualitatis, vel vnius gradus ad alterum, & affirmat per solam maiorem radicationem in eadem parte subiecti fieri.

Probatur testimonio Aristotelis 4. lib. Phys. tex. 85. vbi ita ait: *Ex calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod nõ erat calidũ, quando minus erat calidum, &c.* Ex quibus hoc argumẽtum colligitur. Subiectum, quod prius erat calidũ, fit magis calidum nullo facto de nouo calido: ergo nullo facto de nouo calore; euidens est consequentia à concreto ad suum abstractum; deinde, si nullo facto de nouo calore, ergo per intensionem nihil caloris noui aduenit præexistenti, quod est intensionem non fieri per additionem alicuius gradus, vel partis eiusdem qualitatis ex mente Aristotelis.

Probatur etiã ratione. Primo, quia 144 si qualitas augetur per additionem gradus, vel talis additio fit ei secundum essentiam, vel solum secundum existentiam, hoc secundum est impossibile, quia cum existentia sit idem realiter cum essentia, vel si distinguatur realiter, oriatur ab ea, repugnat intendi qualitatem secundum existentiam, quin etiam intẽdatur secundũ essentiã, vt probauimus contra secundã opinionẽ: ergo primũ est necessarium, quod fiat additio

ditio qualitati secundum essentiam, sed hoc est impossibile: ergo impossibile est etiam intensionem fieri per additionem. Probatur minor, quia essentiæ rerum cõsistunt in indiuisibili, sicut numeri, vt docet Aristoteles 4. Metha. tex. 10. & ita sicut nõ potest fieri additio alicuius vnitatis, quin varietur species numeri, ita nec essentiæ qualitatis aliquid potest addi, quin mutetur, & diuersa fiat: ergo si additio fieret essentiæ qualitatis, esset iam qualitas intensa diuersæ speciei à remissa, quod patet esse falsum.

Secundo, si intensio fit per additionem vnius gradus ad alterum, vel gradus superueniens distinguitur specie à præexistẽti, vel solo numero, vtrumq; est falsum; ergo etiã est falsum, quod intensio fiat per additionem. Probatur minor, quod nõ differant specie, quia intensio est vnus motus numero, & specie: ergo non potest terminari ad terminos specie diuersos, præter quàm, quod magis & minus non variat speciem, sed qualitas intensa; & remissa solum differunt secundum magis, & minus in ordine ad subiectum, vt per se est manifestum: ergo non distinguntur specie: sed nec solo numero quia accidentia, præsertim absoluta, ex quibus est qualitas, distinguntur numero per subiecta, & ideo non possunt esse duo distincta solo numero in eodem subiecto, sed nouus gradus productus per intensionem est in eadem parte subiecti cũ præexistente: ergo non potest distingui ab eo solo numero.

45 Vltima opinio tenet intensionem fieri per additionem vnius gradus, aut partis ad alterum, ita vt sicut per primam calefactionem, vel per primam partem eius aliquotam fit primus gradus, vel prima entitas caloris, ita per secundam, & tertiam fiat alia pars caloris distincta realiter à prima, & ei vnita in eadem parte subiecti intenditur in ea calor, sicque additur semper pars parti, & gradus gradui per totam intensionem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radicationis in eadem parte subiecti: quẽ non negat hęc opinio, sed tamquam necessarium ponit: negat tamen eũdem modum posse acquirere qualitatem per intensionem, sine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexistente in eadem parte subiecti constituunt eãdem numero qualitatem intensam magisq; perfectam, ita Scotus in 1. distinct. 17. quæst. vltima. Gregor. ibidem quæstion. 4. artic. 1. Gab. & OKamus quæst. 6. Antonius Andreas. 8. Metaph. quæst. 6. Venetus in summa de generatione capit. 1. Nimphus. 8. Metaph. disput. 11. Toletus 4. libro. Phys. quęst. 11. & est iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, sed nullo modo contraria doctrinæ D. Thomæ.

Et primo probanda est veritas eius, secundo ostendendum, quòd nõ sit contra D. Thomam. Veritas probatur testimonio Aristotelis eodem loco citato pro tertia opinione, vbi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eadẽ quæ erat in potentia, sic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus sic arguo. Subiectum fit calidũ ex frigido per eductionẽ caloris de potẽtia eius, & fit magis calidũ ex minus calido eodẽ modo per eductionẽ caloris de potentia eiusdem subiecti, vel eiusdem partis illius ex mente Aristotelis: ergo sicut prima calefactio, vel pri-

ma pars aliquota eius est eductio caloris de potẽtia subiecti; ita secunda calefactio, vel secunda pars aliquota eius, per quã intenditur idẽ calor, est noua eductio caloris de potẽtia subiecti: sed eductio prima caloris est productio caloris; ergo etiã eductio secũda: quare sicut per primã calefactionem producitur calor, ita per secundã, quæ est intensio; & ita fit ex mente Aristotelis per additionẽ vnius caloris, vel vnius gradus ad alterũ. Et si respõdeatur secundã calefactionẽ esse eductionẽ caloris de potẽtia subiecti, nõ secundũ entitatẽ, sed solũ secundũ nouũ modũ intensionis. Cõtra hoc sic arguo. Non datur alius modus producendi formã naturalẽ secundũ suã entitatẽ, præter eductionẽ eius de potẽtia materiæ, vel subiecti, vt patet euidẽti inductione in omnibus; ergo idem est formã educi de potentia materiæ, & produci secundũ entitatẽ in rerũ natura; quare repugnat educi de potentia materiæ, & nõ produci secundũ entitatẽ, sed solũ secundũ modũ. Secũdo, eductio formæ de potẽtia materiæ idẽ est ac produci secundũ entitatẽ; quia idẽ est ac fieri actu extra causas; cũ prius esset solũ in potentia earũ. Sed per primã calefactionẽ producitur qualitas secundũ entitatem: quia educitur de potẽtia subiecti ex mẽte Aristotelis: ergo per secundam magis producitur secundũ entitatẽ, quia magis educitur de potẽtia subiecti, vel materiæ, quod est magis produci secũdũ entitatẽ; & hoc nõ potest esse verũ, nisi producatur per intẽsionem noua entitas eiusdẽ qualitatis.

146. Vt autẽ rationibus ostẽdatur veritas nostræ sẽtẽtiæ, & falsitas oppositæ, tria probanda sunt. Primũ, quod per intensionem addatur qualitati præexistenti aliquid reale. Secundum, quod hoc reale additũ sit realiter distinctũ ab ea. Tertiũ, quod non sit solus modus, sed entitas eiusdem qualitatis: quibus probatis cõstabit intensionẽ fieri per additionẽ vnius gradus, vel partis ad alterũ. Probatur ergo primũ, quia intẽsio est motus realis, & distinctus sæpe realiter, & numero à prima productione eiusdem qualitatis, vt patet in calore primo producto ab aliquo igne, & post tẽpus aliquod intẽso ab eodẽ igne, vel diuerso; sed motus realis producit terminũ realẽ: ergo intẽsio caloris producit aliquid reale in eadẽ parte subiecti, & hoc reale nõ habebat subiectũ, dũ erat remisse calidũ; ergo intẽsio fit per additionẽ alicuius realis. Secũdo, qualitas intẽsa habet plures, & diuersos effect⁹ reales, quos nõ habebat dũ erat remissa; ergo habet aliquid reale nouũ per intensionẽ. Probatur consequẽtia, quia idẽ in quantũ idẽ semper facit idẽ; ergo si est omnino idẽ realiter, nõ potest aliquẽ effectũ realẽ facere, quod prius non faciebat, & si nouum effectum realem facit, non potest nõ esse variatum realiter.

Probatur secundũ, quòd hoc reale nouũ, quod additur qualitati remissę per intensionẽ sit realiter distinctũ ab ea, primo; quia illud, quod separatur ab alio realiter, distinctũ debet esse realiter ab eo, & nõ solũ per intellectũ, sed illud, quod additur qualitati remissę separatur ab ea realiter, cũ pri⁹ esset sine illo, & per remissionem illud amittat. ergo distinguitur realiter. Probatur maior, quia separatio realis datur ante operationẽ intellectus; ergo id, qđ per eã separatur, distinguitur ab eo, à quo separatur ante operationẽ intellectus, & ideo realiter; nã separata, vt separata sunt distincta: ergo separata ante operatio-

nem.

nē intellectus debent distingui ante operationē intellect⁹, vel dabitur realis separatio ante operationē intellectus, per quam nihil reale separetur, quod repugnat. Probatur tertium,
147 quod hoc reale distinctum additum qualitati remissæ per intensionem, non sit solus modus maioris radicationis, sed noua entitas eiusdē qualitatis; primo, quia virtus agendi in qualitate est ipsamet entitas qualitatis, & non modus, vel aliquid superadditum entitati, vt virtus calefaciendi in calore non est aliud, quàm entitas ipsius caloris: ergo maior virtus agendi est maior entitas qualitatis; sed qualitas intensa habet maiorem virtutem agendi, quàm remissa: cùm producat effectus perfectiores, vt patet in calore intenso; ergo habet plus entitatis additum per intensionem, quare fiet intensio per additionem nouæ entitatis, & gradus. Secundo; quia magis esse radicatam in subiecto qualitatem per intensionē est magis, aut fortius, vel firmius ei inhærere: ergo intensio fit per additionem alicuius realis pertinentis ad inhærentiam qualitatis in subiecto; sed repugnat fieri additionē ex parte inhærentiæ, quin fiat per additionem ex parte naturę, & entitatis eiusdem qualitatis: ergo fit per additionē nouæ entitatis. Probatur minor, quia inhærentia actualis accidentis promanat naturaliter à natura eius, sicut subsistentia substantiæ ab eius natura: ergo repugnat qualitatē perfectius inhærere subiecto, quin sit perfectior secundum naturam, & entitatem. Et consequenter repugnabit fieri intensionem per maiorem radicationem in subiecto, quin fiat etiā per additionem nouæ entitatis, vel gradus. Tertio, quia si qualitas intensa, & remissa solum differunt per maiorem radicationem in subiecto, sequitur quòd si separentur à subiecto per diuinam potentiam, non erunt distinctæ vllo modo, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia separatæ à subiecto non possunt retinere modum actualis inhęsionis, vel radicationis. Et si respondeas adhuc esse diuersas, quia intēsa est apta perfectius inhærere subiecto, vel magis radicari in eo, quam aptitudinē non habet remissa. Contra hoc est, quod talis aptitudo est realis; ergo est entitas realis, quare differunt iam in entitate reali, & non in solo modo maioris radicationis. Probatur tandem, 148
nam si per intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus maioris radicationis, sequitur numquam produci qualitatem, sed modum tantum, & ideo qualitatem nihil esse præter modum, quod patet esse falsum. Ad probandā consequentiam præsuppono id, quod tota ferè schola sequitur, & inferius probabitur, videlicet non dari minimam intensionem qualitatis factam per mutationem instantaneam; sed intēsionem esse motum ita successiuum, sicut lationem, & alterationem nō habentem primum mutatum esse, nec primam partem ex parte principij; sed ante quodlibet mutatū esse dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse, vt docuit expressē Aristoteles 6. lib. Physic. & nos ibidem ostendimus. Hoc supposito, probatur consequētia hoc modo. Productio qualitatis, & intensio eius simul incipiunt cum sint idē motus realis: & cum sit per se successiuus, sicut non datur prima pars, aut primum mutatum esse productionis; sic neque intensionis; sed per intensionem non producitur qualitas secundum entitatem, sed solum secū-

dum modum maioris radicationis: ergo numquã datur productio eius. Probatur consequentia, quia non datur productio realis, quę non sit realis intensio; sed per realem intensionẽ nõ producitur entitas qualitatis, sed solus modus: ergo numquam producitur entitas qualitatis. Et si respondeas eumdem esse motum realem productionis, & intensionis, sed vt productio est, terminatur ad qualitatem secundum entitatem, vt intensio verò ad eamdem qualitatem sub modo maioris radicationis. Contra hoc sic arguo; per alterationem, vt productio est, producitur entitas qualitatis, sed alteratio, vt est productio, est etiã motus per se successiuus; ergo vt talis habet partes, in quibus producetur entitas qualitatis, & ita singulis partibus alterationis correspondebunt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur: sed posterior pars perficit priorem, cum producat nouam partem qualitatis secundum entitatem circa eamdem partem subiecti supra priorem productam per priorem partem eiusdem alterationis: ergo posterior pars est intẽsio respectu prioris; quare per intensionem producitur qualitas secundum entitatem, & non tantùm secundum modum maioris radicationis.

149 Probata iam veritate nostræ sententiæ, restat probandum, quod non sit vllo modo contra D. Thomam, quod probo primo, quia qualitatem intendi per maiorem radicationẽ in subiecto, & nõ per additionem gradus, vt asserit, multis modis exponitur à discipulis eius, sed omnes expositiones reducuntur ad duas, & vtraq; est contra D. Thomam, & in se falsa; ergo non est ei attribuenda, sed intelligendum, quod oppositum senserit, nẽpe intensionẽ fieri per productionem nouæ partis entitatiuæ caloris; & reddenda est ratio propter quã in modo loquendi id videatur negare. Prima ergo expositio est, quod dum asserit D. Tho. intensionem fieri per maiorẽ radicationẽ in subiecto, idẽ sit apud ipsum magis radicari qualitatem in subiecto, quod firmius, & tenacius ei inhærere ad similitudinẽ arboris, quæ tũc dicitur magis radicari, quãdo profundiores radices in terram emittit; profundiores verò radices emittit qualitas intẽsa in subiecto, & ideo magis in eo radicatur, quia magis cõplet potentiã eius, magis illud actuat, magisq; illud sibi subijcit: & vt clarius dicatur magis educitur de potẽtia eius, magisque in eo perficitur per informationem perfectiorem, non quia aliquid nouũ habeat pertinens ad essentiã, vel entitatem propriã, sed quia perfectius terminat potentiã subiecti, dum habet intensionem vt tria, quã dum habebat intensionẽ vt duo, & dum remittitur, nihil entitatis eius corrũpitur, sed sola terminatio vt tria, & producitur de nouo terminatio, vt duo. Ita Bañez vbi supra, & Caiet. ex Sonzinate, lauel. 8. Metaph. q. 6. Sed hæc expositio expressè est contra D. Thomam in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. in quæstione de virtutibus, art. 11. & 2. 2. q. 24. art. 4. ad 3. vbi ita ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto; sed hi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam secundam essentiam augeri, quàm eam magis inesse subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter etiam in ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actũ: vnde idem est ipsam augeri secũdum essen-*

essentiam & ipsam habere efficaciam ad producendum ferventioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter, non quidem ita, vt esse incipiat, aut esse desinat in subiecto: sed ita, quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat. Hæc D. Thomas. Quibus expressè docet charitatem, & qualitates alias duobus modus augeri, vel (quod idem est) intendi, primo quidem secundum essentiam, non quidem ita, vt nouum aliquod prædicatum essentiale eis proueniat per intẽsionem, hoc enim impossibile est, quia addito prædicato essentiali mutaretur essentia, atq; species; sed ita, vt entitas, vel substãtia augeatur. Augeri autem substantiam, & entitatem eius sine aliqua substantia, aut entitate partiali noua patet esse impossibile: ergo ex mente D. Thomæ noua entitas qualitatis producitur per intensionem. Secundo augetur per maiorem radicationem in subiecto fundatam in maiori, ac noua entitate, quia impossibile est (vt iam probaui) magis radicari in subiecto sine noua entitate superaddita; ergo contra D. Thomam loquũtur prædicti eius discipuli asserentes, qualitatẽ non intẽdi primo modo, sed solũ secundo per maiorem radicationẽ in subiecto; & vocem intensionis videntur ignorare, vt asserit D. Thom. Sed ex eisdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falsa, qualitas intẽsa habet maiorem virtutem ad operandum quàm remissa, vt patet in calore vt quatuor magis vrente, quàm calor, vt vnum: sed virtus operandi non est aliud, quàm entitas eius, vel essentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intensionem.

150

Propterea asserit secunda expositio aliorum Thomistarum, negari non posse, quod qualitas intendatur secundum essentiam, ita vt noua ei proueniat entitas per intensionem, non tamen distincta realiter ab entitate, quam habebat, dum erat remissa, sed sola ratione. Et quia additio vnius ad alterum præsupponit distinctionem realem eorum, ideo negauit D. Thomas intensionem fieri per additionem vnius partis, vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expositio non est minus contraria verbis D. Thomæ, nec minus falsa, quàm præcedens. Probatur, quia D. Thomas probauit qualitatem intendi secundum substantiam, quia qualitas intensa habet maiorem virtutem operandi, per quam producit perfectiores operationes; sed virtus operandi est ipsamet substãtia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eã habet ante operationem intellectus, quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus: ergo distinctam realiter à priori, quam habebat, dum erat remissa. Probatur consequentia, quia ea, quorum vnum est maius altero ante operationem intellectus realiter distinguntur. Est ergo prædicta expositio contra D. Thomam, & etiã falsa.

Mens igitur D. Thomæ satis clara est; qualitatem non intendi per solã radicationem maiorem in subiecto, sed quia noua entitas ei aduenit, & ex eo, quod intenditur secundum entitatem, fit vt intendatur per maiorẽ radicationem in subiecto; vt docuit expressè idem Doctor sanctus, quia eius esse est inesse subiecto, & entitas eius est esse aliquid subiecti, quare non posset magis radicari in eo, nec magis illud actuare, aut fortius ei inhærere, seu perfectius terminare potentiam eius, magisque illud sibi subijcere, & actuare, perfectius vo infor- 151

informare, nisi plus entitatis per intensionem ei adueniret. Vnde sequitur non differre Scotũ, & alios (quorum sententiam sequuti sumus) à D. Thoma in re ipsa, sed solum in modo loquendi, quia D. Tho. noluit vti verbo, additionis, nec dicere, quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intensio, sed solùm dixit fieri per maiorẽ radicationem in subiecto, cuius rationem reddit 1. 2. q. 14. art. 5. in principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (propriè loquendo) præsupponit distinctionem vtriusque, aut in re existentem, aut saltem præintellectam; & ideo si dicatur intensionem fieri per additionem gradus ad gradum, videretur significari, quod per additionem vnius formæ ad alterã fiat, specie. vel numero ab ea distinctam, quod patet esse falsum. Et hoc quidem peculiare est in intensione formarum, nam in extẽsione earum satis clarum est non esse distinctam formam, quæ additur, sed solum partialiter; per cõtinuationem vero partium subiecti fieri vnam, & similiter in augmento quantitatis, sed in intẽsione cum fiat circa eamdem partẽ subiecti, difficilius intelligitur continuatio gradus, vel partis aduenientis cum præexistenti, & ideo si dicatur vnam addi alteri, videtur significari distinctio formarum, propriùs autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in subiecto per intensionem, quia hoc verbo clarius significatur vnitas formę, per intensionem perfectæ. & intensio proprius dicitur noua eductio formæ, quàm additio Cæteri vero authores ad rem solum attendentes verbo additionis vtuntur satis esse intelligentes, vt pars vel gradus qualitatis productæ per intensionem partialiter distinguatur ab altero, & per cõtinuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet continuatio ipsa nõ ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem prorsus sentiunt.

Solùm restat argumenta aliarum 152
opinionum soluere, & ad primum Durandi distinguenda est maior, quod motus versatur inter terminos contrarios; nam duplex est contrarietas, propria, & impropria; illa versatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem subiecto se expellunt secundum proprias entitates, quia per eas opponuntur, vt calor, & frigus. Contrarietas vero impropria, est quæcumque repugnantia, vel incompossibilitas secundum aliquam rationem, & hæc sufficit ad propriũ motum si sit positiua, & cum latitudine successiuè, & non simul percurrenda, vt patet in motu locali, & motu augmentationis, in quibus sufficit talis incompossibilitas terminorum, vt mobile non possit vnum assequi, nisi relinquendo alterum: non enim potest corpus simul esse sub maiori, & minori quantitate, nec tẽdere ad adquirendam vnam pręsentiam, nisi relinquendo alteram; nec est necessarium vt termini hoc modo contrarij se expellant, nisi ratione incompossibilitatis, quam habẽt, ita vt si incompossibiles sint secundum proprias entitates, hoc modo se expellant; si vero solùm secundũ aliquem modum, satis est ratione illius, & primo modo se habent termini alterationis primæ, quæ versatur inter qualitates propriè contrarias, atque etiam termini motus localis, & ideo secundum proprias entitates se expellunt. Termini vero augmentationis, & intensionis se habent secundo modo, quia maior, & minor quantitas, atque etiam qualitas intensa,

tensa, & remissa non opponũtur, nec sunt incompossibiles secundũ proprias entitates, vt calor intẽsus, & remissus, sed solũ secũdum modos intensionis, & remissionis: & eodẽ modo maior, & minor quantitas, quia remissa qualitas vt talis dicit quãdã negationẽ intensionis, non ita, vt remissio sit pura negatio, sed quia imperfectus quidam modus est includens negationem perfectionis, quã dicit intensio. Hoc supposito negãda est minor eiusdem argumenti, quod intensa qualitas debeat expellere remissam secũdum entitatem eius, sed satis est eam expellere secundũ modum remissionis imperfectum, ratione cuius sunt incompossibiles, quod euidenter probatur in augmentatione, quæ verus motus est, & tamẽ maior quantitas, quæ est terminus ad quem nõ expellit minorem, quę est terminus à quo, nisi secundum modum imperfectum minoris, ratione cuius sunt incompossibiles.

Ad secundum concedendum est
153 primum antecedens, quod agens intendens qualitatem in subiecto, aliquid formæ producit nouum, atque distinctũ à gradu eiusdem formę remissæ, & eiusdẽ speciei, nam secũdus gradus caloris eiusdẽ speciei est cũ primo. Sed negãda est consequentia, quod nõ possint simul permanere in eodẽ subiecto. Et dum rursus dicitur duas formas absolutas eiusdem speciei non posse simul esse in eodẽ subiecto absolutẽ debet cõcedi, quia nõ appellantur duæ formæ eiusdẽ speciei, nisi totales sint, & distinctæ numero. Primus autẽ, & secundus gradus caloris ei superueniens per intẽsionem nõ sunt duæ formæ absolutẽ loquendo, quia nõ sunt totales, & numero distinctæ, sed sunt potius partes eiusdẽ formæ totalis, quã cõponunt integraliter per cõtinuationẽ, sicut pes, & manus non sunt duę substantiæ absolutẽ loquendo, sed potius duæ partes eiusdem substantiæ eam integraliter componentes per continuationem Physicam. Vnde sequitur permanere posse primum, & secundum gradum caloris in eadem parte subiecti, quia non distinguntur numero, nisi partiali, & efficiunt eamdem numero formam totalem, quamuis multa accidentia totalia, & absoluta eiusdem speciei non possint esse simul in eodem subiecto, non ergo probat argumentum Durandi quod secundus gradus caloris debeat corrumpere primum.

Ad argumentũ secundæ opinionis distinguẽda est minor, quod adueniente perfectiori inhærentia accidentis in subiecto corrumpenda sit imperfecta; nam si intelligatur corrumpendã esse secundum entitatẽ, falsum est, quia secundũ entitates nõ sunt incompossibiles, sed solum debet corrumpi secundum modũ imperfectionis, vt dictum est de entitate, vel essentia qualitatis remissæ.

Testimonium autem Aristotelis adductum pro tertia opinione apparentem quamdam difficultatem habet, si solum inspiciantur verba; si vero contextus loci, nullam. Sensus igitur verborum est secũdum expositionem D. Thomæ, & aliorũ, quod sicut corpus fit calidum ex frigido, non ex eo, quod noua aliqua materia, vel corpus frigidum ei superueniat, sed quia calor educitur de potẽtia eiusdẽ corporis, in quo prius erat frigus; eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei adueniente de nouo, sed ex eo solum, quod calor magis educitur de potẽtia eiusdem corporis, & ideo perfectius participatur ab eodem se-

cundum easdem partes, in quo propriè consistit intensio eiusdẽ caloris.

154 Ad primum argumentum concedenda est illa pars antecedẽtis, quod in intensione fit additio secundum essentiam, sed quod essentia non possit suscipere additionem, distinguendum est, quia essentia duo dicit, nempe essentialia prædicata, quæ constituunt rem in genere, & specie, ac prædicamento, vt calorem esse qualitatẽ passibilem talis speciei, dicit præterea entitatem realem extra causas, in qua fundantur talia prædicata, & ratione prædicatorum essentialiũ non potest suscipere additionem, quia consistit hoc modo in indiuisibili, nam tot habet prædicata essentialia, & talem differentiam athomam, vt si ei addatur aliud, vel alia differentia, mutetur essentia in aliam, sicut numerus variatur addita vnitate, & ideo in hoc sensu dixit Aristoteles species esse sicut numeros. In hoc etiam sensu non intenditur qualitas, nec fit ei additio secundum essentiam, sed benè secundum entitatem, in qua fundantur prædicata essentialia: quia sicut animali, dum augetur, additur noua substantia, & ideo verum est, quod plus substantiæ habeat, quam prius: eodem modo additur qualitati per intensionem noua entitas, cui conueniunt eadem prædicata essentialia, vt calori nouus calor, & hoc est intendi qualitatem secundum essentiam: ex quo patet non sequi, quod qualitas intensa sit alterius speciei à remissa, quia licet plus habeat entitatis, eadem tamen essentialia prædicata habet; & ideo eandem speciem, ac prius.

Ad secundum neganda est maior secundum vtramque partem, videlicet quod gradus adueniens per intensionem distinguatur specie, vel numero à præexistenti, quia nec habet aliam essentiam specificam, nec est alia forma numero distincta ab eo, sed per continuationem fit ex vtroque eadem forma numero, nam vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. vnũ continuum, & vnum numero idem sunt; solum ergo potest distingui numero partiali à gradu præexistenti, sicut distinguuntur numero partiali diuersæ partes substantiæ, vt manus, & caput; quia sicut ex his integratur eadem numero substantia totalis, ita ex distinctis gradibus caloris tamquam ex partibus integrantibus cõponitur eadem forma totalis numerica caloris.

Quid tandem sentiat D. Thomas, nõ solum diximus, sed probauimus, nihil sentire contrarium, sed idem prorsus, nempe qualitatem non solũ intendi per maiorem radicationem in subiecto, sed etiam secundum essentiam, ita vt aliquid essentiæ nouũ producatur, & coniungatur qualitati præexistenti, modo tamen loquendi additionis vtendum non esse, sed solum maioris radicationis, ne significetur distinctio formarum eiusdem speciei in eadem parte subiecti.

Sed contra hoc videtur esse id, 155
quod sæpe docet D. Thomas, qualitatem, vel formam separatam à subiecto, non posse intendi, vel remitti. Idque Aristoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatẽ in concreto suscipere magis, & minus, non in abstracto, vt iustum dicitur magis, vel minus iustum, iustitia vero non. Ex quibus hoc argumẽtum desumitur. Ea, quæ conueniunt qualitati secundum essentiam, dicuntur de ea in abstracto, vt de albedine, quod sit qualitas talis speciei: quę vero conueniunt ei, vt inhæret subiecto dicuntur in concreto.

creto, vt disgregare visum de albo; si ergo qualitas in abstracto non suscipit intensionem, sed solùm in concreto: ergo non intenditur secundũ essentiam, sed solum, vt est in subiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum, sed solum per maiorem radicationem in subiecto ex mẽte Aristotelis, & D. Thomæ. Huic argumento respondendum est ex doctrina eiusdem D. Thom. 1. 2. quæst. 53 artic. 2. ad 3 vbi ait accidens quocumque modo significatum, hoc est, siue in concreto, siue in abstracto dicere ordinem ad subiectum: diuersa tamen ratione, nam significatum in abstracto dicit ordinem ad subiectũ, vt incipientem ab ipsomet accidẽti, & terminatum ad subiectum solum sub ratione concreti, sicut cæteræ formæ, etiam substantiales in abstracto significatæ, & ideo dicimus albedinẽ esse, qua aliquid est album, sicut dicimus humanitatem esse, qua aliquid est homo. Vnde in definitione accidentis in abstracto significati nõ ponitur subiectum tãquã prima pars, quæ est genus, sed tamquam secunda, quæ est differentia, quia significatur tamquam terminus habitudinis eius. Significatum vero in concreto dicit quidem eumdem ordinem ad subiectum, sed vt incipientem ab ipso subiecto, & terminatum in idem accidens. Dicimus enim simum esse nasum curuum; vel album esse corpus affectum albedine. Et ideo in definitione concreti ponitur subiectum pro genere, quę est prima pars definitionis, sicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione sui abstracti. Ex quibus sequitur (ait D. Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione subiecti solum ei attribuuntur, vt significato in concreto, non in abstracto; & talis est intẽsio, & remissio, quæ conueniunt accidenti secundum essentiam quidẽ, sed præcisè, vt est aliquid subiecti de potẽtia eius eductum, & hoc modo significatur accidens secundum propriam rationem accidẽtis. In abstracto vero non tam significatur vt accidens, quàm per modum substantiæ, & ideo intenditur eius essentia, in quantum magis actuat subiectũ, & magis illud perficit, quod constat non posse habere, nisi per eductionẽ nouæ partis, vel gradus de potentia eiusdem subiecti, nam de essentia accidentis, vt talis est esse aliquid subiecti, vel substantiæ. Et hæc est ratio propter quam non attribuuntur qualitati intensio, & remissio, vt significatæ in abstracto, sed in concreto: quod adeo verum est, vt si per impossibile qualitas esset forma sua natura separata à subiecto, non posset vllo modo intendi vel remitti; & ratio est manifesta, quia tunc nõ esset accidens; sed substantia, cui repugnat suscipere magis & minus. Nihilominus intensa qualitas separata à subiecto per diuinam potentiam retinebit eamdem intensionem, quam tamen non potest naturaliter accipere, nisi in subiecto, & per maiorem radicationem in eo, supernaturaliter vero posset produci à Deo extra subiectum cum tota sua intensione, per vnicam creationem si cum tota simul produceretur, vel per plures, si diuersis temporibus, vel instantibus producerentur diuersi gradus eius. Et hæc etiam distinctio D. Thomæ explicat sensum verborum Aristotelis, quamuis non sint ab eo scripta ex mente propria, sed referente sententiam aliorum, vt legenti fiet per se manifestum.

QVÆSTIO VI

An omnes gradus intensionis eiusdẽ qualitatis sint omnino similes, & eiusdẽ perfectionis, vel diuersæ, aut dissimiles, atque essentialiter subordinati?

156 EX quæstione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intensionem habere plures gradus, vel partes in sua entitate, ex quibus vnitis per continuationem indiuisibilium tamquã ex partibus integrantibus componitur vna numero forma habens totam latitudinem gradualem ex eis resultantem, vt calor ignis, quem vocamus vt octo, componitur ex octo gradibus tamquam ex partibus integrãtibus suam latitudinem, & aliquotis quidem, seu æqualibus, ita quilibet gradus, & tota ipsa qualitas secundum latitudinem intensionis est diuisibilis in infinitas partes proportionales ad similitudinem quantitatis, quæ in partes æquales finitas suæ extensionis diuiditur, & in infinitas proportionales.

Quo supposito quærit titulus quæstionis, an sicut partes quantitatis, vt lineæ, vel superficiei, non solũ sunt eiusdem speciei, sed etiam eiusdem rationis indiuidualis, vt omnes palmi, nec vnus subordinatur alteri, aut illum necessariò præsupponit, sed naturaliter potest ab eo separari, ita se habeant gradus eiusdem caloris intensi, à primo vsque ad octauum, vel aliquo modo sint dissimiles in ratione indiuiduali partialis, & diuersæ perfectionis, naturaliterque subordinati, ita vt secundus sit perfectior indiuidualiter primo, cumq; necessariò præsupponat, nec possit produci in subiecto, in quo non præsupponatur ille productus, & secundum hãc subordinationem naturalem omnem eius perfectionẽ eminenter contineat; sicque de tertio respectu secundi, & primi vsque ad octauum. Quæstio sanè difficilis, & solum inter iuniores interpretes Aristotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intensionis eiusdem qualitatis à primo vsque ad octauum dissimiles esse modo explicato, ita sentiunt plures. Probant multis argumentis ad impossibile ducentibus, quæ ideo sub hoc vno possunt comprehendi. Si gradus intensionis essent omnino similes nullam habentes subordinationẽ, sequitur primo intensionem posse procedere in infinitum ita vt eadem qualitas numero possit habere gradus intensionis actu infinitos. Probatur consequentia, quia si sunt omnino similes, non est difficilius producere secundum, quàm primum, nec tertium, quàm secundũ, & sic de cęteris; ergo quodlibet agens quantumcumque remissum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoq; poterunt produci gradus infiniti, quia postquam produxit vnum, potest producere alterum in infinitum, cũ nõ postulet maiorẽ virtutẽ in agente vnus gradus, quàm alter, eo ipso, quod non habet maiorem perfectionem. Secũdò sequitur, posse aliquid agere vltra suam perfectionẽ, quod patet esse falsum. Probatur consequẽtia, quia calor vt vnum potest producere aliquid caloris in multis corporibus; ergo potest illos omnes calores producere in eodem, quod si fiat,

pro-

producet calorē, vt duo, vt quatuor, & vt octo, qui erit longè intensior, atque perfectior se. Sed probatur iterum consequentia, quia vnus gradus non est perfectior altero; ergo non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quàm plures, nec ad producendum eos in vno subiecto, quàm in diuersis, quia non sunt maioris perfectionis in vno, quàm in diuersis, & accidentale prorsus est eis; quod in eodem, vel diuersis producantur: nec etiam est minor capacitas in eodē, quàm in diuersis subiectis ad recipiendum omnes. Et eadē ratione sequitur posse duo calida vt vnum se intendere vsq; ad octo, immo posse mutuo se corrumpere, atque conuertere in ignem. Probatur consequentia, quia quodlibet potest producere vnum gradum caloris in altero, sicut potest in quouis alio corpore nullum calorem habente, & sicut potest producere vnum, potest duo, & sic vsq; ad octauum cum possit eos producere in diuersis corpo-

157 ribus. Sequitur tertio qualitatem intensam non posse remitti, immo nec vllo modo corrumpi à contrario. Probatur consequentia, quia cū omnes gradus, quos habet, sint eiusdem omnino rationis, & omnino similes, non est maior ratio ob quam ab vno potius, quàm ab alio incipiat corruptio: ergo nec poterit omnino incipere, nec poterit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et si dicatur incipere ab vltimo gradu producto in tali subiecto, quia dissolutio rei opposita est productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectione incipit, vt dissolutio domus à culmine. Nō soluitur argumentum, primo, quia nec dissolutio rei postulat ab vltima eius parte incipere, nisi sit aliquis ordo inter partes ipsas, qui cùm non ponatur inter gradus ipsos, non postulabit corruptio qualitatis ab vltimo incipere, potius quàm à primo, sed per accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à neutro per se incipere poterit. Secundo, quia potest contingere, vt non prius vnus gradus, quàm alter producatur, sed simul, & in instanti omnes, vt videmus in lumine simul producto secundum omnes gradus intensionis, quia illuminatio non est per se successiua, sed instantanea. Tunc ergo non erit maior ratio propter quā ab vltimo potius, quàm à primo incipiat remissio luminis, quare non poterit vmquam incipere. Vltimo sequitur intensionem non esse aliud, quàm coacervationem pluriū entitatum sine ordine, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, sicut cumulum lapidum. Probatur cōsequentia, quia ex intensione nihil aliud resultat, quàm vnum ex multis entitatibus non ordinatis: ergo non est aliud qualitas intensa, quàm cumulus quidam entitatum non ordinatarum, quod est esse vnum per accidens.

Secunda opinio est communis, quod gradus qualitatis intensę sint eiusdē rationis, & omnino similes, nullam habentes subordinationem essentialem, ita vt posteriores necessariò non præsupponant priores, sed solum constituant vnam numero qualitatem intensam, quia in eadem parte subiecti vniuntur per propria indiuisibilia intēsionis, quæ sunt modi vnionis, nam vnio hæc est continuatio realis, & ideo sufficiens ad constituendam vnam numero formam; quemadmodū plures gradus eiusdem qualitatis in diuersis partibus eiusdem subiecti producti, & per indiuisibilia cōtinuati efficiunt vnā nume-

numero formam extensam per totũ subiectum, quia tam in intensione, quã in extensione verum est, quod docuit Aristoteles 5.lib.Phys.vnum continuum, & vnum numero idem esse. Ita sentiunt omnes ferè antiqui, & grauiores Theologi in 1.dist. 17. Albertus Magnus art. 10. Scot. q. 3. D.Bona. in 2. parte distin. ar. 1. q. 1. ad 2. Richardus art. 2. q. 2. OKam. q. 6. Gab. & Greg. ibidem. Mars. in 2. q. 1. art. 1. suppositione. 8. Nimphus. 8. Methaph. disput. 6. & 11. Antonius Andreas. 8. Metaph. q. 6. Toletus 1. lib. de generat. cap. 3. q. 4. & Conimb. 1. lib. de generatione cap. 4. q. 2. art. 3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

158 Quæ primo probanda est ex refutatione oppositæ hoc modo. Posterior gradus intẽsionis sic est dissimilis priori, & sic eo perfectior, vt totã eius perfectionẽ, & virtutẽ cõtineat, non solum eminenter, sed formaliter: ergo superfluit omnino prior, quare adueniente posteriori corrũpi debet, vt Durand. quæstione præcedẽte à nobis refutatus asserebat, quia natura nihil superfluũ permittit. Probatur antecedẽs, nam prima opinio concedit posteriorẽ gradũ eminenter cõtinere perfectionẽ prioris, & si nõ contineret, nõ esset eo perfectior, nec essentialiter ei subordinatus. Sed ego probo, quod etiã contineat formaliter, nã continere formaliter est continere per modũ formæ informãtis subiectum, vt patet de anima rationali, ideo continente formaliter gradum naturæ sensitiuæ, quia continet per modum formæ informantis corpus, & talem ei gradum tribuentis formaliter, sed ita continet gradus posterior perfectionem prioris; ergo formaliter, probatur minor, quia continet tamquam forma subiecti, quod constituit perfectius calidum formaliter; ergo continet formaliter. Et confirmo idem argumentum, & declaro simul: nam ideo sufficit vna forma sensitiua in equo, & vna rationalis in homine ad tribuendum corpori omnes gradus essendi priores, atq; imperfectiores, vt gradum corporis, & vitæ, quia forma posterior continet totam perfectionem prioris, non solum eminenter, sed etiã formaliter; quia per modum formæ informantis materiam, & ideo tribuit corpori gradus, quos ipsa tribueret. Vnde sequitur superfluam esse priorem in præsentia posterioris, & ideo non admittenda. Et hæc est potissima ratio, propter quã non admittitur forma corporeitatis, quam posuit Scotus, nec pluralitas formarum, quam alij ponunt in eodem composito, vt 1. lib. de anima ostendemus. Sed gradus posterior caloris continet eminẽter, & formaliter totam perfectionẽ prioris, quia continet per modum formæ, & eam tribuit subiecto in genere causæ formalis constituendo illud perfectius calidum formaliter, vt probaui: ergo eo adueniente superfluit omnino prior, & corrumpi debet. Et eadem ratione probatur, superfluas esse omnes partes priores cuiuscumq; gradus, & corrumpi debere adueniente vltima parte aliquota eiusdẽ gradus; quia sicut gradus posterior continet totam perfectionem prioris, ita pars posterior eiusdem gradus continet totam perfectionem prioris, & vltima perfectionem omnium.

Secundo probatur falsitas eiusdẽ sententiæ, quia si gradus posterior cõtinet eminenter virtutẽ prioris: ergo si produceretur separatus ab illo per diuinã potentiã, totũ effectum producere posset, quẽ producit vterque simul

simul existens in subiecto; sed eamdẽ virtutẽ habet posterior existẽs cum priori, ac haberet separatus ab eo: ergo sufficit ad producendum, quidquid producitur ab vtroque, & cum virtus eius sit naturalis, agit in quãtum potest: ergo superfluit primus gradus ad agendum adueniente secundo, & ideo corrũpi debet. Et cõfirmo argumentũ, quia si contineret eminenter perfectionem inferioris gradus, & ideo potest similem alium gradum producere, erit causa æquiuoca eius, & non vniuoca, quod est falsum. Probatur consequentia, quia causa æquiuoca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectũ eminenter, hæc vero formaliter. Immo etiã sequitur posteriores gradus differre specie à prioribus, probatur cõsequentiã, quia id qd est calor vt vnũ eminẽter, specie distinguitur ab eo, quod est calor vt vnum formaliter.

159 Tertio probatur ex intẽsione, vel augmento charitatis, & gratiæ per sacramẽta, in quo difficile potest defendi opposita sententia; duo enim sunt certa in receptione sacramẽtorum. Primum per dignam receptionẽ cuiuslibet sacramenti intẽdi gratiam, & charitatem, si eam prius habebat recipiens, etiam si cum remississima dispositione recipiatur. Secundo sacramenta omnia ab adultis recepta conferre gratiam secundum mensuram dispositionis, ita vt tanta, & non maior conferatur, quanta est dispositio recipientis. Ex quibus sic arguo, si posterior gradus gratiæ perfectior sit priori secundum entitatem indiuidualem, sequitur per sacramentum cum minori dispositione receptum dari maiorem, & perfectiorem gratiam, & per sacramentum receptum cum æquali dari maiorem, quod est contra secundũ prę suppositum. Probatur primum, quia fieri potest, vt ille idem, qui recipit primum gradum gratiæ per sacramentum cum tanta dispositione, iterum recipiat illud cum multo minori, & tamen recipiet secundũ gradum gratiæ, vel aliquam eius partẽ, quæ perfectior est, & maior secundum entitatem primo gradu; quare maiorem, & perfectiorem recipiet; immo sequitur per hoc secundum sacramentũ nullã recipere gratiã cõtra primũ prę suppositũ. Probo cõsequentiã, quia sacramentũ receptũ à diuersis cum eadẽ dispositione eumdem gradum gratiæ tribuit; sed sacramentum receptũ ab eo, qui non habet gratiam cũ remississima dispositione, non conferret nisi primũ gradum, qui est minor secundũ entitatem, & perfectionẽ, quàm secundus: ergo in habente iam primum gradũ non posset conferre secundum, quia non est maioris virtutis in vno, quã in alio. Sed probo secundum, quia sacramentum receptum cum dispositione vt vnum, producit gratiam, vt vnum in eo, qui nullam habebat; & in eo, qui habebat iam primum gradum, producet secundum; qui maior est, atque perfectior primo: producet ergo maiorẽ, & perfectiorem gratiam receptum cum eadem dispositione. Probatur tandem in augmento eorumdem habituũ per actus meritorios: ad quod probandum suppono opinionẽ magis iam receptam in schola, etiam ab autoribus oppositæ sententiæ, videlicet gratiam, & charitatem augeri, vel intendi per actus quantumlibet remissos ab eis procedẽtes. Ex quo ita arguo. Si quis eliciat actum charitatis vt duo, meretur primum, & secũdum gradum charitatis, & si postmodum eliciat alium actum longe re-

remissionem, nō dabitur illi per eū tertius gradus, neque aliquid eius: ergo per talem actum remissum nō augebitur in eo charitas, contra præsuppositam sententiam. Antecedens probatur, quia calidum vt vnum nō potest augere calorem vt vnum existentem in eodem, nec in alio subiecto, secundum oppositam sententiā, non solum, quia iam reperit productum in subiecto totum calorem, quem ipse habet, sed præcipuè, quia calor vt duo maior est, atque perfectior secundum entitatē indiuidualem: ergo actus meritorius vt vnum non poterit mereri tertium gradū charitatis, in eo, qui habet duos. Probatur consequentia, quia tertius gradus maior, & perfectior est duobus primis: ergo nō potest dari pro actu meritorio vt vnum. Et si respondeas diuersam esse rationem in agentibus Physicis, & per modum meriti, quia illa operantur secundum modū Physicæ virtutis, quam non possunt excedere, hæc vero non operantur modo Physico, sed morali longe diuerso. Probatur nullum esse discrimen quantum ad hoc, nam etiam quę operantur per modum meriti producūt perfectiorem effectum, vel imperfectiorem secundum modum, quo mouentur per auxilium diuinæ gratiæ, & secundum modum affectus, & conatus cum quo operantur: ergo actui remisso procedenti ex minori auxilio gratiæ, & elicito cum minori affectu, atque conatu non potest correspondere tā perfectus gradus gratiæ per modum meriti, ac illi actui, qui à maiori auxilio procedit, & cū maiori affectu, atque conatu fit; quare non poterit ei correspondere tertius gradus gratiæ in eo, qui habet primum, & secundum, nec poterit charitatem in eo augere. Probatur consequentia, quia sicut agens naturale nō potest agere vltra virtutem suam naturalem, ita agēs morale per modum meriti non potest agere vltra suam virtutem moralem.

Vt autem veritas nostræ sententiæ propria ratione probetur, meliusque intelligatur, & argumenta opposita commodius soluantur, explicāda est differentia inter intensionem, & extensionem in eo consistēs, quod per extensionem perficitur eadē forma in diuersis partibus subiecti, ita vt partes extensionis formæ educātur de potentia diuersarum partium subiecti; sed per vnionem continuationis efficiunt vnam numero formam extensiuè perfectam. Per intensionem verò, perficitur forma in eadem parte subiecti, ita vt de potentia eius educantur nouæ partes; vel gradus, atque etiam in eadem vniantur per continuationem suorum indiuisibilium, & per talem vnionem efficiant vnam numero formam magis eductam de potentia subiecti, & ideo perfectius illud informantem, & actuantem potentiam eius, & ex hoc magis in eo radicatam, & habentem perfectiorem modū essendi. Probatur hoc duplici argumento. Primò, quia totam perfectionem, quam habet forma in diuersis subiectis, habet in eodem; sed in diuersis subiectis habet lōge maiorem perfectionem indiuidualem, cum in quocūq; habeat perfectionem realiter distinctam ratione indiuidualis differentiæ diuersæ: ergo cū has omnes perfectiones simul vnitas, & efficientes vnam habeat in eadem parte subiecti, sequitur euidenter maiorē perfectionem indiuidualem habere formam intensam in eodem subiecto, quàm diuisam in diuersis secundum diuersos gradus. Quod hoc exem- 161

plo

plo ostendi potest, nam calor vt vnū productum in duobus subiectis habet duplicem differentiam indiuidualem realiter distinctam: & cum differentia indiuidualis sit aliqua perfectio realis, saltem modalis, habebit duplicem perfectionem realem: si vero in vno tantum subiecto esset idemmet calor vt vnum, non haberet, nisi vnam differentiam indiuidualem eiusdem perfectionis, ac eam habebat in singulis; ergo minorem perfectionem indiuidualem haberet. At si vterque gradus per intensionem vniatur in eodem subiecto, habet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum vnius, quod est perfectiorem modum essendi indiuidualem habere, quàm in diuersis subiectis. Secundo, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa, sed per intensionem vnitur in eodem subiecto eadem virtus, quae in diuersis subiectis dispersa foret: ergo fortior est forma caloris resultans ex duobus gradibus vnitis in eodem subiecto per intensionem, quàm esset si dispersa foret, hoc est diuisa secundum vnum, & alterum gradum in diuersis subiectis, sed esse fortiorem non est aliud, quàm esse potentiorem ad operandum; & esse potentiorem ad operandum repugnat, nisi perfectior sit, vel perfectiorem modum essendi habeat: ergo eadem forma caloris intensa perfectius esse habet in eodem subiecto, quàm haberet diuisa in diuersis secundum diuersos gradus: ad quod asserendum non est necessariū ponere diuersam perfectionem indiuidualem, nec subordinationem aliquam in eisdem gradibus.

162 Et ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad probandam veritatem communis sententiae. Sicut non sunt multiplicandae entitates reales sine vrgenti necessitate, ita nec multiplicari debent perfectiones reales in eisdem rebus; sed sine multiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eosdem gradus intensionis saluatur proprissima intensio qualitatis distincta ab extensione; & caetera omnia, quae in intensa qualitate esse debent: ergo non est ponenda, sed dicendum aequales esse omnes, & secundum se non subordinatos. Probatur minor, quia perfectio intensionis consistit in eo, quod qualitas vere sit magis radicata in subiecto, quàm prius, magis actuet potentiam eius per informationem perfectiorem, & tandem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat; sed haec omnia habet qualitas intensa per gradus omnino similes, omnino aequalis perfectionis vnitos in eadem parte subiecti, vt probatum est: ergo non est necessaria dissimilitudo illa, & inaequalitas graduum cum essentiali subordinatione, quam ponit opposita sententia, nec vllo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facile soluitur argumentum eius, & quia multa afferebat inconuenientia, quae ex nostra sententia sequuntur, ad singula per se respondēdum est. Et ad primum negamus, quod sequatur intensionem procedere in infinitum, quia non potest à quocumque agente remisso intendi calor: & cum dicitur non esse necessariam maiorem virtutem in agente ad producendum secūdum gradum caloris, quàm primum, distinguendum est; nam ad producendum illū in alio subiecto, non est necessaria maior, bene tamen ad producendū in eodem, in quo est primus gradus

propter perfectiorem modum essen
di, quem habet vterq; gradus vnitus
in eadem parte subiecti, iam explica-
tum. Negandum est etiam, quod se-
quatur secundum inconueniens, vi
delicet, quod agens possit agere vl-
tra perfectionem propriam. Et cum
dicitur calidum remissum posse pro
ducere diuersos gradus caloris in di-
uersis subiectis: ergo posse eos om-
nes producere in eodem. Concesso
antecedenti, neganda est consequē-
tia, quia vniti in eodem subiecto per-
fectiorē effectum constituūt propter
perfectiorem modum essendi indiui
dualem resultantem ex vnione om-
nium in eadē parte subiecti, vt pro-
batum est. Et propter eamdem ra-
tionem negandum est, quod duo ca-
lida vt vnum possint sese intendere
vsque ad octauum gradum; licet e-
nim detur capacitas ex parte subie-
cti, sed deficit virtus ex parte vtrius-
que agentis, quia neutrum potest in-
tēdere calorem alterius, ex eo, quod
licet primus, & secundus gradus sint
omnino similes, & æquales, sed ex eis
simul vnitis in eodem subiecto lon
ge perfectior effectus secundum ra-
tionem indiuidualem resultat, quam
neutrū potest attingere, nec vtrūq;
simul, cum virtutem vtriusque in di
uersis subiectis diuersimode excedat.
163 Ad tertiū inconueniens bene respō-
dent Conimbr. vbi supra; negando,
quod remissio qualitatis efficiatur
impossibilis ex nostra sententia: & cū
dicitur nō esse maiorem rationem,
ob quam remissio incipiat a corrup
tione vnius gradus, quàm alterius,
distinguendum est, nam comparan-
do gradus ipsos cum causa secunda
naturali verū est, quia ex se non de-
terminatur ad singulares has actio-
nes, & effectus, potius quā ad alios,
sed indifferens est ad omnes, & solū
ad speciem determinata, sed à causa
prima determinatur ad talē actionē
singularem, ad talemq; effectū pro-
ducendum, potius quàm ad alterū,
vt in 2. lib. Phys. agentes de modo
concurrendi primæ causæ cum se-
cūdis docuimus, neq; hoc est pro li-
bito recurrere ad primā causam, sed
naturale, ac necessarium in quibus-
cumq; effectibus producendis à cau
sis secundis naturalibus. Ita ergo in
remissione caloris contingit, vt à pri
ma causa determinetur, secunda ad
corruptionem huius gradus, potius
quàm alterius; & ita incipit, atq; pro-
cedit semper remissio, sicut etiā intē
sio, & neutra redditur impossibilis.
Solutio autem illa de inceptione re-
missionis ab vltimo gradu producto
in tali subiecto tamquam à culmine
totius ædificij insufficiens est, & be-
ne impugnata in argumento. Ad vl-
timum tandem incommodū, quod
inferebatur, videlicet intensionem,
& qualitatem intensam esse vnū per
accidens, cum constet ex pluribus
gradibus non ordinatis, facile solui-
tur hac distinctione; nam multis mo
dis contingit resultare vnum per se
ex multis, nempe tamquam ex po-
tentia, & actu; quo pacto ex mate-
ria, & forma, aut ex genere & diffe-
rentia resultat vnum per se essentia-
le. Secundo, tamquam ex per se ordi-
natis, vt ex multis vnitatibus resul-
tat vnus numerus per se. Tertio
tamquam ex multis partibus inte-
grantibus per continuationem vni-
tis, etiamsi non sint vllo modo subor-
dinatæ, vt ex multis partibus inte-
grantibus substantiæ, & quantita-
tis resultat vna substantia per se, vt
vna aqua, vel ignis, aut vna linea,
vel superficies absque vlla subor-
dinatione, & ita resultat vna qua- [illegible]
litas intensa ex multis partibus gra-
dua-

dualibus suis indiuisibilibus vnitis, etiamsi non sint vllo modo subordinati.

QVÆSTIO VII

An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis?

164 Quæstio hæc solet tractari in 1.aut.6. lib. Phys. vbi de terminis magnitudinis, & paruitatis rerum naturalium agitur. Ego vero in commentarijs Physicis eam remisi in hunc locum tamquam sibi proprium. Vt autem sensus quæstionis intelligatur, distinguenda est duplex qualitas naturalis, & supernaturalis: naturalis qualitas ea est, quæ conuenit substantiæ à natura, vt calor igni, & frigiditas aquæ. Supernaturalis vero, quæ non à natura, sed per infusionem ab agenti supernaturali, vt gratia, & charitas. Et de qualitate naturali præcipue procedit quæstio, quia hæc sola pertinet ad considerationem Philosophiæ naturalis, quamuis vno verbo dicemus in fine quæstionis, quid de terminis qualitatis supernaturalis sentiendum sit. Qualitas autem naturalis dupliciter consideratur, nempe quoad intensionem, & quoad extensionem. Et primo de intensione eius agendum est, deinde de extensione. Sed tandem qualitas secundum intensionem, duplicem considerationem habet, nam primo cōsideratur secundū se, deinde vt est dispositio ad formam substantialem introducendam in materia, & contrariam expellendam. Et difficultas præcipua quæstionis de qualitate procedit quantum ad intēsionem secundum se consideratam, nam vt est dispositio ad formā substantialē facile intelligi potest, quonam modo terminetur. Supponenda est autem distinctio terminorū quātum ad magnitudinem, & paruitatem in intrinsecos, & extrinsecos ex 1. lib. Physicor. vbi copiose explicati sunt. Intrinsecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod sic, extrinsecus, minimum quod non. Et intrinsecus paruitatis, minimum quod sic, extrinsecus, maximum quod non, & applicandi sunt ad intensionem qualitatum, sicut 1. lib. Physicor. applicati sunt ad extensionem quātitatis. Ex quibus iam patet sensus nostræ quæstionis, qui talis est: an qualitates naturales quoad intensionem habeant terminum magnitudinis intrinsecum, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt maiorem intensionem habere non possint, vel solum habeant terminum extrinsecum, ita vt aliquem gradum intensionis ita magnum habere non possint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad paruitatem habeant terminum intrinsecum ita paruum, qui sit tam minima intensio, qua non possint minorem habere; vel solum habeant terminum extrinsecum, qui sit minima etiam intensio, quam habere non possunt, benè tamen quamcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus secundum se sumptis, nam de eisdem, vt sunt dispositiones formarum, postmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales secū dū se sumptas, habere termi-

terminum intrinsecum magnitudinis, & paruitatis in sua intensione, ita vt ad talem gradum intensionis posſint peruenire, vt vltra illum nō poſsint intendi, etiam per potentiam Dei absolutam, versus paruitatem quoque petunt minimam quamdam intensionem, sub qua primo producantur, ita vt sub minori non poſsint saltem naturaliter produci. Ita Scotus in. 1. d. 4. 6. *Ad primam quæstionem dico.* Vbi loquitur de termino magnitudinis, & in 1. d. 1. q. 9. in solutionibus argumentorū, vbi loquitur de termino paruitatis, de quo idē tenētcū eo Conimb. 8. lib. Phyſ. cōm. 21. Greg. in 1. d. 17. q. 1. ar. 3. Capreol. ibidē. q. 2. art. 2. Sonzin. 8. Methaph. q. 21. vbi pro eadem sententia citat D. Tho. Ægid. 1. lib. de gener. q. 21. Iandun. 6. lib. Phyſ. q. 15. Tolet. 1. lib. de generat. q. 6. Sed diuerſo modo explicatur iste terminus intrinsecus paruitatis à Toleto & Sonzinate; nā Toletus minimum illum gradum intensionis non ponit acquiſitū per motum, vel partem eius, ne cōpellatur ponere primam partem in motu contra expreſſam sententiam Aristotelis 6. lib. Phyſ. vbi ante quodlibet mutatum eſſe motus aſſerit dari partem motus, & ante quamlibet partē motus dari mutatum eſſe & ita motū non habere primam partem, nec primum mutatum eſſe, atque etiam contra rationem continui, quod cū ſit diuiſibile in infinitum, non poteſt habere primā partem, & ita repugnat motum habere primam cum ſit continuum, & conſequenter repugnabit qualitatem habere primā partem productam per motū. Ideo ponit qualitatem secundum minimam illam intensionem habere modum eſſendi indiuiſibilem, & produci per mutationem, etiam suo modo indiuiſibilem, à qua tamquā à termino à quo incipit motus intensionis per vltimum non eſſe. Sonzinas vero per motū produci aſſerit, & ideo videtur ponere minimum alterationis, & primum eſſe eius ex parte termini à quo.

Sed probatur hæc opinio quantū ad terminum intrinsecum magnitudinis hoc argumēto. Qualitas secūdum eſſentiam habet terminū intrinsecum magnitudinis: ergo etiā secūdum intensionem. Probatur conſequentia, quia intensio eſt modus cōſequēs naturā, & eſſentiā qualitatis: ergo habet proportionē cum ea. Antecedens vero euidens eſt, quia qualitas, ſicut res quælibet determinatū habet gradū perfectionis eſſentialis, ſicut determinata prædicata eſſētialia, vltra quæ nō poteſt creſcere, nam eo ipso quòd aliquod prædicatum eſſentiale addatur calori, variabitur eſſentia, atq; ſpecies eius. Exēplum huius rei habemus in calore, qui ad intensionē vt octo peruenire poteſt, & hanc habet in igne, ita vt maiorē habere repugnet: ſicque de cæteris qualitatibus ſecūdum proportionē, neceſſariò dicendum erit.

Probatur ſecundo, quātum ad terminum intrinsecum paruitatis ex Aristotele 6. lib. Phyſicorum text. 69. vbi vniuerſaliter docet cuiuslibet rei permanētis dari primū eſſe in inſtāti productum, ſed qualitates nō ſolum ſecundum eſſe, ſed etiā ſecundum intensionem ſunt res permanentes, cum conſtet calorem, & reliquas permanere poſtquā productæ ſunt: ergo habēt primū eſſe ſuæ productionis; in quo verū eſt dicere, nūc primo calor eſt in aqua, & immediate ante non erat, & neceſſe eſt habere aliquam intensionem, quia nō eſt producibilis qualitas in ſubiecto, ſine 166

sine aliqua perfectione, & ideo nec sine aliqua intensione: ergo datur prima intensio qualitatis apud Aristotelem, qua non est alia minor; quare hæc erit minima. Probatur etiam ratione primo, quia dum primo producitur calor in aqua, vbi prius non erat, certum est expelli frigus per primum non esse, ita vt verum sit dicere, nunc non est frigus in aqua, & immediatè ante non erat, nō quidem totaliter, sed secundum aliquā eius partem, quia cū expellatur successiuè, euidens est in eodem instanti adhuc multum frigoris permanere in ea. Si igitur verū est nunc, aliquid frigoris expulsum esse ab aqua: ergo verum erit in eodem instanti aliquid caloris esse introductum in ea. Probatur consequentia, quia non expellitur vnum contrarium, nisi ad introductionē alterius; sed illud caloris non potest introduci, nisi per motum, vel mutationem instantaneam: ergo necesse est dari primum esse motus alterationis, vt asserit Sonzinas, vel mutationem instantaneam præcedentem eumdem motū alterationis, per quam producatur calor minimus secundum intensionem, vt asserit Toletus. Secundo, si talis intēsio minima simul, & primo producta non datur, sed quælibet intensio qualitatis est diuisibilis in infinitum, sequitur nec dari qualitatē ita remissam, quin remissior alia in infinitum detur. Ex quo etiam infertur remissionem procedere in infinitum, & ita nullum terminum, vel finem habere, sed postquam semel incipit, esse perpetuam versus finem, quod est absurdum. Probatur hæc vltima consequentia, nam si intensio caloris versus paruitatem est diuisibilis in infinitas partes proportionales, ergo diuisio eius procedit in infinitum, sed sicut diuiditur, sic etiā corrumpitur per remissionem per partes non æquales, quia iam daretur vltima, & hæc esset maximè remissa, vltra quam nō daretur alia remissior, & consequenter minima intensio eiusdem caloris, vltra quam non daretur minor: ergo sit remissio qualitatis per partes proportionales, sicut eius diuisio. Vnde sicut diuisio eius procedit in infinitum, & ideo nullum terminum habere potest, ita remissio eius.

Secunda opinio duo asserit. Primum, qualitates secundum intēsionem habere terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, sed per potentiam Dei absolutam posse intendi in infinitum. Secundum, versus paruitatem quoque nullum habere terminum suæ intensionis. Itaque quantum ad terminum magnitudinis conuenit cum Scoto in vno, & differt in alio; conuenit quidē in eo quod tribuit eis terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, differt vero secundum potentiam Dei absolutam, quo pacto etiam Scotus concedit eis eumdem terminum intrinsecum, secunda vero opinio negat hoc modo habere talem terminum, sed existimat signato quocumque termino posse vltra illum intendi in infinitum. Quantum ad terminum vero paruitatis omnino contraria est Scoto, & alijs. Sed eam sequūtur Sotus. 1. lib. Phys. q. 4 art. 3. cōcl. 5. Conimb. ibidem. q. 1. Franciscus Suarius. 1. tomo suæ Methaph. disp. 46. sect. 4. & moderni ferè omnes, & videtur nobis probabilior, & sequenda. 167

Probatur primum, quod de potētia Dei absoluta non habeant terminum intrinsecum magnitudinis, sed dato quocumq; gradu intensionis,

posſint habere maiorem in infinitũ hac ratione. Dato quocumq; gradu intenſionis, non repugnat habere maiorem ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte ipſiuſmet qualitatis, nec ex capacitate ſubiecti: ergo ſemper poteſt creſcere intẽſio, quod eſt nullum habere terminũ intrinſecũ magnitudinis. Antecedẽs ex parte diuinæ potentiæ euidens eſt: ſed probatur ex parte ipſiuſmet qualitatis, quia intẽſio eſt perfectio quædam accidentalis eius, non pertinens ad eſſentialia prædicata, ſed ſolum ad entitatem, in qua fundantur, vt ſuperius oſtendimus: ergo quãtumcumq; creſcat intẽſio, non variantur eſſentialia prædicata eiuſdem qualitatis: quare nõ repugnat eſſentiæ eius quælibet intenſio quantumcumque magna, ſed maior poterit dari ſemper in infinitum, ex hac parte. Quod vero nõ repugnet ex parte ſubiecti probatur, quia licet capacitas ſubiecti ſit finita in ordine ad eſſentiam qualitatis, ſicut eſſentia ipſa finita eſt; nihilominus ſicut eſſentiæ qualitatis finitæ non repugnat maior intenſio in infinitum, quia non variat eſſentiã eius, ita capacitati ſubiecti, ad quam eſſentia qualitatis ordinatur, non repugnat quæcumque intenſio qualitatis finita, quia capacitas ſubiecti proportionatur formæ recipiendæ.

168 Probatur deinde ſecundum, quòd intenſio qualitatis non habeat terminum intrinſecum paruitatis, ita vt via generationis producatur qualitas ſub minima intenſione, qua nõ ſit dabilis minor alia, ſed neceſſariũ eſſe, vt quacumque intenſione data prius ſit producta ſub minori in infinitum. Primo ex illo principio Ariſtotelis, quod habetur 6. lib. Phyſic. cap. 6. text. 53. & 54. in omni motu propriè ſumpto, nec dari primã partem, nec primum mutatum eſſe ex parte principij, ſed ante quamlibet partem dari mutatum eſſe indiuiſibile, & ante quodlibet mutatum eſſe dari partem motus, & ideo nec dari primam partem motus, nec primum mutatum eſſe, ſed ſolum habere initiatiuum extrinſecum, nempè contrariam qualitatem, à qua moueri incipit corpus. Ex quo ita arguo. Alteratio eſt propriè motus à contrario in contrarium, per quem fit qualitas; & intenſio qualitatis eſt idẽ motus, per quem incipit qualitas produci, quia non poteſt produci de nouo, quin producatur cum aliqua intenſione: ergo nõ datur prima pars qualitatis producta quoad intenſionem. Probatur conſequentia, quia partes termini per motum producti correſpondent partibus motus, per quas producuntur, & indiuiſibilia termini indiuiſibilibus motus; ſed non datur prima pars motus intenſionis, nec primum mutatum eſſe: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intenſionem, nec primum indiuiſibile eius, ſed ante quamlibet intenſionem quantumlibet paruam datur minor in infinitum. Secundo probatur, quia motus intenſionis realiter eſt continuus, vt ſuperius probauimus. & qualitas etiam quoad intenſionem habet latitudinem continuatam ſuis proprijs indiuiſibilibus; ſed repugnat continuo habere minimam partem, cum quælibet pars eius ſit diuiſibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intenſionem qualitatis, quin ſit dabilis alia minor in infinitum. Iſtæ rationes efficaciter probant aduerſus Sõzinatem aſſerentem minimam illam qualitatem quoad intenſionem produci per motum. Sed probatur duabus

duabus alijs, quod non sit naturali-
ter producibilis per alterationem in-
169 stantaneam. Primo, quia quilibet gra-
dus qualitatis productæ quantum-
cumque paruæ intensionis diuisibi-
lis est secundum eamdem intensio-
nem, & ideo suam habet latitudinē,
non minus, quàm alij gradus maio-
ris intensionis, & præterea habet cō-
trarium sine cuius expulsione nō po
test produci in subiecto, vt calor nō
potest produci in aqua sine expulsio-
ne frigoris: ergo non potest natura-
liter produci in instanti, sed necessa-
riò successiuè, sicut cæteri gradus
maioris intensionis. Probatur conse-
quentia, quia propter has duas cau-
sas tantùm repugnat quemlibet aliū
gradum eiusdem qualitatis produci
in instanti, vel per mutationem in-
stantaneam. Vnde si primus gradus
caloris potest produci per alteratio-
nem instantaneam naturaliter, qui-
libet alius gradus eodem modo pro-
duci poterit, & ita fiet alteratio in in-
stantibus temporis per mutationes
instantaneas, ac per minima, vnde
non erit motus continuus; quod o-
stendimus esse falsum. Sed respondet
Toletus qualitatem habere distinctā
productionem ab intensione, ita vt
alia sit alteratio, per quam produci-
tur secundum entitatem, vel substā-
tiam, ab ea per quam intenditur; &
ideo per primam alterationem instā-
taneam præcedentem motum intē-
sionis produci qualitatem simplici-
ter, & simul, non successiuè in subie-
cto, & vt sic producta vocatur mini-
ma: diciturque consistere in indiuisi-
bili, quia caret omni intensione, ra-
tione cuius est diuisibilis. Hęc tamē
solutio supponit falsum, nempe quòd
productio qualitatis in subiecto sit
distincta realiter ab omni eius intē-
sione. Quòd vero idem sit motus rea-
lis, per quem producitur in subiecto,
& per quem producitur cum aliqua
intensione; sic ostendo: impossibile
est produci qualitatem in subiecto
extenso, quin producatur cum aliqua
extensione ad partes eius; ergo im-
possibile est, quod producatur sine
aliqua intensione: antecedens euidēs
est, quia pars subiecti, in qua produ-
citur, extensa, ac diuisibilis est: ergo
qualitas in ea producta habet esse ex
tensum, & diuisibile: & ita producta
est, vt prius sit producta in medietate
illius partis agenti proxima, quàm
in alia medietate remota. Consequē
tia vero sic probatur, agens naturale
agit vniformiter difformiter in subie-
ctum extensum, in quo inhæret cō-
trarium; ita vt prius, & fortius agat
in partem magis sibi propinquā, quā
in remotiorem: ergo perfectiorem ef
fectum producit in ea, & consequen-
ter intensiorem, quàm in remotiori,
quod verū est de qualibet parte pro-
pinquiori in infinitum: ergo repug-
nat produci qualitatem, quin produ-
catur cum aliqua intensione.

Secundo, quia si minima qualitas 170
producitur per mutationem instan-
taneam præcedentem motum; ergo
falsum erit principium illud ex Ari-
stotele adductum, quòd non detur
primum mutatum esse in motu, sed
ante quodlibet mutatum esse detur
pars motus. Probatur consequentia,
quia per illam mutationem instan-
taneam verum est mutatum esse mo
bile, & tamen nondum mouetur: er-
go datur mutatum esse ante motūs
quod repugnat, quia mutatum esse
non est aliud, quàm mobile peruenis
se ad talem partem, vel gradum ter-
mini acquisiti, ad quam non peruē-
nit, nisi per motum: ergo repugnat
dari mutatum esse præcedens totum
motum. Et si dicatur mutatum esse
motus,

motus, hoc est indiuisibile termina-
tiuum, vel continuatiuum partium
eius, non posse præcedere totũ mo-
tum, bene tamen mutatum esse per
mutationem instantaneam, & Ari-
stotelem solum loqui de mutato es-
se motus, non de alio, quare nõ erit
contra doctrinam Aristotelis ponere
minimam qualitatem acquisitã per
mutationem præcedentem motum
in instanti, quod est vltimum non es
se eiusdem motus. Contra hoc est,
quod in cæteris motibus, nempe au-
gmentatione, & latione, neque Ari-
stoteles, neque alius vmquam po-
suit talem partem minimam termi-
ni productam per mutationem in-
stantaneam, nec est naturaliter pos-
sibilis, quod sic probo. Impossibile est
in rebus ad quas per se terminatur
motus, vllam partem earum simul,
aut in instanti produci, sed necessa-
riò in tempore, & cum successione;
ergo falsum est in alteratione pone-
re minimam qualitatem simul, & in
instanti productam per actioné in-
stantaneam; probatur consequentia,
quia non est minus diuisibilis quali-
tas acquisita per alterationé versus
principium, quam versus medium,
& finem; sed nulla datur pars in me-
dio, & fine acquisita in instanti, aut
simul; ergo nec dari potest in princi-
pio. Non est etiam minus diuisibilis
qualitas, quàm termini aliorum mo
tuum, sed per cęteros motus nulla
pars termini acquiri potest in instãti;
ergo neque in motu alterationis. Et
tandem probatur, quia aliæ partes
eiusdem qualitatis nõ possunt simul,
vel in instanti produci, quia produ-
cuntur in subiecto cum resistentia
contrarij, sed eodem modo produci-
tur prima, vt per se est manifestum;
cum sit eiusdem rationis, & eodem
modo habeat cõtrarium in subiecto;
ergo non potest simul, sed successiuè
produci, & ideo non potest dari pri-
ma.

Sed contra hoc est difficile argu- 171
mentum, quia qualitas producta per
alterationem est res permanens, con
tinua quoad intensionem, & finita;
ergo est continuum finitum; sed om-
ne continuum finitum, & permanẽs
habet duo indiuisibilia extrema, qui-
bus terminatur, vt patet de linea ter-
minata duobus extremis punctis: er-
go quælibet qualitas intensa debet
habere duo indiuisibilia intensionis,
quibus finita eius intensio sit termi-
nata, videlicet primum, & vltimum;
sed primum non potest produci per
partem motus cum præcedat totum
motum: ergo producitur per muta-
tionem instantaneam præcedentem
motum; & non potest produci sepa-
ratum ab omni parte eiusdem quali-
tatis; ergo producitur coniunctum
alicui parti; hæc igitur pars erit mini
ma qualitas quoad intensionem si-
mul, & in instanti producta per alte-
rationem instantaneam præceden-
tem totum motum intensionis. Res-
pondetur tamen primo negando an-
tecedens, quod qualitas producibi-
lis per motum sit res omnino perma-
nens, sed aliquid successiui habet ex
modo suæ productionis, & ideo vo-
cari potest successiua quãtum ad fie-
ri, licet sit permanens in facto esse.
Et quia ex modo, quo producitur,
debet sumi modus, quo terminatur
intensio eius, talis modus termina-
tionis similis est ei, quem habet mo-
tus, per quem fieri nata est. Et de mo
tu constat non habere terminũ in-
trinsecum versus principium, sed ex-
trinsecum tantum; intrinsecum vero
versus finem: ergo eodem modo ter-
minatur qualitas per eum produci-
bilis. Et propterea non habet nisi
vnum

vnum extremum intrinsecum, & positiuum, nempè versus finem, ex parte vero principij solum terminatur negatiuè intensio eius, quia verum est à contrario incepisse, & ideo principium habere intēsionem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet non primam proportionalem. Secundo respondetur habere quidē primum indiuisibile intensionis ex parte principij, non tamen esse productum per mutationem instantaneam, sed per primam partem aliquotam motus, cum parte qualitatis aliquota, cuius principium est, quod non potest esse verum de aliquo alio indiuisibili termini, quia omne aliud indiuisibile succedit parti, & est quasi esse acquisitum eius; ideo supponit partem motus, per quam producitur eadem pars termini, & non potest per eam produci, sed per mutationem instantaneam subsequentem partem motus, & eam terminātem: primùm autem indiuisibile intensionis non præsupponit partem intensionis productam, sed est initium primæ partis aliquotæ, & propterea simul cum ea producitur per partem motus, & in parte temporis, non quidem primario, vel adæquatè, sed quasi ex consequenti, & in adæquatè.

172 Ad primum argumentum oppositæ sententiç quod probabat qualitates secundum se habere terminū intrinsecum magnitudinis suæ intēsionis; respondetur, probare intentū modo naturali loquendo, & hoc modo non esse contra nos, qui concedimus modo naturali terminari intrinsecè intensionem qualitatis, per maximum quod sic, non tamen probare, quod talem terminū habeat, etiā per potentiam Dei absolutam, vt videtur intendere Scotus, quia licet cō sona sit naturæ harum qualitatū determinata intensio, vltra quam non amplius possint intendi ab agēte naturali, sed non repugnat essentiç earum maiorem habere posse in infinitum, sicut non repugnat quantitati maiorem semper esse posse in infinitum, ideo per potentiam Dei absolutam, dato quocumque termino vltra illum possunt intendi in infinitum.

Ad testimonium Aristot. pro termino paruitatis intrinseco adductū respondetur, qualitates producibiles per motum esse quidem permanentes in suo esse, sed aptas fieri successiuè per motum, propter latitudinē contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum esse dum fiunt, sed per vltimum non esse produci ad modum rerum successiuarū. Aristoteles ergo dum asserit res permanentes habere primū esse, solum loquitur de permanētibus in esse, & fieri, quales sunt perfectæ substātiæ, nam adhuc de imperfectis, valde probabile est successiuè fieri, vt aqua, vel ignis, & ideo non habere primū esse.

Ad primum argumētum pro eadem minima intensione negandum est antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel desinat frigus per primū non esse. sed absq; dubio desinit per vltimū sui esse. Quod sic probo; mot⁹ calefactionis incipit per vltimū non esse, & nullo modo per primum esse: ergo verum est dicere de calore, qui per eum producitur, nunc non est, & immediatè post erit; sed productio caloris est expulsio frigoris; & ideo esse caloris in subiecto est nō esse frigoris in eo: ergo verū erit de frigore, nūc esse in subiecto, & immediatè post nō esse, quod est desinere per vltimum esse. Et si dicatur desinere per vltimū esse, non absolutè, sed sub esse tanto, nēpe in eodem

P gradu,

gradu, in quo incipit esse calor, & hoc esse possibile, quia frigus vt tantum, hoc est, sub tali gradu vt vnum, vel vt dimidium habet modum indiuisibilis incipientis, & desinentis simul, & in instanti. Probatur esse falsum hoc argumento. Calor incipit esse immediatè post, & frigus etiam desinit immediatè post: sed immediatè post non dicit instans, nec determinatum tēpus, sed tempus indeterminatum; sed in tempore indeterminato repugnat produci calorē, vel frigus sub aliquo gradu determinato, vel indiuisibili, sed solū producitur sub ratione indeterminata, & ideo dicimus absolutè futurum immediatè post, & non cum additione aliqua: ergo absolutè verū est, quod desinat per vltimum sui esse. Quod vero dictum est 6. lib. Phys. res omnes diuisibiles desinere per primū non esse, & non posse desinere per vltimū esse, intelligi debet, dum res ad cuius inceptionem desinūt, incipit per primū sui esse; tunc enim necessarium est, sed non est minus necessariū easdē res desinere per vltimum esse, si res aliæ, ad cuius inceptionem desinunt, incipiant per vltimum non esse, vt consideranti est manifestum.

173 Ad secundum, neganda est consequētia, quòd remissio qualitatis procedat in infinitum, quamuis diuisio eius secundum intensionē procedat in infinitum: & ratio differentiæ est, quia diuisio fit per solas partes proportionales, & ideo nullum prorsus terminum habet, nec habere potest remissio cum sit motus, non fit per solas partes proportionales, sed etiā per æquales, in quibus illæ continentur, ita vt per partem motus æqualē infinitas proportionales habētem, & partem temporis finitam mensuratā producatur etiam pars æqualis intēsionis habens infinitas proportionales, & cum partes aliquotę, seu æquales motus, & qualitatis productæ, atque etiam temporis sint finitæ, & nihilominus quælibet contineat proportionales actu infinitas, tota intensio finita simpliciter est, sicut motus finitus est simpliciter; ideo tempore etiam finito absoluitur, & in infinitum non procedit, sicut de motu locali probat Aristoteles aduersus Zenonem 5. & 8. lib. Physicorum, quod non procedat in infinitum, sed tempore finito absoluatur, quia non procedit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus infinitæ proportionales includuntur, facientes nihilominus partes aliquotas actu finitas, & totum motū actu finitum, per quem omnes partes aliquotæ spatij actu finitæ, & totum spatium actu finitum tempore etiam finito pertransit mobile.

Quomodo terminētur qualitates quoad intensionem, vt sunt dispositiones formarum substantialium.

Explicatum est iam quomodo terminentur qualitates secundum se consideratæ, quantum ad intensionem. Sequitur autem ordine debito explicandum, quomodo terminetur intensio earum, vt sunt dispositiones formarum substantialiū, in quo minor est difficultas. Et ideo breuiter explicanda est. Primo quidem quantum ad terminum magnitudinis, quem dicimus habere intrinsecum, ita vt ad tantam possint peruenire intensionem, vt maiorem habere naturaliter repugnet, vt ignis petit intensionem caloris vt octo, ita 174

vt

vt maiorem non poſsit habere naturaliter, ſiccitatem vero fortè vt ſex, vel quid ſimile; & hos gradus habēt pro terminis intrinſecis magnitudinis ſuæ intenſionis, & eadem eſt ratio de cæteris qualitatibus ſecundũ proportionem in ordine ad formas ſubſtantiales, cuius diſpoſitiones ſunt, & hoc eſt verum de diſpoſitionibus ſimultaneis. De termino vero paruitatis via generationis, quæ conſideratio pertinet ad diſpoſitiones præcedentes introductionem formę, diuerſo modo loquendum eſt ſecũdum diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium: nam qui tenent accidentia eſſe in ſola materia tamquam in ſubiecto inhæſionis, & propterea eadem manere poſſe in genito, quæ erant in corrupto, dicent diſpoſitiones habere terminum intrinſecum paruitatis, ita vt talis gradus intenſionis requiratur ad introductionē talis formæ, & expulſionis oppoſitæ, vt cum minori non poſsit vna introduci, nec expelli altera; vt ad introductionem formæ ignis, & expulſionem formæ ligni ex parte materiæ requiri calorem vt ſex; ita vt cũ minori introduci nõ poſsit vna, nec expelli altera. Qui vero putant ſubiectum accidentium eſſe compoſitũ, & propterea non poſſe vlla accidentia eadem numero quæ erant in genito manere in corrupto, non poſſunt concedere diſpoſitionibus terminum intrinſecum paruitatis ſuæ intenſionis, quia non poteſt eſſe verum cum hac opinione, quod talis gradus caloris requiratur ad introductionem formæ ignis, & expulſionem oppoſitæ, ita vt cum minori non poſsit vna introduci, & expelli altera, quia talis gradus caloris debet eſſe in ligno tamquam in ſubiecto; nam ſi in igne ſit, non expelletur ab eo forma ligni, nec introducetur forma ignis; in ligno autem eſſe non poteſt, quia quamdiu eſt in ligno, non poteſt eſſe expulſa forma eiuſdem ligni, nec introducta forma ignis; vnde ſequitur intenſionē diſpoſitionum non poſſe cum hac opinione habere terminum paruitatis intrinſecum, ſed extrinſecum tãtum, ita vt verum ſit, cum tali gradu caloris non poſſe permanere formam ligni, ſed expulſam eſſe, & introductam formam ignis, cum quacumque tamen minori non eſſe expulſam illam, nec introductam hãc, ſed expelli in fieri, hoc eſt, toto tempore, quo diſpoſitiones non attingunt illum gradum agere cauſam efficientem ad expulſionem vnius, & introductionem alterius; vno igitur, vel alio modo loquendum eſt de termino paruitatis ſecundum diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium. Itaque vniuerſaliter verum eſt, intenſionem qualitatum, vt ſunt diſpoſitiones formarum ſubſtãtialium, terminari ad certum gradum, tam verſus magnitudinem, quàm verſus paruitatem; ſed verſus magnitudinem termino intrinſeco, qui dicitur *maximum quod ſic*; verſus paruitatem vero termino etiam intrinſeco, qui dicitur *minimũ quod ſic*; vel ſaltem extrinſeco, qui vocatur *maximum quod non*. Probatur vtrumque hoc argumento. Quælibet forma ſubſtantialis habet perfectionem determinatam, non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum differentiam indiuidualem: ergo petit pro ſuo eſſe, atque introductione in materia determinatũ gradũ diſpoſitionis, quãtũ ad intenſionē. Probatur cõſequẽtia, quia inter formã ſubſtantialē, & diſpoſitiones ad eã requiſitas debet eſſe proportio præcipuè ſecũ-

dum gradum intensionis, à quo sumitur determinata perfectio qualitatis, vt est dispositio ad formam.

De termino intensionis qualitatum supernaturaliũ.

175 Qualitates supernaturales vocãtur gratia, & charitas, ac cęteræ virtutes, quæ cum eis infundũtur nobis à Deo, vt ab agente supernaturali, & intenduntur duobus modis, videlicet ex opere operato, hoc est ex virtute sacramentorum, si dignè recipiantur, vel per nostros proprios actus bonos in gratia, & charitate factos; & quãuis ad Theologiã propriè pertineat agere de intẽsione harum qualitatum, sicut de qualitatibus ipsis, vt tamen completa sit disputatio de terminis qualitatum quãtum ad intensionem, breuissimè agendum est de terminis intensionis earum; habent enim suos gradus, vel graduales partes intensionis qualitates istæ proportionales, & aliquotas, in quas diuidi possunt in infinitũ, sicut qualitates naturales, & corporeas; sed differunt ab his, quia non sunt dispositiones ad formas substãtiales, sed solum sunt supernaturales quædam participationes diuini esse supernaturalis, per quas anima nostra maximè perficitur. Et de termino paruitatis earum nullũ video dubitantem, sed omnes tenent non esse eis concedendum intrinsecum, ita vt tam minima detur gratia, vel charitas in anima, vt minor, vel minus intensa dari non possit, sed data quacũque, potest dari alia minus intẽsa in infinitum; quod absolutè verum est de his qualitatibus secundũ se sumptis: sed quia per sacramenta infunduntur animæ secundum mẽsuram dispositionis, contingit aliquando, vt nulla sit dispositio in anima, vt in pueris baptizatis ante vsum rationis, & tunc datur eis minima gratia determinata per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, non absolutè, & secundum se, quia secundũ se minor esse potest, sed accidentaliter, & ex suppositione in ordine ad subiectum nullam habens dispositionẽ. Solum potest esse dubium de termino magnitudinis earum quãtum ad intẽsionem, an intrinsecus sit; ita vt ad talem gradum intensionis peruenire possint, vltra quem non possint intẽdi, vel dato quocumq; gradu maiorem habere possint in infinitum.

Et prima opinio tenet, quod qualitates istæ secundũ propriam naturam habent terminum intrinsecum suæ intẽsionis versus magnitudinẽ, ita vt ad talem gradũ peruenire possint, vltra quẽ repugnat intendi etiã per potentiam Dei absolutam, & talem gradum summum habere dicunt gratiam habitualem Christi, quæ si posset intendi, posset etiam dari alia maior, & melior, quod est absurdum. Ita Scotus in 3. distinct. 13. quæst. 4. §. *Ad primam quæstionem dico.* Quem sequuntur Durand. ibidem, & Caiet. 3. parte, q. 7. art. 12. 176

Probatur primo, quia si accipiam gratiam vt vnũ, & intendatur quantum possibile est per potentiam Dei absolutã; certum est non posse amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatũ gradum intẽsionis, & talis gradus eiit *maximũ quod sic* intẽsionis eius; cũ non possit amplius intendi: vel non habebit determinatũ gradũ intẽsionis; sed intensionẽ actu infinitam, quod est impossibile, cum infinita intensio, sit infinita perfectio repug::ans creaturæ. Secundo, si gratia, & charitas non habent terminum intrinsecum suæ intẽsionis, sed

sed dato quocumque gradu possunt maiorem intensionem in infinitum suscipere, sequitur posse esse actu infinitas secundum intensionem. Probatur consequentia, quia totã intensionem, quam possunt habere successiuè, potest Deus per absolutam potentiam simul eis tribuere; sed intẽsio earum potest successiuè esse maior in infinitum: ergo possunt simul habere à Deo actu infinitam: consequens autem probatur falsum, quia gratia actu infinita secundum intẽsionem non potest recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis sit finita: ergo necesse est gratiam, & charitatem habere terminum intrinsecum suæ intensionis versus magnitudinem, quem si non habeant, poterit gratia cuiuslibet hominis in hac vita existentis maiorem habere intensionem, quàm gratia cuiuscũque beati, contra illud Matthæi. 11. vbi de Ioanne Baptista, qui habuit perfectissimam gratiã, dicitur: *Qui autem minor est in regno cælorũ, maior est illo.*

177 Secunda opinio affirmat has qualitates supernaturales nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis in sua intẽsione, sed dato quocumque gradu intensionis quantũcumque maximo posse adhuc intẽdi in infinitum. Ita D. Thomas de gratia, & charitate 12. q. 24. artic. 7. & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intensio alicuius formæ solum ex triplici capite potest esse finita, nempe ex parte ipsius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intensionis, vt non possit illum excedere, quin varietur essentia eius, & in aliam speciẽ conuertatur: vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendẽdam talem formã limitata est, ita vt vltra certum gradum non possit eam intendere: vel ex parte subiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita est, & ideo non potest recipere formam, nisi cũ determinato gradu intẽsionis. Sed ex nullo capite habẽt qualitates istæ terminum intrinsecum magnitudinis: ergo nõ est eis cõcedendus. Probatur minor, nã qualitates istę supernaturales sunt immediatæ quædam participationes diuini amoris supernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; sed participatio ista nullum habet ex se terminum, nisi quẽ ei præfigit Deus ipse eam diligens: ergo non habet ex se terminum intrinsecum suæ intensionis. Virtus etiã Dei agentis supernaturalis, à quo infunduntur gratia, & charitas in anima, de se est infinita, vt constat; & tandẽ capacitas subiecti, quod est anima, non diminuitur, sed augetur per has qualitates, ita vt quo plus intensionis earum recipit, plus etiam recipere possit, quia quo plus recipit, eo fit obiectum maioris dilectionis, per quam gratia & charitas eius intendi debet; ergo ex nulla ex parte postulat terminum intrinsecum.

Ad primum argumentum Scoti negandum est, quod supponit, nempe gratiam vt vnum posse intendi à Deo quantum possibile est, quia tota intẽsio, quam potest suscipere, nõ est determinata, sed infinita in potẽtia, ita vt data quacumque possit semper habere maiorem; id autem, quod non habet actualem terminum vltra quem procedere non possit, licèt habeat esse finitum, sed nõ determinatum ad talem gradum, quod verò non habet esse sic determinatum, nõ potest totum simul produci extra causas, quia quidquid producitur 178

extra causas, sub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum esse potest diuisio continui, quæ semper est actu finita, sed infinita in potentia, nullum habens terminum, vltra quem procedere non possit: & tamen non sequitur quod omnes diuisiones possibiles continui possit Deus simul facere: sic ergo dicendũ est, intensionem qualitatum supernaturalium esse actu finitam, sed infinitam in potentia, & ideo repugnat totam simul produci à Deo, vel intendi qualitatem, quantum possibile est.

Ad secundum, neganda est consequentia, quod intensio harum qualitatum possit esse actu infinita. Et dum dicitur posse Deum simul facere quæcumque facit successiuè, negandum quoque est, etiam in rebus permanentibus, nam si perfectio earum actuali termino careat, vltra quem non possit crescere, impossibile est totam eius perfectionem actu produci extra causas; quia quod non habet esse actuale determinatum, non est actu producibile totum extra causas, vt probat diuisio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe capacitatem animæ omnibus modis esse finitam, negamus, quia licet sit actu finita, ita vt non possit recipere gratiam actu infinitam, sed quidquid gratiæ actu recipit, finitum esse debeat, est tamẽ infinita in potẽtia, ita vt semper possit intensionem gratiam recipere. Ex quo euidenter sequitur, gratiam, quã recipere potest, non habere terminũ intrinsecũ magnitudinis quoad intensionem, sed extrinsecum tantùm, & terminus iste non est alius, quàm gratia actu infinita, quam recipere non potest (sed nec possibilis est) bene tamen quamlibet finitam sine termino. Et quod tandem additur, ex hoc sequi gratiam hominis in hac vita existentis, posse esse æqualem, immo maiorẽ gratia cuiuscumque beati, distinguẽdum est: nam secundum intẽsionem, æqualis, & maior esse potest per potentiam Dei absolutam, sed secundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuslibet beati ex dignitate, & qualitate actus beatitudinis, semper est maior quacumque gratia viatoris; in quo sensu intelligũtur verba Scripturæ allata.

179 De gratia tandem Christi Domini eodẽ fere modo respondet D. Thomas 3. p. q. 7. artic. 12. dupliciter sumi posse, nempe secundum intensionẽ, aut secundum dignitatem, quam habet ex tali persona, hoc est, ex vnione naturæ humanæ ad Verbum, quam sequitur, atque etiam ex alijs effectibus ex eadem vnione prouenientibus. Et si sumatur secundum intensionem præcise, concedendum est, posse Deum de potentia absoluta facere aliam gratiam intensiorem in infinitum, & ideo maiorem, & meliorem secundum hanc cõsiderationem, quàm sit gratia Christi, repugnat tamen fieri aliquid maius, & melius eadẽ gratia secundo modo considerata, etiam per potentiam Dei absolutam, quia nec possibile est, sequi maiorem, aut excellentiorem vnionem, nec reperiri in persona digniori, aut in altiorem finem ordinari. Et adhuc secundum intensionem considerata gratia Christi dicitur summa, in hoc sensu, quia non potest dari maior secundum potentiam ordinariam, quamuis non sit summa. Reliqua vero, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda sunt.

De terminis qualitatũ naturalium quoad extensionem.

180 Eodem prorsus modo loquendũ est de qualitatibus naturalibus quoad extensionẽ, ac loquuti sumus de intensione earũ; & ita dicendum primo, non habere terminũ intrinsecum magnitudinis; sed ad quascũq; partes subiecti posse se extẽdere in infinitum, ita vt si dari potest corpus actu infinitum, ad totum illud posse se extendere qualitatẽ. De termino etiam paruitatis intrinseco via generationis, dicendum est, qualitatibus non conuenire, etiam vt sunt dispositiones formarum substantialium, nam licet substantiæ cõcedatur determinata quãtitas, sub qua generari potest, & non sub minori, adhuc in tali minimo non haberet minimam extensionem calor, vel frigus, vt dispositiones sunt; sed prius in medietate eius proximiori agenti introduceretur, & prius in medietate illius medietatis in infinitum, ita vt nullà detur tam parua extensio eius, quin data sit prius minor in infinitum. Solum ergo conceditur eis terminus extrinsecus extensionis, qui videtur esse punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendantur, prius extenduntur ad minorem. Et eisdem rationibus, quibus probatum est, non habere terminos intrinsecos magnitudinis, & paruitatis, quoad intensionem, probandum est, nec eos habere quoad extensionem, non sunt tamen eadem argumenta repetenda, sed applicanda, quod facili negotio fieri potest.

QVÆSTIO VIII.

De subiecto alterationis, & aliorũ accidentiũ corporeæ substantiæ, an sit sola materia, vel compositum?

Inter alias differẽtias, quas Aristoteles assignauit inter generationẽ, & corruptionẽ ex vna parte, & alterationem ex alia, vna fuit ex parte subiecti, quia per generationẽ solum mutatur materia à priuatione vnius formę ad eamdẽ formam; per alterationẽ vero mutatur cõpositum secũdum diuersas passiones, quæ ei possunt accidere, hoc est, secundũ diuersas qualitates. Propterea sicut de subiecto generationis suo loco dubitatũ est, an sit materia, vel compositũ, ad quod terminatur, ita de alteratione dubitamus modo, an sit cõpositũ, vel sola materia. Et cũ idẽ debeat esse subiectũ motus, & termini, quia subiectum mouetur propter terminum adquirendum, & terminus in quem tendit alteratio, sint qualitates, de his est eadem quæstio, an sint in materia prima vel composito. Et tandem cũ qualitates corporeæ ad quas terminatur Physica alteratio (de qua sola agit Aristoteles, & cum eo nos) inhæreant substantiæ media quantitate sicut cætera accidẽtia corporea in eodẽ subiecto, in quo fuerit quãtitas, erunt qualitates istæ cum suis alterationibus, per quas producuntur, atq; etiam cum cæteris corporeis accidẽtibus. Propterea procedit quæstio de quãtitate primo, & consequẽter de qualitatibus, cæterisq; accidẽtibus corporeis, quæ duplicia sunt; quædã incõpleta, vel quasi partialia, quæ ex propria natura parti, & non toti conueniunt, vt relationes par-

partium inter ſeſe, & ad totum; atq; etiam generatio, & corruptio ſubſtãtialis, & his ſimilia, de quorum ſubiecto conſtat, quod non ſit compoſitum, ſed partes ipſæ, nempe forma, vel materia: quare de his non procedit quæſtio, ſed de alijs, quæ conueniunt quidem compoſito, atque etiã materiæ, vt quantitas, & reliqua accidentia corporea, de quibus merito dubitatur, an in hac, vel potius in illo ſint tamquã in proprio ſubiecto. Sed adhuc ſubiectum duplex eſſe poteſt, inhæſionis, & denominationis, vt in ſimitate conſtat, cuius ſubiectum inhæſionis eſt naſus, denominationis vero totus homo, qui denominatur ſimus, à ſimitate exiſtente in ſolo naſo; non ergo inquirimus de ſubiecto denominationis, ſed inhæſionis tantum. Quod adhuc eſt duplex, proximum, & remotum; proximum eſt, cui proximè inhærent accidentia, remotum, cui inhærent ratione proximi. Procedit autem quæſtio de ſubiecto inhæſionis proximo non remoto.

182 Et prima opinio aſſerit non eſſe compoſitum, ſed materiam: ita Auerroes in lib. de ſubſtantia orbis, & 1. lib. Phyſ. comm. 63. quibus locis docet in materia prima eſſe quaſdam dimenſiones interminatas illi coæuas, hoc eſt à principio, quo creata eſt, ei inhærentes, & numquam ab ea ſeparabiles, ſed ingenerabiles, atq; incorruptibiles. Per dimẽſiones autẽ interminatas intelligit quantitatẽ, quæ quãtum eſt ex parte ipſius materiæ, in qua inhæret, nec certam aliquã raritatem, vel denſitatem, nec certum terminum ſuæ magnitudinis, aut paruitatis, nec aliquam determinatam figuram poſtulat. quãuis à parte rei determinatam ſemper figuram habeat, atque etiam aliquẽ terminum magnitudinis, aut paruitatis ſecundum exigentiam formæ ſubſtantialis. Quantitatem igitur interminatam aſſerit eſſe in nuda materia tamquam in proprio ſubiecto, & ſemper cum ea perſeuerare eamdem numero in omnibus generationibus, & corruptionibus: & cum cætera accidentia corporea inhæreant ſubiecto mediante quantitate, in eadem materia eſſe. Ita etiam ſentiunt Simplicius. 1. lib. Phyſ. text. 69. Philop. 1. lib. de generat. text. 33. & 40. Ammonius in Prædicamento quantitatis. Gregor. in 2. d. 12. q. 2. artic. 1. Aureol. apud Capreol. d. 13. q. 1. in argum. contra. 3. concl. Marſilius. 1. lib. de generat. q. 7. Venetus in ſumma de gen. capit. 54. Ægidius 7. Methaph. q. 4. Nimphus. 8. Meth. diſp. 4. Zimara theorem. 46. & à quibuſdã citatur pro hac ſententia D. Tho. in 4. d. 11. q. 1. ar. 2. queſtiũcula 4. Sed ſolum eam refert ad propoſitum illius quæſtionis, non ſequitur.

Sed tribus modis intelligitur hęc ſententia à recentioribus, qui eam ſequuntur. Multi enim ſolam, & nudam materiam aſſerunt eſſe ſubiectum proximum quantitatis, & omnium accidentium materialium; ita vt ipſa per ſe, & ſine adminiculo formæ ſufficiens ſit ad recipienda hæc omnia accidentia, & formam ad id non eſſe vllo modo neceſſariã, quãuis non poſsit eſſe materia in rerum natura ſine illa naturaliter; & ita ad recipienda accidentia ſolum ſe habeat quaſi comitanter: vnde cum nõ dependeat receptio accidentium in materia ex vnione formæ cum ea, nec etiam deſinunt eſſe in materia per ſeparationem formarum, ſed eadem numero, quę erant in corrupto, permanent in genito. Alij vero materiam quidem ſubiectum inhæſio-

nis

nis omnium accidentium esse concedunt, non tamen nudam, sed prius vnitam formæ, ita vt non possit ea naturaliter recipere sine forma: sed non ideo dicunt formam esse aliquo modo subiectum eorum etiam partiale, nam officium subiecti sola materia exercet; sed quia existentia actualis materiæ, per quam est in rerum natura ex se est imperfectissima, sicut materia ipsa: & propterea non potest materia per illam existere naturaliter, nisi vnita, & quasi fulcita per formam; nec etiam potest sustentare naturaliter accidentia, nisi informata, quia per informationem quasi perficitur, atque fulcitur existentia eius, vt possit esse subiectum eorum: consequenter asserunt separata forma in corruptione compositi desinere accidentia omnia, quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita, quæ erant in corrupta. Ita Conimb. 1. lib. de generat. cap. 4. quæst. 4. artic. 1. & alij.

183 Allj denique cum primis, & secundis conueniunt in eo, quod sola materia sit subiectum accidentium, sed dependenter à forma id habere docent, non tamen vt à causa formali extrinseca, vt secundi, sed tamquã ab efficienti, à qua procedit in hoc genere quãtitas, & cõsequenter cætera accidẽtia, ita vt à prima forma, quã materia habuit, processerint tamquã ab efficiẽti, à formis vero succedẽtibus tãquam à conseruante in genere causæ efficientis: quia non repugnat eũdem numero effectũ conseruari à Deo per diuersas causas secundas sibi succedentes. Et quod de quantitate dicitur, de cæteris accidẽtibus, in quibus conueniũt corpora genita cũ corruptis intelligũt; de his vero, in quibus dissimilia sunt, asserũt, de nouo procedere à noua forma: Et ideo nec omnia accidẽtia rei, quæ corrũpitur, permanere eãdem numero in re genita, nec omnia esse numero diuersa, sed quãtitatem cũ his, in quibus similia sunt, permanere eãdẽ numero: cætera vero, in quibus differũt corrumpi cũ substãtia, & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadẽ numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficientibus procedere.

Probant autem, quod materia sit subiectũ accidentiũ, in quo omnes isti authores cõueniunt testimonijs Aristot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 14. & lib. 2. tex. 27. vbi ait, quod dũ vnũ elementum transmutatur in aliud, non corrũpuntur omnia accidentia, sed permanent in genito illa omnia, in quibus assimilantur, vt quãdo ex aere generatur aqua, permanent in aqua genita trãsparentia, & humiditas aëris; cum non sit à quo corrũpantur. Sed non possunt permanere eadẽ accidẽtia, si sint in cõposito, tamquam in subiecto; cum non maneat idẽ cõpositum: ergo si eadẽ permanent, erunt in materia eadẽ numero permanente: & 1. lib. de generat tex. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas producuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tãquam in subiecto, circa quod operatur agens.

Probatur etiã innumeris pene argumẽtis ab eisdẽ, ex quibus hæc videntur mihi seligenda, quæ maioris momẽti sunt. Primũ, quia vt aliquid sustẽtet aliud tãquam subiectũ eius, hoc solũ requiritur, & sufficit, quod habeat entitatẽ realẽ extra causas, cũ actuali existẽtia, & subsistẽtia, sed hęc habet materia ex se, & non à forma,

vel cõposita, vt in 1. lib. Phys. probauimus: ergo sufficiēs est ex se ad sustētanda accidētia. Quod ex formis substātialibus materialib⁹ cōfirmari potest, quas materia sustentat, tãquã propriũ subiectũ earũ, in quo inhærēt, & à quo dependent, non minus, quã accidentales, & hoc ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, sine quibus non posset eas sustētare, quia quod nõ existit, nec subsistit in se, & ex se, non potest alia sustentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneũ subiectum omnium accidentium.

184 Secundo, probant compositum nõ posse esse subiectum accidentium in homine, in quo vnica est forma substãtialis, & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguunt; quantitas nõ potest esse in toto homine tamquã in subiecto, in quo inhæreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. Antecedens quantũ ad animã euidēs est, nam cum sit spiritualis, atq; indiuisibilis, non est capax quantitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de composito, quia repugnat accidens immediatè vnire composito per inhæsionem, quin immediatè etiam attingat sua vnione materiã, & formam per modum vnius, nam ex his vnitis constat compositum, & secundum probabiliorem sententiã non est alia entitas realis, præter materiã, formã, & vnionē: sed repugnat quantitatem, & accidentia corporea attingere animam rationalē, aut ei vllo modo inhærere: ergo non minus repugnabit inhærere composito cuius ipsa est forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum non potest agere, nisi in subiecto quanto, atque extenso: sed agens à quo procedit generatio substantialis, agit circa materiam, tamquam circa proprium subiectũ generationis: ergo generationi præsupponitur materia quãta, & extensa, non solum toto tēpore alterationum præcedentiũ, sed in instanti generationis. Probatur consequentia, quia in illo instanti agens naturale expellit à materia vnam formam, & introducit alteram: ergo agit circa illam. Et præterea in illo instanti materia est subiectum generationis, quę est actio extensa, atque diuisibilis, & ideo non potest recipi, nisi in subiecto diuisibili: in illo autem instanti non habet materia quantitatem præcedentis compositi, quod iam nõ existit, nec proinde accidentia eius, si in eo subiectãtur; sed nec potest pręcedere in materia quantitas cõpositi tunc geniti, quia generatio est via ad illud: ergo prior natura via executionis introductione formæ substantialis, & ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex quibus sequitur materiam secum afferre quantitatem, tamquam sibi coæuam, & proprium eius subiectũ esse, aliorumque accidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, nisi in materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliã per dispositiones præcedentes; sed non potest esse materia disposita, nec determinata in instãti generationis, in quo introducitur forma, si accidentia non fiant in ea tamquam in subiecto, sed in cõposito: ergo ita sentiēdum est. Probatur minor, quia licet toto tempore alterationis præcedentis intelligi possit materia disponi receptis dispositionibus in composito corrumpendo; sed in instanti generationis hoc iam nõ est: ergo non permanent dispositiones pręcedentes; sed nuda intelligitur 185

gitur materia omni forma substantiali, & accidentali: nuda autẽ materia nõ potest esse disposita, nec magis ad hanc, quã ad illã formã determinata, sed indifferens ad omnes. Quod manifestũ est in generatione animalis, ad quã requiritur materia organizata; cũ anima sit actus corporis Physici, & organici: esse autẽ organizatã in instãti generationis repugnat, cũ sit nuda, & organizatio nõ sit intelligibilis sine quãtitate, & accidentibus corporeis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali vna potius forma, quã altera propter defectũ determinationis, immo neq; vlla poterit introduci propter defectum dispositionũ. Et si dicatur primo sufficere dispositiones immediatè præcedentes, quæ licet iam non sint, sed ratione illarũ, aut quia eas proximo tempore habuit in se materia, quasi sigillata manet pro tali forma, potius quàm alia recipienda, quod est, dispositam simul, & determinatam esse. Contra hoc est, quod habuisse dispositiones tempore proximo, nihil reale intrinsecum est in materia in instanti generationis, sed sola denominatio extrinseca, ratione cuius, nec disposita, nec determinata tunc erit materia, quia dispositio, & determinatio non sit, nisi per aliquid reale intrinsecum in re disposita, ac determinata: ergo esse actu dispositã, & determinatam non potest intelligi, nisi per aliquid reale, & intrinsecum actuale in ea: quare non sufficit denominatio extrinseca ex præcedẽtibus dispositionibus adquisita. Si vero dicatur secundo, dispositam esse materiã, atq; organizatam in instanti generationis per dispositiones, quas secum affert in eodem instanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere causæ efficientis, & in hoc genere sint posteriores, sed in genere causæ materialis, vt præparant materiã pro introductione eiusdẽ formæ præcedere possunt ordine naturæ. Contra hoc est, quod effectus in nullo genere causę potest esse prior sua causa efficiente, à qua recipit esse, & quã proinde supponit iam existentem in rerum natura: ergo cum dispositiones istæ sint effectus eiusdem formæ, à qua procedunt, necesse est eam præsupponant existentem in rerum natura, atque adeo informantem materiam, quia nihil intelligitur agere, nisi intelligatur existere.

Probatur tandem multis experiẽtijs, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eamdem quantitatem, figuram, organizationem, calorem, & easdem cicatrices, si quas habuit viuus: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant esse in toto composito iam corrupto, sed in sola materia eadem permanente. Sed respõdent nõ permanere eadẽ numero, sed specie; videri autẽ eadem numero propter maximam similitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, sed à sensu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, sicut decipitur, atque corrigitur cum iudicat solem, vel stellam longe minorem esse tota terra. Hæc tamen solutio aliquid valeret, si esset vrgens aliqua ratio probans prædicta accidentia nõ esse eadem numero, sed alia distincta, ac de nouo producta; sed nõ solum nulla datur talis ratio, sed potius dantur valde vrgentes, quibus probatur non posse esse alia numero distincta: ergo iudicio sensuum standum est; cum sit rationi consonum, & nullo modo corrigi debet. Probatur minor, quia si illa accidentia, quæ sunt in

186

in cadauere post mortem hominis, sunt distincta numero ab his, quę erant in eodem homine viuo, necesse est assignare aliquam causam determinatam, & particularem á qua producantur: constat vero nullam dari, quia siue naturali morte ab aliqua interna causa, & naturali, siue violẽta, á causa extrinseca intereat homo, nulla talis causa datur, quæ possit producere nouam quãtitatem, nouã figuram, nouũ calorem, & cicatricẽ, quia plura ex his non sunt necessaria pro forma cadaueris, sed impertinenter omnino se habent ad quamlibet generationem nouã. Recursus autẽ ad vniuersales causas, vel ad primam, à quibus producantur, nullũ habet fundamentũ, quia nullus effectus fieri solitus à causis particularibus, fit à solis vniuersalibus, vel à prima, nisi vrgẽte necessitate, & deficiẽte causa particulari, in proposito vero nulla vrget necessitas, vt per se est manifestum; ergo nec talis recursus admitti debet. Et si dicatur vrgentẽ rationem esse, quod accidẽtia subiectantur in cõposito, & ideo non possunt permanere eadem numero, sed alia distincta debere fieri, nec dari causam particularem, à qua fiãt, manifesta petitio principij est; cum supponatur id, quod probandum est, & pro ratione afferatur id, de quo est tota controuersia.

187 Secunda opinio asserit, quantitatem, & cætera accidentia corporea esse in composito tamquã in proprio adæquato, atq; immediato subiecto inhæsionis, ad materiam vero quadã tantum ratione in adæquata comparari. Ita D. Thomas expresse multis suæ doctrinæ locis, sed præsertim quæstione vnica de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. artic. 6. Albertus Magnus in summa de homine par. 2. quæstione an nutritio fiat ex simili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Capreol. in 2. d. 13. q. 1. concl. 2. & 3. & d. 8 q 1. conclus. 6. Caietan. in opus. de ente, & essentia, cap. 7. q. 16. Sonzin 8. Methaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent capit. 81. q. 2. & 3. Soto 1. libro Phys. q. 7. & videtur nobis, si non facilior, probabilior tamẽ, & magis conformis doctrinæ, & principijs Aristotelis.

Probari posset hoc secundum multis testimonijs Aristotelis, sed pręclara sunt hæc. Cap. de substãtia in prędicamentis. Postquam probauit tam prædicata substantialia, quã accidentalia realiter esse in primis substantijs, quæ sunt substantiæ singulares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorum, vt homo, animal, viuens, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne subdit, *Nõ ergo existẽtibus primis substãtijs impossibile est aliquid aliorum esse.* Nomine autem aliorum, non sola vniuersalia, & substãtialia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expresse docet substare primas substãtias: ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidẽtia, & consequenter in eis esse tamquam in subiectis, & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipuè probat aduersus eos, qui dicunt materiam sufficiens subiectũ quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita vt in ratione subiecti non dependeat à forma, vel composito, & ideo corrupto cõposito eadẽ numero accidẽtia permanere. Sed respõdent primo, nõ loqui Aristotelem de primis substãtijs in particulari, sed vniuersaliter de omnibus, ita vt sensus sit, destructis omnibus primis substãtijs, & non genitis de nouo alijs nullum

lum accidens earum permanere Sed hæc solutio valdè aliena est à verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantijs particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionẽ substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideo secũdò respondẽt loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totã suam entitatem, ita vt non solum forma desinat esse, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantijs impossibile est remanere accidentia. Hæc tamen solutio non minus est contra mentem Aristotelis, quàm præcedens, quod sic probo. Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundum totam entitatem, quia hæc est anihilatio: ergo nõ potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expresse 1. lib. Phys. esse incorruptibilem; ergo non putauit possibile, quod prima substãtia corrumperetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutũ esse ex suppositione cuiusdam impossibilis; probatur esse falsum, quia loquitur expresse de primis substantijs, quæ verè corrumpuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium subiectum accidentium esse compositum, & nõ materiam.

188 Et in hoc 1. lib. de generat. cap 4. tex. 23. asserit generationem substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectũ alterationis est compositum manẽs sub vtroque termino, hoc est, sub vno, & alio contrario accidenti, inter quę versatur alteratio; vt subiectũ calefactionis est aqua, vel lignum, quia manet modo sub frigore, quod est terminus à quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solum suscipit mutationem secundum diuersas passiones, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur: subiectum vero generationis substãtialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidẽtia corporea esse in composito tamquam in proprio subiecto. Verba eius sunt. *Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrarijs existentibus.* Sed respondẽt subiectum alterationis esse compositũ, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui proprissime loquitur de subiecto inhæsionis, totum vero ratione partis non est subiectum inhæsionis, sed solum denominationis, vt in simitate constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum inhæsionis homo ratione totius, quia simitas non inhæret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per inhærentiam accidentis in vna illa parte, in qua sola aptum est, inhærere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo non est subiectum inhæsionis eius, sed solum denominationis. Quod vero Aristoteles de subiecto inhæsionis loquatur, euidẽns est, cum dicat, compositum transmutari per alterationem in proprijs passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit.

Sed clarius hoc idem constat ex 5. lib. Phys. capit. 1. text. 1. vbi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum: horum autem aliud quidem, quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo, motus manifestum est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

189 Sed probatur ratione, quod materia non possit esse primum, & adæquatum subiectum motus, sed cõpositum, materia vero ad summum inadæquatum, & remotum. Primo, quia illud est subiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod propriè, & adæquatè suscipit in se effectum formalem eius, vt subiectum proprium, & adæquatum albedinis, quod formaliter, & adæquatè est album; sed compositum suscipit in se primo, & adæquatè effectum formalem motus: materia verò, nõ nisi inadæquatè, & quasi remotè: ergo compositum, & non materia est primum, & adæquatum subiectum motus. Probatur minor, quia formalis effectus motus est moueri, sicut albedinis esse album: sed quod primo, & adæquatè mouetur quocumque genere motus est compositum: materia verò siue nuda accipiatur, siue informata forma inadæquatè tantum sicut pars, & ratione totius compositi: ergo hoc, & non illa est subiectũ primum, & adæquatum motus, & ex consequenti cuiuscumque accidentis producti per motum, quia idem est subiectum motus, & termini.

Secundo probatur eadem sententia ex potentijs, & actibus vitalibus, vt ex sensibus externis, & actibus eorum, quæ cum sint accidentia corporea, ponuntur in materia prima tãquam in proprio, & adæquato subiecto ab opinione opposita. Quod vero sint potius in cõposito, tenet expresse Arist. 2. lib. de Anima text. 66. vbi in hoc ait distingui in homine potẽtias sensitiuas, tã cognoscitiuas, quã appetitiuas ex vna parte, ab intellectu ex altera; quod intellectus non est potentia organica, hoc est, in organo corporeo inhærens, sed spiritualis inhęrens immediatè in anima rationali: appetitus autẽ sensitiuus, & sensus, quorũ cognitionem sequitur, sunt potentiæ organicæ, non inhærentes immediatè in anima, sed in organo corporeo, hoc est, in quadam parte determinata corporis, vt visus in oculo; vnde actus earum (inquit) non sunt actus animæ immediatè, sed totius coniuncti, nempe organi cõpositi ex corpore, & anima, siue ex materia, & forma; in quo residet potentia sensitiua, vt videre, & audire sunt actus oculorum, & aurium; siue potentiæ auditiuæ intra aures ipsas, vt in suo proprio organo residentis; ita vt à potentia ipsa sensitiua in illa parte residente eliciantur, & in eadẽ permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colliguntur. Primum est: potentiæ sensitiuæ immediatè sunt totius coniuncti, aut compositi ex corpore, & anima: nam ideo vocantur potentiæ organicæ; ergo immediatè inhærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tamquam à principio proximo, operante virtute potentiæ, & recipiuntur etiam in eo: ergo sunt in toto coniuncto tamquam in proximo subiecto, vt potentia visiua,

siua, & actus videndi in oculo, & non in sola materia prima, vt asserit opposita sententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à transeuntibus, quod istæ procedunt ab agente, & in eo non recipiuntur, sed transeunt ad passum ab eodem agente diuersum, & in illo tamquam in proprio subiecto inhærent, vt calefactio procedit ab igne tamquam ab agente, & transit ad aquam, in qua tā quam in subiecto recipitur: immanētes vero procedunt ab agente, & non transeunt ad passum distinctum, sed in eodem agente manent tamquam in proprio subiecto, sed actiones sensitiuæ sunt immanentes, vt Aristoteles, & vniuersa schola fatetur: ergo recipiuntur in eodem principio actiuo, à quo immediatè procedunt, vt visio in oculo: sed principium à quo proximè eliciuntur, est compositum ex organo, & potentia in eo residente, & non materia prima secundum se nullam habens actiuitatem respectu harum actionum; nec etiam materia prima vt informata anima, quia neque hoc modo sumpta elicit actū videndi, nec per potentiam sensitiuam; sed principium est totum coniunctum ex materia, & forma; vt docuit expressè Aristoteles, quod patet realiter esse distinctum à materia, etiam vt informata forma: ergo recipiuntur in eodem composito tamquam in proprio subiecto, & non in materia.

190 His argumentis ex eadem radice præcedentibus, respondere conantur aduersarij distinguendo actionē trāseuntem hoc modo. Actio transiens duplex est, vna quæ procedit ab agente, & transit ad passum, non solum ab eo distinctum realiter, sed extra illud existens, quo pacto calefactio procedit ab igne, & transit ad aquā, quæ est res alia extra ignem; & hæc est actio simpliciter transiens, quia nullo modo permanet in agente, sed extra illud transit. Alia est actio ab agente procedens, & transiens ad passum, quod licet sit res alia distincta ab eodem agente, sed non est extra illud: quia pars eius est intra ipsum clausa, & hæc est immanens simpliciter, quia intra agens ipsum permanet; transiens vero secundum quid, quia ad passum transit distinctum ab agente, quamuis intra ipsum manens, & tales sunt sensationes, quæ à potentia sensitiua, vel organo per ipsam sentiēte eliciuntur, & recipiūtur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur simpliciter, quia in materia organi inhærentes permanere dicuntur intra idem agens, sicut eadē materia intra ipsum est, quāuis ex eo, quod est distincta realiter ab eo, sicut pars actu, secundū quid possint transeuntes vocari, quia ad aliud transeūt quodammodo extra ipsum propter distinctionē realem. Quod vero Arist. asserit has actiones, sicut potentias, à quibus eliciuntur, esse totius coniuncti, hac distinctione explicari debet, nempe esse totius coniuncti, vt principij operantis, à quo procedunt, non tamen vt subiecti recipientis, sed solius materiæ: quod vero vocantur immanentes, verum est absolutè loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo adæquatè recipiantur, sed satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet; & consequenter sensationes ipsæ; quamquam ad aliud etiam transeant quodammodo extra organum existens propter distinctionem realem eiusdem materiæ ab eodem organo.

Hæc

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumēto satisfacere potest, quod probo primo à simili, nam si aqua calefiat ab igne secundum vnam partem tantum, & postquam sic est calefacta, remoueatur ab ea ignis, tunc tota ipsa aqua secundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in solam materiam illius partis, per frigiditatem summā, quā habent producendo in eam frigiditatē amissam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctum realiter ab agente, licet in eo includatur tamquam pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnam potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipsa tamquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motio procedens ab anima per aliā, includitur in anima ipsa tamquam aliquid eius; ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tamquam pars eius: satis est esse realiter ab eo distinctam, vt sensatio eadem sit actio trāsiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanētem vel transeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agente, sed si sensationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vllo modo, quod maneāt in principio agente; ergo nec erit vllo modo verum, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vllo modo principium actiuum sensationis, cum non possit esse principium actiuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostēdimus, nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actiuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potētiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc vero ab imperfectione materiæ aliena sunt.

Probatur tādem ex parte omniū, 191 quæ concurrunt ad sensationes, & primo ex parte speciei impressę, quia species est virtus obiecti, per quam vnitur potentiæ tamquam virtuti actiuæ, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendam talem sensationem; ergo nō inhæret in materia tāquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiam. Probatur consequentia, quia materia non est principium actiuum sensationis per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si fortè respondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tamquam principio actiuo ad operandū ex eo, quod inhæret materiæ eius, probatur hoc nō esse verum, nec sufficiens, quia species ita debet vniri organo operanti per potentiā, vt constituat vnum integrum, & totale principium actiuum operationis cū ea; sed non potest sic vniri per solam adhærentiam cum eo, & inhærentiā in materia; ergo falsum id est, atque insufficiens. Probatur minor, quia species debet vniri principio sentienti tamquam actus determinans potētiam,

tiam. & constituens eam sufficienter in actu primo tãquam repreſentans obiectum; ergo per realem & veram vnionem, nam per solam adhæsionem non potest efficere vnum principium vitalis cognitionis, sed tamquam forma extrinseca se habebit, necesse est ergo ei vniri tamquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per verã, & realem inhæsionem, quare organo debet inhærere species per se immediatè, & non sufficit, vt inhæreat materiæ. Secundo, probatur ex parte speciei expressæ, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiuè, vel nullo modo, sed solum speciem expressam immediatè per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundũ diuersos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tamquam rationem intrinsecam dicat vnionem formalem eiusdem speciei expressæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eamdem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo; ergo in eo debet inhęrere tamquam in subiecto. Probatur minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adequatum sentiens, atque cognoscens est organũ per eamdem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter species expressa, vt vitalis vnio sit cognitio obiecti, quod patet nõ posse fieri, nisi per realem inhærentiam in eo. Probatur tandem ex parte potentiæ sensitiuæ, & ipsiusmet actus sentiendi, hoc est, actionis realis sentiendi, si hęc interuenit in sensatione, quia repugnat accidens recipi in aliquo tamquam in subiecto inhæsionis, quin ei tribuat proprium effectum formalem; sed materia non est capax effectus formalis potentiæ sensitiuæ, neque actionis sẽtiẽdi; ergo repugnat, quod in ea recipiantur accidentia hæc tãquam in subiecto adæquato. Minorem sic probo, effectus formalis potentiæ sensitiuæ est constituere subiectum formaliter potẽs sentire, atq; cognoscere sensibile obiectũ, quod est esse formaliter potens elicere sensationem, vt principiũ actiuũ eius. Et effectus formalis sensationis est cõstituere subiectũ vt actu, & formaliter sentiens, sed materia nõ est formaliter potens elicere sensationem, vt principiũ actiuum eius, nec etiam formaliter sentiẽs, sed vtrumq; effectum formalẽ recipit adæquatè organum quod est cõpositum; ergo composito, & nõ materiæ insunt hæc accidentia tamquã subiecto adęquato.

Propterea recẽtiores alij his argu- 192
mentis conuicti fatentur potentias, & actus vitales, atq; etiã species sensibiles impressas, & expressas non recipi in materia tãquam in subiecto, sed in cõposito, nec priorem sententiam defendi posse de his accidentibus sed de cæteris imperfectioribus. Sed hic modus dicendi, (mea quidem sententia) probabilis nõ est, quia destruit imprimis vnicum fundamentum eiusdem sententiæ, quod omnes patroni eius præsupponant, & vi innituntur, nempe quantitatẽ esse coæuam materiæ, & prorsus inseparabilem ab ea, qua media omnia accidentia corporea inhærent eidem materiæ tamquam adæquato subiecto, in eaque permanent destructis formis substantialibus, atque compositis; vnde sequitur vel nullum medium

admittendum esse de his, vel illis ac-
cidentibus corporeis, vel fundamen-
tum ab omnibus admissum destrui,
cum eodem modo se habeat in om-
nibus; ideo modus iste medium po-
nens omni authoritate caret; & cum
probabile sit, quod pluribus, vel sa-
pientibus apparet, vt docet expressè
Aristoteles, sequitur nullam proba-
bilitatem habere.

Sed probatur ratione esse apertè
falsum argumentum ad hominem,
præsupposito illo principio, quod cũ
cęteris omnibus admittunt recẽtio-
res isti: videlicet omnia accidentia
corporea inhærere substantiæ media
quantitate, ex quo sic arguo. Potentię
vitales cum suis actibus, atque spe-
ciebus non inhærent materiæ, tam-
quam subiecto adæquato, sed cõposi
to; ergo cętera omnia accidẽtia cor-
porea inhærẽt etiam cõposito, & nul-
lum inhærebit materiæ, quod est cõ-
tra ipsos. Probatur consequẽtia, quia
accidentia hæc corporea sunt; ergo
inhærent composito media quanti-
tate; ex quo euidenter colligitur eã-
dem ipsam quantitatẽ inhærere etiã
eidem composito, & proinde cætera
omnia accidentia corporea. Probatur
hæc vltima consequentia, quia om-
nia debent inhærere media quantita-
te; ergo eidem omnino subiecto, cui
inhæret quantitas, quod est compo-
situm. Nec potest solui argumẽtũ, si
dicatur probare quidẽ de omnibus
alijs accidentibus, quæ sunt in ani-
malibus, vt de quantitate, & cæteris
ea media inhærentibus, non tamen
de eadem quantitate, & cæteris in-
hærentibus in reliquis corporibus
non sentientibus; nam hoc apertè fal
sum est, quia quãtitas, & reliqua ac-
cidentia corporea, quæ sunt in ani-
malibus, præter vitales potentias,
actus, atque species sunt eiusdẽ pror-
sus naturæ, & rationis, vt quantitas
corporis sensibilis, & insensibilis eius-
dem naturæ sunt, & similiter primæ
qualitates, atque secundæ; ergo om-
nes postulant idem subiectum. Qua-
re si ea, quæ sunt in animalibus, po-
stulant pro subiecto compositum;
euidenter sequitur, quod ea quę sunt
in cæteris corporibus insensibilibus,
idem compositum postulẽt, & in ma-
teria esse repugnet.

Probatur tandem ex augmenta-
tione viuentium, de qua duo docet
Aristoteles. Primo, quod sit verè, &
propriè motus terminatus per se ad
quantitatem. 5. lib. Physic. Sed termi- 193
nus motus debet produci per motũ
cum motus sit via, & fieri termini; er-
go per motum augmentationis pro-
ducitur quantitas: quod non potest
esse verum, si quantitas sit in mate-
ria prima tamquam in subiecto, nam
si ita sit, necesse est quantitatem cibi,
vel alimenti permanere in carne, in
quam conuertitur alimentum, &
vniri viuenti cum ipsamet carne per
mutationem producta; cum eadem
quantitas maneat in genito, & in
corrupto iuxta hanc opinionem; sed
non potest viuens simul adquirere
duplicem quantitatem: ergo præ-
ter hanc, quam affert secum mate-
ria alimenti, non potest produci alia
per motum augmentationis contra
expressam sententiam Aristotelis.
Respondent tamen pro opposita sen
tentia iuniores, augmentationem es-
se propriè motum terminatum ad
quantitatem, non de nouo produ-
ctam, sed resultantem ex vnione
quantitatis alimenti cum quantita-
te viuentis; nec Aristotelem vmquã
dixisse, quòd per augmentationem
producatur quantitas. Itaque exi-
stimant motum augmentationis ha-
bere pro termino producto vnio-
nem.

nem vnius quantitatis ad alteram, & consequenter maiorem quãtitatem ex vnione resultantem; sicut generatio hominis habet pro termino producto modum vnionis animæ cum corpore, & ideo totum hominem ex materia, & forma vnitis constantem: hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuersi; nam quidam præter indiuisibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotę quantitatis, qualia sunt pũcta in linea, ponunt modum alium diuisibilem coextensum partibus, quo vniuntur partes indeterminatæ quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmentationem, per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens. Hæc tamen sententia non solum est falsa, sed expressè contra Aristotelem, qui vbicumque de quãtitate, vel continuo loquitur, nullum aliud continuatiuum ponit pręter indiuisibile, quod vocat terminum communem, quo medio vniuntur, & continuantur partes. Quod vero sit falsa, probatur primo, quia eodem modo continuantur partes proportionales, vel indeterminatæ, ac determinatę, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniuntur, vel continuantur per modos vnionis indiuisibiles: eisdem vniri debent partes proportionales, vel indeterminatæ; & non debet multiplicari alius modus diuisibilis. Secundo, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuisibiles, & diuersos ab indiuisibilibus, quibus vniuntur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus modi: ergo diuersis indiuisibilibus vniri debent, quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem produci indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitam viuens augetur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est, qui numquam somniauit per motum augmentationis produci indiuisibile tantum, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum; est etiam falsa, quia indiuisibile quantitatis non potest produci per se motu successiuo, cum careat latitudine; nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent produci diuersi termini partiales, & continui; sed vnum indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiui, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuisibilium per motum augmentationis, quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia, sed in sola imaginatione eorum.

Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, quod per augmentationem non producatur quãtitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib de generatione, cap. 5. text 41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex vtroque est, vt quanta caro, sic quidem auget: etenim quãtum oportet generari, & carnem; secũdum autem, quod solum caro est,* 194

 nutrit,

nutrit, &c. Quibus verbis docet primo alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis, & augmẽtationis, in quantum in potentia est caro quãta, & compositum ex vtroque, nempe ex carne, & quantitate, sed diuersa ratione, nam vt caro in potentia est materia nutritionis, & vt in potentia quantum est materia augmẽtationis, sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiã actu quãtum per augmẽtationem. Probatur consequentia, quia vtrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem, & augmentationẽ. Sed fieri actu carnẽ per nutritionẽ, est produci carnem per eãdem nutritionẽ: ergo fieri actu quantum per augmentationem, cum ante illam esset quãtum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem. Secundo, docet eisdem verbis carnem quantam per nutritionem, & augmẽtationem factam, vel etiam non factam, compositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnũ compositum resultare ex vtroq; , nõ potest autem vnum compositum resultare ex duobus, nisi inter se vniatis: ergo sentit quantitatem vniri carni; carnem vero non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima euidentissimũ est: ergo ex mente Aristotelis quantitas vnitur composito, & nõ potest vniri ei, nisi vt forma vnitur subiecto per realem inhærentiam, sicut nec albedo vnitur corpori, nisi vt subiecto ad compositionem alii: ergo quantitas ex mente Aristotelis vnitur composito immediatè, cum quo componit totum quoddam accidẽtale, non vero materiæ, nisi remotè, & inadæquate. Quod vero sit contra rationem probo, quia ex ea sequitur primo, per motum augmentationis solum per se produci punctum indiuisibile, quo vniuntur duæ quantates; quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non est per se producibile per motum, vt euidẽter patet in cæteris motibus: sed ad summum potest consequenter produci cum parte termini,
quam continuat, vel terminat. Secũ- 195
do sequitur, quod si per motum augmentationis non producitur quantitas, sed præexistens in materia alimenti vnitur quantitati viuẽtis per continuationem, & fit vna numero, augmentatio viuẽtis, solum sit quædam iuxta positio vnius quantitatis ad alteram, sicut augmentatio ignis per iuxta positionem lignorum, vel vnius aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus improprissimam augmentationem ponunt, per iuxta positionem, propriam vero in solis viuentibus. Sed respondent adhuc saluari propriam augmentationem in viuentibus, quia non fit per quamcumque iuxta positionẽ, sed per intus sumptionem, & secundum omnes partes viuentis, per quas distribuitur alimẽtum iuxta exigentiam cuiuslibet partis. At in non viuẽtibus nõ fit iuxta positio secundum omnes partes, sed secundum aliquas tantum, quia non per intus sumptionem; & ideo pura quædam iuxta positio est, non propria augmentatio. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: nam quod iuxta positio fiat vno, vel alio modo, aut per omnes partes, conditiones sunt extrinsicæ respectu augmentationis, in quibus non consistit

pro-

propria ratio eius, sed solum in ordine ad proprium terminum, quæ est maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in substantiam viuentis, quã deperditum fuerat, vel quàm prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinseco distinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentium. Quod probatur hoc argumento. Si nutritio viuentis nõ esset productio partialis substantiæ per virtutem potentię vitalis, sed solum vnio substantiæ iam productæ etiam viuentis improprissima esset, etiamsi fieret per omnes partes viuentis, quia non esset operatio vitalis; nam ad vniendam vnam substantiam alteri per continuationem non est necessaria potentia vitalis, vel certe nõ specialis, vt patet in vnione alicuius partis abscissæ corpori viuenti: ergo multo minus erit propria augmentatio, si non sit productio quantitatis. Probatur consequentia, quia nec ad vniendam vnam quantitatem alteri per continuationem etiam secundũ omnes partes est necessaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui si iuxta ponantur ligna per omnes partes; non erit minus impropria augmentatio eius, ac est modo. Veritas ergo huius rei est, quod primo, & per se in eo consistit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam cõditionem consequuntur aliæ, sicut nutritio consistit in eo, quod producatur partialis substantia viuens tali modo: & ex hoc probatur efficaciter non dari propriam augmentationẽ, quam in viuentibus posuit vbique Aristoteles, posita quantitate in materia prima tamquã in subiecto, quia non potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autẽ hæc nostra sentẽtia melius intelligatur, & argumenta opposita commodius soluantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. tex. 2. substantiam quæ est primum ex decem prædicamentis, tripliciter sumi; primo pro materia, quæ secundum se non est hoc aliquid, hoc est, non est substantia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potentia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quæ etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cũ materia fit completa substantia distincta realiter ab vtraq;. Et pro hac accipitur tertio modo, atque proprissimo substantia, quæ cum habeat esse à forma substantiali, habet etiã plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secundum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substantiæ nõ sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione formę substantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes est substantia quędam completa cõposita ex materia, & forma, quæ est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quẽlibet gradũ essendi sequuntur quædã proprietates, vel accidentia, vt gradum substantię esse susceptiuam accidentium, vel ea posse sustentare, gradũ corporis, trina dimensio quãtitatiua, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis est propria passio substantiæ corporeę, quia eo ipso quod substantia corpus substãtiale est, immediatè est susceptiuum corporis quãtitatis, per

quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietas generādi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substātiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materię sequitur gradum corporis, quantitas; risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed pars hominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inhæret tamquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substantiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quantitatis non conuenit materiæ, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, & ab eis realiter distinctæ, & ideo nec inhæret materiæ tamquam proprio subiecto, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, quia hæc sola est, quæ proximè, & adæquatè suscipit effectum formalem eius, nempe extensam esse, ac diuisibilem in partes extensas.

197 Ad testimonia Aristotelis pro eadem sententia adducta respondeo, in primo loqui de eisdem accidentibus secundum speciem, quæ non corrumpuntur per se, quia non corrumpuntur à contrario, nam dū generatur aqua ex aëre, nullum habet contrariū à quo corrumpatur humiditas eius, nec diaphaneitas, aut trāsparentia; nam similia potius sunt in aqua, sed corrumpuntur per accidēs ad corruptionē subiecti, nēpe aëris, vt sæpe accidit in alijs generationibus. Nec secundum testimoniū habet vllam difficultatem, quia verum est alterationes præcedentes generationē versari circa materiam, nō tāquā circa subiectū adęquatū, sed inadęquatum, quia est pars ligni, vel aquæ circa quā versantur tāquā circa proximum, & adæquatum subiectū.

Ad primū argumentum neganda est maior, quod ad sustentandum aliud, requiratur, & sufficiat entitas realis cum existentia, & subsistētia: licet enim hæc requirantur, non tamē sufficiūt, sed requiritur amplius quod tale existens, & subsistens sit idoneum receptiuum eius; & quia materia est idoneum receptiuum formæ substantialis, tamquam substantialis potentia, ex qua educitur, vel cui vnitur, ideo proximè sustētat formas substantiales, & proximū est earum subiectum, non est tamē idoneū susceptiuū quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas, vt probauimus, proximè oritur à substantia corporea composita ex materia, & forma, tamquā propria passio naturalis eius, cum sit proximum susceptiuum trinæ dimensionis, & ideo habet se ad illam tamquam ad proprium, & immediatum subiectū, sicut cæteræ propriæ passiones se habent ad res, vel essentias, à quibus emanāt. Ad materiā vero habet se tāquam ad radicem, & quasi remotū, & inadæquatum subiectum.

Pro solutione secundi notandum est, primo, quantitatem, vt probauimus, sequi naturam corporis substātialis, vel substantiæ corporeæ: vnde non cōuenit homini, vel leoni, vt homo, & leo sunt, sed vt corpora; homo autem, vt est corpus substantiale, cōponitur ex materia organizata, & anima rationali, vt est forma corporis. Sed istæ partes duobus modis sumuntur, aut secundum se, vel omnes simul, vt vnitæ modo vnionis substantiali. Et primo modo

do constat non componere totum, sed secundo modo ita componunt, vt totum non sit alia entitas realis distincta ab eisdem, vt vnitis, bene tamen à qualibet, atque etiam ab omnibus secundum se acceptis. Secundo, notandum vnum accidens completum vnum primum subiectum postulare cui primo inhæreat, & cum quantitas inhærens homini, vt corpus est, sit vnum accidens completum, vnum postulat subiectum, ita vt in multis inhærere primo repugnet; & hoc subiectum, cui primo inhæret, est compositum ex materia, & forma corporis, & consequenter inhæret eisdem partibus, vt copulatim, & vnitæ accipiuntur, vel vt constituentes compositum omnibus quidem non tamen singulis, etiam vt copulatim sumptis, & vnitis, quia singulæ etiam, vt vnitæ alijs distinctã entitatem realem continent ab omnibus vt vnitis, & consequenter à composito, quod idem est realiter cum omnibus sic acceptis, non tamen cum singulis etiam sic acceptis. Et hoc quidem compositum, atq; etiam omnes partes, vt simul vnitæ ipsum constituentes recipiunt effectum formalẽ quantitatis, per quem fiunt extẽsæ, ac diuisibiles in partes integrantes eodẽ modo ex eis cõpositis; sed quælibet harum partium etiã vt vnita alijs, non participat eumdem effectũ quantitatis, nisi capax eius sit, vel eo modo, quo capax eius est. materia quidẽ tamquã primũ, licet inadæquatum subiectũ: ex quo etiã primo tãquam ex radice educũtur omnes formæ; forma vero, si materialis sit, non tamquã subiectũ, sed tamquam aliquid receptũ in materia extẽsa, quia quantitas non est accidẽs consequẽs formam, sed materiam, ideo non potest recipi in forma tãquam in subiecto etiam partiali. Si vero nõ sit materialis, sed spiritualis, atq; indiuisibilis, nullo modo recipiet effectum formalem quantitatis, neque id necessariũ est. Quod notissimis exẽplis probatur ab authoribus primæ opinionis necessariò concedendis; nã ipsi docent quantitatem primo recipi in materia, & per eam primo extendi materiam, & ratione materiæ formas substãtiales in eadẽ materia extẽsa receptas, atq; etiã extendi cõpositum, etiam si sit corpus humanũ; nihilominus negant animam rationalem, etiam si recipiatur in materia extensa, & sit pars corporis humani extensi, extendi, quia non est capax extensionis: ergo non mirum est, si extenso composito, tamquã proprio subiecto quãtitatis, nõ extẽdatur anima, quæ pars eius est, quia partes cõpositi non participant effectũ formalem in eo receptũ, nisi sint capaces, vel secundum capacitatem earũ. Quod alio exemplo non minus euidenti probatur, nam verum est compositum ex materia, & anima rationali non esse aliam entitatem realem distinctam ab eisdem partibus, vt simul sumptis & vnitis: nec est minus verum idem compositum esse substantiam corpoream, vel corpus vt quod. Et tandem verum est easdem 199
partes, vt simul sumptas, & vnitas realiter, & vt quod, esse corpus, & substantiã corpoream. Et ex hoc nõ sequitur, quod anima rationalis realiter sit substantia corporea, vel corpus, etiam vt quod partiale, sicut verũ est de materia. Et tota ratio huius exempli, & aliorum est, quia ea, quæ conueniunt realiter composito, atq; etiam partibus copulatim sumptis, & vnitis, non conueniunt etiam realiter singulis partibus, nisi eo modo

quo

quo concurrunt ad constitutionem eiusdem compositi; & quia materia concurrit tamquam primum, & radicale recipiens omnes formas, ita cõueniet ei, quod sit corpus, vel substantia corporea, vt quod partiale ita etiam cõuenit ei esse extẽsum, quod esse primo recipit compositũ à quãtitate, formis vero materialibus cõuenit alio modo longe diuerso, nam quia de potentia materiæ vt primo recipienti educuntur, conuenit eis esse substantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, sed solum vt quo; hoc est vt rationi formali tribuenti esse materiæ, & cum ea tamquam quo formali concurrẽti ad constitutionem totius; extẽsio vero tamquam quod eis conuenit, non vt subiectis etiam partialibus quantitatis, sed tamquam habẽtibus partes substantiales integrãtes, quarum ratione capaces sunt extensionis per receptionem in materia extensa. Animæ denique rationali non conuenit esse corpus, vel corporea substantia, tamquam quod etiã partiale, sed solum, vt quo: quia verum est constituere corpus, vel corporeã substantiam, tamquam formã eius; & ideo verum est etiam esse corpoream substantiam vt quo, quod nõ est aliud, quàm esse formam corporis, vel id, quo aliud est formaliter corpus, vel corporea substantia. Extensio vero non potest ei conuenire tamquam subiecto, etiam partiali; cũ hoc etiam repugnet formis materialibus, sed nec vt receptæ in materia extensa, quia cum non educatur de potentia materiæ, nec ab ea dependeat. materialis non est, sed spiritualis; ideo non habet partes substãtiales integrantes, quarũ ratione coextendatur materiæ, sed cum prorsus sit indiuisibilis, recipitur in ea absque participatione extensionis propter eius incapacitatem: solum ergo potest dici extensa vt quo, hoc est, vt principium formale tribuens materiæ gradum corporis, quem sequitur tamquam propria passio quantitas, & extensio.

Ex quibus ad formam argumenti 209 neganda est minor, quod non possit quãtitas recipi in homine, in quantũ est corpus substantiale. Et cum dicitur quantitatem receptam in homine necessariò attingere vnionem animæ cum materia, distinguendũ est, nam primo, & per se non attingit vnionem sicut neq; formam, etiã materialẽ, sed quasi secundariò, in quãtum modus ipse vnionis educitur de potentia materiæ, & in ea recipitur eo modo, quo de formis eductis de potentia materiæ dictum est. Vnde negandum est consequens, quod ex eo infertur, nempe debere etiã attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatim sumptas, & vnitas, non sequitur attingere quãlibet, etiam vt vnitam alijs, nam compositum eadem entitas est cum omnibus partibus, vt copulatim sumptis, & vnitis, non tamen cum qualibet, etiam vt vnita alijs, sed à qualibet etiam vt vnita distinguitur realiter, vt satis notum est secundum communem sententiam de distinctione totius à partibus: ideo sicut nulla earum, nec secundum se sumpta, nec vt vnita alijs realiter est compositum, ita nec realiter recipit necessariò effectum formalem, quem tribuit quantitas composito. Quod exẽplo signi vniuersalis copulatim sumpti in materia Summularũ facile ostendi potest, nã omnes Apostoli copulatim sumpti sunt duodecim, & tamen non sequitur, quemlibet, vel aliquem etiam, vt copulatim

sump-

sumptum cum alijs esse duodecim.

Ad tertium distinguenda est maior, quod agens naturale non possit agere, nisi circa materiam extensam: nam duo sunt genera actionũ, quæ agens exercet circa materiam. Primum est alterationum, per quas introducit dispositiones pro expulsione vnius formæ, & introductione alterius; & actiones istæ, cum sint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporeas inhærẽtes subiecto media quãtitate, in eodem cõposito recipiuntur cum eisdem qualitatibus, quia vniuersaliter verum est, in eodem subiecto recipi motũ, & terminum; actiones ergo istæ non versantur circa materiam, tamquã circa subiectum proximum, & adæquatum, sed remotum, & inadęquatum; circa compositum vero corrumpendum tamquam circa proximũ, & adæquatum, & vtrumq; extensum est, extensione quantitatiua compositum quidẽ primo, tamquam proximũ, & ad ęquatũ subiectũ quantitatis: materia vero tãquam remotum, & inadæquatum. Secundum genus actionum est, earũ, per quas non producuntur accidentia, sed forma substantialis educitur de potentia materiæ, & vnitur formæ, fitque ex vtraque compositum; & talis est generatio, quam propterea merito vocant actionem substantialem; quæ cũ habeat pro termino formali substantialem formam vnitã materiæ, in eadẽ materia recipitur cũ ea, non quidẽ, vt actu quanta, vel extensa, sed vt subiecto disposito toto tẽpore proximẽ præcedenti per quantitatẽ pręcedentis compositi; cæteraq; accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaq; materia prima, circa quam versatur generatio substantialis, tamquã circa propriũ, & adæquatum subiectum, semper est quãta, & extẽsa, quãtitate præcedẽtis cõpositi, vel sequentis, nõ tamẽ recipit in se actionẽ media quãtitate, vel eius ratione, sed ratione sui, atq; immediatẽ; sicut ratione sui, & immediatẽ recipit substantialẽ formã ad quã ordinatur per se, & immediatẽ eadẽ generatio tãquam ad terminũ formalẽ: cõmitanter ergo tantum se habet quantitas ad receptionem substantialis formæ, non tãquam ratio recipiendi. Quod vero dicitur generationẽ esse accidens extensum, etiã est distinguẽdum, nã si intelligatur ita esse extensum, vt media quãtitate recipiatur in subiecto, sicut cætera accidentia materialia, atque extẽsa, falsum est; cum immediatẽ, & per se recipiatur in materia, sicut recipitur forma. Si vero intelligatur esse extẽsam, quasi à posteriori, ita vt per quãtitatem consequentem compositum in eodem instanti generationis, coextendatur materiæ, sicut coextenduntur formæ materiales eductę de potentia eiusdẽ materiæ per eamdẽ generationem, verum est: habet enim generatio sicut formæ istæ suas partes integrantes entitatiuas, per quas capax est extensionis materiæ ratione quantitatis compositi, sicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quãtitas, & cætera accidentia sint in materia tamquam in proprio subiecto.

Ad quartum respondetur concessa maiori, quod non potest agens naturale introducere suã formam, nisi in materia disposita, & determinata pro tali forma: sed neganda est minor, quod nec sit disposita, nec determinata per dispositiones, quas habuit compositum corrumpendũ tẽpore præcedẽte instãs generationis, 101

S nam

nam licet illæ non maneant in instãti generationis, satis est immediatè præcessisse; cum verum sit virtute earum expulsam esse formã præcedẽtem, & introductam sequentẽ; quod sic ostendo: instans generationis est primũ nõ esse alterationis, & dispositionũ, quas per eãdem alterationem induxit agens, est etiam primũ non esse formæ substantialis, quæ corrũpitur, ergo virtute earum expellitur forma, etiãsi non existant in instanti generationis: euidẽs est consequentia, quia si Deus suspenderet cõsecutionem nouæ formæ, & vellet cõseruare materiã sine vlla forma, nõ minus sequeretur naturaliter expulsio formæ, quã modo sequitur per introductionẽ nouę: ergo sequitur sufficiẽter fuisse expulsam virtute earũ. Sed probatur antecedẽs, quia vel cũ dispositionibus præcedentibus tẽpore immediato potest naturaliter permanere in materia forma corrumpenda in instãti terminatiuo alterationis, vel nõ potest: si potest, ergo illud instãs non erit primum nõ esse eius in materia, quod patet esse falsum, cũ supponamus contrarium, suspendente Deo consecutionem alterius, & volente cõseruare materiã sine forma; si vero non potest permanere in eodem instanti terminatiuo alterationis, sed necessariò est expulsa, sequitur naturaliter esse expulsam virtute dispositionum præcedẽtium, quia non est aliud medium, per quod potuerit expelli ab agente, vt per se est manifestum. Ex quo infertur primo virtute etiam dispositionum præcedentium modo introduci nouã formam. Probatur consequentia, quia expulsionem vnius formæ, sequitur naturaliter introductio alterius. Secundo infertur virtute earumdem dispositionum sequi introductionẽ talis formæ determinatæ, vt ignis, exempli gratia, si dispositiones sint calor, siccitas, & raritas. Probatur consequentia, quia impossibile est naturaliter, quod expulsionem formæ ligni à materia virtute talium dispositionum sequatur alia forma, nisi ignis, nam tales dispositiones eam expellentes dicunt determinatum ordinem ad eam tamquam ad finem, in quem ab agente naturali ordinantur, & repugnat cuicumque alteri formæ. Tertio sequitur mate- 202
riam sic dispositam per tales dispositiones præcedentes sufficienter esse determinatam ad talem formam in specie, & ad talem etiam in indiuiduo: primum iam probatũ est, quia si expulsionẽ talis formæ per tales alterationes, & dispositiones nõ potest sequi, nisi forma ignis, determinata erit materia ad eamdem, & non aliã suscipiendam virtute talium dispositionum. Sed probatur etiam secundũ, quia medijs talibus dispositionibus, & alterationibus pręcedentibus à tali agẽte à tali proximo, & tali tẽpore, ex quibus sequitur in tali instãti terminatiuo eius expulsio talis formæ, determinatur idẽ agẽs naturale proximum à primo ad talem formam introducendam; cum ex se esset indifferens ad quamcumque aliã suæ speciei, & consequenter manet materia ex parte sua ordinata, ac determinata ad talem formam, & non aliam suscipiendam. Hic autem ordo, & hæc determinatio solũ fundatur in ordine naturalis cõsecutionis, quẽ habẽt formę inter sese respectu eiusdẽ materię dispositę talibus dispositionibus, atq; etiã in ordine naturali, quẽ habent dispositiones ipsę, ex eo, quo procedũt à tali agente, & dispositiuẽ expellũt à materia formam, quam habet, ad formam introducẽ-

dam

dam ab eodem agente eiusdem speciei cum ipso tamquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quod vero naturalis hæc ordinatio sit relatio realis intrinseca in materia fundata in actione, per quam producuntur dispositiones, vel sola denominatio extrinseca ab eisdem dispositionibus, nihil refert, quia sine relatione reali potest stare naturalis consecutio formarum, & dispositionum in materia, vt patet in anima, & cadauere, atque etiam in forma vini, & aceti, nam vt docet Aristoteles acetum non potest fieri, nisi ex vino: & quod sigillatio appelletur in materia talis determinatio, vel non, quæstio est de solo nomine, de qua nihil curandum est, dummodo res significata fundamentum habeat in natura rerũ. Ex quibus intelligitur, materiã sufficienter esse dispositam in instanti generationis per dispositiones præcedentes, licet in ea non permaneant, satis est enim virtute earum expelli formam oppositam, & introduci nouam, vt dicatur disposita, ac determinata, vt probatũ est: permanentia vero, vel præsentia earum non solum non iuuat introductionem nouæ, sed impedit modũ vnionis substantialis eius cũ materia, quia si illis medijs permanẽtibus in eadẽ materia vniatur forma, accidentalis erit vnio secundũ modum cum medijs accidẽtibus prius vnitis eidem materiæ fiat, quod nõ est admittendum, vt ergo substãtialis sit, non solum secundum rem, sed etiam secũdum modum necesse est, nudę materię vniatur forma, hoc est, nullo accidenti medio actu in ea existẽte, & prius natura ei vnito. Quod vero dicimus virtute dispositionum præcedentiũ expelli vnã formam, & introduci alterã, nõ ita intelligimus, vt tales dispositiones aliquid agant, in instanti, in quo non sunt, quia nec dum sunt, dicuntur aliquid efficere, sed solum in genere causæ materialis disponere materiã pro recipienda noua forma. Virtute igitur earum dispositam esse materiam, & formã antiquam expulsam, id tantũ esse dicimus, quod est, per immediatã præcessionem earũ in materia virtute talis agentis, & in tali tẽpore illo instanti terminato, nec posse formã antiquã permanere, nec aliam ab ea, quæ sequitur, introduci, quia talis est ordo præcedentiæ, & consecutionis inter formas, & dispositiones à tali agente procedentes, & in tali materia inductas, à natura constitutus, vt post dispositiones has, & hanc formam non posit alia sequi in materia.

Ad vltimũ, in quo afferuntur experientiæ, de quãtitate, organizatione, figura, cicatrice, & calore permanẽtibus in cadauere, negandum est antecedens, quod permaneãt eadem numero, sed permanent solum eadẽ specie, valde tamẽ similia, & propter maximam similitudinem iudicant sensus esse eadẽ numero, quẽadmodũ contingeret, si vidente aliquo ouum quoddã, supponatur eo inscio loco illius alterum valde simile in eodem loco, vel distantia, ac situ, certum est iudicare esse idem numero, iudicio quidẽ sensus falso. Quod absque dubio contingit, quia identitas, vel diuersitas numerica non est proprium sensibile, sed commune, sicut numerus. Circa sensibile autem commune, etiam debitè approximatũ falli possunt sensus externi: cum non sit proprium obiectũ eorũ, à quo specificãtur: quare corrigi debet ab intellectu, vel intellectus ipse sequẽs ductũ sensuum corrigi debet 205

à seipso iudicante potius secūdum naturas rerum, quàm secundum ea, quæ apparent sensibus. Ita ergo dicendū est in proposito, sensus decipi, vel intellectū sequentē ductum eorū, & iudicantem esse eadē accidētia numero in cadauere, quæ erant in corpore viuo, & rationem deceptionis esse maximam similitudinem eorū. Decipi vero satis probabiliter existimamus, propter rationes, quibus confirmata est nostra sententia, quibus fit valde probabilis, & ferè expressa in doctrina Aristotelis. Circa causam vero, à qua producuntur diuersa numero accidentia, non est maior difficultas, quā circa causam, à qua producitur forma cadaueris, nam plura ex eis sunt dispositiones eiusdē formę causam vero cadaueris non minus tenetur assignare opposita sententia, quàm nostra. Ad educendam igitur formam cadaueris de potentia materiæ in instanti corruptionis viuentis corporis, & productionem totius compositi, quod vocamus cadauer, omnes ferè concedunt concurrere vniuersales causas, vt Deum, & corpora cælestia. Tota
204 autem difficultas est, an præter causas vniuersales habeat aliquam particularem per se concurrentem cum illis, vel à solis vniuersalibus educatur illa, & fiat hoc Et quidam ex authoribus oppositæ opinionis, qui tenent eadem numero accidentia, quæ fuerūt in genito, permanere incorrupto, asserunt ab eisdem dispositionibus, à quibus expellitur anima tamquam ab instrumentis vniuersalium causarum educi formam cadaueris, & generari cadauer: ita sentiunt Conimb. lib. 1. de generatione c. 4. q. 12 art. 2. & q. 18. art. 3. Sed hæc sententia innititur duobus valdè incertis. Primum est, quod eadē numero accidentia permaneant in genito, & in corrupto. Secundum, quod dispositiones præcedentes in materia, non solū dispositiuè, & quasi materialiter, sed efficienter cōcurrant ad eductionē, & introductionē sequentis formæ, vt calor, qui producitur in ligno ad productionem ignis ex eo. Et hoc secundum, non solum est incertum, sed expresse cōtra D. Thomā, & cōmunē sententiā, vt inferius ostendetur. Ideo alij dicunt, non ab his dispositionibus, sed à causa particulari eas cōseruante instrumētaliter produci: hanc autem causam imprimis esse corpora intrinseca ambiētia, vt aerē, vel aquā iuxta temperamentum corporis: deinde partes quasdā non viuentes admixtas viuētibus, vt sunt humores, & spiritus vitales, & animales, & plura alia, quæ omnia cū non viuāt, nec informētur anima, permanent mortuo corpore, & concurrere possunt ad eductionē formæ cadaueris, tamquā similē animæ, cui pro materia, & instrumentis deseruiebant. Sed hæc sententia non videtur habere fundamentū in vera Philosophia: quod sic probo. Spiritus vitales, & animales sunt propria instrumenta animæ in ordine ad vitales operationes, humores vero sunt quasi partes secundariæ eiusdem viuentis ordinatæ à natura ad nutritionem, nempe, vt in partes viuentes conuertantur, vt patet de sanguine, atque etiā ad conseruationē vitæ, vt patet de eodem sanguine, & cæteris humoribus; ergo per se ordinantur omnes ad vitam, & conseruationem eius; sed forma cadaueris est incompossibilis in materia cū anima, & quodāmodo ei opposita, à qua expellitur, atq; etiam quasi terminus corruptionis vitę: ergo repugnat spiritus vitales, & animales,

sanguinem, & alios humores ordinari per se ad eductionem formæ cadaueris, & esse instrumenta per quæ effectiuè educatur, iam enim agerêt ad corruptionem corporis viuentis. Dicendum igitur est de forma cadaueris idem prorsus, quod de formis animalium imperfectorum, quę fiũt ex putrefactione terræ, naturali quidem consecutione educi de potentia materiæ, in qua tales dispositiones præcesserunt, nempe talis organizatio, talis figura, tale temperamentũ, & aliæ; nec dari causam efficientem particularem, à qua producatur, sed à solis vniuersalibus, & prima eas determinante ad tales effectus, cum eisque concurrente produci.

205 Quod probatur primo ex refutatione aliarum opinionum, à quibus nulla assignatur idonea causa particularis. Secundo experientia, quia repentinæ mortis iugulati nulla datur vel similis causa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel mẽbrorum, à qua produci possit dispositio congrua, & per se ordinata ad eductionem formæ cadaueris, sed respectu causarum particularium efficientium omnino per accidens sequitur: solum ergo potest esse talis consecutio per se ex ordinatione, & cõcursu naturæ vniuersalis, hoc est, vniuersalium causarum, ad quas per se pertinet eductio formæ iuxta exigentiam materię sic dispositæ, in qua talis forma præcessit: ita vt quemadmodum forma aceti non potest introduci in alia materia, ab ea, in qua præcessit forma vini; sic in materia in qua fuit anima, quæ est actus corporis Physici, & organici, non potest sequi naturaliter, nisi alia quodammodo similis secundum organizationem, quam necesse est vitæ quodãmodo opponi. Et tota ratio huius est, quia sicut corpus mixtum compositum ex elementis, ita dissolutio, vel corruptio eius tendit in elemẽta, sed quia elementa sunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quasi per extremum dissimilia corpori organico, & nõ potest naturaliter aliquid transire de extremo ad extremum, nisi per media minus dissimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo similibus, & medijs, vt per eas transiret materia ad elemẽta dissimilia: & ex his formis naturali necessitate materiæ eductis, & introductis à causis vniuersalibus, & prima, sequuntur aliæ etiam similes dispositiones, nempe similis organizatio, figura, atque etiam quantitas accommodata præcedenti, quam habuit corpus vsuum, quorum accidentium iam forma ipsa cadaueris educta, & introducta causa efficiens est particularis, qua media vniuersales producunt similia accidentia; eadem etiam ratione sequitur similis cicatrix ei, quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata, & similis etiam calor aliquando propter nimiam radicationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta sunt à nobis in tota hac quæstione colligitur, quod præter incompleta accidentia, quæ soli materiæ, vel soli formæ conueniunt, quales sunt generatio, relationes partium, vel similia, nullum accidens permanet idem numero in re genita, ex his, quæ fuerunt incorrupta.

QVÆSTIO VIIII.

An omnia accidentia proximè inhæreant substantiæ, vel quædam non nisi medijs alijs?

206 PRima opinio asserit nullum accidens recipi immediatè in substātia, sed quodcumque ei inhærere media potentia receptiua, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti cū ipsomet accidenti recepto, vt qualitas recipitur in substantia media potentia, quæ sit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis. Ita Sonzinas 12. lib. Metaph. quæst. 26. conclusione 2. & Iauellus quæst. 8. Probant testimonio Aristotelis, & D. Thomæ: nam Aristoteles 12. lib. Metaph. text. 16. asseruit, *Eadem esse principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, sed analogica, ita vt sicut substantia habet tria principia Physica, nempe materiam, formam, & priuationem, sic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exemplum Aristoteles, nā principium albi (inquit) tamquam forma est albedo, tamquam priuatio, nigredo, tamquam subiectum, vel materia, superficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis sic expositis, hoc argumentum colligunt. In quocumque prædicamento est propria potentia receptiua formæ illius prędicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in substantia media tali potentia sui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in substantia. Et D. Thomas 1. parte, quæstione 77. artic. 1. ex eisdem verbis Aristotelis videtur colligere hoc principium vniuersale à multis post ipsum receptum. *Potentia & actus sunt in eodem genere*, sic enim ait: *Cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: & ideo si actus non est in genere substantiæ potentia, quæ dicitur ad illum actum non potest esse in genere substantiæ, &c.* Probatur etiam ratione, quia potentia specificatur ab actu; ergo si actus est accidentalis, potentia etiam ad illum ordinata debet esse accidētalis: ergo omnis potentia substantiæ ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per se. Secundo, quia si substantia per se immediatè recipit formam accidentalem; ergo per se immediatè est capax talis formæ, & potens eam recipere; quod est per se immediatè habere potentiam passiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia passiua inquiro, an sit substantialis, vel accidentalis: non potest esse substantialis, quia potentia substantialis ordinatur per se ad actum substantialem, & non ad accidentia, nam res superioris ordinis, qualis est substantia, non potest per se ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis est accidens: erit igitur accidentalis potentia, qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per se.

Hæc tamen sententia falsa est. 207
Probatur primo ex natura substantię, quæ in duobus consistit, primum est, vt ei debeatur subsistentia per se, & independens ab alio; secundo, vt per hanc subsistentiam per se possit substare omnibus; ideo de prima substantia in se, & per se substante as-

seruit

seruit Aristoteles in primo prædicamento; primo, per se, principaliter, & maximè substare, quia ratione sui substat, non solum accidentibus, sed secundis substantijs, hoc est, vniuersalibus prædicatis substantialibus; sed substare idem est, ac sustentare tamquam subiectum cætera: ergo substantia sua propria virtute, & sine adminiculo alicuius accidentis potest esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia esse subiectum non est aliud, quàm sustentare id quod in se recipit. Secũdo probatur argumento ducente ad impossibile; nam si substantia non potest sustentare accidens, nisi media potentia, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti, vt asserit hæc sententia, sequitur euidenter dari processum in infinitum. Probatur consequentia; nam potentia illa accidentalis per quam sustentat quantitatem, est accidens eiusdem prædicamenti quantitatis: ergo vel immediatè inhæret substantiæ, vel media alia potentia, quæ sit accidens; si primum admittatur, iam conceditur, substantiam immediatè sustentare aliquod accidens contra eamdem opinionem; si vero secundum, de illa secunda potentia per quam recipitur prima in substantia eadem est quæstio, an immediatè recipiatur, vel per aliam potentiam accidentalem; & sic dabitur processus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediatè recipi in substantia tamquam in subiecto. Tertio, quia non solum debet admitti processus infinitus, sed adhuc eo admisso, probatur non minus euidenter, quod aliquod accidens recipiatur immediatè in substantia, nam admisso processu infinito, de tota illa collectione infinita accidentium verum est, quod sit in alio tãquam in subiecto: nam omnia, & singula sunt accidẽtia; sed illud aliud in quo debet esse tamquam in subiecto, non est accidens; cum sit extra totam illam collectionem infinitam accidentium: ergo est substantia, cui inhæret tota eadem collectio accidẽtium, vel aliquod saltem eorum.

Nostra igitur sententia est, quod non omne accidens recipiatur in substantia medio alio accidenti sui, vel alterius prædicamenti, sed aliquod sit immediatè in ea receptũ; hoc est, nulla media potentia, quę sit accidẽs reale distinctum ab ea ex natura rei. Ita Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. Pater Suarius. 1. tom. suæ Metaph. disp. 14. sect. 5. num. 8. & 9. & omnes recentiores. Probatur ex Aristotele cap. 5. anteprædicamentorum, & pluribus alijs suæ doctrinę locis, in quibus diuidit ens reale in substantiam & accidens: sed membra huius diuisionis debent esse immediatè opposita, & consequenter immediatè comparari inter sese; sed ratio intrinseca accidentis est esse in alio tamquam in subiecto, saltem secundum aptitudinem: ergo necesse est aliquod saltem accidens à toto (vt aiunt) genere, vel vniuersaliter immediatè comparari ad substantiam, tamquam ad subiectum, & immediatè ei inhęrere. Probatur etiã testimonio D. Thomæ 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 5. vbi ita ait: *Si accidens accipiatur secundum quod diuiditur contra substantiam sic nihil potest esse medium inter substantiam, & accidens, quia diuiduntur secundum affirmationem, & negationem scilicet secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto, &c.* Ex quibus colligit potentias animæ, vt intellectus, & voluntas, cum sint accidentia in secunda specie qualitatis, non esse realiter substantiam animæ,

208

sed

sed immediatè ei inhærere tamquã subiecto: sentit ergo aliquod accidẽs immediatè inhærere in substantia sine vlla media potentia, quæ sit accidens.

Probatur deinde ratione, ex natura accidentis, nam accidens est extra rationem, & entitatem substantię, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprij esse, & vt per illud possit præstare plura, quæ per se immediatè non potest, vt operationes, & alia: ergo necessariò debet cõcedi in ipsamet essentia, & in ipsomet esse substantię capacitas naturalis respectu talis ornatus, alioqui nõ esset ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam recipitur, est potentia passiua recipiendi: ergo non potest esse res distincta ab ipsamet substantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiua in substantia, quæ sit accidens reale distinctum ex natura rei ab ea, sed realiter per seipsam immediatè recipiet aliquod accidens. Secundo probatur, nam substantia Angeli essentialiter est intellectiua, & anima nostra essentialiter est rationalis: ergo vtraque substantia per se immediatè capax est potentiæ ad intelligendum, & ratiocinandum; sed hæc potentia, vt alibi ostendetur, est accidens superadditum substantiæ creatæ ad operandũ in secunda specie qualitatis: ergo immediatè, & per se illud recipit substantia Angeli, & animæ rationalis.

209 Ad testimonium Aristotelis respondeo, ita esse quod eadem sunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum secundum proportionem, ita vt res quæcumq; tria illa principia habeat suo modo, substantia quidem verè, & propriè habet tria principia in fieri, nempe materiam, formam, & priuationem; accidentia vero solum per similitudinem; nam quodlibet dum fit, habet aliquid, quod se habet tamquam materia, quod est subiectum, & aliquid, quod se habet tamquam priuatio in subiecto, videlicet carentiam sui, vel formam oppositam includentẽ quãdam rationem priuationis eius; sed non est necessarium, quod hæc tria principia sint eiusdem generis, vel prædicamenti secundum entitatẽ; sed hoc solum habet verum in substantia, in qua reperiuntur propriè; in cæteris vero prædicamentis secũdum aliquam saltem denominationem; ita vt subiectum, quod se habet vt materia, sit tale in potentia qualis est forma ipsa accidentalis in actu, quamuis secundum propriam entitatem sit alterius prædicamenti; vt album habet pro forma albedinem, pro priuatione negredinem, sed pro materia substantiam, quæ licet alterius sit prædicamenti secundum entitatem, in potentia tamen est alba, quia potest recipere albedinem, & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo sunt forma, & priuatio. Quare non sequitur ex verbis Aristotelis sic explicatis, quod substantia recipiat albedinem, vt subiectum eius per aliam potentiam receptiuam, quæ sit accidẽs ex natura rei ab ea distinctum, sed per propriam entitatem eam recipit; quæ tamen entitas, per quamdam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamẽtum qualitatis. Vnde sequitur male intellexisse verba Aristotelis authores primæ opinionis existimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiusdem entitatis, ita vt si sit qualitas habeat præter formam,

mam,& priuationem, potentiam receptiuam,quæ secundum suã entitatem sit qualitas,hoc enim non est ex mente Aristotelis, nec in doctrina eius potest sustineri; sed verba eius in prædicto sensu debent intelligi.

210 Aliud verò axioma, quod ex eodẽ testimonio videtur colligere D.Tho. nempe actum,& potẽtiam esse eiusdem generis, non est ita intelligendum, vt eiusdem prædicamenti esse debeant secundum entitatẽ, sed saltem secundũ eamdẽ denominationem, quia licet potentia sit alterius prædicamenti secundum entitatem, suscipit tamen denominationem formæ,ita vt corpus substantiale sit album in potentia, in quantum potest habere formã albedinis ipsum actu, & formaliter denominãtem album. Et hoc idem videtur esse, quod Scotus asseruit in 2.d.26.q.1. potentiam esse eiusdem generis cum actu, non quidem actiuam, aut passiuam, sed obiectiuam, in quantum ab intellectu apprehenditur habere formã, vel actum in esse possibili, vt corpus in quantũ apprehenditur posse habere albedinẽ dicitur pertinere ad prædicamentũ qualitatis, & speciẽ albedinis,& ex hoc dicitur habere potentiã obiectiuam respectu talis actus, vel formæ, non vero potentiã passiuam realem,quæ sit accidens de prædicamento qualitatis. Nam si de potẽtia passiua,aut actiua reali eiusdẽ prædicamenti intelligatur idẽ axioma,aperte falsum erit: cum potẽtia quælibet actiua realis, & accidentalis sit in secunda specie qualitatis,& actus eius in prædicamẽto actionis, vt patet de grauitate, risibilitate,& cæteris. Et si in substantia corporea daretur potẽtia passiua realis,quæ esset reale accidens, in prædicamẽto qualitatis deberet collocari; vbi collocantur omnes potentiæ naturales ad agendum, vel recipiẽdũ, & tamẽ actus eius,qui est quãtitas,est in alio prędicamẽto.

211 Ad primum argumentum distinguendum est antecedens,quod potẽtia specificetur ab actu, nam de his, quæ per se ordinantur ad actum, verum est, & in hoc sensu prolatum ab Aristot.2.lib.de Anima, cap.4.de his vero,quæ non per se, sed per accidẽs ordinantur ad aliquẽ actum, non potest esse verum, quia quæ sunt per accidens,non conferunt speciẽ;entitas vero substantiæ habet quidẽ capacitatem, & potentiam recipiendi accidentia, non tamen per se ordinatam ad illa, quia substantia cum sit per se, & essentialiter independens à quocumque accidenti, & etiã quodcumque accidens sit extra essentialem,& completam rationem eius, nõ ordinatur per se ad ea recipiẽda, sed per accidens: quare nec potentia passiua eius accipit speciem ab actu, seu forma accidentali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in antepraedicamentis ex mente Aristotelis,& D.Thomæ,ex potentia substãtiæ ad recipiendum accidens, & ex ipso accidenti recepto non fieri vnũ per se,sed per accidens, & ideo excludendum à prædicamento, quia talis potentia non est per se ordinata ad actum accidentalem, quia repugnat rem vnius prædicamenti per se ordinari ad rem alterius prædicamenti.

Ad secundum concedendum est primum enthimema, nempe substãtiam per se immediatè recipere formam accidentalem, & per se immediatè esse capacem recipiendi illam, & cum deinde inquiritur, an capacitas hæc, seu potentia passiua sit substantialis,vel accidentalis;respondeo realiter,& entitatiuè esse substantialem,quia non distinguitur ex natura

rei à substantia, nec est aliquid reale ei superadditum, sed solū dicitur potentia, vel capacitas eadē entitas substantiæ denominatione quadā accidentali, in quātum per accidens, hoc est, propter quemdam ornatum, quē ab accidentibus nata est suscipere, ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali; cum tamen non sit realiter accidens, sed substantia, vt dictum est. Negandum est igitur, quod sit potentia substantialis, hoc est, ordinata ad substantialem actum, sed solum potest dici entitatiuè substantialis, quia entitas substantialis est, denominatiuè vero accidentalis potentia vocatur ab actu, vel forma accidentali, quam per accidēs suscepit, vt expositum est.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia inhæreant immediatè in substātia, vel quædam, non nisi medijs alijs?

212 PRima opinio tenet accidētia esse in duplici differentia, nā quędam sunt congenita substantię, qualia sunt, quæ per naturalē emanationem ex ea procedunt in eodem instanti, in quo fit, vel generatur: nam ex hoc dicūtur cōgenita, vt proprietates, & potentię naturales ad aliquē actum eliciendum ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in instanti, quo creatur à Deo, & visibilitas ab homine in instanti, in quo generatur. Alia sunt, quæ per motum, vel mutationem, aut actionem, vel passionem acquiruntur, & tales sunt omnes actus potentiarum, vt sensationes, Intellectiones, immo & motus ipsi, & mutationes. Et accidentia primi ordinis (ait) immediatè recipi in substantia; alia vero non nisi media potentia reali, & accidentali. Ita Caietanus vbi supra; cuius rationem videtur posuisse 1. p. q. 77. art. 1. nam accidentia congenita substantiæ essentialiter sunt potētiæ, quia ad hoc principaliter ordināntur, vt aliquos actus eliciant, atque in se recipiant, vt intellectus intellectiones, & sensus sensationes: dicuntur autem actus substantiæ, non propriè, sed solùm secundum communem rationem accidentis, reliqua vero accidentia propriè dicuntur actus. Vnde sequitur propriè postulare potētias, in quibus immediatè recipiantur; potentias vero ipsas non postulare alias potentias, in quibus recipiantur; sed absque vlla media potentia receptiua inhærere in substantia; cū ipsæ sint secundum proprias rationes essentiales potentiæ, & solum quadā ratione communi, & impropria dicātur actus.

Hæc tamen sententia Caietani insufficiens est, quia licet verum sit, accidentia congenita inhærere in substantia absque aliqua media potentia receptiua, quæ sit accidēs reale, non est tamen vniuersaliter verū de alijs, quæ possunt acquiri per actionem, & passionem, quod indigeant potentia reali accidentali, in qua recipiantur, & qua media inhæreant substantiæ, nam quantitas imprimis vtrumque habet, nempe congenita esse substantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmētationis, & amitti per diminutionē, & tamen non indiget potentia receptiua accidentali, sed sine illa, atque per se immediatè inhæret substātię: & relationes identitatis, & diuersitatis non sunt necessariò congenitæ substan-

substãtiæ, sed acquiri possunt, & amitti per actionem, & passionem, saltem secundariò, & quasi per accidens, & nihilominus inhærent substãtię sine aliqua potentia accidentali receptiua, sed immediatè per se. Idemq; de simplici præsentia ostẽdi potest, quæ videtur immediatè conuenire substantię, & tamẽ posse acquiri, & amitti per motum: alia ergo regula sufficiens assignanda est, vt in particulari intelligi posit, quæ accidẽtia immediatè per se inhæreant substãtiæ, & quæ non, nisi media potentia reali receptiua, quæ regula à nemine, quem viderim, præscribitur.

213 Nostra igitur sententia est, sufficientem regulã ex effectu formali, quem accidẽtia tribuunt substantiæ, desumendam esse, erit autem talis. Omnia illa accidentia, quæ tribuũt proprium effectum formalẽ substantiæ absq; vllo medio inhærent ei, & absq; vlla potẽtia receptiua reali accidentali præsupposita in ea. Ratio huius regulæ manifesta est, quia vniuersaliter verum est accidens tribuere subiecto suum effectum formalem (loquimur enim de solis intrinsecis) media actuali inhærẽtia in eo; vt albedo constituit corpus formaliter album media inhærẽtia, sicque de cæteris; ergo eo modo, quo tribuit effectũ formalem substantię, ei inhærebit, si per se immediatè, eodem modo ei inhærebit, si vero medio alio, non immediatè, sed illo medio dicetur inhærere. Potest etiã probari inductione in quibuscumq; : nã quantitas per se immediatè facit substantiam extensam extensione mollis, quia euidens est nullo indigere ad eam extendendã, & ideo absque vlla potentia receptiua reali, & accidentali; sed per se immediatè ei inhæret. Relatio etiã identitatis specificæ per se immediatè constituit substantiam relatiuam, & ideo absque vllo medio ei inhæret; intellectus etiã, & voluntas idem habent, sicque de cæteris ostendi potest. Cætera vero accidentia, quæ non per se immediatè, sed medio alio tribuũt suos effectus formales substantiæ, non dicentur ei inhærere per se immediatè, sed media potentia receptiua reali accidẽtali. Sed circa hanc partẽ eiusdẽ regulæ quædam distinctio notanda est; nam dupliciter cõtingit accidens tribuere suum effectũ formalem substãtiæ medio alio, nempe tãquam subiecto, vel solum tãquam conditione sine qua non. Et quotiescumq; tribuitur medio alio, vt subiecto, non potest immediatè per se inhærere, sed media potentia receptiua reali accidentali. Si vero ad tribuendũ effectũ formalem non indigeat alio medio; vt subiecto sed vt conditione tantũ, semper inhærebit per se immediatè. Quando vero vno modo & quando alio effectũ tribuat: ex eo intelligetur, quod si eidẽ medio tribuat proprium effectum, inhærebit substãtiæ eo medio vt subiecto, & ideo non immediatè per se, sed media potẽtia reali accidentali. Si vero non tribuat medio effectum formalem, non inhærebit eo medio tãquam subiecto, sed solum vt conditione; & ex consequenti immediatè per se inhærebit substantiæ, & non media potentia reali accidentali: exemplis fiet res manifesta. Albedo inhæret substantiæ media superficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhæret illi media superficie vt subiecto, & non per se immediatè: risibilitas inhæret homini media quãtitate, cum sit accidens extensum, sed non tribuit quantitati proprium effectum formalem, nec enim verũ est

est quãtitatem esse risibilem, & ideo non inhæret media quantitate, vt subiecto, sed vt conditione; quare nõ tollit, quin inhæreat per se immediatè substantiæ hominis, & absque vlla media potentia receptiua reali accidentali: & sic de cæteris accidentibus iudicandum est, quod facilè iudicari, & intelligi potest.

QVÆSTIO XI

An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum alterius accidentis?

214 Restat explicandum, an vnum accidẽs verè, & propriè sit subiectum inhæsionis alterius accidentis. Circa quod omnes conueniunt in eo, quod aliqua accidentia inhæreant substantiæ medijs alijs, vt accidentia corporea media quantitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ, medijs potentijs intellectus, & voluntatis; supposito quod istę potentiæ sint accidentia realia superaddita substantiæ animæ: sed quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, dupliciter potest intelligi. Primo, ita vt in eo recipiatur, & verum genus causæ materialis circa illud exerceat. Secundo, non ita, vt illud in se recipiat, nec verum genus causę materialis circa illud exerceat, sed vt sit dispositio necessariò requisita ex parte substantiæ ad illud recipiendum, vel conditio necessaria: & si primo modo vnum accidens inhęreat medio alio, erit in eo tamquam in subiecto immediato. Si verò solũ secundo modo, non erit in eo tamquam in subiecto. Sed rursus vnum accidens esse in substantia medio alio vt subiecto, duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt solum sit ei ratio materialis inhærendi, & hoc solent vocare subiectum, quo. Secundo, ita vt sit etiam cui proximè inhęreat, & hoc solent vocare subiectũ, quod, immediatum. Si ergo vnum accidens sit solum ratio materialis inhærendi alteri, & non inhæreat ei, vt subiecto, quod, proximo, omnia accidentia erunt in substantia tamquam in subiecto, quod, proximo, & nullum erit hoc modo subiectum alterius, si vero vnum accidens sit in substantia medio alio, cui inhæreat tamquam, quod, non omne accidẽs erit in substantia tamquam in subiecto proximo, sed illa, quę hoc modo in ea fuerint medijs alijs erunt in eis tamquam in proximo subiecto, & in substantia tamquam in primo, atq; remoto.

Secundo certum est, & in quo cõueniunt omnes; nullũ accidens posse esse subiectum quod alterius, tãquam per se illud sustentans; quod ex extrinseca ratione substantiæ, & accidentis probatur euidenter; nam sola substantia est ens per se, & ei soli debetur existentia, & subsistentia per se, ratione cuius ei soli conuenit substare cæteris, hoc est, ea in se sustentare accidens etiam ab intrinseco habet esse ens in alio, & ideo non potest esse in rerum natura, nisi inhærendo alteri, & ab eo sustentatũ, naturali modo loquendo. Ex quibus sequitur naturaliter nullum accidẽs posse esse subiectum per se sustentãs alterum proximè, vel remotè sed hoc soli substantiæ conuenire. Solum ergo potest esse dubium, an vnum accidens possit esse subiectum quod proximum sustentatum ab alio, & in se sustentans aliud, & hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè est,

est, qui dubitet, quin quātitas sit subiectum aliorum accidentium sustētatum à Deo per miraculum. Communis namque sententia est in scholā, quod cætera accidentia specierum sacramentalium non existant per se, sed quantitati inhæreant, & ab ea sustententur, sicut prius à propria substantia.

215 Et circa hoc dubium sic explicatū est prima opinio asserēs nullum accidens posse esse subiectum alterius vllo modo, sed ad summum esse dispositionem, vel conditionem necessariam, qua media inhæreret substantiæ tamquam subiecto proximo. Ita Greg. in 1. d. 17. q. 2. art. 2. & videtur esse sententia Nominalium, quos citauit pater Suarius in 3. tomo tertiæ partis disp. 56. sect. 3. Probatur testimonio Aristotelis 4. Metaph. tex. 14. expresse id asserente his verbis. *Accidens enim non est accidenti accidēs, nisi quia vtrumque eidem accidit, dico autem veluti album est musicum, & hoc album, quoniam vtrumque homini accidit, sed non ita Socrates musicus, quoniam vtrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat vllo modo posse vnum accidens esse subiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens est forma actuās subiectum, & tribuens ei proprium effectum formalē in genere causæ formalis: ergo omne accidēs est forma subiecti, & subiectū exercet causam materialem respectu accidentis in se recepti: ergo repugnat accidens esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia si admittatur, cōfundentur causa formalis, & materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhærere substantiæ medio alio, non tamquam subiecto cui inhæreat, sed solum vt ratione inhærēdi substantiæ, vel quod idem est, solum vt subiecto, quo, nō vt subiecto, quod. Ita sentiunt recentiores quidam, & probant hoc argumēto, quia si vnum accidens est subiectū quod alterius: ergo substat illi; substare vero alteri non est aliud, quàm sustentare illud: ergo vnum accidens sustētat aliud, quod est falsum propter duo. Primum, quia nullum accidens potest sustentare se ipsum, sed necesse est ab alio sustentetur: ergo multo minus poterit sustentare aliud. Secundum, quia substare alijs est proprium substantiæ quarto modo: ergo repugnat conuenire alijs, quare nullum accidens potest substare alteri, nec ideo esse subiectum, cui alterum inhæreat, sed ad summum potest esse ratio inhærendi alteri, quod est esse subiectum, quo.

Nostra vero sententia duo asserit. 216
Primum est, quod vnum accidēs inhæreat substantiæ medio altero, vt subiecto, quod proximo; substantiæ vero, non nisi tamquam subiecto remoto. Vtrumque tenet Durand. in 1. d. 8. p. 2. q. 4. num. 11. Pater Suarius tomo 1. Methaph. disp. 14. sect. 4. nu. 6. & recentiores ferè omnes. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de anima tex. 121. vbi potentias sensitiuas asserit esse susceptiuas formarū sine materia, hoc est, specierū sensibilium, quæ ab obiectis producuntur, & in eis recipiuntur, vt exponūt omnes interpretes: ergo sentit Aristoteles potentias recipere has species: Sed quod recipit aliud est subiectū, quod eius: ergo vnum accidens ex mente Aristotelis recipitur in alio tamquam in subiecto quod. Probabatur consequentia, quia si tantum esset ratio recipiendi, non esset susceptiuum. De sensatione etiam, quæ est actus earumdem potentiarū, asseri

ſerit eſſe quoddã pariter; ſi eiuſdem libri, quod non poteſt eſſe verũ, niſi recipiatur in eiſdem potentijs tamquã in ſubiectis proximis vt quod, nihil enim pateretur potentia, ſi ſolum eſſet ratio recipiendi actum, & nõ reciperet illũ. Probatur etiã teſtimonio D. Thomę 3. p q. 77. ar. 2. ad primũ & ſecundũ, vbi docet vnum accidẽs non eſſe ſubiectũ per ſe alterius, ita vt per ſe illud recipiat, & per ſe illud ſuſtẽtet, quia hoc ſoli ſubſtãtiæ cõuenit; ab alio tamẽ ſuſtentatũ poteſt eſſe ſubiectum alterius, ſicut ſuperficies ait eſſe ſubiectũ caloris, quod nõ poteſt eſſe verũ, ſi ſolum eſt ratio inhærẽdi, & propterea 1. 2. q. 7. ar. 1. ad 3. & q. 56. ar. 1. ad 3. aſſerit expreſſe vnum accidens inhærere alteri; inhærere vero alteri non dicitur, niſi illud, quod in eo recipitur, quod eſt eſſe ſubiectum, quod eius.

Probatur deinde ratione, quia vt D. Tho. in eodem loco. 3. p. & cum eo tota ſchola docet, in accidentibus Euchariſtiæ nihil eſt de nouo factũ per tranſubſtantiationem, niſi circa quantitatẽ, quæ cũ prius inhæreret ſubſtantiæ panis; deſinẽte illa habet eſſe per ſe diuina virtute, & ideo per ſe ſuſtentat reliqua accidentia, hec vero nõ ſunt ſeparata ab eadẽ quãtitate, ſed ei coniuncta, ſicut prius. Itaq; nõ prius ſeparata ab ea, & poſtea nouo modo coniuncta, ſed eodem ſemper modo ei coniuncta. Ex quo efficaciſsimum hoc argumentũ colligitur pro noſtra ſententia: albedo, & cętera accidentia panis eodem modo ſe habent ad quantitatem eiuſdem panis poſt tranſubſtantiationem, & ante illam; ſed poſt tranſubſtantiationem ſunt in quantitate, tamquã in ſubiecto, cui inhærent; ergo ante illã erant eodem modo in ea. Solum poteſt eſſe diſcrimen ex parte ipſius ſinet quantitatis, quòd ante conſecrationem erat ſubiectum proximum, cui inhærebant, non à quo ſuſtentabãtur, niſi vt ab alio ſuſtentatum, nẽpe à ſubſtantia panis; poſt conſecrationem vero ſunt ſubiectum cui inhærent, & à quo ſuſtentãtur, in quãtum quantitas ipſa diuina virtute ſuſtentatur, vel per nouum modum perſeitatis ei conceſſum, vel per nouum cõcurſum diuinum, quo Deus in genere cauſæ efficiẽtis ſupplet materialẽ concurſum ſubſtantiæ panis.

Secundo probatur de intellectu, 217
& volũtate, & cæteris potentijs ſenſitiuis, de quibus verum eſt recipere in ſe intellectionem, & volitionẽ tãquam proxima principia earum, & tãquã proxima ſubiecta, quæ quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis ſuſcepta, nã verũ eſt, & ita ab omnibus pronũtiatur, intellectus intelligit, ſenſus ſentit, volũtas vult: verũ eſt etiam obiecta agere in his potentijs cognoſcitiuis, & eis imprimere proprias ſpecies, quas apud ſe cõſeruat intellectus, & ſenſus internus: & volũtas producit in ſe act⁹, & habitus, eoſq; cõſeruat, nõ minus ac intellectus: ergo iſtæ omnes potentiæ ſunt ſubiecta, quę patiũtur ab eiſdẽ obiectis, vel ab aliqua alia potentia actiua, vt intellectus poſsibilis ab agente, & quæ in ſe recipiunt ſpecies, actus, & habitus, eoſq; ſuſtẽtatæ ab anima ſuſtentant: & ex conſequenti ſunt ſubiecta proxima eorum; anima vero ſolum eos recipit tamquam ſubiectum remotum, in quantum potentias ipſas proximè recipit, & ideo accidentia in eis proximè recepta. Probatur conſequẽtia; quia potentiæ ipſæ ſunt proxima ſubiecta paſsionũ, per quas ſpecies, actus, & habitus recipiũt. Et eodem modo probari poteſt de figura, præſen-

ſentia locali, de relationibus etiam æqualitatis, & ſimilitudinis; nam illæ conueniunt quantitati, iſtæ vero qualitati, vt proximis ſubiectis, quibus inhærent, & ſolum remotè ſubſtantiæ.

Sed reſtat dubium, an ita ſit vnum accidens ſubiectum proximum alterius, vt ipſum ſolum exerceat genus cauſæ materialis circa illud, dũ fit, & conſeruatur, & non ſubſtantia; ſed præter genus cauſæ materialis, quod eadem ſubſtantia exercet circa accidens medium dum recipitur, & ſuſtẽtatur ab illa, nullam aliã cauſalitatem materialẽ exerceat circa alia, quæ eo mediãte recipit. Gratia exempli: albedo recipitur in quãtitate tamquam in proximo ſubiecto, dubitamus, an ſola quantitas exerceat genus cauſæ materialis circa illam, dum fit, dum recipitur, & ſuſtentatur; ſubſtantia vero nullum concurſum materialem præbeat circa illam, vel etiam ſimul cum quãtitate concurrat tamquam materialis cauſa ad productionẽ, receptionẽ, & ſuſtentationem eius; nã ſi primũ dicatur, conſequenter erit dicendũ, cætera accidentia præter illa, quibus medijs inhærent ſubſtantiæ, nõ educi de potentia eiuſdẽ ſubſtantiæ, ſed de potentia ſolius accidẽtis, quo medio inhærent: immo verè, & propriè his ſolis inhærere, & non ſubſtãtiæ, quod videtur falſum.

218 Quidam diſtinguunt diuerſa accidentia, quædam compoſita, & hæc aiunt componi ex duplici accidẽti: vt præſentia localis videtur compoſita ex preſentia ſubſtantiæ, & præſentia quantitatis: alia ſimplicia, quæ non componuntur ex duplici entitate accidentali, vt albedo, calor, &c. Et de compoſitis dicunt adæquatè eſſe in ſubiecto compoſito ex ſubſtãtia, & accidẽti, & ideo non ſolũ accidens, quo medio inhærẽt præſtare concurſum materialem reſpectu eorum, ſed etiã ſubſtantiã. De ſimplicibus vero ſolũ accidens, quo medio inhærent, ſubſtantiã vero nullũ præſtare concurſum materialẽ ad receptionem eorum. Alij vero de ſolis actibus vitalibus probabile eſſe dicũt, poſtulare concurſum materialẽ, non ſolum potentiarum, quibus medijs inhærent animæ, ſed etiam ſubſtãtiæ eiuſdem animæ. Et ratio horum eſt, quia principium efficiens immediatum actus vitalis non eſt ſola potentia, ſed etiam anima ipſa cum potentia, ſed actus vitales, cum ſint immanentes, debent recipi in eodem principio a quo eliciuntur: ergo nõ in ſola potentia, ſed etiã in anima debẽt recipi, tamquã in ſubiecto proximo, & ideo non ſola potentia præſtabit concurſum materialem ad receptionem eorum, ſed ſubſtantia animæ; de cæteris vero aſſerunt à ſolo concurſu materiali accidentis, quo medio inhærent dependere, ſubſtantiã vero nullum præſtare.

Vtraque tamen hæc diſtinctio impertinens eſt, quia dubium hoc non habet locum, niſi vbi duo ſunt ſubiecta accidentium, proximum, & remotum: tunc enim merito dubitatur, an vtrũq; cõcurrat tãquã materialis cauſa eorũ, nec in accidẽtibus cõpoſitis (ſi verè dãtur) nec etiã in actibus vitalibus (ſi principiũ proximum non eſt ſola potẽtia, ſed etiam anima) ſunt duo ſubiecta, proximũ, & remotũ, ſed proximũ tãtũ ex ſubſtantia, & accidẽti cõpoſitũ: ergo nõ poteſt eſſe dubium, quin ex cõcurſu materiali vtriuſq; cõponẽtis proximè dependeãt, ſicut reliqua accidẽtia, ſiue ſimplicia ſint, ſiue diuerſa ab actibus vitalibus; valeat ergo diſtin-

ctio

ctio hæc, nihil ad rem conferēs. Qua refutata, duo dicimus. Primū, quod quæcunque accidentia, quæ inhærent substantiæ medijs alijs, dependent ex concursu materiali substātiæ præsupposito non quidem per accidens, sed per se, & necessariò naturali modo loquendo. Secundū, non dependere ex concursu eiusdem substantiæ attingente illa, sed solum attingente accidens illud, cui proximè
219 inhærent. Ita Durand. vbi supra; & probatur primum, quia vnum accidens non potest esse subiectū quod alterius primo, & per se; vt ex communi consensu omniū adduximus; nam quod non habet esse per se, sed in alio, non potest sustentare aliud, nisi ipsummet ab alio sustētetur, sed nullum accidens habet esse per se, sed inhærens substantiæ: ergo non potest sustentare aliud. nec proinde esse subiectum eius, nisi ab ea sustētatum, sed ad sustentandum ipsum necessarius est concursus materialis substantiæ naturaliter loquendo: ergo cætera accidentia, quæ medio illo inhærent, postulant concursum substantiæ necessariò præsuppositum, ita vt si deficeret, omnia desinerent esse naturaliter. Quod vero non dependeant ex concursu materiali substātiæ circa se exercito, probatur: quia accidens sustentatum à substātia immediatè recipit aliud, & hoc ei inhæret tamquam subiecto quod proximo: ergo concursus materialis eius sufficit ad illud sustentandum præsupposito concursu substantiæ, quo ipsummet sustentatur; quare superfluus erit concursus substantiæ circa illud; immo & impossibilis, nam cū non inhæreat proximè substantiæ, nec in ea proximè recipiatur, impossibile est, quod substantia exerceat suum concursum materialem circa illud. Probatur consequentia, quia concursus materialis in receptione ipsa consistit. Et signum euidens huius veritatis est, quod ablata substātia conseruatur eadem inhærentia eorum in quantitate, absq; nouo cōcursu primæ causæ immediatè circa illa exercito, sed solum per nouum concursum, vel modum sustentandi quantitatem, vt probauimus in accidentibus Eucharistiæ: ergo non erat necessarius concursus actualis substantiæ circa illa, sed præsuppositiuè tantum, & ideo non posset conseruari inhærentia eorum in quantitate, nisi talis concursus substantiæ præsuppositus suppleretur à Deo. Ita ergo se habet substantia in quibuscumque alijs accidentibus, medio alio sibi inhærentibus.

Ad argumentum vero pro ratio 220
ne dubitandi proposito concedenda est consequentia, quod accidentia omnia, quæ inhærent medio alio tāquam subiecto, educuntur de potentia eiusdem sustentati à substantia, & non ex potentia ipsius substantiæ, vt de speciebus intelligibilibus, & sensibilibus satis est per se manifestum, quod educantur ex intellectu, & sensibus, & non ex potentia substantiæ: itaque ad eductionem horū accidentium non requiritur nouus concursus substantiæ materialis, sed præsuppositus sufficit, per quem sustentatur subiectum eorum immediatum. Quod ex eisdem accidentibus Eucharistiæ probatur, nam si calefiat hostia, educitur nouus calor de potentia quantitatis absque nouo miraculo, sed præsupposito primo: ergo Deus non præstat nouum cōcursum ad talem eductionem, præter generalem, quem præstat dum educitur idem calor de potentia ligni, & præter miraculosam conseruationē quan-

quantitatis præsuppositam supplẽdo cõcursum substãtiæ panis: ergo nec substãtia ipsa panis, si adesset, præstaret aliũ concursum præter eum, quo sustentaret quantitatẽ in genere causæ materialis; nec inhærent talia accidẽtia substantiæ propriè loquẽdo, sed remota quadam ratione, in quãtum ei inhæret tamquã subiecto proximo illud accidens, quod est proximum subiectum eorum, & ab ea sustentatur. Et hoc sufficit, vt dicatur substantia primum, & per se subiectum omnium accidentium, & corũ prædicationes, & denominationes in communi modo loquendi suscipiat, potius quàm accidens, quo medio ei inhærent, quod constat non esse subiectum primum, quia nec est subiectum per se eorum.

221 Ad testimoniũ Aristotelis adductũ pro opinione illorũ, qui omnino negant vnũ accidens inhærere substantiæ medio alio, vt subiecto proximo. Respõdetur ex D. Thoma in cõmentarijs eius, solũ negare Aristotelem, quod vnũ accidens alteri accidat, tamquam subiecto primo, & per se; nã hoc modo soli substantiæ, accidere potest, cum non possit alteri inhærere, vel ab eo sustentari, nisi præsupposita inhærentia eiusdẽ primi accidentis in substantia, & virtute eius, à qua sustentatur. Benè tamẽ potest ei inhærere, vt subiecto proximo sustentato à primo, vt expositũ est. Et secundo dici potest nõ solum agere ibi Aristotelẽ de inhærẽtia accidẽtali, sed specialius de modo prædicãdi omnino per accidẽs vnius accidentis de altero, vt cũ musicus dicitur albus, & hunc modũ prædicãdi asserit nõ procedere ex eo, quod vnũ accidens alteri accidat, sed potius ex eo, quod casu cõiungantur in aliquo tertio, vt in homine: quare non omnino negat, quod vnum accidens inhærens substantiæ medio alio possit de illo prædicari, sicut prædicatur de substantia, sicut dicimus superficiem esse albam, vel calidam, intellectum intelligere, & oculum videre.

Ad argumentum vero concedendum est primum enthimema, quòd accidens sit forma actuans subiectũ, & tribuẽs ei suum effectum formalem in genere causæ formalis. Sed neganda est posterior consequentia, quod vnum accidens non sit subiectum proximum alterius; ex quo nõ sequitur confundi genus causæ formalis, & materialis, quia non conueniunt eidem respectu eiusdem, sed diuersorum, vt accidenti, quo medio aliud inhæret substantiæ, conuenit esse causam formalem respectu substantiæ, cui ipsummet inhæret, & respectu alterius sibi inhærentis cõuenit esse causam materialem: vt quantitas respectu substantiæ habet rationem causæ formalis, & respectu albedinis est causa materialis, in quo satis per se cõstat nullam esse repugnantiam, nam anima rationalis respectu corporis, quod informat, est causa formalis, & respectu intellectus, quem in se recipit, materialis.

QVÆSTIO XII

An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ præsentis, & introductionem sequentis, vel solum materialiter?

VT intelligatur quæstio, distinguendæ sunt duplices dispositiones 222

tiones in generatione naturali cuiuslibet rei, quædã tẽpore præcedũt generationẽ ipsam, & producũtur in cõposito corrũpendo, aut materia eius per alterationes præcedentes, vt disponatur pro noua forma generanda, talis est calor productus ab igne in ligno, & aliæ similes. Aliæ sunt dispositiones nõ præcedẽtes, sed simultaneę, quę producũtur cũ forma substãtiali noua, & cõposito in instãti generationis pro cõseruatione eiusdẽ formæ substãtialis nouæ in materia, vt calor summus, & siccitas maxima, quæ producitur cũ igne in instãti generationis eius. Et de his dispositionibus simultaneis certum est apud omnes, non concurrere effectiuè ad productionẽ formæ ignis. Cuius ratio est manifesta, quia dispositiones istæ procedũt effectiuè ab eadẽ forma, & in eo ẽ instãti generationis: ergo sunt effectus eius; sed quod effectus est alicuius in aliquo genere causæ, non potest esse causa eius in eodẽ genere: ergo repugnat tales dispositiones effectiuè cõcurrere ad generationẽ ignis, vel ad eductionem formæ eius. Quæstio igitur solũ procedit de dispositionibus tẽpore pręcedentibus generationẽ, an effectiuè concurrant ad productionẽ nouę formæ. Supponimus autem communẽ sententiam scholæ, quod accidentia in virtute substantiæ, cuius accidẽtia sunt possint effectiuè concurrere ad productionem substantiæ tamquam instrumenta, vt calor ad productionem ignis.

Et prima opinio asserit dispositiones præcedentes efficienter cõcurrere ad eductionẽ nouæ formæ de potẽtia materiæ, & productionẽ eius. Ita Toletus 1. lib. de gener. c. 4. q. 7. & Conimb. ibidẽ. q. 18. art. 1. Soto 1.
22 lib. Phys. q. 3. & cũ his Iuniores quidã, qui pro eadem sentẽtia citant D. Tho. 1. p. q. 77. & 3. p. q. etiã. 77. art. 3. immerito tamẽ; cũ his locis solũ loquatur D. Tho. in cõmuni de accidẽtibus asserens posse attingere productionẽ substantiæ tamquam instrumenta, de quo non procedit quæstio præsens, sed id supponit tamquam verum: inquirit vero in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem, materiamque disponentibus pro noua forma in ea introducenda. Potest tamẽ adduci pro hac sententia aliud testimonium D. Thomæ. 2. 2. quæst. 24. art. 10. vbi expresse docet peccatum expellere ab anima effectiuè charitatem, quia ei contrariatur: ergo ex eius sententia etiam calor, & quælibet alia dispositio producta ab agente in materia expellet aliam dispositionem contrariam in eadem materia existentem, & consequenter formam substantialem, cuius est dispositio: sed ad expulsionem formæ substantialis, sequitur introductio nouæ: ergo effectiuè concurret ad productionẽ eius ex mente D. Thomæ.

Sed ratione probant. Primo, quia 223
agens non potest producere effectũ in passo distante, nisi ei coniungatur per aliquam virtutem à se emissam, vt patet de Sole qui non potest producere effectum in his inferioribus, nisi eis coniungatur per lucem circa ea productam; & ideo talis lux est instrumentum eius, quo effectiuè operatur: sed quodlibet agens coniungitur passo per virtutem suã circa illud productam: vt ignis ligno per calorem in eo productum, ita vt si illũ non imprimat ligno nõ possit idem lignum corrumpere, nec ignem ex materia eius generare: ergo agit per talẽ calorẽ ligno impressum tamquã per instrumentum ad pro-

du-

ducendam formam ignis. Et confirmari potest, quia calor ignis secundum cõmunem sententiã effectiuè concurrit ad generationẽ alterius ignis ex ligno, sed non potest effectiuè concurrere, nisi cõiungatur eidẽ ligno per aliũ calorẽ in eo productum: ergo non est minus verum de calore producto in ligno, quod effectiuè cõcurrat ad productionẽ nouæ formæ, quã de calore existẽte in igne.

Secundo, quia in generatione viuentis concurrit effectiuè virtus seminalis existẽs in eodem semine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouam ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent cæteræ dispositiones præcedentes in materia ad expulsionem contrariæ formę, & generationem nouę. Probatur cõsequentia, quia sicut operatur viuens per virtutem seminalem existẽtem in eodem semine tamquam per instrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa passum pro expellenda forma contraria, & educenda propria ex potentia materię eius.

224 Tertiò, quia contraria se expellunt effectiuè ab eodem subiecto, vt in definitione eorum dicitur; sed dispositiones præcedentes in ligno sunt contrariæ dispositionibus conseruantibus idem lignum, & ratione illarum forma ignis substantialis cõtrariatur formæ ligni, vt per se patet: ergo tales dispositiones effectiuè corrumpunt dispositiones alias; atque etiam formam substantialem ligni. Tunc vltra agens, à quo expellitur efficienter vna forma, producitur etiam efficienter alia ei succedens: ergo sicut expelluntur dispositiones ligni, & forma substantialis eius ab illis dispositionibus præcedẽtibus, quas producit ignis in eodem ligno: ita producetur efficienter noua forma ignis: eã, quod fiet in eodẽ subiecto, non obstat, quo minus possint circa illud efficiẽter operari, vt patet de virtute seminali circa propriam materiam operante, & de potentiis vitalibus circa seipsas.

Secunda opinio est opposita, negans, quod tales dispositiones præcedentes in materia effectiuè concurrant ad expulsionem contrariarum, vel formæ substãtialis corrũpendæ, atq; etiam ad generationẽ nouæ formæ, aut compositi, sed asserit solum concurrere in genere causæ materialis ad præparandam materiã pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno non expellit efficienter frigus in eo existẽs, sed formaliter, nec expellit formam ligni, nisi materialiter disponendo materiam pro introductione formę ignis nouæ, à qua expellitur eadem forma ligni in genere causæ formalis & non efficiẽtis. Hæc est expressa sententia D. Thom. q. 1. de veritate art. 7 ad 5 argumentum ex his, quæ proposuit in contrarium: vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quòd dispositio, non facit aliquid ad formã effectiuè sed materialiter tantũ, in quãtum per dispositionem materia fit congrua ad receptionem formæ.* Et 1. 2. q. 85. art. 1. ad 4. vbi hęc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiuè in subiectũ, agit tamen formaliter in ipsum eo modo loquendo, quo dicitur, quòd albedo facit album.* Ita etiam Pater Suarius tomo. 1. Metaph. disput. 18 sectione. 1. num. 19. & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia dispositiones præcedentes nihil efficiunt circa subiectum, in quo recipiuntur toto

toto tempore præcedente, nec etiam in instanti generationis: ergo non concurrunt effectiuè ad productionem formæ. Euidens est consequẽtia, quia agens naturale non potest aliquid operari, nisi circa subiectum; sed probatur antecedens, quia non expellunt effectiuè dispositiones cõtrarias, nec formam substantialem; sed neque aliquid efficiunt ad eductionem nouæ formæ de potẽtia materiæ: ergo nihil effectiuè operãtur. Antecedens conceditur ab aduersarijs quantum ad expulsionem effectiuam dispositionum cõtrariarum, & formæ. Et probatur hac ratione. Agens naturale non intendit per se primo corrumpere suum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non potest esse per se primo intenta à natura, sed solum secundaria intentione, in quantum primo intendit producere formam, vel effectum positiuũ, ad cuius productionem sequitur corruptio alterius: ergo expulsio dispositionum, vel formæ non potest fieri ab aliquo agente, nisi media productione alicuius effectus positiui, ad quam sequitur talis expulsio; sed dispositiones præcedentes nullum effectum positiuum efficiũt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit nouum calorem in eadem parte subiecti, alioquiseipsum intenderet, quod constat esse impossibile: ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulsionem aliquorum graduum frigiditatis, quos constat non expellere in genere causæ efficientis, quia repugnat solam expulsionem fieri ab aliquo agente, sed solum in genere causæ formalis, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto, vel materia. Sed multo minus potest habere effectum positiuum in Instanti generationis: primo, quia si subiectatur in composito, iam non est: secundo, quia etiamsi subiectetur in materia, & ideo adhuc permaneat, non potest producere aliquid caloris in eodem ligno, vt probatum est, nec etiam formam ignis, vt instrumentum; quia accidens non attingit productionem formæ substantialis, nisi producendo aliud accidens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel intensionem sequitur forma substantialis in materia: vt calor ignis non attingit productionem alterius ignis, nisi producendo, vel intendendo calorem in subiecto, quod non potest facere calor existens in ligno. 226

Sed respondẽt aliqui nobiscũ tenentes, quod dispositiones istæ subiectentur in composito posse eas in instanti generationis agere, quãuis in eo nõ sint, quia satis est tẽpore immediatè præcedẽte fuisse, & ratione illarũ dispositam fuisse materiã pro introductione nouæ formæ: ex hoc enim fit, vt virtute illarũ sequatur generatio eius in instanti, quod est primũ nõ esse earum; nã agens naturale nõ agit per existentiã, sed per virtutem agendi: quare non est necessarium actu existere, dum effectus sequitur, sed sufficit immediatè extitisse virtutem eius, & immediatè egisse, vt effectus, qui sequitur in instanti terminatiuo temporis, in quo extitit, & egit, ei tribuatur, vt causæ efficienti virtualiter agenti. Hæc tamen solutio iam est à nobis in superioribus refutata. quia licet actualis existẽtia efficiẽtis causę nõ sit ei ratio agendi, est tamen conditio adeo necessaria ad agendum, vt non sit intelligibile actu agere tempore, vel instanti, in quo non existit.

Pri-

Primo, quia in eo instanti datur actualis productio effectus: ergo datur actio realis tunc procedens ab agẽte, per quam effectus producitur; sed repugnat actionem realẽ procedere ab eo, quod nõ est, dũ actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum non est in rerum natura. Secũdo, quia actio realis dicit realem, & actualem dependentiam effectus à sua causa efficiente, sed non est intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo, quod non habet esse reale in rerum natura: ergo nec est intelligibile actionem procedere ab eo, quod non est. Probatur consequentia, quia non est intelligibilis dependentia, nisi à principio: ergo non est intelligibilis, realis, & actualis dependentia, nisi à principio reali, & actuali: constat autem in instanti generationis non dari principium reale, nec actuale: ergo nec potest dari realis & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis, etiamsi tempore præcedenti extiterit agens.

227 Ad testimonium D. Thomæ respondeo cum Caietano in eodem articulo, peccatum duo habere, nempe quod sit actio quædam, & quod sit deformis, vel rationi contraria, (loquitur enim D. Thomas de peccato commissionis) & inquantũ est quædam actio, potest expellere gratiam effectiuè, sed ratione deformitatis expellit eam formaliter: dispositiones vero solum sunt formæ quędã, & non actiones, ideo non possunt expellere contrarias effectiuè, sed solum formaliter, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto solum in genere causę formalis.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod agens non attingit passum distans nisi per virtutem à se emissam, distinguenda est minor, quia virtus emissa ab agente duplex est, quædam emissa per medium, & in eo recepta, per quam fit contiguũ passo, illudque tangit, vt patet de luce Solis emissa per aërem vsq; ad terram. Alia est virtus emissa ab agẽte, hoc est producta in eodem passo. Et inter has duas virtutes hæc est differentia, quod per primam operatur agens circa passum secũdam, & ideo illa est instrumentum, vel efficiens causa; quia se tenet ex parte agentis, hæc vero non nisi effectus per eam productus, quia se tenet ex parte passi; illa est principium actionis, hæc vero terminus eiusdem, per quam non dicitur operari agens tamquam per instrumentum, sed per primam, per quam tangit passum contactu virtutis, licet eum non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agẽs in lignum ei coniungitur per calorẽ emissum per aërem coniunctione agentis cum passo, non per calorem in eodem ligno productum, nisi cõiunctione effectus, vel termini producti circa ipsum: per illum ergo calorem in se existentem, & per mediũ emissum agit ignis in lignum tamquam per instrumentum, non per calorem in eodem ligno productum vllo modo.

Ad confirmationem neganda est minor, quod non possit ignis coniungi ligno, nisi per calorem in eo productum; cõiungitur enim per calorem in se existentem, si sit contiguus cum eodem ligno; si vero sit distans ab eo, per calorem productum in aëre idem lignum tangẽte, & hæc est coniunctio propria agentis: coniunctio vero per calorem productũ in ligno non est agentis, vt agẽs est, sed supponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem. 228

Ad secundum concesso antecedente de concursu effectiuo virtutis seminalis ad illa omnia, negāda est cōsequentia quod ita cōcurrant cæterę dispositiones productæ in passo; est enim manifesta differētia ex his, quę superius diximus de modo cōcurrēdi virtutis seminalis; non enim operatur circa materiam, vel subiectū, in quo est, immo nec posset; sed cum sit in quibusdam partibus eiusdem seminis, operatur circa alias, in quarum materia introducenda est anima; dispositiones vero præcedentes alias generationes (de quibus loquimur) sunt in eodem passo, in eademque materia, in qua introducēda est forma, circa quam nihil operantur, nec operari possunt, & ideo nec possūt effectiuè expellere dispositiones contrarias, sed solum formaliter; ad expulsionem vero formę pręsentis, & eductionem aduenientis solum possunt concurrere disponendo materiā pro noua forma, à qua expellenda est antiqua formaliter, talis autem modus concurrendi earum, non est efficientis causæ, sed ad materialem potius reducitur, vt per se est manifestū.

229 Ad vltimum distinguenda est maior, nam contraria duobus modis cōsiderari possunt. Primò, in quantum se tenent ex parte agentis, & passi, vt calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquæ, vel è cōtra Secundo in quātum comparantur ad idem subiectū, in quo inhærent tamquā formæ cōtrariæ; & sub vtraq; consideratione se expellunt ab eodem subiecto, sed sub prima efficienter, sub secunda, non nisi formaliter, tamquam formę naturaliter incompossibiles in eodē subiecto. Et cum dispositiones præcedentes generationem in subiecto comparentur ad contrarias in eo existentes tamquam formæ incompossibiles in eodem subiecto, & non vt se tenent ex parte agentis, non possunt eas expellere efficienter, sed solum in genere causæ formalis. In definitione autem contrariorum non sumitur expulsio pro efficiente tantum, nec solum pro expulsione formali, quia repugnat se expellere efficienter, quin etiam se expellāt formaliter, sed pro vtraque simul; & quia dispositiones præcedentes in subiecto solum comparantur, vt incompossibiles formæ, solum potest eis conuenire formalis expulsio, effectiua verò conuenit eis sub alia consideratione; nam propria cōtrarietas vtramque considerationem comprehendit: supposito vero, quod non nisi formaliter expellunt dispositiones contrarias, & formam substantialem solum materialiter, vt probauimus, non possunt effectiuè concurrere ad generationem nouæ formæ. Quod vero dicitur, non obstare, quòd idem non possit agere in seipsum, distinguendum est; nam actione transeūte, & vniuoca repugnat idem secundum eamdem partē in seipsum agere, quia in actione transeunte necesse est agens realiter esse diuersum à passo, & in vniuoca seipsum intendere, & cum calefactio, aut quæuis alia alteratio propria, qualis est illa, per quā posset excogitari dispositiones antecedentes agere, sit actio transiens, & vniuoca, repugnat exerceri circa idē omnino subiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in seipsum agere, de qua procedit secundum exemplum in argumento assumptum. De virtute vero seminali aliam esse rationem ostēdimus, ideo nihil probant contra nostram sententiam.

GA-

CAPVT V.

Textus Aristotelis.

De augmentatione autem reliquum est dicere, & quonã differat à generatione, & alteratione, &c.

Breuis expositio textus.

1 Explicata distinctione alterationis à generatione substantiali capite præcedenti, distinguit Aristoteles in præsenti satis diffuso augmẽtationem, & diminutionem ab eadẽ generatione, & hoc est intentum capitis. Quod vt consequatur tria proponit tractanda de augmentatione. Primum, quomodo distinguatur à generatione, & alteratione. Secundum, quonam modo fiat augmentatio, & diminutio rerum naturalium. Tertium, quibus modis differant nutritio, & augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum trium explicationem. In duobus asserit differre augmentationem à generatione, & alteratione: nam primo differunt ex parte terminorũ, in quos tendunt, nam generatio substantialis habet substantiam pro termino ad quem, alteratio qualitatem, augmentatio verò tendit ad quantitatẽ; & hæc est præcipua differentia, quia mutationes, & motus habent vnitatem, & distinctionem specificam à terminis ad quos, vt 5. lib. Phys. docuit Aristoteles. Secundo differunt, quia id quod generatur, vel alteratur, non necessariò mutat locum, vt patet cum ex ligno fit ignis, vel cum calefit aqua permanentibus in eisdẽ locis: id autem, quod augetur necessariò mutat locum, non quidem ita vt totaliter deserat locum, quem prius habebat, & acquirat alterũ; hoc enim modo non est necessarium mutare locum, sed ita vt ad maiorem locum necessariò extendatur. Itaque necessarium est, quòd nouas partes loci acquirat, quas prius non habebat, nõ tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, vt patet dum arbor crescit permanens in eodem loco, sed necessariò se extendẽs ad maiorem, quam habebat prius, & opposito modo id, quod diminuitur, necessariò mutat locum, non totaliter deserens eum, quem habebat prius, sed aliquas partes eius, reducens se ad alias, & ideo ad minorem locum. Et hæc de explicatione primi.

Vt explicet secundum, proponit duo dubia, & soluit: & tandem duo supponit. Primum dubium est, an id, quod augetur, augeatur per additionem alicuius habentis magnitudinem, seu quantitatem, vel carentis omni magnitudine. Et respondet necessarium esse, vt illud ex quo augetur aliquid, quod vocatur alimentũ, magnitudinem habeat, quia si esset materia sine magnitudine, aut esset separata ab omni corpore, vel esset in aliquo corpore; separatam esse repugnat; quia nec esset in loco, sicut punctum, nec esset aliquid sensibile. Probatur consequentia, quia vtrumque habet res quælibet per quantitatem, nempe in loco esse, & sentiri posse: esse autem insensibile, & extra locum illud, ex quo aliquid augetur, impossibile est, quia cum id, quod augetur, sit corpus naturale, & ex cõsequenti sensibile, & in loco, augeri non potest per additionem rei insensibilis, & sine loco. Sed non minus repugnat, quod materia ex qua aliquid augetur, careat magnitudine, & sit in aliquo 2

aliquo corpore, nam vel eſſet pars eius; vel accidens, quod patet eſſe impoſsibile, quia partes, & accidentia corporis coextenduntur quantitati, vel magnitudini eius: ergo repugnat ſic eſſe in corpore, & non habere magnitudinem. Vel eſſet in corpore, ita vt nec eſſet pars eius, nec accidens, quod nō eſſe minus impoſsibile probat, quia ex hoc ſequerentur tria abſurda. Primū, quod generatio vnius non eſſet corruptio alterius, ſed poſſet aliquid generari ex alio nō corrupto, ſed permanente. Nam ex tali materia exiſtente in alio corpore poſſet generari aliquid, vt ex alimento exiſtente in aqua aër, ſed nihil aquę corrumperetur, quia talis materia alimenti in ea exiſtens, nec eſt pars aquæ, nec accidens eius: ergo poteſt ſeparari ab aqua ſine vlla eius corruptione. Secundo ſequeretur, quod in eodem compoſito poſſent eſſe infinitæ materiæ alimentorum, quia ſi nō ſunt partes eius, nec accidentia, non ſe impedient, nec vna excludet alterā: ergo qua ratione poteſt eſſe vna, poterunt eſſe infinitæ. Tertio ſequeretur, quod dum generatur aliquid ex aliquo, vt aër ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vaſe abſque vlla mutatione eiuſdem aquæ. Et ex eiſdem argumentis aſſerit probari, quod ex indiuiſibilibus quantitatis, vt ex punctis, & lineis magnitudine carentibus, non fiat augmentum corporis naturalis: ideo concludit neceſſariū eſſe, quod alimentum, ſeu materia, ex qua corpus augetur, magnitudinē habeat. Quod probat primo, quia materia non poteſt eſſe ſeparata ab omni forma ſubſtātiali, & qualitatibus, per quas forma conſeruatur in materia; ſed repugnat eſſe vnitam formæ ſubſtantiali ſine quantitate omnino neceſſaria ad diuerſas formas ſubſtantiales recipiendas: ergo non minus repugnat eſſe ſine magnitudine. Maiorem probat, quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam ſubſtantialem, per cuius expulſionem corrumpitur, & ab agente inducente nouam formam in eadem materia: ergo repugnat materiā permanere ſine vlla forma. Secundo ex propria ratione augmentationis, quæ non eſt generatio corporis, ſed additio nouę quantitatis ad eam, quā habebat prius: ergo neceſſe eſt quantitatem habere illud, ex quo augetur corpus.

Secundum dubium; an ſuppoſito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quātitatem, & ideo duo interueniūt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit, quod vocatur alimentū, & illud, cui de nouo aduenit alimentū, quod eſt corpus viuens, quodnam horum corporum augeatur, primū, vel ſecundum. Vt autem dubiū ſoluat, proponit tres conditiones neceſſariò ſeruandas in augmento, & tria inconuenientia vitāda, vt bene fiat. Prima conditio eſt, vt illud, quod augetur, vel diminuitur, ſecundū omnes ſuas partes augeatur, vel diminuatur. Secunda, vt omnibus, & ſingulis partibus eius aliquid nouum addatur, vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid, niſi aliquā ſuſcipiat additionem, vel minui, niſi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui ſecundum omnes partes, niſi nouo aliquo recepto in eis, vel ex eis amiſſo. Tertia conditio eſt vt illud, quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, ſed idem numero permaneat ante, & poſt eā, immo ſub vtroq; termino eius, a quo, & ad quem, nempe ſub minori quantitate, quæ eſt terminus

minus

minus à quo, & etiã sub maiori, quę est terminus ad quem, & mutatio eius solum fiat secundum maiorem, & minorem quantitatem. In qua cõditione conuenit augmentatio cum alteratione (inquit Aristoteles) quia etiam in alteratione manet idẽ corpus sub contrarijs qualitatibus, vt sub calore, & frigore, & ideo sub vtro que termino à quo, & ad quem, nam ab vna mouetur ad aliam mutatione eius solum facta secundum easdem qualitates. Conueniunt etiã in alio, videlicet, quod sicut virtus augmentatiua est in eo quod augetur, sic sæpe contingit alteratiuam virtutẽ esse in eo, quod alteratur: quo autẽ modo hoc sit intelligendum in quęstionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum est, vt intra corpus, quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falsò à quibusdam antiquioribus admittebatur, putantibus non posse recipi, nisi admisso vacuo. Vacuum vero non esse admittendum, probatum est in 4. lib. Phys. Secundum inconueniens vitandum est, vt non admittatur penetratio alimenti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impossibilis est per naturam. Tertium, non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius carentis magnitudine, sed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, seruandis in augmento, & incommodis vitandis, respondet dubio proposito, in augmentatione non augeri cibum seu alimentũ aduenienti sed corpus viuens, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis est, vt illud, quod augetur, non corrumpatur secundum substãtiam, sed idem permaneat, ante, & post augmentationem, mutatione solum facta circa quantitatem, sed alimentum non permanet, sed corrumpitur substantialiter, & conuertitur in substantiam corporis viuẽtis; corpus autem viuens permanet idem ante, & post augmentum, vt docet experientia: ergo alimentũ non est, quod augetur, sed corpus viuens per cõuersionem eius in propriam substantiam.

4 Duo tandem supponit tamquam certa. Primum est per augmẽtationẽ primo augeri partes similares corporis viuentis, & harum ratione partes dissimilares. Quæ sint autẽ partes similares, & quę dissimilares docet Arist. ipse 1. lib. de historia animalium cap. 1. dicẽs, Similares esse, quæ constant ex particulis eiusdẽ rationis, & nominis cum toto, quod proximè componunt, vt caro, & os. Vocantur similares, quia quælibet pars carnis est caro, & caro vocatur, & etiam quælibet pars ossis est os. Partes vero dissimilares sunt, quæ ex similaribus componuntur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & osse constant, nec sunt eiusdẽ rationis, & denominationis partes earum cũ ipsis, quia pars brachij non est brachium. Secũdo supponit partes corporis viuentis dupliciter considerari posse, aut secundũ materiam, aut secundum formã, quia materia, & forma suo modo constant, sicut totum; vt manus hominis constat materia partiali, & anima eam informante. Augmentationem vero fieri secundum partes formales, non secundũ materiales, quia id, quod augetur, debet manere idem ante, & post augmentum, sed viuens non manet idem secundum materiam, quia par-

tes materiæ fluunt, & consumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit secundum eas augmentum, sed potius secundum formales, quia forma videtur eadem semper manere. Quid autem per formam, & materiam, & quid per partes formales, & materiales intelligat Aristoteles, difficile est; explicabitur vero in quæstionibus. Ex his omnibus asserit intelligendum esse modum, quo fiat augmentatio; fit enim accedente de nouo alimento, atque conuerso in substantiam corporis viuentis, additoque omnibus, & singulis partibus corporis viuentis, ita vt per augmentum omnium partium augeatur totum corpus viuens idem permanens secundum substantiam, & sola mutatione facta circa quantitatem, sed mutato substantialiter alimento, ita vt in principio augmentationis dissimile sit corpori viuenti, tam secundum formam substantialem, quàm secundum qualitates, vt patet de sanguine, ex quo augentur animalia, sed in fine iam fit factũ simile secundum vtrumq; per diuersas alterationes, & substantialẽ conuersionem in substantiam eiusdem corporis viuentis; in fine namq; augmentationis iam sanguis factus est caro, atque etiam os, parsque substãtialis animalis eiusdem rationis cum ceteris; & hęc de explicatione secũdi.

Vt autem explicet tertium, nẽpe discrimen inter nutritionem, & augmentationem, proponit aliud dubium; qualis naturæ, vel conditionis debeat esse cibus, vel alimentum, ex quo augetur corpus viuens. Respondet vero, actu quidem diuersum esse debere, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum accidentia ab eo, quod augetur, & ideo actu etiam ei dissimile. Probat, quia per sui corruptionem debet augere illud: ergo debet esse diuersum, ac dissimile actu, alioqui nec pati posset, nec corrumpi; cum nihil patiatur, neque corrumpatur, nisi à diuerso, & dissimili, sed potentia debet esse idẽ, & omnino simile, quia in idem met corpus viuens conuertitur, & formã eius substantialem, atque accidentia suscipit. Ex quibus infert generationem quamdam substantialem necessariam esse ad augmentum, nam si alimentum substantialiter corrumpitur, necesse est generationem alicuius præsupponat, cui eadem corruptio succedat: cum semper verum sit, corruptionem vnius esse generationem alterius, vt superius probatum fuit. Sed hanc generationem, inquit, ad augmentum requisitam diuersam esse à generatione, cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit, nam per illam generatur totum quoddam substantiale separatum à quocumque alio, & per se consistẽs; vt patet in generatione hominis, vel leonis: per generationem vero ad augmentum requisitam non generatur totum substantiale, sed pars quædam substantię de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio simpliciter, sicut illa, sed aggeneratio quędam substantialis, atque etiam nutritio.

His explicatis asserit ad augmentum
tum viuentis duas mutationes con- 5
currere, vnã per quam materia alimẽti suscipit formam substantialẽ viuẽtis, & amittit propriã, & hæc appellatur nutritio, vel aggeneratio. alteram per quã corpus viuens maiorem acquirit quantitatẽ, quã habebat prius, & hæc vocatur augmentatio. Has autem mutationes conuenire ait in vno, & differre in duobus. Conueniunt quidem in eo, quod vtraq; fit per-

per additionem rei quantæ, nempe alimenti conuersi in substantiam aliti. Differunt vero primo ex parte materiæ, ex qua fiunt, nempe alimenti; nam vtraque fit ex eo diuerso modo sumpto augmentatio quidem ex eo, vt potentia quanto, nutritio vero ex eodem, vt est potentia caro, vel os; hoc est, vt in substantiam rei viuentis conuerti potest. Secundo differunt ex parte subiecti, quia nutritio durat toto tempore vitæ, nam verum est corpus viuens semper nutriri, quandiu viuit; augmentatio vero non durat semper, sed augetur corpus viuens vsque ad certum tempus, quod appellatur status, & non vltra, nutritur tamen semper, & huius ratio est, quia virtus vitalis in prima vitæ ætate fortior est ad conuertendum plus alimenti in substantiam propriam, quàm sit deperditum de eadem propria substantia per continuam actionem caloris naturalis, post vero debilitatur, ita vt non possit tantum conuertere, quantum consumptum est: & ideo non potest iam viuens augeri, sed potius diminuitur, semper tamen conuertit aliquid, & ideo semper durat nutritio, sed nõ durat semper augmẽtatio. & hæc est sententia totius capitis.

Tractatus de nutritione, & augmentatione.

QVÆSTIO I.

An dentur nutritio, & augmẽtatio in rerum natura, & quid vtraque sit?

VT à nomine ipso augmentationis incipiamus, tribus modis accipi solet. Primo communissimè pro qualibet mutatione, per quam aliquid crescere, vel augeri dicitur in quocumque genere rerum, hoc est, siue in substantia, siue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in sola extensione ad maiorem locum. In qua significatione dici solet, calorem, ac cæteras qualitates augeri secundum intensionem, & extensionem. Secunda acceptio minus vniuersalis est, pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eique superadditur; & per additionem eius augeri dicitur. In qua significatione ignis, aqua, & cætera elementa augentur, dum nouæ partes eis adduntur, prius, vel simul productæ, vt aqua augetur, dum noua portio ei additur; & ignis, dum noua combustibilia in se conuertit. Tertio modo accipitur specialius, ac proprius pro mutatione accidentali, per quam acquiritur quantitas ex conuersione alimenti in substantiam aliti vitali modo facta, hoc est, per virtutem intrinsecam viuentis, & per eius additionem viuens efficitur maius secundum omnes suas partes: & de augmentatione hoc tertio modo sumpta agit Aristoteles capite præsenti, & secundo libro de anima à textu 41. vsque ad 50. & nos quoque de illa sic sumpta agimus in præsenti tractatu. Nutritio vero duobus tantum modis sumitur. Primo pro quacumque conuersione nutrimenti in propriam substantiam, in qua acceptione non solum viuentibus corporibus attribuitur, sed etiam non viuentibus, nam ignis nutritur per conuersionem olei, aut etiam lignorum, vel stupæ, quæ dicuntur pabulum, vel nutrimentum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantum conuersione nutrimenti, quæ fit virtute vitali,

tali, atque intrinseca secundum omnes partes viuentis, ita vt singulis distribuatur secundum exigentiã propriæ naturæ, & hæc sola est, quæ cõcurrit ad propriam augmentationẽ viuentium; & propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Aristotele, & prius quàm de augmentatione, quia ex notitia eius pendet notitia augmentationis.

7 De qua primo inquirit quæstio, an sit in rerum natura? Et prima opinio negat veram nutritionẽ dari in viuẽtibus. Quam tacito nomine authoris refert D. Tho. 1. p. q. 119. art. 1. sed eã tenuit Magister sententiarum in 2. d. 3 duobus vltimis paragraphis, vbi asserit, viuens nũquam adquirere nouam substantiam, sed cum ea, quam accepit per primam generationem, conseruari per totam vitam; cibo tamen, vel alimẽto indigere, non vt illud conuertat in propriam substantiam, sed vt sit pabulum, vel fomentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam substantiam viuentis eam consumat. Per operationem vero caloris naturalis circa illud (ait) solum conuerti in excrementa, quæ per virtutem expulsiuam eiusdem viuentis à corpore expelluntur. Quam sententiam videtur sequi Albert. Magn. in summa de homine q. 1. art. 2. differt tamen non parum à Magistro, quia non solum veram nutritionem tollit, sed etiam veram augmentationem, asserens nõ augeri viuens per additionem alicuius nouæ quantitatis, sed ex eo solũ, quod quantitas illa, quam in prima generatione accipit, rarefit, & ad maiorem locum se extendit: Magister vero non videtur veram augmentationem tollere per acquisitionem nouæ quantitatis.

Probat autem Magister non dari veram nutritionem testimonio Christi Domini Matth. 5. vbi sic ait: *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, quasi dicat, nihil aliud efficere calorem naturalem circa cibos, nisi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum cõuerti in substantiam viuẽtis, & cõsequenter, nec ex eis fieri veram nutritionẽ. Quod potest etiam probari hoc argumento: si fieret vera nutritio per conuersionem alimẽti in substantiam aliti, necessarium esset, quod anima vniretur materiæ eiusdem alimenti virtute caloris naturalis, vel nutritiuæ potentiæ, cuius instrumentum est; sed impossibile est nutritiuam virtutem attingere vnionem animæ cum materia alimenti: ergo impossibilis est naturaliter nutritio. Euidens est consequẽtia cum maiori, quia si datur vera nutritio, debet esse operatio vitalis procedens à virtute vitali tamquam à principio intrinseco efficiente. Sed probatur minor in homine: quia impossibile est aliquid attingere vnionem extremorum, nisi attingendo extrema ipsa; sed virtus nutritiua, cum sit potentia corporea, non potest attingere substantiam animæ rationalis, quæ est spiritualis: ergo neque vnionem eius cum materia. Nec solum anima rationalis spiritualis est, sed etiam vnio eius cum materia; nam vnio debet esse in re vnita tamquam in subiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideo spiritualis, sicut anima ipsa; si enim esset corporea, non posset esse vinculum rei spiritualis: ergo nullo modo attingi potest à virtute nutritiua corporea, quare nec nutritio erit possibilis.

Hæc tamen sententia falsa est, & 8
prin-

principijs Aristotelis expresse contraria. Probatur hoc secundum, quia principiũ Aristotelis est capite præsenti expressum, atque etiam 2. lib. de anima text. 46. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio est dissimile viuenti, sed in fine eiusdẽ nutritionis omnino simile, quia per conuersionem in substantiam aliti suscipit eamdem formam, nempe animam, & verè animatum, & viuẽs per eam constituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Aristoteles veram nutritionem, quam negat Magister. Sed probatur primum, quod sit contra rationem; nam euidenti experientia constat hominem, & cætera animalia non solum partẽ sanguinis, sed substantiæ, in qua geniti sunt deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipuè ostenditur dũ grauem aliquẽ patiũtur morbũ: necesse est ergo sanguinem deperditum, atque etiã deperditam substantiam aliquo medio reparari, vel cito consumi corpus: nullum est autem medium excogitabile, quo possint reparari naturaliter præter conuersionem alimẽti in sanguinem, & substantiam aliti, quæ verè, & propriè est nutritio: ergo necessariò admittenda est. Et eam tamquam necessariam admittunt omnes interpretes Aristotelis tam antiqui, quàm recentiores duobus locis citatis: & præter eos D. Augustin. in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. c. 40. in principio his verbis. *Alimẽta carnis corrupta, id est, amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant.* Et D. Tho. 1. p. q. 119. artic. 1. non solum id asserit, sed contrariam sententiam irrationabilem esse affirmat. Falsa est etiam sententia Alberti Magni, quod non detur vera augmentatio, quæ sit acquisitio nouæ quantitatis, sed solũ per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt, dicantur crescere animalia: quod sic probo. Euidenti experientia constat maioris virtutis, ac roboris esse animalia post incrementum, quã ante illud, siue fiat vno modo, siue alio, & homines in ætate virili, quàm in puerili; sed per rarefactionem non solum non crescunt vires, sed necessariò debilitantur: ergo falsum est, quod augmentatio sit sola rarefactio. Probatur minor, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa; sed per rarefactionem magis est dispersa, vt constat: ergo debilior, quàm prius. Secundo, quia eadem experientia docet mẽbra corporis densiora, atque solidiora esse in viris, quàm in pueris: ergo euidens signum est non crescere per rarefactionem, sed per acquisitionem nouę quantitatis, quam necesse est acquirere supposita acquisitione nouę partis substantiæ per nutritionem. Tãquam certum igitur tenendum est, veram nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

9 Ad testimoniũ ex Euangelio respondet D. Thomas 1. p. q. 119. art. 1. ad primum, sensum illius propositionis non esse quod omnes cibi, & secundum omnes suas partes in vẽtrem vadant, & in secessum emittãtur; sed quod ex cibo quocumq; aliquid emittatur, nempe terrestre illud, atque impurum, quod relinquitur ex ciborum concoctione, atque expurgatione in stomacho facta. Itaque vniuersalis est propositio ex parte ciborum, & subiectum eius distributum pro omnibus, & singulis cibis, sed in ordine ad partes eorũ indefinita. Et est legitima expositio verborum, si contextum capitis inspicia-

piciamus, quia cum Pharisæi pro delicto opposuissent discipulis, quod illotis manibus manducarent, Christus respondit, nullum in hoc peccatum inesse, quia cibus assumptus operibus naturalibus deseruit; hoc est nutritioni, & augmento corporis, & quod residuum est in ventrem vadit, & in secessum emittitur: in his autem operibus cum naturales sint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in sumptione cibi, ex eo quod illotis, vel ablutis manibus sumatur, ea vero, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc est, à voluntate libera peccata esse posse, & ideo hæc, & non illa inquinare animam: ad hoc autẽ institutum nihil refert, quod totus cibus assumptus, vel partes eius per hanc, aut illam viã emittantur: quare sufficienter declaratur intentum Christi, & verba eius per explicatum sensum.

Ad argumentum concedunt iuniores quidam, vnionem animæ rationalis ad corpus esse spiritualem, & ideo nõ attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falsum esse censeo. Primo, quia isti solum ponunt vnicam vnionem inter animam, & corpus cum communi sententia, & hanc dicunt educi de potentia materiæ: ex quo sequitur attingi à virtute corporea agentis naturalis. Secundo, quia si non attingeretur; ergo neque verum esset, quod homo generaret hominem, neque quod efficiẽter se nutriret quod est falsum. Probatur consequentia, quia homo non attingit animam à solo Deo creatam, neque attingit vnionẽ eius cũ corpore: ergo nec attingit hominem, vel substantiam factam per generationem, & nutritionem; quia homo nihil est realiter distinctum à corpore, & anima, vt vnitis. Probatur tandem, quia homo generans hominem producit modum vnionis, vel falsum est eum generare, cum nihil ad eum pertinens producat: sed non producit modum vnionis ex nihilo per creationem: ergo ex præsupposita materia, quare necesse est illum educere de potentia eius; sed quidquid educitur de potentia materiæ, est materiale, & corporeum: ergo repugnat modum vnionis esse spiritualem, & ideo repugnat esse in anima rationali tamquam in subiecto. Sed respondent educi quidem de potentia materiæ, sed transire ad animam, & non permanere in materia; hoc tamen aperte falsum est, & argumento non satisfacit. Probatur esse falsum; quia repugnat aliquid educi de potentia materię, & in ea non permanere: primo, quia educi de potentia materiæ est fieri in materia: ergo necesse est simul fieri, & materiæ inesse, atque à Deo in ea esse tamquam in subiecto. Secundo educi de potentia materię est dependere ex materiali concursu eius, vt subiecti præsuppositi: ergo est in ea fieri tãquã in subiecto, & proinde in ea permanere, vel de subiecto in subiectum migrare. Quod vero non fiat satis argumento, euidẽs est, nam si semel concedatur educi de potentia materiæ, vt continet argumentũ, & conceditur ab his, materialis debet esse, & ideo non poterit in anima rationali recipi tamquam in subiecto. Negandum igitur est, quod vnio sit spiritualis, sed verè corporea est, vt suo loco ostendetur. Quod vero dicitur esse in anima, vt in subiecto, falsum est, sed solum adhæret ei tamquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat rei corporeæ: & ita dicimus

cimus, agens naturale eamdem vnionem attingere per virtutem corpoream tamquam per instrumentum in generatione, & nutritione: & ex hoc verum est quod homo generat hominem, & efficienter se nutrit.

Quid sit nutritio, & quid augmentatio?

10 VT intelligatur in quanam actione consistat nutritio, & in qua augmentatio, notandum est nutritionem viuentium plures alterationes alimenti præcedere; & prima fit in ore, vbi non solum conteruntur cibi, sed verè alterantur per admistionem saliuæ, quæ magnam habet virtutem alterandi, & resoluendi, vt testatur Galenus 1. lib. de simplicibus capit. 6. & colligitur ex colore, odore, & sapore, quos mutasse constat cibos post attritionem; ab ore deferuntur cibi in ventriculum, vel stomachum, vt docet idem Galenus 4. lib. de vsu partium capit. 5. vbi fit secunda alteratio quæ est prima concoctio, vel digestio eorum; & per quam magna pars excrementorum ab eis extrahitur, & in inferiorē partem intestinorum reijcitur, sicque permanent cibi magna ex parte expurgati sub forma cuiusdam substantiæ liquidæ, & colore albæ, quam chylum vocant. Ex ventriculo vero trahitur ad iecur per venas mesaraicas, vbi fit tertia alteratio, & secunda digestio, vel concoctio, maioremque expurgationem cibus accipit; nam terrestriores chyli partes ibi subsidens, & leuiores aliæ quasi spuma supernatant, aliæ deniq; sunt mediæ. Et terrestriores quidē sunt naturæ atræbilis, seu melancholiæ, descenduntq; à iecore ad lien, vt ex eis magis ab eo expurgatis nutriatur: leuiores vero sunt naturæ cholericæ, seu flauæ bilis ascenduntq; ad folliculū, seu vesicam fellis. Deniq; partes mediæ colorē rubeum ibi acquirūt similē colori iecoris, habentq; naturam sanguinis. Circa sanguinē vero in iecore factū diuerso modo opinātur Medici ex vna parte, & Aristoteles ex alia, nam Aristoteles 2. lib. de partibus animalium cap. 4. & lib. 3. de historia animalium cap. 19. asserit officinam sanguinis esse cor, nō iecur, sed à iecore dimitti, & in corde recipi, vt ibi vltimam expurgationem recipiat, & ad singulas partes corporis per venas deriuetur. Medici vero præsertim Galenus 6. lib. de placitis capit. 17. ex opposito affirmant officinam sanguinis esse iecur, à quo deriuatur per venas ad cor, & cæteras partes corporis, vt in eis vltimam expurgationem accipiens conuertatur in substantiam aliti, & præcipuè in corde summam recipiat expurgationem, & purissimus euadat, ita vt in spiritus vitales conuerti possit, quos certum est apud omnes in corde fieri ex purissimo sanguine, quia certum est in corde residere virtutem seu facultatem vitalem tamquam in fonte totius vitæ. Vnde & in eodem residet pulsatrix virtus, vt ostendit cōtinua agitatio, & motus eius, & ab eo etiam deriuatur per arterias, & ita sentitur in brachijs, & alijs partibus corporis, in quibus ostēditur, & morborum signum est. Et videntur 11 hanc sententiam desumpsisse Medici ex Platone in Thimeo, ex Philone Iudæo in libro de victimis; quos sequuti sunt D. Greg. Nissenus in lib. de creatione hominis cap. vltimo D. Nemesius in lib. de natura hominis

cap.

rum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo fiūt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes deriuatur ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentū, quia nondū est cōuersum in substantiam aliti, immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnem, ossa, & neruos, aliasque corporis partes, quæ conuersio non est aliud, quàm corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem vnionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniuntur præexistentibus, & cum non possit produci substātia corporea naturaliter sine quātitate, quæ est propria passio eius simul ac producūtur nouæ partes substantiæ, acquiruntur etiā cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ, sicut producuntur partes substantiæ, siue de nouo aduenientes, cū materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas. Et partes istæ quātitatis de nouo aduenietes vniūtur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuentis, & ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

14 Ex quibus iā intelligitur in quanā actione consistat nutritio, atque etiā augmentatio, & quid vtraq; sit: nutritio quidē consistit nō in aliqua alteratione præcedēti, per quā cibus præparatur in ore, aut vētriculo, nec etiam in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Erit igitur nutritio. *Mutatio substantialis per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuentis ad formam ipsam.* Vel erit. *Productio partialis substantiæ viuentis ex conuersione substantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vnio substantialis partialis substantiæ productæ cum substantia ipsius viuentis simul facta cum conuersione, vel ordine naturæ ei præsupposita secundum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quantitati viuentis, vel præexistens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiri. *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis, an sint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque sit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmētatio sint mutationes distinctæ realiter?

capit. 23. D. Theodor. sermone 3. de prouidentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei cap. 14. Richar. in 2. d. 3. q. 2. ad. 5. Maior ibidem. q. 5. Et eodẽ ferè modo differunt quantum ad spiritus animales, nam Aristoteles 2. lib. de generatione animalium cap. 4. & lib. 2. de partibus animalium cap. 7. putat in corde etiam esse principiũ sensitiuæ virtutis, & ideo in eodem fieri spiritus animales ex purissimo sanguine, & suo motu per arterias discurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cæteri vero, & cum eis medici omnes principium virtutis sensitiuæ primo in cerebro potius collocant pro internis sensibus, & in reliquis sensorijs eiusdem capitis pro externis; vnde spiritus animales non in corde, sed in cerebro fieri docent, ita vt à corde quidem deriuetur pars quædã spirituum vitalium, & per quasdam obliquas, atque angustas vias perueniant ad cerebrum, vbi per virtutem eiusdem cerebri magis attenuantur, & ex vitalibus fiunt animales absq; corruptione substantiali per solam attenuationem, nam opera animalis præsertim sensationes internæ omnium aliarum perfectissimę, quibus deseruiunt spiritus animales perfectiores sunt vitalibus, & ideo, perfectioribus, ac tenuioribus spiritibus indigent; hi ergo spiritus animales à cerebro deriuantur per neruos ad reliquas partes, per quas exercentur operationes animæ sensitiuæ, quales sunt sensationes, & motus pro-
12 gressiui. Itaque vt breui sermone hæc explicentur, spiritus non est aliud, quàm substantia quædã tenuissima facta ex purissimo sanguine ad modum vaporis ex eodem sanguine extracti: nam quemadmodum Sol in mundo magno sua virtute calefactiua extrahit ab aqua vapores, qui sunt tenuissimæ quædam substantię quasi de natura aëris, ita in mundo paruo, hoc est, in corpore animali, vel humano, se habet cor, & sua virtute caloris vitalis extrahit ex purissimo sanguine in se recepto, & nimis expurgato quasi vapores quosdam, qui sunt substantiæ quædam subtilissimæ, quasi de natura aëris, & ideo vocãtur spiritus, & vapores isti subtilissimi, & ideo leuissimi per virtutem vitalem, quam in se habent, moueri possunt, & suo motu facile discurrunt per arterias, & alias vias corporis. Distinguntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitalibus, vt nutritioni, & augmentationi deseruiunt, atque etiam operationibus animalibus, hoc est, animæ sensitiuæ, vt sensationibus, & motibus localibus eiusdem animalis: necessarij autem sunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, si plena omnino essent alimento, nõ posset idem alimẽtum omnino deriuari: necesse est ergo aliquam partẽ earum vacuam esse, sed spiritibus plenam, ne detur vacuum, & cum spiritus facile cedant, facile etiam decurrit alimentum, & ad partes corporis defertur. Deseruiunt pręterea ad motum eiusdem alimenti vitales, in quantum sunt instrumenta quædam vitalis virtutis; & animales deseruiunt sensationibus, & motibus localibus, in quantum sunt instrumẽta virtutis motiuæ vitalis: nec tamẽ differunt substantialiter, sed solùm accidentaliter, quia animales subtiliores sunt, & magis attemperati, & ideo ex vitalibus trãseũt in animales per alterationẽ, vt explicatum est. Et hæc de spiritibus adnotare placuit, vt quadam saltẽ imperfecta ratione cognoscatur natura, & officium eorum

rum

rum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo fiũt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes deriuatur ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentũ, quia nondũ est cõuersum in substantiam aliti, immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnem, ossa, & neruos, aliasque corporis partes, quæ conuersio non est aliud, quàm corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem vnionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniuntur præexistentibus, & cum non pos
sit produci substãtia corporea naturaliter sine quãtitate, quæ est propria passio eius, simul ac producũtur nouæ partes substantiæ, acquiruntur etiã cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ, sicut producuntur partes substantiæ, siue de nouo aduenĩẽtes, cũ materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas. Et partes istæ quãtitatis de nouo aduenĩẽtes vniũtur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuentis, & ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

14 Ex quibus iã intelligitur in quanã actione consistat nutritio, atque etiã augmentatio, & quid vtraq; sit: nutritio quidẽ consistit nõ in aliqua alteratione præcedẽti, per quã cibus præparatur in ore, aut vẽtriculo, nec etiam in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Erit igitur nutritio. *Mutatio substantialis per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuentis ad formam ipsam.* Vel erit. *Productio partialis substantiæ viuentis ex conuersione substantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vnio substantialis partialis substantiæ productæ cum substantia ipsius viuentis simul facta cum conuersione, vel ordine naturæ ei præsupposita secundum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quantitati viuentis, vel præexistens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiri. *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis, an sint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque sit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmẽtatio sint mutationes distinctæ realiter?

SEquitur secundo disputandum, an nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter, vel vna & eadem secundum diuersas rationes formales, aut considerationes distincta. Et prima opinio iuniorum tenet non esse mutationem distinctam, sed eamdem realiter; distinctam vero ratione, quia conuersio alimenti in substantiam, in quantum dicit productionem partialis substantiæ ex vnione animæ ad materiam alimenti, est nutritio, ex vi autem nutritionis præcisse absque vlla noua actione quantitas alimenti fit propria viuentis, & per illam dicitur augeri & ideo augmentatio non est actio distincta á nutritione, sed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens nouam quantitatem. Hanc sequuntur plures, sed non omnes eodem modo illam defendunt, sed antiquiores quidam ideo dicunt facta nutritione sine alia noua actione adquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas est propria passio substantiæ corporeæ, propria autem passio non fit noua, aut distincta actione ab ea, per quam producitur eius subiectum, sed naturali quadam resultantia sequitur, vt risibilitas non fit alia actione distincta ab ea, per quam fit homo, sed ex eadem resultat naturaliter. Ita Pererius lib. 8. suæ Philosophiæ cap. 13. ad quartum, Marsilius .lib. de generatione q. o Albertus Saxoniç ibidem quæst. 9 Venetus cap. . eiusdē libri, Valles 5. Phys. cap. 2. & contiouer 19. ad Tyrones. Alij vero recentiores ad defendendam eamdem sententiam tria supponunt. Primum dari motum per se ad quantitatem, vt docet expresse Aristoteles 5. lib. Phys. cap. 2. quod tamen præsuppositum, licet sit apud Aristotelē certum, negatur tamen ab alijs omnibus citatis. Secundo supponunt, per augmentationem non produci quantitatem aliquam, sed eādem, quam habet alimentum transire ad corpus viuens cum materia eius, in qua est tamquam in proprio subiecto. Secundo supponunt, prius saltem natura, quā alimentum conuertatur in substantiam viuentem, vniri materiam eius materiæ eiusdem viuentis; & quantitatem quantitati per actiones pro- 16
prias, atq; distinctas, sed in his vnionibus non consistere nutritionem, nec augmentationem, sed supponi ad conuersionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens, quod in idem alimentū agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuersione consistentem, qua facta, & adquisita partiali substantia eo ipso absque noua actione incipit viuens habere in se quātitatem alimenti, per quam augetur, & fit maius. Itaque conuersio substantialis alimēti, quæ est productio partialis substantiæ viuentis, duplicem terminum habet, intrinsecum, & primarium, nempe substantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod sit nutritio: aliū vero non factum per ipsam, neque vnitum, sed acquisitum supposita vnione, & productione partialis substantiæ, & ideo extrinsecum, & secundarium, á quo denominatur augmentatio extrinseca tantum denominatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præsentiam localem, quam in se acquirit mobile; & iste est primarius, atque intrinsecus, á quo habet speciem: extrinsecum, & secundarium, nempe

pe locum circumscribentem, & iste est secundarius, & extrinsecus, quia locus non est formaliter in corpore locato. Et quemadmodum acquisito, vbi, per motũ, absque noua alia actione, vel motu sequitur acquisitio loci, pari ratione acquisita partiali substantia, absq; noua actione, vel motu sequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non est noua alia mutatio, sed eadem sub quadam alia denominatione extrinseca considerata.

17 Hanc sententiam ita explicatam probant testimonio Aristotelis capite præsenti, vbi ita ait: *Etenim sic differunt nutrimentum, & augmentatio ratione.* Et statim in translatione Vatabli sequuntur hæc verba. *Nutritio idem, quod acretio existit, ratio tamen est diuersa.* In trãslatione vero antiqua eodẽ ferè modo dicitur. *Et nutrimentũ augmentatione idẽ est quidem, esse autem aliud.* Probant deinde ratione, primo, quia supposita vnione materiæ alimẽti cũ materia viuentis, atq; etiam vnione quantitatis alimenti cum quãtitate viuentis, & tandem vnione substantiali animæ cum materia eiusdem alimenti, absque vlla noua actione verũ est quantitatem alimenti esse eamdem numero cum quantitate viuentis, & eidem viuenti propriam, sicut materia eiusdem alimẽti facta est ei propria: ergo sine vlla noua actione verum est, viuens acquisisse nouã, atq; maiorem quantitatem, per quam factum est maius, & ex consequenti augmentum suscepisse; sed augmentum suscipitur per augmentationẽ: ergo augmentatio non est noua, vel distincta actio realiter à nutritione, sed sola ratione.

Secundo probant à sufficienti diuisione, quia augmentatio non consistit in productione nouæ quãtitatis, sed in additione eius, quã secũ affert materia alimenti, vt supponitur; neque in vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, quia talis vnio præsupponitur augmẽtationi: ergo solum potest consistere in mutatione, per quam materia alimenti recipit formam viuentis. Probatur consequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmento viuentis, sed receptio formæ viuentis in materia alimenti est ipsa nutritio, vt ex præcedenti quæstione est manifestũ: ergo augmentatio non est mutatio distincta realiter à nutritione.

Secunda opinio asserit, nutritionẽ & augmentationem esse actiones, & mutationes realiter distinctas. 18 Hæc est communis omnium interpretum Aristotelis hoc loco 5. lib. Phys. cap. 2. & 2. lib. de anima textu 41. vsque ad 50. tam antiquorum, quàm recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citauimus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerso etiã modo eam defendunt, qui opinantur subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse cõpositum: & alij, qui putant esse materiam primã; nã illi ideo dicunt augmentationem esse distinctã actionem, vel mutationẽ à nutritione, quia per eam producitur maior quantitas, quæ cum sit accidẽs distinctũ realiter à substantia partiali producta per nutritionem, petit distinctam actionem, per quã producatur. Alij vero quãuis non admittant, per augmentationem produci quãtitatem, sed eam, quam secum affert materia alimenti, asserãt vniri quantitati viuentis; dicunt tamẽ augmentationẽ cõsistere in hac vnione quãtitatis cum quantitate, quæ communt per modum vnionis realis de

nouo productæ, necesse est, fiat quoque per nouam actionem, & distinctam realiter à nutritione, quia nouus, & realis terminus nouã, & realẽ actionem postulat. Et nos hanc sententiam tamquam probabiliorem, & valde consonam principijs Aristotelis sequimur, primo tamen modo eam intelligimus. Sed nunc solũ probanda est aduersus primam, vt à iunioribus defenditur admittẽtibus cum Aristotele, dari motum per se ad quantitatem, qui sit augmẽtatio: nã aduersus antiquiores alios, hanc speciem motus non admittentes, sed ex eo negantes distinctionem realẽ inter nutritionem, & augmentationem, quia negant omnino dari per se motum ad quantitatem duas tantum ponentes species motus, nempe alterationem, & lationem cũ Platone, & Galeno, inferius agemus disputantes de augmentatione, an sit per se motus ad quantitatem,

19 Præsupposito ergo ex doctrina Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 2. quod augmentatio sit per se motus ad quantitatem distinctus ab alteratione, & latione: & admisso à recentioribus illis, probatur contra eosdem esse distinctam realiter à nutritione adiuncto alio testimonio eiusdem Aristotelis ex 3. lib. Phys. textu. 16. vbi sic definit motum. *Motus est actus mobilis prout mobile est.* Ex quibus probo augmentationem addere supra nutritionem entitatem realem atq; intrinsecam formaliter denominantem subiectum proprium nempe viuens, quod augetur, & non solã denominationem extrinsecam, & ideo distingui realiter ab eadem nutritione hoc modo, augmẽtatio est motus per se ad quantitatem ex priori testimonio: ergo est actus mobilis prout mobile est ex altero: quare ex vtroq; colligitur esse actum viuẽtis, quod augetur tamquam subiecti existentis in potẽtia ad illum; sed actus alicuius, vt subiecti debet esse in eo formaliter, & non per solam denominationem extrinsecam, vt patet in dexteritate denominante extrinsecè columnam, quæ ideo non est actus eius, sed animalis, in quo reperitur formaliter: ergo augmentatio vt motus est, formaliter reperitur in subiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod necesse est distingui realiter à nutritione, & non tãquam denominatio extrinseca. Probatur consequentia, quia distinguitur ab ea sub ratione motus reali, & positiua, atque intrinseca, & inhærẽs mobili.

Probatur secundo ex separatione, 20
quia ea, quæ possunt inter se separari per diuinam potentiam, distinguuntur realiter; sed augmentatio potest separari realiter à nutritione: ergo distinguitur ab ea realiter. Probatur minor, quia nutritio est productio partialis substantiæ vnitæ viuenti ex conuersione alimenti; sed facta conuersione alimenti, & producta partiali substantia, atque vnita viuenti, potest Deus destruere quantitatem alimenti, atq; suspendere augmẽtationem viuentis, ita vt nutriatur, & nõ augeatur: ergo dabitur nutritio sine reali augmentatione. Respondent possibile hoc esse, & dari tunc nutritionem sine augmentatione, sed adhuc nihil reale intrinsecum separari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, sed solã denominationem extrinsecã, ex qua habebat nutritio rationem augmentationis, & ideo non probari ex tali separatione, quod sint actiones, vel mutationes realiter distinctæ. Hãc

tamen

tamen solutionem esse falsam sic probo, in casu illo separationis euidens est separari augmentationem à nutritione, cum sit euidens permanere nutritionem sine augmẽtatione; sed augmentatio realiter, & formaliter est motus, & nutritio realiter, & formaliter est mutatio; ergo separatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, vt motus realis est, & vt distinguitur à mutatione, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum formaliter afficiens mobile: cum sit actus eius, vt subiectij, & vt existentis in potentia; ergo separatur à nutritione tamquã entitas realis positiua, & intrinseca mobilis, & ideo distinguitur ab ea realiter vt talis entitas realis positiua, atque intrinseca mobilis. Probatur tandem, quia nutritio formaliter est mutatio substantialis, & augmentatio formaliter est motus; sed rationes formales mutationis, & motus sunt positiuæ, & formaliter denominantes subiectum: ergo distinguntur tãquam duæ rationes formales, positiuæ, atque intrinsecæ, & vt tales sunt separabiles; ergo falsum est, quod augmentatio solum distinguatur à nutritione tamquam denominatio extrinseca, falsum quoque, quod solum addat supra illam extrinsecam denominationem; & falsum tandẽ, quod si suspendatur adeo augmẽtatio permanente nutritione, solum separetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinseca.

21 Testimonium Aristotelis, quod Iuniores pro se adducunt, difficile visum est verba solum considerãtibus, & non contextum litterę, quod considerans D. Thomas in Commentarijs eius egregiè illud exposuit, & expositio eius difficultatem prorsus tollit. Notandum est ergo nutritionem, & augmentationem tribus modis differre apud Aristotelem, & omnes. Primo ex parte materiæ, seu subiecti, vel obiecti, circa quod versantur, quod est alimentum, circa quod operatur virtus, seu potentia vitalis; alimẽtum vero duo habet; primum, esse substantiam viuentem in potẽtia, & ita consideratum est obiectum nutritionis; secundum habet esse quantum, & vt quãtum est materia, seu subiectum augmentationis, quia non potest (inquit Aristoteles) viuẽs augeri, nisi ex alimento quanto, & diuisibili: habent ergo idem subiectũ, vel materiam diuerso modo considératam, & ideo ex hac parte sunt idẽ subiecto, & differunt ratione: hæc tamen differentia rationis, cum se teneat ex parte materiæ, circa quam versantur, materialis est, non formalis, sed formali, atque specificæ necessariò præsupposita. Alia est differentia formalis, & essentialis, quæ sumitur ex parte terminorum, in quos per se tendunt, nam terminus nutritionis est partialis substantia produ-cta ex conuersione alimenti: terminus vero augmẽtationis maior quãtitas acquisita. Tertia differentia realis erit, quia sunt duæ mutationes reales, & separabiles inter sese, & ideo realiter distinctæ, vt probauimus, licet hoc non admittat contraria opinio, nos vero necessarium esse censemus in doctrina Aristotelis, & secũdum veritatem Philosophicam. Aristoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis (inquit D. Thomas) quod est nutrimentum, & consequenter de nutritione ipsa, & augmentatione, in quantum circa illud versantur, & ideo asserit idem esse subiectum, seu materiam vtriusque, diuerso modo consideratum, & consequenter ex parte eiusdem subiecti,

vel materiæ sola ratione distingui easdem actiones, vel mutationes, quia diuersa ratione versantur circa illud. & hanc distinctionem voluit præ alijs explicare Aristoteles, vt ex ea solueret aliam quęstionem à multis suo tempore agitatam, an nutrimentum sit simile nutrito, vel dissimile; & an viuens nutriatur ex suo simili, vel ex dissimili. De alijs autem differentijs specifica, & reali, quæ aliunde sumuntur, non loquitur in præallegato testimonio: & ex hoc patet nihil contra nostram sententiam probare, quæ distinctionem realem ponit aliunde sumptam.

22 Ad primum argumentum neganda sunt omnia, quæ in antecedenti assumuntur tamquam falsa, quia quantitas alimenti non vnitur quātitati corporis viuentis, sed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali substantia; & hæc est, quæ per se terminat motum augmentationis, quæ cum realiter distinguatur ab eadem substantia partiali terminante nutritionem, realiter etiam distinguntur nutritio, & augmentatio.

Ad secundum negandum est etiā antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non consistere in productione maioris quantitatis, sed in additione eius, quam secum adducit materia alimenti, nullam enim quantitatem adducit materia alimenti, sed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto, atque conuerso in substantiam aliti, quia cum esset proprium subiectum eiusdem quantitatis, necesse est corrumpi ad corruptionem eius, & materiam relinqui nudam omni forma tam substantiali, quàm accidentali pro recipienda anima, vt capit. 4. huius libri diximus contingere semper in generatione substantiali, in qua fit resolutio vsque ad materiam primam. Vel secūdo responderi potest, quod licet non produceretur noua quantitas per augmentationem, sed solum vniretur quantitas alimenti quantitati viuentis, distincta actio ad talem vnionē requiritur, quæ actio propriè est augmentatio, nam apertè falsum est, & contra Aristotelem; quod augmētationi præsupponatur vnio eiusdem quātitatis alimēti cum quantitate viuentis, sed per eam fit, vt inferius probabitur.

QVÆSTIO III.

An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea?

QVamuis nutritio, & augmentatio simul tempore, vel in eodem instanti fiant, nutritio tamen prior natura est augmentatione, sicut substantia partialis per eam producta prior est quantitate acquisita per augmentationem: ideo prius de illa agendum est in particulari, de inde de augmētatione. Quędam etiam prius de nutritione disputanda sunt cum augmentatione communia, & propterea de vtraque disputata censebuntur. Quærimus ergo, an nutritio fiat successiuè, & in tempore, vel simul, aut in instanti. 23

Et prima opinio asserit simul, aut in instanti fieri, ita vt tempore aliquo disponatur materia alimēti per alterationem successiuam à calore naturali, & in instanti terminatiuo illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfectè disposita, conuertatur

tur in substantiam aliti; tempore vero sequenti disponatur alia pars, & in instanti terminatiuo eius conuertatur, & quia anima postulat determinatam quantitatem in materia, vt introduci posit, ita vt in minori non posit, vt 1. lib. Physic. definitum est, & materia sub illa determinata quantitate appellatur minimũ, quod sic, ideo istæ partes alimenti, quæ in instantibus terminantibus tempus alterationis conuertuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in instantibus per minima: *Et propterea non successiuè sed simul; quamuis* in alio sensu posit vocari successiua in quantum vnum instans, in quo fit conuersio vnius minimi, succedit alteri priori, in quo facta fuit conuersio alterius, non quidem successione immediata, sed post certum tempus, ideo non propriè successiua vocatur, sed propriè simultanea, aut instantanea, quia in solis instantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quæst. 11. pro se referens Auerroem, Albertum Magnum, & D. Thomam, de quo inferius ostendemus oppositum expressè sentire; Pomponatius lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphys. disp. 7. cap. 4. qui etiam citat pro se Themistium, Simpliciũ, & D. Thomam.

24 Probat ratione, supposita ex 1. lib. Phys. communi opinione, quod viuentia terminantur termino intrinseco paruitatis, quod vocatur minimum, quod sic, ita vt certam quantitatem postulent in materia ad introductionem animæ, & sub minori nõ posit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod producitur per nutritionem, est partialis substantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti; ergo petit determinatam quantitatem, ita vt sub minori non posit introduci; sed materia sub tali quantitate minima simul, & in instanti debet esse cõpletè disposita, & non vna pars eius prius alia, nam si ita fieret, cum non posit introduci anima in parte illius minimi, daretur vltima dispositio in materia, in qua non esset introducta forma, quod naturaliter est impossibile: sequitur ergo dari necessariò minimum alimenti, quod simul, & in instanti sit completè dispositum pro introductione animæ, & non prius vna pars eius, quã altera; sed vltimã dispositionem sequitur naturaliter forma in eodem instanti: ergo concedendum est, simul, & in instanti introduci animã in illa minima materia alimenti; & ita in instanti semper fieri conuersionem, & nutritionem in ea consistentem.

Huic autem argumento, aliud addere possumus longè efficacius, quia si nutritio fit successiuè; ergo incipit per vltimum non esse, ita vt sit verum dicere, nunc non est, & immediatè post hoc erit: quo supposito inquiro, an in illo instanti, quod est vltimum non esse conuersionis alimenti, completa sit dispositio eiusdem alimenti, vel alicuius partis eius, aut non sit completa; si completa sit, necessariò debet fieri conuersio in eodem instanti, vel dabitur vltima dispositio formæ in materia, sine tali forma; immo cum opposita, & consequenter fiet nutritio simul, & non successiuè, aut in tempore: si vero dicatur in illo instanti nullam partem alimenti esse completè dispositam, & ideo non posse fieri in eo nutritionem, sequitur neque in tempore sequenti posse fieri. Probatur consequentia, quia si in illo instanti non fuit completa dispo- 25

dispositio, non potest compleri in tẽpore immediatè sequenti, in quo si verum est conuersionem eius fieri, necessarium quoque erit alimentũ secundum eam partem desinere esse, secundum quam fit conuersio eius in substantiam aliti, quod si desinit; ergo nullum dabitur subiectum in quo recipiatur vltima dispositio pro conuersione illius partis. Quod præsertim necessarium est secundũ cõmunem sententiam, quam defendimus de subiecto accidentium, quod sit compositum, & non sola materia; nam compositum, quod est alimentum secundum illam partem tempore sequenti completè disponẽdam, & conuertendam non manet, cum sit iam conuersa: ergo non potest recipere vltimum complementum dispositionum, quod deficiet ei ad conuersionem; sed sine vltima dispositione recepta in eodem alimẽto pro dispositione materiæ eius, non potest fieri conuersio, nec nutritio: ergo repugnat fieri succeßiuè, & in tempore, & necessarium erit fieri simul, vel in instanti. Nec minorem vim habet aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia prima tãquam in subiecto, quod sic probo, vel in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, completa est dispositio, vel nõ si, completa sit: ergo in eodem introducetur forma viuentis in materia alimenti, & fiet nutritio in instanti; si vero non est completa: ergo compleri debet tempore immediatè sequẽti, & ideo succeßiuè, ex quo sequitur non posse eodem tempore immediato introduci forma substantialis. Probatur consequentia, quia si tempore immediato completur dispositio; ergo non est completa, quia dum res mouetur, nõ est verum iam esse motam, sed in instanti sequente, & terminante tempus, in quo mouetur, & si immediatè post non est completa: ergo immediatè post manet alimentum conuertendum: & ideo non erit cõuersum, nec nutritio poterit eodem tempore fieri, sed in instãti terminatiuo eius, in quo verum erit tunc primo esse dispositionem completam, & immediatè ante non fuisse completam, & consequenter tũc esse nutritionem, & immediatè ante non fuisse, & ita non per vltimum non esse incipiet; nec succeßiua erit, sed per primũ sui esse, & erit instantanea.

26 Secundum argumentum, & tertiũ in ordine pro eadem sententia præsupponit ex lib. 6. Phys. res materiales, atque corporeas non posse desinere per vltimum esse naturaliter, quia ex tali modo desinendi sequitur aut dari duo instãtia immediata, aut materiam sine vlla forma pro aliquo tẽpore, sed si nutritio sit succeßiua, sequitur alimentum desinere per vltimum sui esse: ergo non est admittendum. Minorem sic probo, si nutritio est succeßiua; ergo incipit per vltimum non esse, sicut reliqua succeßiua; & ita verum erit dicere, nunc non est nutritio, & immediatè post erit; sed quamdiu non est nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere in vltimo non esse nutritionis alimentum esse, & immediatè post non esse; quia immediatè post datur nutritio, quæ cum sit conuersio eiusdem alimenti in substantiam aliti, repugnat simul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo, quod nunc sit, & immediatè post non sit futurum, quod est desinere per vltimum esse.

Secunda opinio tenet nutritionẽ ferè semper fieri succeßiuè, quia cũ alimentum sit diuisibile, & non sit æquè

æquè approximatum secundum omnes suas partes partibus viuentis in qua residet calor naturalis, sed quædam partes eius sint proximiores eis, aliæ vero magis distantes, & agēs naturale prius, atque perfectius operetur in passum sibi proximum, quā in remotum, prius etiam disponi per actionē caloris naturalis partes proximas alimenti, quàm remotas: & ideo successiuè omnes, atque etiam successiuè conuerti in substantiam aliti, & ita nutritionem successiuè fieri, non tamen semper, (inquiunt) quia naturaliter potest cōtingere aliquam particulam sanguinis in venis, aut in poris æquè approximatā esse secundum omnes suas partes carni, in qua residet calor naturalis: quo supposito, simul, & æquè perfectè disponentur omnes, & ex consequenti simul fiet conuersio omnium, & non successiuè, sed in instanti termi natiuo temporis mensurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam sanguinis conuerti, & partialem substantiam ex tali conuersione produci in instanti, & per primum sui esse, & ita nutritionem in casu isto, & similibus fieri in instanti, quamuis ferè semper fiat successiuè. Ita sentiunt iuniores quidā.

27 Sed tertia opinio asserit semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti. Ita D. Thomas docet expresse, & probat 3. parte, quæst. 31. artic. 1. in corpore, & ad 4. Mars. 1. lib. de Generatione, quæst. 14. Albertus Saxoniæ, quæst. 13. Venetus in summa de Generatione, cap. 7. Sotus 1. lib. Phys. quæst. 4. artic. 3. 4. contra secundam conclusionē. Pererius lib. 14. suæ Philosophię capit. 2. ad 7. Iandunus 8. lib. Physic. quæst. 7. & est communis inter recentiores, & vera. Quam, vt probemus primo aduersus primā opinionem, duo sunt præsupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primū est, quod agens naturale approximatum passo diuisibili, & sibi contrario fortius agit in partes eius sibi propinquiores, quàm in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortius agit in partes superficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores sibi sunt illæ, quàm istæ; & illis medijs calefacit has. Et præsuppositum hoc euidenti experientia notum est in his, qui ad ignem accedunt, quorum propinquiores partes citius, & fortius calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non est necessarium illud probare. Secundum præsupponendum est, quod licet viuentia, quantum ad primam sui generationem postulent minimum materiæ, in quo introducatur anima, ita vt in minori, vel immediatè, aut parte eius non possit adæquatè introduci, & propterea simul, & in instanti debeat introduci in toto: in nutritione vero non postulant tale minimum, immo nec materiam sic determinatam, quin in quacumque minori, & in medietate cuiuslibet minimæ introduci possit anima. Et ratio manifesta est, quia anima in prima generatione postulat determinatam materiam ad sui introductionem, quia cum sit actus corporis Physici, & organici, in quo diuersas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis postulat; per quæ tamquam per instrumenta eas exerceat, nam adeo minima esse possunt, vt inepta prorsus sint ad exercendas operationes, vt per se est manifestum; sed nutritio supponit iam animam introductam in corpore sub debita quantitate, & propor-

tione omnium membrorum eius, & operantem per eadem membra, & est quædam extensio eiusdem animæ ad nouam materiam pro consecutione perfecti status naturalis in ea: ergo non postulat determinatam materiam, quin in qualibet minima, atque in eius medietate introduci possit, quia quamlibet minimam, & minorem minima potest disponere calor naturalis, & in ea introduci anima, & quodlibet minimum alimẽtum, & minus minimo conuertere in substantiam aliti, & quolibet minimo conuerso efficere corpus maius; quod euidenti experientia constat in igne, de quo nemo sanæ mentis dicet adeò minimum esse posse lignum, vt non possit illud in se conuertere, si sibi sit approximatum: quare neque vllus sanæ mentis dicere potest, adeo minimum esse alimentũ, vt conuenienter approximatum calori naturali non possit ab eo cõuerti in substantiam aliti.

28 His duobus præsuppositis probatur communis sententia, quam sequimur testimonio Aristotelis 5. lib. Physic. cap. 2. vbi docet augmentationẽ esse motum per se ad quantitatem. Ex quo ità arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt simul, hoc est in eadem duratione, quia eo ipso, quod producta est partialis substantia per nutritionem, consequitur naturaliter quantitas maior per quã viuens augetur; sed de augmentatione docet expressè Aristoteles, quod sit verè, & propriè motus, & ideo quod sit successiua: ergo idem sentit de nutritione.

Probatur deinde ratione ex duobus illis principijs, quia calor naturalis est naturale instrumentum animæ, & agit in alimentum sibi in principio dissimile, & contrarium, vt docuit expressè Aristoteles cap. præsenti: ergo prius, & fortius agit in partes eius proximiores carni, & ossi alijsvè partibus viuentis, in quibus residet, quia fortior est virtus eius ad minorem distantiam, quã ad maiorẽ: vnde sequitur citius, & perfectius disponere proximas, quã remotas, & ideo prius in illas, quàm in has inducere vltimam dispositionem pro introductione animæ; sed introductio animæ in materia alimenti sequitur vltimam dispositionem: ergo prius introducitur anima in proximiores, & prius illæ conuertuntur in substãtiam aliti. Probatur consequentia ex alio principio, quod anima ad quamcumque minimam materiam dispositam informandam potest se extendere, postquam semel introducta est per primam generationẽ, & ad quãlibet minorem minima, siue ad primam medietatem eius, vt probauimus; sed vbi datur prius, & posterius, datur etiam successio temporis; ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non potest simul fieri; sed successiuè, & in tempore.

Secundo probatur ratione à posteriori, qua visus est D. Thomas vbi su- 29
pra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus viuens eo ipso, quod adquirit maiorem quantitatem, se extendit ad maiorem locum occupandum, & acquirit per se maiorem præsentiam localem, quæ est terminus motus localis; sed motus localis fit successiuè, & in tempore ex propria natura: ergo etiam augmentatio; & hæc fit simul cum nutritione, vt probauimus: ergo de primo ad vltimum nutritio fit successiuè, & in tempore, contra primã opinionem.

Vt autem probemus semper, & ne
cessariò

cessariò fieri successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti in aliquo casu contra secundam opinionē Iuniorum. Duo alia principia præsupponenda sunt, non minus vera, & necessaria, quàm duo alia præsupposita aduersus primam sententiam. Primū autem tale est; omne corpus habet trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis: & secundum has tres dimensiones habet partes, in quas diuidi potest; ita vt diuisibile sit, non solum secundum longitudinem, & latitudinem, sed etiam secundum profunditatem. Secundū præsuppositum est, alimētum quodcumque quantumuis exiguum esse verum corpus, & ideo eisdem modis diuisibile. Ex quibus probo semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, quia agens naturale fortius agit in passum sibi contrarium, quo magis est ei approximatum; sed alimentum non potest naturaliter æquè approximari secundum omnes partes, sed necessariò debet esse magis approximatum secundū aliquas, quam secūdum alias; ergo repugnat calorem naturalem vniformiter, & non difformiter agere circa omnes, & consequenter simul omnes disponere, atque conuertere in substantiā aliti; sed necesse est magis approximatas prius disponere, & prius conuertere. Probatur minor, nam cætera per se patent. Quodcumque alimentum, siue quicumque sanguis, quantumlibet paruus, in angustissimis venis, vel poris existens, est corpus naturale habens trinam dimensionem: ergo est diuisibile secundum

30 profunditatem. Vnde sequitur, quod etiam si secundum superficies extremas omni ex parte tangat extremas partes venæ, vel pori, repugnet esse æquè eis approximatum secundum profunditatem, nam cum hæc sit diuisibilis versus omnem partem, necesse est partes eius minus profundiores esse etiam proximiores extremis superficiebus, quibus terminantur, atque etiam extremis superficiebus cuiuslibet venæ, & pori, & partes profundiores esse remotiores; & ex consequenti repugnat calorē naturalem in venis, aut poris residentē vniformiter, aut secundum eamdem efficacitatem agere in omnes, sed necesse est in proximiores citius, & fortius agere, & prius in eas vltimam dispositionem inducere, & animā ipsam, quod est prius has, quàm illas cōuertere, & ideo successiuè omnes. Et hæc ratio nō est minus efficax aduersus hanc secundā sententiam, quā illa, quæ facta est contra primā. Quare miror profectò deceptionem adeo manifestam horum iuniorum, qui cum putauerint rationem illam cōuincere aduersus primam sententiā, crediderunt nihilominus, non probare, quod semper, & necessariò fiat successiuè nutritio, sed dari casum naturalem, in quo fiat simul, & in instanti. Et causa deceptionis fuit, quod sibi persuaserint posse naturaliter paruū corpus æquè approximatum esse agenti secundū omnes partes, quod naturalē continet repugnātiam; nam licet per extremas superficies tangere posset vndequaq; superficies etiam venæ, aut pori, impossibile est, quod secundum partes profunditatis sit æquè approximatum, vt probauimus. Quod euidenti experientia cōuinci potest. Nam si lignū 31
in medio alicuius ignis proieceris, ita, vt per proprias superficies extremas attingat vndequaq; ignē, nullus sanæ mentis dicere audebit æquè approximatas esse igni omnes partes profunditatis eius, quia euidēs est, nō

æquè distare à superficiebus proprijs extremis, quibus tangit ignem;ergo euidens est non æquè distare ab igne, etiam si illum vndequaq; attingat per easdem extremas superficies. Quod verò paruum sit lignum, vel magnum nihil refert; cum vtrumq; fit eodem modo diuisibile secundũ profunditatem. Vnde sicut magnũ successiuè conuertet in se ignis, ita & paruum, sed hoc in minori tempore. Nec minus euidens est exemplũ loci,nam si corpus sit in aere calidissimo tamquam in loco omni ex parte eum circũdante: quamuis vndequaq; attingeretur ab eo secundum superficiem extremam, per quam se tangunt, non tamẽ esset æquè approximatum loco secũdum partes profunditatis inter sese cõparatas: quia licet centrum huius corporis æqualiter distaret ab omni parte circumferentiæ;partes tamen profunditatis propiores centro versus partem vnam remotiores essent à circumferentia, facta comparatione per eamdem lineam,quàm aliæ magis distãtes ab eodem centro, vt facile potest quisque intelligere; quare repugnat æquè approximatas esse in ordine ad actionem,& passionẽ, nisi per penetrationem naturaliter impossibilem. Parem autem esse rationem de alimẽto, vel sanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eamdem esse rationem de paruo,& magno, quantũ ad successiuam conuersionem.

32 Sed li. et argumentum factum nõ adeò efficaciter probaret falsitatem eiusdem secundæ opinionis,posset à posteriori probari hoc modo. Certũ est apud Aristotelem, augmentationem esse verè,& propriè motum, & admissum ab authoribus eiusdẽ opinionis, certum quoque est, motum propriè sumptum ex natura sua esse successiuum apud ipsum, atque etiã ab eisdem concessum: ergo certũ est semper fieri successiuè, & in nullo casu posse fieri naturaliter in instanti. Sed certum est tertio ab eisdem concessum, simul fieri nutritionem, & augmentationem; hoc est,in eadẽ duratione,ex quibus necessariò sequitur, quod sicut in nullo casu naturali potest fieri augmẽtatio in instanti,cùm sit motus, nec fieri poterit naturaliter nutritio in instanti in casu aliquo naturali; vel si fieri possit,non erit motus,qui per se est successiuus. Et tãdem probo, quia eo ipso,quod corpus acquirit maiorẽ substantiam per nutritionem; necesse est etiam acquirat maiorem quantitatem per augmentationem; sed eo ipso,quod acquirit maiorem quantitatem, necesse est moueri localiter per extensionem ad maiorem locũ, & acquirere maiorem præsentiam localem:motum autem localẽ repugnat saltem naturaliter simul, vel in instanti fieri, sed semper, & necessariò fit successiuè,& in tempore:ergo de primo ad vltimum,semper, & necessariò debet fieri successiuè, & in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguẽdum est fundamentum, quod ex 1. lib. Phys. præsupponit,nempe, quod viuentia postulent terminum intrinsecum paruitatis, nam via generationis verum est, vt ibidem probauimus; in nutritione vero apertè falsum : nam cum iam præsupponatur anima esse intro ducta in materia debitæ magnitudinis, & substantia genita cum suis omnibus membris sub magnitudine proportionata in ordine ad opera vitæ exercenda, indifferenter nutriri,& augeri possunt secundum quãlibet

libet partem minimam substantiæ, & quantitatis, & sub minori minima, & sub medietate minimę, vt probauimus, & ideo successiuè, & in tẽpore nutriuntur, & augentur, & non simul, vel per minima in instantibus terminatiuis partium temporis.

33 Secundum argumentum difficillimum est in hac materia, & à quibusdam putatur solui non posse ab his, qui tenent, dispositiones cum cæteris accidentibus corporeis esse in composito tamquam in subiecto adæquato, & non in sola materia: nam hoc supposito, videtur repugnare, quod nutritio fiat successiuè, quia repugnat incipere per vltimum sui non esse, vt cætera successiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia tamquã in subiecto. Quod vt ostẽdam, placet afferre, & impugnare duas solutiones, quæ adhibentur ab his. Prima asserit in illo instãti, quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem secundum intensionem in aliqua parte alimenti, sed deficere ei aliquem gradum complendum tempore immediatè sequenti. Et cum infertur non posse eodem tempore immediatè compleri dispositionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti, negant consequentiam, quia sicut in actionibus instantaneis in eodem instanti, in quo est vltima dispositio, introducitur forma, ita in successiuis potest in eodẽ tempore produci vltima dispositio in materia, & introduci forma. Hæc tamen solutio falsa est, quod sic probo. Si nutritio successiua est, & incipit per vltimum non esse, verum erit dicere, in hoc instanti non est nutritio, & tempore immediatè sequẽti erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc est alimentum, & tempore immediato non erit. Ex quo euidenter sequitur, quòd tempore immediato non possit cõpleri dispositio. Probatur consequentia; quia si verũ est tempore immediatè sequenti nõ esse alimentum: ergo verum quoque erit formam eius esse expulsam, & formam viuentis esse introductam in materia eius; sed forma alimenti expellenda erat, & forma viuentis introducenda per complementum dispositionum; nam ideo non fuit illa expulsa, neque ista introducta in instanti præcedenti, quod fuit vltimum non esse nutritionis, quia non fuit tunc completa dispositio; ergo repugnat, quod eo tempore cõpleatur, in quo verum est, vnam esse expulsam, & aliam introductam, nam ex hoc sequitur euidenter introductam esse formam sine sufficienti dispositione, & aliam expulsam sine dispositione sufficiente ad eam expellendam, & vtrumque patet esse absurdum. Secundò probatur esse falsam, quia si in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, nõ est completa dispositio secundum intensionem: ergo non potest esse verum, quod immediatè post sit nutritio, & ideo, nec poterit esse successiua. Probatur consequentia, quia si verum est tunc non esse completam dispositionem quoad intensionem: ergo deest illi aliqua pars gradualis intẽsionis, quam certum est esse diuisibilem; & si diuisibilis est, prius producetur medietas eius quàm tota, & successiuè quidem, cum sit producenda per motum alterationis: ergo producetur prius tempore, quàm tota, & eo tempore, quo producitur, non est cõpleta dispositio, cùm non compleatur per primam medietatem, sed per

vtráque:ergo euidēs est quod in aliqua parte priori immediati tēporis non erit cōpleta dispositio, & ex cōsequēti nec introducta forma: quare nec verū erit in eadē parte temporis priori, & immediata esse nutritionē, ex quo sequitur euidēter falsum esse, quòd incipiat per vltimum non esse, cùm falsum sit immediatè post hoc esse, ideo non poterit hæc solutio defendere, quod nutritio sit successiua. Et si dicatur, nō esse cōpletā dispositionem in illo instāti, quod est vltimū non esse nutritionis, sed deesse illi aliquid intensionis indeterminatū, ita vt verum sit, in illo instāti non introduci formā alimenti cū tanta intensione dispositionis, bene tamen cum qualibet maiori, & ideo immediatè post introduci, quia significatur tempus indeterminatū, & simul tempore introduci formā viuentis, licet prius natura in genere causæ materialis introducatur dispositio sufficiens. Probatur hoc impossibile, quia impossibile est formam substantialē introduci, quousq; verū sit, cōpletam esse dispositionē, sed immediatè post non est verū:ergo nec introduci poterit nec nutritionē dari. Minorē sic probo, immediatè post completur dispositio successiuè: ergo immediatè post non est verum, quod sit completa. Probatur consequentia, quia repugnat fieri, & factū esse mutationis successiuæ omnino esse in eadem duratione, vt patet in motu quocumq;, sed in tempore est mutatio ipsa, & in instanti terminante idē tempus mutatum esse, quod est terminus eius, & factum esse, vel completum esse termini: repugnat ergo immediatè post esse alterationem successiuam, per quam producitur complemētum intensionis indeterminatum, & in eodem tempore esse productum, vel esse completam dispositionē, sed in instanti terminatiuo temporis primo verū est esse productum, ac dispositionē completam, & non ante illud, quare nec ante illud introduci potest forma, nec dare nutritionem, & consequēter, nec immediatè post illud instās, quod supponitur esse vltimū nō esse nutritionis, sed necesse erit dari nutritionem in instanti, in quo primò verum est completā esse dispositionē, nec poterit cū hac solutione defendi successio eius.

Secunda solutio aliorum est, in illo instanti, quod est vltimum non 34
esse nutritionis, cōpletam esse dispositionē quoad intensionem, sed deficere ei aliquid diuisibile quoad extensionē; quia dispositio (exempli gratia) intēsa vt sex, quæ est sufficiēs ad introductionē formæ viuētis, & datur in illo instāti, debet produci in partibus materiæ alimēti, vt in eis introducatur forma; producitur autem in partibus materiæ immediatè post, & simul introducitur forma viuētis in eisdē partibus, successiuè tamen fit vtrūq; quia prius producitur vltima dispositio in partibus propinquioribus, & prius etiā introducitur in eisdē forma, quā in remotioribus; cū illa producatur, & hæc introducatur simul tēpore, & ideo successiuè potest nutritio fieri. Sed nō est minus falsa hæc solutio, quā prima, quod sic probo. Si in vltimo non esse nutritionis cōpleta est dispositio secundū intensionem, ergo in illo instanti verū est dicere, quod dispositio sit in materia alimenti, quia in ea producta est per alterationem præcedentē; sed materia alimenti, in qua est talis dispositio completa quoad intensionem est capax formæ viuētis: ergo in eodē instanti introducetur in ea. Proba-

batur consequentia, quia subiectum est capax, & sufficienter dispositū, & agēs approximatū: ergo nihil deest ad introductionem formæ. Quare apertè falsum est, & sine vllo fundamento confictum, dicere expectandam esse extensionem eiusdem dispositionis ad partes materiæ, vt forma introducatur.

35 Probatur tandē, quia vel sufficiēs dispositio quoad intensionem ad introductionē formæ viuētis consistit in indiuisibili, nempe in quinto, vel sexto gradu, & ideo cōpletur in instanti; vel consistit in intensione aliqua diuisibili: si hoc secundū dicatur, falsum est, quòd in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis sit primo completa, & immediatè ante non fuerit, sed ante illud instans potuit esse cōpleta, & introduci forma. Si vero dicatur in vltimo non esse primo compleri, quia consistit in indiuisibili dispositio cōpleta, tunc inquiro, an talis dispositio completa sit in aliquo indiuisibili materiæ alimēti tāquam in subiecto, vel in aliqua parte eius. Et si dicas esse in parte, sequitur primo in eodē instāti introduci in ea parte formā viuētis. Probatur cōsequētia, quia est capax eiusdē formę, & sufficiēter disposita pro illa. Secūdo sequitur, prius fuisse productā in medietate illius partis, & ideo in ea fuisse iā introductā formā viuentis; quare illud instās, in quo dicitur esse cōpleta, nō erit vltimū nō esse nutritionis, cū ante illud fuerit eadē nutritio. Si vero dicatur esse in solo indiuisibili materię; vel illud est primū indiuisibile initiatiuum alimēti, vel terminatiuū, aut cōtinuatiuū alicuius partis ei⁹. Si hoc secūdū dicatur, sequitur prius fuisse productā talem dispositionē in alio indiuisibili proximiori, & cōsequenter prius in parte media inter vtrumq; indiuisibile, & cōsequēter iā erit introducta forma viuētis in eadē parte priori per nutritionē. Probatur cōsequētia, quia agēs naturale prius, & fortius agit in proximū, quā in remotū. Si vero dicatur illud indiuisibile materiæ alimēti, in quo est sufficiens dispositio quoad intensionē, esse primū initiatiuum eiusdem materiæ, & ideo non fuisse prius introductā in alio indiuisibili, vel parte eius; sequitur prius, atq; in instanti introduci formā viuentis in illo indiuisibili materiæ, quā in parte; sed introductio formę viuētis est nutritio, ergo dabitur nutritio in eo instanti; & ideo falsum erit, quod sit vltimū nō esse nutritionis. Probatur prima cōsequentia, quia illud indiuisibile est capax vltimæ dispositionis: ergo est capax formæ. Secūdo, sequitur nō posse introduci illud indiuisibile cōplens dispositionē immediatè post in parte materiæ terminata ab eodē indiuisibili materiæ, in quo dicitur primò recipi tāquam in subiecto; & ideo non posse introduci formā viuētis in eadē parte, nec dari nutritionem immediatè post. Probatur prima consequentia, quia vel illud indiuisibile dispositionis introducitur in parte materiæ cū resistētia, & expulsione contrarij, vel sine illa; si hoc secundo modo introducitur: ergo in instanti, sicut lux, & ideo non immediatè post; quia immediatè post dicit tempus. Deinde, si in instāti producitur: ergo in instanti fit nutritio, quia vltimam dispositionē in subiecto capaci formæ productā naturaliter, & in eadem duratione sequitur introductio formæ. Si vero indiuisibile producitur in parte cōplens dispositionem sufficientem cū resistētia, & expulsione contrarij: ergo successiuè, & in tempore immedia-

diato; ſed producitur per actionẽ circa partem alimenti, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo immediatè poſt permanet alimentum in parte materiæ terminata per primum indiuiſibile; & conſequenter non erit forma viuentis in ea, nec erit ſubſtantia partialis producta per nutritionem ex alimento; & tandem non erit nutritio immediatè poſt. Probatur prima conſequentia, quia repugnat in eodẽ tempore eſſe formam alimenti, & animam in eadem parte materiæ.

36 His duabus ſolutionibus refutatis eorum, qui tenent accidentia eſſe in materia tamquam in ſubiecto; ſequitur ſolutio aliorum, qui ponunt ea in compoſito. Qui aſſerunt in inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, non eſſe completam diſpoſitionem ſufficientem ad expellẽdam formam alimenti, & introducendam animam, neq; à diſpoſitionibus tũc exiſtentibus in materia alimenti expelli vnam, & introduci alteram, ſed à diſpoſitionibus, quas ſecũ adducit forma viuentis, quæ licet in genere cauſæ efficientis ſint poſteriores eadẽ forma viuentis, ſed in genere cauſæ materialis, hoc eſt, vt ſe tenent ex parte materiæ, priores ſunt receptione eiuſdem formæ in materia; quia prius eſt ex parte materiæ expulſio formæ oppoſitæ, quã receptio nouæ: prius eſt materiam emundari ab illa forma, quàm recipere nouam: Prius deniq; materiam diſponi, quàm formam recipere, quia non recipitur forma noua, niſi à materia noua emũdata, atque diſpoſita: ergo ſufficiẽter expellitur forma alimenti à diſpoſitionibus ſimul introductis cum forma viuentis in materia eiuſdem alimenti; ſufficienterq; diſponitur eadẽ materia per illas ad eam recipiendã. Quare licet illæ diſpoſitiones, quæ ſunt in materia alimenti in vltimo non eſſe nutritionis, deſinant eſſe immediatè poſt, expelli poteſt forma eiuſdem alimenti ab alijs aduenientibus cum forma viuentis, eamq; præcedẽtibus in genere cauſæ materialis, & ab eiſdem diſponi eadem materia; licet à præcedentibus nõ fuerit ſufficienter diſpoſita, nec alia expulſa. Huic ſolutioni fauet D. Tho. 28. q. de veritate art. 8. vbi hunc ordinem præcedẽdi in materia ponit ex parte diſpoſitionum, non ſolũ in formis ſupernaturalibus, qualis eſt gratia iuſtificationis, ſed etiam in naturalibus; & 1. 2. q. 113. art. 8. in formis ſupernaturalibus.

Hæc tamen ſolutio licet probabi- 37
lis ſit quantum ad modum præcedẽdi diſpoſitionum ex parte materiæ, præſertim in formis ſupernaturalibus: ſed hæc ſola præcedentia nõ ſoluit argumentum propoſitũ, quod ſic probo. Primo, quia illę diſpoſitiones præcedentes in materia alimenti in vltimo non eſſe nutritionis nõ ſunt completæ, nec ſufficientes ad expellendam formam eiuſdem alimenti, & diſponendam materiam pro introductione formæ viuentis, vt conceditur; ſed immediatè poſt nõ poſſunt compleri, nec ſufficientes fieri: ergo nec poteſt expelli forma alimẽti, nec introduci anima. Minor euidens eſt, quia immediatè poſt, nec eſt iam alimentũ, nec ſunt tales diſpoſitiones in materia; ſed deſinũt eſſe cum eodem alimento, in quo erant tamquam in ſubiecto, vt ſupponunt ſic opinantes: ergo immediatè poſt non agit calor naturalis circa illam partem alimenti iam non exiſtentẽ; quare nec poteſt complere diſpoſitiones illas nec ſufficientes efficere: & ex hoc ſequitur immediatè poſt non introduci formam viuentis in ma-

materia, nec expelli formam alimẽti, nec fieri nutritionẽ. Probatur cõsequentia, quia non est magis disposita, quàm fuit in instanti præcedẽti; sed tunc non potuit expelli vna, & introduci altera: ergo nec immediatè post; vel si potest immediatè post, potuit etiam in instanti præcedenti, quia idẽ in quantum idem, & eodem modo se habens semper eodem modo operatur, & semper facit idem.

Secundò, quia calor naturalis non corrumpit alimentum in instanti, quod est vltimũ nõ esse nutritionis: ergo neque in tempore immediatè sequenti; sed non potest introduci anima in materia eiusdem alimenti, nec proinde dari nutritio immediatè post, nisi corrupto simul tempore alimento: ergo nõ erit verum, quod nutritio sit immediatè post; & ex cõsequenti, nec incipiet per vltimum non esse, nec erit successiua. Probatur prima consequentia, quia calor naturalis non corrumpit sua actione alimentum toto tempore alterationis præcedentis, nec in instanti terminatiuo eiusdem temporis, quod est vltimũ non esse nutritionis, quia adhuc permanet in illo instanti, sed immediatè post non agit in alimentum, quia supponitur iam non esse: ergo illud non corrumpit, nec proinde dabitur immediatè post nutritio.

38 Et si dicas corrumpere alimentum, non per actionem quã habeat immediatè post circa illud, sed virtute actionis præcedentis, quam habuit toto tempore alterationis, & in instanti terminatiuo eius; probatur hoc esse falsum, quia actio præterita non fuit sufficiens ad corrumpendum alimentum, dum erat præsens, nec dispositio producta per illã potuit præsens expellere dispositionem propriam alimenti, cum qua tunc conseruata est in materia; & consequenter nec potuit expellere formam eiusdem alimenti: ergo multo minus erunt sufficientes actio præterita, & præterita dispositio, vt earum virtute expellatur forma alimenti, & corrumpatur alimentum ipsum immediatè post; & consequẽter, nec vt forma viuentis introducatur in materia, & fit nutritio. His suppositis, duabus assertionibus explicanda est sũma difficultas huius rei. Et prima assertio sit, nutritionẽ necessariò incipere per vltimum sui non esse, ita vt naturaliter non possit incipere per primum esse, & ita successiuè, atq; in tempore fieri, & non in instanti, quã probo hac euidenti ratione. Duo tãtum sunt modi incipiendi omnium rerũ, nempe primũ esse & vltimum non esse; sed nutritio nõ potest incipere per primũ sui esse: ergo necesse est, incipiat per vltimum sui non esse. Minorem sic probo, per nutritionem extenditur anima ad informandam materiam alimenti, sed ad hanc informationem non postulat certã, aut determinatam quantitatem, sicut postulauit in prima generatione viuentis, sed ad quamlibet exiguam materiam informandam extendi potest, cum iam habeat ex prima generatione materiam sufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes: ergo signata qualibet parte alimenti, verum est posse ad medietatem eius informandam prius extendi, & prius ad medietatem huius medietatis, & ita in infinitum; sed quælibet pars alimenti disponitur per alterationem à calore naturali agente vniformiter difformiter, sicut cætera agentia naturalia, & ideo successiuè, ita vt prius sit medietas eius sufficienter disposita, quàm tota; & prius medie-

tas huius medietatis, & sic in infinitum: ergo necesse est successiuè, & non simul informari ab anima: & talis informatio est nutritio, cum sit conuersio alimenti in substantiam aliti: ergo necesse est nutritionem non esse totam simul, nec in instanti, sed vnam partem eius post alteram, & ita successiuam, atque in tempore, & consequenter non posse incipere per primum sui esse, sed per vltimum non esse, quod proprius modus est incipiendi successiuorum. Assertio posterior, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem vltima dispositio in materia alimenti pro introductione animæ, sed non datur prima pars eiusdem materiæ primo disposita per eam, quæ sit minimum quod sic materiæ sufficienter dispositæ, in qua possit anima simul, atque in eodem instanti introduci. Probatur, atque explicatur ratione, & exemplis, ratione quidem, quia dispositio materiæ pro introductione animæ producitur à calore naturali operante vniformiter difformiter, & ideo per alterationem, quæ est motus per se successiuus; sed neque in vllo instanti, nec in tempore vllo successiui motus datur certus gradus dispositionis in prima parte subiecti, quæ sit minimum primo dispositum per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus dispositionis in prima parte eiusdem materiæ, quæ sit primo disposita per illum tamquam minimum, in quo primo productus sit talis gradus, & ex consequenti in quo primo introduci possit anima simultanea introductione, & ideo in instanti, sed solum datur vltimus gradus eiusdem dispositionis in parte eiusdem materiæ indeterminata, quare non potest habere primum esse in materia, sed per vltimum non esse necessariò introducenda est.

Exemplum autem primum sit 39
calefactionis, per quam producitur calor ab igne in ligno, in qua alteratione accipere possumus instans determinatum, in quo verum sit dicere primo productum esse calorem vt vnum in ligno, non tamen erit verum in eodem instanti, quod talis gradus sit primo productus in aliqua parte determinata eiusdem ligni, quæ sit minimum extensionis eius, sed solum potest esse verũ, quod in eodem instanti sit primo productus talis gradus in aliqua parte eiusdem ligni indeterminata. Et huius ratio est manifesta, quia calor non habet minimum quod sic extensionis in subiecto, in quo sit primo productus, etiam secundum gradum indiuisibilem intensionis, sed signata qualibet parte subiecti verum est primo fuisse productum in minori, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte subiecti: cum data qualibet parua intensione verum est prius fuisse productum sub minori. Et si supponamus calorem vt sex esse sufficientem dispositionem pro forma ignis, verum erit, quod in instanti aliquo determinato sit primo productus calor, vt sex in ligno, sed nõ primo in parte aliqua, quæ sit minimum extensionis eiusdem caloris, quia non est dabile tale minimum; quare nec poterit in eodem instanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars sufficienter disposita, quæ sit minimum, in quo possit simul, vel in instanti introduci: vnde nec dabitur primum esse eiusdem formæ in materia, sed necess-

eesse est, quod idemmet instans sit
vltimum non esse suæ introductio-
nis. Pari ergo ratione in illo in stāti,
quod est vltimum non esse nutritio-
nis, datur quidem alimentum vlti
mo dispositum pro introductione a
nimæ. sed non datur alimentum pri
mo dispositum, quod sit minimū, in
quo primo possit introduci anima,
nec proinde simul, aut in instanti,
quod est dari vltimam dispositionē
in parte alimenti indeterminata. Et
ratio est eadē, quia talis dispositio nō
habet minimū extensionis in subie-
cto, sicut nec habet minimū intēsio-
nis in eadē parte eius, & propterea
non habet primū esse in eo, sed vlti
mū non esse suæ extensionis, & ea-
dē est ratio de introductione animę:
cū debeat fieri secundū exigentiā, &
modū dispositionis materiæ, cuius
nō datur minimum quod sit primo
dispositū sufficienter, in quo simul, &
in instāti introduci possit. Datur ve-
ro in prima generatione eiusdē viuē
tis, quod nutritur, vt probauimus
40 in 1. lib. Phys. & hæc est tota ratio
propter quā anima in prima genera
tione viuētis habet primū esse in ma
teria, & generatio ipsa viuētis fit in
instāti, & ex opposito, quia nō datur
minimū in prima generatione nō vi
uentiū, nec forma habet primū esse
in materia, nec talis generatio fit in
instanti, sed in tēpore, nec generatio
ipsa, nec res genita incipit per primū
sui esse, sed vtraq; per vltimū nō es-
se, & hoc est secundū exemplum, ex
quo satis aperta fit doctrina tradita,
nā anima in nutritione non postulat
minimum quod sit materiæ alimen
ti pro sui introductione: cum iam ha
beat materiam sufficientis magnitu
dinis ad exercendas proprias opera
tiones ex prima generatione viuen-
tis, & ideo in nullo instāti, nec in tē-
pore vllo nutritionis verū est dari vl
timā dispositionem in aliqua parte
determinata, aut minima materiæ a-
limenti, quæ sit primo disposita suffi-
cienter pro introductione animæ, in
qua simul, aut in instanti introduca-
tur, sed solū potest dari vltima dispo
sitio in materia indeterminata, in
qua non potest simul introduci ani-
ma, sed successiuè, & ideo nec datur
instans, quod sit primum esse suę in-
troductionis, sed solum potest dari
vltimum non esse, ita vt immediate
post introducatur, quod est in tempo
re indeterminato introduci sicut
materia ipsa sufficiēter disposita in-
determinata est.

Et ex hac doctrina cōstat solutum
esse argumentū illud difficile, nā ad
formam eius dum quærit, an in illo
instāti, quod est vltimum non esse
nutritionis, materia alimenti sit suffi
cienter disposita pro introductione
animæ, distinguendum est, nam suf-
ficiens dispositio in eo instāti datur,
sed non datur minimū eiusdē mate-
riæ primo dispositum per illā, sed so-
lum datur dispositio sufficiens, vel
vltima in parte eiusdem materię, nec
minima, nec prima, sed indetermi-
nata, in qua non potest anima simul
introduci, nec proinde in eodem in-
stanti, sed in tempore immediato,
quod indeterminatū est, & ideo per
vltimum non esse, & non per pri-
mum. Et si dicatur ex hoc sequi, dari
aliquando vltimam dispositionem
in materia sine introductione for-
mæ, ad quam ordinatur, quod vi-
detur absurdum: respondeo, dari
quidem, non tamen in mensura
adæquata introductioni naturali e-
ius, sed in mensura inadæquata, in
qua repugnat naturaliter introduci,
sicut repugnat introduci simul,
& illud quidem absurdum esset,

hoc vero absurdum non est, sed necessarium.

41 Ad vltimum argumentum solet responderi, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolutè, sed sub determinata quãtitate; vel quod alijs verbis dici solet, alimẽtum desinere per vltimum sui esse, non absolutè, sed vt tantum; hoc est, vt digitale, vel quid simile, quia non est verũ quod immediatè post, non sit, nisi in ea quantitate, in quã cõuersum erit in substantiã aliti. Sub determinata vero quãtitate desinere, est quasi desinere sub modo indiuisibili, quia alimentũ esse, vel nõ esse vt tãtum, modũ indiuisibilẽ extensionis dicit; sicut calorẽ esse tãtum, vel sub tali gradu dicit modũ indiuisibilem intensionis eius: indiuisibilia vero, vel ea, quæ habent modum indiuisibilem vt talia, per vltimum esse desinunt; vt patet de indiuisibilibus motus, & temporis ex 6. lib. Phys. Hæc tamen doctrina videtur mihi falsa, & minus necessaria ad solutionem argumenti. Probatur esse falsam, quia nutritio incipit per vltimum nõ esse: ergo verum est, nunc non esse, & immediatè post esse; sed immediatè post non dicit instans temporis, sed tempus: nec dicit determinatum tempus, sed quasi tempus singulare sub indiuiduo vago. Cuius ratio est manifesta, quia non datur prima pars temporis post hoc instans, neque primum tempus; cum tempus quodlibet sit diuisibile in infinitum, sed in tempore indeterminato non producitur nisi aliquid etiam indeterminatum: ergo repugnat, quod immediatè post producatur determinata pars substantiæ viuentis, in qua sit alimentum cõuersum; & consequenter repugnat alimentũ desinere immediatè post sub quantitate determinata, sed solum potest desinere sub quadam ratione indeterminata, sicut incipit substantia viuentis, in quam conuertitur. Quare falsum est etiã, quod desinat sub modo indiuisibili, quin potius necessariò debet desinere sub modo diuisibili, quia nõ datur prima pars desinẽs; sed quacũq; data, datur alia prius desinens: ergo nec datur primũ alimẽtum desinens, sicut nec datur prima substantia viuẽs. Quorum ratio est, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & desinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuẽtis, & consequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

Probatur secundũ, quòd prędicta doctrina nõ sit necessaria ad solutionẽ argumenti, quia bene potest sine illa solui, concedendo, quòd alimentũ absolutè desinit per vltimũ sui esse; ex quo nullum sequitur inconueniẽs; nã solũ posset sequi vnũ è duobus, vt 6. Phys. vidimus, nẽpe quod dẽtur duo instantia immediata, vel materia sine forma pro aliquo tẽpore; sed inconueniẽtia hæc solũ sequũtur ex eo, quod res materialis desinat per vltimũ esse, dũ ea ad cuius productionẽ sequitur desitio eius, incipit per primũ sui esse, nõ vero si incipiat per vltimum non esse: quod hoc argumẽto probari potest. Nã cũ primum esse rei sit instãs, in quo primo est, vel hoc instans erit immediatum alteri instanti, quod est vltimũ esse desitionis rei, quę corrũpitur, vel medi[a]tum, si immediatũ, dabuntur duo instãtia immediata, quod repugnat; si vero sit mediatum, cũ sit primum esse formæ incipientis in materia; sequitur tempore immediatè precedenti, quod intercedit inter vtrumq; instans, non fuisse in materia; sed nec 42

nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quę corrumpitur, quia idē tempus est post vltimum instans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum est iam non esse, & consequenter formam eius non esse in materia; sed materiam in tali tempore esse sine vtraque forma. Quod vero nihil horum sequatur, si res ad cuius productionem desinit, incipiat per vltimum sui non esse; euidenter potest probari, quia dum res ad cuius inceptionem desinit, incipit per vltimum sui non esse, non datur instans, in quo primo sit, sed incipit esse tempore sequenti, cum verum sit, nunc non esse, & immediatè post esse; nam immediatè post non dicit instans temporis, sed tempus immediatè futurum: ergo non dabuntur duo instantia immediata. Nec etiam materia sine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum est dicere non esse illud, quod desinit per vltimum sui esse, & consequenter non esse formā eius in materia, verum est etiam, quod in eadē materia sit forma eiusdem rei ad cuius inceptionem desinit. Et vt in eadem nutritione assignemus exemplum, sicut verum est nunc esse alimentum, & immediatè post non esse, & ex consequenti non esse formam eius in materia, verum est etiam eodem tempore immediato esse substātiam viuentem per nutritionem productam, cum incipiat per vltimum non esse, & ideo animā tunc informare materiam alimenti, à qua fuit expulsa eius forma; & ita soluitur argumentum sine illa distinctione refutata, & sine vllo incommodo, quia vniuersaliter verum est, rem quamlibet materialem, siue sit substantia, vel accidens, absoluté, & sine addito desinere per vltimum sui esse, quotiescumque res alia, ad cuius inceptionem, vel productionem desinit, producitur, vel incipit per vltimum sui non esse. Doctrina autem illa ex 6. lib. Phys. ab Aristotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuisibiles non possunt naturaliter desinere per vltimum sui esse, sed necessariò per primum non esse, intelligi debet cum hac limitatione; nempe, quando res aliæ, ad quarū productionem, vel inceptionem desinunt, producuntur, vel incipiunt per primū sui esse; nā si nō intelligatur sine tali limitatione, magna ex parte erit falsa, vt probauimus.

QVÆSTIO IIII.

An nutritio sit continua?

Dvplicem sensum habere potest id, quod quærimus, an nutritio sit continua? Prior est, an à principio vitæ vsque ad finem incessanter fiat, & absque vlla interruptione, quemadmodum motus cœli à principio, quo cœlum factum est, vsque ad diē iudicij, sic est continuus, vt numquā interrumpatur. Secundus sensus est, an licet interrumpatur aliquādo, sicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dum tamen fit, tempore continuo fiat, sicut alteratio, & motus localis, vel nō fiat in tempore continuo, sed solum in quibusdam instantibus terminātibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum; ita vt hoc tēpore disponatur aliqua pars, & in instanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore sequente disponatur pars alia, & in instāti terminatiuo eius conuertatur; sicq; de reliquis; si enim hoc modo fiat, non erit continua, sicut neque instantia temporis in quo fit, sunt continua. Et 43

quæstio præcipuè procedit, & primo disputabitur in hoc secundo sensu; deinde aliquid etiam de primo sensu dicemus; & sicut procedit de nutritione, sic etiam de augmentatione, cum notum sit eodem modo fieri.

Prima opinio asserit, nutritionem non esse continuam in primo, nec in secundo sensu, quia non fit in tempore, sed in instantibus discontinuis per minima, vt explicatum est. Ita Toletus, & Pomponatius, qui vtrumque asserunt, videlicet nec nutritionem esse successiuam, vt retulimus quæstione præcedente, nec esse continuam, sed fieri in instantibus discretis per minima, & non in tempore, & citant pro se plures alios, vt
44 vidimus. Probant testimonio Aristotelis 8. lib. Physic. textu 23. vbi de diminutione docet non fieri continuè; & probat exemplo guttarum cadentium supra lapidem, & eam excauantium, non quidem continuè, ita vt si particula extracta sit aliquo tempore, dimidium eius extractum sit in dimidio eiusdem temporis, vel saltem aliqua pars eius, sed sic fieri extractionem, vt per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, sed solum disponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam simul, & quasi vno ictu extrahat; & eodem modo ait fieri diminutionem viuentis corporis, vt tempore aliquo disponatur aliqua pars corporis viuentis, & in fine illius temporis corrumpatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio, quod est simul, & in instantibus fieri per minimas partes dispositas tempore præcedente, in quo asserit nihil extrahi, sed partem extrahendam in fine illius temporis disponi, vt extrahi possit. Et cum eadem sit ratio de diminutione, & augmentatione, atque etiam de nutritione, quia eodem modo fiunt omnes, videtur expressè tenere Aristoteles, quod non fiant in tempore, nec successiuè, sed simul, & in instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum, & consequenter non continuè, sicut instantia nō sunt continua, sed quodammodo discreta. Probari etiam potest tribus illis argumentis, quibus probatum est quæstione præcedenti nutritionem non esse successiuam, quia si successiua non est, euidenter sequitur non esse continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio est conuersio alimenti in substantiam aliti virtute caloris naturalis facta, sed prius quàm conuertatur alimentum, debet disponi per alterationem factam circa ipsum ab eodem calore naturali; toto autem tempore, quo disponitur, non conuertitur, immo nec conuerti potest, quia calor naturalis occupatus in disponendo, non potest simul occupari in conuersione alimenti, nec illud conuertere, quousque sit dispositum: ergo non fit vlla conuersio vsque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri potest continuè, cum interrumpatur toto tempore alterationis.

Secunda opinio asserit nutritionem esse continuam in secundo sensu, 45
quia non fit in instantibus temporis, sed in tempore aliquo continuo, sicut alteratio, & motus localis. Hæc est communis, & vera, quā tenet D. Thom. 3. p. quæst. 33. artic. 1. Marsil. 1. lib. de Generatione quæst. 14. Albertus Saxoniæ ibidem quæst. 13. Venetus in summa de Generatione cap. 1[illegible]. Sotus 1. lib. Physic. quæst. 4. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ cap.

cap. 2. Iandun. 8. lib. Phys. quæst. 7. & moderni ferè omnes. Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Physic. capit. 1. vbi docet augmentationem, & diminutionem esse motus propriè, & per se ad maiorem, & minorem quātitatem; sed motus propriè sumptus est continuus, vt testatur ipse 5. lib. Physic. in principio: ergo augmētatio, & diminutio sunt motus continui; sed eodem prorsus tempore, quo fiunt motus isti, fit nutritio, quę est quasi fundamentum augmentationis: ergo est mutatio in tempore continuo facta, quod est esse continuam. Probatur deinde ratione. Nutritio sequitur alterationem, & dispositionem alimenti, quia eo ipso, quo dispositum est, conuertitur in substantiam aliti, sed alteratio, atque etiam dispositio alimenti est continua: ergo continua erit conuersio eius, in qua consistit nutritio. Probatur minor, quia calor naturalis disponens alimentum per alterationem, est agens naturale; sed agens naturale agit in passum sibi approximatum vniformiter difformiter, hoc est in totum simul, quod sibi est approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, sed prius, & fortius, ac perfectius in proximiores, quàm in magis distantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum, & singulas partes eius, quod est motu continuo agere, & motu continuo eas disponere; conuersio autem alimenti in substātiam aliti fit secundum modum dispositionis eius: ergo sicut alteratio fit continuè per partes alimenti; ita vt proximiores disponantur prius, atque perfectius, & posteriùs magis distantes; ita conuersio eiusdem alimenti secundum suas partes fiet successiuè. Quod etiam probari potest exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conuersionem olei in propriam substantiam, nam eodem modo fit nutritio viuentis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis conuersio in propriam substantiam.

16 Ad testimonium Aristotelis respondetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duobus motibus, nempè alteratione, & latione; de quibus probat non esse continuos, sed solā lationem circularem inter omnes motus continuā esse posse, hoc est perpetuam sine initio, & fine; & numquam interruptā: in hoc enim sensu de motu continuo loquitur, non in eo, in quo nos quæstionem agitamus de continuatione nutritionis; concedimus ergo non esse continuam in eo sensu, in quo loquitur Aristoteles, sicut nec alteratio, aut motus localis rectus; sed negamus non esse continuam, ita vt tempore aliquo continuo fiat, & non in solis instantibus per minima: Ita enim esse continuam augmentationem, & consequenter nutritionem docuit expressè Aristoteles 3. & 5. lib. Physicor. locis superius citatis. Similitudo verò excauationis lapidis à guttulis cadentibus, quam eodem loco tradit Aristoteles, optima est, in eo tenens, quòd sicut extractio alicuius particulæ non fit, quousque fuerit disposita per guttas præcedentes quodammodo mollificantes lapidem, nec fit æqualiter in toto tempore, & singulis partibus eius, ita vt si in aliquo tempore extrahitur aliqua particula, in dimidio illius temporis extrahatur medietas eius; sed tempore aliquo extrahitur tota, & in parte illius temporis nihil, quod est quodammodo simul extrahi; ita conuersio alimenti fit quidem in tempore, sed

sed non æqualiter, aut vniformiter, ita vt si in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiusdem temporis cõuertatur medietas, sed vniformiter difformiter secundũ modum dispositionis, ita vt plus cõuertatur in aliqua parte tẽporis, quã in alia. Itaque conuersio partis alimenti non fit, quousque fuerit dispo sita per actionem caloris naturalis. Ex quo non sequitur in instanti fieri, sicut nec fit in instanti extractio particulæ ex lapide, sed in tempore, cum sit motus localis. ita ergo fit nu tritio simul quidem per omnes partes viuentis corporis, vt inferius ostẽ detur, sed successiuè, & continuè in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimenti in singulis partibus viuentis, quã magis distantes; vt ex modo, quo fit nutritio in 1. q. huius tractatus explicato, facile intelligitur.

47 Argumenta verò contra successionem nutritionis iam sunt soluta quæstione præcedenti, & eisdem mo dis soluenda sunt, in quantum procedunt contra continuationem eius: si enim non probant in instanti fieri, nec probabunt quòd non fiat cõ tinuè; quia ex successione euidenter sequitur continuitas. Ad aliud verò nunc additum distinguenda est mi nor, quòd per totum tẽpus, quo disponitur alimentum, non possit conuerti, nam si de eadem parte, quę disponitur, intelligatur, vera est; sed quã nis illa nõ cõuertatur, cõuerti poterit proximior iam disposita, & sicut disposita est per motum continuum, ita per continuam conuersionem transmutatur in substantiam aliti. Quòd vero dicitur calorem naturalem nõ posse eodem tempore disponere alimentum, & conuertere illud, eadem distinctione soluitur, nam de eadem parte verum est, de diuersis falsum: quare non probatur continuam esse non posse conuersionem alimẽti, nec nutritionem ex ea factam.

Dubium de secundo sensu quæstionis, an semper fiat nutritio?

Restat aliquid dicamus de secundo sensu quæstionis, videlicet, an necesse sit viuens nutriri toto tẽ- 48
pore vitæ absque vlla prorsus interruptione per conuersionem alimenti numquam interruptam, vel dari possit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuersio alimenti, nec nutriatur corpus. Et videtur numquam interrumpi nutritionem; quod sic probo. Quia numquam cessat actio caloris naturalis, per quam disponitur alimentum; neque vmquam deest alimentum, quod disponatur; ergo absque vlla interruptione fit dispositio, ita vt prius, atque perfectius disponã tur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen motu successiuo, atque continuo vniformiter difformiter, vt patet in flãma continuè agens circa oleum; & ideo continuè illud conuertens: ergo necesse est semper fieri nutritionem, quę sequitur naturaliter dispositionem alimenti. Antecedens probatur, quantum ad eam partem, quæ asserit nũquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum disponendum, & conuertendum est sanguis; sed numquam deficit sanguis, quamdiu animal viuit; ergo numquam deficiet actio caloris naturalis circa illũ: quare numquam deficiet dispositio, nũquam deficiet conuersio, atque nutritio. Pro solutione huius dubij tria dicenda sunt. Primum est, cõuersionem

nem alimenti in substantiam aliti, & consequenter nutritionem non esse operationem sic præcissè necessariã ad vitã, vt eo ipso, quod pro aliquo tempore cesset, necesse sit viuens perire, sed posse naturaliter pro aliquo tempore in vita conseruari sine vlla conuersione, vel nutritione. Hoc est ita certum, vt probari possit euidenti ratione: quia euidens est hominẽ in primo instanti, in quo generatur, nutriri non posse, quia nondum sumpsit alimentum, nec etiam si haberet approximatum, posset illud in instanti alterare, atque disponere, quia alteratio fit successiuè, & in tempore; ergo indiget tempore sequente ad sumendum cibum, eumque alterandum, ac disponendum; quo tempore etiam est euidens non dari vllam conuersionem, & ideo necesse est concedere, quòd sine operatione nutritionis conseruetur; quare non est precissè necessaria ad vitam conseruandam. Secundò, dicimus, valdè probabile esse, quòd non semper fiat conuersio alimenti, nec semper nutriatur viuens, sed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita videtur sentire D. Thomas 2. 2. quæst. 24. artic. 7. his verbis: *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita scilicet, quod si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit, quòd proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur; sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmẽtum & nihil augens actu, & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu, &c.* Quibus licet de sola augmentatione loquatur expresse, docet tamen, aliquo tempore eiusdem augmenti, naturam solum disponere alimentũ, & post ea illud conuertere. Ita etiam videtur sentire Aristoteles 8. libro Physicor. text. 23. vbi docet ita fieri diminutionem viuentis, vt non necesse sit quolibet tempore aliquam partem substantiæ amittere, sicut non est necesse quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttasaquæ cadentes; sed constat eodem modo fieri diminutionem, augmentationẽ, & nutritionem: ergo de omnibus sentit Aristoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

Probatur etiam ratione, quia ad conuersionem duo requiruntur, nẽpe calorem naturalem esse bene dispositum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuersionem ei approximatum; sed vtrumque potest deficere naturaliter: ergo naturaliter potest nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minor; quia calor naturalis non minus subditur morbis, quàm cætera membra, & partes corporis: ergo sicut membrũ quodcumque potest tali morbo affici, vt motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis potest morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à sua operatione; ita vt per aliquod tempus agere non possit, vel adeo remissè, atque imperfectè, vt non possit alimentum perfectè disponere, neque illud conuertere. Nec minus est certum contingere posse, quòd calor naturalis per magnam ciborum assumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur, & per aliquod tempus non possit dare operam conuersioni, nec dispositioni alimenti, & in vtroque casu cessabit prorsus nutritio. Ex parte etiam eiusdem alimenti potest impediri conuersio, si ineptum sit ad conuersionem, 49

nem, vel certè difficile posſit diſponi, & conuerti; nam tunc neceſſe eſt pro aliquo tempore ceſſare conuerſionem. Aliquando etiam poteſt cibus omnino deficere, vel non poſſe vllo modo ſumi ab infirmo, & etiam tunc ceſſabit nutritio ob defectum alimenti.

50 Secundò probatur, quia licet calor naturalis continua operatione, & nũquam interrupta ageret circa alimẽtum, non eſt tamen naturaliter poſſibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiuſdem alimenti adeò vniformes eſſe, vt æquali tempore diſponantur; ſed quædam citius, aliæ tardius diſponuntur; etiamſi omnes æqualem habeant approximationem ſucceſsiuam, ita vt vna ſit poſt aliam eodem modo approximata: ergo non ſequitur ſtatim poſt conuerſionem vnius partis magis accommodatæ ad conuerſionem conuerti alteram, ei proximam minus aptam, ſed neceſſe erit per aliquod tempus expectare, vt completa ſit diſpoſitio eius, & pro hoc medio tempore ceſſabunt conuerſio, & nutritio, vt Ariſtoteles, & D. Thomas docent.

Ad argumentum negandum eſt antecedens, quòd nunquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, ſanguinem eſſe vltimum alimẽtum, diſtinguendum eſt; quia non quicumq; ſanguis eſt conueniens alimentum, ſed ille, qui ex cibo aſſumpto præparatur, præter quem datur alius, qui pro cõſiſtentia, & conſeruatione humorũ, & ſpirituum vitalium, ac totius corporis in venis, & arterijs, atque etiã in poris reſidet, & iſte non eſt conueniens alimentum corporis, nec conuerſioni, aut nutritioni deſeruit. Quod ex eo probari poteſt à poſteriori, quia dum per multum tempus viuens non aſſumit cibum, conſumũtur actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuentis remanente adhuc ſanguine in arterijs, venis, & poris, quia experientia conſtat poſſe adhuc ab eo extrahi per venas: ergo ſignum eſt calorem naturalem circa hunc ſanguinem non agere. Nã ſi circa illum ageret, facilius, atque etiam prius illum prorſus conſumeret, quàm carnem. Ex quibus ſequitur non ſemper fieri conuerſionem, nec ſemper adeſſe alimentum, licet ſemper adſit ſanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti prius vniatur materiæ corporis viuentis, quàm fiat cõuerſio, vel nutritio; aut ſimul ac fit, vniatur?

QVæſtio hæc à ſolis iunioribus tractatur, & prima opinio eorũ tenet materiam ſanguinis prius vniri materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuerſio eius in ſubſtantiã aliti, non quidem prius duratione temporis, ſed in inſtanti, ita vt in inſtanti initiatiuo conuerſionis, vel nutritionis, quod eſt vltimum non eſſe eiuſdem nutritionis fiat vnio, vel cõtinuatio vnius materiæ cum altera. 51
Probant hoc argumento. Vnio materiæ alimenti eſt quaſi approximatio eius, vt poſsit virtus naturalis eiuſdem agentis educere formã de potentia eius, vel propriã extendere ad eam informandã; ſed approximatio agentis ad paſſum debet præſupponi actioni eius: ergo prius debet continuari materia ſanguinis cũ corpore viuenti, quã recipiat formam: continuatio autẽ fit medio quodam indi-

indiuisibili producto: ergo debet fieri in instâti. Probatur consequentia, quia productio indiuisibilis nô habentis partes simul debet fieri, & pro inde in instâti. Conuersio deniq; aut nutritio incipit têpore sequêti: quare necesse est, quòd in instanti præcedêti idem têpus, quod est vltimum nô esse eiusdê conuersionis, fiat côtinuatio materiæ. Secundo potest probari, quia non potest naturaliter vna forma informare duas materias diuersas, aut discôtinuas, sed eo ipso, quòd manus, vel brachiû separatur ab homine, desinit informari ab anima: ergo non potest materia sanguinis informari ab anima, vt fiat conuersio eiusdem sanguinis in substantiâ aliti, nisi prius continnetur cum materia corporis viuentis; continuatio vero simul fit vt probauimus: ergo in aliquo instanti præcedente tempus conuersionis fieri debet.

52 Secunda opinio asserit non prius duratione têporis, nec instantis fieri continuationê materiæ sanguinis cû corpore viuente, sed simul duratione, prius tamen natura. Itaq; eodem prorsus tempore, quo fit conuersio, vel nutritio incipiens per vltimû sui non esse, fit etiam continuatio materiæ, & eodem modo incipit, sed prius natura, quia vnio, vel approximatio agêtis ad passum ordine naturæ præsupponitur actioni eius tanquâ causa sine qua non.

Sed hæc sententia duabus vijs defenditur à diuersis; quidâ enim ideo reputant impossibile, quod prius têpore, vel instanti fiat côtinuatio materiæ sanguinis cû corpore viuente, quia cum sanguis non informetur anima, vel certe non informetur secundum gradû specificum, sed specie distinguatur à corpore viuente, non potest continuari cum materia eiusdem corporis viuêtis, priusquam informetur eadê anima, & fiat eiusdem speciei, quia ea, quæ distinguûtur specie, côtinuari non possunt, non solû secundû formas specie differentes, sed etiam secûdû materias, ita vt eadem numero materia secundû diuersas partes informetur diuersis formis secundû speciê. Ita Sotus 5. lib. Phys. q. 3. ad 8. Fonseca 5. Metaph. c. 4. q. 3. & alij ex iunioribus. Probant testimonio Arist. 5. lib. Phys. text. 19. vbi docet expressè, quod ea, quæ differût specie, nô possunt continuari. Probât deinde ratione, quia si continuatur sanguis cû corpore viuête, priusquâ informetur anima: ergo datur vnum indiuisibile cômune vtriq; materiæ: nâ continua sunt, quorû vltima sunt vnum, sed hoc repugnat: ergo repugnabit etiâ talis continuatio. Probatur minor quia indiuisibile illud materiæ, quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur materia, etiâ indiuisibilis sine vlla forma: sed non est maior ratio ob quâ informetur anima, quâ forma sanguinis: ergo à neutra, vel ab vtraque simul informatur, & vtrumque patet esse impossibile; quare impossibilis quoque erit talis continuatio.

Alij vero ex iunioribus falsum reputant hunc modû defendendi hanc sententiam, quia existimant non repugnare naturaliter, quod continuêtur ea, quæ sunt diuersæ speciei, nisi in quantum diuersæ speciei sunt; & cum diuersitatem specificam non efficiant materia, neque quantitas, sed formæ substantiales, asserunt continuari posse secundum materiam, & quantitatem, licet non possint continuari secûdum formas substantiales, quæ cum sint diuersæ speciei, repugnat vltima earum esse vnû; vnde cû sanguis non distinguatur specie à corpore 53

corpore viuente ratione materiæ, vel quantitatis, sed solum ratione formæ substantialis, dicunt non repugnare, quòd per materiam, & quantitatem continuentur; & ideo ex hac parte posse fieri cõtinuationẽ prius tempore, vel instanti, quàm fiat cõuersio, vt affirmat prima opinio. Ita sentiunt de continuatione eorũ, quæ distinguuntur specie Albertus Saxoniæ 5. lib. Phys. quæst. 5. ad 2. Vallesius controuersia. 31. ad Tyrones, Toletus 5. Phys. quæst. 3. ad 3. & cũ his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Tho. 3. p. quæst. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quòd si vino consecrato admisceatur alius liquor diuersos, poterit nihilominus ex vtroque fieri vna dimensio secundũ continuationẽ quantitatis, licet non fiat vna, secundum modum essendi, quia vna pars illius dimensionis erit sine subiecto, alia vero erit in subiecto. Et addit: *Quod si aliquod corpus fiat ex duobus metallis erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ*. Quibus verbis concedit ea, quæ differunt specie posse continuari saltem secundum quantitatem.

54 Sed probant primo experientia, quia non est intelligibile, quòd pars sicca eiusdem rami sit discontinuata à parte viridi, quia si discontinuata esset, eadem ratione esset diuisa, ac separata ab ea, atque adeo distincta numero; sed est eadem numero: ergo continua. Euidens est consequẽtia, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo sunt idem numero saltem secundum quantitatẽ per continuationem. Experientia etiam constat pedes hominis, & quasdam alias partes eius extremas prius tempore vita destitui; & tamen nemo dicit tunc esse separatas à corpore, sed vere continuari cum alijs partibus: ergo non repugnat continuari secundum quantitatem ea, quæ specie differunt. Sed quòd non repugnet continuari secundum materiã, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales specie diuersas informare idem numero subiectum, etiam secundum easdem partes, vt patet de calore, & albedine; ergo nec repugnabit duas formas substantiales specie diuersas, quales sunt forma sanguinis, & anima, informare eãdem materiam continuã secundum partes diuersas.

Refutato verò hoc modo defendendi duo asserunt. Primum, non fieri continuationẽ materiæ prius duratione, sed solum prius natura. Et prima ratio, qua id probant, præsupponit duo. Primum est, materiam, & formam diuisibilem habere proprias partes integrantes substantiales, & propria etiam indiuisibilia substantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatiuum, non solũ quantitatis, sed etiam materiæ, & formæ, quo continuabantur, & producũtur de nouo duo indiuisibilia terminatiua vtriusque materiæ, & formæ: dum verò duo continua prius inter se diuisa continuantur, ex opposito corrumpuntur duo terminatiua vtriusq; materiæ, & formæ, & producitur vnum indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ, & aliud cõtinuatiuum vtriusq; formæ. Quibus suppositis sic procedit ratio. Si prius tempore, vel instanti vniatur materia alimenti materiæ viuentis per cõtinuationem, sequitur in tali vnione corrumpi indiuisibile terminatiuum formæ viuẽtis, sine productione cõtinua- 55

tinuatiui eiusdē formæ; immo simul cum productione alterius terminatiui eiusdem formæ omnino similis corrupto, quod experientia constat in nulla alia continuatione diuersarum rerum contingere. Probatur consequentia, quia non possunt continuari materia alimenti, & materia corporis viuentis, nisi corruptis terminatiuis vtriusque, & producto indiuisibili eas continuāte: sed corruptis terminatiuis vtriusque materiæ, necesse est corrumpi indiuisibilia terminatiua formarum, à quibus informabantur: (loquimur enim de formis corruptibilibus, ac diuisibilibus dependentibus à materia) ergo necesse est corrumpi indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, & sine productione continuatiui; quia forma alimenti, & viuentis non possunt in eodem tempore continuationis materiæ continuari; cum permaneāt specie distinctæ: ergo corrūpitur indiuisibile terminatiuū formæ viuētis, sine productione cōtinuatiui eiusdē formæ. Et necesse est etiā produci aliud indiuisibile terminatiuum eiusdē formæ omnino simile; quod sic probatur, quia indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ producitur per continuationem: ergo necesse est produci indiuisibile formæ, quo informetur; vel manebit indiuisibile materiæ sine vlla forma. Illud autem indiuisibile formæ necessariò producendum est terminatiuū formæ viuentis, à qua potius, quàm à forma alimenti informatur, vt statim dicemus.

56 Secundò dicunt, continuationem hanc materiæ sanguinis cum materia viuentis prius tantum natura factam, semel tantum fieri, nempe dū viuens incipit nutriri post primā generationem, & per continuationem tunc factam permanere totum sanguinem continuatum cum corpore viuente secundum materiā, & quātitatem, quamuis discontinuatum secundum formam. Itaq; non est necessarium, quod semper ac fit nutritio, & conuersio alicuius partis proportionalis alimenti, vel sanguinis in substantiam viuentis, fiat noua cōtinuatio illius partis alimenti, vel sanguinis, quæ conuertitur cum substātia viuentis, sed per illam continuationem in principio nutritionis factā iam totum sanguinem, & omnes eius partes permanere cōtinuas. Probāt primò, quia si quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur, non erat cōtinuata cum corpore viuente, sed de nouo continuatur: ergo discontinuata erat ab eo; quare non potest de nouo continuari cum eodem viuente, nisi simul discontinuetur à reliquis partibus eiusdem sanguinis; sed partes proportionales sanguinis, quæ cōuertuntur per quālibet partem nutritionis, sunt actu infinitæ: ergo debent fieri infinitæ continuationes, & descontinuationes in qualibet nutritione; quòd videtur incredibile, & non necessarium, & ideo nullo modo admittendum, cum sufficiat prima continuatio absq; vlla discontinuatione. Secundò, quia si tales discontinuationes partium admittantur, sequitur continuū diuidi in omnem partem, quod repugnat. Probatur consequentia, quia per quamlibet partem nutritionis conuertitur aliqua pars sanguinis: ergo conuertuntur omnes partes proportionales eius actu infinitæ, & quælibet discontinuatur ab alia per conuersionem; ergo quælibet diuiditur, ac separatur realiter ab alijs, & dantur separationes actu infinitæ: ergo sequitur, sanguinem in infinitum esse di-

uisum, atque adeò in omnem partem.

57 Nostra sententia valdè diuersa est ab his, & explicatur tribus assertionibus. Prima est, sanguis non est continuus cum carne, & alijs partibus corporis viuentis, sed quamdiu manet sub forma sanguinis discontinuus est ab eis, etiam secundū materiam, & quantitatem. Hæc est contra vltimam sententiam Iuniorum, & quæ non est probanda à nobis ex communi repugnantia continuationis secundū quātitatem rerū diuersæ speciei, vt probarunt Sotus, & Fonseca, quia valdè probabile est vniuersaliter loquendo id nō repugnare, sed ex repugnātia speciali continuationis sanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne, ossibus, & alijs, de qua forma nostra assertio expressa est apud Aristotelem 2. lib. de partibus animalium capit. 3. ad finem his verbis: *Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde, ac venis, quasi vasis continetur.* Quibus non docet esse discontinuum propter diuersitatem formæ specificę, sed propter modum essendi corporis liquidi contenti in solido tamquam aqua in vase, cui repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem, quia talis continentia extrinseca vnius corporis in altero dicit discretionem, ac separationem vnius corporis ab altero, sicut continentia loci, & locati, quibus repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his, quæ docet idem Aristoteles de sanguine, non solum verbis relatis, sed 1. lib. de historia animalium capit. 19. vbi sic loquitur. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul vndique mouetur solusque omnium humorum sparsus per totum corpus animalium est. Et semper quamdiu vita seruatur, sanguis animatur, & feruet.* Duo itaque asserit de sanguine Aristoteles his locis; primum in corde, atque in venis contineri, sicut aqua aut vinum in vasis: secundum; moueri semper in venis, & poris, & quasi in eisdem feruere. Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continuantur cum partibus vasis, sed discontinua sunt ab eis etiam secundū materiam, & quātitatem; & ideo immotis partibus vasis mouetur aqua feruens in eo, sed eodē modo cōtinetur sanguis in venis: & eodē modo mouetur in eis: ergo non potest cōtinuari cum eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & consequēter neq; cum carne, & alijs partibus, per quas venæ ducuntur.

Secundo probatur: quia naturaliter repugnat corpus solidum, & liquidum continuari; cū hoc moueatur motu fluxus, atq; refluxus quiescente omnino corpore solido, & hac de causa naturaliter est impossibile continuari aquam cum terra, & non solum propter differentiam specificam; sed sanguis est corpus liquidū, vt probat euidens experientia: caro verò, & cæteræ partes viuētis sunt solidæ: ergo non potest sanguis naturaliter continuari cū eis etiā secundū materiā, & quantitatē. Et si dicatur non continuari in venis, sed in suo principio, vbi generatur, contra hoc sic arguo. Principiū, & quasi fons totius sanguinis, vbi generatur, & à quo deriuatur per totum corpus, est cor, vt docet expresse Aristoteles locis citatis, in corde vero asserit esse tamquam aqua in vase: ergo neque in eo potest continuari. Et ex hoc primo colligitur euidenter, quod quæ- 58

quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur in substantiam aliti, discontinuatur à reliquo sanguine. Probatur hac ratione. Sanguis non est continuus cum corpore viuente, vel partibus eius, sed quælibet pars sanguinis per conuersionem fit pars viuẽs: ergo non potest permanere continua cum reliquo sanguine, sed necessariò discontinuatur, quotiescumq; conuertitur.

Secunda assertio, continuatio sanguinis cum corpore viuente non fit prius tempore, aut instanti, quàm conuertatur in substãtiam aliti. Hæc etiam sequitur ex prima. Probatur hac ratione, quia si prius tempore, vel instanti, quàm sanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente; cum adhuc permaneat tempore illo, vel in eo instanti sub forma, atque specie sanguinis, sequẽretur sanguinem esse continuum cũ eodem corpore viuente, quod probatum est impossibile per primam conclusionem. Secundò probatur, quia tempore, vel instanti præcedẽte conuersionem sanguinis in substantiam, nihil agitur circa illud nisi virtute caloris naturalis, sed calor naturalis non agit tunc, nisi alterando passum, ac disponendo pro suscipienda anima; alteratio vero nec est continuatio eius cum corpore, nec petit continuationem, sed vt alteretur, sufficit esse contiguum, vt patet in cæteris corporibus alterantibus, & alteratis: ergo non cõtinuatur prius tempore, vel instanti, quàm conuertatur.

59 Tertia assertio, continuatio sanguinis secundum materiam cum corpore viuente fit per conuersionem eius in substantiam aliti, quæ non est alia actio, vel mutatio à nutritione ipsa, sed eadem; & ideo nec prius tempore, nec prius natura cõtinuatur hoc modo (continuatio vero secundum quãtitatem fit per motum augmentationis, per quem producitur quantitas maior, vel per motum ad quantitatem, licet non sit augmentatio) quàm conuertatur, sed simul. Probo primum ex prima, & secunda conclusione, quia quamdiu sanguis manet sub forma, & specie sanguinis, non potest continuari cum corpore viuente; nam sub forma sanguinis permanens est corpus liquidum, quod non potest continuari cum solido, sed est intra ipsum, sicut aqua in vase; continuatur vero eo ipso, quòd fit solidum, sed fit corpus solidum per cõuersionem in substantiam aliti, nempe caro, neruus, vel os, & non per aliam actionem distinctam, vt per se est manifestum: ergo per eandem conuersionem continuatur, quare nõ prius tempore, nec natura, sed simul. Secũdo, quia si per aliam actionem distinctam à conuersione, & ea priorem fieret continuatio substãtialis sanguinis, propterea esset, quia necesse est prius continuari, quã informari anima, alioqui informaretur discontinuus, vel diuisus à reliquis partibus viuẽtis, quòd est impossibile; sed talis prioritas cõtinuationis nõ est necessaria, vt informetur, sed potest simul ac informatur, continuari: ergo per eãdem conuersionem, per quam informatur anima, cõtinuari potest. Probatur minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis, qui est quasi instrumentum eius, habent virtutem ab anima conuertendi alimentum in substantiam aliti; sed hæc virtus simul est conuersiua, & vnitiua eiusdem substantiæ factæ per conuersionẽ cũ cæteris partibus viuẽtis: ergo simul ac alimentum conuertitur

in

in substantiam, vniunt illud cũ cæteris partibus viuentis. Probatur minor, quia illud conuertunt, vt efficiãt idem cum viuente, quod nutritur, sed per conuersionem vnitiuam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem est idem numero: ergo per eamdem actionẽ realem conuersiuam continuatur. Nec sequitur animam informare materiam discontinuam, vel diuisam, sed continuam, non ita, vt præsupponatur continuatio informationi, sed vt simul cũ ea fiat; ita vt simul sit verũ, materiam alimenti informari ab anima, & vniri corpori viuenti ab eadẽ informato.

60 Probatur tandem, quia non sunt multiplicandæ actiones reales sine vrgenti causa; sed non datur causa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam cõtinuetur materia alimenti cum corpore viuẽte, sed per eamdem actionẽ, per quã conuertitur, potest continuari, vt probauimus; ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cum corpore viuente distincta à cõuersione, sed per eamdem conuersionem conuertitur simul, & continuatur: & simul tempore, atque natura conuertitur, & continuatur, & non prius. Probatur consequentia, quia eadem actio realis non potest esse prior natura se ipsa: ergo continuatio non est prior natura conuersione, sed simul fit cum ea.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quòd continuatio materiæ alimenti cum corpore viuente sit aproximatio passi ad agens, sed vt sufficienter sit aproximatum, satis est esse contiguũ, quod habet sanguis in venis, & poris existens, in quibus suscipere potest actionem caloris naturalis, per quã disponitur ad conuersionẽ, & simul atque conuertitur in substantiam, vnitur, vel continuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis simul est conuersiua, & vnitiua, & ideo per eamdem actionem, per quam conuertit alimentum in substantiam aliti, vnit illud, vel continuat cum reliquis partibus corporis viuentis.

Ad secundum concesso antecedẽte, quod non potest anima informare partes materiæ separatas, neganda est consequentia, quòd prius tempore, vel natura debeat continuari materia sanguinis cum corpore viuente, sed satis est, quod simul ac informatur anima, & conuertitur in substantiam aliti, continuetur; nam eadem actio diuerso modo considerata simul est conuersiua, & vnitiua, vel continuatiua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam sanguinis, vel si anima sit diuisibilis, educitur noua pars eius de potentia eiusdem materiæ, atque informat illam; dicitur cõuersio, & in quantum per eamdem vnitur, vel continuatur pars substãtiæ resultans ex informatione cum cæteris partibus viuentis dicitur cõtinuatio: & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem substantiæ, dicitur nutritio, quare non est necessaria alia actio à conuersione distincta, vt cõtinuetur sanguis cum corpore, & ideo non prius duratione, nec natura cõtinuatur quàm conuertatur, sed simul. 61

Primum argumentum secundæ opinionis probat quidem fieri infinitas discontinuationes, atque etiam infinitas continuationes partiũ proportionalium sanguinis conuersi in substantiam aliti, sed hoc non est incon-

conuersiões, quia fiunt per mutationem quamdam continuam, & successiuam habentem quoque infinitas partes proportionales, nẽpe per nutritionem, quæ est conuersio sanguinis habens adiunctam corruptionem eius, quod suo modo contingit in omni motu successiuo, vt in calefactione, quæ sicut habet infinitas partes proportionales, ita dici potest, quòd sint in ea infinitæ productiones caloris proportionales, atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris; atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

62 Ad secundum distinguendum est consequens, quòd continuum, nempe sanguis, qui successiuè conuertitur, sit diuisum in omnem partem, quia diuidi in omnem partem dupliciter sumi potest. Primò ita, vt omnes partes proportionales continui separentur ab eo, atque etiam inter sese, & hoc est impossibile, quia iam essent indiuisibiles, & ideo nõ essent partes continui. Secundo modo ita, vt ab eo quidem separentur, & per separationem corrumpatur ipsum alimentum, sed partes ipsæ non separentur inter sese, sed eodem motu continuo, quo separantur ab illo, vniantur, vel continuentur inter se, atque efficiant aliud continuum; ex quo nullum sequitur inconueniens, immo per motum, vel mutationem finitam, sed habentem partes proportionales infinitas, suo modo fit semper: nec talis separatio fit per solas partes proportionales, sed etiam per partes aliquotas, vel æquales, in quibus proportionales continentur, & ideo tempore finito fit tota separatio, vt bene Aristoteles docuit 6. lib. Phys. respondens cuidam argumento Zenonis, qui putabat impossibilẽ esse motum per spatium, quòd cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit pertransiri, quã infinitum impertransibile est. Per nutritionem igitur continuam discontinuantur omnes partes proportionales sanguinis ab alijs; sicut verum est, omnes corrũpi corruptione continua; sed simul vniuntur etiam per eamdem nutritionem, per quam cõuertuntur in substantiam corporis viuentis, & continuantur cum partibus eius; atque etiam inter sese.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio sit per se motus ad quantitatem?

HAnc quæstionem tractant plures ex nouis interpretibus Aristotelis 5. lib. Physic. sed immerito, cum hic sit locus proprius eius; vbi Aristoteles ex professo agit de natura nutritionis, & augmentationis; & ideo plura hic necessariò repetũt ex his, quæ in 5. illo lib. scripserunt. Et hac de causa nos in hunc eũ remisimus. 63

Vt autem melius intelligantur opiniones diuersæ, quæ versantur circa illam, notandum est, diuerso modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quãtitatem cum reliquis accidentibus corporeis subiectari in materia nuda, vel in composito. Nã illi consequenter asserunt per augmentationem non produci quantitatem nouam, sed eam, quam adducit secũ materia alimenti vniri, atq; cõtinuari cum quantitate viuẽtis, & per hãc vnionẽ augeri corpus viuẽs, quia per illã facit sibi propriã quãtitatem alimẽti, & ea addita fit maius. Qui verò subiectum quantitatis efficiunt

ficiunt compositũ, consequenter asserunt quantitatem alimenti corrũpi eo corrupto, & ideo non posse viuens augeri, nisi noua pars quãtitatis producatur simul cum noua parte substantiæ.

Quo supposito, prima opinio tenet, nõ dari per se motũ ad quãtitatem, sed adquiri sine noua mutatione corporis viuẽtis; sicut in prima generatione hominis; in qua producitur quãtitas virtute generationis substãtialis in eodẽ instanti, quo res generatur: quemadmodũ aliç propriç passiones producũtur sine nouis mutationibus in eodẽ instãti, quo res generatur: vel etiã si per distinctã mutationẽ acquiratur, nõ successiuam, sed instantaneam, sicut nutritio ipsa instãtanea est, nõ successiua. Ita Plato in Parmenide, vbi duos tantũ motus posuit, sic inquiens: *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur; hi quippe soli sunt motus.* Et in Theeteto idem repetit dicẽs, duas tantũ esse species motus, alterationẽ, & lationẽ. Ita etiã Galen. 1. Method. c. 6. vbi ait, dupliciter tantũ fieri motũ, nẽpe secundũ qualitatẽ, & locũ. Vallesius etiã cõtrouersia. 19. ad Tyrones, & lib. 2. cõtrouersiarum medicarũ c. 17. Ita etiã sentiunt, qui negant nutritionem esse continuã, putãtes fieri in solis instantibus temporis per minima; nã cum simul acquirãtur substãtia partialis per nutritionem, & partialis quantitatis, quæ eã consequitur per augmentationem; si nutritio non est mutatio continua, & successiua, sed instãtanea; nec augmentatio erit motus per se successiuus, atq; cõtinuus, sed ad summũ mutatio instãtanea, si à nutritione distincta est. Sic Tolet. 1. lib. de gener. q. 11. qui pro se citat Auerroem & Albertum Magnũ.

4 Probatur hæc sentẽtia testimonio Aristotelis. 8. lib. Phys. text. 23. vbi vniuersaliter docet impossibile esse aliquid augere, vel minui cõtinuẽ: ergo censet non augeri per motum, & ideo augmentationem nõ esse motum, quia motus apud ipsum de genere continuorum est. Deinde ratione; primò, quia sicut quãtitas totalis est propria substantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam consequitur naturaliter, ideoq; in eodem instanti producitur cum ea virtute generationis substãtialis sine alia noua mutatione; ita quantitas partialis sequitur naturaliter substantiã partialem, vel partialem materiam: ergo acquiritur simul cũ ea, & non per aliã mutationem, vel motum distinctũ; sed quasi per naturalem resultantiã, vel emanationem; & ideo non datur motus per se ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuentis est instantanea: ergo aggeneratio eiusdẽ, quæ est productio substantiæ partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio instantanea, & non motus successiuus. Probatur consequentia, quia eiusdem rationis sunt totalis substantia corporis viuẽtis, & partialis: ergo debẽt produci eodem modo: quare si totalis producitur in instanti per primã generationẽ; partialis debet produci in instãti per nutritionẽ. Sed iam, quòd partialis produceretur successiuẽ per nutritionẽ, nõ potest nutritio esse per se successiua, & cõtinua, sed per accidẽs ratione alterationis præcedẽtis, nã ex eo alimentũ non disponitur simul, sed successiuẽ quia dispositiones eius contrariæ sunt his, quas requirit forma viuẽtis ad sui introductionem in materia; vnũ autẽ contrarium, cum sit virtutis finitæ, non expellit aliud simul, aut in instãti, sed successiuẽ, & in tẽpore propter resistentiã eius. Et

hac solâ de causa conuersio aliměti, quæ est nutritio successiuè, fit: ergo hac etiã sola de causa augmětatio fit successiuè, & in těpore, & non per se. Probatur consequětia, quia quãtitas ex se nõ habet contrarium; ergo ex se nõ postulat acquiri successiuè, sed in instanti. Et si dicatur, habere ex se extensionem, & distãtiam partium, & propterea non posse partes eius simul acquiri, sed vnam post aliam, sicut partes spatij non possunt simul pertransiri à corpore in motu locali, sed necessario vna post alterã. Cõtra hoc est, quòd non sufficit extẽsio partium sine cõtrarietate ad successionem, vt patet in illũ in ratione; nã aër in quo producitur lumen, partes habet extensas, quæ tamen non sufficiunt, vt illuminatio fit per se successiua, sed potius est per se instantanea, quia lux non habet contrariũ: ergo nec sufficiet extensio partium in quantitate, vt per se debeat produci successiuè, cum contrarietate careat, sed augmentatio solũ erit successiua, & continua per accidens, sicut illumi natio, & non dicetur motus per se ad quantitatem.

66 Sed hęc opinio expressè contraria est doctrinæ Aristotelis 5. lib. Phys. tert. 18. vbi docet, & probat tres esse species motus, nẽpe alteratione quæ terminatur per se ad qualitatem; latio, quæ terminatur per se ad vbi; & augmentatio, quæ terminatur per se ad maiorẽ quantitatẽ. Quod probat hoc argumento, quia hæc est differẽtia inter mutationẽ instantaneam, & successiuam, quę est propriè motus; quod illa versatur inter terminos priuatiuè oppositos, vt generatio substantialis inter priuationẽ formę substantialis in materia existentẽ, & formam ipsam substãtialem: motus verò inter terminos positiuos habẽtes latitudinem cum contrarietate, saltẽ pro incõpossibilitate sumpta, vt patet in motu locali, qui versatur inter hoc, & illud vbi, inter quæ est latitudo cum incompossibilitate, quia naturaliter repugnat simul esse mobile sub vtroque, & necessarium est, vt ad vnum accedens, recedat ab alio, & è conuerso recedens ab vno, accedat ad aliud; sed latitudo hæc cum contrarietate sic sumpta non minus reperitur in quantitate, quàm in qualitate, & vbi: ergo non minus dabitur per se motus successiuus, & continuus ad quantitatem, quàm ad qualitatem, & vbi. Minorem sic probat: sicut inter hanc, & illam præsentiam in spatio datur latitudo, quia præsentia in toto spatio habet suas partes in ordine ad diuersas partes spatij veri, vel imaginarij: datur etiam contrarietas incompossibilitatis, quia naturaliter est impossibile idem corpus habere vtramque præsentiam: sed necesse est, vt acquirens vnam discedat ab alia; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extensionis partium, vt per se est manifestum, atque etiam contrarietas pro incõpossibilitate, quia repugnat simul esse corpus sub vtraque, & necessarium, quòd accedens ad maiorem desinat esse sub minori, non ita, vt corrumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiori, sed ita vt desinat esse minor; & repugnet idem corpus esse in se maius, & minus, sicut repugnat esse simul magnum, & paruum: ergo ita est per se motus augmentatio, sicut latio. Et certè in hoc valde probabilior, & magis verę Philosophiæ consona est sententia Aristotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Aristotelis, vel non dari

per ſe motũ ad vbi, vt ipſi dari concedunt, vel etiam dari ad quantitatem.

67 Secunda opinio aſſerit augmentationem eſſe per ſe motum ad quãtitatem, non ita, vt per eum producatur noua quantitas, ſed ſolum indiuiſibile quoddam, nempe linea, vel ſuperficies, per quã vnitur quantitas alimenti permanens in materia poſt corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiuſdem viuentis, & per eam augetur, & fit maius. Itaque ſecundum hanc opinionem augmentatio eſt per ſe motus, non productiuus nouæ quãtitatis, ſed vnitiuus vnius quantitatis cum altera, non per quem producatur quantitas; ſed per quem acquiratur. Ita ſentiunt ferè omnes, qui ponunt nudam materiam eſſe ſubiectum quantitatis, & aliorum accidẽtium ſenſibilium, quos in quæſtione de ſubiecto accidentium citauimus: nam ſi in materia ſubiectatur quantitas, & coæua eſt ei, numquam ab ea ſeparabitur: quare dum vnitur materia alimenti cum materia viuẽtis, etiam vnitur quantitas, eamq; acquirit viuens. Quo ſuppoſito nõ poteſt produci noua in eo, niſi detur penetratio naturaliter impoſsibilis

Sed diuerſo modo defenditur à diuerſis, nam quidam aſſerunt hanc actionem vnitiuam vnius quantitatis cum alia non eſſe realiter diſtinctam à nutritione, ſed eamdem; ita tamen, vt per ſe, & ab intrinſeco ſit productiua partialis ſubſtantiæ, quadam verò ratione extrinſeca terminetur ad quantitatem, in quãtum ex vi productionis ſubſtãtiæ partialis, & abſque vlla noua actione, vel mutatione quantitas alimenti fit propria viuentis; itaque non eſt neceſſaria noua actio pro quantitate acquirenda, ſed ex vi nutritionis, vt nutritio eſt, ſequitur quantitatem alimenti fieri propriã viuentis, & per illam augeri; quare augmentatio formaliter ſumpta non dicit actionem, vel mutationem, ſed ſolum extrinſecã terminationẽ nutritionis ad illã. Vnde inferũt, quod ſi ſuſpẽderet Deus conſecutionẽ quantitatis, nulla actio, vel mutatio deficeret, ſed ſolũ extrinſeca terminatio nutritionis.

Alij verò ex oppoſito opinantur augmentationem eſſe actionem realiter diſtinctam à nutritione, & in eo differre ab ea, quòd nutritio per ſe eſt actio, & mutatio productiua ſubſtantiæ partialis: augmentatio verò actio, vel mutatio vnitiua quantitatis alimenti cum quantitate viuentis: per quam vnionem fit ei propria & dicitur illud augere. Conueniunt itaque, & differũt duo iſti modi, nã vterq; negat augmẽtationem eſſe actionem, vel mutationẽ productiuam quantitatis, & ſolum aſſerit eſſe acquiſitiuam: ſed primus modus negat etiam eſſe vnitiuam, quia ponit quantitatẽ alimenti per aliam actionem priorẽ, atq; diſtinctam à nutritione, & augmentatione cõtinuari, vel vniri cum quantitate viuẽtis. Aſſerit vero augmentationem eſſe eamdem actionem realem cum nutritione, & ſolum addere ſupra illam quamdam denominationẽ extrinſecam, in quantum ex vi eiuſdem mutationis, quæ nutritio eſt, ſequitur abſque alia actione acquiſitio quantitatis. Secundus verò concedit eſſe vnitiuam, & ideo terminari ad quantitatem in quantum producit indiuiſibile quoddam; quod eſt modus vnionis vtriuſque quantitatis: ſicut generatio hominis eſt productio eius, non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma; ſed ſolum ex eo quòd producitur modus vnio-

nis,

nis, qui est quasi vinculum vtriusq; partis. Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem, negat etiam produci indiuisibile quantitatis, quod sit punctum, lineæ, vel superficies: asserit vero produci modũ quemdam vnionis diuersum ab his, quia putat præter hæc indiuisibilia dari in quantitate continua alium modum vnionis, quo pars quælibet proporcionalis quãtitatis inter quælibet duo proximiora puncta existẽs in se continuatur. Quæ continuatio magis est intrinseca quantitati, quã continuatio per alia indiuisibilia. Hunc verò modum vnionis diuisibilem esse asserit; & ideo posse successiuè produci & partes successiuè vniri; & ita augmentationem successiuam esse, quam successionem non potest habere, si solum producitur indiuisibile continuatiuum.

69 Sed hæc etiam opinio siue vno, vel alio modo defendatur, contraria est doctrinæ eiusdem Aristotelis, & falsa. Et quòd primus modus defendẽdi illam sit contra Aristotelem probo, quia 1 libro Phys. loco citato docet expressè ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationẽ tantum; ad quantitatem verò terminari per se: ergo sentit augmentationẽ distingui à mutatione, quæ versatur circa substantiam, & vt sic ab ea distinctam esse motũ per se ad quãtitatem; sed motus quilibet est vera, & realis mutatio, vera, & realis actio: ergo augmẽtatio ex mente eius, etiã vt distincta à nutritione realiter, vel formaliter est actio realis successiua, & non sola denominatio extrinseca. Quod vero sit cõtra rationẽ, sic probo: primo, motus, vt definit Aristoteles 3 lib. Phys. in principio est: *Actus mobilis prout mobile est*. Sed augmẽtatio est motus, vt distincta à nutritione: ergo vt distincta à nutritione est actus mobilis prout mobile est; sed esse actũ mobilis, est esse aliquid intrinsice, & formaliter ei inhærens: ergo repugnat augmentationem, vt à nutritione distinctam, esse solam denominationem extrinsecam, probatur consequentia, quia denominatio extrinseca alicuius non est actus eius, sed alterius tantum, in quo est formaliter, vt dexteritas nõ est actus columnæ, sed animalis. Secundo, motus est actus mobilis, vt in potentia passiua, agentis vero, vt actus potentiæ actiuæ ab ea procedens: ergo respicit mobile, vt actus in eo receptus, vt in subiecto; sed act⁹ recept⁹ in aliquo vt in subiecto, nõ potest esse denominatio extrinseca, sed aliquid reale intrinsecum: ergo augmẽtatio, vt distincta à nutritione, debet esse actus realis receptus in subiecto, & non sola denominatio extrinseca, & dicit mutationẽ, & actionẽ distinctã, quæ sit motus per se distinctus à nutritione, quę versatur circa substãtiã.

Probatur deinde falsitas eiusdem modi duplici argumento ad hominem, ex duobus, quæ asserunt de nutritione desumpto. Primum, quòd non semper, nec necessariò sit successiua, sed aliquando (etiam naturaliter) possit fieri in instanti: ergo idem tenentur concedere de augmẽtatione. Euidens est consequentia, quia euidens est nutritionem, & augmentationem simul, & in eadem duratione fieri, sed ex hoc sequitur augmentationem non esse motum per se: ergo non possunt defendere isti, quod sit per se motus ad quãtitatem. Probatur consequentia, quia motus per se, & propriè sumptus, vt distinguitur à mutatione instantanea, diuiditurque in tres illas species alterationem, lationem, & augmentationem,

est per se successiuus; sed augmentatio iuxta hanc sententiã non est per se successiua; ergo nõ est motus per se. Probatur minor, quia quod alicui conuenit per se, semper debet ei conuenire & numquam oppositum; sed augmentationi non semper conuenit esse successiuam, sed aliquãdo potest fieri in instanti, sicut nutritio, cum qua identificatur; ergo non est successiua per se, nec motus per se.

70 Secundum, quod asserunt, est prius saltem natura vniri quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quã conuertatur in substantiam aliti: ex quo ita arguo. Impossibile est aliquid esse terminum per se alicuius mutationis, vel motus, nisi per illam producatur secundum substantiam, vel saltem secundum vnionem partium. Nam si neutro modo per eam producitur, non attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: sed apud hos authores neutro modo attingitur quantitas ab augmentatione, immo nec à nutritione: ergo nec potest eam realiter terminare. Probatur minor, nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam secundum entitatẽ suã, quia cum teneant quantitatem alimenti subiectari in nuda materia, cõsequenter asserunt permanere eamdem in viuente, & per eam augeri absque productione nouæ quantitatis; sed nec producitur vnio quantitatis eiusdem alimenti cum quantitate viuentis; nam secundo asserunt prius saltem natura vniri eamdem quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti, vt vidimus quęstione præcedenti: ergo prius natura, quàm fiat nutritio, & consequenter prius, quàm fiat augmentatio; ex quo sequitur euidenter, quod per nutritionem, & augmentationem non producetur vnio vtriusque quantitatis, & ideo neque vllo modo attingetur quantitas, nec poterit esse terminus nutritionis, nec augmẽtationis.

Secundus modus dicendi, quod augmentatio est per se motus ad quantitatem, non quia per eam producatur, sed quia producitur indiuisibile quoddam, nempe linea, & superficies; quibus medijs vnitur quãtitas alimenti quantitati viuẽtis, imprimis est sibi contrarius, nam qui eum defendunt, asserunt quantitatẽ esse in materia nuda tamquã in proprio subiecto, & esse ei coæuam, & proinde ingenerabilem, & incorruptibilem sicut materiam ipsam, & ex alia parte dicit corrumpi superficiem, & de nouo generari, de quibus euidens est, esse veras species quantitatis, cum sint diuisibiles in partes longitudinis, & latitudinis: ergo falsum est primum, quod quantitas sit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Probatur deinde esse contra Aristotelem, & falsum, 71 quia ex eo sequitur augmentationem non esse motũ per se ad quantitatem, vt docet expressẽ Aristoteles, & ipsi concedunt. Probo consequentiam, quia de ratione motus proprie sumpti duo sunt, nempe continuum esse, atque successiuum, sed neutrum potest habere augmentatio secũdum hanc sententiã: ergo nec esse motum per se ad quantitatem. Probatur minor, quia vt supra adduximus ex Aristotele, & omnibus, nihil potest terminare motũ per se, nisi habeat latitudinem cum cõtrarietate incompossibilitatis; sed indiuisibile quantitatis per se sumptum nullam habet latitudinem: ergo non potest per se produci successiuẽ, nec per se terminare motum. Probatur minor, quia latitudo aut est extensionis,

tensionis, aut intensionis, sed neutrã habet, quia nec habet partes extensionis, cum non sit quantitas, nec intensionis, cum non sit qualitas: ergo nullam habet latitudinem secundum se, vt per se possit produci successiuè. Quod vero non possit produci continuè, non minus est euidens, quia indiuisibilia quantitatis secundum se, nec sunt, nec esse possunt continua; Immo nec immediata in eodem corpore, sed inter quælibet duo mediat pars: ergo nec secundum se possunt produci motu continuo; quare non erit motus per se augmẽtatio, si solũ producitur per eam indiuisibile quantitatis. Sed respondẽt lineam, & superficiem non esse purè indiuisibiles, quia licet secundum latitudinem indiuisibilis sit linea; & superficies secundum profunditatem, vtraque tamen est diuisibilis secundum proprias partes extensionis; linea quidem secundum partes longitudinis; & superficies secundũ partes latitudinis, & ideo possunt acquiri successiuè, & continuè. Contra hoc tamen sic arguo. Ideo augmentatio est motus per se ad quantitatem, quia licet eam non producat, producit tamen superficiem, quę est modus vnionis, quo vnitur, atque continuatur quantitas alimenti cum quantitate viuentis, sed superficies nõ est modus vnionis duorum corporum, nec ea continuat in quantum est diuisibilis secundum longitudinem, sed præcisè, & formaliter in quantum est indiuisibilis secundum profunditatem, vt per se est manifestum: ergo nec terminat motum augmentationis, nisi in quã tum indiuisibilis; nam quòd partes habeat longitudinis, & latitudinis per accidens est ad vniendum, vel continuandum corpora. Vnde sequitur non posse terminare per se motum successiuum, & continuum. Probatur consequentia, quia latitudo, & continuitas motui propriè repugnant superficiei, vt indiuisibili; ergo repugnat ei terminare per se motum augmentationis.

Tertius verò modus ponens præter indiuisibilia quantitatis continuæ, quæ sunt lineæ, superficies, & corpus, alios modos vnionis diuisibiles, quibus continuentur partes. Imprimis numquam fuit auditus in scholis, neque Aristoteles, vel alius Philosophus posuit aliud continuatiuum partium lineæ præter puncta; vel partium superficiei præter lineas; vel partium corporis præter superficies: ergo sine fundamento additur alter modus vnionis; & hoc sufficeret, vt reijceretur. Sed probo eumdem esse falsum. Primò, quia siue sumantur partes corporis, vel alterius quantitatis aliquotę, siue proportionales, non possumus designare duo aliqua puncta sibi proximiora inter quæ contineatur talis modus vnionis: sed necesse est infinita alia inter illa esse, quibus continuantur infinitæ partes proportionales; ergo non est intelligibilis talis modus vnionis, quem ponit modus iste in parte contenta inter quælibet duo puncta sibi proximiora. Secundò, modus iste vnionis ponitur diuisibilis: ergo non potest esse immediatum cõtinuatiuum partium quantitatis. Probatur consequentia, quia si diuisibilis est; ergo habet infinitas partes proportionales medias inter quas cumque partes quantitatis, quas continuare debet. Vnde sequitur non posse per talem modum immediatè vniri, vel continuari. Et tandem, quia si diuisibilis est, habebit infinitos alios modos vnionis, 72

quibus

quibus continuentur infinitæ partes eius. De quibus inquiro, an diuisibiles sint, vel indiuisibiles? Et si diuisibiles, dabitur processus in infinitum, quia partes eius habebunt alios modos diuisibiles, quibus vniantur, & sic in infinitum: si verò sint indiuisibiles, & sufficienter continuant partes, sequitur indiuisibilia quantitatis, vt puncta, sufficienter continuare, nec esse necessarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non est excogitabilis alius modus cōtinuationis partium quantitatis magis intrinsecus præter eum, quem habent per pūcta, lineas, & superficies; cum necesse sit, quemcumque alium modum vnionis esse distinctum realiter à partibus, quas vnit, vel continuat, & esse extra rationem earum, sicut sunt pūcta, lineæ, & superficies: ergo frustra, & sine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

73 His omnibus opinionibus refutatis nostra sententia est, augmentationem esse per se motum ad maiorē quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expressè Aristoteles 5. lib. Physic. cap. 2. text. 18. D. Thomas ibidem lectione 4. & omnes eius interpretes, qui asserunt, quantitatem, & reliqua accidentia corporea esse in composito tamquam in subiecto; & nutritionem esse mutationē successiuam, & continuam. Ex his enim duobus principijs euidenter sequitur, quod per augmentationem producatur motu successiuo maior quātitas; quia euidens est in quantitate reperiri latitudinem cōtrarietatis requisitam, & sufficientem ad motum per se terminandum, vt probauimus refutantes primam opinionem. Et eamdem sequuntur omnes illi authores, qui tenent quantitatem subiectari in materia, vt informata forma substantiali: nam isti etiam negant quantitatem, quæ erat in alimē to permanere eo corrupto, & conuerso in substantiam aliti, & ideo necessarium esse putant simul cum substā tia partiali producta per nutritionē produci partialem quantitatem, per quam viuēs augeatur. Probatur hęc sententia ex refutatione aliarū; quia supposito, quòd sint tres species motus, vt docet expressè Aristoteles vbi supra, & cum eo omnes ferè eius Interpretes, & probauimus contra primam opinionem; & refutatis cęteris omnibus modis defendēdi opinionē secundam, qui contendunt posse dari per se motum ad quantitatem, etiam si per ipsum non producatur, non restat alius modus probabilis, quo defendi possit augmentationē esse motum per se ad quantitatem, nisi producendo illam.

Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, augmentationem esse continuā, duobus modis intelligi posse; primò, ita vt numquam interrumpatur, sed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt saltem pro tempore, quo durat, continuè fiat, & non per morulas discretas, vel instantia. Et in primo sensu negat Aristoteles eo loco augmentationem esse continuam, sicut alterationem & motum localem rectum; contendens probare, quòd solus motus circularis continuus sit in hoc sensu, hoc est, perpetuus, & nūquam interruptus. De secundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel alijs motibus. 74

Ad primum argumentum concedendum est antecedens, quòd quantitas consequatur naturaliter substātiam corpoream, & partialem substā tiam

tiam partialis quantitas; atque etiã, quòd in prima generatione quantitas consequatur sine noua mutatione: sed negãda est cõsequentia, quòd etiam in augmentatione cõsequatur partialis substantia sine noua mutatione. Et ratio differentiæ est, quia in prima generatione non datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit de non quãto ad quantum; sicut non datur subiectũ, quod mutari possit ad risibilitatem, & alias passiones; sed in eodem instanti, quo genita est res, consequuntur quantitas, & reliquæ passiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quãtitatem, datur tamẽ noua actio, quæ est quasi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas sit entitas realis distincta à substantia, distinctam dependentiam habet ab agente, & ideo per distinctam actionem producitur; sed quæ vocatur emanatio, quia virtute generationis consequitur. In nutritione verò datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit, nempe viuens, quòd augetur; & cũ dari debeat distincta actio, datur ex consequenti distincta mutatio, quæ verè, & propriè motus est, vt vidimus.

75 Ad secundum concedendum est etiam antecedens, quòd prima generatio viuentis sit instantanea; & neganda est cõsequentia, quòd aggeneratio, quæ est nutritio, debeat etiã in instanti fieri. Et ratio differentię est, quia licet eiusdẽ rationis sit substãtia partialis cum totali; petit tamen modũ productionis diuersum; nam substantia in prima sua generatione postulat quantitatẽ determinatã, quę vocatur minimũ, quod sic, propter rationes à nobis traditas 1. lib. Phys. in nutritione verò non est necessaria talis determinata quantitas, sed ad quãcumque minorem in infinitum extendi potest forma, quia dum viuens nutritur, iam præsupponitur habere sufficientem quãtitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde sequitur, quòd cũ successiuè dispõnatur alimentum, & quodlibet minimum possit disponi, & conuerti, prius disponatur, & conuertatur proximior pars, quã remotior, & prius medietas eius, quã tota; & sic in infinitũ, ideoque successiuè, hoc est, pars põst partem, & nõ tota simul, nec in instanti. Et cũ simul ac producitur substantia per modum naturalis consecutionis producatur quantitas, necesse est augmẽtationem quoq; esse successiuã.

Sed illud, quod additur in eodem argumento, nempe nutritionem esse successiuã, solum ratione alterationis præcedentis, per quã successiuè disponitur materia, & ideo non esse successiuã per se, sed per accidens; & ideo augmentationẽ solum esse successiuam per accidens, & nõ esse motum per se ad quantitatẽ, maximam habet difficultatẽ in hac re. Cui respondeo cõcedendo antecedẽs, quod nutritio solũ sit successiua per accidens, sed negãdo, quod augmentatio quoq; sit successiua per accidens. Et ratio huius est, quia quãtitas ex propria sua ratione habet latitudinem contrarietatis requisitã, & sufficientẽ ad terminandũ motum: hæc autẽ latitudo cõsistit in extensione partiũ, sicut latitudo qualitatis consistit in intensione graduali: contrarietas verò quantitatis consistit in incompossibilitate extremorum saltem naturali, quia naturaliter repugnat corpus simul esse sub minori, & maiori quantitate, vel simul vtramque acquirere; sed prius debet habere minorem, & prius medietatem eius, quàm totam. Itaque negandum est, quod augmentatio sit successiua 76

ratione nutritionis, vel alterationis præcedentis, sed sua natura petit successionem, quia in se, & ex se habet latitudinem, & contrarietatem requisitam, & sufficiētem ad motum, qua caret substantia, modum potius indiuisibilem ex se habens; quare non potest per se terminare mutationē successiuam, sed solum per accidens. Verum quidem est non posse naturaliter produci quantitatem, nisi ad productionem substantiæ; & ideo si substantia producatur in instanti, necesse est quantitatem eam consequentē in instanti produci; & propterea si nutritio esset instantanea, non esset augmētatio motus successiuus, sed etiā mutatio instantanea; petit autem natura quantitatis, per quam augetur viuens, successiuè produci, quia petit produci simul cum partiali substātia, sed propter latitudinem contrarietatis, quam habet sufficiētem ad terminandum motum, per se petit produci successiuè, & terminat motum per se. Itaque vtraque petit naturaliter successionem, sed non vtraque natura sua, sed sola quantitas, propter latitudinem, quam habet in sua natura, substantia vero non natura sua, sed propter naturam successiuæ alterationis cui naturaliter coniungitur, & ideo productio partialis substantiæ naturaliter est successiua, sed per accidens, productio vero partialis quantitatis est successiua naturaliter per se, quia sua natura habet latitudinem, substantia vero non habet eam natura sua, & ideo solum fit successiuè per accidens propter latitudinem dispositionum, quibus naturaliter coniungitur, sed quantitas per se propter latitudinem quam ex se habet; vnde non produceretur, vt petit propria natura, si consequeretur nutritionem instantaneam, quin potius eam successionem quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis, quia non disponeretur, neque conuerteretur successiuè alimentum in substantiam aliti, nisi haberet extensionem partiū, ratione cuius vna pars propinquior est agenti, quàm alia, & agens agit in omnes partes alimenti vniformiter difformiter, ac propterea actione successiua. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter consequente augmentationem: nam simul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam; & talis extensio localis ex propria natura est successiua: ex quo sequitur augmentationem, quam consequitur, & à qua habet successionem, per se, & ab intrinseco esse successiuam, & motū per se ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

An augmentatio fiat secundum omnes partes viuentis, ita vt dum augetur viuens, quælibet pars eius augeatur?

VT intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ partes viuētis, nam quædam sunt essentiales, vt materia, & forma, siue corpus, & anima. Aliæ verò integrantes, quæ licet 77
sint substantiales, vel entitatiuæ, nō tamen essentiales, quia sine vna, aut altera earum, aut etiam sine pluribus, immo sine vlla earum saluatur integra essentia rei; quamuis non existens actu: tales sunt manus, pes, brachium, & caput, nam sine tribus prioribus potest permanere homo: cum

tamen

tamen sine aliqua essentiali non possit. Quaestio autem non procedit de partibus essentialibus, quia certũ est in multis viuẽtibus, nec augeri, nec augeri posse praecipuam partem essentialem, quae est forma, vt in homine, cuius forma est incorporea; & in caeteris animalibus perfectis, quorũ animas esse indiuisibiles, non caret probabilitate. Solum ergo procedit de partibus integrantibus; quae adhuc sunt in duplici differentia, nam quaedam sunt homogeneae, aut similares, vt caro, neruus, & os; aliae eterogeneae, aut dissimilares, vt manus, pes, caput: & istae componuntur ex illis; vt manus, & brachium componuntur ex carne, & osse. Sed adhuc tertiò diuiduntur partes integrantes in aequales, vel aliquotas, quae sunt certae magnitudinis; & quaelibet est extra aliam; & in proportionales, quae includuntur in eisdem aequalibus, vt pars carnis certae magnitudinis includit duas medietates, & quaelibet harum medietatum duas alias, & sic in infinitum; & istae dicuntur proportionales. Procedit autem quaestio tam de homogeneis, quàm de eterogeneis; an necesse sit omnes augeri, quotiescumque augetur viuens?

78 In qua quaestione duo sunt certa, quia expressè dicuntur ab Aristotele, recipiuntur ab omnibus, & probantur euidenti ratione. Primum est, quod in communi loquendo de partibus, augmentatio fit secundum omnes partes; ita vt omnes augeantur. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. textu 31. his verbis: *Videtur itaq; eius, quod augetur, quaecumque pars aucta esse; similiter autem, & in diminutione minor generata esse*. Et ratio est manifesta; nam quaelibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus: ergo quaelibet etiam augetur, dum augetur totum: euidens est consequentia, quia augmentatio sequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio est propria operatio vitae, vnde haec sola reperitur in plantis, in quibus solus etiam est gradus substantialis vitae: ergo necesse est quamlibet partem viuentis nutriri, & ex consequenti augeri. Secundo, calor naturalis reperitur in toto corpore, & in quacumque parte eius, vt docet euidens experientia: sed calor naturalis per propriam operationem consumit aliquid substantiae eiusdem corporis viuentis, quod non potest reparari, nisi per nutritionem: ergo quaelibet pars nutritur: vnde sequitur quamlibet etiam partem augeri, dum augetur totũ. Hoc autem intelligendum est per se, & ex natura augmentationis, & corporis viuentis, ac partium eius; nam per accidens contingere potest, vt partes aliquae sint ab extrinseco impeditae, ne augeantur, vt constat de partibus aridis, non quidem omnino mortuis, sed ab officijs vitae impeditis, quamuis non desunt, qui asserant aliquantulum augeri, quia non videtur naturaliter possibile vitam participare, & nullam habere operationem vitalem.

Secundum, in quo omnes conueniunt est, sic augeri omnes partes viuentis, vt primò augeantur homogeneae, & ratione harum, & quasi secundariò eterogeneae: ita Aristoteles capit. praesenti text. 35. his verbis: *Ea, quae sunt dissimilium partium augentur, quia ea, quae sunt consimilium partium, augentur: componitur enim ex his vnumquodque*. In quibus cõtinetur ratio satis manifesta: nam partes eterogeneae, aut dissimilares componuntur ex homogeneis, vel simi- 79

similaribus, vt manus, & brachium ex carne, osse, & neruis: ergo non possunt augeri, nisi his auctis; quare istę sunt, quæ primo augentur; illæ verò ratione harum, nam ideo manus maior fit, & similiter brachiũ, quia plus carnis, & ossis acquirit.

His suppositis, duo tantum sunt dubia circa hanc quæstionem. Primum est, an omnes partes similares tam aliquotæ, quàm proportionales augeantur immediatè, & per se; vel solum aliquotæ; proportionales verò mediatè tantum ratione earum. Secundum, quonam modo fiat augmentatio secundum omnes partes, sine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum est prima opinio quorumdam recẽtiorum asserentiũ, augmentationem non fieri per se primo secundum omnes partes similares, sed solum secundum partes aliquotas, vel certæ magnitudinis: proportionales verò non augeri per se immediatè, sed mediatè, & ratione ęqualium. Probant testimonio Aristotelis cap. præsenti textu 35. vbi ait: *Adhuc autem quodcumque signum sensibile, aut maius, aut minus factum esse, & non vacuum esse corpus, neque duas magnitudines in eodẽ loco, &c.* Quibus verbis videtur declarare id, quod dixerat, nempe augmentationem fieri secundum omnes partes, ita esse intelligendum, vt fiat secundum signa sensibilia; hoc est, secundum partes sensibiles, & designabiles per sensum, quæ solum sunt partes certæ magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt, & ideo non sunt omnes per sensum designabiles.

80 Probant deinde ratione, quia si partes proportionales augentur immediatè per se: ergo quælibet suscipit alimentum, & illud conuertit immediatè per se; sed non potest suscipere illud, nisi per poros, vel per penetrationem, & penetratio est naturaliter impossibilis: ergo non nisi per poros illud suscipiunt. Ex quo sequitur omnes esse diuisas per poros; & ideo corpus viuens esse diuisum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare necessariò dicendum est, partes proportionales non augeri per se immediatè, sed per partes aliquotas, in quibus continentur, & quæ per se immediatè suscipiunt alimentum; & illud in se conuertunt. Secundo, quia si partes proportionales per se immediatè augerentur, quælibet per se fieret maior: ergo quotiescumq; augetur corpus, fieret duplo maius, quod est contra experientiam.

Hæc tamen sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, & falsa. Probo primum ex text. 33. huius capitis, vbi ita ait Aristoteles: *Hæc autẽ sunt tria, quorum vnum quidem est, quãcumque partem maiorem fieri eius, quæ augetur magnitudinis, vt si caro, carnis.* Quibus verbis expressè, atq; vniuersaliter docet carnem sic augeri, vt quælibet pars eius augeatur; sed partes proportionales eodem modo significantur nomine partis, sicut aliquotæ: ergo vniuersaliter, & sine distinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit; nam dum asseruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes dissimilares non augentur per se immediatè, sed quia augentur similares, ex quibus componuntur, distinctione proposita de his partibus explicuit diuersum modum, quo augentur, quem, si intelligeret in partibus similaribus reperiri, quantum ad æquales, & proportionales, eadem distinctione

ne illum explicaret: quare vniuersaliter, & sine distinctione loquens, nõ intellexit diuerso modo augeri has, & illas, sed eodem.

81 Sed probatur ratione falsitas eiusdem sententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiusdem rationis, hoc est similares sicut ipsa: ergo impossibile est augeri per se immediatè, quin simul, & eodem modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur consequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per se immediatè præter easdem partes proportionales, à quibus solum differt per hoc, quod est extra aliam esse, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundò, quia immediatè per se suscipere alimentum, & immediatè per se augeri duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt immediatè, & per se ei applicetur alimentum, eique vniatur pars conuersa, & non per suas extremitates; & hoc modo nulla pars aliquota augetur per se immediatè; cum euidens sit non suscipere alimentum, nec partem conuersam ei vniri, nisi per suas extremitates, sed solum in hoc rigore loquendo per se augetur illa pars proportionalis extrema, cui adhæret vltimum indiuisibile terminans, iuxta quod immediatè est porus continens alimentum, indeterminata quidem, quia nulla datur determinata indiuisibili terminanti immediata, vt per se est manifestum; & huius ratio est, quia solum huic parti proportionali indeterminatæ applicatur proximæ alimentum, & solum ei proximè vnitur pars eiusdem alimenti conuersa. Secundo modo potest sumi id, quod est per se immediatè augeri, ita vt non per aliud à se extraneum, vel separatum, sed per aliquid pertinens ad propriam substantiam, & in hoc genere sibi intrinsecum, augeatur; per se immediatè augentur partes aliquotæ, quia per extremitates proprias suscipiunt alimentum, & illud sibi vniunt, sed non minus per se immediatè augentur proportionales. Quod primò probo, quia extremitates illæ sunt partes proportionales indeterminatæ. Secundò, quia sicut sunt extremitates partis æqualis, sic sunt extremitates proportionalium, quæ in ea continentur; nam ideo sunt extrema illius, quia sunt vltimum quid sub ea contentum, vltra quod non est aliud, sed in eodẽ sensu sunt vltima pars proportionalium licet indeterminata: ergo etiam sunt extrema earum. Præterea, cum partes proportionales contineantur immediatè in parte æquali, & pertineant ad substantiam eius, eo ipso quod sunt extremitates partis æqualis, æquè immediatè sunt extremitates earum, ideo non minus istæ augentur per se immediatè, quàm æquales.

Nostra igitur sententia est, quòd non solum omnes augeantur per se immediatè, sed potiori ratione proportionales, quia secundum vtrumque sensum aliquo modo eis conuenit; aliquotis verò secundum postremum tantum, vt probatum est. 82

Ad testimonium Aristotelis respondeo per signum sensibile intelligere omnem partẽ designabilẽ per sensum, quæ neque omnes æquales, neq; omnes proportionales, sed plures æquales, & plures proportionales comprehendit, nã tã minimas æquales possumus per intellectũ apprehẽdere, quæ non sint designabiles per sensũ, & plures proportionales possamus

mus designare per sensum, vt patet in vlna, cuius primę medietates sunt ęquales, primi palmi, & primi digiti, sed medietates harum omnium iam sunt proportionales; quamuis etiam alia ratione sint æquales, & omnes sunt designabiles per sensum: Aristoteles ergo non voluit excludere ab augmento per se immediatè partes non perceptibiles per sensum, quia si hoc vellet, plures partes excluderet æquales, sicut plures proportionales, sed solum docere, quod cùm augmentatio sit motus Physicus corporis viuentis, ex partibus sensibilibus debent considerari, atq; à nobis cognosci conditiones eius.

83 Primum argumentum concedẽdum est, in quantum probat partes proportionales suscipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo infertur, nempe omnes has partes esse diuisas per poros, nam licet pori sint dispersi per totum corpus, non sunt inter sese immediati, vt statim ostendetur: sed inter quoslibet poros mediant partes æquales, & infinitæ proportionales, quibus approximatur alimentũ per extremitates, & per easdem eis vniuntur partes alimenti conuersæ, quod sufficit, vt omnes augeantur propriè, & vt augmentum fiat secundum omnes partes; nec potest alio modo augeri corpus viuens, vt euidenter probauimus. Patet ergo non esse necessariũ, quod omnes partes proportionales sint diuisæ inter sese per poros.

Ad secundum, concesso antecedẽti, quòd omnes, & singulæ partes proportionales augeantur per se immediate; distinguendum est primũ consequens, quod quælibet fiat maior; nam si intelligatur fieri maiorẽ secundum quantitatem, vel excessum determinatum, falsum est, si vero secundum proportionalem, verũ; & necessarium. Quod hoc modo intelligendum est, vt sicut partes proportionales ita se habent, vt vna sit minor alia in infinitum; & sub qualibet comprehendantur infinitæ ea minores, & ideo ex omnibus nõ resultet nisi finita, ac determinata magnitudo; ita etiam considerandum est, quod licet pars quælibet alimenti conuersa, per cuius additionem fit augmentum, sit finita, & aliquando maior, aliquando minor, semper habet infinitas partes proportionales maiores, vel minores, & ideo distribui potest per infinitas partes proportionales corporis; ita vt cuique tribuatur aliquid proportionale iuxta magnitudinem eius, non quidem separatum ab eadem parte, sed in ea inclusum. Ex qua proportione intelligitur, posse omnes, & singulas crescere per quodlibet augmentum finitum, sicut etiam omnes (licet actu infinitæ) non nisi finitam entitatem efficiunt, & nimis aliquãdo exiguã. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

SEcundum dubium est circa modum, quo fit augmentatio. Et videtur nullo modo fieri posse propter hoc argumentum; quia vel fit per intus sumptionem, vel per iuxta positionem; sed primum est imposibile, & secundum falsum: ergo non est naturaliter posibilis. Maior est certa, cum euidens sit non esse aliũ modum posibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor, quia si fit per intus sumptionem: ergo alimentũ ingreditur partes corporis, vt intra illas conuerta- 84

tur

tur in substantiam, quod non potest fieri nisi per penetrationem alimenti cum eis, vel per diuisionem earũ; sed experientia constat non diuidi, quia diuisio causat dolorem, quem non sentimus: ergo fit ingressus alimenti per penetrationem naturaliter impossibilem. Et si dicatur alimentum per venas, & poros transire ad omnes partes corporis, quia omnes sunt venis, & poris plenæ; hoc non tollit difficultatem, quia venæ, & pori finitæ sunt, & inter quaslibet venas, & poros mediat pars solida, quæ augetur; vel ergo alimentum penetrat illam partem, vel permanens in venis, & poris conuertitur in substantiam, & iam conuersum multominus poterit penetrare carnẽ, vel ossa; cum sit iam factum caro, & os; vnde sequitur nõ posse augere alias partes iuxta venas, & poros existentes, nisi quia eis iuxta ponitur, & vnitur per continuationem, quod est augmentum viuentium, per iuxta positionem fieri: hoc autem apertè falsum est; nam iam nõ differret ab augmẽto non viuentium impropriissimo, vt ignis, & aquæ, quod fit per iuxta positionem lignorum, vel alterius corporis conuersi in substãtiam elementi, & ei additi, ac iuxta positi.

95 Pro solutione huius dubij tamquam certũ supponendũ est, quodlibet corpus viuens plenum esse venis, & poris, quæ sunt concauitates quædam, & quasi aquæductus, per quos sanguis, qui est vltimum, atq; proximum alimẽtum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis defertur. Quod non est sic intelligendũ, vt asseruit Commentator. 1. libro de generatione commento 38. putans quamlibet partem minimam corporis habere suum porum; nam si ita esset, non essent magis porosæ aliquę partes corporis, quàm cęterę omnes; neque vnũ corpus magis porosum, quàm aliud, quod experientia patet esse falsum, & propterea falsum est, dari in corpore partes minimas; cum constet omnes esse diuisibiles in infinitum, & ideo qualibet data etiam minima, dari aliam minorẽ. Sed ita debet intelligi, vt quælibet pars corporis sit circũdata poris versus quãlibet partem, magis tamen, aut minus distantes inter se secundum naturam cuiuslibet partis. Est autem differẽtia inter venas, & poros, quod venæ sunt longè maiores, & capaciores; pori vero angustissimi: vnde per poros non tam fluit sanguis, quam sugitur ab eisdem venis, pori vero ideo fiunt à natura, quia cum corpus sit solidum, impossibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, esset enim tunc omni ex parte perforatum, & quasi spongia, & non posset conuenientes operationes exercere, ad quas exercendas requiruntur solida membra, atque instrumenta. Necesse ergo fuit per angustissimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnantes cum soliditate corporis requisita. Eiusmodi autem pori, licet multi sint per omnes partes corporis dispersi, non tamen sunt infiniti, sicut indiuisibilia corporis, nec immediati, nam hoc pugnaret cũ prædicta soliditate corporis, sed inter quoslibet poros quantumlibet parũ inter se distantes mediant partes, quibus per eosdẽ poros approximatur alimentum. Neque omnes sunt æquales, sed alij maiores alijs, non solum in eodem corpore secundum diuersas partes eius, sed etiam in diuersis, immo in eodem etiam secundum diuersas ætates; nam in ætate iuue-

iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quàm in senectute, quia plus alimenti indiget; & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori conuersione alimenti causata, sicut partes corporis magis dilatantur, ita pori fiunt
86 maiores. Has vero partes nec potest alimentum penetrare, & multo minus pars substantiæ per conuersionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum est naturaliter impossibilis, nec potest alio modo ad illas deferri; sed in eisdē poris debet fieri conuersio eius, & pars substātiæ producta per conuersionē vniri cum eisdem partibus, non quidem per se immediatè cū omnibus, sed per extremā illam partem poro immediatam, & tangentem alimentum in eo existens, quę pars nō est determinata, nec proinde aliquota, aut certæ magnitudinis, sed proportionalis indeterminata, nam euidens est partē illam, cui immediatè adhæret indiuisibile terminans esse indeterminatam, quia cum sit diuisibilis, ante quamlibet designatam datur alia, & alia in infinitum vsq; ad indiuisibile terminans. Et ecce quo pacto nulla pars aliquota potest per se immediatè augeri, sed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuisibile terminans, quod necesse est corrumpi, dum vnitur pars alimenti conuersa, & loco indiuisibilis terminantis produci aliud indiuisibile continuatiuum, per quod fiat vnio, seu continuatio, & quia pars conuersa vnitur parti proportionali indeterminatę, cui adhæret indiuisibile terminans, & post vnionem nouum indiuisibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum est, & etiam omnibus partibus proportionalibus in ea cōtentis, & ideo per eamdem vnionem dicuntur istæ, & illa augeri. Ex hac doctrina colligo primo, quomodo sit intelligenda propositio Aristotelis ab omnibus recepta, quod augmentatio viuentis fit secundum omnes partes, cuius sensus est, quod dum augetur viuēs, augentur omnes partes eius tam homogeneę, quā eterogeneę, tā aliquotæ, quàm proportionales, sed tā istæ, quam illæ iuxta propriam naturam: eterogeneæ quidem, vel dissimilares non per se immediatè, sed quia augentur similares, ex quibus componuntur; similares vero aliquotæ, & proportionales in eis contentę per se immediatè, in quantum per extrema tangunt alimentum, & illud disponunt, atque conuertunt in substantiam; eidemque per eadem extrema vnitur, & continuatur pars alimenti conuersa, & ideo in se, & per se maiores fiunt; per se autem immediatè, ita vt immediatè, & per se tangat alimentum, & pars conuersa ei immediatè vniatur, & cum ea immediatè continuetur, & non per suum extremum, quod solum habet illa pars proportionalis indeterminata, cui immediatè adhæret indiuisibile terminatiuum ante conuersionem, & post conuersionem indiuisibile continuatiuum productū, quo medio ei vnitur pars conuersa, hæc enim pars proportionalis indeterminata est extremum partis aliquotæ; & proportionalium, quas continet.

Secundo colligo, augmentum 87
viuentium fieri per iuxta positionem alimenti ad partes viuentis, non tamen per iuxta positionem partis substantialis conuersæ, sed per additionem, quæ fit media vnione, &

& continuatione iã explicata. Probatur primum de iuxta positione alimenti, quia repugnat alimentum penetrare partes viuentis: ergo solum potest ad illas deferri per poros; sed per poros non potest ad eas peruenire, nisi in quantum iuxta illas ponitur, & ab eis tangitur: ergo fit per iuxta positionem alimẽti. Probatur secundum, quod non fiat per iuxta positionem partis substantialis conuersæ, quia id quod alteri iuxta ponitur, solum est illi contiguum, hoc enim est iuxta illud poni; sed pars alimenti conuersa non ponitur iuxta partes corporis, nec illis est contigua, sed eis vnitur, & cõtinuatur, & per vnionem, & continuationem fit vnum numero cum eis: ergo non fit augmentum per iuxta positionem partis cõuersæ, sed per additionem eius media vnione, & continuatione facta.

88 Secundò notandum est hos poros, per quos defertur alimẽtum, nũquam esse vacuos, sed semper plenos alimento, vaporibus, & excrementis quibusdam, vt ex sudore exeunte est manifestum; dum vero fit conuersio partis alimenti, pars conuersa, atque vnita parti corporis proximæ occupat partẽ concauitatis eiusdem pori, sed non ideo pori deficiunt, quia idẽ calor naturalis, cuius virtute concoquitur alimentum, aliquas partes eius in ipsa concoctione resoluit in vaporem, & vapor iste quasi impellens partes viuentis versus externũ locũ eas dilatat, & per talem dilatationem, & nouũ efficit porum, & easdẽ partes efficit occupare maiorem locum; & ita per augmentationẽ dilatatur corpus, & simul mouetur localiter per extensionem ad maiorem locũ, vt adnotauit Aristoteles cap. præsenti.

Notandum tertiò, partes corporis viuentis esse in duplici differentia, nam quædam sunt duriores, quæ appellantur spermaticæ, vt ossa, aliæ sunt molliores, quæ appellantur nutrimentales, vt caro: & istæ quidem certo tempore augentur, & vlterius diminuuntur, vt patet in infirmitate, & postquam diminutæ sunt, iterum augentur, & reparatur per conuersionem alimenti, quod deperditum ex eis fuit: quod in ossibus non ita contingit, non enim per infirmitatem diminuuntur, vel certe parũ. Præterea tam istæ, quàm illæ partes augentur secundum omnem dimensionem, sed non tantum augentur secundum vnam dimẽsionem, quãtũ secundum alias; sed proportionabiliter, vt postulat natura corporis, quod non tam latum, nec tam profundum esse debet, quàm longum, vt commodius possit moueri ab anima, & aptum possit esse instrumentum ad exercendas operationes vitales; ideo magis crescit versus longitudinem, quàm versus alias dimensiones, & ideo ossa, quæ sunt partes magis cõsistẽtes, magis crescunt secũdum longitudinem, quàm secundum latitudinem & profunditatem; caro vero, & aliæ partes magis crescunt aliquando secundum alias dimensiones, & secundum longitudinem parum possunt ossa superare, vt experientia est manifestum.

Ex his tandem colligitur solutio argumenti propositi pro ratione dubitandi, nam ad maiorem rẽspõdeo, augmentationem fieri vtroque modo, videlicet per intus sumptionem, atq; etiam per iuxta positionem alimenti ad partes corporis, & per additionem partis conuersæ media vnione, & continuatione facta. Sed negãda est minor, quòd alimentum non 89

possit deferri ad partes, nisi per penetrationem, defertur namq; per poros sine illa. Et cum dicitur inter quoslibet poros medias esse partes, concedendum est, sed nec illas penetrat alimentum, sed eis iuxta ponitur, & in poris conuertitur in substantiam, vniturq; per continuationem. Et dum tandem ex hoc infertur, augmentum fieri per iuxta positionem, sicut dũ aqua additur aquę, neganda est similitudo, sed fit per iuxta positionem alimenti, & conuersionem eius, atq; vnionem cum cæteris partibus, quod non reperitur in augmento aquæ, non tamen fit per iuxta positionem partis substantialis per conuersionem alimenti productam, sed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viuentium ab augmentatione non viuentium in tribus. Primò, quia illa fit per intus sumptionem; hæc vero per externã tantum iuxta positionem pabuli, vt patet in igne. Secundò, illa fit secundum omnes partes viuentis, quia omnibus approximatur alimentum ex proprio, & naturali modo; hæc verò solum secũdum illam partem fit, per quam pabulum iuxta ponitur, & licet possit per omnes partes iuxta poni; hoc non petit natura corporis non viuentis, sed per accidens contingit; petit vero natura corporis viuentis, vt omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit secundũ partes formales, hæc vero potius secundum materiales, & propterea in infinitum abire potest; cum tamen illa certum habeat terminum à natura constitutum.

(.2.)

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

Diuersa quæstio est hæc, ac a- 90
lia, quam in hoc tractatu agitauimus de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim quærimus modo, an augmentatio sit continua toto tempore vitæ, vel eo saltem tempore, quo fit, aut discreta; ita vt per minima fiat in solis instantibus temporis; quantum adhoc enim eadem prorsus ratio est de ipsa, ac de nutritione; vnde quod superius probauimus de nutritione, non sic esse continuam, vt per totam vitam nullo tempore interrumpatur: esse tamen continuam eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in solis instantibus, sed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum est de augmentatione. Quod igitur nunc quærimus est, an sicut nutritio prædicto modo facta durat vsque ad finem vitæ, sic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod vsque ad finem vitæ augeatur homo, sicut nutritur. Primò, quia sicut quantitas naturaliter consequitur substantiam, sic motus ad quantitatem naturaliter sequitur mutationem in substantiam, quæ est nutritio, & eodem tempore fit cum ea; sed motus ad quantitatem est augmentatio: ergo durare debet vsque ad finem vitæ, sicut durat nutritio. Et si dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem est augmentatio,

tatio, sed solus ille, per quem adquiritur maior quantitas, quàm deperdita fuit: constat verò non semper maiorem adquiri sed certò quodam tempore; post illud verò æqualem tantum, vel minorem; & ideo non semper durare augmentationem. Contra hoc est, quia terminus ad quem motus dicit ordinem ad terminum à quo, & respectu illius talis dicitur, vt patet in alteratione, per quam si magis perficitur calor in termino ad quem, quàm erat perfectus in termino à quo; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intensio: (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quàm habuit aliquando subiectum) ergo vt motus ad quantitatem sit augmentatio, non requiritur, quod per eum acquiratur maior quantitas, quàm habuit aliquando subiectum, sed satis est, quòd acquiratur maior ea, quàm habebat in termino à quo, sed impossibile est corpus moueri ad quantitatem, quin acquirat maiorem, quàm habuit in termino à quo, nam alioqui nullam de nouo acquireret: ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

92 Secundò, quia augmentatio procedit ab anima tamquam à causa principali, & à potentia nutritiua, & calore naturali tamquam ab instrumentis eius naturaliter operantibus, atque ex determinatione ad vnum: sed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur: ergo si maius alimentum ei iuxta ponatur, maiorem producet substantiam in qualibet ætate, & consequenter maiorem quantitatem, per quam augebitur corpus vsq; ad finē vitæ. Probatur minor, quia eadē est ratio de calore naturali corporis viuentis, ac de calore elementari ignis; sed calor iste crescit, quo plura ligna cōuertit in ignē: nam cū eisdem lignis conuersis aduenit ei nouus calor: ergo calor etiā naturalis crescet per aduētum caloris naturalis cum qualibet parte alimēti conuersi in substantiā. Et ideo plus alimenti semper potest conuertere, & plus quantitatis producere.

Probatur tādem experientia, nam videmus plures post quadragesimū annum suæ ætatis pinguiores fieri, & ideo maiorem quātitatem acquirere: ergo adhuc in ea ætate crescūt, quod non potest fieri, nisi per veram augmentationem adhuc durantem: falsum est ergo, quod dici solet hominem non crescere, nec augmentationem durare post eam ætatem, quā status, & non augmenti vocant.

Pro solutione huius quæstionis 93
notandum est primò ex doctrina Aristotelis. 3. lib. de anima tex. 59. corpora viuentia quantū ad nutritiuā virtutem triplicem habere statum, nempe augmenti, status, ac decremēti, seu diminutionis. Tempus autem augmenti solet designari à principio vitæ vsq; ad tertium septennium, aut vigesimumprimum annum ætatis, vt docet Diuus Thomas. 2. 2. quæst. 147. artic. 4. ad secundum, quia vsque ad id tempus fortior est potentia nutritiua, & calor naturalis robustior ad conuertendum alimentum in substantiam aliti, ideo plus conuertere potest alimenti, quā de propria substātia cōsumere. Tēpus verò status solet designari à vigesimoprimo anno, vsq; ad trigesimūquintū, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantumque alimenti

conuertere potest, quantum substantiæ propriæ consumere: quare neque augetur corpus in ætate ista, nec diminuitur, sed statum habere dicitur. Ab hac autẽ ætate vsq; ad vltimã senectutẽ numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum potest alimenti conuertere, quantum de propria substantia consumit, ideo decrescit corpus, ac tandem cõsumitur. Ratio vniuersalis horum statuũ sumitur ex propria natura ipsius hominis, & eiusdem caloris naturalis; virtus enim vtriusque limitata est, & ideo tantum temporis durare potest homo, vt vita eius non possit vlterius procedere, & virtus caloris naturalis, cum sit potentia actiua, limitata est per intrinsecum terminum, vt de omni potentia actiua docet Aristoteles 1. libro de cœlo & mundo cap. 4. Tantum ergo potest augere corpus, vt non possit vlterius in augmento procedere, sed sistere debeat; & tempus illud augmẽ-
94 ti vocatur, hoc vero status. Et tandem cum natura corporis viuentis paulatim deficiat, & extenuetur, necesse est idem corpus diminui. Ratio vero particularis sumitur ex tribus, quæ docent Aristoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longe à principio, & sectione 3. Problematum, Problemate. 14. & Diuus Thomas in 2. distinct. 3. q. 1. ar. 1. ad quintum. Quorum primum est, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, consistere in calido, & humido, quod temperamentum perfecte habet corpus in prima generatione; sed ab eodem deficit in senectute, de qua docet experientia esse siccam, propter nimiam consumptionem humidi; deficiente autem humido, & calore coniuncto cum sicco plus dissipat alimenti, quàm conuertat in substantiam, quia virtus eius maximè dependet ex coniunctione cum humido, quo deficiente valdè debilitatur; quare non potest iam in eo statu viuens augeri. Secunda ratio diui Thomæ est, quia substãtia producta per nutritionem ex cõuersione alimenti non est ita connaturalis viuenti, sicut prima, quã accepit per generationem, sed quodãmodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias dispositiones, & qualitates habente producta sit; ideo nõ continet calidum, & humidum adeò connaturale; & ex alia parte prima substantia idẽ temperamẽtum perfectè continens incipit cõsumi à calore naturali; & ita procedẽte tẽpore substantia corporis viuentis ex connaturali, & extranea permixta minoris virtutis fit, & calor naturalis in ea existens eodem modo permixtus quasi retunditur, & hebetatur, ita vt non possit tantum conuertere, quantum de propria substãtia corporis consumit; vel certe non plus, & tunc non potest augeri corpus, nec vlterius procedere motus augmentationis. Quod exemplo vini, cui permiscetur aqua, explicuit Aristoteles, cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiscetur. Tertia ratio Diui Thomę est, 95
quia anima, quæ est forma corporis limitatam habet virtutem informãdi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus diffunditur, vel extenditur ad informandam ampliorem materiam superuenientis alimenti, eo minor est virtus eius ad agendum per potentias, & instrumẽta corporea propter illud vniuersale principium: Virtus vnita fortior est se ipsa dispersa: sed quo plus augetur ho-

homo vſque ad ſtatum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor eſt virtus eius ad agendum per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem; minuſque alimenti conuertere poteſt, quàm prius; & tādem eo perueniet, vt non plus poſsit conuertere, quàm conſumitur; & tunc dicetur corpus perueniſſe ad ſtatum, ac tandem ob maiorem permixtionem extraneæ ſubſtantiæ minus adhuc conuertere poterit, & dicetur corpus perueniſſe ad ſtatum decrementi, vel diminutionis.

His ſuppoſitis duabus concluſionibus reſpondetur quæſtioni. Prior ſit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primū argumentum in principio poſitum, quia nutritio durat vſque ad finem vitæ: quia vſque ad illum ſumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in ſubſtantiam: ergo durat ſemper nutritio, ſed partialem ſubſtantiam conſequitur naturaliter quātitas partialis terminans motum per ſe: ergo durat etiam motus ad quantitatem vſque ad finem vitæ.

96 Poſterior concluſio. Motus augmentationis ſolum durat vſque ad ſtatum. Probatur ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per ſe ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius: ſed hæc maior quantitas adquiritur tātum vſque ad ſtatum, vt probatum eſt: ergo ſolum vſque ad ſtatum durat motus augmētationis, & non vſque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum conceſſa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, neganda eſt minor, quòd omnis motus ad quantitatem ſit augmentatio: nam Ariſtotel. 5. lib. Phyſ. tex. 18. docuit, motum ad quantitatem ſub hac ratione quaſi communi innominatū eſſe, ſub ſpecialibus vero vocari augmentationem, & diminutionem. Et cum dicitur omnem motū ad quantitatem eſſe ad quantitatem maiorē ea, quam habebat corpus in termino à quo; negandum eſt; quia licet aliquid quantitatis acquiratur per omnem motum, ſed plus deperdi ſolet per actionem eiuſdem caloris naturalis eodem tempore, quo fit motus: & ideo non eſt neceſſarium, quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem reſpectu termini à quo; nam adhuc reſpectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus, vt per ſe patet.

Ad ſecundum, neganda eſt etiam minor, quòd virtus animæ, & caloris naturalis non diminuatur procedente tempore; nam virtus animæ minor eſt diſperſa, vel diffuſa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valde debilitatur in ſenectute deficiente humido, ex cuius ſocietate fortior erat in iuuentute, atque per coniunctionem cū ſicco, vt oſtendimus; & propterea non poteſt plus alimenti, immo nec tantum conuertere, quantum de ſubſtātia corporis diſsipatum eſt; & ideo non poteſt toto tempore vitæ augeri corpus. 97

Ad vltimum reſpondeo, non augeri ſimpliciter corpus, niſi ſecundū longitudinem fiat maius: quòd vero verſus alias dimenſiones creſcat vltra tempus augmenti, ſolum eſt maius fieri ſecundum quid; & hoc quidem aliquando contingit: quod vero maius fiat ſecūdum longitudinem, numquam. Et ratio vtriuſque eſt, quia oſſa duriora ſunt, & ſicco temperamento conſtāt, atque ex difficiliori alimento nutriuntur, nempe

ex medula facta ex sanguine, ideo difficilius augentur, & propterea virtus caloris naturalis extra statum augmenti non est iam sufficiens ad ea augenda, bene tamen aliquando ad augēdam carnem molliorem, ac magis humidam, atque ex faciliori alimento nutriēdam, propter peculiarem dispositionem corporis.

QVÆSTIO IX.

An corpus viuens toto tempore vitę, quo nutritur, permaneat idem numero, saltem secūdum aliquas partes, vel secundum omnes varietur?

98 VT intelligatur quæstio, tamquam certū est presupponēdū, quod ante, & post nutritionem, & augmentationem permanet corpus, quod augetur idem numero; quod Aristoteles non solum asserit capit. præsenti, sed sæpe repetit, vt textu 25. 31. 33. & 35. asserens vnam ex conditionibus necessarijs ad veram augmentationem esse, quod res, quæ nutritur, & augetur, permaneat eadem numero ante, & post nutritionem, & augmentationem. Quod probatur euidenti ratione, quia si non permaneat corpus idem numero ante, & post nutritionem, sequitur nutritionem non distingui à generatione, & corruptione. Probatur consequentia, quia si non manet idem numero: ergo nec manet idem secundum substantiam; sed corrumpitur substantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & generatur aliud: erit ergo nutritio generatio, & corruptio substantialis; quod est falsum.

Hoc supposito iam intelligitur difficultas quæstionis in eo consistens, 99 nam actione caloris naturalis duo fiunt, consumitur ex vna parte substantia propria corporis, & resoluta in vapores, & excrementa diminuitur corpus: ex alia vero parte conuertitur alimentum in substantiam eiusdem corporis, vt reparetur id, quod deperditum est: & si maior sit pars alimenti conuersa, quàm deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex quo sequitur corpus semper mutari, recedentibus partibus, quas habebat, & accedentibus alijs distinctis saltem ex parte materiæ, & aliquando ex parte formæ, si anima sit diuisibilis; tunc enim necessariò videtur corrumpi pars formæ cum parte materię, quam informabat, & nouam quoque partem formæ produci ad informandam materiam eiusdem alimenti conuersi. Et cum transmutationes istæ fiant per totam vitam, sicut fit nutritio, non videtur ad finem vitæ permanere vlla pars earum, quę habuit corpus, dum primò fuit genitum. Mutatis autem partibus substantialibus, tam ex parte formæ, quàm ex parte materiæ, mutatur entitas, & substantia rei: ergo merito dubitatur, an maneat idē corpus numero ante, & post nutritionem, & augmentationem toto tempore vitæ, vt voluit Aristoteles, & probatur ex differentia inter generationem, & nutritionem.

Sed certum est secundo, idem numero manere corpus, cuius anima 100 est indiuisibilis, saltem ex parte formæ, vt in hominibus, atque etiam in animalibus perfectis, quorum animæ non sine probabilitate ponuntur à multis indiuisibiles. Et huius

lus ratio est manifesta, quia cum anima careat partibus, sequitur per diminutionem corporis nullam partem earum deperdi posse; sed solum deperdiuur pars materiæ, quam informabat anima indiuisibilis: tota verò ipsa anima, quæ illam inadæquatè informabat, desiniteam informare permanens tota in reliquis partibus: vnde sequitur permanere eamdem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam; & cum identitas numerica rei præcipuè sumatur à forma, permanebit idem numero corpus ex principaliori saltem parte. Solum ergo habet locum difficultas quæstionis in viuentibus, quorum animæ sunt diuisibiles secundum sententiam Aristotelis, & communem Scholę, vt in plantis, & imperfectis animalibus, qualia censentur reptilia.

Et prima opinio asserit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ, & aliæ diuersæ acquirantur per conuersionem alimenti, & ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus, nulla tamen pars formæ deperditur, quia illa pars formæ, quæ informabat partem materiæ deperditæ, quasi retrahitur ad aliam partem proximam ex his, quas informabat prius, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè sumitur identitas numerica corporis: & ita eadem anima numero, & secundum omnes partes permanet semper. Ita Albertus Magnus opusc. de nutritione titulo primo, capit. 1. & titulo 2. capit. 1. Philop. 1. lib. de Generatione, capit 5. Nimphus ibid. tex. 110. & Albertus Saxoniæ quæst. 12. Burleus tractat. de intensione, & remissione formarum, cap. 1.

Probāt testimonio Aristotelis textu 36. & 37. huius capitis asserentis 10
augmentum fieri secundum partes formales corporis, non secundum materiales; & reddit rationem, quia cum in augmento debeat permanere illud, quod augetur, & forma rei permaneat semper, vt forma carnis, & ossis; materia verò ex parte recedat, & ex parte adueniat de nouo per conuersionem alimenti, necesse est secundum formam fieri augmentum, & non secundum materiam. Hæc autem ratio nihil valeret, si forma rei variaretur secundum partes aduenientes, & recedentes, nam tunc non magis augmentatio fieret secundum formam, quàm secundum materiam. Probant deinde ratione, quia si cum parte materiæ deperditur etiam pars formæ, & cum noua parte materiæ aduenientis ex conuersione alimenti aduenit etiam noua pars formæ eductæ de potentia eius, sequitur aliquando contingere, vt nulla pars materiæ, neque formæ, ex his, quæ habuit corpus, 11
dum primo fuit genitum, permaneat in senectute, aut in fine vitæ, & ideo nec permanere idem numero corpus, sed esse aliud numero diuersum; quod patet esse contra rationem nutritionis, & augmentationis. Probatur consequentia, quia motu quodam continuo desinunt partes, & adueniunt aliæ: ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, necesse est variari totum, quod non habet aliam entitatem pręter entitatem partium: ergo non manebit idem corpus numero.

Hæc tamen sentētia falsa est; quod probo ex natura animæ diuisibilis, quæ

quæ ita dependet à materia, sicut nata est eam informare, nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quælibet pars formæ à sua parte materiæ, & cum educatur talis forma de potentia materię, quælibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiæ, à qua nata est dependere: ergo consumpta hac parte substantiæ viuentis per actionem caloris naturalis desinit hęc pars formæ, à qua informabatur hæc pars materiæ, eam informare; & non potest naturaliter permanere separata à materia propter naturalem dependentiam ab illa: ergo peribit. Probatur consequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiæ eiusdem corporis, cum quælibet sit informata sua parte formæ, & non posit naturaliter eadem pars materiæ informari duplici parte formæ, sicut materia totalis non potest informari duplici totali forma. Ex quibus sequitur necessarium esse, quod consumpta naturaliter qualibet parte corporis, & recedente materia, pereat etiam pars formæ.
102 Et eadē ratione probatur, quòd nouæ partes formæ adueniant cum nouis partibus materiæ alimenti, nā partes materiæ, quæ aduenīunt, non possunt informari à partibus animæ præexistētibus in corpore; quia quælibet pars formæ dependet à qualibet parte materiæ determinatę, sicut tota forma à tota materia: ergo sicut hæc non potest naturaliter simul informare duas totales materias, ita nō potest eadem pars formæ simul informare duas partes materiæ; quare necesse est, educi nouas partes animæ de nouis partibus materiæ aduenientis à quibus informentur.

Ideo secūda opinio cōcedit, quòd consumpta qualibet parte substantiæ viuentis corporis, sicut recedit pars materiæ, ita perit pars formæ à qua informabatur, & sicut aduenīūt nouæ partes materię ex conuersione alimenti, ita adueniunt cum eis nouæ partes harum animarum eductæ de potentia earum. Negat tamen, quòd omnes partes materiæ, & formæ varientur, quia distinguit duplices partes integrantes in quolibet corpore viuente, quasdam quasi fluētes, ex quibus consumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum succedunt alię, & ita per continuam corruptionem earum, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ censentur, tam secundum formam, quàm secundum materiam: & secundum has partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ sunt partes integrantes permanentes, quas nūquam consumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, sed saluę, & integræ permanent à principio vsque ad finem vitæ: vnde licet augeātur, non tamen diminuuntur. & ideo eædem numero permanent, & ratione earum permanet semper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodammodo varietur. Ita Magister senten. in 2. distinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in summa de homine quæst. 1. de potentia generatiua, art. 2. & quæst. de nutritione, & nutrito; Alexand. & Philop. text. 35. huius capitis, Nimphus etiam quæstion. 5. huius libri, eamdem opinionem tāquam probabilem defendit.

Sed in assignandis his partibus in variauilibus diuisi sunt authores isti: 103
nam quidam eorum distingunt duplices partes integrantes in corpore viuente, quædā spermaticæ, quæ immediatè generantur ex semine, & sunt omnes illæ ex quibus componitur

nitur substantia primo producta per generationem. Aliæ sunt nutrimentales, quæ quidem producuntur per nutritionem ex conuersione alimenti, & adduntur primis; de quibus asserunt nullo modo, neque vllo tempore consumi, aut variari, sed omnino Integras, & quasi intactas permanere à principio vsque ad finem vitę; nutrimentales verò passim cōsumi, & alias loco earum succedere. Probant isti primo, quia si omnes partes integrantes corporis variantur, & nō dantur aliquæ semper manentes, sequitur nec permanere corpus idem numero vsque ad finem vitæ, sed tūc iam esse aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & aliū hominem, quod est falsum. Probatur consequentia, quia totum corpus nō habet aliam entitatem, vel substantiam præter entitatem, & substantiā partium Integrātium: ergo si omnes istæ successiuæ variantur, & non manent aliquæ eędem numero, non manebit idem numero corpus. Secundò, quia si omnes partes variantur: ergo semper renouatur corpus per nutritionem, & nūquam senescet, nec senio cōficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, sed nouas semper habet, quod experientia probatur falsum. Ita sentiunt Alexand. Albert. Nimphus, quos sequitur Toletus.

104 Alij vero, vt Philoponus, quem sequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo distinguunt partes corporis viuentis, siue spermaticæ, vel nutrimētales; nam quasdam esse aiunt duriores, & solidiores, vt ossa, nerui, & cartilagines, quæ semper manent eædē numero, quia non possunt consumi à calore naturali. Aliæ verò sunt molliores, vt caro; & istæ semper cōsumuntur, & aliæ loco earum succedunt per conuersionem alimenti: ita que duriores, & solidiores augentur, sed non diminuuntur, & ideo nec variantur, sed permanent secundum identitatem numericam, licet augmentum suscipiant, molliores verò augentur, atque diminuuntur, & propterea variantur semper: corpus igitur permanet idem numero à principio vsque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarū, quāuis aliquo modo varietur propter variationem harum.

Probant primo experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnē, immo & omnes alias partes subtiliores, & molliores; ossa vero, neruos, immo, & cutē cum cæteris partibus durioribus integras permanere absq; vlla diminutione: ergo euidens signū est, quód nūquam istę partes consumuntur, vel diminuuntur. Probatur cōsequentia, quia nulla potest dari fortior causa diminutionis. Probatur secūdo ratione, quia calor naturalis nō habet summā intēsionē, quā habet calor ignis, sed valde temperatus est; & præcipuè residet in partibus mollioribus, vt in carne, vt probat experiētia: ergo quamuis possit molliores partes consumere parum resistentes, non poterit consumere duriores ac solidiores; in quibus inuenit resistentiam maximam: vnde sequitur integras permanere semper.

Sed hęc opinio quantū ad vtrumque modū eam defendēdi, contraria est doctrinæ Arist. & falsa. Probo primum aduersus vtrumque modum, quia Aristoteles eisdem verbis asserit, quòd dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminuitur, quælibet pars eius diminuitur; sed per augmentationem augentur omnes partes, siue spermaticæ 105

 sint,

ſint, vel nutrimentales, ſiue duriores ſint, vel molliores: ergo omnes etiam diminuuntur. Euidens eſt Syllogiſmus, & maior non ſolũ in ſe eſt certa, ſed cõceditur ab authoribus vtriuſque modi. Probatur autem minor ex textu 31. huius capitis, vbi ita ait Ariſtoteles: *Videtur itaque eius, quod augetur, quæcumque pars aucta eſſe. Similiter autem, & in diminutione minor generata eſſe, &c.* & text. 35. *Adhuc autem quodcumque ſignum, aut maius, aut minus factum eſſe, &c.*

Primus autem modus dicendi eſt etiam expreſsè contra Diuum Thomam 1.p.q.119.art.1.ad 1. Et probatur, quòd ſit falſus; primo, ratione eiuſdem Diui Thomæ, quia partes nutrimentales eiuſdem rationis ſunt cum ſpermaticis, & ideo corruptibiles ſicut illæ, vt os, & caro, quæ de nouo aduenîunt per nutritionem eiuſdem rationis ſunt cum oſſe, & carne productis per primam generationẽ, & corrumpi poſſunt ſicut illa, & calor naturalis, à quo corrumpi poſsũt eſt idem, & debitè approximatus omnibus: ergo ſicut hæc poteſt corrumpere, ſic illas; & eſt agens naturale: ergo agit circa omnia in quantum poteſt, & omnia corrumpit: falſum eſt ergo, quòd illæ partes ſine corruptione permaneant per totam vitam. Se-
106 cundò, quia ſi prima ſubſtãtia, in qua generatur homo, non poteſt corrumpi, ſequitur pueros poſtquam primò geniti ſunt, non indigere alimẽto ad reparandum id, quod per actionem caloris naturalis deperditum eſt, ſed ſolum vt augeantur: ſed conſequens eſt falſum, & contra experientiam: ergo falſum eſt etiam, quod nihil corrumpatur de prima illa ſubſtantia. Probatur minor, quia euidens eſt, quod ſi paruulus ſtatim poſtquã natus eſt, non alatur; deficit, atque conſumitur; quod non poteſt ex alia cauſa prouenire, niſi quia calor naturalis incipit ſtatim agere in illam ſubſtantiam, eamque conſumere, & ideo indiget alimento primo ad reparandũ id, quod conſumptum eſt, deinde ad augmentum. Probatur deinde falſum eſſe ſecundum modum de partibus durioribus, & ſolidioribus numquam corrumpẽdis; primo, quia partes iſtæ nutriuntur per totam vitam, ſicut molliores, vt fatentur, qui eum defendunt; & probatur euidenter ex illo principio Ariſtotelis ab omnibus recepto, quòd nutritio fit ſecundum omnes partes, ſicut augmentatio: ergo per totam vitam additur illis aliquid ſubſtantiæ nouum; & nihil ab eis detrahitur: ergo fiunt ſemper maiores, & longiores etiam poſt ſtatum, & tempore decrementi; & conſequenter totus ipſe homo procerioris fiet ſtaturæ: immo conſequenter ſequitur per totam vitam augeri has partes, & nullum habere ſtatum, nec augmentationem intrinſecum terminum. Probatur conſequentia, quia ſi nihil ſubſtantiæ ab eis detrahitur per totam vitam: ergo nihil etiam detrahitur quantitatis. Et ſi ſemper additur eis noua ſubſtantia: ergo etiam noua quantitas, & ita ſemper fierent maiores, quia nec poteſt detrahi, nec addi ſubſtantia, niſi addita, vel detracta quantitate. Secundò, quia de his partibus durioribus, ac ſolidioribus duo ſunt certa; primum, quòd corrumpi poſsint, cũ conſtent materia ſublunari; deinde, quòd in eis ſit calor naturalis, quãuis non tantum in eis vigeat, quantum in mollioribus. Ex quibus probatur, quòd corrumpi poſsint, quia calor naturalis eſt agẽs debitè approximatum reſpectu earum, ſicut reſpectu aliarum: ergo ſicut poteſt illas

corrum-

corrumpere, ita & has, quamuis difficilius, & tardius propter maiorem resistentiam earum. Quemadmodū guttæ aquæ cadentes super lapidem durum, & mollem; vtrumque quidē excauare possunt, & excauant, quāuis citius mollem; & durum tardius, etiamsi sit durissimus, propter continuationem: ergo cum sit continua actio caloris naturalis, aliquid semper poterit ab his partibus quantūlibet durissimis extrahere.

107 His opinionibus refutatis, nostra sententia explicatur tribus assertionibus, quarum prima est, in nutritione viuentium imperfectorum, quorum animæ sunt diuisibiles, simul cum noua parte materiæ aduenit noua pars animæ educta de potentia eiusdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. distinct. 44. quæst. 1. artic. 1. Ægidius in 1. distinct. 5. artic. 1. quæst. 3. Marsil. 1. lib. de Generatione, quæst. 11. & 12. Petrus de Mantua tractatu de primo, & vltimo instanti. Palat. 2. lib. de Anima. Toletus quæst. . huius capitis, & iuniores multi. Quàm efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem.

Secunda assertio, sicut omnes partes viuentis augentur, ita omnes diminuuntur; in viuentibus quidem imperfectis, tam secundum formam, quàm secundum materiam; in viuentibus vero perfectis, secundum materiam, & secundum extensionem animæ ad eam informandam. Hæc est expressa apud Aristotelem loco, & verbis citatis contra secundam opinionem; & eam tenent Auerroes 1. lib. de Generatione, comm. 38. Diuus Thomas in hoc libro lect. 14. ad finem, & lect. 15. in principio, & 1. p. quæst. 119. artic. 1. ad 2. & ibidem Caietanus, Conimbr. 1. lib. Physic. ca. 9. quæst. 3. artic. 2. in fine, & omnes ferè iuniores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eamdē opinionem secundam.

Assertio tertia, non est necessarium ita diminui omnes partes viuentis, saltem duriores, & solidiores, vt ossa, & nerui secundum materiam, aut secundum formam, vel extensionem eius, vt nulla earum, quas habuit à principio suæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, sed multæ permanent inuariatæ magna ex parte. Hæc est contra iuniores quosdam necessarium putātes, quòd omnes partes varientur. Et probatur hoc argumento, nam partes istæ ex propria natura resistunt maxime actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipse non ita viget in eis, neque ita intēsus est: quare licet agat in eas semper, remississima absq; dubio actione, & ferè nihil corrumpente; vt probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multum diminuantur, duriores vero, & solidiores ferè nihil: ergo talis actio caloris in has partes, licet continua sit, non est tamen sufficiens, vt eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium super durissimum lapidem, quæ licet motu continuo cadant, & per totam vitam, non possunt totum lapidem corrumpere propter maximam resistentiam eius: ergo licet continua sit actio caloris naturalis, numquam corrumpet totaliter duriores, ac solidiores partes viuentis, propter maximam resistentiam earum.

Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, quod dum asserit, augmentationem non fieri secundum partes materiales, sed secundum partes formales; per partes formales non in- 108

telligit formam substantialem Physicā, vt Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; sed nec partes porosas, hoc est, concauitates illas, quas vocamus poros, vt dicunt Marsil. & Albertus Saxoniæ. Nec etiam partes habentes aliquam operationē in corpore, vt sunt membra eius, vt voluerunt alij. Nec demum partes spermaticas, vt docuit Alexander. Sed ex ipsis verbis Aristotelis duplex expositio vera, & tenenda colligitur: prior est, quod per formam partis intelligatur natura, & species eius, vt caro secundum formam significat carnem secundum speciem, & naturam carnis, per partem verò secundum materiam intelligatur hæc pars, & illa secundum rationem indiuidualem huius partis, vt caro hæc, aut illa, quę modo producitur per nutritionem, vel deperditur per diminutionem: nam ratio specifica cuiusque rei formalis vocatur, sed indiuidualis quasi materialis; & quia necessaria conditio ad propriū augmentū est, quod permaneat semper idem, quod augetur: & natura, atq; species carnis, vel ossis semper manet hæc verò, aut illa pars carnis, vel ossis deperditur, ac variatur; ideo dixit Aristoteles augmentum fieri secūdum formam, aut secundum partes formales, & nō secundum materiam, vel partes materiales. Secūda expositio est, quòd per formam partis intelligat Aristoteles, non substantialem, sed illam, quæ constituit quartam speciem qualitatis; & vocatur etiam figura; vt figura manus, brachij, capitis, aut pedis: de qua euidens est, quod permaneat semper eadem in partibus corporis: per materiam vero, vel materialem partem, hanc, vel illam partem manus, vel brachij, quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutionem; de quibus constat non semper manere, ideo secundum formam, vel figuram semper manentem dicūtur augeri partes, non secundum hanc, vel illam entitatem materialem passim recedentem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Aristotelis, ex quibus vtraque hæc expositio satis apertè colligitur, hæc sunt: *Oportet enim intelligere, quemadmodum si quis mēsurabit eadem mēsura aquā, semper enim alia, & alia, sic vtique augmentatur materia carnis, & non cuicumque partiū aliquid adijcitur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit. figuræ autem, & formæ cuicūque particulæ. In his autem, quæ sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum, vt manus, quòd proportionaliter aucta est, materia enim altera existens manifesta est magis ipsa forma sui, quàm in carne, & his, quæ similium partium, ideo & mortui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quàm manus, & brachiū, &c.* Priorē vero expositionem tenet Diuus Thomas. 1. p. q. 119. art. 1. ad secundum; & cum eo Toletus quæst. 9. huius capitis, quam sequūtur ferè omnes recentiores. Posteriorē verò sequuntur alij. Testimonium autem sic expositum iuxta mētem Aristotelis nihil probat contra nostram sententiam.

Ad argumētum eiusdem opinio- 109
nis respondet Diuus Thomas in eodem articulo ad quintū, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes alicuius corporis, simul quidem omnes, ita vt loco earū aliæ simul succedant numero diuersæ, vel successiuè paulatim desinentes vna post aliam, & succedentibus etiam successiuè alijs loco earum; & si primo modo varietur, certum est, non posse manere eamdem rem numero,

mero, sed dicetur potius desinere esse, & conuerti in aliam, cuius forma succedit in eadẽ materia. Si verò varientur secũdo modo, manebit quidem eadem res numero, licet varientur omnes partes materiales eius. Et hoc modo variantur partes viuentis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam consumuntur, & aliæ succedunt ex conuersione alimenti, & vniuntur eidẽ corpori viuenti per realem, ac Physicam continuationẽ, & ideo efficiũt vnum numero, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. itaque licet concedamus in viuentibus imperfectis, variari totam materiam, & totam formam, quàm habuit à principio; ita vt nulla pars materiæ, vel formæ permaneat, ex his, quæ in principio generationis habuit; negandum est, quod non sit idem corpus numero in fine vitæ cũ eo, quod genitum fuit in principio: & ratio huius est, quia solum variantur partes materialiter, non formaliter; hoc est, solum variantur, vt sunt entitates incompletæ realiter distinctæ, non vt efficiunt vnum numero completum; nam quantum ad constitutionem vnius completi, idem, atque eodem modo illud constituũt superuenientes, ac illud constituebant recedentes, quia continuatio realis efficit eamdem rem numero, licet ex diuersis partibus entitatiuè distinctis; quod in motu, & tempore satis manifestum est; nam licet partes præcedentes desinant esse, & subsequentes incipiant, & ideo semper sint diuersæ partes secundum entitatem, ex quibus constituuntur successiua hæc; realis tamen continuatio efficit, vt semper sint eadem numero, nisi realiter interrumpantur; nam tunc cessante cõtinuatione cessat identitas numerica.

110 Et si dicatur ex hoc sequi, non aliquo modo esse vnum numero corpus viuens à principio vitæ vsque ad finem, ac dicitur vnus populus, vel fluuius à principio vsque ad finẽ, quãuis in fine, immo post paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat prius. Respondeo aliquã esse similitudinem in exemplo populi, ac fluminis: sed maximam differẽtiam, quia populus non est vnus numero identitate Physica, sed morali, in quantum diuersi homines succedentes subordinantur eisdẽ legibus; corpus vero est idem numero identitate Physica propter Physicam cõtinuationem partium succedentiũ cũ præcedentibus, & præexistentibus, & quamuis flumen sit idem numero identitate Physica ratione realis cõtinuationis aquæ, maiorem longe habet identitatem Physicam corpus, quod augetur, quia fluuius nullã habet partem aquæ eamdem numero, cum ea, quam habebat prius, sed omnes fluunt, & ideo solum possunt idẽ numero flumen efficere per continuationem, sed non omnes partes viuentes fluunt, etiam per totam vitã, quin potius solidæ, ac præcipue omnes ferè ex parte permanent, vt probauimus, quare longe perfectius est idẽ numero in fine vitæ, quàm flumen, cum sit idem non solum per realem continuationem omnium partium, sed per realem, ac materialem plurium, ac præcipuarum. Hæc autem vera sunt, etiam si admitteremus omnes partes integrantes materiæ, & formæ variari; sed cum permaneant duriores, & solidiores magna ex parte, quæ sunt quasi fundamentum cæterarum, maiori ratione dicetur permanere idem corpus numero, etiam

in viuentibus, quorum animæ sunt
diuisibiles; & si cõtingat nullas habe-
re partes duriores, vt videtur cõtinge-
re in quibusdam reptilibus imperfe-
ctis, adhuc in his dicimus nõ variari
omnes partes, quia quamuis mollio-
res sint, calor tamen naturalis in eis
est debilissimus, vnde numquam
eas consumet omni ex parte.

112 Ad primum argumentum primi
modi defendendi secundã opinionẽ
respondeo primò, negando antece-
dens, quòd omnes partes corporis
varientur, nam licet fortè varientur
molliores totaliter, de durioribus pro-
batum à nobis est non variari tota-
liter; & ideo ex parte illarum non se-
quitur totum variari. Secũdo, respõ-
deo, quòd etiã si concedamus varia-
ri omnes, neganda est consequentia:
quòd non permaneat idem numero
corpus in fine vitæ. Et cũ dicitur to-
tum non habere aliam entitatẽ præ-
ter entitatem partium, si intelligatur
simul vnitarum, concedendũ est: mi
nor vero, quod entitas partium sit di
uersa, distingui debet: nã duobus mo
dis cõsiderari possunt omnes partes
per totum vitæ tempus fluentes, pri
mò secundum entitatem materialẽ,
per quam inter sese distinguntur rea
liter; & hoc modo diuersam entitatẽ
habent: si vero considerentur vt vni-
tæ per continuationẽ realem, & Phy
sicam, quãuis successiuam, efficiunt
eamdem entitatẽ completam vnam
numero; & hoc modo acceptæ non
habent aliam entitatẽ præter entita-
tem totius, nec totum aliam entita-
tem præter entitatem earum, sed cũ
per totam vitam continuentur, effi-
ciunt compositum vnum numero
permanens per totam vitam.

Ad secundum neganda est conse-
quẽtia, quod corpus per totam vitã
sic renouetur, vt numquã senescat;
nã licet renouetur in quãtum nouæ
partes semper ei adueniũt; deficit ve-
ro ex parte virtutis cõuersiuæ, quæ est
calor naturalis; hic enim repatitur
semper ab alimento habẽte contra-
rias qualitates, & ideo quasi hebeta-
tur, & impotẽtior fit ad conuertendũ
alimentum, & dũ non tantũ potest
conuertere, quantum consumpsit de
substantia corporis, diminuitur cor-
pus, & debilius redditur, atq; conse-
nescit: & quo plus debilitatur calor,
magis, ac tandem moritur. Itaq; ma-
terialiter, hoc est ratione partiũ ad-
uenientium renouatur, sed formali-
ter, hoc est ex parte virtutis deficit,
atque consenescit.

Sed aduersus hãc doctrinã sic ar- 113
guo; calor naturalis, quo plus proce-
dit, magis debilitatur, & ideo tẽpore
diminutionis minorẽ partẽ alimen-
ti potest conuertere: ergo eadẽ ratio-
ne minorem quoq; partẽ substantiæ
consumet, quare nũquam diminue-
tur corpus. Probatur consequentia,
quia omnis actio est inter cõtraria:
ergo sicut repatitur à cõtrario in cõ-
uersione alimẽti, & ideo debilior fit
virtus eius ad talẽ conuersionẽ, repa-
tietur etiam agendo circa partes cor-
poris, & eas consumendo, & debilior
efficietur virtus eius ad easdẽ consu-
mendas, & minores poterit cõsume-
re. Respondeo, cõcedendo, quod re-
patiatur in vtraq; actione, qua agit
circa alimentum, & circa partes cor-
poris, sed multo minus in illa actio-
ne, quàm in hac, quia alimentũ ma-
gis dissimile est, & maiorem habet
contrarietatem cum calore naturali,
ex parte qualitatũ, ac dispositionũ,
quibus afficitur, quã partes corpo-
ris, vt per se est manifestum; & ideo
longè difficilior est conuersio eius
in substantiam, quã conuersio par-
tium in vapores, & excrementa; &
plus

plus repatitur calor in vna cõuersio-
ne,quàm in alia:quare si et debilite-
tur in ordine ad vtrãq; efficiendam,
& quo plus procedit,minorẽ efficiat
vtramq;: sed multo magis debilita-
tur in ordine ad conuersionem ali-
menti longe difficiliorem, & propte
rea minus potest de alimento cõuer-
tere in statu diminutionis, quàm de
substantia corporis cõsumere;& hæc
est causa propter quam, quo plus
procedit vita hominis magis dimi-
nuitur,& tandem moritur.

Sed arguo secundò aduersus eã-
dem solutionem,quia ex ea sequitur
nullo tempore posse augeri viuens,
quod est falsum. Et consequentiam
probo, quia si aliquo tempore auge-
ri posset, maxime à prima sui gene-
ratione vsque ad statum; sed hoc tẽ-
pore non potest: ergo numquam.
Probatur minor, quia si hoc tempo-
re potest augeri,ideo erit; quia calor
naturalis fortior est; & ideo potest
plus alimenti conuertere, quàm de
substantia corporis consumere; sed
hoc est impossibile.Probatur ex solu
tione præcedenti; nã si alimentũ ma
gis contrarium est, quàm substantia
corporis viuentis, vt dicebamus; &
consequenter fortius resistit;& prop
terea difficilius conuertitur,& magis
debilitatur calor ex actione circa il-
lud,quia magis ab eo repatitur:ergo
minus conuertere poterit de alimẽ-
to,etiam tempore augmenti; & plus
consumere de substãtia corporis mi-
nus resistenti; minusq; proinde debi
litante eumdẽ calorem; & ita neque
hoc tempore augebitur corpus.Res-
pondeo diuersam esse rationem de
tempore augmenti ac de statu,& tẽ-
114 pore diminutionis. Et differentia
consistit in duobus, quorum primũ
se tenet ex parte corporis viuentis,
& aliud ex parte alimenti:nam dum
corpus primò genitum est, duo pos-
sunt in eo considerari, primum est,
quòd purissimam habeat substan-
tiam ex materia seminis immedia-
te genitam, & ideo nullam haben-
tem admixtionem alicuius aduen-
titiæ substantiæ, vel qualitatis, aut
dispositionis extraneæ, ex parte cu-
ius maioris virtutis est ad resisten-
dũ calori, & minori resistentia indi-
get:quia quo purior est,magis est ei
connaturalis calor, & minorem ha-
bet cum eo contrarietatem, & ex
consequenti remissius aget calor in
eam; quod adeò verum est, vt plu-
res censeant numquam pati, neque
consumi ab eo, vt vidimus, & re-
futauimus. Aliud est,quod in eadem
substantia primò producta conside-
rari debet, nempe paruitas mate-
riæ, & quantitatis; defectu cuius
tenera, atque imbecilliora sunt mẽ- 11
bra eius ad exercendas operatio-
nes: & licet ratione primi, minus
consumatur per actionem caloris;
sed ratione secundi, parua consump-
tio debiliorem eam efficit. Et prop-
terea, nisi breui ei succurratur sub-
ministrato alimento, breui etiam pe-
ribit. Secundum verò,in quo consi-
stit differentia vtriusque status, te-
net se ex parte alimenti,quod in æta
te illa subministrari debet: propor-
tionatum quidẽ teneritudini, ac im-
becillitati corporis,quã habet in par
ua illa quantitate geniti, & ideo ta-
lis conditionis, vt facile possit con-
uerti in substantiam. Et ex vtraque
differentia sic explicata intelligitur
corpus viuens in prima ætate plus
alimenti conuertere, quàm de pro-
pria substantia consumatur,sed quo
magis augetur, minoris virtutis ef-
ficitur eius substantia; quia sub-
stantia ei adueniens ex conuersio-
ne alimenti aduentitia est, atque
ex-

extranea, neque ita connaturalis calori naturali propter maiorẽ admixtionem extraneæ qualitatis: per admixtionem igitur huius aduentitiæ substantiæ puritatem illam amittit prima, cum qua genita est, & debilior efficitur ad resistendum; & maiorem contrarietatem acquirit cum calore naturali, & ideo magis ab eo consumitur; sed ex alia parte crescẽte quantitate eius magis roboratur ad agendum circa alimentum, quod valde necessarium est, quia alimentum postulat magis solidum, & ideo difficilius conuertendum. Quibus ex vtraque parte consideratis intelligitur toto tempore primæ ætatis plus alimenti posse conuertere calorem, quàm sit substantia corporis ab eo consumpta, & ideo toto illo tempore crescere posse.

115 Ad primum argumentum secundi modi defendendi eamdẽ opinionem, negandũ est antecedens, quòd tempore infirmitatis non diminuãtur partes duriores corporis, semper enim diminuuntur, & semper reparatur aliquid, vel etiam totum, quod de substantia earum consumptũ est, vt probauimus refutantes hunc modum dicendi. Sed quod ex his partibus diminuitur, siue tempore infirmitatis, siue quouis alio paucissimũ est, & imperceptibile per sensum, & hoc propter maximam resistentiam earum, & remissam valde actionem caloris naturalis; & ideo non iudicat sensus, quod aliquid sit detractum ab eis, sed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas sensus debet corrigi, vt sæpe in rebus alijs contingit.

Ad secundum concesso antecedẽte, quòd calor naturalis minus vigeat in partibus solidioribus, & ideo remissius agat circa illas, & magis ipsæ resistant, quàm molliores, negãda est consequentia, quod nihil earum consumatur per actionem eius, sed consumitur quidem paucissimum, & quod sensu non potest percipi, vt iam probauimus.

QVÆSTIO X.

An augmentatio, & diminutio distinguãtur specie?

DVo sunt circa hãc quæstionem disputanda; primum est, an augmentatio, & diminutio distinguantur tamquã duo motus positiui? Secundum, an distinctio earum sit specifica, vel solum accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda est quæstio claritatis gratia. Et circa primum, asserit prima opinio aliquorum; augmentationem, & diminutionem esse duos motus positiuos. Probant testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. text. 18. vbi postquã separauit motus positiuos & propriè sumptos, qui versantur inter terminos positiuè contrarios, à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè solum oppositos, qualis est generatio; numerat motus positiuos, & asserit esse tres, nempe motum circa quantitatẽ, circa qualitatem, & circa vbi: deinde motum circa quantitatem in cõmuni consideratum asserit, non habere proprium nomen, benè tamen in speciali, quia diuiditur in eum, qui tendit ad maiorem quantitatem, & vocatur augmẽtatio; & in eum qui tẽdit ad minorem, & vocatur diminutio: ergo numerat augmentationẽ & diminutionẽ inter proprios motus, & vt tales eos distinguit per terminos positiuos. Probãt idem ratione, quia motum esse positiuum, vel negatiuum, 116

gatiuum, cognosci debet ex termino ad quem, a quo accipit quilibet motus suam speciem, sed nō minus tendit diminutio in terminum ad quem positiuum, quàm augmentatio; ergo non minus est motus positiuus, quā illa. Probatur minor, quia dum viuens conuertit plus alimenti, quàm amisit de propria substantia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus positiuus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: si verò minus conuertat de alimento, quàm amiserat de propria substantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quantam habebat prius, sed minorem; minor verò quantitas est terminus positiuus: ergo nō minus habet terminum positiuum diminutio, quā augmentatio; & ideo nō minus erit motus positiuus.

117 Secundò, quia diminutio non est sola deperditio quantitatis, alioqui non distingueretur à corruptione; sed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quantitate, quam habebat prius, & aliquid etiam retinet; & ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per se in minorem quantitatem per deperditionem alicuius; sed minor quantitas est terminus positiuus: ergo diminutio motus positiuus est; licet negationem etiam quantitatis deperditæ includat.

Secunda opinio tenet augmentationē, & diminutionem non differre tāquam duos motus positiuos, sed tāquam motū positiuū, & negatiuum: ita vt augmentatio sit motus positiuus, diminutio verò negatiuus eo fere modo, quo differunt sub genere mutationis generatio, & corruptio. Ita Fonse. 2 5. Meta. h. c. 13. q. 9. sectiou. 5. Conimb. 4. lib. Phys. q. 2. ar. 2. & omnes ferè recentiores; & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed, vt eā probemus; tāquam certū supponendum est, diminutionē per se includere deperditionem alicuius quantitatis, quæ verè est corruptio eius: quod sic probo. Nō est intelligibile aliquid diminui, nisi deperdat aliquid ex quātitate, quam habebat prius, & per hoc diminuitur, quia aliquid deperdit: ergo diminutio per se includit deperditionē, vel corruptionē alicui⁹ quātitatis. Antecedēs probo, quia diminui est minus esse, quā erat prius: sed nō est minus, nisi per deperditionem alicuius, quòd habebat prius: ergo diminutio per se dicit deperditionē, vel corruptionē alicuius quantitatis præhabitæ. Secundò supponendū est, quòd diminutio præter deperditionē nō includit acquisitionē alicuius quātitatis: quod non minus efficaciter probat hoc argumentū. Tota ratio diminutionis in eo cōpletur, quòd aliquid quātitatis præhabitæ deperdatur, & aliquid eiusdem permaneat, ex his enim solis intelligitur corpus diminutū, vt per se patet; sed quātitas permanens non est de nouo acquisita, sed præhabita ante diminutionē simul cū deperdita: ergo per diminutionē nulla quātitas acquiritur. Tertiò supponendum est, quòd præter deperditionē alicuius quantitatis præhabitæ, & permanentiā alterius, duo solū positiua possunt intelligi in diminutione: vnum est relatio quātitatis permanētis ad totā illā, quā habebat corpus prius, quā diminueretur, vel ad aliā æqualem alterius corporis: dicitur enim quātitas permanens post diminutionē minor, vel inæqualis respectu totius quantitatis præhabitæ, vel res- 118

pectu alterius quãtitatis ęqualis pręhabitæ. Et ratio minoris, vel inæqualis, relatio quædã est; & ideo entitas positiua. Aliud verò, quod acquirit de nouo quãtitas permanẽs post diminutionem, est modus essendi cõpletus: nã cũ esset pars totius quãtitatis præhabitę ante diminutionem, post eam habet modũ totius eo modo, quo vna pars aquæ diuisa ab alia acquirit nouũ modũ essendi cõpletum, cũ sit iam totũ per se subsistens. Sed neutrũ horum potest terminare motũ positiuum per se; non relatio, quia ad relationẽ non datur motus per se, nec modus essendi cõpletus, quia non indiget motu, sed sine illo acquiritur, & per accidẽs omnino sequitur respectu diuisionis, vt patet in exẽplo diuisionis aquæ; quia diuisio solũ est motus localis, per quem non potest per se acquiri, nisi localis præsentia, vel vbi. Eadẽ autẽ ratione sequitur modus ille essendi cõpletus quãtitatis permanẽtis deperditionẽ quantitatis præhabitæ, quia nõ indiget motu aliquo, per quẽ producatur, & respectu deperditionis per accidens sequitur: nã cũ deperditio sit corruptio quædam, non potest per se producere, vel per se terminari ad modum illum positiuũ: ergo nõ terminat motum aliquem per se. Probatur consequẽtia, quia à nullo agẽte particulari per se producitur: non enim à calore naturali corrumpente quantitatẽ deperditam, qui solũ poterat per se intendere productionẽ alterius corporis, in quod resoluitur substantia deperdita; & non est aliud agens particulare, à quo possit produci per motum; ergo nec potest per se terminare motum positiuum.

119 Ex his tribus suppositis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non esse motum positiuum, sed solam deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Per diminutionem non acquiritur per se aliquis terminus positiuus, sed solum non esse quantitatis partialis: ergo non est motus positiuus, sed negatiuus. Euidens est cõsequentia: & antecedens probatum est efficaciter ex tribus suppositis. Licet autem non terminetur per se diminutio ad minorem quantitatẽ permanentem, sed ad non esse deperditæ, cõnotat tamẽ ordinẽ ad illã, ratione cuius dicitur quasi partialis corruptio distincta à totali: si enim nulla permaneret quãtitas, esset totalis corruptio eius, & non diminutio. Itaq; non distinguitur diminutio quantitatis à corruptione eius, nisi tamquam partialis à totali; & hanc distinctionem cognoscimus ex connotato, nempe ex ordine ad quantitatem permanẽtem. Nã si aliquid eius permanet, nõ est totaliter corrupta.

Ad testimonium Aristotelis respõdeo diminutionem inter motus positiuos enumerasse; quia licet essentialiter solum terminetur ad non esse quantitatis partialis, consequenter connotat minorem quantitatem permanentem, vel ordinẽ ad illam, quæ ratio quædam positiua est, per quã distinguitur aliquo modo à corruptione totali, & cæteris mutationibus in terminum purè negatiuũ tendentibus.

Ad primum argumentum negãda est minor, quod diminutio tẽdat per se in terminum positiuum, nempe in minorẽ quantitatem, sed solum tendit per se in non esse quantitatis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum consequentẽ conuersionẽ minorem alimenti, per quam producitur minor quantitas, quàm fuerat de- 120

deperdita, esse diminutionem; negãdum est, quia repugnat rẽ diminui, nisi ratione alicuius deperditionis. Per illum verò motum nihil quantitatis deperditur: ergo non potest esse diminutio, sed per se loquẽdo est motus ad quantitatem, quã sequitur per accidẽs relatio minoris respectu totius quantitatis præhabitæ: diminutio verò in sola deperditione consistit, connotãns quantitatem permanentem.

Ad secundum negandũ est antecedens, quòd diminutio nõ cõsistat in sola deperditione quãtitatis. Et cũ dicitur non distingui à corruptione; respondeo nõ distingui tãquam motũ positiuum ab ea; sed tãquam negatiuum partialẽ à totali; quam distinctionem cognoscimus per connotationẽ quantitatis permanentis, & nõ censemus esse specificam, vel essentialem, sed accidentalem tantũ, quia sicut totum, & pars eius non distinguntur specie, ita neq; corruptio totius, & partis. Propter hãc vero distinctionem accidentalem explicatã per connotatum diminutionis sortiũtur distincta nomina, & numerãtur pro diuersis motibus, vel pro motu, & mutatione, nam corruptio inter mutationes, diminutio vero inter motus, quia per se est successiua, sicut augmentatio, licet non sit positiuus motus, sed negatiuus. Et dum dicitur, illud diminui, quod aliquid quãtitatis deperdit, & aliquid retinet, distinguendum est, nam licet vtrũque contineat diminutio, non tamen per se, sed solam deperditionẽ: retinere verò aliquid quantitatis, non per se, sed ex connotato dicit, vt expositum est.

(.?.)

Dubium secũdum de modo distinguendi augmẽtationem, & diminutionem.

SEquitur secũda pars quæstionis, an augmentatio, & diminutio distinguantur specie, vel solum accidẽtaliter? Circa quam prima opinio aliquorum ex his, qui putant diminutionem esse motum positiuũ, tenet distingui specie tamquã duos motus positiuos. Probant primò, motus positiui per se tendentes in terminos per extremum oppositos, sunt oppositi; & ideo specie distincti, quia opposita sunt specie distincta; sed augmẽtatio, & diminutio tendunt per se in maximam, & minimam quantitatẽ, quæ sunt extrema opposita quantitatis corporis viuentis: ergo sunt motus positiui per extremum oppositi, atque specie distincti. Probatur minor, quia viuens per se postulat maximam quantitatem, vltra quam nõ potest crescere; & etiã minimam, vltra quam nõ potest diminui, & quælibet augmentatio tendit per se in maximam, & quælibet diminutio in minimã: ergo per extremũ opponũtur. Secundò probant, quia per diminutionem acquirit quãtitas præhabita nouũ modum positiuum essendi formaliter distinctum ab eo, quẽ habebat prius, nempe modũ totius copleti, cum prius haberet modum partis: ergo habet terminum ad quẽ formaliter distinctũ ab augmẽtatione; sed motus distingũtur specie per diuersos terminos formales: ergo augmẽtatio, & diminutio distinguntur specie tamquam motus positiui. 121

Secunda opinio aliorum, qui etiã tenent esse motus positiuos, negat omnino distingui specie propter

hoc argumentũ. Quia distinctio specifica motuũ sumitur ex terminis ad quos; sed termini in quos per se tendunt augmentatio, & diminutio, solum distinguntur accidentaliter: ergo motus ipsi non possunt distingui specie. Probatur minor, quia terminus per se augmẽtationis est maior, vel maxima quantitas; diminutionis verò minor, aut minima; sed maior, & minor quãtitas sunt eiusdem speciei, vt per se patet; cũ maius, vel minus in quantitate non variet speciẽ, sicut non variat eã magis, & minus in qualitate: ergo solum sunt termini accidentaliter diuersi.

122 Vt nostram sententiã explicemus, hæc distinctio præsupponenda est; distingui aliqua specie, vel genere dupliciter contingit, positiuè, & negatiuè. Illa distinguntur specie positiua, quæ sunt entitates positiuæ essentialiter diuersæ, vt albedo, & nigredo. Illa vero distingũtur specie negatiua, quorum vtrumq; importat rationem negatiuam formaliter diuersam; vel vnum rationem negatiuã, & aliud positiuam. Et hoc modo distinguntur genere, vel specie generatio, & corruptio, vt in principio huius libri ostendimus.

Hoc supposito, nostra sententia duo asserit: primum est, augmentationem, & diminutionem non distingui distinctione specifica positiua tamquam duo motus positiui, vt distinguntur calefactio, & infrigidatio contra primam opinionem. Secundum est, distingui distinctione specifica negatiua eo modo, quo distinguntur generatio, & corruptio contra secundã. Probatur primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probauimus diminutionẽ solũ per se consistere in deperditione alicuius quãtitatis; augmentationem verò in productione quãtitatis positiuæ maioris: & ideo non distingui tamquã duo motus positiuos, sed tamquam motum positiuum, & negatiuum. Ex quo sequitur non posse distingui specie positiua, quia distinctio positiua nõ potest reperiri, nisi inter extrema positiua. Probatur secundũ, quòd distinguãtur specie negatiua, quia motus distinguntur specie per terminos, in quos tẽdunt; sed augmẽtatio, & diminutio tendũt ad terminos distinctos specie negatiua: ergo distingũtur specie negatiua. Minorẽ probo, quia terminus ad quẽ augmẽtationis est quãtitas maior; diminutionis verò nõ esse eiusdẽ: ergo distingũtur tãquã species positiua, & negatio ei⁹, quę vocatur species negatiua.

Ad primũ argumentũ primę opinionis negand est minor ex ea parte, qua dicit diminutionẽ per se tẽdere in minorẽ quantitatẽ, sed solũ tendit per se in non esse maioris cõnotando permanentiam minoris, vt probaui in primo dubio.

Ad secundũ distinguendũ est antecedens, quod per diminutionẽ acquirat quantitas præhabita nouum modũ essendi: nã per se loquẽdo, neq; quãtitas minor, neq; modus essendi eius acquiritur per diminutionẽ; cũ diminutio per se solũ sit corruptio alicuius quãtitatis præhabitæ: per accidens vero sequitur talis modus essendi quãtitatis permanẽtis, sicut ex diuisione alicuius corporis sequitur per accidens modus essendi completus vtriusq; partis. Et ex hoc intelligitur talem modũ essendi, vel quãtitatẽ sub eo, non esse per se terminũ diminutionis, sed ad summum per accidens, & ideo non distingui specie positiua, sed solum negatiua, quia distinctio specifica solum sumitur ex termino per se. 123

Ad

Ad argumentum secūdæ opinionis negāda est minor ex ea parte, qua asserit diminutionem per se tendere in minorem quantitatem, non enim tendit per se, nisi ad non esse quantitatis maioris, vt probauimus, & ideo non distinguitur accidentaliter ab augmētatione, sed essentialiter, quia esse, & non esse eiusdem rei essentialiter suo modo distinguntur, vt per se est manifestum. Quæ autem de distinctione augmentationis, & diminutionis dicta sunt, eodem modo debent intelligi de distinctione intensionis, & remissionis sub alteratione, & propterea hanc quæstionem non disputauimus in tractatu de alteratione, sed in præsentem de augmentatione remisimus.

TRACTATVS II.

De rarefactione, & condensatione.

124 RArefactio, & condensatio magnam habent similitudinem, & affinitatem cum augmentatione, & diminutione, vt ex rationibus earū constabit, & ideo proprius locus agēdi de illis est post explicationem augmentationis, & diminutionis; tria verò explicanda sunt de vtraque. Primum, an per eas acquiratur noua quantitas, vel deperdatur antiqua: secundum, an terminentur per se ad qualitatem, vel ad quantitatem, aut ad vbi, vel localem præsentiam; tertium, an corpus paruum, cui nihil additur, possit fieri magnum sine rarefactione per diuinam potentiam. Ad hæc verò explicanda, præsupponendum est, quid nominibus ipsis rarefactionis, & condensationis significetur. Rarefactio apud omnes Philosophos antiquiores, ac recentiores significat mutationem corporis, per quam partes eius magis distantes fiunt inter sese, & maiorem extēsionem acquirunt, maioremque locum occupant, vel occupare possunt, vt varias opiniones circa quidditatē eius comprehēdamus. Densitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minus inter sese distantes fiunt, & quasi ad minorem extensionem se recipiunt, minoremque locū occupant, vel occupare aptæ sunt.

Intellecta autem nominum significatione, facilè intelligetur, rarefactionem, & condensationem esse in rerum natura, quod certum fuit semper apud omnes Philosophos: deinde euidens experientia id nobis ostēdit: nam videmus rarefieri aquam & vapores condensari, dum illa maiorem extensionem acquirit, quā prius habebat, & vapores minorem, dum in nubem transeunt. Quid autem vtraque sit, ex tribus quæstionibus propositis cōstabit, quarū prima est.

QVÆSTIO I.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdatur?

VT perueniamus statim ad difficultatem huius quæstionis, 125 tamquam certum præsupponendum est illud, in quo omnes conueniunt, videlicet per rarefactionem non acquiri nouam substantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condensationem deperdi. Cuius ratio est manifesta, quia corpus, quod rarefit, vel condensatur, solum mutatur

tum accidentaliter per nouam aliquã extensionem, vel quid simile: ergo permanet integrum secundum substantiam: quare nullam substãtiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si mutaretur substantialiter, vel desineret tota eius substantia, & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Non primum, quia iam rarefactio esset generatio substantialis; sed nec secundum, quia esset idem quod nutritio: & vtrumque est falsum, & cõtra omnes, qui tamquam certum præsupponunt, rarefactionem distingui à generatione, & nutritione, vt probat euidens experientia; cum videamus aquam condensari, & postmodum rarefieri, & tandem perseuerare post vtramque mutationem; aerem etiam in vtre inclusum per facilẽ compressionem digito factam condensari, & per dilatationem rarefieri: absurdum verò esset affirmare, quòd per contactum ita facilem corrumperetur tota eius substantia, vel aliqua pars, & in aliam conuerteretur. Solum ergo potest dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita vt maiorem acquirat, quàm habebat prius; & dum condensatur aliquam deperdat, & ad minorem reducatur, & de hoc est quæstio præsens.

126 Circa quam prima opinio tenet, per rarefactionem corporis corrumpi totam quantitatem, quam habebat prius, & produci nouam aliam maiorem, & per condensationẽ produci minorem corrupta maiori. Ita Gotifredus, quem citat Scot. in 4. d. 12. q. 4. Hispalensis in 2. d. 18. Pomponacius 1. lib. de Generat. q. 10. Probatur, quia si non produceretur aliqua quantitas diuersa per rarefactionem, nec per condensationem corrumperetur præexistens, & produceretur alia minor, sequeretur totam ipsam quantitatẽ, vel aliquas partes eius simul esse in diuersis locis, vel se penetrare in eodem: sed vtrumque est falsum: ergo falsum est, quòd sine productione alterius quantitatis, & corruptione præexistentis fiant rarefactio, & condensatio. Probatur consequentia, quia corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locũ, & per condensationem reducitur ad minorem: ergo si eadem permanet quãtitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & etiã nouum, ad quem extenditur: & si per condensationẽ eadem permanet, occupabit minorem, quod non videtur intelligibile, nisi quædã partes reducantur ad locum aliarũ, quod patet non esse possibile, nisi se recipiant ad eũdem locũ, quod est se penetrare. Secunda opinio non concedit produci nouam quantitatẽ totalẽ, nec antiquam totalem corrũpi per rarefactionẽ, sed sine corruptione aliqua totius quãtitatis, vel alicuius partis eius asserit posse fieri, nõ tamen sine productione nouæ partis; neque etiam condensationem, quin aliqua pars quantitatis præexistẽtis corrumpatur. Ita Scotus vbi supra, Marsil. 1. lib. de Gener. q. 15. Herueus quodlib. 2. q. 15. Buridan. 4. lib. Phys. ad textum 84. Toletus ibidem q. 11. & ex recentioribus nonnulli. Probãt 127 primò, quia extensio partium in ordine ad locũ est propria passio quantitatis: ergo repugnat ex alia causa prouenire, quã ex eadem quantitate, sicut repugnat, risibilitatẽ ex alia causa procedere, quã ex natura rationali; sed corpus per rarefactionẽ acquirit maiorem extensionem in ordine ad locum, & natum est occupare maiorẽ locum: ergo acquirit maiorem quãtitatem. Probatur consequentia, quia sicut

sicut extensio non potest procedere, nisi à quantitate, ita maior extensio non potest procedere, nisi à maiore quantitate. Et cōfirmari potest, quia causa efficiens, vel formalis inuariata non potest habere perfectiorem effectum; sed extensio partium in ordine ad locum procedit à quantitate, & ab ea sola, tamquam à causa efficienti, vel formali: ergo repugnat, corpus habere maiorem, vel perfectiorem extensionem, inuariata quantitate eius; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori fit maior, quod non est intelligibile, nisi adueniente noua quantitate.

Secundò, quia sic se habet extensio ad quantitatem, sicut intensio ad qualitatem; sed non potest qualitas intendi sine acquisitione nouæ partis qualitatis: ergo nec potest extendi quātitas sine additione nouæ partis; constat verò per rarefactionē extendi; ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò, quia cum aqua in vase rarefit, acquirit noua puncta: ergo nouas partes. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si vas solum sit vsque ad medietatem repletum, puncta aquæ solum correspondent punctis medietatis vasis; post rarefactionem verò cum plenum sit vas, correspondent omnibus punctis totius vasis: ergo acquisiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correspondet infinitis punctis vasis, quibus non correspondebat prius. Probatur consequentia, quia repugnat, quòd eadem puncta correspondeant pluribus, & paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem producialiquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condensationem corrumpi; sed rarefactionem fieri docet per extensionem eiusdem quātitatis præexistentis ad maiorem locum, condensationem verò per reductionem, vel contractionem eiusdem ad minorem. Ita D. Thom. expressè 4. lib. Physic. lectione 14. his verbis: *Ideò rarum & densum non fiunt per additionem partium subintrantium, vel per subtractionem earumdem, sed per hoc, quòd vna est materia rari, & densi*, & 12. quæst. 52. artic. 1. ad 1. vbi ait: *Alio modo contingit augmentum per solam intensionem absque omni additione, sicut est in his, quæ rarefiunt, vt dicitur in 4. Physic.* Durand. in 1. distinct. 17. quæst. 7. nu. 11. & in 2. dist. 18. q. 1. Capreol. in 4. dist. 11. art. 3. ad 4. Sonzinas 8. lib. Metaph. quæst. 27. §. dico igitur, Nimphus 1. lib. de Generat. cōm. 120 & q. 7. Sot. cap. de quātitate in Logica q. 2. & recentiores ferè omnes: & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur testimonio Arist. 4. lib. Physic. text. 84. in fine, vbi inquit: *Magnitudo, & paruitas sensibilis mollis, non insuper accipiente aliquid materia extenditur, sed quia potentia est in materia vtriusque, &c.* Quibus verbis excludit quamcumq; additionem, totalem, aut partialem in rarefactione.

Sed ratione probatur, primò, quòd per rarefactionem non corrumpatur tota quantitas præexistens, & tota alia producitur de nouo, contra primam opinionem, quia quantitas est propria passio materiæ, eique coæua, vel compositi; sed passio non potest corrumpi naturaliter, nec de nouo generari, nisi corrupto, vel de nouo genito composito: ergo si tota quantitas corrumpitur, & alia noua

noua generatur, corrumpentur materia, vel compositum per rarefactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non distinguetur rarefactio à generatione, & corruptione substantiali, quod constat esse falsum.

129 Secundò, quia omnia accidentia sensibilia inhærent composito, vel materiæ media quantitate, & omnino dependenter ab illa: ergo corrupta quantitate corrumpentur omnia; sed euidens experientia docet, in cera rarefacta, aut etiam in aqua condensata eadem permanere accidentia sensibilia, vt idem calor in cera, eadem frigiditas in aqua; ergo falsum est, quòd quantitas corrumpatur, & generetur alia.

Probatur deinde, quod non producatur per rarefactionem pars quãtitatis, nec per condensationem corrumpatur, contra secundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admisso, quod per rarefactionem nõ producitur aliqua pars substãtiæ, neque aduenit noua pars materiæ. Ex quo ita arguo. Si per rarefactionem producitur pars quantitatis, vnum ex duobus sequitur, nempe dari accidens sine subiecto, vel penetrationẽ corporum; sed vtrumque est naturaliter impossibile: ergo etiam erit impossibile, quòd producatur per rarefactionem pars quantitatis. Probatur consequentia, quia non adueniente noua parte substantiæ, vel materiæ inquirendum est, in quonam subiecto inhæreat pars illa quantitatis de nouo producta: & si dicas in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis, sequitur dari penetrationem. Probatur consequentia, quia quælibet pars materiæ, vel substantiæ, habet suam partem quantitatis: ergo non potest nouam partem quantitatis productam in se recipere, quia habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: si verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis: sequitur nõ habere subiectum, quia nulla pars de nouo aduenit, in qua recipi possit.

Tertiò probatur ex mysterio Eucharistiæ, quia experientia constat, species sacramentales vini consecrati condensari posse, & condensari aliquando, postea verò rarefieri, & post rarefactionem continere sanguinem Christi, non minus quàm ante illã: si ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, tria sequuntur inconuenientia. Primum, quod per creationem producatur, & concurrẽte ad illam causa naturali, tamquam agente proprio. Probo vtrumque sequi, quia nullum est ibi subiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & si fortè dixeris educi de potentia quantitatis præexistentis in speciebus, quia cum sit sine subiecto, & ideo per se, habet vicem substantię, à qua sustentantur cætera accidentia. Probo esse falsum, quia si de potentia quantitatis educitur; ergo in eadem recipitur tamquam in subiecto, & ita fiet, quod duplici quantitati extensæ correspondeat idem locus, vel spatium, dabiturque penetratio vtriusque. Deinde certum est, non minus propriè concurrere aërem infrigidantem ad cõdensationem specierum, quàm ad cõdensationem alterius vini non consecrati; nam vtraque condensatio naturaliter fit: ergo si per eam producitur quantitas, sequitur produci ab eadem causa condẽsante species, tãquam ab efficiente proximo, & producitur ex nihilo per creationem: ergo concurrit causa naturalis condensationis ad creationem eius, quod patet esse impossibile. Secundum incõueniens 130

uenienss est, quod producatur, & in nullo subiecto inhæreat, sed sine illo fit, quia nulla est ibi substãtia, in qua inhæreat. Tertium, quòd detur quãtitas sine subiecto, sub qua non contineatur Christus, contra communẽ modum sentiendi totius scholæ. Probatur consequentia, quia Christus non continetur, nisi sub speciebus consecratis; sed pars illa quantitatis de nouo creata non fuit consecrata: ergo sub ea non cõtinetur Christus; & ideo non potest dari sine subiecto; quia accidentia panis solum manent sine subiecto ex vi transubstantiationis, per quam desinit esse substantia panis cõuersa in corpus Christi, in qua inhærebant; sed pars illa quantitatis non fuit vmquam in substantia panis desinente, tamquam in subiecto: ergo ex vi desitionis eius non potest permanere sine subiecto. Ex quibus sequitur, quòd species sacramentales non possunt naturaliter rarefieri, neque condensari, contra communem modum sentiendi omnium scholasticorum, & contra veritatem ipsam, quia certum est, posse ab agente naturali calefieri; ergo etiam condensari, & rarefieri.

131 Probatur tandem, quia si per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condensationem deperditur, idem erunt cum augmentatione, & diminutione; quia per se terminabuntur ad maiorem & minorem quantitatem: consequens autem est contra Aristotelẽ, & omnes; nam Aristoteles semper loquitur de his mutationibus tamquam de diuersis.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est consequentia: & cũ dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, concedendum est, sed negandum, quod ex eo infertur, nempe singulas partes quantitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum, & nouum, ad quem se extendunt; hoc enim sequeretur, si rarefactio fieret sine vlla mutatione loci, ita vt quælibet pars corporis immutata prorsus occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, sed quælibet extenditur ad nouam partem loci deserendo antiquam; maiorem tamen partem loci acquirit, quàm habebat, sicut maiorem extensionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locũ. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in solutione argumentorum secundæ opinionis, & eo explicato, constabit ex rarefactione non sequi, quòd partes corporis sint in diuersis locis simul, vel se penetrent in eodem.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est, extensionem partium in ordine ad locum esse propriam passionem quantitatis, vel certè actum propriæ passionis eius: nam aptitudo formalis occupandi locum est propria passio, vt in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extensione actuali in ordine ad locum etiam est concedendum, quòd non possit prouenire ab alia causa, nisi à quantitate secundum diuersos modos, vel dispositiones, quibus potest se habere in ordine ad locum, vel spatium loci; & ideo secũdum eos potest correspondere maiori, vel minori spatio: itaque quantitas ex se habet formalem aptitudinem, vt sit actu extensa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt sic, vel aliter afficiatur in ordine ad locum, & secundum diuersum modum, quo afficitur; di- 132

uerso etiam modo se habet ad locũ: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis sint inter sese distantes; & ideo maiorem habeant extensionem in ordine ad locũ, & maiori loco correspondeant; & per condẽsationem ex opposito sic afficitur, vt partes eius magis sint inter sese cõiunctæ, & minus distantes, & ideo minori loco, vel spatio correspondeant. Ex quo intelligitur, non tenere argum. dum sic arguitur. Actualis extensio in loco, vel spatio procedit à quantitate, & à sola quãtitate: ergo maior extensio à maiori; nam consequens distinguendum est, ita vt maior extensio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem melius affecta in ordine ad locum; quia sicut quantitas est apta ad occupandum locum, ita eadem quantitas est apta, vt diuersis modis afficiatur, & vt diuerso modo se habeat in actuali extensione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cum actualis extensio in loco sit accidens quantitatis, ex diuersis etiam modis accidentalibus potest variari, sine variatione eius secundum entitatem.

133 Confirmatio verò cõcedenda est, nempe quòd immutata, vel inuariata quantitas non posfit habere maiorem, vel minorem extensionem ad locum; sed dupliciter variari potest, secundum additionem partium, vel secundum diuersum modum se habendi secundum easdem partes; & ita potest vtroque modo, vel ex vtroque capite variari actualis extensio eius in ordine ad locum. siue procedat ab ea tamquam à causa efficiente, siue tamquam effectus formalis secundarius; vtroque enim modo se habẽs accidentalis effectus eius est, & ita potest ex aliquo accidenti variari; modum enim accidentis habet, respectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quãuis partes pertineant ad entitatem, vel substantiam eius; & etiam habet modum accidentis, habere easdem partes magis, vel minus distantes inter sese, & illud consequitur per augmentationem, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condensationem; itaque maior, vel minor extensio actualis in ordine ad locum, non minus potest prouenire ex eadem quantitate accidentaliter variata per rarefactionem, quàm per augmentationem; quamuis extensio partium vt sic, proueniat ex quãtitate secundum se considerata, hoc est, abstrahente ab his accidentibus sibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum esse potest in calore secundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectiorem posse effectum producere, si sit in materia densa, quàm in materia rara, quãuis eumdem habeat gradum intensionis in vtraque. Quo supposito, nõ sequitur, calefacere prouenit à calore secundum se; ergo perfectius calefacere prouenit à perfectiori calore, nisi fortè sumas calorẽ perfectiorem pro perfectiori accidentaliter, & quasi extensiuè, & tunc eodem modo se habet quantitas eadem rarefacta; est enim maior accidentaliter per maiorem distãtiam partium intersese, quam habet per rarefactionem. Et ita possumus ad formam argumenti sic respondere; cum dicitur. Extensio in ordine ad locum prouenit à quantitate: ergo maior extensio à maiori quantitate. Distinguo consequens, à maiori substantialiter, aut entitatiuè, vel à maiori extensiuè, & accidentaliter: & in primo sensu non est necessariò verum, benè tamen in primo, vel secundo; & quia

eadem

eadem quantitas per rarefactionem fit quodammodo extensiuè maior propter maiorem distantiam partium ratione raritatis, quàm erat secundum entitatem, hoc sufficit, vt posiit habere perfectiorem effectum accidentaliter, hoc est, maiorem extensionem actualem in ordine ad spatium.

134 Ad secundum, concesso antecedente, quod per intensionem qualitatis acquiratur noua pars gradualis intensionis, neganda est consequentia, quod per extensionem quantitatis producatur necessariò noua quātitas. Et ratio differentiæ consistit in diuersa natura quantitatis, & qualitatis, nam illa non potest intendi, nisi in ordine ad eamdem partem subiecti per nouam eductionē de potentia eius; noua autem eductio est noua productio partis gradualis, vt per se patet; quantitas verò perficitur per ordinem ad extrinsecum, nempe ad locum, vel spatium, in quo extenditur; & quia in ordine ad spatium potest ex duplici capite extendi magis; videlicet per additionem nouæ partis, atque etiā per maiorem dilatationem earumdem, quam acquirunt per raritatem, à qua habent magis inter sese distare: ideò potest acquirere quantitas maiorem extensionem in spatio sine noua parte acquisita, quod contingit in rarefactione, vt superius expositum est; licet non possit qualitas acquirere nouam intensionem, nisi per additionem nouæ partis.

135 Ad tertium negandum est antecedens, quòd per rarefactionem producantur noua puncta; & cum dicitur, ante rarefactionem aquæ singula puncta eius correspondere singulis punctis medietatis vasis, post rarefactionem verò correspondere etiam infinitis alijs in alia medietate vasis contentis, distinguendum est; nam si intelligatur vtrisque simul correspondere, videlicet his, quibus correspondebant prius, & alijs, quibus correspondent postea, negandum est; si verò successiuè, concedendum est, ita vt alijs quidem post rarefactionem correspondeant, & non his, quibus correspondebant prius, quod possibile esse intelligitur: quia per rarefactionem eadem quantitas dilatatur, & acquirit maiorem extensionem in loco, & ex consequenti minor quantitas correspondet maiori spatio, quod necessariò debet fieri per mutationem præsentiæ, ita vt totum se extendens ad maiorem locum amittat præsentiam, quam habebat prius, & acquirat aliam, & singulæ etiam partes, & indiuisibilia amittant partialem, aut indiuisibilem præsentiam, quam habebant, & acquirant aliam, & ex consequenti alijs partibus, & indiuisibilibus spatij correspondeant, & non prioribus, quibus ante rarefactionem correspondebant, alioqui permanerent omnino immotæ, quod pugnat cum dilatatione.

Sed contra hoc est argumentum difficile, quia ex hac solutione sequitur, nouas partes, & puncta produci per rarefactionem, vel tot partes, & indiuisibilia habere corpus paruū, ac habet magnum, quod non est intelligibile. Probatur consequentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplo maior erat vase, post rarefactionem verò adæquatur illi: ergo omnibus, & singulis partibus, & punctis vasis correspondent partes, & puncta aquæ: quare tot partes, & puncta habet post rarefactionem, ac habet vas: ergo etiam 136

ante illam, vel nouas acquisiuit per rarefactionem.

Huic argumento respondent Conimbri. qui nostram sententiam sequuntur c.5. huius lib. q.17. artic.4. concedendo, quòd tot habeat puncta, & partes paruum corpus, ac magnum, cum vtrumque habeat actu infinita, & vnum infinitum non sit maius altero. Quod probant hoc argumento; si dentur duo circuli concentrici, hoc est, habentes idem centrum, quorum vnus includat in se alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris circuli intersecabunt circulum maiorem in puncto, hoc est, tangent in suo transitu punctum aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori, & consequéter tot partes. Probatur consequentia, quia ad omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris transeunt: ergo non habet maior circulus plura puncta, quàm minor, & consequenter nec plures partes; nec ideò vnum infinitum erit maius altero. Nec soluitur argumentum, si dicatur, non posse duci lineas ad omnia puncta maioris circuli per punctum minoris, vel non nisi per penetrationem, ita vt multæ lineæ transeāt per idem punctum minoris circuli; quia euidens est in Mathematicis, quòd à quolibet puncto in quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo nullum est punctum in minori circulo, per quod non possit linea recta duci, & ideò sine penetratione; nam alioqui aliqua linea posset duci à cētro ad circumferentiam maioris circuli, quæ non inueniret punctum, quod tangeret in circumferentia circuli minoris; quod patet esse absurdum.

137 Hæc tamen solutio supponit falsum, & ideò non potest esse vera; supponit quidem falsum, nempe, quòd tot habeat partes & indiuisibilia corpus paruum, ac habet magnū, quod falsum esse ostendimus 3. lib. Phys. agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quòd licet vnum infinitum sub ratione formali infiniti non sit maius altero, quia ratio formalis infiniti consistit in negatione, aut priuatione, vel per illam saltem explicatur, & intelligitur, priuatio autem, vel negatio in facto esse, qualis est hæc, consistit in indiuisibili, & ideò non suscipit magis & minus, sub ratione tamen materiali pro entitate consurgente ex partibus infinitis euidens est, vnum infinitū esse maius altero, hoc est alias partes cōtinere præter omnes partes alterius. Quod sic ostendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui si extendantur in modum lineæ rectæ, euidens est efficere duas lineas rectas, quarū vna sit longior alia. Quo supposito ita arguo: linea maior resultans ex maiori circulo habet totā longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea, & ex consequenti aliquam entitatē realem prçter entitatem eius. Ex quo euidenter sequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor, & alias præter illas, nēpe eas omnes, ex quibus constat longitudo, per quam eā excedit, & consequenter sequitur esse maiorem materialiter, hoc est plus entitatis continentem: quia eo ipso, quòd in eodem puncto concurrerent, non essent lineæ rectæ. Quod argumentum, nisi euidens esset, non posset probari, quod totum esset maius sua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur sic procedente. Quidquid continet totum, quod con-

cõtinet aliud & aliquid præter illud, maius est illo: sed totum continet quidquid continet qualibet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo est maius qualibet parte.

138 Et si dicatur, argumentum hoc conuincere in corporibus, vel quantatibus finitis, non verò in infinitis; quia eo ipso, quòd corpus sit actu infinitum secundum magnitudinem, vel multitudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc solutio imprimis est manifesta petitio principij quia pro ratione reddit illud, de quo est controuersia: nam de hoc contendimus, an vnum infinitum excedere possit aliud, aut esse maius illo. Deinde est contra rationem, quia vna quantitas finita est maior alia, quia continet quidquid illa habet, & aliquid aliud non contentum ab illa: sed hoc idem habet vnum infinitum comparatũ alteri, vt per se patet: ergo est maius illo. Et si rursus dicas, non satis esse, quòd aliquid contineat vnum, quod non continet aliud, vt sit maius illo, sed requiritur, vt id habeat tamquã finita quantitas: & ideò non satis esse, quòd idem habeat quantitas infinita, quia habet tamquam infinita: apertè petis principium, nam de hoc est controuersia, an infinitum hoc habens sit maius, sicut ex hoc est maius corpus finitum.

Ad argumentũ de maiori & minori circulo concedendum est antecedens, quòd à centro ad circumferẽtiam maioris circuli possunt duci lineæ terminatæ ad omnia, & singula puncta eius per puncta minoris circuli, ita vt plures non concurrant in eodem puncto eius: sed neganda est consequentia, quod tot habeat puncta minor circulus, ac maior, sed habet pauciora in infinitum; per illa tamen possunt duci lineæ ad omnia puncta maioris: quia ratione dispositionis circularis pauciora pũcta possunt correspondere pluribus: quod probatur euidenter exemplo quadrati hoc modo, si ducatur linea inter angulos magis distantes quadrati, quæ vocatur diametralis, euidens est in Mathematicis posse duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius costæ, ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri, ita vt non concurrant multæ in eodem puncto eius, sed singulæ pertrãseant per singula puncta. Deinde nõ est minus euidens, quòd si eadem linea diametralis ponatur iuxta alteram costam, erit duplo longior illa, vel saltem eam excedet longitudine aliquã minori determinata. Et tandem euidens est, quòd omnes lineæ rectæ, quæ duci possunt à punctis eiusdem costæ ad puncta eiusdẽ diametri, non possunt terminari ad omnia puncta eius, sed tantum ad illa, quæ continentur in longitudine æquali; quia secundum hanc tantùm longitudinem possunt se correspondere per lineas rectas, vt per se est manifestum. Ex quibus euidenter 139
sequitur, quòd omnia puncta costæ, & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis, non ducuntur, nec duci possunt ad omnia puncta diametri, cum nõ ducantur ad puncta illius longitudinis, per quam exceditur costa ab eodem diametro sic disposito, nec proin de his punctis diametri correspondent in hac dispositione, sed punctis tantum illius longitudinis, secundũ quam censentur æquales, & puncta costæ non sunt tot, quot puncta diametri: ergo eadem puncta costæ, & eædem lineæ rectæ ab eis ductæ, nõ correspondent tot punctis diametri in hac dispositione positi, ac corres-

pondebant in priori dispositione. Probatur consequentia, quia in priori dispositione correspondebant omnibus punctis eiusdem diametri, & in posteriori non correspondent omnibus, sed solum punctis certæ longitudinis eius, vltra quos restant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali dispositione excedit costam, quibus non correspondent. Et ex hoc satis apertè colligitur, quòd variata dispositione possunt pauciora puncta correspondere pluribus. Quod eodem modo probatur in eisdem circulis maiori, & minori: nam si protendantur in duas lineas rectas, euidens est, lineam rectam maioris circuli longiorem esse: sit ergo in duplo longior, & tunc si quælibet ponatur iuxta aliam, medietas lineę maioris circuli erit ęqualis integræ lineæ minoris, & duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus punctis huius integræ lineæ, ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correspondentis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) sibi non correspondentis: vnde sequitur, quòd in prima dispositione circularis figuræ pluribus punctis correspondebant puncta circuli minoris: in secunda verò dispositione lineæ rectę correspōdent paucioribus.

140 Et ex tota hac doctrina clarè deducitur solutio argumenti principalis à nobis propositi de aqua rarefacta correspondente toti quātitati vasis, cum ante rarefactionem solum medietati illius corresponderet, quod consequenter habent partes, & puncta eius; correspondent enim omnibus partibus, & punctis eiusdem vasis; sed nō sequitur, nouas partes, vel puncta acquisiisse; quia possibile est, immo & necessariū, vt probauimus, quòd pauciores partes, & puncta secundū diuersam dispositionem correspondeant pluribus, adquirunt vero diuersam dispositionem partes, & puncta aquæ per rarefactionē; cum magis distent inter sese, & maiorem extensionem habeant ad locum, ad quem ex consequenti mouentur, dū rarefiunt.

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & cōdensatio, per se primò terminentur ad quantitatē, vel ad qualitatem, aut ad vbi, seu localem præsentiam.

VT intelligatur quęstio, annoto, quantitatē dupliciter sumi posse. Primò pro ea, quæ est subiectum, quo medio inhæret substantiæ cætera accidentia corporea. Secūdò sumitur pro extensione ad locū eiusdem quātitatis, vel alterius rei per ipsam, qua extensione carere potest eadem quātitas, & cętera omnia, quæ eā participant ab eadē quantitate, vt patet in corpore Christi, cuius quātitas nō habet extensionem localem, nec dicitur esse in loco, si fortè per accidēs ratione specierum sacramentalium; & ex hoc infero, extensionem hanc esse modum quantitatis distinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc supposito, dum quærit titulus quæstionis, an rarefactio sit motus per se primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo sumpta, quia ex præcedenti quæstione constat, per rarefactionem, non acquiri nouam quā- 141

tita-

titatem, sed de quantitate pro extensione ad locum.

Secundò certũ est, per rarefactionẽ acquiri nouam extensionẽ ad locũ; atque ex consequenti nouam pręsentiam localẽ, vt docet expressè Arist. 4.lib.Physic.text. 86. & probat euidens ratio, nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat, quã ante illam: ergo maiorem habet extensionem ad locũ, & maiori spatio præsens est; sed nec potest habere maiorem extẽsionem ad locum, nec maiorem præsentiam localem, nisi destructis minoribus; cum constet maiorem extensionem ad locum, & maiorem pręsentiam esse nouũ, atq; diuersum modum se habendi in ordine ad locum, vel spatium, incompossibilem cum minori: ergo necesse est, corpus per rarefactionem nouam, atque distinctam extensionem acquirere, nouamq; præsentiam localem: an verò res sint distinctæ, vel saltem modi realis diuersi ex natura rei, attingemus postea. Quærit ergo titulus quæstionis, an extensio localis, vel localis præsentia, vel vtraque simul, (si eadem entitas realis sint per se primò terminent motum rarefactionis, & ita non sit alteratio, sed motus localis, vel motus ad quãtitatem pro extensione ad locum, aut hos duos motus includat, vel potius fit per se primò alteratio terminata ad raritatem, quæ sit qualitas; consequenter vero, & quasi secundariò terminetur ad extensionem, vel localẽ præsentiam.

142 Et prima opinio asserit, rarefactionem per se terminari ad maiorem distantiam partium inter sese, condensationem verò ad minorem hoc modo factas, vt cum corpus sit poris quibusdam plenum, quæ sunt cõcauitates quædam, quasi partibus eius insertæ, aliquando partes ipsæ comprimuntur, & per compressionẽ quasi occludunt eosdem poros, minoresque efficiunt, quò magis ad se inuicem accedunt, & ex hoc fiunt minus distantes inter sese, & quasi contrahuntur, & hæc contractio corporis est densitas, & acquisitio eius condẽsatio; aliquando verò dilatantur partes corporis, & maiores fiunt pori, & magis separantur partes corporis inter sese; & hæc separatio est raritas, eiusq; acquisitio est rarefactio; & cum maior, vel minor separatio, vel coniunctio partium pertineat ad extensionem in loco, vel ad præsentiã localẽ, asserit hæc sentẽtia rarefactionẽ, & condensationẽ esse motus locales cõpressionis, vel dilatationis. Ita senserunt antiquiores quidã Philosophi, quos citat, & impugnat Arist.4.lib.Phys.c 6. ita etiã sensit Valles.4.lib.Phys.tex. 84. & cõtrouersia 17.ad Tyrones, in eo solũ differẽs ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Vallesius vero ponit eos corpore aliquo subtili, vt vaporib⁹ repletos, & dũ cõprimũtur partes corporis, cedere eis corp⁹ illud subtile, non tamẽ relinqui poros vacuos, sed plenos adhuc subtiliori alio corpore loco prioris ingrediente, vel eos replẽte, sed per cõpressionẽ partiũ, & per maiorẽ coniunctionẽ inter sese minores fiũt pori, & partes ipsę minus distãtes, & per dilatationẽ magis, quod est condensari, & rarefieri.

Argumentũ huius sententiæ vnicũ est, quia impossibile est cõdensari corpus, vel rarefieri, nisi partes eius comprimantur, vel dilatentur, & magis vel minus distantes inter sese fiant, sed etiam impossibile est, magis, vel minus distantes fieri partes solidas, nisi per penetrationem, si non ponatur interuallum ali-

aliquod inter eas, vel vacuum omni corpore, vel plenum subtili, quod facilè cedere possit: ergo admittendũ est hoc necessariò, vel impossibilis censenda rarefactio, vel condensatio, quo admisso, magis vel minus distantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad se accedunt, vel magis à se recedunt: ergo motus iste localis accessus, aut recessus est rarefactio, aut condensatio.

143 Hæc tamen sententia falsa est, & experientiæ repugnat. Et quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora, sufficienter impugnata est ab Aristotele eodem loco; deinde quantum ad vtrumque sensum, probatur esse falsam multis experientijs: nam in corporibus cælestibus dantur partes quædam densiores alijs, & tamẽ intra illas non sunt pori, & multò minus esse possunt subtiliora corpora, cum & ipsa sint subtilissima, atque perfectissima, quæ nullum patiũtur aliud corpus intra se consistere. Præterea ignis, & aër sunt corpora rarissima, intra quæ repugnat dari alia subtiliora corpora intra poros eorũ consistentia: & de igne euidens est, quod tale corpus intra se non pateretur, sed illud consumeret, atque etiam aër nullum pati posset præter ignem subtiliorem se; quòd verò ignem intra se non habeat, probat euidens experientia; quia per visum atque etiam per tactum sentiretur: cõstat vero non sentiri. Alia denique experientia probari potest falsitas huius sententiæ; quia si aqua calidissima cõcludatur intra vas vndequaque opertum, dum se reducit ad antiquam frigiditatem, simul condensatur, & cum se etiam reducat ad minus spatium vasis occupandum, dirrumpitur vas, ne detur vacuum in illa concauitate vasis, quam deserit, quod non esset necessarium, si poros intra se haberet aliquo corpore repletos: nam tale corpus ab eo egressum illam cõcauitatem vasis replere posset.

Secunda opinio tenet, raritatẽ non 144 esse maiorem distãtiam partium inter sese, nec dẽsitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationem partium, vel condensationem, aut per compressionem, ita vt vel poros vacuos partes compressæ repleant, vel subtiliore alio corpore repletos patiantur; nec raritatem, aut densitatẽ esse qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condensationẽ alterationes ad illas terminatas, sed raritatem non esse aliud, quàm maiorem extensionem corporis in ordine ad locum, vel (quod idem est) maior præsentia localis, & rarefactio, non aliud, quã acquisitio huius præsentiæ maioris: densitas verò minor præsentia, minorque extensio in ordine ad spatium, & condensatio acquisitio eius; & cum præsentia localis sit idem, quod vbi, ad quod per se terminatur motus localis, consequẽter asserit hæc opinio, rarefactionẽ, & condensationem esse motus locales per se terminatos ad præsentiam localem, vel vbi, sicut cæteros, seu ad maiorem, vel minorem præsentiam, maiorem, vel minorem extensionẽ in spatio, quæ idem est cum maiori, vel minori præsentia: quare dum rarefit corpus, non mouetur pluribus motibus, sed vnico motu locali sic explicato. Itan recentiores non pauci, ex quibus nonnulli asserunt moueri duplici motu, quia extensionem distingunt ex natura rei à præsentia locali, & ideo dicunt primò, & per se moueri ad extensionem, & hunc motum esse rarefactionem, vel condensatio-

fationem propriè, ac per se, quam consequitur motus localis ad maiorem præsentiam: & quia extensio localis est aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius, & per se diuisibilis sicut ipsa, asserunt cōstituere speciem aliam distinctam quantitatis continuæ a tribus, nempe, linea, superficie, & corpore: & ideò rarefactionem, & condensationem per se terminari ad hanc speciem quantitatis, & esse motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad maiorem, vel minorem quantitatem, prout est subiectum, quo medio inhærent substantiæ accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatē) quia nulla talis quātitas acquiritur, vel deperditur per rarefactionem, & condensationem, vt præcedēti quæstione probatum est; sed sunt motus per se ad maiorem, vel minorē quantitatem sumptam pro sola extensione maiori, vel minori ad locum.

145 Probatur hæc sententia. Primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates, sed solum dicunt positiones partium in ordine ad locum pertinentes ad extensionem localem, vel localem præsentiam: ergo rarefactio & condensatio non sunt alterationes, sed motus locales per se terminati ad maiorem præsentiam localem. Euidens est consequentia: quia motus omnes desumunt speciē à termino ad quem: antecedens verò expressum in primis est apud Aristot. in prædicamento qualitatis his verbis; *Rarum vero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem qualequid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione, quæ circa qualē est: quandam enim positionem magis videntur partium vtrumque monstrare, &c.* Deinde apud D. Thom. 1. lib. de gener. lect. 2. vbi ita ait: *Rarum autem, & densum, vt in 4. Phys. dicitur, non sunt qualitates Physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso, vel secundum remotum in raro.*

146 Secundò, quia non sunt multiplicandę entitates, & multò minus motus sine vrgenti necessitate; sed nulla vrget necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, prętcr maiorem præsentiam localem, nec alterationem per se terminatam ad illam quę sit rarefactio; sed sufficit pro raritate maior præsentia localis, & minor pro densitate, & pro rarefactione, & condensatione sufficiunt motus locales per se terminati ad illas: ergo non est ponenda qualitas, neque alteratio, pro raritate, & rarefactione. Minor sic probatur, si aliqua esset vrgens necessitas ponendi qualitatem præter localem præsentiam, maximè vt modus, quo fiunt raritas, & densitas, facilius intelligatur, vel vt assignetur causa proxima, & quasi effectiua maioris extensionis, vel præsentiæ localis; sed vtraque ratio, vel causa est insufficiens: ergo non est multiplicanda propter illam. Probatur minor de causa priori, quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiat rarefactio, in eo consistit, quod idem numero corpus per rarefactionem possit occupare maiorem locum, vel habere maiorem præsentiam in eo absque aliqua noua causa, per quam alio modo afficiatur ea, ic quantitas, cum idem, in quantum idem, semper sit natum facere idem, hoc est, non maius, neque minus, secundum intēsionem, vel extēsionē vt possit occupare maiorem locū, vel correspōdere maiori spatio, quā correspondebat prius, sed ad tollendam hanc difficultatem sufficit assig

nare pro causa maioris extensionis primas qualitates corporis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem tali modo attemperatas: ergo prima causa non est sufficiens; sed nec secunda de causa proxima effectiua maioris extensionis, vel præsentiæ, nempe qualitate, quæ sit raritas: quia talis qualitas aliquam debet habere causam proximam suæ productionis in corpore; & hanc sufficeret assignare pro causa maioris extensionis, vel præsentiæ, absq; qualitate media, nempe tale temperamẽtum corporis, vel diuersum, secundum primas qualitates, à quo poterit sufficienter prouenire, vt maiorem, vel minorem præsentiam habeat successiuè in loco.

147 Probant tandem experientia: quia per solam compressionem digito factam condensatur aër in vtre inclusus; sed non est possibile, quòd per actionem tam facilem producatur noua qualitas in eodem aëre, quæ sit densitas: ergo non est ponenda, & consequenter nec motus, per quẽ producatur, quæ sit condensatio, sed sufficit motus localis eiusdem aëris, quem facilè intelligimus digito posse fieri.

Præterea, eadem condensatio aëris fit per impulsum digito impressum, sed impulsus non est productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, & localis pręsentiæ, vt per se est manifestum: ergo densitas producta in aere nõ est aliud, quàm minor præsentia localis, neque condensatio erit aliud, quàm motus localis, per quem per se primò producitur. Tertia opinio negat, raritatem, & densitatem esse maiorem, aut minorem extensionem localem, maiorem aut minorem pręsentiam: asserit verò esse qualitatem quamdam distinctam realiter ab his, & priorem natura eis, tamquam causam vtriusque, ita vt per eam disponatur corpus ad maiorem extensionem, & maiorem præsentiam localem habendam, vel acquirendam: rarefactionem verò, & cõdensationem esse motus alterationis per se primò tendentes ad has qualitates, sicut calefactio ad calorem: maiorem verò extẽsionem in loco, & maiorem præsentiam consequi naturaliter rarefactionem. Hæc est communis apud antiquos Philosophos, & Interpretes Aristotelis: immo eam tenet ex sanctis Patribus Augustinus capit. 12. Cathegoriacum in 1. tomo, Damasc. capit. 12. suæ Physicæ, Boecius, & Albert. Mag. in prædicamen. quantitatis, autor sex principiorum capit. de situ, comm. 4. lib. Phys. text. 84. & ibidem Burleus, Capreol. in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 3. Argen. in 2. d. 18. quæst. vnica art. 4. Durand. ibid. q. 1. atq; etiam Hispalen. Sonzinas 8. Methaph. q. 17. Caietan. 3. p. q. 77. artic. 5. etiamsi simul asserat, rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quantitatis: & ex recentioribus multi; & videtur mihi longè probabilior, & tenenda.

Nam in primis eam absq; dubio tenet expressè Arist. 7. lib. Phy. cap. 2. tex. 11. & 2. lib. de partibus animaliũ, c. 1. quibus locis enumerat qualitates tãgibiles, & inter eas raritatem, & densitatem: vnde non potest, vel apparens expositio adhiberi his testimonijs ab authoribus secundæ opinionis: testimoniũ verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à nobis exponetur suo loco, sed clarius adhuc loquitur Arist. 4. lib. Phys. text. 86. his verbis: *Densum enim, & rarum secundum* 148

hanc

Hanc contrarietatem lationis factiua sunt, secundum autem ipsum durum, & molle passionis, & impassibilitatis, & nō lationis, sed alterationis magis. Quibus densum, & rarū causam esse docet duplicis cōtrarietatis qualitatum, nempe grauitatis, & leuitatis; atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantū sunt causa primæ contrarietatis, asserit esse causam effectiuam motus localis ab ea effectiuè procedentis. Ex quo euidens argumentum desumo aduersus secūdam opinionem hoc modo; Rarum & densum sunt causa efficiens motus localis media grauitate & leuitate: ergo sunt causa efficiens extensionis localis, & localis præsentiæ, quæ sunt terminus per se motus localis. Ex quo euidenter sequitur, raritatem, & densitatem non consistere in extēsione locali, vel præsentia locali, sed esse his priora secundum naturā, cum sint causæ efficientes harum. De raro autem & denso loquitur proprissimè Arist. eo loco, vbi agebat aduersus antiquos Philosophos, qui ponebant dari vacuum intra corpora rara: nam cū videantur partes eorum esse separatas, videtur esse intra illas vacuum: sed arguit Arist. quia vacuum non potest esse causa motus localis, cū eum potius impediat, sed rarū, & densum sunt causa efficiens motus localis, media grauitate & leuitate, quas causant: ergo non potest vacuum consistere in raro. Quod argumentum nullius momenti esset, nisi de raro & denso propriè loqueretur. Idē D. Tho. expressissimè. 1. lib. de gen. lect. 14. his verbis: *Si aër rarefiat, vel condēsetur: dicendū est, quòd talis transmutatio non potest propriè dici augmentū, sed alteratio: fit enim secundū transmutationem passibilium qualitatum, scilicet rari, & densi, &c.* & 3. p. q. 77 art. 2. ad 3. vbi ita ait, *Rarum, & densum sunt quædam qualitates consequētes corpora ex hoc, quòd habēt multū, vel parū de materia sub dimensionibus.*

149 Deinde probari potest efficacioribus argumētis, & sit primū; impossibile est eandē quantitatem prorsus immutatā habere, vel acquirere maiorem extensionem ad locū, aut maiorem præsentiam: ergo assignari debet aliqua mutatio in quantitate prior natura, quā maior extensio, vel maior præsentia, à qua hæc procedant, tamquam à causa proxima; sed non est alia assignabilis præter raritatem: ergo prior natura est hæc maiori extensione, maiorique præsentia: quare nulla harum potest esse raritas, neque acquisitio eius rarefactio. Probatur minor, quia calor, vel frigus, aut temperamentum, quod assignatur ab authoribus secūdæ opinionis pro causa maioris extēsionis, vel præsentiæ, nō potest esse proxima, sed solū remota: ergo necesse est aliam qualitatem assignare pro causa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio est motus localis, per quē corpus mouetur ad maiorē extensionē, & præsentiam localem: ergo illa erit causa proxima maioris extensionis, & maioris præsentiæ, quæ fuerit causa motus localis, per quem producitur; sed primæ qualitates, & talе temperamentum earum sunt causa remotissima motus localis: ergo etiam maioris extensionis, & præsentiæ. Probatur minor. Primò, quia proxima causa, motus localis, sunt grauitas, & leuitas corporis, & causa proxima harū raritas, & densitas, vt docet expressè Arist. loco proximè citato; & causa raritatis & dēsitatis proxima est tale temperamen-

 tum

tum primarum qualitatum, vt docet expressè idem Aristot. 2. lib. de partibus animalium capit. 1. in princip. his verbis: *Humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, caeterae autem differentiae eas sequuntur, vt densitas, raritas, grauitas, leuitas, asperitas, lenitas, & reliquae id genus affectiones*. Ergo de primo ad vltimum remotissima causa eiusdem maioris extensionis, maiorisque praesentiae localis erit tale temperamentum primarum qualitatum. Proximior verò raritas, & densitas, media grauitate & leuitate, quae ex eis

150 sequuntur. Secundò probatur eadem minor, quia per primas qualitates, vel per tale temperamentum earum, non disponitur corpus immediatè ad occupandum locum, vel ad maiorem praesentiam in spatio: ergo non possunt esse causę, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, sed alia erit necessariò assignanda, quae non potest esse, nisi raritas. Probatur antecedens, quia benè sequitur. Per tale temperamentum non disponitur immediatè corpus ad motum localem, sed per grauitatem, & leuitatem: ergo neque ad terminum eius, quae est maior extensio, vel praesentia, quae sunt terminus per se illius: solum ergo potest esse remota dispositio. Quòd verò non sit alia proxima praeter raritatem, & densitatem, probatur, quia corpus rarefieri, est partes eius magis separari inter sese, & condensari, magis vniri, atque coniungi; sed haec est proxima dispositio ad maiorem, vel minorem extensionem, & praesentiam, quae statim sequitur ex maiori distantia partiū inter sese: ergo raritas & densitas afficientes corpus sunt immediata causa, ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem praesentiam in eo, & ex consequenti maior praesentia, atque extensio non possunt esse raritas, & densitas, sed effectus harum.

Secundò sic probatur. Raritas, 151 & densitas possunt separari ab extensione, & praesentia locali corporis: ergo non possunt in his consistere, sed distingui debent ab eis ex natura rei. Euidens est consequentia, & probatur antecedens in mysterio Eucharistiae: nam quaedam partes corporis Christi sunt densiores alijs, alię alijs rariores, vt ossa densiora sunt carne, & humores rariores carne, & ossibus, & tamen constat non habere extensionem in ordine ad locum, neque praesentiam localem, sicut nec eam habet ipsum corpus: ergo raritas & densitas reperiuntur sine maiori extensione, ac maiori praesentia locali, & ideò non possunt in his consistere: & idem potest probari de quocumq; corpore raro & denso, vt de aëre, & terra; quia sicut potest Deus conuertere panem in corpus Christi, ita potest conuertere aërem in terram, quamuis requiratur contrarietas ad conuersionem: nam aer, & terra contraria sunt: facta autem tali conuersione esset terra sub accidentibus aëris nullam habens extensionem ad locum, nec localem praesentiam, sicut neutram habet corpus Christi sub accidentibus panis existens; & tamen haberet naturalem suam densitatem, sicut caetera accidentia naturalia frigoris & siccitatis: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori extensione, aut maiori praesentia locali.

Huic argumēto respondēt autores 152 fe-

secundæ opinionis negando, quod partes Christi in Eucharistia existentes habeant raritatem, vel densitatem, sed dicũt esse dispositas, vt raritatem, & densitatem inducant, si suæ naturæ relinquantur: ideo autem videtur nobis raras esse, vel dẽsas: quia apprehendimus eas secundum modum, quem habent in cœlo, aut in cæteris corporibus humanis, & eodẽ modo negabunt, terram habere dẽsitatem, si esset sub accidentibus aëris in eam conuersi. Hæc tamen solutio falsa est, quia rarum & densum sic definiuntur, vt docet D. Tho. 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. in 2. d. 30. q. 2. art. 2. & 3. p. q 77. ar. 2. ad 3. colligens definitiones eorum ex Aristot. 4. Phys. text. 84. & lib. 7. text. 15. rarum est. *Quod parum habet materiæ sub magnis dimẽsionibus*; dẽsum verò, *quod multum habet materiæ sub paruis dimẽsionibus*. Sed definitiones istæ cõueniunt partibus Christi in Eucharistia existentis: ergo ibi habent verã, & formalem raritatem, & densitatẽ. Probatur minor, quia euidens est, os ei eius plus materiæ habere, quàm carnem, & iecur plus quàm sanguinẽ, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamẽto, quod in Eucharistia habere, non potest negari, cum habeant suum esse naturale partes istę: habent etiam sub minoribus dimensionibus. Quod sic probo. Partes istæ sic existentes sunt occupatiuæ minoris loci, & minorem occupant in cœlo, vbi habent localẽ extensionem: ergo minores habent dimensiones. Probatur consequẽtia, quia dimensiones per se primò sunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, sed per aptitudinem, quam euidens est non amittere, etiamsi actuali ordine ad locum careant, ex quibus sequitur, densiores esse alias, alias verò rariores, quia maioris loci sunt occupatiuæ.

Probatur tandem, quia cũ æquali extensione locali, & etiã cum æquali præsentia stat, vnũ corpus esse magis densum, vel rarũ, quã aliud: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori, vel minori extensione, aut præsentia locali: euidens est consequentia. Antecedens sic probo. Ponamus duo vasa eiusdem mensuræ, quorum vnum sit plenũ aqua, aliud verò non plenum, sed quod minus aquæ eiusdẽ prorsus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rarefiat, & sic rarefacta vas ipsum nõ minus, quã alia adimpleat. Quo supposito, sic arguo. Istæ duæ aquæ habent eãdem prorsus extensionem localem, eãdemq; præsentiã, ita vt neutra habeat maiorẽ extensionem, quàm alia, nec maiorem præsentiam; & euidens est, posteriorem habere multo minorem densitatem: ergo densitas non consistit in minori extensione, vel in minori præsentia. Et idem argumentum effici potest de raritate, si ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aëre, tunc enim æqualem habẽt extensionem localem, æqualemq; pręsentiam, & aqua est densa, aër verò rarus: ergo non consistunt raritas, & densitas in maiori extensione, vel maiori præsentia locali. 153

Vt autem veritas nostræ sententiæ melius intelligatur, & argumenta aliarum facilius soluantur, explicandum est, quæ sit ratio essentialis raritatis, & densitatis, vel in quo consistant qualitates istæ, & qui sint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligetur quidnã sit rarefactio, & condensatio. Notandum igitur est primò, 154

raritatem, & densitatẽ quatuor præstare corpori. Primum est, quòd partes eius magis sint separatæ, vel disiunctæ inter se, aut magis cõiunctæ, vel minus separatæ sine discõtinuatione; illud enim habent per raritatẽ, hoc per densitatem. Secundum, quod præstat corpori, est, quòd minorẽ habeat multitudinem materiæ, ac partium quantitatis sub maioribus dimensionibus, vel maiorem multitudinem sub minoribus; illud enim habet corpus rarũ, vel rarefactum; hoc verò corpus densum, vel condensatum. Tertiũ est, quòd maiorem, vel minorẽ habeat extensionem localem corpus ipsum, & partes eius, maiorẽ quidem per raritatẽ, vel rarefactionẽ, & minorem per densitatem, vel condensationem. Sed in nullo horum trium consistit effectus formalis primarius raritatis, sed duo priora quasi materialia sunt respectu primarij, ac formalis effectus, & ideo ab eo connotantur, quare nõ potest sine vtroque intelligi. Tertius verò effectus secũdarius est, formalis quidem, vel certè in genere causæ efficientis ab ea procedens, secundum diuersos modos loquendi authorum nihil ad præsens institutum referentes: nam cum extra primarium effectum sit, parum refert, vocare talem effectum formalem, vel secundarium efficientis causæ. Vltimum igitur, quod raritas, & densitas præstant corpori, est, quòd maiores dimensiones, aut maiorem mollem, vel magnitudinem habeat, vel suscipiat, sine additione nouæ materiæ, aut nouæ quantitatis: & hoc est primarius effectus eius, qui non debet sic intelligi, vt maiores ipsæ dimensiones, aut maior magnitudo sint effectus primarius, & formalis raritatis, vel densitatis; nam maior, aut minor magnitudo corporis, vel maior molles, seu maior dimensio, à quantitate prouenit; non tamen nudè accepta, sed affecta raritate, vel densitate: ergo non potest esse effectus formalis raritatis, aut densitatis, quæ sunt qualitates quædam, sed effectus formalis primarius earũ est, constituere corpus rarum formaliter, hoc est, ita illud afficere, vt sic affectus maiorem magnitudinem, & mollem, maioresque dimensiones habeat, eadem eius materia, & eadem eius quantitas.

Quatuor ergo modis possunt definiri raritas, & densitas, secundò hos quatuor effectus, vt sigillatim explicẽtur, & testimonijs Arist. & D. Tho. confirmentur. Primo possunt definiri hoc modo: *Rarum est, quod habet partes distantes à se inuicem*; densum verò, *Cuius partes sibi ipsis propinquæ sunt*, & per has definitiones explicantur secundum primum effectum per rationem intrinsecam eorum connotatum, quas tradit Arist. in prædicamento qualitatis. Secundò definiuntur sic. Rarum est, *quod parum habet materiæ sub magnis dimensionibus*; & densum, *quod multum habet materiæ sub paruis*; & his definitionibus definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinseca; quas definitiones tradidit D. Thom. 3. p. quæst. 77. artic. 2 ad 3. ex Aristot. collectas 4. lib. Phys. text. 84. & 85. Tertio modo possunt definiri per maiorem, vel minorem extensionem localem, aut localem præsentiam, tamquam per effectum remotum, in hunc modum. Rarum est, *quod sub eadem materia, & quantitate, maiorem habet extensionem localem, aut maiorem præsentiam*, & densum, *quod minorem*; & has definitiones non inuenio apud Arist. vel D. Thom. nam dum Arist. 155

cap.

cap. de qualitate asserit, rarum, & densum magis monstrare quamdam positionem partium, quàm rationem qualitatis, non de positione partium in ordine ad locum intelligit, sed de positione partium inter sese, vt definitiones ab eo ibidem assignatę euidenter ostendunt. Vltimo definiri possunt hac ratione. Raritas est *qualitas apta sic afficere corpus, vt ex eius affectione maiorem magnitudinẽ, vel dimensiones habeat sub eadem materia, & quantitate*. Densitas verò *qualitas apta sic afficere corpus, vt ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimensiones sub eadem materia, & quantitate*. Quas definitiones deductas ex Aristot. 4. Phys. text. 84. & 85. attulit D. Thom. 2. p. q. 52. art. 3. ad 1. his verbis comprehensas: *Hoc autem est rarefieri, scilicet, materiam eamdem accipere maiores dimensiones*; & censeri debent essentiales; quia assignantur per verum genus raritatis, quod est qualitas, & per ordinem ad effectum formalem, atque primarium eius, vt si definiamus albedinem dicentes: Albedo est qualitas apta facere corpus album.

156 Secundo notandum est, quòd cũ essentia quantitatis consistat in extẽsione partium, secundum mollem, vel magnitudinem, ita vt vna sit extra aliam, & cuilibet debeatur distincta pars loci, perfici potest quantitas in subiecto accidentaliter secundum hanc extensionem, sicut qualitas perficitur accidentaliter secundum intensionem, quamuis diuerso modo; quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatem eius, quantitas verò perficitur secundum extẽsionem sine additione nouæ partis pertinentis ad entitatem eius; sed ex eo quòd afficitur qualitatibus procedentibus ex tali temperamento subiecti, quæ sunt raritas & densitas; quarum ratione accidentaliter crescit extentio, vel magnitudo eius. Et ratio huius differentiæ sumitur ex diuersa natura quantitatis, & qualitatis; nam cum essentia quantitatis consistat in extẽsione partium, apta est magis dilatari, vel contrahi, secundũ partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius extrinseci, ratione cuius maiorẽ extensionem acquirunt, quod non habet qualitas; non enim perfici nata est, nisi per partes de nouo educẽdas de potentia subiecti, vt per se est manifestum. Et ex his intelligitur sensus quorumdam verborum D. Tho. 12. q. 52. art. 2. ad 1. quibus asserit, quantitatem augeri in his, quæ rarefiunt, per intensionem, absque noua additione, quod difficile visum est multis eius interpretib⁹, ex eo quòd quantitas non suscipit magis & minus, id est, intensionem, & remissionem, vt docet Aristoteles in prædicamento quãtitatis: ergo non potest esse verum, quòd augeatur per intẽsionem in rarefactione. Sensus tamẽ D. Thom. non caret veritate, & proprietate, iuxta hanc nostram doctrinam; nam cum extensio quantitatis augeatur media raritate, quæ est qualitas habens gradus intẽsionis in subiecto, verè, & propriè dicitur augeri per intensionem, non propriam, sed raritatis eam afficientis, & augentis eius extensionem.

157 Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & densitatis, qui non est aliud, quàm constituere corpus rarum, vel densum; hoc est, sic eum afficere, vt ex tali esse formali maiorem, vel minorẽ habeat extensionem accidentalẽ partium inter sese, quæ non est aliud, quàm

quàm maior, vel minor magnitudo, aut molles, seu maior dimensio sub eadem materia & quantitate. Deinde colligitur id, in quo decepti sunt authores secundæ opinionis, nempe in eo, quòd vltimum, atque remotũ effectum raritatis posuerunt pro essentia eius, nempe maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam. Quod à priori potest probari esse falsum hoc argumento ex eadẽ doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extensionem partium inter sese, maioremque magnitudinem, & mollem, quã intelligatur habere maiorem extensionem in ordine ad locum, maioremque præsentiam; nam hæc ex illa oritur tamquam effectus ex causa: ergo prius intelligitur; sed eo ipso, quod habet maiorem magnitudinem, sine additione nouæ partis, intelligitur rarefacta, quia non potest intelligi habere maiorem magnitudinem in se seclusa additione partis, nisi per rarefactionem: ergo raritas non consistit in maiori extensione locali, sed in alio priori.

158 Tertio colligitur, quidnam sint rarefactio & condensatio, vel in quo consistat essentialis ratio earum. Est enim rarefactio *motus alterationis per se tendens in raritatem*: & condensatio *motus alterationis per se tendens in densitatem*; cætera enim, quæ per rarefactionem & condensationem fiunt, non pertinent ad essentiam earum, sed vel materialia sunt, & ideò connotãtur per illas, vt dilatatio partium, disiunctio, vel coniunctio maior earum, maior etiã multitudo partiũ eiusdem materiæ, & quantitatis sub minori magnitudine, remotos quosdam effectus continent ex eadẽ quantitate his qualitatibus affecta prouenientes. Vt maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam.

Vltimo colligitur, raritatem, & dẽsitatem posse esse in corpore non extenso in ordine ad locum per potentiam Dei absolutam; quia extensio maior in ordine ad locũ est effectus quãtitatis rarefactæ, & distinctus ab ea ex natura rei; ideò potest ab ea separari, & verè separatur in corpore Christi in Eucharistia existenti, cum sua raritate & densitate naturali, & sine vlla extensione ad locum. Ad argumentum primæ opinionis negãda est minor, quòd partes corporis non possint fieri magis & minus distantes inter sese, nisi per penetrationem, nam per rarefactionem, & condensationem possunt, quia sic afficiuntur ab his qualitatibus, vt maiores, vel minores dimensiones recipiant, maiorem, vel minorem magnitudinem, vel mollem habeant, & sub ea maiorem, vel minorem multitudinẽ partium, & tandem maiorem, vel minorem extensionem in loco. Quæ omnia constant in aëre & aqua, quibus si duo vasa æqualis mensuræ eis repleantur, constat maiorem multitudinem partium habere aquam, magisque inter sese coniunctas, quã aër sine penetratione.

Ad primum argumentum secundæ opinionis negandum est antecedens, quòd raritas & densitas nõ sint qualitates, etiam ex mente Arist. qui tam expressè eas connumerat inter secundas qualitates duobus illis locis citatis; sed quoniam multa operãtur in subiecto, ideò de illis loquitur diuersis in locis secundum diuersa, ex quibus illud est magis ad sensum manifestum, quòd partes corporis magis, vel minus disiunctas, vel cõiunctas efficiant inter sese, quod est talem positionem in continuo illis conferre. 159

conferre, vel diuersam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earū essentiam, nisi tamquam connotatum, sicut pertinet subiectū ad rationem accidentis in concreto significati, loquitur de illis in prædicamento qualitatis: in alijs verò locis eas considerat sub proprijs rationibus, & effectibus formalibus, atq; primarijs; & ideò inter qualitates sensibiles eas connumerat. Et in eodem sensu intelligi debet testimoniū D. Thom. cum in alijs à nobis citatis de illis loquens sub proprijs rationibus expresius doceat esse qualitates.

160 Ad primum argumentum concessa maiori, quòd non sunt multiplicādę entitates sine vrgenti necessitate, neganda est minor, quòd nulla vrgeat necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, vel densitas, præter maiorem extensionem localem corporis, aut maiorem præsentiam; quia non est intelligibile, quod corpus immutata prorsus quantitate habeat maiorem extensionem localem; quare necessaria est qualitas aliqua præcedens, per quam sic afficiatur, vt maiores dimensiones acquirat, maioremque magnitudinem, à qua procedat maior extensio localis, & maior pręsentia; hæc autem qualitas non potest esse prima, nec temperamentum primarum, quia istæ remotum tantum fundamentum esse possunt maiorum dimensionum; cum per eas, vel earū temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minus ad extensionem localem, sicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producitur localis præsentia.

Ad vltimum concedenda est etiā maior, quòd per compresionem digito factam condensetur aër in vtre inclusum; sed minor neganda, quod per tam leuem actionem producatur qualitas; quia si leuis est actio, leue est etiam corpus aëris, & facilè comprimitur, parua est etiam raritas, quę producitur, sicut solet in subiecto nimis disposito, vt in stupa leuissima quędam scintilla calorem & flammā producere. Et quod tandem de impulsu objicitur, quòd non sit productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, difficultate caret; quia impulsus non producit raritatē per se, sed per accidens, medio motu locali, cuius est principium per se, sicut etiam solet producere calorē per accidens, in quantum motus localis est causa per accidens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus paruum, cui nihil materiæ, nec quantitatis additur, posiit fieri magnū sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

PRima opinio concedit esse possibile. Ita Magister sententiarum in 1. d. 18. cap. 5. Durand. ibidem q. 1. 161
Argentina art. 4. Henric. quodlib. 7. q. 9. Altisiodor. lib. 4. summæ q. de veritate humanæ naturæ, Ægid. quodlib. 2. q. 11. pro qua referuntur etiam nonnulli expositores sacrę Scripturę, vt Nissen. oratione 1. de resurrectione, Hugo de sancto Victore lib. 1. de sacramētis p. 6. c. vlt. Nicolaus de Lyra in cap. 1. Genes. Probat Durand. primò, quia si corpus paruum, cui nō additur materia, neque quantitas, non posset fieri magnum sine rarefactione, ideo esset, quia non posset tale corpus maiores dimensiones accipe-

re, nisi per rarefactionem; sed hoc est falsum: ergo nulla reperitur implicatio cõtradictionis. Probatur minor, quia maiores, vel minores dimẽsiones acquirere corp', prouenit à quãtitate, & ad illam pertinet; sed rarefactio tendit ad qualitatem, quæ est raritas: ergo sunt mutationes realiter diuersæ, sicut quantitas, & qualitas realiter distinguntur, & ideò poterunt separari per diuinam potentiã, & corpus fieri ex paruo magnũ per productionem maiorum dimensionum, nulla existente rarefactione.

Secundò, quia Deus potest facere, quidquid potest materia recipere, siue per potentiã naturalem, vel obedientialem; sed magnum, & paruum sunt in potentia naturali materię respectu agentis naturalis, & in potẽtia obedientiali respectu agẽtis supernaturalis: ergo potest Deus constituere materiam, vel corpus, cui nihil addatur sub quibuscumq; magnis dimensionibus absq; rarefactione. Probatur consequentia, quia magnæ dimẽsiones non minus sunt in potẽtia eius obedientiali, quàm quantitas, à qua procedunt.

162 Tertiò, quia corpus, cui nihil additur, potest acquirere maiores dimẽsiones ex eo, quòd partes eius separentur inter sese, & ponãtur in diuerso situ, & positione; sed Deus potest partes corporis sic separare sine rarefactione: ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimensiones sine illa. Probatur minor, quia difficilius est, corpus existens in vno loco ponere in altero, non relicto priore, quã separare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum, sed valde probabile est, non repugnare primum; ergo nec repugnabit secundũ; quare poterit Deus partes corporis situ & positione inter se coniunctas separare sine vlla rarefactione, præsertim cum talis separatio non sit effectus raritatis, sed quantitatis: per separationem verò partium acquirit corpus rarefactum maiorem magnitudinẽ, & maiores dimensiones, fitq; ex paruo magnum; ergo poterit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Secũda opinio tenet, contradictionem implicare, quòd paruũ corpus, cui nihil materiæ, vel quãtitatis additur, fiat magnum sine rarefactione. Ita D. Tho. in 2. d. 18. q. 1. ar. 1. & 1. p. q. 91. ar. 3. ad 1. & ibidẽ Caiet. Capr. in 2. d. 19. q. 1. ar. 1. Greg. d. 18. q. vnica, Basol. q. etiam vnica art. 4. Maior, Mayronius, & Dionys. in eadem dist. Sonzin. 8. Metaph. q. 4. quã sequũtur Conimb. licèt ex parte videãtur etiã sequi oppositam. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda.

Probatur testimonio expresso D. Aug. 10. lib. de Genes. ad literã cap. vlt. vbi agens cõtra Tertullianũ, qui putabat animam nostram crescere, & maiorem fieri, sed nũquam posse diminui, ita ait: *Quid autẽ absurdius, quàm putare, vllum esse corpus, manẽte naturæ suæ quantitate, quòd vndique crescat, nisi rarefiat.* Nec loquitur hic Sãctus, vt aliquis putare posset, secundum cõmunem ordinẽ rerum, sed de impossibilitate talis effectus per quamlibet potentiam; quia si sic non loqueretur, nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere posset, per diuinam potentiam crescere animam, etiam si nihil ei addatur, nec rarefiat.

Probatur etiam ratione D. Tho. in posteriori loco citato, quæ talis est. 163
Magnum, & paruum non pertinent ad essentiã materiæ, vel corporis secundum substantiam considerati, sed extra illam sunt; ita tamen, vt in potentia

tentia sit ad vtrumque: ergo implicat contradictionem crescere, vel maius fieri, nisi mutatis dimensionibus de minoribus in maiores: mutatio verò circa dimensiones duobus tantũ modis fieri potest, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem, aut quia eadẽ materia, vel corpus sub eadem prorsus quantitate manens suscipit maiores dimẽsiones; additio verò quantitatis nulla fit, vt supponimus: ergo solũ potest fieri mutatio circa dimensiones, ita vt maiores suscipiat idem corpus sine vlla additione: hoc autem est impossibile sine rarefactione: ergo repugnat tale corpus fieri maius sine illa. Probatur minor, quia proprius, atq; formalis effectus raritatis est, rarum corpus efficere, sicut albedinis, efficere illud albũ; sed rarum corpus definitur ab Aristotele, *Quod maiores dimẽsiones suscipiat sub eadem materia & quantitate* 4. lib. Phys. text. 84. ergo repugnat maiores dimensiones suscipere, nisi per rarefactionem, & ex consequẽti maius fieri sine illa.

Pro solutione argumentorum no-
164 tandum est, quod tota difficultas huius quæstionis consistit in hoc an per solam raritatem, vel densitatem, aut per solam rarefactionẽ, aut condensationem fieri possit, vt partes corporis sine discontinuatione magis separentur inter sese, & vt idẽ corpus sub eisdem dimensionibus maiorẽ habeat, vel minorẽ multitudinem partium, vel etiã possit fieri sine his qualitatibus: nã si solum per has qualitates fieri possit, contradictionẽ implicabit, quòd corpus paruum, cui nihil additur, vel detrahitur, fiat magnũ, vel magnũ paruũ, nisi per rarefactionem, vel condensationem. Probatur euidenter consequẽtia, quia corpus paruum, cui nihil additur, nõ potest habere maiores dimensiones, vel minores, nec esse occupatiuũ maioris, vel minoris loci, nisi partes eius magis inter se separarentur, vel coniungãtur, & sub eisdẽ dimensionibus maior, vel minor multitudo earũ contineatur: ergo nec potest fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruũ sine his. Si verò possint magis separari partes, vel coniungi, & maior multitudo earum, aut minor sub eisdem dimensionibus contineri sine his qualitatibus, etiam poterit sine eis fieri magnum, vel paruũ per potentiã Dei absolutam. Et prima opinio tenet, sine his qualitatibus fieri posse, nostra verò omnino negat; quia licet non sit effectus formalis raritatis maior separatio partium, vel minor multitudo earum sub eisdem dimẽsionibus; sed effectus formalis sit, sic esse affectum corpus, vt maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia, & quantitate; simul tamen, ac necessariò connotantur illa, & ideò nec esse, nec intelligi potest sine illis, sicut effectus formalis albedinis non potest intelligi sine corpore. Ideò omnino negandum est, quod possint partes separari inter sese sine discontinuatione; vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus contineri, nisi media raritate, & consequenter quòd possit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Ad primum argumentum Duran 165
di, concessa maiori, distinguenda est minor, quòd maiores dimensiones accipere corpus necessario sit effectus quantitatis; nam vel est effectus maioris quantitatis, vt patet in corpore, quod augetur, vel eiusdem tali modo dispositæ, videlicet per raritatẽ, cuius proprius effectus

formalis est, sic disponere corpus, vt per eamdem quantitatem maiores dimensiones habeat; quid sit autem habere, vel accipere maiores dimensiones, profectò non est aliud, quàm esse occupatiuum maioris loci, vel ei deberi maiorem extensionem in ordine ad spatium, & maiorem præsentiam localem. Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem distinctam realiter à maioribus dimẽsionibus, etiam est concedendum, sed negandum id, quod infertur, nempe posse separari per potentiam Dei absolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquisitionem maiorum dimensionum; quia licèt maiores dimensiones distinguãtur à rarefactione realiter, non tamẽ sicut vna res ab alia, sed sicut modus à re: & ideò distinctione reali modali, quàm solent vocare ex natura rei; nam maiores dimensiones sunt modi eiusdem quantitatis rarefactæ, & proptereà cõparantur, sicut ad quantitatem, sic etiam ad raritatem (ratione cuius, vt formæ sic afficientis quãtitatem ei cõueniunt, vel eam sequũtur) tamquam modi; repugnat verò modum separari à re, quam modificat; cum intrinseca ratio eius sit actu modificare. Et exemplum adducere possumus in materia valde simili: nã maiorem quantitatem acquisitã per nutritionem sequitur extensio corporis ad maiorem locum, & motus localis extensionis sequitur motum augmentationis; & etiam extensio ipsa ad maiorem locum distinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per quẽ acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat prorsus dari in rerum natura talem extensionem, & talem motum localem, sine maiori quantitate, & sine augmentatione, quã sequitur; quia maior illa extensio modus est maioris quantitatis, & talis motus ad maiorem extensionem localem modus augmentationis, qui non possunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei absolutam sine maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutatione augmentationis, per quam acquiri debet.

Itaque in rarefactione quatuor reperiuntur. Primum est, alteratio ipsa per se primo terminata ad raritatẽ, & hæc est rarefactio; secundum, maior moles, aut magnitudo, vel maiores dimensiones corporis, quas raritate affectum acquirit; & hæc explicãtur, & intelliguntur per hoc, quòd eadẽ quantitas raritate affecta est occupatiua maioris loci, vel spatij. Tertiũ, maior separatio partium inter sese sine discontinuatione, & simul minor multitudo partium, vel materiæ sub maioribus dimẽsionibus; & hoc tertium, tamquam materiale necessariò concurrens ad secundum cõnotatur per illud, sicut corpus cõnotatur per hoc nomen album. Postremum, maior extensio actualis ad locum, vel maior præsentia localis; & ex his quatuor, primum non potest vllo modo separari à secundo; quia rarefactio non potest dari sine suo termino per se, qui est raritas, nec raritas potest intelligi in corpore sine ordine ad maiores dimensiones eius, nec maiores dimensiones in corpore, cui nulla sit additio sine ordine ad raritatem se afficiẽtem; nec etiam duo hæc possunt separari à tertio; quia licèt materiale sit respectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis separatæ sint inter se, atque etiam quòd corpus ipsum rarefactum minorem habeat multitudinem partium sub eisdem dimensionibus; connotantur tamen nomine concreto rarefacti, sicut corpus conno- 166

connotatur nomine albi, quod satis est, vt repugnet esse sine illo. Tria verò priora nō implicat contradictionem separari à quarto; quia non solum sunt res distinctæ, atque etiam natura priores, vt statim explicabitur, sed nec habent essentialem depēdentiam ab eo.

167 An verò pro his quatuor ponendi sint quatuor motus realiter distincti, nō est certum inter authores, sed quidam ex his, qui dicūt, rarefactionem non esse aliud, quàm motum localem, per quem acquiritur maior præsentia localis, vnum tantùm motum ponunt in tota rarefactione, putantes extensionem localem, & præsentiam localē non distingui, & ideò non terminare diuersos motus, nec dari præter has qualitatem, vel quid aliud acquisitū. Alij verò eas distinguunt, & ideò duplicem motum ponunt; primum terminatum ad quātitatem, quia putant extensionem esse aliam speciem quantitatis distinctā ab his, quæ enumerauit Aristoteles, quamuis sub eis contētam, nec dari raritatem, quæ sit qualitas, vel quid aliud acquisitum. Conimbricenses verò tres motus distingunt in rarefactione, primum terminatum per se ad raritatem, quæ est qualitas, & hūc vocant alterationem: secundum terminatum per se ad maiorem extensionem partium inter sese, quam vocant maiorem magnitudinem, aut maiorem mollem; & iste est motus per se terminatus ad quantitatem præexistentem sub nouo modo. Tertium, terminatum per se ad maiorē extensionem localem, vel maiorem præsentiam, quæ idem sunt, & hunc vocant motum localem.

168 Nostra verò sententia tria asserit. Primum est, rarefactionem solū supponere pro alteratione per se terminata ad qualitatem, quæ est raritas iam explicata: & ideò impertinens esse, quòd præter illam ponantur alij motus, vel non. Secundum, præter alterationem ponendum esse motū localem maioris extensionis eā naturaliter consequentem, & omnino similem ei, qui consequitur augmentationem, & hunc motum per se terminari ad vbi, nec esse distinctum pro extensione locali, & pro locali præsentia, sed eumdem. Quod probo hac ratione. Motus localis terminatur per se ad prædicamentum vbi, vt docet expressè Arist. 5. lib. Phys. cap. 2. sed vbi non dicit nudum respectū præsentiæ ad spatium, alioqui non posset per se terminare motum: nam ad relationem non datur per se motus. Præterea non distingueretur prædicamentum vbi à prædicamento relationis: ergo præter respectum dicit aliquam entitatem realem absolutam, videlicet talem modum se habendi in spatio vero, aut imaginario; sed modus iste absolutus corporis in spatio non potest esse aliud, quàm extensio eiusdem corporis in eo, quia nō est excogitabilis alia entitas realis absoluta: ergo integra, & completa ratio prædicamenti, vbi, motum per se terminantis ex vtroq; integratur, atque completur, nempe ex modo extensionis localis, & respectu præsentiæ ad spatium: quæ rationes licet aliquo modo distinctę sint, tamquam absoluta & respectiua, hęc tamen intrinseca est illi, & in ea includitur, quia non est intelligibilis extensio corporis in spatio sine respectu præsentiæ ad illud, non ergo distinguuntur duæ istæ rationes ex æquo, sed solum distinctione includētis, & inclusi, & ideo respectus præsentiæ inclusus intrinsice in extensione complet rationem prædica-

menti vbi terminantis per se motũ
169 localem. Sed nec benè procedunt alij, qui sic distingunt extensionem localem à præsentia, vt velint posse separari inter se, quia dicunt, corpus per totum spatium motum semper habere eamdem extensionem localem, quia semper est eadem quantitas eius, ratione cuius dicitur præsens spatio; sed non semper habere eamdẽ præsentiam, sed diuersam secundum diuersas partes spatij, quibus præsens efficitur per motũ. Hoc tamen efficaciter probatur falsum in motu locali consequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali cõsequente augmentationem: nam sicut corpus rarefit, & augetur successiuè, ita acquirit successiuè maiorem extẽsionem localem, cum qua euidens est, non posse permanere minorem, quam habebat prius, alioqui adderetur quasi fragmentum extensionis pro noua magnitudine, vel quantitate acquisita, & noua pars loci, vel spatij, quæ falsa sunt; nam sicut corpus rarefactum, & auctum, nouum, atq; distinctum locum totalem occupat, destructo priori, ita nouam, atq; distinctã acquirit extensionẽ sibi adæquatam, sicut nouam, & adæquatã præsentiam, corruptis prioribus, licet vtraq; sit partialis comparata ad eam, quã successiuè acquirit corpus in toto spatio, cum necesse sit, terminum motus localis completum, à quo specificatur, diuisibilem esse in infinitas partes proportionales, & in partes aliquotas finitas, sicut motum ipsum; & in motu locali propter specialem eius rationem necesse est singulas partes termini desinere aduenientibus nouis, sicut desinunt singulæ partes motus.

170 Tertiũ, quod asserit nostra sententia, est probabile esse, quòd in rarefactione præter alterationem, & motũ localem maioris extensionis cũ consequentem ponendus sit alius, qui per se terminetur ad maiores dimensiones, vel maiorem extẽsionem accidentalem partium corporis inter sese, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut mollem accidentalẽ. Ita sentiunt Conimbricẽses, & probatur hac ratione. Maior hæc extensio, vel maior magnitudo accidentalis, quam acquirit corpus per rarefactionem, est modus realis eiusdem quantitatis rarefactæ nouus, atq; distinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri possit, & amitti illa permanente, est etiam distinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionẽ: ergo petit distinctum fieri, & per se, successiuum, cum habeat propriam, & positiuam latitudinem, sicut quãtitas rarefacta, quam sequitur: ergo petit distinctum motum. Probatur consequentia, quia fieri per se successiuum, motus est. Ad secundũ argumentum eiusdem opinionis concedenda est maior, quòd possit Deus producere in materia, quidquid est, in potentia naturali, vel obedientiali eius, sed minor distinguẽda, quòd recipere maiores dimensiones sit in potẽtia materiæ; nõ est enim in potẽtia eius immediatè, sed media quãtitate, à qua proximè proueniũt extensio, magnitudo, maior extẽsio, & maior magnitudo, vel maiores dimẽsiones; à quãtitate verò ita proueniũt, vt vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita solum per hæc media possunt à Deo produci ex potentia totius substantiæ corporeæ, in qua recipitur quantitas, tamquã in proximo subiecto, & ex potentia materiæ tãquam ex radice, & nõ immediatè in cõsensu, in quo existimat produci posse

posse prima sententia, sicut nec esse album potest Deus producere in corpore, nisi media albedine, vt iã fuit expositum.

171 Ad tertium neganda est etiam minor, quòd partes corporis non rarefacti possint sine discontinuatione magis separari inter sese: & dũ dicitur, posse vnũ corpus per diuinã potentiã separari ab vno loco, & poni in altero, nõ relicto primo, sed ita vt simul sit in vtroq; concedendum est, sed negãdũ, quod infertur, videlicet, posse vnam partẽ eiusdem corporis non rarefacti sine discontinuatione magis separari ab alia, ac prius erat; quia maior separatio partium corporis includitur in esse rari, vel rarefacti quod est effectus formalis raritatis, tamquã materiale connotatum per illum, sicut corpus includitur in esse albi, quod est effectus formalis albedinis; vnde sicut implicat contradictionem, dari corpus vt materiale connotatum per concretum albi, quin afficiatur albedine, ita repugnat dari corpus habens partes magis separatas inter sese, quin afficiatur raritate. Quod probare possumus experientia, si accipiamus corpus densum, & excogitemus partes eius magis inter sese disiungi, vel separari: nam vel separantur permanentes in eadem densitate, vel amittentes illam; & prior separatio non est intelligibilis sine discõtinuatione, nec secunda sine raritate: quia necesse est, vt corpus habens partes ita disiunctas minorem multitudinem partium contineat sub maioribus dimensionibus, quod est rarum esse, vel rarefactum, vt superius probauimus; & ideò repugnat, talem separationem partium fieri sine discontinuatione, nisi per rarefactionem.

CAPVT VI.

Textus Aristotelis.

Voniam autẽ oportet primũ de materia, & de vocatis elementis dicere, &c.

Textus expositio.

INtentũ Aristot. in hoc cap. 6. est explicare an necessarius sit cõtactus inter agẽs, & passum. Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit necessitatẽ agẽdi de cõtactu corporũ, in posteriori explicat tres modos, quibus possunt corpora se tãgere; & docet, quo ex his modis sumatur impræsentiarum contactus. I

Ad primam partẽ capitis accedẽs, Arist ait, agendum sibi esse in sequẽtibus de elementis, & natura eorum, atque etiam de modo, quo inter sese admiscẽtur ad componendũ mixta; & cum certũ sit, per mutuam actionem, & passionẽ admisceri, agendũ sibi esse de mutua actione, & passione, quam inter sese exercent. Et tandem, cũ ad hanc mutuam actionem, & passionem exercendã necessarius sit contactus, de contactu agendum esse, prius quàm ad alia explicanda procedatur. Tribus modis sumitur contactus; primo modo illa dicũtur se tangere, quæ cum diuersas magnitudines habeant, atq; diuersum situm, eorũ extrema simul sunt. Exẽplum assignare possumus in quibuscumque corporibus, inter quæ non mediat aliud, & talis contactus non est propriè Physicus, sed etiam conuenit corporibus Mathematico modo consideratis, & propterea potest vocari Mathematicus, vt si consi-

sideremus duas quantitates immediatas, non consideratis substantijs, in quibus sunt, dicemus se tangere, quia conuenit eis esse in loco, & habere distinctum situm, atque etiam extrema sunt simul, & hoc modo sumpsit Aristot. contactum 5. lib. Physic.

2 Secundo modo dicuntur aliqua se tangere, quæ cum distincta loca naturalia habeant, & mutuo sint actiua, & passiua, eorum extrema simul sunt, vt aër, & aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis existentia, & contactus iste conuenit corporibus sub consideratione Physica acceptis, & ideò non est communis Mathematicis, nec Mathematicus vocatur, sed propriè Physicus. Quod ex conditionibus, per quas explicatur, manifestum est: nam prima asserit, ea, quæ se tangunt, habere distincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus distinguuntur, quia iste solum dicit vltimam superficiem circumscribentem; naturalis verò præter hanc addit qualitatem conseruatiuam locati, vt locus aquæ frigiditatem, aut humiditatẽ. Secunda vero dicit esse mutuo actiua, & passiua, Mathematica autem corpora, vt talia nihil de actione, & passione dicunt. Tertio modo sumitur contactus cõmunissimè, & ideo impropriè, prout conuenit cuicumq; mouenti, quod vt explicet Aristoteles, duo adnotat. Primum, quòd sicut ea, quæ mouent alia, quędam ita mouent, vt non moueantur (& ita se habent intelligentiæ mouentes corpora cælestia, à quibus non mouentur) alia mouent simul, & mouentur ab alijs, vt primum mobile mouet corpora cœlestia inferiora, & simul mouetur à sua intelligẽtia. Ita se habent agentia, nam quædam ita agẽt, vt simul patiantur ab his, circa quæ agunt, vt ignis agens in aqua repatitur ab ea: alia vero agunt, sed non patiuntur, vt corpora cœlestia circa hęc inferiora, à quibus non patiuntur.

Secũdum, quod adnotat, est, agẽs, & mouens se habere tamquam superius, & inferius, nam quidquid agit, mouere dicitur, non tamen omne, quod mouet, dicitur agere: nam sicut pati proprissimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente, sed solum de eo, quod per receptionem disponitur ad corruptionem; ita agere proprissimè acceptum non significat quomodocumque mouere, sed per impressionem qualitatis disponentis ad corruptionem, quod est mouere alterãdo; sic autem speciali, & proprissimo modo sumitur agere in hac parte, quia consideratur in ordine ad mixtionem elemẽtorum, & ita sumptum constat minus vniuersale esse, quàm mouere, quia hoc de mouente localiter, & quouis alio genere motus dicitur. His suppositis asserit, tertiam acceptionem contactus cõmunissimam esse, & ideo nimis impropriam, secundum quam omne mouens dicitur tangere motum, quomodocumque illud moueat, vt is, qui dolore nos afficit, dicitur nos tãgere, licèt nos eum non tangamus, & corpora cœlestia dũ inferiora mouent, ea dicuntur tangere, licèt ab his non tangantur. Vnde fit, tactum secundum primas duas acceptiones, Mathematicam, & Physicam, reciprocum semper esse, ita vt quod tangit aliud, necesse etiam sit ab eo tangi. Secundum vltimam verò nõ necessario est reciprocus, sed potest se tenere ex parte vnius tãtum, & ideò valde improprius est. In præsenti autem capite solum sumitur in secunda acceptione, atq; proprissima, quæ respe- 3

respectu aliarum inferior est, & ideo vtramque includit, sed à neutra includitur. Quinto autem lib. Phys. desumitur ab Aristotele in secũda acceptione simpliciter propria.

QVÆSTIO I.

Vtrùm agens naturale possit agere in passum distans nihil agẽdo in medium.

4 NOn quærimus modò, an agens naturale posſit agere in rẽ absentem, vel distantem à se, vel solum in præsentem; iam enim hoc disputauimus 7. lib. Phys. c. 2. nõ solum secundum potentiam naturalem, sed etiam secundũ absolutam Dei; sed solum quærimus, an posſit agere in rẽ præsentem, hoc est contentam intra propriam spheram actiuitatis sine contactu, vel necesse sit eã tangere, vt docet Arist. c. præsenti. Vt autem intelligatur quæstio, distingui debet duplex cõtactus, formalis, & virtualis. Formalis dicitur ille, quo se tangunt duo corpora contigua, quorũ vltima sunt simul, de quo egit Arist. 5. lib. Phys. Contactus iste reperitur inter aërẽ, & aquam in suis spherls existentes. Alter est cõtactus virtualis, quo vnũ tangit alterũ, nõ per se, sed per suam virtutẽ; ita vt inter passum, & virtutẽ agentis nullum detur medium; & contactus iste non solũ reperitur inter agentia spiritualia, & corporea, vt inter Angelum, & corpus, quod mouet, sed etiã inter corpora ipsa: nã Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere, nõ quidẽ tactu formali, cũ nõ sit corpus eis cõtiguũ, sed valde distans, tangit verò ea per virtutem à se diffusam ab eis non distantem: sed in contactu isto virtuali inter corpora reperto etiam reperitur formalis, non eiusdem corporis, cui conuenit primus, sed alterius, per quod eamdem virtutem diffundit, vt in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eã tangere media luce diffusa per aërem vsque ad aquam ipsam, sed non posset eam hoc modo tangere, nisi aër ipse, in quo recipitur virtus, & per quem exercetur actio, eam tangeret contactu formali. Quærimus ergo, an necesse sit agens naturale vno, vel alio modo tangere passum intra spheram suæ actiuitatis cõstitutum, vt in illud agat, vel agere posſit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediato, quod per se operatur, & non de remoto, de quo nulla potest esse difficultas; & si contactus sit necessarius, non poterit agens naturale agere in distans, non agendo in medium: si verò posſit agere sine vllo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Potest autẽ quæstio hæc in duplici sensu agitari, naturaliter, & secundũ potentiam Dei absolutam.

Et primò disputabitur à nobis in primo sensu, deinde aliquid dicemus de secundo.

His suppositis, certum est primò, contactum non requiri tamquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in se existẽtes operantur, tamquam per rationes formales agendi, vt ignis per calorem: contactus verò quicumq; nõ est virtus, vel forma agentis, sed solum in simultate agentis, & passi consistit: ergo non potest esse ratio agendi, sed solum potest esse condi- 5

 tio:

tio: inquirimus verò, an sit conditio necessaria, sine qua agens nō possit agere.

Secundò, certum est, per contactū non solum intelligi immediationem duorum corporum discōtinuorum: quia euidens est, vnam partem eiusdem corporis agere in alteram sibi continuam non habentem eamdem formam, sed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, vt si vna pars ligni calefacta calefaciat aliam sibi continuam frigidam, sed intelligitur quæcumque immediatio, vel propinquitas agentis, & passi, siue continua sint, vel contigua.

6 Tertiò etiam videtur certum de agente partiali, quòd possit agere in distans, nihil agendo in medium, si medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipsum. Constat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, sed superficiales tantum, & nihilominus immediatè agunt omnes circa illud. Non est enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in isto casu non agere immediatè, sed per partes proximas, quibus suam virtutem imprimunt, & per illas transmittunt ad passum: nam cum omnes partes ignis habeant summum calorem, impossibile est, proximiores recipere calorem ab alijs, vel has eis imprimere eumdem calorem. Sed nec verum est, immo planè ridiculum, quod voluerunt alij, nempe solum agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extremæ superficies eius, reliquum verò corpus sicut per se nō tangit passum, ita per se non agere, hoc enim contrarium est euidenti experientiæ, quia si solum ageret ignis per extremas superficies, solum posset imprimere indiuisibilem caloris; & si solum ageret per quandam partem indeterminatam minorem, atque maiorem in infinitum, non posset habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: pręterquam, quòd cum passum sit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agente, determinatum quoque esse debet agens, & non sola quædam indeterminata pars. Veritas igitur est, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes æquè etiam immediatè operari, quia virtus operatiua completa, atque totalis eius, per quam operatur, vna est ex omnibus partibus æquè immediatè composita, & ideò sicut omnes concurrunt immediate ad illam componendam, ita concurrunt immediatè ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuisibilia fiat contactus. Euidens est ergo, de agente partiali posse agere in distans aliquando, nihil agendo in medium; propterea solum procedit quæstio de agente totali, & immediato, an possit agere in distās, nihil operando in medium.

Et prima opinio tenet, posse aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactū esse semper necessarium. Ita Auicen. in lib. de anima sect. 4. c. 4. cū Hypocrate, quē refert Alexan. 1. lib. Metaph. com. 18. Gab. in 1. d. 37. q. 1. ar. 3. Ocham. Basolius, Mayronius, & Liquetus ibidem, & Priscianus Lidius apud Theophilum 2. lib. de anima text. 37. Pro hac etiā sententia citatur Scotus in 1. distin. 37. q. vnica, quo loco agit de præsentia agentis necessariò requisita ad agendum, sed de agentibus naturalibus, & corporeis, expressè tenet, non posse naturaliter agere in distans, ni- 7

si

si agendo in medium, præsertim in solut. ad argum. quamuis de agentibus superioris ordinis dicat non implicare contradictionem, quod operentur, vbi non existunt per se, nec per propriam virtutem.

Probatur hæc sententia multis experientijs, vt de magnete attrahente ad se ferrum distans, nihil agendo in aëre, vel in alijs corporibus in eo existentibus: de pisce stupore quodam afficiente brachium piscatoris, nihil in arundine media operante, de animalibus, quæ solo intuitu oculorum nociuam qualitatem alijs imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, super quam si oleum infuderis, calefit, immo feruescit oleum, integra perseuerante charta; & de lebete pleno aqua, & super ignem posito, cuius fundus friget aqua feruescente; atque etiam de phantasia, vel imaginatione mouente appetitum sensitiuum, à quo valde distat, cum sit in cerebro, appetitus verò in corde, & nihil agendo in intermedias partes corporis, & pluribus alijs, quas libenter omitto, quia eadem est difficultas in omnibus; nam eiusmodi agentia, & similia agunt circa corpus distans nihil operando in medium, vel si aliquid operantur, non necessarium, sed omnino impertinens respectu operationis in distans: quare non minus possent circa illud operari, etiamsi nihil operarentur circa medium; ex quibus sequitur, posse agens naturale operari in distans, nihil prorsus operando circa medium.

Secundò probatur in quibuscumque agentibus naturalibus, in quibus assignatur determinata sphera actiuitatis, intra quam operari possunt, & non extra illam. Quo supposito sic arguunt: ignis operatur intra totam suam spheram actiuitatis: ergo vel operatur per se immediatè, tam in remotas, quàm in proximas partes, vel solum in has operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc est, medio effectu producto circa proximas; & si primum dicatur, sequitur operari in distans, quod non tangit. Probatur consequentia, quia vltima superficies ignis non se extendit ad totam spheram; ergo nec potest eam per se tangere, cum tamen per se immediatè operetur in totam: si verò dicatur secundum, sequitur posse agere vltra suam spheram. Probatur consequentia, quia sicut potest agere in secundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem sibi proximiorem, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa secundam medietatem in aliam tertiam, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & sic in infinitum: quare non habebit determinatam spheram, sed infinitam. Vnde sequitur, quod vel agens naturale possit agere in distans: non agendo in medium, vel quod non habet spheram actiuitatis determinatam sed actio eius ad infinitam distantiã possit se extendere. Tertiò, quia agentia spiritualia possunt naturaliter operari in remotũ, nihil operando in medium, vt Angelus potest mouere corpus à se remotũ, & vnus alloquitur alterum quomodocũq; à se distantẽ, sicut nos alloquimur eos in cœlo existentes: ergo concedendũ est idem posse agẽtia naturalia corporea, quorũ virtus ad aliquã distantiã potest se extendere. Secunda opinio negat, agens naturale posse agere in distans, quia agat in medium aliqua actio-

actione reali, vt in principio quæstionis explicatum est, & ideò necessarium omnino esse, quod tangat passum tactu formali, vel virtuali per virtutem diffusam per medium. Ita expresse Arist. cap. præsenti, & 7. libro Physic. cap. 2. D. Thom. 1. part. q. 8. art. 1. & ibidem Caiet. 3. contra gent. cap. 68. & ibidem Ferra. comment. 7. lib. Phys. commen. 2. Albert. Mag. 7. lib. Phys. tract. 1. c. 4. Ægid. ibid. c. 2. & Sotus q. 1. Capreol. in 1. d. 37. q. vnica, Durand. & Argent. q. 1. & cum his omnes recentiores. Quæ sententia non solum est probabilior,
9 sed vera, & tenenda. Quam probat Arist. in 1. loco experimentali inductione in omni genere motus, tam augmentationis, quã alterationis: nã in omnibus experimur agentia naturalia non agere in passum, nisi tangendo illud, & ideò nec in distans, nisi agendo in medium. Sed potest aliquis respondere, experientiam hãc solum esse veram in effectibus sensibilibus frequenter productis, præter quos sunt particulares alij, & quasi extraordinarij, qui referuntur in secundo argumento primæ opinionis, & producuntur in passum distãs sine actione in medio, in quibus non probatur efficaciter per talem inductionem, quod semper sit necessarium agens tangere passum, licèt probetur necessarium esse frequenter: ideò vniuersaliter probandũ est, ita esse necessarium, vt numquã cõtingat oppositum.

Sed non benè probatur à quibusdam ex eo, quòd sicut corpus nõ potest trãsire de extremo ad extremũ, nisi per locum medium, ita neque actio eius: quare necesse est, vt per totum medium diffundatur vsque ad extremum corpus, cui imprimenda est. Hæc, inquam, ratio non est sufficiens, quia diuersa est consideratio de transitu corporis, & actionis; nam idem numero corpus transit de extremo ad extremum per medium; sed non eadem actio numero: cum non possit idem numero accidens de vno subiecto transire ad aliud: ergo non benè infertur ex actione, quòd non possit ad extremum peruenire, nisi per medium, cũ nec per medium peruenire possit.

Minus etiam benè probatur ab a- 10
lijs ex limitatione agentis, vel virtutis eius, ex qua colligunt indigere cõtactu, vel approximatione ad passum, sine qua non potest agere in illud: & quòd si possit agere ad aliquã distantiam, non agendo in medium, posset ad quamlibet, etiã infinitam: quod est absurdũ. Nam primò ex hac limitatione agentis solum videtur colligi, quòd limitatã spheram actiuitatis habeat, ita vt ad tantam distantiam, & non ad maiorem possit actionem suam extendere: quod verò ad quamlibet possit, non probatur, quia maior virtus requiritur ad agendum ad maiorem distantiam, quàm ad minorem, non certè propter actionem in medium, ita vt in vincenda resistentia medij videatur laborare virtus agentis, & ideò magis, si maior sit distantia medij: nam hoc euidenter probatur falsum in agentibus non habentibus contrarium, vt in luminoso, quod patet non laborare in vincenda resistentia medij (quæ nulla est) & nihilominus habet limitatam spheram, ad quam potest propriam actionem extendere, & non vltra: & ideò non sequitur, quòd possit agere ad quamcumq; distãtiam: eadem ergo ratione nõ sequitur, quòd si agens possit agere in distans, non agendo in medium, possit agere ad quam-

quamlibet distantiam. Probatur cõsequētia, quia seclusa resistentia, vel difficultate medij, sola distantia determinat virtutem agendi, ita vt ad tantam distantiam, necessaria sit tāta virtus, & minor nō sufficiat, quare si finita sit, non poterit extendere actionem ad infinitam distantiam, etiam non agendo in medium: nam per actionem in medium nec hebetatur, nec defatigatur virtus agētis: ergo impertinens est, quòd agat in medium, vel non ad extendendam propriam actionem ad maiorē, vel minorem distantiam, sed hoc solum prouenit ex maiori, vel minori limitatione virtutis, ex qua solum poterit probari, quod magis, vel minus limitatam spheram habeat, & consequenter ex eo, quòd sit limitata, solum probabitur, quod ad tantā distātiam agere possit, siue in medium agat, vel non; & nullo modo, quod nō possit agere in distans, non agendo in medium.

11 Secundò, quia vt inferius ostendetur, non solum de agente finito probatur, quòd agere non possit in distans non agendo in medium, sed etiam de agente infinito: ergo quòd non possit agens finitum sic agere, sed necessariò debeat tāgere passum, non benè probatur ex eius limitatione. Sed nec tandem probatur efficaciter ex modo agendi corporei agentis vniformiter difformiter, hoc est, prius, & fortius in partem propinquiorem passi, quàm in remotiorem, ex hoc enim ita arguunt nonnulli. Agens naturale fortius agit in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem: ergo signum est, quòd non possit agere, nisi approximatum passo. Probatur consequentia, quia si non requirit approximationem, eodem modo aget in rem, vel partem magis, vel minus distantem Hoc autem argumentū non probat sufficiēter intentum, quia cum maior virtus requiratur ad agendum ad maiorem distantiam, quàm ad minorem, siue in medium agatur, vel non, vt probauimus, etiam si agens non operetur in mediū, fortius aget in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem, propter minorem distantiam, quam habet respectu illius. Alia igitur via probanda est communis sententia, quam sequimur.

Probatur autem primò hoc argumēto, vna ex potissimis rationibus, propter quam natura non permittit vacuum inter vnum, & alterum elementum, ex quibus componitur mūdus, ea est, ne impediatur influxus, quem inferiora recipiunt à superioribus, quia per medium vacuum nō potest naturaliter deriuari, vt docet expressè Arist. 1. lib. Metheorum in princ. illis verbis. *Est autem ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus lationibus, vt omnis ipsius virtus inde gubernetur*. Et cum eo tota schola Philosophica. Ex quo duo sequuntur euidenter. Primum, quòd agens naturale non posset agere in distans, si medium esset vacuū, cuius tota ratio est, quia virtus agentis non potest per medium vacuum naturaliter deriuari ad passum propter incapacitatem medij vacui. Secundò sequitur, non posse naturaliter agēs agere in passum distans, nisi eius virtus deriuetur ad illud per medium. Probatur consequētia, quia si hoc non esset necessarium, nec vacuum inter mediū impediret actionem superiorum corporum in inferiora, vt per se est manifestum; sed non potest naturaliter deriuari per medium, nisi media actione eiusdē agentis in ipsum; ergo nec poterit 12

agens operari in distans, non operãdo in medium.

13 Secundò, quia euidenti experientia notum est, quòd si inter agens & passum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in passum, impeditur omnino actio eiusdem agentis circa ipsum, vt si inter luminosum, & aërem ponatur corpus opacum impeditur illuminatio eius; sed non impediretur, si non esset necessarium deriuari virtutem per medium, vt perueniret ad extremum, sed posset agens operari in distans, non operando in medium: ergo omnino necessarium est, & ex cõsequenti naturaliter impossibile, quod agens operetur in distans, non operando in medium. Vt autem hęc veritas melius intelligatur, & facilius solui possint argumẽta opposita, explicandum est, quo pacto deriuari debeat virtus agentis per medium ad extremum, vt circa illud agere possit. Dicimus autem necessarium esse, vt eadem virtus, per quam agens operatur, deriuetur per totum mediũ, & omnes partes eius, non quidem secundum eumdem effectum, nec secundum eamdem actionem numericam, vel specificam, sed secundum eumdem, vel diuersum effectum iuxta capacitatem, & dispositionem diuersarum partiũ eiusdem medij, ita vt si totum medium capax sit eiusdẽ virtutis, eiusdemque effectus eius, eadem virtus, & per eamdem actionem, & secundum eumdem effectũ deriuari debeat vsque ad passum; si autem non sit capax eiusdem virtutis, sed alicuius effectus eius, satis erit secundum eumdem effectum deriuari. Quod hoc exemplo fit ma-

14 nifestum. Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucẽ, cuius capacia sunt corpora cœlestia intermedia, non tamen sunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò vsque ad terrã, non solum lucem recipere possunt, sed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis possunt generari mixta virtute eiusdem Solis, concurrẽtibus alijs causis; terra verò propter nimiam densitatẽ, & opacitatem non est capax lucis secundum profunditatem, sed solum secundum superficiem externam, est tamen capax caloris, quem media luce attingente superficiẽ terræ diffundit Sol vsque ad centrum eius, & per calorẽ sic diffusum producit in inferioribus partibus eiusd. elementi mineralia, nempe aurum, & argentum, concurrentibus ad eosdem effectus simul cum calore Solis cæteris influentijs cœlorum, & astrorum, & sic tangit Sol tactu Physico, ac virtuali quæcumque corpora, circa quæ operatur, per eamdem quidem virtutem secundum diuersos effectus, & actiones ab ea procedentes, & in toto medio receptas, iuxta capacitatem, & dispositionem diuersarum partium eius, quod requisitum est, & sufficiens, vt circa totam hanc spheram suæ actiuitatis vsque ad extrema eius agere possit.

Ex quibus sequitur non sufficere, vt agens operetur in extremam partem, vel corpus suæ sphere, à se distantem, quod agat in medio per aliam virtutem distinctam ab ea, per quam acturum est in extremum, vt Scotus existimat vbi supra, sed requiritur, vt per eamdem virtutem operetur in toto medio, quamuis non secundum eamdem actionẽ, vel effectum, sed iuxta capacitatem, aut dispositionẽ medij, vt explicatũ est.

Gratia exempli. Non sufficit, vt ignis 15
possit calefacere partem, vel corpus distans,

distans, quod agat in medio per siccitatem, quamuis siccitas esset dispositio requisita ad agendum per calorem, sed necesse est, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio est, quia agens per aliam qualitatem distinctam non est idem agens, sed diuersum, licet materialiter ratione identitatis subiecti sit vnum: ergo etiam si per vnam qualitatem operetur per medium, non dicetur virtus alterius qualitatis deriuari ad passum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in distans, licet per aliam distinctam operetur in medium: nã ex hoc non operabitur idem agens in medium, sed diuersum: & ita se habebit talis operatio respectu agentis per aliam qualitatem, ac si non esset: & ideò si ignis calefaceret terrã, non calefaciendo aërem, licet in hũc ageret per siccitatem, eodem modo diceretur agere in distans, nihil operando in medium, ac si non haberet siccitatem, nec per illam in medium ageret; requiritur ergo, vt per eumdem calorem agat in medium secundum se, vel secundum aliquem eius effectum.

16 Et ex his facilè respondetur ad primum argumentum sumptum ex diuersis experiẽtijs, de quibus egimus 7. lib. Phys. & ideò non est necessarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata sunt, sed vniuersaliter negandum est, aliquando contingere, quòd agens operetur in distans, non operando in medium, & etiam negandum est, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piscis ille stupore afficit brachiũ piscatoris, effundendo aliam qualitatẽ per arundinem, & chordam vsq; ad brachiũ, cuius capaces sunt, & à qua stupor procedit, quamuis in illis nõ habeat eumdem effectum stuporis propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmodum lux solis effusa per inferiora corpora cœlestia nõ habet effectum caloris, quem habet circa aërem, & aquam. Et eodem modo operantur animalia per qualitatem ab oculis eorum deriuatam, vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per medium effundũt quamuis non habeat eumdem effectum in medio corpore, quem habet in extremo, propter diuersam capacitatem, aut dispositionem vtriusque. Eodem etiam modo operatur magnes attrahendo ad se ferrum. Et pari ratione de magnete, & alijs philosophandum est.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vase adducit Arist. sect. 24. proble. quæst. 5 & 8. vbi fundum lebetis in principio nimis calidum esse docet, post verò feruescẽte aqua, non frigidum, sed minus calidum, vel temperatum, eo modo, quo balneæ in hyeme calidiores sunt, quàm in æstate.

Ex quo deduci potest, quòd ignis agat in aquam nihil agendo in medium, nempe in fundo lebetis, vel (quod idem est) intensius aliquando circa extremum agere, nempe circa aquam, non intendendo medium. 17 Rationem autem huius reddit, quia in principio calefactionis, dum aqua frigida est, totus calor, quem producit ignis, concluditur in fundo vasis, neque ascendere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ, sed dum aqua per alias partes vasis magis calefit, quasi permittitur respirare calor in fundo, velut etentus, & ascendere, magisque calefacere aquã, & per ascensum eius relinquitur idẽmet fundum lebetis minus calidum, vel magis temperatum, quàm prius.

Hoc

Hoc verò ſic eſt explicandum, & intelligendum, vt verum eſſe poſsit, non quidem ita, vt idem numero calor in fundo exiſtens aſcendat, & fundum deſerat: nã hoc impoſsibile eſt, cum non poſsit idem numero accidens trãſire ab vno ſubiecto in aliud, ſed per calorem incluſum, atque detentum in fundo vaſis intelligit Ariſtoteles vapores, & exhalationes calidas ab igne excitatas, & in poris eiuſdem fundi incluſas, quę non permittuntur aſcendere propter maximam denſitatem, quam habet aqua in principio frigida, & ideò in fundo permanentes magis calidũ ipſum efficiũt; ſed aqua iam calefacta per partes alias lebetis, & ſimul etiam rarefacta, aſcendere poſſunt calidæ illæ exhalationes fundi, quæ cũ leues ſint, ſua naturali inclinatione ſurſum tẽdunt; aſcendentes verò magis calefaciunt aquam, & deſerentes fundum, magis temperatum redditur. Accedit etiam alia cauſa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nã partes aquæ frigidiores ratione ſuæ dẽſitatis, & grauitatis, deſcendunt ad fundum lebetis, & ſuccedunt calidis exhalationibus poros eiuſdem lebetis deſerentibus, eoſque adimplẽtes minus calidum efficiunt fundũ. Accedit etiam, quòd dum iam aqua intenſius calefit prope fundum vaſis, propter raritatem, & leuitatem, quã acquirit ſimul cum calore intenſiori, aſcendit ſurſum; quia naturale eſt, vt grauiora ſint ſub leuioribus, & partes aquæ ſuperiores, ſicut frigidiores ſunt: quia magis diſtant ab igne, ita ſunt grauiores, ideò naturali inclinatione deſcendunt ad fundũ lebetis, ſicut calidiores aſcendunt, & ex hac parte magis infrigidatur: & ita numquam contingit, aquam fundũ vaſis tangentem eo eſſe calidiorem.

Nec ſequitur, vt contendebat argumentũ, ignem agere in diſtans non 18
agendo in medium, vel fortius agere in remotum, quàm in proximum, vt facilè conſtabit intelligenti doctrinã traditam. Quamuis aliquando admitti poſſet, quòd intenſiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem diſpoſitionem illius partis. Et hoc modo cõtingit aliquando aquam citius conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius, in qua aſsimilatur aëri, & iuuare etiam ſolet aër circumſtans nimis calidus. Et eodem prorſus modo reſpondendum eſt ad aliam experientiam de oleo ferueſcente ſuper papyrum, vel chartam, & ſimiles, quas breuitatis cauſa omittimus. Vltima verò de phantaſia mouente appetitũ ſenſitiuum à ſe diſtantem, difficultate caret, iuxta communem, & veram ſententiam tenentem, apprehenſionem finis, per quam ſenſus mouet appetitum ſenſitiuum, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficientis cauſæ ad actus harum potentiarum, ſed per modum finis, in quantum ſunt conditiones, per quas finalis cauſa propriam cauſalitatem exercet circa illas, & ideò non eſt neceſſarius contactus, vel approximatio eius, ſed ſatis eſt, quòd vtraque potentia ſit radicata in eadem anima, vt per naturalem ſimpathiam poſsit eam mouere, aut excitare ad operandum, ita vt dum per vnam potentiam anima percipit obiectum, per aliam illud appetat. Et in potentijs ſenſitiuis & intellectiua ſufficit naturalis ſubordinatio externarum cum internis, & omnium ſenſitiuarum cum intellectu, vt eadem anima per inferiores operetur

circa

circa superiores, & per vtrasque circa obiecta, quamuis actio externorum sensuum in internos, in qua videtur propria efficientia Physica interuenire, per medium fiat hoc modo, vt ab oculo, vel alio sensu ducatur species sensibiles per neruum vsque ad sensum internum, & ita in eo imprimāt alias similes eiusdē obiecti, per quas internus sensus operetur.

19 Ad secundum argumentum concedendum est illud, quod præsupponit, videlicet agentia naturalia determinatam habere spheram suę actiuitatis: illud verò, quod deinde inquirit, an intra spheram operetur agens immediatè per se in omnes partes, vel in proximas per se, & in remotas per proximas. Respondemus per se operari in omnes, diuersa tamen ratione: nā in proximas, quas per se tāgit tactu formali per se imprimendo eis effectum, in remotas verò per effectum, seu virtutē diffusam in proximas, non quidē ita vt sola hæc virtus diffusa operetur, sed etiam agens ipsum, quia virtus hæc dependet ex actuali concursu agentis, quod ex eo fit manifestū: quia si operaretur virtus illa in partibus existens sine tali concursu, & quasi separata omnino ab agēte parum posset efficere, videmus autem fortiorem habere actionem, & longè perfectiorem effectū, ac si ageret separata: talis ergo virtus vel effectus medium est, per quod in distantiores partes operatur agēs, sed cum sint omnes intra propriā spheram, absq; dubio operatur cum omnibus, & virtus eius ad quālibet deriuata operatur, vt actu coniuncta agenti, sicut riuulus decurrit semper, quia tota aqua & quælibet eius pars coniungitur fonti per quamdā continuationem. Et ideo neganda est vtraque consequentia. Prima quidem, quòd si agens operatur immediatè in omnes partes; ergo operabitur in remotiores sine contactu, cū non possit eas per se tangere, hęc inquā consequentia negāda est, vel distinguendum consequēs de tactu formali, aut virtuali; & licèt primo contactu eas non tangat, tangit secundo per virtutem diffusam à se per medium, & etiā interuenit contactus formalis partis medij proximè attingentis vltimam partem eiusdē medij, & agentis circa illam simul cum agente præcipuè actu concurrente cum sua virtute, per quam pars illa operatur, vt expositum est. Secunda etiam consequentia neganda est, videlicet, quòd si agens operetur in partes remotiores per proximas, sequatur, quod non sit determinata sphera virtutis eius, sed possit extēdi in infinitum: nam cum semper operetur actu agens cū omnibus partibus intra suam spheram contentis, per quas effundit propriā virtutem, & effectum, & cum idem agens sit finitum, non potest suā virtutem effundere hoc modo, nec per illam operari ad quālibet distantiā, sed ad certam, & limitatā. Argumentū verò probaret aliquid, si in partes magis distantes operarentur proximiores omnino separatę à concursu actuali agentis.

Ad vltimum negandum est antecedens, quòd agentia spiritualia, vt Angeli possint agere in distans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorū dicitur, respondeo, vnum Angelum non alloqui alterū per productionē alicuius speciei, vel conceptus in intellectu eius, sed per voluntariā ordinationē sui conceptus ad alterum: quo pacto certissimum est, nos alloqui Angelos, & ideò non est necessariū, quòd Angelus, qui loquitur, præsens sit al- 20

teri, quē alloquitur, sed ad quālibet distantiā potest fieri talis locutio, sicut nostra cum eis. Ita D. Tho. 1. p. q. 107. art. 4. Si verò dicatur, Angelum loquentem imprimere speciem aliquam, vel effectū realem in intellectu audientis, consequenter erit necessariò concedendum, quod nō possit alloqui vnus Angelus, nisi alterū sibi præsentē: quia virtus, vel locutio, non potest diffundi per mediū, sicut nec potest vnus Angelus dimouere alterū à proprio loco, nisi præsens sit illi, neq; aliquid aliud circa eū agere, nisi agendo in medium. Qui verò dicunt locutionē Angelorum eo modo fieri, vt Angelus, qui loquitur, producat in se aliqua signa, vel in cœlo, aut in aëre, per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenētur cōcedere, quod agat actione Physica in distans, quia impressiones istæ semper fierent circa corpus præsens, vt per se patet.

QVÆSTIO II.

An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in medium per potētiam Dei absolutā.

21 QVæstio hęc à nemine agitatur: nam licèt de instrumentis disputent plures ex recētioribus interpretibus Arist. 7. lib. Phys. cap. 2. an de potentia Dei absoluta possint eleuari ad agendū in rem distantē, vbi nec sunt præsentia per se, nec per suam virtutē, sed de secundis causis, an licèt nō possint naturaliter intra sphęram suæ actiuitatis agere in remotū, nisi agendo in mediū, per quod suam virtutem diffundant vsq; ad idē passum remotū, possint tamen virtute diuina ita agere, vt Sol in hæc inferiora corpora, nihil prorsus agēdo in intermedios cœlos, vel in visceribus terræ possit producere aurum, nihil agendo in aërē: hoc enim specialem habet difficultatem, atq; maiorem, quā de instrumentis: quia nemo dubitat, quin causæ secundæ agere debeant per propriā formā, & virtutē, vt Sol per lucē, & ignis per calorem; instrumēta verò non agunt per propriam virtutē, sed per eleuationem à principali agente: & licèt D. Tho. & qui eum sequuntur, teneat, necessarium esse, quòd aliquid efficiāt propria virtute, per quod disponantur ad eleuationē, & alio modo non posse eleuari. Plures tamen alij negant id esse necessariū, putantes sufficere potentiam obedientialem, quam habet quælibet creatura, vt assumatur à Deo tāquam instrumentū, vt eleuari possit, & assumi ad quemcumque effectū producendum, licèt nihil ex propria virtute efficiat; & ideo facilius defendūt isti, quòd instrumenta possint eleuari à Deo ad agendū in remotū, vbi nec præsentia sunt per se, nec per propriā virtutē, quā causæ secundæ, de quibus euidēs est, quòd per proprias formas, & virtutes agere debeant, & ideò quòd effectus non excedant virtutes earū, quantum ad substantiā, vel speciē, in quibus notū est, distingui ab instrumentis.

Prima opinio asserit, quòd licet naturaliter sit impossibile, agēs naturale agere in distās, nihil agēdo in medium, non tamē implicat contradictionē, & ideò fieri posse per potentiā Dei absolutam. Ita Scot in 1. d. 37. q. vnic. Palud. in 4. d. 1. q. 1. Vega lib. 7. in Conc. Trid. cap. 14 Caiet. 3. p. q. 13. ar. 2. Suarius ibidē disput. 31. sect. 6. Cardi. Bellarm. lib. 1. de sacram. in ge- 22

nere

nere cap. 11. & videtur idē sentire D. Tho. 3. p q. 13. ar. . & q. 56. ar. 1. ad 3. quibus locis asserit, humanitatē Christi fuisse instrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad nostram sanctificationē, & hoc non solum præsenti tēpore, & loco, sed secūdum quālibet distantiam locorum, & tēporū. Sed omnes isti authores, præter Scotū, videntur loqui de solis instrumentis, de quibus egimus 7. lib. Phys. & non de causis secundis, de quibus nūc agimus; esse autē diuersam rationē de vtrisq; ostendimus, & ideò Scotus tantū pro hac sentētia referri debet, & recentiores, qui eā sequuntur. Vt autē eam probet Scotus, supponit hoc fundamentū. Ex duplici capite prouenit, quod agēs naturale nō possit naturaliter agere in distans, quin aliquid operetur in medium. Primū caput est, quia solet cōiungi in eo duplex virtus, vel potētia agendi, quarū vna habet pro passo sibi proportionato corpus distans, & non mediū, alia verò corpus mediū, & non distās, & ideò non potest agere per vnam virtutē in distans, quin agat per alterā in medium, cuius exēplum assignat in Sole, in quo cōcurrit forma substantialis, & lux, & per illā operatur in distans, nēpe in visceribus terræ, aliquē effectum substantialem, vt aurū, ad quos effectus non potest lux concurrere, quia accidentia non possunt attingere productionem substantiæ, sed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, vt lumen, vel calorem.

23 Secundū caput est, imperfectio ipsius agētis, cuius virtus actiua principalis imperfecta est, & ideo non potest naturaliter agere per illam, nisi prius agat per aliā imperfectiorē, cuius effectus sit quasi dispositio respectu effectus principalis virtutis, vt ignis nō potest agere in passum per formā substantialē, quin prius agat per calorē illud alterādo: vnde prouenit, quòd nō possit agere per formā substātialē in distās, quin prius agat per calorē in mediū. Ex hoc fundamēto sic arguit. Illud, quod necessariū est, vt agēs operetur, si necessariū sit per se, nō poterit vllo modo sine eo agere, si verò ex accidēti aliquo, licèt sēper cōcurrente, nō implicabit cōtradictionem sine illo agere, saltem per diuinā potentiam: sed duo illa non sunt per se necessaria, vt agēs naturale operetur, nēpe concursus duarum formarū, aut potentiarū in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad disponendū passum: ergo poterūt tolli, vel suppleri à Deo, ita vt suspendat actionē vnius virtutis, aut potētię, & suppleat imperfectionē pręcipuę formæ per suū cōcursum, & ita illa agat in distās, nō agēdo in proximum, & hæc agat in passum etiā remotū, non disponendo mediū. Probatur minor, quia cū duæ illę virtutes, vel potētię in eodē agēte cōcurrentes diuersę cōditionis sint, nēpe vna substantialis, & alia accidētalis, nō possunt ita per se cōiungi in eodē agente, quin possit operari sine coniunctione earum: imperfectio verò præcipuæ formæ eiusdē agentis nō potest per se cōcurrere ad agendū, quia imperfectio nō ponit aliquid in agēte, sed potius tollit. Poterit igitur Deus tollere lucē à Sole, vel certè suspēdere actionē lucis in medio; & ita producet Sol in visceribus terræ substātiales effect' agēs per solā formā substantialē nihil agēdo in mediū, & non minus poterit suspendere actionē caloris, & producet ignis formā substantialē in lignū distās, nō disponēdo mediū per calefactionē, & ideo nihil agēdo in illud.

24 Secundò potest probari hæc sententia, quia approximatio, vel cõtactus quicumque agentis, & passi, nõ requiritur tamquam ratio, vel virtus agendi, sed solum tamquam conditio naturaliter necessaria, & adhuc non semper apud multos, sed conditio non potest esse ita intrinseca, vt implicet contradictionem sine illa agere: ergo poterit suppleri à Deo, ita vt agens operetur in distãs, quod nec per se, nec per suam virtutem tãgit. Probatur consequentia, quia secluso contactu formali, & virtuali agentis particularis, permanent agens, virtus eius substantialis, & passum, atque etiam concursus primi agentis per se requisita, & sufficientia ad agendum: ergo poterit agens naturale intra suam spheram agere in remotum, nihil agendo in medium. Et confirmari potest, quia nihil potest esse magis extrinsecum respectu actionis in extremum, quàm actio in medium, cum sæpe sint actiones realiter distinctæ, ac diuersæ speciei, vt illuminatio, & calefactio: ergo poterunt separari à Deo, ita vt permanente actione in distans, suspendatur actio in medium. Probatur consequẽtia, quia ea, quæ distinguntur realiter, & non habent intrinsecam depẽdentiam inter sese, possunt per diuinam potentiam separari; sed illuminatio, & calefactio Solis, quæ sunt actiones in extremum, & medium, non habent dependentiam intrinsecam inter sese, vt per se patet: ergo poterit hæc suspendi permanente illa, & ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora, nihil agendo in intermedios cœlos.

25 Probatur tandem, quia licèt naturaliter non posit agens creatum agere in vltimum corpus existens intra spheram suæ actiuitatis per medium vacuum, nemo dubitat, quin agere posit per potentiam Dei absolutam, quia vacuũ solum potest impedire naturaliter actionem: sed per vacuum non potest virtus agentis diffundi, vt sic diffusa perueniat vsque ad passum: ergo poterit medio existente vacuo agere in distans, nihil agendo in medium. Probatur minor, quia vacuum nihil est: ergo non potest esse subiectum, vel passum, circa quod agens operetur; sed non potest agens suam virtutem effundere per medium, nisi per actionem: ergo nõ poterit eam effundere per medium vacuum. Et quod de medio vacuo probat argumentũ, probat etiam de medio pleno incapaci virtuti agẽtis. Vnde si sol ageret, nõ per lucem, sed per calorem, vt ignis, non videtur dubitandum, quin posset agere in hæc inferiora corpora calefaciendo, & nihil agendo in intermedios cœlos. Et confirmari potest, quia non est certum, magnetem attrahentem ad se ferrum distans, & alia agentia similia, quæ operantur per virtutem occultam, eam effundere per arundinem, vel chordam, aut aliud medium; sed probabiliter negari potest, sicut probabilis est opinio eorũ, qui dicunt, hæc agere naturaliter in distans non agendo in medium: ergo non debet negari, quòd per potentiã Dei absolutam nõ posit agens creatum tali modo agere.

Secunda opinio affirmat implicare contradictionem, quòd agens operetur in distans, nihil operãdo in medium, & consequenter, quin tangat passum per se, vel per suam virtutem diffusam, vel deductam per mediũ: diffusam dicimus, vel deductã, quia licet non posset agẽs diffundere propriam virtutem, nisi per medium capax recipiendi illam, sed virtute diuina 26

tina deferri posset per quodcumque medium vacuum, vel plenum vsq; ad passum. Ita Molina 1. p. q. 8. art. 1. in fine secundæ disputationis, & alij recentiores, & videtur mihi probabilior, & sequenda. Probatur primò, quia impossibile est agens propriũ, vel causam secundam per propriam virtutem agentem, operari circa passum, nisi illud aliquo modo attingat, hoc est, per se, vel per propriam virtutem: sed implicat contradictionem, agens tangere passum distans per se, aut per propriam virtutem, nisi vel præsens sit ei per se, vel per propriam virtutem: per se autẽ supponitur absens, & per propriam virtutem nõ potest fieri illi præsens, nisi virtus ipsa diffundatur per medium, vel vsque ad ipsum alio modo deferatur: ergo nisi hoc fiat, implicabit contradictionem operari in distans. Probatur minor, quia quãdiu agens distans est, & virtus eius non effunditur, vel defertur ad passum, intra ipsum detinetur, vel ab eo non egreditur; sed repugnat, quòd ab eo non egressa attingat passum, à quo distat, vt per se est manifestum; ergo repugnabit illud attingere, & ideò in illud agere. Et si dicatur sufficere contactum diuinæ virtutis vbique præsentis, à qua eleuatur causa secunda ad operandum in distãs; hoc est apertè falsum; quia licèt hoc sufficiat, vt diuina virtus operetur, non tamen vt operetur secunda causa; nã cum contactus sit omninò necessarius ad agendum, quælibet virtus agens debet tangere passum. Et confirmari potest; quia causa secũda nõ

27 potest agere circa passum, nisi illud, atque effectum attingat per realem influxum propriæ virtutis; tunc ergo vel virtutem propriam eleuari, vt influat in passum distans, est illuc vsque differri, vt præsens influat, vel procul permanentem illuc vsque influere. Primum patet non esse operari in distans, nihil operando in medium, per quod euidẽs est, aliquo modo debere deferri; secũdum verò est impossibile: ergo impossibile erit sic operari. Probatur maior, quod procul permanens non possit in passum distans influere, quia virtutem agentis Physicè influere in effectum non est aliud, quàm effectum ab ea Physicè emanare, & Physica emanatio nõ aliud, quàm Physica, & realis continuatio eiusdem effectus cum sua causa, sicut emanatio riui à fonte; sed repugnat Physicè, & realiter continuari ea, quæ sunt separata secundum locum, & secundum virtutem: ergo repugnabit effectum emanare à causa, & hanc eum producere circa passum distans nihil agẽtem in medio. Minorem vero, quod Physica emanatio sit continuatio realis effectus cum sua causa, ostendit ad oculum exemplum Solis, à quo radij lucis tãdiu censentur emanare, quamdiu vsque ad ipsum continuãtur, si verò discontinuentur, aut diuidantur ab eo in medio, cessabit statim emanatio: sed virtus agentis nõ diffusa, nec delata vsque ad passum, in quo produci debet effectus, sed procul permanens seiuncta est, atque separata à passo ipso, atq; effectu: ergo repugnat effectum continuari cum ea, & consequẽter ab ea emanare, vel procedere.

Secundò, Implicat contradictionẽ agens operari circa passum per propriam virtutẽ, ac postulat ratio causæ principalis, nisi ei vniatur, aut cõiungatur per se, vel per propriam virtutem; sed repugnat vniri per se passo absenti, vel distanti; repugnat etiã vniri per propriam virtutem: ergo 28

repugnabit in ipsum agere. Probatur minor, quia per se non potest vniri ratione distantiæ, & separationis localis ab illo, sed non minus separata est virtus eius, nec minus distans à passo quàm ipsum: ergo non minus repugnabit ei vniri per propriam virtutem.

Ad arg. Scoti neganda est minor, quòd concursus duarum virtutũ in agente creato, nempe formæ substãtialis, & potẽtiæ accidẽtalis ei superadditæ ad operandũ sit per accidens ad operandum: non est enim nisi per se, & ita necessarius, vt implicet cõtradictionem, quod substantia creata sine vtraque operetur. Et necessitas præcissa formæ substantialis euidens est, & admissa ab ipso Scoto; quia cũ det esse intrinsecum rei, impossibile est agens esse sine forma substantiali, & impossibile est etiam operari, si non sit. De potentia verò operatiua superaddita, licèt non sit euidens, quia contrarium opinatur idem Scotus, & qui eum sequuntur, videlicet potentias, per quas operantur substantiæ creatæ, non esse accidentia eis superaddita, nec entitates ab eis distinctas: communis tamen est sententia D. Thom. in contrariũ, quòd sint accidentia eis superaddita, & realiter ab eis distincta, sine quibus implicat contradictionem operari, quia sola substantia diuina immediatè per se operatur, creata verò ex sua limitatione, & imperfectione intrinseca habet, vt non sit immediatè per se operatiua, sed solum per accidentia sibi superaddita possit attingere effectum; vnde nec Sol posset vllo modo operari in præsens, vel in distans, nisi media luce, vel alia virtute, aut accidenti superaddito; nec etiam ignis sine calore, vel alia qualitate, vel potentia. Falsum igitur est, & omnino negandum, quod sol operetur per suam formam substantialem in visceribus terræ, & non per lucem, vel calorẽ quoscũq; effectus: & non minus falsum, quòd ignis tãquã causa propria producat, vel producere vllo modo possit alterum ignẽ, nisi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei superaddita. Et denique negandum est, quòd per potẽtiam Dei absolutam possint omnino separari ab eodem agente forma substantialis, & accidentalis virtus, ita vt possit agere sine coniunctione vtriusque, vt explicatum est.

Ad secundum concessa maiori, quòd cõtactus solum requiratur ad agendũ tamquã conditio, negãda est minor, quòd conditio non possit ita esse necessaria, vt sine illa non possit agens operari vllo modo, quia existentia actualis in rerum natura solum est cõditio requisita ad agendũ, & implicat contradictionem, efficiẽtem causam non existentem agere. Eodem igitur modo censendum est, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita esse necessarium, vt sine illo implicet contradictionem, agens operari circa passum. 29

Ad confirmationem vero concedendũ est antecedẽs, quod actio circa passum, & circa mediũ sint distinctæ realiter distinctione totali, vel partiali, & aliquãdo specifica; & ideò quælibet est extrinseca respectu alterius: sed distinguendũ consequens, quod possint separari per diuinã virtutẽ: nam inter sese possunt quidem hoc modo separari, vt actio in mediũ reperiatur sine actione in extremũ; quia benè potest agens in mediũ agere, nõ agendo in extremum; sed è conuerso repugnat separari actionẽ in extremũ ab omni actione in mediũ, & hæc repugnantia separationis non

non prouenit ab ipsis actionibus, inter quas non reperitur dependentia essentialis, nā extrinseca est vna respectu alteri*: sed prouenit ex modo ipso agendi, qui ex sua ratione intrinseca postulat actionem in medium, vt possit versari eadem, vel diuersa actio circa extremum, vt superius ostendimus.

30 Ad vltimū concedenda est maior, quòd per potentiam Dei absolutam possit agens operari in distās per medium vacuum, sed minor distinguēda, quòd per vacuum non possit diffundi virtus agentis; nam sic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tamquam in subiecto positiuè eam recipiente, nullo modo potest; sed benè posset deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam sustentante, ac deferente vsque ad passum: quia sicut potest alia accidentia sustentare sine subiecto, sic potest virtutem productiuā effusam ab agente per vacuum. Et eodem modo posset fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffunderetur per medium natura sua incapax eius, vt si per impossibile ageret Sol per calorem, diffundere illum posset per intermedios cœlos, quia non implicat contradictionem calorem in cœlo recipi, licèt repugnet ei naturaliter. Negandum igitur est, quòd in tali casu agere posset Sol in hæc inferiora corpora per calorem, nihil operando in corpora cœlestia intermedia; sed vel nullo modo posset operari, vel si in extrema operaretur, necessarium esset, quòd eumdem calorē effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendū est antecedēs, quòd non sit certum, agētia illa per occultā virtutem, vel aliquem eius effectum diffundi per intermedia corpora, sed quia valde probabile est, id esse omnino necessariū, & oppositum non est ferè intelligibile, & ideò parū probabile, satis est, vt probabilius etiā sit implicare contradictionē, quòd alio modo operentur, vt efficaciter satis probant argumenta à nobis facta; non est enim necessarium, vt probabiliter teneamus, quòd hoc, vel illud fieri nō possit per potētiam Dei absolutam, euidenter probare, quòd implicet contradictionem, sed satis est, quòd efficacioribus argumentis probari videatur.

CAPVT VII.

Textus Aristotelis.

DE ipso autem facere, & pati, dicendum consequenter, &c.

Breuis expositio textus.

31 INtentum Aristotelis in hoc septimo c. est, explicare naturā, & cōditiones agētis, & passi. Diuiditur autē in tres partes. In prima propositis antiquorum Philosophorū sentētijs de natura, & cōditione agentis, & passi, cū fundamentis eorum, atque refutatis, ex propria sentētia docet, quæ sit natura, & conditio vtriusque. In secunda proponit dubium, an agens simul dū agit, patiatur ab eodē passo, circa quod agit, & illud soluit. In tertia docet, & probat, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum.

Ad primam igitur partem accedens Arist. asserit duas opiniones extitisse suo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & passi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, debere esse dissimilia, ita vt nihil pati possit, nisi ab agente dissimili, quorum arg.

eras

verò agens non sit materia, per se notum esse ait, quia materia nihil agit, sed passiua tãtum est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, vt per se est manifestum.

CAPVT VIII.

QVomodo autem potest hoc accidere, rursus dicamus.

Breuis expositio textus.

35 NIhil nouũ ad doctrinã pertinẽs affert Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & reijcit opiniones antiquorũ Philosophorũ circa modum agendi, & patiẽdi corporũ naturalium inter se, & in ordine ad generationẽ, corruptionẽ, atq; mixtionẽ, & hoc est intentum capitis, quod in duas partes diuidi potest. In prima referũtur duæ opiniones, & in secũda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis, corpora nõ posse agere, nec pati, nisi intra illa ponãtur pori quidã, aut concauitates, per quas vnum possit subintrare alterũ, & quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidẽ si æquales sint pori vtriusq;, atque commẽsurabiles, vicissim se penetrabũt, & talis penetratio erit mixtio vtriusq;, quo pacto se habent aqua & vinũ, & quæuis alia corpora liquida: si verò pori vtriusq; non sint commensurabiles, sed inæquales, tũc ingredietur quidẽ alterũ, quod subtilius est, per poros crassiores, vt ignis per poros ligni, sed non è conuerso: & ideò inter talia corpora nõ poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio, sicut per poros aëris, & cuiuslibet alterius medij fit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi, ponentium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos: illi verò plenos corpusculis quibusdam indiuisibilibus, quę appellabant athomos, ita tamen vt non omnino eos replerent, sed cũ ijdẽ athomi essent discõtinui, vacuũ inter eos relinqui, & per vacuũ ipsum mouebantur & quasi volitabãt: per congregationem verò, seu vnionẽ horũ athomorũ res generari, & per separationẽ corrũpi res dicebant. Itaq; vt ex contextu huius capitis colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniunt, & ex parte differunt: conueniũt quidem in eo, quod vtraq; ponebat vacuũ in poris omniũ corporũ, sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eoq; cõgregari, vel vniri ad aliquid generandum asserit: prior verò docet, in eisdẽ poris vacuis nõ esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deriuari, & quasi produci in eisdem poris, vt per productionẽ eorum agere possit in corpus idem. Ideò Arist. asserit has duas opiniones parũ differre, quantum ad modum agendi corporũ per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immissos. 36

Sed vtramque impugnat, tamquã falsam, & verę Philosophiæ contrariã in 1. part capitis. Primam quidẽ Empedoclis hac ratione; quia si vnũ corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, vt asserit, vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eumdem habere posset absque ingressu, vt per se patet: ergo sine poris vacuis pos-

posset esset actio & passio. Si verò non agit per contactum: ergo quãuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non aget; quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens, & passum tangens: frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

37 Secundam verò opinionẽ sic impugnat; vel athomi, quibus pleni sunt pori, agunt inter sese, & patiuntur, vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primũ non possunt sine aperta cõtradictione cõcedere: nã ipsi dicunt, nõ dari actionẽ, & passionẽ, nisi per vacuũ, sed athomi ipsi nõ habent intra se vacuũ, sed sunt solidi: ergo non possunt inter sese agere, & pati. Si verò secundum concedant, frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintrãti, ita partes corporis possunt cedere alteri, præsertim si fluidæ sint, & ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis, aut athomis plenis, ac si non darentur, & propterea frustra ponuntur. Et si dixerint nõ esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos, nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter sese agunt; & patiuntur sine his per solum contactum.

(.?.)

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

QVo autem modo insit generare entibus, & facere, & pati, dicamus, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. in hoc 9. cap. est, ex propria sententia docere, quonam modo corpora agant, & patiantur, postquam sententias aliorũ refutauit. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debent agens, & passum; & reijcit quintam ab alijs additam, tamquam falsam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuisibiles athomos in poris corporis ad agẽdum, & patiendum necessarios, non solum generationem corporum tollere, sed etiam alterationem, & augmentationem. 38

Prima conditio agentis, & passi est, vt agens in quantum tale sit in actu, & passum in potentia, vt ignis agit in quantum est calidum, & lignum patitur, in quantum est in potentia ad recipiendum actum eius, nempe calorem.

Secunda conditio est vt agens, & passum se tangãt, proximè quidem, si agẽs proximũ sit, vel vltimum, inter quod & passum non sit aliud agens; vel remotè, si non sit agens vltimũ, sed primum, vel intermedium, vt Sol tangit aquã medio aëre, sed aër, quod est agens vltimum immediatè per se, vel etiam tactu formali, aut virtuali, vt capit. 6. explicatum est à nobis. Ex quibus sequitur, non

esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, nempe secundum porosas, & nō secundum alias, nempe solidas; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio, inquit, est, nam ideò potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundū omnes est in potentia ad actum recipiendum: ergo secūdū omnes potest pati. Probatur minor, quia omnes partes sunt eiusdem naturæ propter eamdem formā: ergo eodem modo se habēt omnes, sicut ad agendum, sic ad patiendum.

39 Tertia conditio est, quòd agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua: nā euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de cōtinuatione secundum eamdem formā agendi, & eamdem gradum eius, ita vt si duo sint continua, & eamdem formam, in eodemq; gradu participent, non possit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æquè calidis: si enim calor remissior esset in vna, quàm in alia sibi proxima, posset absq; dubio intensior in remissiorem agere.

Quarta cōditio est, vt agēs & passum sint in debita distantia, hoc est, vt passum sit intra spheram actiuitatis agentis: cum enim agentia naturalia, immò & creata omnia finita sint, & limitata, non possunt actionē suam extendere ad quamcūq; distantiam, sed ad certam, & limitatam, ita vt vltra illam agere non possint: & ideò nisi passum intra talem distantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur passum.

40 Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum vnam, & non secundū aliam. Quam probat esse falsam, & ideò non necessariam: quia si verum esset, inquit, corpus naturale componi ex athomis indiuisibilibus, vt docuit capit. præcedenti Democritus, vel ex superficiebus indiuisibilibus, vt docebat Plato, non posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset diuisibilis, nec extensa, immo nec esset corpus; quæ omnia necessaria sunt ad patiendū, immò nec totum corpus ita compositū esset cōtinuum, vel extensum; quia nec indiuisibilia possunt continuari, nec aliquid extensum efficere. Dicendū igitur est, posse totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, vt partes eius actu sint diuisæ, sed satis est, quòd sit diuisibile secundū omnes, & singulas.

In secunda tandē parte capitis docet, opinionē Democriti ponētis indiuisibiles athomos intra poros corporis ad actionem, & passionē necessarios, nō solum frustra eos ponere, vt capite precedenti probauit, sed tollere alterationem, & augmentationem: alterationem quidem, nam experientia constat, totum corpus calefieri, vel infrigidari sine vlla diuisione suarum partium: quòd tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat athomos illos, per quorum vnionem generantur corpora, discontinuos esse debere, situmque, & positionē mutare pro generatione, & corruptione vnius, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione: augmentationē verò, quia vna ex cōditionibus augmentationis propriæ sumptę est, quòd quælibet

pars

pars corporis augeatur: si verò augmentatio per ingressum athomorũ in poris existentium fieret, non posset quælibet pars augeri, immo neq; vlla, quia indiuisibiles athomi augeri non possunt; sed solùm fieret positio quædam vnius iuxta alterum; quam constat veram augmentationem non esse.

Tractatus de actione, & reactione corporum naturalium, & de his, quæ ad eã pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit resistentia?

41 ACturus Arist. de mixtione elementorum, ex qua resultat cõpositio corporum naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus medijs ad miscentur elementa ad componendum mixtum, & cõsequenter de his, quæ ad agendum, & patiendum requirũtur; & cum actio, & passio sint inter contraria, quę ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates, vt patet in igne, & aqua, in aëre, & terra, necessariò agẽdum fuit de similitudine, de dissimilitudine, atque etiam de distinctione inter agens & passum requisita: & tãdem, quia agens, & passum mutuo se expellunt ab eodem subiecto per mutuam actionem, & passionem vnius in alterum, & vnius ab altero, quæ quasi pugna, aut bellum vocari potest, & Philosophico vocabulo vocatur actio, & reactio vnius in alterum. Agit etiam de hac actione, & reactione, de qua nos tractatum nostrũ instituimus, tamquam de principaliori, ac difficiliori, & ad quam requiruntur & ordinantur prædicta omnia. Sed quia actio, & reactio inter contraria fit per actiuitatem, & resistentiam, quia sicut quodlibet contrariũ agit in aliud, ita resistit actioni alterius, & expulsioni propriæ à subiecto; resistentia verò, sicut actio fit medijs qualitatibus contrarijs, propterea agendum est de resistentia in primo loco, explicandumq; quid sit, & quotuplex, & quonam modo cõueniat qualitatibus contrariorum corporũ, præsertim primis, per quas agunt, & patiuntur elementa, ex his enim maximè depẽdet notitia aliorum, de quibus in hoc tractatu agendum est.

Primum igitur, quod quærit titulus quæstionis est, quidnam sit resistentia. Et prima opinio asserit, resistentiam realiter esse actionẽ ipsam, per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea distingui, vt resistentiam ignis non esse aliam rem à calefactione, vel exiccatione, per quas agit in frigidum, aut siccũ, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquam eam calefaciendo, defendit se ab illa, ne eum infrigidet: ratione tamen distinguimus in calefactione, seu in calore, qui est virtus actiua, actiuitatem, & resistentiã, seu potentiam actiuam, & resistiuam; nã in quantum ab eo procedit effectus, dicitur virtus, vel potentia actiua, & medium, quo procedit, dicitur actio; sed in quantum per eamdem virtutẽ se defendit à frigiditate aquæ, vocatur virtus, vel potentia resistiua, & actio ipsa, in quantum est medium se defendendi, dicitur resistentia: & hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna 42

qualitas magis actiua, quàm resistiua, vel è contra, vnum elementũ magis actiuum, quàm resistiuum. Probat exemplo intellectus, qui cum sit eadem potentia realis, distinguimus in eo rationem intellectus, & memoriæ, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorem intellectum & memoriam minus perfectam, atq; etiã è contrario: ergo licèt eadem res sint virtus actiua, & resistiua, sufficit distinctio rationis, vt verum esse possit, vnam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel esse magis resistiuam, quàm aliam. Ita Sõzinas 9. Metaph. q. 6.

43 Hæc tamen sententia, aut falsa est, aut insufficiens, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probo. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quòd resistentia non sit aliud reipsa, quàm actio, vel resistere, quã agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, atque etiam grauitas, immo & quãtitas, resistunt nihil prorsus agentes; albedo quidem in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensiones, ne eumdem locũ ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed tantum de aliqua, insufficiẽs est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimẽdæ, distinguẽda sit duplex resistẽtia positiua, vna actiua, alia passiua, aut formalis. Ita tenent omnes recẽtiores, & ideò solum oportet explicare, quid sit resistentia in cõmuni, & quonam modo in hæc mẽbra positiua diuidatur, quid etiã sit quælibet earum in particulari, ex quorũ explicatione censebitur nostra sentẽtia sufficiẽter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquẽdo est impedire, vel retardare actionẽ, vel effectũ eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel tãta intẽsione, aut perfectione. Exẽpli gratia; dum ignis calefacit aquã, sua actione debilitat virtutẽ eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tãta velocitate, aut tãta intensione, ac ageret; si nõ impediretur: frigiditas etiã aquæ informans aquã eo ipso impedit actionẽ calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentũ hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistentia verò sic in cõmuni sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quã tum impedit contrariũ, ne in idẽmet agens, à quo ipsa egreditur, agat, aut ne tãta velocitate, aut intensione, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistẽtia verò formalis, licèt dicatur respectu actionis, vel actiuæ virtutis, non est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ incõpossibilis cũ forma agentis, in quantum impedit, ne actio agẽtis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistẽtia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis incompossibilis in aqua 44

cum

cum calore;itaque frigiditas per solã informationem impediés ingressum caloris,dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

45 Nunc autem probandum est primò,vtrumque membrum huius diuisionis dari. Probatur autem ex definitione communi resistentiæ: nam resistere cõtrario est impedire actionem eius, & introductionẽ suæ formæ in codẽ subiecto: sed vtroq; modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij,actiuè,& passiuè,aut formaliter: ergo datur duplex resistentia. Probatur minor,nam ignis agendo in aquam,& debilitando frigiditatẽ eius per impressionẽ caloris impedit,ne in ipsum agat,vel nõ tam cito,aut tanta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationẽ impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditatem ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intensione,aut velocitate:ergo resistit formaliter,quia id, quod forma præstat per suam informationẽ, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secundo, quòd eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistẽtia aliqua,nec dari potest,vel excogitari,quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrenti per singulas resistentias facilè constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistentia præter actiuam & formalem.

46 Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorũ solutionibus magis explicetur diuisio,& melius intelligatur. Et primò aduersus resistẽtiã formalẽ probo non dari: nam forma informans subiectũ non impedit actionem agẽtis,per quã introducenda est opposita ratione suæ informationis,sed per actionẽ, qua conseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionẽ frigiditatis,& introductionẽ eius in eodẽ igne, in quantũ conseruatur per actionẽ primæ causæ, atq; etiã suo modo virtute formæ substãtialis eiusdẽ ignis,quæ sicut effectiuè concurrit ad emanationem caloris à se,ita ad conseruationem eius, quæ non est aliud, quã continuatio eiusdem emanationis:ergo hæc resistẽtia formę,quę appellatur à nobis formalis,potius est actiua pertinens ad primum mẽbrum: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur consequentia,quia actio agentis, & substãtialis formæ, per quas cõseruatur,nõ pertinet ad genus causę formalis,sed efficientis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest cõfirmari: nã si forma ratione suæ informationis resistit agẽti,vel resistit in eodem instãti,in quo agens agit ad introducendam oppositã, vel antequã agat. Primum est impossibile, quia in instanti,in quo agit, si actio eius sit instantanea, iam est introducta forma opposita,vt patet in generatione substantiali viuentiũ: ergo iam non est forma expulsa:sed quod non est, non potest resistere, sicut nec potest agere:ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo,si agens agit actione successiua, nõ potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositæ:ergo etiam est expulsa eadẽ forma pręexistẽs,quantũ ad illum gradum,ratione cuius resistere nõ poterit; neq; ratione aliorũ permanentiũ,quia adhuc nõ agit circa illos cõtrariũ. Quod verò nõ resistat forma agẽtis per suã infor-

informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequã ab illo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propono secundum argumentum aduersus resistentiam actiuã hoc modo: si detur talis præsentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel è conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementum esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur cõsequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eamdẽ actionem est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionẽ eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autem est contra communẽ modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expressè contra Aristotelem 2. lib. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressè asserentem, calorem & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumenti adnotandum est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agẽdum, vel resistendum. Quod sic probo. Existentia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistentiæ actuali, quæ in agendo, & patiẽdo interuenit; sed conseruatio rei nõ est aliud, quàm continuatio existendæ eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ, & cõsequenter actio ipsa, per quam conseruatur, præsupponitur actioni, per quam agit, & resistentiæ, per quã resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuam non esse resistentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut nõ potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistentia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nẽpe actio eiusdem rei, vel repugnantia formalis, per quam formaliter resistit contrario: negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositam iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius: ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendentis eam expellere. Gratia exempli. Calor productus in 48
aqua, quo à pluribus agentibus cõseruatur, magis resistit resistentia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agentis per suã informationem, sed talem resistentiã potius fieri per actionem conseruantis; quia licèt actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodũ præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suã informationem incompossibilem cũ forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem cõtrarij modo iam

iam explicato, sic autem eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo, quòd actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedens à forma passi, circa quod operatur cõtrarium, sed ab eodem conseruante eamdem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideò in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quę vocatur formalis, immo & propriam actiuã per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei necessariò præsupposita, hoc nõ tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

49 Pro solutione confirmationis notandum est, quòd sicut forma substãtialis non est per se immediatè actiua, sed per suã virtutem accidentalẽ superadditam ita nõ est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua; quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hac resistẽtia, sed nec resistẽtia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agẽtis per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatem, vel humiditatem vtrumq; pręstat. & eodem modo non resistit actioni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter cõtraria igni, nec resisteret actioni eius resistentia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumentũ, an resistat agenti antequam agat, vel dum iam agit. Cui respondent iuniores quidam non resistere priusquã operetur, sed dum iam operatur; & licèt tunc iam non sit forma secundum illum gradum iam expulsum, sufficit immediatè extitisse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formalis non sit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non necessariò postulat actualẽ existentiã formæ resistentis. Hæc tamen sentẽtia falsa est, quia licèt resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionẽ alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsam: ergo verũ est, formam secundum hanc partem non informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

Vt ergo explicemus verã solutionem argumẽti, adnotãdum est, quòd 50
nunc præcipuè loquimur de resistentia, tam actiua quã formali in ordine ad actionẽ, & passionem Physicam, & realem, quæ non reperitur, nisi inter propriè contraria, de quibus certum est, successiuè, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariã resistere alteri resistentia formali nõ esse aliud, quàm impedire actionem agentis cõtrarij, ita vt vel non agat, vel non simul, quidquid potest, sed successiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem aquę resistere actioni ignis est per suam informationem impedire, ne introducatur calor, vel ne simul secundum totam intensionẽ, sed successiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla mora introduceretur, nisi cõtraria frigiditas adesset. Quo supposito, res-

erat, quia si simile à suo simili pateretur, non esset maior ratio, ob quam hoc potius in illud ageret, vel ab illo pateretur, quàm ab alio, & ideò non essent determinata agens, & passum. Quod si aliquando contingit, minorem ignem à maiori parti, ab eoque consumi, respondebát ideo esse, quia magnum & paruum sunt contraria, & ex hac parte dissimilia, & propterea vnum potest agere in alterũ, vel ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat, asserens, agens & passum similia esse debere, & hæc fuit Democriti, quã inductione probabat hoc modo. Albũ non agit in dulce, neque hoc in graue, aut leue, & sic de cæteris huius conditionis, propterea quòd dissimiles, & quasi disparatas habent naturas, & ideò nullam similitudinem inter se: ergo agẽs & passum similia esse debent. Quod si accidat aliquando dissimilia inter sese agere & pati, vt calidum à frigido, vel à sicco humidum, non ideò agunt, & patiũtur, quia dissimilia sunt, sed quia aliquo modo conueniunt, nempe sub eodẽ genere substantiæ, vel qualitatis, & ideo aliquam habent similitudinem.

32 Sed vtramque opinionẽ diminutam esse asserit Arist. quia quædam vera, alia falsa docet, sed quæ simul in veritate stare etiam possunt, sicut propositiones subcontrariæ, & deceptionem horum Philosophorum ex eo processisse ait, quia vnam vel alteram tantum conditionem agentis, & passi considerarunt, ex parte cuius similia sunt, sed ex parte alterius dissimilia: agens enim, & passum & formas habent, & subiectum, circa quod se expellunt, & ex parte formarũ dissimilia esse debent, vt calidum, & frigidum; habent etiam subiectũ commune, à quo vnum expellit alterũ, ex parte cuius aliqualem habent similitudinem. Quòd verò vtraque falsa sit, probat; & primò, quod agẽs & passum non possint esse omnino similia, quia nõ esset maior ratio, ob quam vnum potius quàm aliud pateretur. Secundò, quia sequeretur, quamlibet rem posse in seipsam agere. Probatur consequentia, quia si ratio agendi vnius in alterum est similitudo, nihil est adeò simile alteri, quàm idem sibimet: ergo poterit in seipsum agere, ex quo sequitur, inquit, aliud absurdum, quòd etiã posset corrumpere seipsum: quia actio agentis in passum sua natura ordinatur ad corruptionẽ eius, & ideò nullum esset in rerũ natura corpus incorruptibile, quod patet esse falsum, cum corpora cœlestia incorruptibilia sint. Quòd verò non possint esse omnino dissimilia, vt dicebat prima opinio, probat exemplis, & ratione: exemplis quidem, quia quantitas, & calor, & his similia sunt penitus diuersa, & non agunt, nec patiũtur inter se: ergo ratio agendi, & patiendi non est dissimilitudo. Ratione verò, quia agens, & passum debent esse cõtraria, sed contraria continentur sub eodem genere, & ideo in eo conueniunt: ergo saltem ex hac parte debent aliquo modo esse similia.

His sententijs refutatis, proponit 33 propriam dicens: Agens, & passum, nec omnino similia esse debere, nec omnino dissimilia, sed secundum genus, & secundum commune subiectum, circa quod se expellunt, similia, & secundum formas specificas dissimilia, vt calidum & frigidum ostendunt. Et ex hac veritate collegerunt Philosophi vulgatum illud sæpe in schola repetitum: omne agens intendit assimilare sibi passum; quod non esset verum, si ante

actio-

actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dũ agit, simul patiatur ab eodem passo, circa quod agit, quod vocat repati abillo. Vt autem respondeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agẽtis. Prior est, mouens, aliud est primum, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita vt nõ procedat ab alio priori, vt prima causa, à qua mouetur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimũ verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatũ est mobili, vt baculus, quo Petrus mouet lapidem, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterãtis (nam agens pro alterante sumitur, vt vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, vt non alteretur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, vt medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quòd sicut primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, vt cœlum non alteratur ab alio: sed differunt etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licèt non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, vt cœlum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quòd sicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans alteratur ab alio; vt medicamentum alteratur à stomacho.

34 His diuisionibus suppositis, respondet dubio proposito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia cõmuni, & eiusdem rationis cum materia passi, agendo potest repati, quæ verò nõ habent formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia sublunaria habent formam in materia eiusdem rationis, agendo repatiũtur: corpora verò cœlestia habent formam in materia diuersæ rationis, ideò non repatiuntur agendo: & vniuersaliter loquendo inquit, Primum agens non repatitur, sed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum; & primo de agente ait, pertinere ad genus causę efficientis. Probat primo, quia causa efficiens est, à qua incipit motus; sed agens est, à quo incipit alteratio: ergo est causa efficiens. Secundò probat à sufficiente diuisione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia causarum genera, nempe ad formalem, finalem, aut materialem, & est vera causa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem sic probat; causa finalis non mouet propriè, sed quadam motione Methaphorica; sed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens est propriè motus: ergo agens non pertinet ad causam finalem. Probat secundo, quòd nec sit finis, nec forma, quia agens tunc est actu agens, quando ab eo egreditur actio; sed quando ab eo egreditur actio, nondum sunt finis, nec forma: nam dum sunt, cessat potius actio, & agens iam non est actu agens: ergo agens nõ est finis, nec forma. Quod

verò agens non sit materia, per se non tum esse ait, quia materia nihil agit, sed passiua tãtum est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, vt per se est manifestum.

CAPVT VIII.

QVomodo autem potest hoc accidere, rursus dicamus.

Breuis expositio textus.

35 NIhil nouũ ad doctrinã pertinẽs affert Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & reijcit opiniones antiquorũ Philosophorũ circa modum agendi, & patiẽdi corporũ naturalium inter se, & in ordine ad generationẽ, corruptionẽ, atq; mixtionẽ, & hoc est intentum capitis, quod in duas partes diuidi potest. In prima referũtur duæ opiniones, & in secũda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis, corpora nõ posse agere, nec pati, nisi intra illa ponãtur pori quidã, aut concauitates, per quas vnum possit subintrare alterũ, & quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidẽ si æquales sint pori vtriusq; atque commẽsurabiles, vicissim se penetrabũt, & talis penetratio erit mixtio vtriusq;, quo pacto se habent aqua & vinũ, & quæuis alia corpora liquida: si verò pori vtriusq; non sint commensurabiles, sed inæquales, tũc ingredietur quidẽ alterũ, quod subtilius est, per poros crassiores, vt ignis per poros ligni, sed non è conuerso: & ideò inter talia corpora nõ poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio, sicut per poros aëris, & cuiuslibet alterius medij fit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus. 36

Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi, ponentium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos: illi verò plenos corpusculis quibusdam indiuisibilibus, quę appellabant athomos, ita tamen vt non omnino eos replerent, sed cũ ijdẽ athomi essent discõtinui, vacuũ inter eos relinqui, & per vacuũ ipsum mouebantur & quasi volitabãt: per congregationem verò, seu vnionẽ horũ athomorũ res generari, & per separationẽ corrũpi res dicebant. Itaq; vt ex cõtextu huius capitis colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniunt, & ex parte differunt: conueniũt quidem in eo, quod vtraq; ponebat vacuũ in poris omniũ corporũ, sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eoq; cõgregari, vel vniri ad aliquid generandum asserit: prior verò docet, in eisdẽ poris vacuis nõ esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deriuari, & quasi produci in eisdem poris, vt per productionẽ eorum agere possit in corpus idem. Ideò Arist. asserit has duas opiniones parũ differre, quantum ad modum agendi corporũ per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immissos.

Sed vtramque impugnat, tamquã falsam, & verę Philosophiæ contrariã in 1. part capitis. Primam quidẽ Empedoclis hac ratione; quia si vnũ corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, vt asserit, vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eumdem habere posset absque ingressu, vt per se patet: ergo sine poris vacuis pos-

possit esset actio & passio. Si verò non agit per contactum: ergo quãuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non aget; quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens, & passum tangens: frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

57 Secundam verò opinionẽ sic impugnat; vel athomi, quibus pleni sunt pori, agunt inter sese, & patiuntur, vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primũ non possunt sine aperta cõtradictione cõcedere: nã ipsi dicunt, nõ dari actionẽ, & passionẽ, nisi per vacuũ, sed athomi ipsi nõ habent intra se vacuũ, sed sunt solidi: ergo non possunt inter sese agere, & pati. Si verò secundum concedant, frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintrãti, ita partes corporis possunt cedere alteri, præsertim si fluidæ sint, & ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis, aut athomis plenis, ac si non darentur, & propterea frustra ponuntur. Et si dixerint nõ esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos, nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter sese agunt; & patiuntur sine his per solum contactum.

(.?.)

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

Quo autem modo insit generare entibus, & facere, & pati, dicamus, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. in hoc 9. cap. est, ex propria sententia docere, quonam modo corpora agant, & patiantur, postquam sententias aliorũ refutauit. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debent agens, & passum; & reijcit quintam ab alijs additam, tamquam falsam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuisibiles athomos in poris corporis ad agẽdum, & patiendum necessarios, non solum generationem corporum tollere, sed etiam alterationem, & augmentationem. 58

Prima conditio agentis, & passi est, vt agens in quantum tale sit in actu, & passum in potentia, vt ignis agit in quantum est calidum, & lignum patitur, in quantum est in potentia ad recipiendum actum eius, nempe calorem.

Secunda conditio est vt agens, & passum se tangãt, proximè quidem, si agẽs proximũ sit, vel vltimum, inter quod & passum non sit aliud agens; vel remotè, si non sit agens vltimũ, sed primum, vel intermedium, vt Sol tangit aquã medio aëre, sed aër, quod est agens vltimum immediatè per se, vel etiam tactu formali, aut virtuali, vt capit. 6. explicatum est à nobis. Ex quibus sequitur, non

esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, nempe secundum porosas, & nõ secundum alias, nempe solidas; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio, inquit, est, nam ideò potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundũ omnes est in potentia ad actum recipiendum: ergo secũdũ omnes potest pati. Probatur minor, quia omnes partes sunt eiusdem naturæ propter eamdem formã: ergo eodem modo se habẽt omnes, sicut ad agendum, sic ad patiendum.

39 Tertia conditio est, quòd agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua: nã euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de cõtinuatione secundum eamdem formã agendi, & eamdem gradum eius, ita vt si duo sint continua, & eamdem formam, in eodemq; gradu participent, non possit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æquè calidis: si enim calor remissior esset in vna, quàm in alia sibi proxima, posset absq; dubio intensior in remissiorem agere.

Quarta cõditio est, vt agẽs & passum sint in debita distantia, hoc est, vt passum sit intra spheram actiuitatis agentis: cum enim agentia naturalia, immò & creata omnia finita sint, & limitata, non possunt actionẽ suam extendere ad quamcũq; distantiam, sed ad certam, & limitatam, ita vt vltra illam agere non possint: & ideò nisi passum intra talem distantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur passum.

40 Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum vnam, & non secundũ aliam. Quam probat esse falsam, & ideò non necessariam: quia si verum esset, inquit, corpus naturale componi ex athomis indiuisibilibus, vt docuit capit. præcedenti Democritus, vel ex superficiebus indiuisibilibus, vt docebat Plato, non posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset diuisibilis, nec extensa, immo nec esset corpus; quæ omnia necessaria sunt ad patiendũ, immò nec totum corpus ita compositũ esset cõtinuum, vel extensum; quia nec indiuisibilia possunt continuari, nec aliquid extensum efficere. Dicendũ igitur est, posse totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, vt partes eius actu sint diuisæ, sed satis est, quòd sit diuisibile secundũ omnes, & singulas.

In secunda tandẽ parte capitis docet, opinionẽ Democriti ponẽtis indiuisibiles athomos intra poros corporis ad actionem, & passionẽ necessarios, nõ solum frustra eos ponere, vt capite præcedenti probauit, sed tollere alterationem, & augmentationem: alterationem quidem, nam experientia constat, totum corpus calefieri, vel infrigidari sine vlla diuisione suarum partium: quòd tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat athomos illos, per quorum vnionem generantur corpora, discontinuos esse debere, situmque, & positionẽ mutare pro generatione, & corruptione vnius, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione: augmentationẽ verò, quia vna ex cõditionibus augmentationis propriæ sumptæ est, quòd quælibet

pars

pars corporis augeatur: si verò augmentatio per ingressum athomorũ in poris existentium fieret, non posset quælibet pars augeri, immo neq; vlla, quia indiuisibiles athomi augeri non possunt, sed solùm fieret positio quædam vnius iuxta alterum; quam constat veram augmentationem non esse.

Tractatus de actione, & reactione corporum naturalium, & de his, quæ ad eã pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit resistentia?

41 ACturus Arist. de mixtione elementorum, ex qua resultat cõpositio corporum naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus medijs ad miscentur elementa ad componendum mixtum, & cõsequenter de his, quæ ad agendum, & patiendum requirũtur; & cum actio, & passio sint inter contraria, quę ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates, vt patet in igne, & aqua, in aëre, & terra, necessariò agẽdum fuit de similitudine, de dissimilitudine, atque etiam de distinctione inter agens & passum requisita: & tãdem, quia agens, & passum mutuo se expellunt ab eodem subiecto per mutuam actionem, & passionem vnius in alterum, & vnius ab altero, quæ quasi pugna, aut bellum vocari potest, & Philosophico vocabulo vocatur actio, & reactio vnius in alterum. Agit etiam de hac actione, & reactione de qua nos tractatum nostrũ instituimus, tamquam de principaliori, ac difficiliori, & ad quam requiruntur & ordinantur prædicta omnia. Sed quia actio, & reactio inter contraria fit per actiuitatem, & resistentiam, quia sicut quodlibet contrariũ agit in aliud, ita resistit actioni alterius, & expulsioni propriæ à subiecto; resistentia verò, sicut actio fit medijs qualitatibus contrarijs, propterea agendum est de resistentia in primo loco, explicandumq; quid sit, & quotuplex, & quonam modo cõueniat qualitatibus contrariorum corporũ, præsertim primis, per quas agunt, & patiuntur elementa, ex his enim maximè depẽdet notitia aliorum, de quibus in hoc tractatu agendum est.

Primum igitur, quod quærit titulus quæstionis est, quidnam sit resistentia. Et prima opinio asserit, resistentiam realiter esse actionẽ ipsam, per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea distingui, vt resistentiam ignis non esse aliam rem à calefactione, vel exsiccatione, per quas agit in frigidum, aut siccũ, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquam eam calefaciendo, defendit se ab illa, ne eum infrigideret; ratione tamen distinguimus in calefactione, seu in calore, qui est virtus actiua, actiuitatem, & resistentiã, seu potentiam actiuam, & resistiuam; nã in quantum ab eo procedit effectus, dicitur virtus, vel potentia actiua, & medium, quo procedit, dicitur actio; sed in quantum per eamdem virtutẽ se defendit à frigiditate aquæ, vocatur virtus, vel potentia resistiua, & actio ipsa, in quantum est medium se defendendi, dicitur resistentia: & hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna 42

qualitas magis actiua, quàm resistiua, vel è contra, vnum elementũ magis actiuum, quàm resistiuum. Probat exemplo intellectus, qui cum sit eadem potentia realis, distinguimus in eo rationem intellectus, & memoriæ, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorem intellectum & memoriam minus perfectam, atq; etiã è contrario: ergo licèt eadem res sint virtus actiua, & resistiua, sufficit distinctio rationis, vt verum esse possit, vnam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel esse magis resistiuam, quàm aliam. Ita Sõzinas 9. Metaph. q. 6.

43 Hæc tamen sentẽtia, aut falsa est, aut insufficiens, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probo. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quòd resistentia non sit aliud reipsa, quàm actio, vel resistere, quã agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, atque etiam grauitas, immo & quãtitas, resistunt nihil prorsus agentes; albedo quidem in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensiones, ne eumdem locũ ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed tantum de aliqua, insufficiẽs est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimẽdæ, distinguẽda sit duplex resistẽtia positiua, vna actiua, alia passiua, aut formalis. Ita tenent omnes recẽtiores, & ideò solum oportet explicare, quid sit resistentia in cõmuni, & quonam modo in hęc mẽbra positiua diuidatur, quid etiã sit quælibet earum in particulari, ex quorũ explicatione censebitur nostra sentẽtia sufficiẽter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquẽdo est impedire, vel retardare actionẽ, vel effectũ eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel tãta intẽsione, aut perfectione. Exẽpli gratia; dum ignis calefacit aquã, sua actione debilitat virtutẽ eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tãta velocitate, aut tãta intensione, ac ageret, si nõ impediretur: frigiditas etiã aquæ informans aquã eo ipso impedit actionẽ calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentũ hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistentia verò sic in cõmuni sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quã tum impedit contrariũ, ne in idẽmet agens, à quo ipsa egreditur, agat, aut ne tãta velocitate, aut intensione, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistẽtia verò formalis, licèt dicatur respectu actionis, vel actiuæ virtutis, non est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ incõpossibilis cũ forma agentis, in quantum impedit, ne actio agẽtis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistẽtia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis incompossibilis in aqua 44

cum

eum calore; itaque frigiditas per solã informationem impediẽs ingressum caloris, dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

45 Nunc autem probandum est primò, vtrumque membrum huius diuisionis dari. Probatur autem ex definitione communi resistentiæ: nam resistere cõtrario est impedire actionem eius, & introductionẽ suæ formæ in eodẽ subiecto: sed vtroq; modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij, actiuè, & passiuè, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia. Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatẽ eius per impressionẽ caloris impedit, ne in ipsum agat, vel nõ tam cito, aut tanta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationẽ impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditatem ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intensione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationẽ, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secundo, quòd eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistẽtia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrenti per singulas resistentias facilè constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistentia præter actiuam & formalem.

46 Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorũ solutionibus magis explicetur diuisio, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistẽtiã formalẽ probo non dari: nam forma informans subiectũ non impedit actionem agẽtis, per quã introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionẽ, qua conseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionẽ frigiditatis, & introductionẽ eius in eodẽ igne, in quantũ conseruatur per actionẽ primæ causæ, atq; etiã suo modo virtute formæ substãtialis eiusdẽ ignis, quæ sicut effectiuè concurrit ad emanationem caloris à se, ita ad conseruationem eius, quæ non est aliud, quã continuatio eiusdem emanationis: ergo hæc resistẽtia formę, quę appellatur à nobis formalis, potius est actiua pertinens ad primum mẽbrum: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur consequentia, quia actio agentis, & substãtialis formæ, per quas cõseruatur, nõ pertinet ad genus causę formalis, sed efficientis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest cõfirmari: nã si forma ratione suæ informationis resistit agẽti, vel resistit in eodem instãti, in quo agens agit ad introducendam oppositã, vel antequã agat. Primum est impossibile, quia in instanti, in quo agit, si actio eius sit instantanea, iam est introducta forma opposita, vt patet in generatione substantiali viuentiũ: ergo iam non est forma expulsa: sed quod non est, non potest resistere, sicut nec potest agere: ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit actione successiua, nõ potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositæ: ergo etiam est expulsa eadẽ forma pręexistẽs, quantũ ad illum gradum, ratione cuius resistere nõ poterit; neq; ratione aliorũ permanentiũ; quia adhuc nõ agit circa illos cõtrariũ. Quod verò nõ resistat forma agẽtis per suã infor-

informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequã ab illo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propono secundum argumentum aduersus resistentiam actiuã hoc modo: si detur talis præsentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel è conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementum esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur cõsequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eamdẽ actionem est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionẽ eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autem est contra communẽ modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expressè contra Aristotelem 2. lib. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressè asserentem, calorem & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumenti adnotandum est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agẽdum, vel resistendum. Quod sic probo. Existentia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistentiæ actuali, quæ in agendo, & patiẽdo interuenit; sed conseruatio rei nõ est aliud, quàm continuatio existendæ eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ, & cõsequenter actio ipsa, per quam conseruatur, præsupponitur actioni, per quam agit, & resistentiæ, per quã resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuam non esse resistentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut nõ potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistentia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nẽpe actio eiusdem rei, vel repugnantia formalis, per quam formaliter resistit contrario: negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositam iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius: ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendentis eam expellere. Gratia exempli. Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus cõseruatur, magis resistit resistentia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumẽtum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agentis per suã informationem, sed talem resistentiã potius fieri per actionem conseruantis; quia licèt actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodũ præsupponitur necessariè actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suã informationem incompossibilem cũ forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem cõtrarij modò iam 48

iam explicato, sic autem eam impedire, est resistere formaliter. Vel secũdo responderi potest concedendo, quòd actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedens à forma passi, circa quod operatur cõtrarium, sed ab eodem conseruante eamdem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideò in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quę vocatur formalis, immo & propriam actiuã per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei necessariò præsupposita, hoc nõ tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

49 Pro solutione confirmationis notandum est, quòd sicut forma substãtialis non est per se immediatè actiua, sed per suã virtutem accidentalẽ superadditam ita nõ est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua; quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hac resistẽtia, sed nec resistẽtia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agẽtis per quam agit. Exempli gratia, Aqua immediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatem, vel humiditatem vtrumq; præstat. & eodem modo non resistit actioni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes quia si illas non haberet, nec esset formaliter cõtraria igni, nec resisteret actioni eius resistentia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumentũ, an resistat agenti antequam agat, vel dum iam agit. Cui respondent iuniores quidam non resistere priusquã operetur, sed dum iam operatur; & licèt tunc iam non sit forma secundum illum gradum iam expulsum, sufficit immediatè extitisse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formalis non sit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non necessariò postulat actualẽ existentiã formæ resistentis. Hæc tamen sententia falsa est, quia licèt resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionẽ alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsam: ergo verũ est, formam secundum hanc partem non informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

Vt ergo explicemus verã solutionem argumẽti, adnotãdum est, quòd nunc præcipuè loquimur de resistentia, tam actiua, quã formali in ordine ad actionẽ, & passionem Physicam, & realem, quæ non reperitur, nisi inter propriè contraria, de quibus certum est, successiuè, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariã resistere alteri resistentia formali nõ esse aliud, quàm impedire actionem agentis cõtrarij, ita vt vel non agat, vel non simul, quidquid potest, sed successiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem aquę resistere actioni ignis est per suam informationem impedire, ne introducatur calor, vel ne simul secundum totam intensionẽ, sed successiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla mora introduceretur, nisi cõtraria frigiditas adesset. Quo supposito, respondeo 50

pondeo

pondeo ad formam argum. dum dicitur, vel resistere frigiditaté antequã ignis agat, vel dum iam agit, dico nõ resistere, dum iam agit, nec prius tẽpore, quàm agat, sed in instãti, in quo agere incipit, quod est vltimum nõ esse actionis successiuæ, per quam agit. Primã partẽ probat argum. quo refutauimus alium modum dicendi, quia illa pars gradualis eodẽ tẽpore, quo agens operatur expulsa, non potest resistere, cum eodẽ tempore iam non sit, & tunc per illã tantum posset resistere passum. Secundã vero partẽ, quòd non resistat prius tẽpore, quã operetur, sic probo. Prius tẽpore quã agens operetur, non aggreditur passum, neq; illud oppugnat, vel impetitur, immo nec omnino attingit; sed quod non oppugnatur, nec aggreditur à suo cõtrario, nec attingitur, nõ dicitur, ei resistere: ergo nihil resistit prius tẽpore, quã in ipsum operetur agẽs. Restat igitur, vt dũ agẽs approximatum passo incipit in illud agere, tunc primo passum dicatur actu resi-
51 stere. Probatur hac ratione, si frigiditas (gratia exẽpli) non informaret aquam in eo instãti, in quo primò verum est, ignẽ esse illi approximatum, introduceret idẽ ignis simul totã latitudinem caloris in eam, & hac sola de causa, nõ simul, aut in instanti eã introducit, sed successiuè, & cũ mora tẽporis, ac per partes proportionales: ergo in eo instã. impedit frigiditas per suam informationẽ introductionem formæ cõtrariæ, sed hoc est resistere formaliter: ergo in eo instãti, in quo agens incipit agere, resistit illi contrariũ resistentia formali. Secundo, bene sequitur, passum resistit agẽti resistentia formali, vt superius probauimus, sed non resistit actu, dum agit, nec prius tempore, quàm agat: ergo dum incipit agere. Euidens est consequentia, quia non datur aliud instans, vel tempus, in quo resistat actu præter tria hæc; sed probatur minor: nam dum agens actu agit, non est iam pars illa formę, per quam posset passum resistere, sed expulsa est: ergo nõ resistit actu per illam. Quod vero non resistat prius tempore, quã agens agat, probatur, quia resistere formaliter non est aliud, quàm formam per suam informationem impedire, ne agens introducat formam contrariam in eodem subiecto, vel non tanta velocitate, aut intensione; sed nihil horũ impedit forma prius tempore, quàm operetur agens circa subiectum, quod informat: ergo non est verum, tunc resistere. Probatur minor, quia etiam si tempore illo non informaret subiectum, non introduceret agens in ipsum propriam formam: ergo non est verũ, quòd tẽpore illo impediat introductionẽ eius, & ex consequenti, quòd actu resistat. Quod etiam probari posset ab inconuenienti: nam si prius tempore actu resisteret, dum nullum est ei approximatum agens, sequeretur, quod etiam si nullũ haberet contrariũ existens in rerum natura, diceretur semper ei actu resistere. Probatur consequentia, quia dum agens non est ei approximatũ, non magis illud respicit, quã si in natura rerũ non existeret: si ergo illi diceretur actu resistere, actu etiam resisteret agenti cõtrario non existenti, quod est absurdũ.

Et si aliquis dicat, eisdẽ rationibus probari, quod nec in instãti, in quo agẽs incipit agere, dicatur passum ei resistere resistẽtia formali; quia non resistit passum actu, nisi cõtrario actu agenti in ipsum; sed in illo instãti nõ est verũ, quòd agens actu operetur: ergo nec verum erit, quod passum ei actu resistat. Probatur minor, quia 52

vnum.

vnum contrarium non agit in alterum, nisi actione successiua; sed actio successiua non est in instanti, sed in tempore: ergo nec verum est, quòd in eo instanti actu operetur agēs, sed in tempore statim sequenti: & ideò tūc dicetur passum ei resistere, & nō prius. Respondeo, quòd licet aliqui teneant in eo instāti actu operari agēs actione instantanea, per quam producit primum indiuisibile termini, hoc tamen non est certum, nec adeò consentaneum principijs Arist. qui 6. lib. Physic. expressè negat, motum habere primum indiuisibile, sed solū terminari ait indiuisibili quodam extrinseco. Hac igitur doctrina nunc prætermissa; ad formam argumenti neganda est maior, quòd non resistat passum, nisi agenti actu operanti in ipsum; sed verum est, resistere agenti, dū non agit, sed agere incipit. Quod sic probo, resistere est impedire actionem agētis, vel obstare, vt non agat; sed hoc non potest præstare passum, dum iam agēs actu operatur circa ipsum, nec prius tempore, quàm operetur, sed in instanti, in quo incipit agere: ergo verè, & propriè tunc dicitur actu resistere passum, dum incipit agens circa ipsum agere, & non aute, nec post. Probatur minor, quia in eo instanti introduceret suam formam, nisi obstaret forma opposita per suam informationem. Quod etiā probatur à priori, quia in illo instanti primo verum est, quòd agens sit illi approximatum, & ideò tunc primò respicit illud respectu immediatæ præsentiæ, vel contactus, quem contactum sequeretur actio eius, & introductio suæ formæ, nisi obstaret opposita per suam informationē: ergo tunc primò verum est, ei actu resistere resistentia formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & resistentia?

Circa solutionem secundi argumenti insurgit secunda quæstio de modo, & ordine quo conueniant qualitatibus contrarijs, præsertim primis elementorū actiuitas, & resistentia. Et de actiuitate certum est omnibus cōuenire, ita vt omnes sint actiuæ, & productiuæ sibi similium. Ita D. Tho. 4. lib. Metaph. lect. 1. Nimphus 1. lib. de Gen. cōm. 14. Tolet. ibidem q. 3. & cæteri omnes: & de frigiditate, & calore nō indiget probatione, quia euidēs experiētia satis per se notū omnibus id facit; sed de humiditate, & siccitate nō est adeò euidens, colligitur tamē euidēter ex doctrina Arist. 2. lib. de Gen. tex. 25. vbi docet, elemēta simbola, hoc est, ea quæ cōueniūt in vna qualitate, facilius trāsmutari ad inuicē, quàm dissimbola, hoc est, quā ea, quæ in vtraq; contrariātur; sed elemēta simbola, vt ignis, & aër, non possunt se corrūpere, vel trāsmutare, nisi agēdo per humiditatem, & siccitatē, cū in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra nō possunt in se inuicē agere, nisi per humiditatem, & siccitatē, quia in frigiditate conueniunt: ergo qualitates istæ actiuæ sunt. Et licet hoc argumentū nō videatur efficaciter probare; quia posset aliquis negare, hæc elementa non agere per eā qualitatē, in qua cōueniunt: nā cum hæc sit in vno intensior, quàm in altero, vt in 2. lib. videbimus, bene poterit vnum agere in alterum per illam, intendendo eā in altero vsq; ad summū, & ita illud in- 53

se conuertere, licet non agat per alteram, in qua differunt, vt ignis poterit aërem in se conuertere, licèt nō agat in ipsum per siccitatem, sed per calorem, intendendo calorem aëris vsque ad octauum gradum, & ita eū sibi perfectè assimilando, & in se cōuertendo. Hoc tamen non tollit efficaciam argum. quia statim subdit Arist. quòd ex igne potest effici aër, si vincatur siccitas ignis ab humiditate aëris, & ex aqua potest effici terra, si humiditas aquæ superetur à siccitate terræ. Et probatur experientia,
54 quia videmus rē in loco minus humido positam humectari, & tandem putrescere, & corrūpi, quod nō posset fieri, nisi per actionem humiditatis, vt per se est manifestum, & eadē experientia docet propter nimiam siccitatem ex loco sicco contractam rem corrumpi. Testimonia verò Arist. in argum. adducta in quibus solum calorem, & frigiditatem vocat actiuas qualitates, humiditatem verò, & siccitatē passiuas. Duobus modis explicari solet. Primò, ita vt non sit absoluta locutio, sed comparatiua, cuius sensus sit, duas postremas qualitates comparatione primarum passiuas potius, aut resistiuas vocari posse, quàm actiuas, quia multo minus actiuæ sunt, vt statim dicemus. In quo sensu qualitates quasdam naturales vocauit idem Arist. impotentias in secundo genere prædicamenti qualitatis; quia parum actiuæ, aut parum resistiuæ sunt, & ideò respectu aliarum magis perfectarum, in vtroque genere non dicūtur potentiæ, sed impotentiç potius, quamuis absoluta consideratione potentiæ sint, cum sint principia alicuius actionis, vel passionis. Pro hac expositione refert Toletus Albertum Saxoniæ, & quamuis sibi non placeat, satis probabilis est.

Secunda expositio asserit, duas priores qualitates vocari actiuas, 55
duas verò posteriores passiuas, quia in mistione elementorum, ad quam præcipuè ordinantur, actiuè se habēt illæ, & passiuè istæ: nam calor congregat partes materiæ humidas, & siccas, hoc est, quasi in vnū colligit, frigiditas verò easdem quasi coagulat, & consistentiam eis tribuit, & vtrumque horum fit per actionem, & ideò dicuntur actiuè se habere duæ istæ qualitates: partes verò humidæ, & siccæ potius dicuntur congregatæ, & quasi coagulatæ ratione humiditatis, & siccitatis, & cū hoc potius sit pati, quàm agere, dicuntur qualitates istç passiuè se habere, quamuis in tota mixtione veram quoq; actionem habeant omninò necessariam, vt ad mediocritatem reducātur omnes, hoc est, ad gradus intensionis tēperatos. Hanc expositionem sequitur Toletus ex Philopono, quem ipse citat, atque etiā Nimphus, & videtur esse D. Tho. loco nuper citato. Fundamentum autem vtriusq; expositionis est testimonium eiusdem Arist. à nobis adductū, in quo expressè asserit, mutuam transmutationem elementorū similium fieri per mutuā actionem humiditatis, & siccitatis: ergo euidens est, non esse ex mente eius, quòd qualitates istæ sint purè passiuæ: & ideò necesse est illa testimonia, quibus vocat eas passiuas, vno, vel alio modo explicare, iuxta cōtextū literæ. Et vtraq; expositio nobis placet. Circa modum verò, & ordinem, quo eis conuenit actiuitas, diuersas opiniones refert Toletus 1. lib. de gen. q. 15. sed res est facilis, & ideò satis est, communem, & veram explicare, & probare, quæ sic ordinat actiuitatem earum, vt primum locū teneat

teneat calor, secundum frigiditas, tertium humiditas, & postremum siccitas. Ita Alber. Saxon. 1æ q.6. huius libri, Marsi.q. 9. Venetus cap. 15. summæ, Caiet. Tienen. tit. de reactione, & Tolet. vbi suprà, Conimbr. cap. 9. huius libri. q.3. art.3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione, & experientia.

56 Ratione quidem, quia illud agens cēsetur maioris actiuitatis, quod ad maiorem distantiam potest extendere suam actionem, atque effectum; sed ad maiorem distantiam extendit suam actionem, & effectū calor, & post calorem frigiditas, post frigiditatem siccitas: ergo eodem ordine conuenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem distantiā sentitur effectus earū ordine prædicto, vt experimur: ergo ad maiorem distantiam extēditur actio, & effectus earum secundum eumdem ordinē. Probatur secundò experientia, quia minus detineri potest manus intra ignem, quàm intra aquam; minus intra aquam frigidissimam, quā intra humidissimum corpus etiā summæ densitatis, minus intra hoc, quā intra corpus quantumlibet siccum, ac densum: ergo citius, atque vehementius operantur qualitates istæ secundum eumdem ordinem, & cōsequenter maioris sunt actiuitatis. Probatur consequētia, quia velocior motus, atque vehementior euidens signum est maioris virtutis actiuæ, maiorisque actiuitatis.

57 Difficilius longè est, constituere modum, & ordinem, quibus conueniat resistentia eisdem qualitatibus. Et prima opinio asserit, ordine omnino opposito cōuenire eis resistentiam ei, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, ita vt quo qualitas est magis actiua, eo sit minus resistiua: quare siccitas tenet primum locum in resistentia, sicut vltimum in actiuitate: secundum humiditas, tertium frigiditas, & vltimum calor. Ita Sonzin. 9. Metaph. q. 6. ad 1. Astudillo 1. lib. de gen. q. 22. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Yañez 1. lib. de gen cap. 7. q. 1. Tolet. ibid. q. 15. ad 1. & Conimb. vbi supra. Probant testimonio Arist. qui in prædicamento qualitatis agens de secundo genere distinguit sub eo potentias actiuas à passiuis, sed resistentia pertinet ad potentiam passiuam: ergo nō est desumendus ordo, aut modus, quo conuenit qualitatibus ex potētia agendi, aut ex actiuitate, sed ex opposita radice, quæ est potentia passiua: quare oppositus esse debet ordini cōstituto in actiuitate, ita vt quò qualitas magis actiua est, eò sit minus resistiua. Probatur deinde ratione ab experientia desumpta: nam videmus aquam facilius calefieri, quàm exiccari: ergo facilius amittit frigiditatē, quàm humiditatem, quod non potest prouenire nisi ex eo, quòd hæc fortius resistat, quàm frigiditas, cum tamen frigiditas sit magis actiua. Et eodem argumento potest probari de cæteris.

Secunda opinio contraria prorsus est, affirmans eodem ordine conuenire his qualitatibus resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est quælibet, eo sit magis resistiua. 58
Ita Nimphus 1. lib. de gen. com. 195. q.3. cōcl. 1. dub. 2. Vallesius controu. 11. ad tyrones, atque etiam 1. lib. controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1. lib. de gen. c. 9. q. 1. Quam sententiā explicant, & sequuntur iuniores quidam de resistentia actiua; de formali verò, seu passiua asserunt omnino æqualiter conuenire his qualitatibus, ita vt nulla earum sit magis,

aut minus resistiua, quã aliæ. Ex quo inferunt, in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas ex his sit magis actiua, quàm resistiua, vt asserit prima sententia. Itaque hæc sententia sic intellecta tria asserit Primum, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo cõuenire his qualitatibus, ac actiuitatem. Secundum, resistentiam formalem, seu passiuam, omnibus æqualiter. Tertium in nullo sensu verum esse, quod aliqua qualitas sit magis actiua, quàm resistiua, vel è conuerso magis resistiua, quàm actiua. Primum probant, quia resistentia actiua non est aliud, quàm actio agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agat, vel ne agat tanta velocitate, aut intensione, sed repugnat eamdem actionem (quæ est resistentia actiua) esse maiorem, vel minorem se: ergo etiam repugnabit, resistentiam actiuam maiorem esse, vel minorem, actiuitate eiusdem agentis. Secundum verò, quod resistentia formalis, vel passiua sit æqualis in omnibus, probant hac ratione: qualitates istæ resistunt formaliter actioni agentis per suam informationem, in quantum informantes subiectum impediunt, vel retardant actionem agentis, & introductionem propriæ formæ in eo; sed omnes istæ qualitates eodẽ prorsus modo se habent quantum ad informationem subiecti, & impedimentum præstandum actioni agentis; ergo æquales sunt in resistentia formali.

59 Probatur minor, quia æqualiter informant subiectum, & non magis vna, quàm altera: nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informatiuam, quàm alia, nec dissimilem modum oppositionis cũ ea, nec minus ineptum est subiectum huius ad recipiendum simul, vel in instanti totam latitudinem alterius, quàm subiectum alterius ad recipiendum simul totam latitudinem huius, in quo consistit ratio formalis resistentiæ, vt vidimus, quæ ideò æqualis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo sit verum, aliquam ex his qualitatibus esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel è contra. Probant ratione, & experientia; ratione quidem, quia non datur alia resistentia præter actiuam, & formalem, sed de nulla earum potest esse verum: ergo in nullo sensu verificatur. Probatur minor, quia non de actiua, cum hæc sit idem realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus æqualiter, vt probatum est. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiusdem magnitudinis, & intensionis, vt ignis, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua, quàm calor ab igne, vt per se est manifestum: ergo falsum est, quòd calor sit minus resistiuus, quàm frigus. Nec minus efficaciter probari potest de humiditate, & siccitate, alia simili experientia: atque etiam hac ratione, quia si resistentia humiditatis est maior, quàm actiuitas eiusdem: ergo resistentia siccitatis (quæ maior est resistentia humiditatis) maior erit actiuitate eiusdem humiditatis: vnde sequitur, summè humidũ nõ posse agere in summè siccũ, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia non potest dari actio, nisi agens superet resistẽtiam passi, vt inferius ostendetur.

Nostra verò sententia tria etiam asserit. Primum est, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo cõueni- 60
re

re qualitatibus, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, vt asseruit, & probauit efficaciter secunda opinio. Et quantum ad hoc primum falsam reputo primam sententiam asserentem, ordine opposito conuenire eis resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est qualibet earum, eo sit minus resistiua resistentia actiua, & quo magis resistiua est, eo sit minus actiua. Quod probatur falsum de resistentia actiua: nam resistentia actiua non est aliud, quàm actio ipsius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & ex hoc impeditur actio eius, vel retardatur: & quo fortius agit calidum in frigidum, eo imprimit ei intensiorem calorē & consequenter magis remittit frigiditatē eius, per quam acturum est in idem calidum: sed virtus remissa debilior est ad agendum: ergo debiliorem reddit virtutē eius ad agēdum in se, quò fortius in ipsum agit, & ex consequenti magis resistit resistentia actiua. Vnde sequitur, falsum esse de hac resistentia, quòd eadem qualitas posit esse magis actiua, & minus resistiua.

61 Secūdum, quod asserit nostra sententia est, resistentiam formalem, vel passiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistiuas, quàm alias. Hoc secundum est contra secundam opinionem, præsertim vt à recentioribus explicatam, & ex parte saltem conuenit cum prima, in quantum vniuersaliter ait diuerso modo, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus testimonijs Aristotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatis, vbi docet Arist. secundum genus qualitatis esse naturalem potētiam, & impotentiam, & sub eis non solum actiuas, sed etiam passiuas potentias contineri, nec solum actiuas qualitates, sed etiam resistiuas, & vtrasque tam sub potentia, quàm sub impotentia; quia impotentiæ nomine non puram negationem agendi, vel patiendi, seu resistendi, sed positiuam qualitatem, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præstandum intelligit. Verba autem eius sunt. *Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur, sed quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, vt pugilatores, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquod facile faciendi: salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur, in salubres verò, quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facilè secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habet impotentiam, &c.* Quibus duplicem potentiam distinguit 62 in qualitatibus, nempe agendi, & patiendi, & duplicem quoq; impotentiam ad vtrumque, hoc est, debilem, atque infirmam virtutem agendi, & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriusque potentiæ, & impotentiæ ad patiendum assignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus quædam ex suo proprio tēperamento habent, vt facilè posint resistere contrarijs, & hanc vocat naturalem potentiam.

tiam ad non patiẽdum ab illis, quod alio vocabulo dicitur impatibilitas; sed non pati à contrario, idem est, ac passiuè resistere illi, nam quod iam patitur, actionem eius recipit, atque effectum productum per eá; & ideò vt sic recipiens iam non resistit, saltẽ quantum ad talem receptionem; solum ergo dicitur resistere, quamdiu actionem, vel effectum contrarij nõ recipit, aut non tam cito, vel non cũ tanta intẽsione: vnde sequitur apud Arist. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non facilè patiendi à cõtrario, quæ vocari potest impatibilitas, esse naturalem potentiam resistẽdi illi passiuè, quam vocamus resistentiam passiuam, seu formalẽ, quia eam dicitur habere qualitas per suã informationem, per quam impedit, vel retardat actionem cõtrarij, & obstat, ne statim imprimat contrariam qualitatem in subiecto, vel saltẽ non in momento, sed cum mora temporis. Naturalem vero impotentiã vocat aptitudinem aliarum qualitatũ in subiecto ad facile patiendum, quę potest vocari patibilitas, quia natura sua facilè cedunt: facilè autem cedere idem est, ac facilè recipere actionem, aut impressionem ab agente contrario, & hoc idem prorsus, quòd ægrè, aut difficilè, vel parum resistere, & propterea vocatur impotentia passiua resistendi, quasi debilis, & infirma ad resistendum, aut (quod idẽ
63 est) parum resistiua. Ex quibus hoc argumentum satis efficax desumitur ad probandum, quod resistentia passiua, aut formalis apud Arist. non cõueniat æqualiter omnibus qualitatibus, sed quædã sint magis resistiuæ, quædam minus; quia naturalis potẽtia ad nihil patiendum est qualitas talis naturę, vt per eam facilè possit subiectum nihil pati, vel nõ tam citò, aut tantum pati à contrario: naturalis verò impotentia ad nihil patiẽdum est qualitas, per quam subiectum difficilè potest nihil pati à cõtrario, hoc est, per quam facilè cedit, aut facilè recipit actionem, atq; impressionem eius: sed naturalis potentia ad nihil patiendum, vel non tam cito, aut non cum tanta intensione, est naturalis potentia ad resistendũ contrario passiuè, aut formaliter, & naturalis impotentia nihil patiendi est naturalis potentia facilè cedens contrario, hoc est, debilis, & infirma ad resistendum passiuè, aut formaliter, quod est esse parum resistiuam, vt per se patet: ergo euidens est, dari apud Arist. quasdam qualitates fortiores ad resistendum formaliter, alias vero debiles, atq; infirmas, quod est dari quasdam magis, quasdam minus resistiuas resistentia passiua, aut formali. Vnde sequitur, in doctrina eius defendi non posse, quòd oẽs sint æqualiter resistiuæ resistentia passiua, & formali. Quod etiã probat efficaciter aliud exemplum duri, & mol- 64
lis ibidem adductum ab Arist. nam durum (ait) dicitur, quod habet potẽtiam non facilè secari, molle verò, quòd eiusdem ipsius habeat impotẽtiam, quod est, durum habere maiorem potentiam ad resistendum sectioni, molle vero minorem: intelligit autem de potentia passiua: nam secari, vel non secari, passiua potẽtia est; sed potentia passiua duri, vt non secetur, vel vt nõ statim, est resistentia passiua, aut formalis, vt probauimus: ergo sentit Aristot. durum esse magis resistiuum, quàm molle resistentia passiua, & formali, & consequenter nõ æqualiter conuenire hãc resistentiam omnibus qualitatibus. Et licèt verum sit, durum, & molle aliqualem resistentiam actiuam habere

bere adiunctam passiuę, aut formali resistentiæ, quia durities ipsa hebetat instrumentum, à quo diuiditur, & magis quàm molle, & ab hac resistentia actiua iuuari passiuam, aut formalem, non tamen est verũ, quòd solum ratione illius sit maior resistencia duri, quàm mollis, sed etiam vt passiua, & formalis est. Probatur euidenter, quia vtraque resistentia vocatur ab Arist. naturalis potentia, & impotentia ad nihil patiendum, & potentiam dicit esse maiorem impotentia: ergo sentit vnam esse maiorem altera, vt potentiam passiuam ad non patiendum, quod est esse maiorem, vt resistentiam passiuam, aut formalem, cum potẽtia naturalis ad non patiendum sit resistentia passiua, vt probauimus.

65 Secundum testimonium habetur 4. lib. Phys. cap. 8. tex. 71. vbi docet Arist. medium magis dẽsum, quia magis resistit diuisioni magis retardare mobile, quã rarũ minus resistens, & ideo velociorem fieri motum per rarum, quàm per densum, etiã si cętera sint paria respectu virtutis motiuæ, vt per aërem, velociorem fieri, quã per aquam; sed resistentia medij non est actiua, sed passiua, & formalis, vt per se est manifestum: ergo euidens est in doctrina Arist. formalem resistẽtiam non esse ęqualẽ in omnibus qualitatibus, sed quasdã esse magis, quasdam minus resistiuas.

Deinde probari potest multis experientijs, illis pręsertim, quibus vsus est Arist. duobus locis citatis, & illis addi possunt duæ alię. Sit autem prima, quia videmus ingens saxum ita resistere mouenti, vt non possit illud à suo loco dimouere, aliud verò non ita magnum minus resistere, sed resistentia hæc nõ est actiua, quia lapis immotus nihil agit in illum, qui conatur eum mouere: ergo est resistencia passiua, aut formalis, quam præstat pondus per suam informationem, & ex duabus vna est maior altera: ergo falsum est, quod æqualiter conueniat qualitatibus. Secunda experientia est de magnete detinente ferrum per qualitatem ei impressam (non enim potest alio modo circa illud agere) cuius tanta solet esse resistentia, vt non possit ferrum facilè moueri ab alio corpore: & idem est de paruo illo pisciculo detinente nauim, etiam per qualitatem ei impressam ita fortiter resistentem, vt nec magna vẽtorum vis possit eam mouere: sed resistentiæ istæ sunt formales, cum nihil operentur qualitates impressæ, per quam resistũt mouẽtibus eiusmodi corpora, & vna est maior alia: ergo suscipit magis, & minus resistentia formalis.

Tertiũ, quod asserimus est, resistẽtiã formalem opposito modo, & ordine cõuenire qualitatibus, ac cõuenire diximus actiuitatẽ, & resistentiã actiuam, ita vt quo magis actiua est qualitas, & magis etiã resistiua resistentia actiua, eò sit minus resistiua resistẽtia formali, & passiua, & è cõuerso, quo minus est resistiua, eò sit magis actiua. Hæc est contra secundã opinionẽ, vt à iunioribus intellectã & explicatam, & aliquo modo in fauorẽ primæ. Quã imprimis colligo ex cõmuni modo loquendi, & sentiẽdi Philosophorum, qui vniuersaliter dicũt, elemẽta, & qualitates eorum, quo magis sunt actiua, eò esse minus resistiua; sed hoc non potest esse verum de resistentia actiua, quam semper esse æqualem probauimus cum actiuitate: ergo verum erit de resistentia formali. Probatur deinde ratione, primò ex ordine, & constitutione naturali vniuersi, quod con- 66

stat esse compositum ex elementis contrarijs, ex quibus generantur etiam mixta contraria, & ita fere omnia corpora sunt in perpetua pugna, & quasi contrarijs circumsepta; sed quædam illorum sunt magis actiua: ergo necesse est, alia esse magis resistiua, vt possint se defendere à contrarijs, & ita conseruentur: nam si maior actiuitas agentium non compensetur per maiorem resistentiam eorum, quæ patiuntur, consumentur absque dubio ab eis, dispositio vniuersi non poterit esse stabilis, ac firma. Secundò probatur: nam densitas corporis multum iuuat ad resistendum contrario, quia per densitatem magis vniuntur partes inter se, & ideo non ita facilè potest agens in eas sic vnitas agere, acsi essent separatæ, vel magis inter se distantes, & ex consequenti raritas minus iuuabit: ergo corpora ex natura sua magis densa magis resistiua sunt cæteris paribus ex parte aliorum: sed ex elementis terra est densior, & post eam aqua: ergo sunt magis resistiua aëre, & igne, & quibus ignis minus resistiuus erit, cum sit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad resistentiam satis probabiliter colligi potest, eumdẽ habere qualitates ipsas hoc modo. Euidens est, summam densitatem terræ emanare à summa siccitate eius, & prope summa frigiditate, & prope summam densitatem aquæ emanare à summa frigiditate, & prope summa humiditate eiusdem: ergo siccitas, & densitas sunt causa summæ, & propè summæ densitatis. Euidens etiam est, summũ calorem ignis esse radicem summæ raritatis eius, & etiamsi in aëre nõ sit summus, est etiam causa raritatis aliquantulum minoris, quã non impedit summa humiditas eiusdẽ aeris: quia cõiuncta cum calore nõ potest causare densitatem, sicut neque in igne; quã tamen causat cũ frigiditate in aqua: ergo calor ex propria natura radix est, & origo raritatis in vno, & altero elemẽto. Ex quibus sequitur, siccitatẽ esse magis resistiuã, quã aliàs, & calorẽ minus, quàm omnes, & sic de duabus alijs: & ita eodẽ ordine cõuenire eis resistentiã, atq; elementis ipsis, & omnino opposito ei, quo conuenit eis actiuitas. Probatur consequentia, quia à maiori densitate maior resistentia formalis prouenit cęteris paribus ex parte aliorũ, & consequenter à qualitatibus, quæ sunt causa eius. Et fundamentum huius discursus est, quia densitas ex propria natura fortius vnitur, atque tenacius inhæret subiecto cõiungens partes eius, & raritas eas separans minus efficaciter, aut fortiter: & consequenter primæ qualitates, quæ sunt causa densitatis, fortius vnientur, tenaciusque inhærebunt: calor verò, qui est causa raritatis, minus efficaciter; sed qualitates istæ dicuntur resistere formaliter per informationẽ, in quantum impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab eo expelluntur: ergo quo efficacius vniuntur per eamdem informationem, & tenacius inhærent subiecto, eo difficilius expelli possunt à contrario, & ideo magis impedient, ac retardabunt actionem eius, quod est esse magis resistiuas. Quod verò dicimus firmius vniri, atq; inhærere subiecto, non habent solũ ex intensione, quamuis per intensionẽ magis radicetur qualitas in subiecto: & ideò fortius ei inhæreat, sed cæteris paribus ex parte intensionis ex alio capite, nempe ex modo speciali, quo vniuntur subiecto cõiungendo 67

do

do partes eius formaliter aut virtualiter, probamus fortius ei inhęrere, & tenacius coniungi, & ideò difficilius ab eo expelli; quod est magis resistiuas esse resistencia formali, aut passiua. Quod tandem probatur experiẽtia, quia videmus terram maximè resistere igni, & cuilibet alteri agenti contrario, ita vt ferè numquã possit ab eis corrũpi, quod non habet ignis, quẽ cito solet consumere aqua. Videmus etiã humiditatem in aqua magis resistere, quàm frigiditatem, quia aqua intensissime calida adhuc retinet fere totã suã humiditatem: ergo euidens experientia docet, siccitatem, & humiditatem esse magis resistiuas, quàm calorem.

Ex quibus colligitur falsum esse illud, quod asserit secũda opinio, nẽpe in nullo sensu verum esse posse, quòd eadem qualitas sit magis actiua, quã resistiua, vel è cõtra; nã licèt verum hoc sit de resistencia actiua, falsum tamen de passiua, de qua probauimus maiorẽ esse in qualitatibus minus actiuis, vt in siccitate, & humiditate, & ideo has esse magis resistiuas, quàm actiuas, & consequẽter calorem, & frigiditatem magis actiuas, quàm resistiuas.

Argumẽta primæ opinionis probant quidem intentum de resistẽtia passiua aut formali, quã cõcedimus inæqualiter cõuenire primis qualitatibus: nihilominus de resistentia actiua verum est, eodem modo, & ordine eis conuenire, ac cõuenit actiuitas, cum sit idem realiter cum actiuitate. Quod verò dicitur in primo argumento, resistentiam pertinere ad potentiam passiuã, distinguendum est: nã de actiua resistentia nõ est verum, sed hæc ad actiuam potentiam potius pertinet, quia per eamdẽ potentiam actiuã, qua agens agit, dicitur actiuè resistere, de resistẽtia verò formali concedendũ est; ideò hæc solum potest diuerso modo cõuenire qualitatibus, ac actiuitas eis conuenit, quod concedit nostra sententia. Secundum argumentũ non indiget solutione, cũ pro nostra sententia potiùs probet de sola resistentia passiua, & formali, maiorem esse in vna qualitate, quàm in altera.

Ad primum argumentũ secundæ opinionis neganda est minor, quòd omnes istæ qualitates eodẽ modo se habeãt quantũ ad informationẽ subiecti: nã licet informatio quantũ ad substantiã non sit maior in vna, quã in altera, sed quantũ ad modũ efficacior est in minus actiuis, quia firmius inhærent subiecto cæteris paribus ex parte intensionis; cum partes eius magis coniungant inter sese, & ideò fortiores efficiant ad resistendum contrario, vt probauimus, quod est magis resistiuas esse resistentia formali.

Ad secundum neganda est minor, 69 quòd nõ sit verũ, vnã qualitatẽ esse magis resistiuam, quã actiuam, vel è contra; & cum dicitur non esse verũ de resistentia actiua, concedendum est, negandum tamen, quod non sit verũ de resistentia formali. Experiẽtia verò, qua probatur, citius expelli frigiditatem ab aqua, quàm calorem ab igne, neganda est, si applicentur secundum proportionem quãtitatis, intensionis, actiuitatis, & resistentiæ, & cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autem proportio talis esse debet, vt cõparentur in eo gradu intensionis, in quo sint æqualis actiuitatis, & efficaciæ ad agẽdum; quod non potest fieri, nisi sumantur secũdum gradus inæquales intensionis: nam cum actiuior longè sit calor, semper erit superior frigiditate,

ſi applicantur ſecundum eamdē intenſionem cæteris paribus ex parte aliorum; debent ergo comparari, vel applicari, ita vt quanto actiuior eſt calor frigiditate, tāto ſit remiſsior ea, & hæc, quæ minus eſt actiua, applicetur in gradu intēſiori, ita vt maior actiuitas vnius cōpenſetur per maiorē intenſionē alterius, & talis cōparatio, vel applicatio iuſta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera ſint paria ex parte aliarū conditionum, quæ requiruntur ad agendū, negandū eſt, quod calor citius expellat frigiditatē ab aqua, quā aqua calorem ab igne, immo potius experiētia ipſa docet contrariū. Quod adeò verum eſt, vt etiāſi applicentur ſecundū eādem intenſionem, & vincatur frigiditas propter magnū exceſſum actiuitatis eiuſdē caloris, poſt magnā tamen morā temporis conſequatur ignis victoriā, quā citius longè conſequeretur aqua, ſi in tali proportione applicarentur, vt habita ratione actiuitatis, & intēſionis, multū excederet aqua, tūc enim velocius conſumeretur ignis ab aqua, vt docet experientia, non alia de cauſa, niſi propter maiorem reſiſtentiam formalē frigiditatis.

Ad vltimum argumentum concedendū eſt antecedēs, quod eadē qualitas ſit magis actiua, quàm reſiſtiua, reſiſtentia formali, aut è cōuerſo magis reſiſtiua eadē reſiſtentia, quā ſit actiua: ſed neganda eſt conſequētia, qđ non poſsit agere ſummè humidū in ſummè ſiccū: nā licet ex hac parte, hoc eſt cōparata reſiſtētia formali huius cum actiuitate illius ſit exceſſus, poteſt tamen cōpenſari ex alijs, nempe ex maiori quantitate, & denſitate agentis, alijſq; conditionibus requiſitis ad agendum. Ex quibus conſtat poſſe actiuitatē ſummè humidi ſuperare reſiſtentiam formalē ſummè ſicci, quāuis hæc ſit maior illa, vndè conſiderata vtraque, & ita intelligitur agere poſſe illud in hoc, ſi applicatio fiat ſecundum debitam proportionem.

QVÆSTIO III.

An neceſſe ſit actionē ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis.

VT intelligatur quæſtio, explicā 70
dum eſt quid ſit proportio maioris inæqualitatis, & quid proportio minoris, atq; etiā quid ſit, actionē procedere à proportione maioris, aut minoris inæqualitatis. Manifeſtum eſt, actionem verſari inter agens, & paſſum debitè approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam paſsiuam, & cum ſint contraria, nō minus eſt certum, vnum reſiſtere alteri, hoc eſt, ſe defendere ab illo, impediendo quantum poteſt actionem eius in ſe, & prohibendo, ne per illam imprimat ſibi propriam formam, vt approximatis igne, & aqua, ignis intendit aquæ imprimere ſuum calorem, & conſequenter remittere frigiditatem eius, quod eſt eā debilitare, ne poſsit circa ſe agere, vel non tam cito, & introductio caloris eſt agere: debilitare verò virtutem eius eſt reſiſtere reſiſtētia actiua; & aqua intēdit imprimere igni ſuā frigiditatem, & conſequenter debilitare calorē eius, ne agat in ſe, aut non tam cito, vel tanta intenſione, quod eſt reſiſtere ei reſiſtētia actiua: calor etiam eo ipſo, quod informat ſubſtantiā ignis ratione incōpoſſibilitatis, & cōtrarietatis formalis,

quam

quam habet cum frigore, impedit, ne statim introducatur in igne, aut saltē ne tota latitudo eius simul introducatur, & hoc modo impedire actionem, & introductionem eius, est ei resistere resistētia passiua, aut formali; simili etiam modo resistit frigus calori, impediendo per suam informationem, actionem, & introductionem eius in aquam. Vt autē vnũ agat circa aliud, & imprimat propriã formã necesse est ipsum aliquo modo superare; quia actio, & impressio propriæ formæ est victoria quædã naturalis, cum notum sit, illud vicisse suum contrariũ, quod ipsum omnino expellit à proprio loco, & in eũ sese introducit. Ad intelligendũ verò modum, quo necesse sit, vnũ supe rare aliud, vt in illud agat, necesse est comparare vtrũque inter sese secundum proprias virtutes agendi, & patiendi. Quatuor autem modis comparari possunt agentia cõtraria inter sese, secũdum virtutes actiuas, vt si comparemus ignem cũ aqua,
71 vel aquam cum igne, secundum virtutes actiuas caloris, & frigoris, & in comparatione ista euidens est, ignem superare aquam, cum sit magis actiuus. Secundò possunt comparari secundum resistentias actiuas, in qua etiam comparatione superius euadit ignis, cum resistentia actiua sit eadē eius actio, vel virtus actiua diuerso modo considerata, & eadem est ratio, si comparetur actiuitas vnius cũ resistentia actiua alterius, vt per se patet. Tertia comparatio esse potest secundũ resistentias passiuas: & hoc modo superior erit aqua, cum sit elementum magis resistiuum, quàm ignis, vt probauimus: & comparationes istæ insufficientes sunt, quia actio, & passio non versantur inter contraria, nisi in quantum vnũ est agens, & aliud passum: ergo solũ debent comparari secundum actiuitatem vnius, & resistentiam passiuam, aut formalem alterius, & hoc modo comparata, vel æqualia sunt, ita vt tanta sit resistentia passiua vnius, quanta est actiuitas alterius, & tunc nulla sequetur actio, quia neutrum superabit alterum, & ideò nec vincere illud poterit, & ex consequenti nec imprimere ei propriam actionem, & effectum, sed mutuo se impedient; inæqualia igitur esse oportet, vt sequatur actio, per quam vnum vincat alterum. Sed duobus modis possunt esse inæqualia. Primò, ita vt actiuitas vnius sit maior, quàm resistentia alterius, & hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqualitatis. Secũdò, ita vt ex opposito minor sit actiuitas vnius, quàm resistētia alterius; & comparatio hæc vocatur minoris inæqualitatis. Quærit ergo titulus quæstionis, an necessaria sit proportio maioris inæqualitatis ad actionem, hoc est, an vt vnũ contrarium agat in alterum, necesse sit, actiuitatem eius maiorem esse resistentia formali alterius, quod pati debet, vel etiam à proportione minoris inæqualitatis, hoc est, etiam si minor sit actiuitas agentis, quàm resistentia formalis passi, possit illud in hoc agere. Prima opinio negat, hoc semper esse necessarium, sed sæpe ait, actionem dari à proportione minoris inæqualitatis. Ita Burleus 3. lib. Phys. ad textum 16. quē refert, & sequitur Toletus 1. lib. de gen. q. 13. post secundam conclus. & quæst. 11. ad 1. Valles. cõtrou. 44. ad Tyron. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem, quia omne agens cõmunicans in materia cum passo, potest repati ab illo, vt docet expressè Arist. cap. præsenti. Sed impossibilis

esset reactio, & repassio, si repugnaret sequi actionem à proportione minoris inæqualitatis: ergo concedendum est dari posse. Probatur minor, quia id, quod patitur ab alio, superatur ab eo; ergo passum semper est inferius; sed debet reagere in idem met agens superius; ergo non potest agere, nisi tamquam inferius, hoc est tãquam id, cuius actiua virtus minor est resistentia agentis, vt se habet tãquam passum in reactione, quod est agere à proportione minoris inæqualitatis. Probatur consequentia, quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea secundum quam virtus actiua agentis minor est resistentia passi, vt explicatũ est, & superatur ab eo: ergo passum semper est inferius, & actiuitas eius minor resistẽtia agentis; ergo non potest in illud agere, nisi à proportione minoris inæqualitatis: quare vel impossibilis erit reactio, vel possibilis erit actio à proportione minoris.

71 Secundo, experientia, quia parua guttula aquæ cadens super lapidem excauat illum, quantumuis durissimum, cuius resistẽtia absque dubio est maior actiuitate guttulæ, & formica sæpè mota super durissimum lapidem aliquid tandem extrahit ab eo, cuius resistentiam maiorem esse actiuitate formicæ euidens est: ergo contra experientiã erit negare, quòd aliquando detur actio à proportione minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac distinctione. Actio duplex est; vna, per quam agens totaliter vincit passum, & illud in se conuertit: & hæc dicitur actio victoriosa, per quã agens perfectam victoriam cõsequitur de suo contrario. Alia est, per quã agens non vincit passum simpliciter, neque illud in se cõuertit, sed aliquà lem gradum suæ formæ ei imprimit, vel in aliqua tantum parte eius agit; & ideo non vocatur actio victoriosa. Quando ergo dicit prædicta sententia, actionem non semper, aut necessariò dari à proportione maioris inæqualitatis, sed sæpè dari etiã à proportione minoris, non intelligit de actione victoriosa, quia repugnat agens, cuius virtus minor est resistentia passi, idem passum vincere, atque in se conuertere, sed non repugnat aliquem gradum suæ formæ ei imprimere, vel in aliqua eius parte aliqualem effectũ producere, quod est aliquam dari actionem remissam, vel imperfectam à proportione minoris inæqualitatis.

Secunda opinio asserit, quamcũq; actionem vnius contrarij in alterũ, semper, & necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis, ita vt repugnet, dari aliquam à proportione minoris. Ita Nimphus 1. lib. de Gener. cõm. 19. q. 3. Astudillo q. 21. & omnes ferè recentiores, & est communis sententia, quæ videtur mihi non solum probabilior, sed vera. Probatur primò, quia dum resistentia passi æqualis est actiuitati agentis, non potest sequi actio: ergo multò minus potest sequi, dum resistentia passi fuerit maior actiuitate agẽtis, quæ est proportio minoris inæqualitatis, vt nuper ostendimus. Consequentia est euidens, quia si æqualis resistentia passi impedit actionem agentis æqualis actiuitatis, multò magis impediet maior resistentia eiusdem passi actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedẽs verò sic probatur; si tantum resistit passum, quantum agens agit, non superabitur vllo modo ab eo, hoc est, nec totaliter, nec partialiter: ergo nec poterit in ipsum quiquam agere. Probatur 72

tur consequentia, quia eo ipso quod
passum aliquam impressionem susci-
piat ab agente, quamuis minimam,
subditur illi, & ideò fit inferius, & ve
rum est, non tantum ei resistere, quā
tum in ipsum agit, sed minus.

Secundò, quia tunc dicitur maior
virtus agentis resistentia passi, quan
do ab hac non potest illa impediri,
quin agat in passum; tunc enim eui-
dens est esse superiorem, sed quoties-
cumque agens agit, non potest resistē
tia passi impedire actiuitatem eius,
sed ea non obstāte, vel impediente, se
quitur actio: ergo repugnat dari actio
nem, quin virtus actiua agentis sit
72 maior resistētia passi, quod est, actio-
nem quamcumque semper, & neces-
sariò debere esse à proportione maio
ris inæqualitatis. Vtraq; autem hæc
ratio vim habet in hoc principio, nē-
pe, intentum agentis in sua actione
est imprimere propriam formā pas-
so, passum verò introductioni resistit
per qualitatem contrariam: ex quo se
quitur quod quādiu æqualis, vel ma-
ior est resistentia passi conatu agen-
tis, impedietur omnino introductio
propriæ formæ; sed quotiescumque
actio sequitur, introducit agens pro-
priam formam: ergo tūc non est ma-
ior, nec æqualis actiuitati, vel conatui
eius resistentia passi, sed minor. Vn-
de sequitur, actionem semper, & ne-
cessariò esse à proportione maioris
inæqualitatis, & rationes istæ effica-
citer probant de quacumque actio-
ne, immo probant quamcumque a-
ctionem esse simpliciter victoriosam,
siue parum, siue multum de forma
agentis introducatur, atque etiam
siue sit actio, siue reactio, & ideo fri-
uolam esse distinctionem illam de
actione victoriosa. Quod hoc argu-
mento probo aduersus eos, qui illa
vtuntur ad explicandam secundam
opinionem, dum agens incipit age-
re in passum, nullum gradum pro-
priæ formæ, nullam partem, quan-
tumuis minimam eius potest ei im-
primere, neque vllum effectum cir-
ca illud producere, nisi per propriam
virtutem actiuam aliquo modo su-
peret resistentiam eius; ergo nec cir-
ca ipsum agere, sed passum per re-
actionem in agens imprimit ei ali-
quem gradum, vel partem suæ for-
mæ: ergo non est possibilis reactio
(quam vocant actionem non victo-
riosam) nisi maior sit actiuitas pas-
si reagentis resistentia formali agen-
tis, quod ab eo repatitur, & conse-
quenter neque vlla actio, quamuis
minima, quod est nec reactionem,
nec vllam paruam actionem dari pos
se à proportione minoris. Quo ar 73
gumento probatur efficaciter, nul-
lam actionem quantumlibet paruā,
neque vllam reactionem dari posse,
quæ non sit victoriosa (vt loquun-
tur isti) quia quotiescumque agens
agit, victoriam ex passo reportat,
vel consequitur, & sine tali victo-
ria impossibile est dari actionem:
ergo nec dari actionem, quæ non
sit victoriosa.

Ad argumentum verò primę opi-
nionis, concessa maiori, neganda est
minor, quod impossibilis esset re-
actio, si repugnaret dari actionem à
proportione minoris, & dū dicitur,
actiuitatem passi reagentis semper
esse minorem resistentia agentis prin
cipalis, circa quod est reactio, ne-
gandum est, immo dicendum sem-
per esse maiorem, quia agens prin-
cipale non resistit passo reagenti se-
cundum omnes suas partes, vel se-
cundum omnes gradus intensionis
suæ formæ, sed solum secundum il-
lam partem, vel gradum, qui expel-
litur per reactionem. Et ratio est ma
nifesta,

nifesta, quia resistentia passiua, seu formalis consistit in eo, quod forma contraria per suam informationem impediat actionem agentis, & intro ductionem formæ contrariæ, seu gra dus eius, cum quibus est incompossibilis; sed dum reagit passum circa agens, solus ille gradus, qui expellitur, vel sola illa pars, circa quam ver
74 satur reactio, impediebat actionem, & introductionem formæ contrariç, quia eam tantum conabatur tunc passum expellere per reactionem, vel solum circa illam partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo solus ille gradus, vel pars resistebat actioni eius, & isti vincun tur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc sequatur actio: ergo minor erat resistentia eorum actiuitate passi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei subditur, & ab eo superatur, maiorque illo censetur. Ex quo intelligitur primo, quamlibet reactionem, quantumuis minimam, fieri à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris non posse fieri. Secundò intelligitur deceptio oppositæ opinionis in eo consistens, quòd credit agens secundum se totum, & omnes suas partes, vel secundum omnes gradus suæ formæ resistere reactioni passi in ipsum; quod non est verum, quia solum resistit formaliter, in quantum per repugnantiam, & incompossibilitatẽ suæ formæ, cum forma contrarij impedit actionem eius circa seipsum, & introductionem suæ formæ in se, sed solum tũc impedit introductionem illius gradus, quem conatur passum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit passum: talis autem resistentia minor est, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, vt ostendit expulsio talis gradus, vel passio talis partis: vnde semper actio quæcumque procedit à proportione maioris. Sed contra hanc doctrinam sic arguo. Passum reagens non reagit secũdum vnum gradum suæ formæ, aut secundum vnam partem integrã tem, sed secundum omnes partes, & gradus, qui per modum vnius agentis vniuntur ad reagendum, & idem 75
contingit in quocumque alio agẽte, quod non solum operatur per partẽ, qua tangit passum vel per vnum, aut alterum gradum formæ, quem intro ducit, sed per omnes simul vnitos ad agendum: ergo nec agens, in quantũ ab eo repatitur solum resistit secundum illum gradum, quem ab eo expellit passum, vel secundum illã partem, circa quam aliquid suæ formæ introducit, sed secundum omnes par tes, & gradus suæ formæ vnitos per modum vnius resistentis integri, atque cõpleti. Falsum igitur est, quod dicitur solum resistere secundum eũ gradum, qui expellitur, vel secundũ eam partem, circa quam aliquid impressit passum, per reactionem Probatur consequentia, quia non est maior ratio, ob quam omnes partes agẽtis vniantur ad agendum per modũ vnius agentis, quàm omnes partes passi vniantur ad resistendum per modum vnius resistentis integri, atque completi. Vnde falsum quoque erit, quòd in reactione maior sit actiuitas passi reagentis, quàm resistentia agentis, quod ab eo repatitur. Respondeo concedendo antecedens, quòd omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad agendum; 76
& ideo quòd agens per omnes suas partes, & gradus agat semper; sed negando consequentiam, quòd ita se habeant ad resistẽdum resistentia formali; & ratio differentiæ est, quia diuersa est ratio agendi, à ratione resistentiæ

stentiæ formalis: nam omnes partes agentis, & omnes gradus formę eius æquè immediatè se habent ad actionem, & effectum producendum, & nõ ita, vt quædam partes, vel gradus agant medijs alijs; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum constituunt vnum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producitur effectus. Ad resistẽdum verò formaliter non se habent æquè immediatè partes, vel gradus, quia non immediatè impediunt omnes actionem agentis contrarij, & introductionem formæ eius, sed ille tãtum, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprij reliquæ vero partes, vel gradus non per se, nec actu impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effectu probatur, quia nec proximè intendit eos tunc expellere agẽs, nec circa alias partes passi suam formam introducere, sed illam tantum gradum, vel gradualem partem intensionis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias.

77 Sed contra hoc est argumẽtũ, quia ex eo sequitur posse passum reagens destruere totam virtutẽ agentis, etiã si sit maior propria. Probatur consequentia, quia actiuitas passi semper erit maior resistentia formali agentis; ergo semper poterit aliquid intensionis formæ propriæ ei imprimere, & aliquid formæ eius expellere, & tandem eam omnino corrũpere, præsertim quia, quo maior intensio formæ propriæ imprimit ei passum per reactionem, eo magis debilitat, atq; remittit formã eius, per quã resistit resistentia actiua, & ideo minor erit hæc resistentia eius, & facilius corrumpetur. Respondetur tamen negando consequentiam, quia quo plus procedit actio, eo magis debilitatur virtus passi ad reagendum, & multo magis, quàm virtus resistiua agentis, non solum actiua, sed formalis; cum longe maiorem intensionem suæ formæ imprimat ei agens, quàm ipsum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citius corrumpetur passum ab agente, quã agens ab eodem passo reagẽte, vt per se est manifestum.

Ad primam vero experientiam de guttis aquæ cadentibus. Respondeo, non omnes excauare lapidem, sed priores disponere tantum ad excauationem, aliquantulum mollificando lapidem, postquam verò dispositus est, illa, quæ accedit, extrahit aliquam particulam; & quidem si de singulis guttis loquamur respectu illius paruæ mollificationis, quã efficit, absque dubio agit à proportione maioris inæqualitatis, quia maior est actiuitas eius, quàm resistentia passiua illius paruæ siccitatis, quam expellit introducendo aliquantulum humiditatis, non enim resistit totus lapis cuilibet guttæ, immo neque omnibus, sed illa tantum particula, super quam cadit, & hæc non secundum omnes gradus siccitatis, sed secundum particulam gradualem, quæ expellitur, respectu cuius maior est actiuitas guttæ, cum eam expellat, sed dicitur ei resistere, quia impedit, ne simul introducatur tota latitudo humiditatis, nec expellatur ipsa secundum totam latitudinem, quam habet, sed successiuè & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam mollificatam, etiam agit à proportione maioris, quia maior est actiuitas, seu vis eius ad extrahendum, quàm resistentia eiusdem particulæ, vt sic iam dispositæ. 78

Quod probatur euidenter ab effectu: nam si extrahit illam, vincit resistentiam eius, quod repugnaret, nisi maior foret actiuitas.

79 Secunda verò experientia de formica super lapidem motu sæpius repetito deambulante, eodem ferè modo explicanda est: nam licet non extrahat prius mollificando, vel humectando particulam lapidis, sua tamē (licet parua) vi, ac pondere, quasi paulatim concutit eam, & quasi diuellere aliquantulum incipit ab alia, cui continuatur, & tandem omnino eam separat ab illa, atque extrahit; & respectu effectus, quem semel efficit, superat sua actiuitate resistentiā particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt sic disposita minus resistit, quàm agat formica; & hoc est in singulis actionibus agere à proportione maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhæsionis, sed cum illa tātum parte, quæ tollitur, quasi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multum iam debilitata minus resistit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quàm forma extrahens agat.

QVÆSTIO IIII.

An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat resistētiam passi excessu determinato, vel indeterminatus sufficiat?

80 SVpposito dubio præcedente, necessarium esse ad actionem, quòd actiuitas agentis excedat resistentiam passi, meritò dubitatur à recentioribus, an sufficiat qualiscumque excessus, vel necessariò requiratur determinatus, ita vt licèt actiuitas agentis sit maior resistentia passi, nō sequatur actio, nisi certo quodam excessu eam excedat. Et prima opinio negat, determinatum requiri, sed sufficere ait quemcumque, quantumlibet minimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia sicut à proportione minoris inæqualitatis numquam sequitur actio, ita à proportione maioris semper sequitur; quia eo ipso, quòd maior est actiuitas, quàm resistentia, potest agens vincere passum, & ex consequenti in ipsum agere; sed quicumque excessus constituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo sufficit ad actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor, quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas maior est resistentia; sed quicumque excessus efficit eam maiorem, vt per se est manifestum: ergo quicumque excessus constituit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia actiuitas agentis non potest vincere æqualem resistentiam passi, benè tamen quamlibet minorem; nam vbi tantum resistit vnum, quantum aliud agit, nul la sequitur actio, & vbi plus agit vnum, quàm resistat aliud, necessariò sequitur, sed quicumque excessus, etiam indeterminatus, sufficit, vt agens dicatur plus agere, quàm resistat passum: ergo quicumq; excessus sufficiet ad actionem. Probatur tandem, quia si necessarius sit determi- 81
natus excessus, sequitur, lapidem sursum proiectum, etiam per spatium vacuum, necessariò debere per tempus quiescere in puncto reflexionis, & non tantum per instans, quod videtur apertè falsum, & à pluribus negatur; quia in eo instanti, in quo verum

rūm est dicere, impulsum non exce-
dere grauitatem lapidis, sed esse illi
æqualem, verum est etiam, non mo-
ueri lapidem, sed nec moueri potest
tēpore immediatè sequenti: ergo de-
bet per tempus quiescere. Minorem
probo, quia tēpus, quod proximè se-
quitur, indeterminatū est, cum non
detur primū, sed quocūq; dato aliud
sit prius: ergo tēpore illo indetermi-
nato, non potest impulsus decrescere
determinato decremēto, sed indeter-
minato tantū: si ergo excessus inde-
terminatus non sufficit ad motum,
non mouebitur lapis tempore proxi-
mè sequente, sed quiescet quiete tem
poranea.

82 Nostra tamē sentētia opposita est,
quod non sufficiat excessus quicum-
que, sed determinatus requiratur ne-
cessariò ad agendum. Quam hac di-
stinctione imprimis explico. Deter-
minatio excessus dupliciter intelligi
potest. Primò, ita vt ad agendum sit
necessarium, quod actiuitas agentis
excedat resistentiam passi vno gra-
du, vel dimidio, aut tertia parte, seu
alio simili. Et in hoc sensu non debet
esse determinatus excessus, quia tam
minimus posset esse, vt nō sufficeret,
quod statim ostendā; & tam magnus
poterit determinari, quod non sit ne-
cessarius, sed minor sufficiat: ergo nō
quilibet determinatus sufficiet, nec
etiā quilibet determinatus erit neces
sarius. Secūdo modo potest intelligi,
excessum determinatū requiri ad a-
gendū, sicut dicimus quantitatē deter
minatam requiri ad introductionem
formæ in generatione naturali sub-
stantiarum, nēpe termino intrinseco,
ita vt tantus excessus sit necessarius
ad agendum, vt minor quicumq; nō
sufficiat, vel extrinseco, ita vt tantus
non sufficiat, sed benè maior quicū-
que. Et in hoc sensu intelligimus ne-
cessariò requiri ad agendū determi-
natū excessum virtutis actiuæ supra
resistentiam passiuam, aut formalē.

Probatur autē nostra sententia sic
explicata testimonio D. Tho. 1 2. q. 5.
ar. 6. ad 2. vbi sic ait: *Neq; etiam om-
nia quæ sunt illuminata, aut calefa-
cta: possunt alia calefacere, & illumi-
nare; sic enim illuminatio, & calefa-
ctio essent vsq; ad infinitum, &c.* Ex 83
quibus hoc argumentū colligo. De-
mus ignem tantæ magnitudinis age-
re, de quo certum est, determinatam
habere sphæram suę actiuitatis, vltra
quam non potest actionem extende-
re; & hæc sphæra sit decem vlnarum,
extra quam immediatè sit positū ali-
quod corpus capax caloris, sed vel nul
lum habens, vel longè minorem, quā
sit calor corporis terminantis sphęrā
ignis, & tunc sic procedo. Vltimum
corpus intra hanc sphæram contentu-
tum calefit ab igne, vt per se est ma-
nifestū: aut ergo potest calefacere a-
liud sibi contiguū extra sphærā posi-
tum, vel non: si posse dixeris, sequi-
tur, quod corpus calefactū ab eo pos
sit calefacere aliud sibi contiguū, &
ita procedere poterit calefactio in in-
finitum, nec erit iam sphęra ignis de-
terminata, vt supponimus: si verò di-
cas non posse, sequitur, non sufficere
quemlibet excessum ad agendū. Pro-
batur consequentia, quia vltimū cor-
pus calefactum per suum calorē, ex-
cedit aliud sibi proximum nullū ha-
bens calorem, vel lōgè minorem, &
tamen cum isto excessu non potest
in illud agere, cuius nulla potest assi-
gnari ratio, nisi quia non pertingit
mensuram excessus requisiti ad agē
dum: ergo sequitur, determinatū es-
se necessarium ad agendum.

84 Probatur etiā ratione à priori, quia
maxima perfectio est, posse cōmunica
re alijs propriū esse, si nō indiuiduale

(uam hoc est summa) saltem specificum, quod est posse ea sibi assimilare, vel sibi similia facere: ergo maior perfectio requiritur ad producendū sibi simile, quàm solum ad essendū; sed vnū contrariū agit in aliud, vt illud efficiat sibi simile: ergo maior virtus requiritur ad agendum, quā ad essendum. Et maior quidē determinata probatur, quia tā exigua potest esse virtus, vt non sit sufficiens ad operandum circa aliud; sed agens non agit, nisi ratione excessus actiuitatis supra resistētiā passi: ergo requiritur determinatus excessus ad agendum. Vim huius argum. explico exemplo corporum viuentiū, de quibus euidens est, quòd nō eo ipso quod sint, possunt agere ad generandum sibi simile, sed necesse est, virtutē eorum crescere vsq; ad determinatum gradū, ergo eodē modo nec reliqua corpora actiua, & passiua possunt agere ad assimilādū sibi passum, nisi virtus actiua eorum aliquem gradū pertingat, vt constat experientia in vltimo corpore existente intra sphærā actiuitatis ignis, quòd licet calefiat ab igne, non potest alterum sibi contiguum calefacere propter exiguam virtutē, & tam parua potest esse scintilla ignis, vt non possit aliquid agere, vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus: necessarius ergo est aliquis excessus determinatus virtutis actiuæ supra resistētiam passi, vt circa illud agere possit.

85 Probatur tandem à posteriori in ascensu ac descensu lapidis sursum proiecti, hoc modo. In vltimo instanti temporis, quo mouetur sursum, producit impulsus contra conatū grauitatis præsentiam quādam adæquatam lapidi, & superiorem quacumq; alia prius producta, per quā vltimo terminatur motus sursum, & in qua definit: ergo necesse est, quòd in eo instāti actiuitas impulsus excedat resistentiā grauitatis excessu determinato intrinseco, cū sit minimus excessus, cū quo agere potest, & cū minori quocumq; non possit. Vlterius, impulsus sic excedēs grauitatē diminuitur successiuè tēpore sequenti: ergo nō potest sic diminui, vt fiat minor grauitate, quin prius fiat æqualis; sed nō potest fieri æqualis tēpore immediatè sequēti, quia æqualitas consistit in indiuisibili; ad quod in casu isto nō peruenitur, nisi in instāti: ergo necesse est impulsum esse æqualē in aliquo instāti tēporis sequentis, in quo verū erit dicere, nunc est æqualis, & immediatè nō erat æqualis, sed maior; & inter instās, in quo est æqualis, & instās in quo produxit vltimā præsentiam terminantē motum, datur tēpus: ergo in toto hoc tēpore medio fuit maior excessu indeterminato, & tamen nō poterat mouere lapidē sursum; cum motus sursum supponatur vltimo terminatus per illā indiuisibilem præsentiā ab eodē impulsu productā. Excessus igitur indeterminat. nō sufficit ad agendū. Et licet daremus fieri æqualē in tēpore immediato; idē sequitur incōueniens, quia cū tēpus immediatū sit diuisibile, sequitur, quòd etiā si in parte eius fiat æqualis in prima medietate eiusdē partis nō sit æqualis; sed maior, & tamē nō sufficiebat ad mouendū, vt ex suppositis est manifestū: ergo non quicūque excessus sufficit ad agendū, sed determinat. aliquo modo requiritur.

Ad primum argumentū oppositæ opinionis distinguēdū est antecedēs ex ea parte, qua asserit, à proportione maioris inæqualitatis semper dari actionem; nā si proportio maioris sit per excessum determinatū actiuitatis supra resistentiam passi, verum 86

est

est;si verò per indeterminatum, falsum: quia sicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua sufficit ad agendum, sed tãta requiritur, ita vt si sit minor, non sit sufficiens, vel cum tanta non potest agere, bene tamẽ cum maiori. Ita requiritur determinatus excessus actiuitatis vnius supra resistentiam alterius, quia ratione illius actiuitatis, per quam non excedit agens resistentiam passi, non dicitur agere, licet per totam simul actiuitatem operetur.

Ad secundum concessa maiori, negandaest minor, quod quicumque excessus sufficiat, vt dicatur agens plus agere, quàm resistat passum; nã cũ excessus indeterminatus nõ sufficiat ad agendũ (vt probauimus) non dicetur propter illum agens plus agere, quã resistat passum: immo neq; ratione illius aliquo modo agere, quousq; fuerit determinatus, hoc est tantus, vt habeat sufficientem vim ad agendum, quam non habet si sit minor. Ad vltimum concedendũ est euidenter sequi ex nostra sententia, quod motus sursum, & deorsum lapidis factus per vacuum necessariò interrumpi debeat per tempus in pũcto reflexionis; ex quo nullum sequitur inconueniens; immò est expressa sententia Aristotelis 8. lib. Phys. vt ibidem ostendimus. Cuius ratio nõ minus probat de eodem motu facto per plenum, quàm per vacuum.

An excessus actiuitatis supra resistẽtiam requisitus ad agendum debeat esse determinat⁹ termino intrinseco, vel solũ extrinseco.

SVpposito, quod excessus requisitus ad agendum debet esse determinatus, quærimus, an debeat esse determinatus per intrinsecũ terminũ, quem vocant minimũ, quod sic, ita vt tantus requiratur, & quicũq; minor non sufficiat; vel sufficiat determinari termino extrinseco quem vocant maximum, quod non, ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicumq;: hoc est enim talem excessum esse maximum, cum quo nõ potest dari actio: sed cum maiori quocumque dari posit. Et videtur quòd terminari debeat minimo (quod sic) quod probo in eodem exemplo motus sursum, & deorsum hoc modo. Dum lapis mouetur sursum per impulsum proijcientis, necessarium est talem motum terminari per vltimã præsentiam, vel vltimum vbi indiuisibile, sicut quilibet alius motus rectus: ergo verum erit in instanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflexionis, impulsum excedere resistẽtiam grauitatis. Probatur consequẽtia, quia si non excederet, non posset agere; sed agit tunc, cũ producat præsentiam indiuisibilem, & adæquatã vltimo terminantem motum sursum; ergo excedit resistentiam grauitatis, & excessu quidem determinato per minimum intrinsecum, quia verum est dicere tunc agere, & immediatè post agere non posse: cum non posit mouere, sed finitus sit iã motus sursum: ergo excessus cum quo agit in vltimo illo instanti producẽdo vltimam præsentiam est minimus, cum quo agere potest, ita vt cum minori, què habebit immediate post, nõ posit agere, vt supra probauimus. Vnde sequitur excessum requisitum ad agendum esse determinatum termino intrinseco.

Huic dubio respondeo hac distin-

ctio-

ctione, nam agere duobus modis sumitur. Primo vniuersaliter pro actione quacumque abstrahente à successiua, & instantanea, vel ab ea, quæ est motus, vel indiuisibile eiusdem motus, quod vocari solet mutatum esse. Secundò sumitur magis in particulari pro eo, quod est mouere motu successiuo, qui propriè dicitur motus. Et si agere sumatur hoc secundo modo, postulat necessariò excessum determinatum extrinsicè per maximum, quod non; ita vt cum excessu determinato per minimum, quod sic, non possit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem termini diuisibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit excessum determinatum minimo quod sic. Probatur primum in agentibus contrarijs, quæ operantur successiuè; nam si excessus ad mouendum requisitus debet esse determinatus per minimũ quod sic; demus minimum excessum, quo agens potest mouere esse vnum gradum, ita vt cum minori excessu mouere non possit; & tunc sic arguo. Minor excessus, quàm gradus sufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinsecum talis excessus requisitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet successiuè: ergo verum est dicere, quod excedens excessu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè post mouebit; sed immediatè post excessus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel necesse est agere cum minori excessu, & vtrumque probat falsum esse, quòd requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic; nam si immediatè post non mouet: ergo non sufficit talis excessus ad mouendum, & si mouet, cum minori mouebit, quia immediatè post producetur aliquid formæ in passo: ergo minor erit excessus. Probatur secundò in agentibus carentibus contrario, & ideo introducentibus formam indiuisibilem in instanti, vt in luminoso, nam si cum excessu vnius gradus agit, & non cum minori, sequitur etiam, vel cum tali excessu determinato non agere, vel sine illo agere. Probatur consequentia; nam si luminosum excedit vno gradu, vel in eodem instanti producit totum excessum, & hoc repugnat propter defectũ approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non possit producere: quod probatur falsum, quia ex eo sequitur qualitates habere minimum intrinsecũ in sua productione, quod ostendimus esse falsum 1. lib. Physic. Probatur secundum membrum, quod ad productionem indiuisibilis requiratur determinatus excessus per minimũ, quod sic, quia effectus, qui producitur, est indiuisibilis, & determinatus intrinsicè, vt patet: ergo requirit excessum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur secundo in motu sursum, quia in vltimo instanti eũ terminante producit impulsus vltimam, & adæquatam præsentiam, vltimo terminantem motum, & cum minori excessu non potest aliam producere, immo neque vllo modo operari: ergo ad talem mutationem instantaneam efficiendam determinatus excessus per minimum intrinsecum requiritur. Et argumentum in contrarium propositum hoc tantum probat, & ideo non indiget solutione.

Quæ-

QVÆSTIO V.

An simile possit agere in omnino simile?

88 HAnc quæstionem tetigit Aristoteles cap.7.huius libri, iam à nobis explicatum: vt autem intelligatur, duo isti termini declarandi sunt, nẽpe simile, & omnino simile. Similia vocantur ea, quæ participãt eamdem naturam specificã, præsertim sub genere qualitatis, in quo solum reperitur propria similitudo, vt docet Aristoteles in eo prædicamento, vt duo alba dicũtur propriè similia; sed si participent eamdẽ qualitatem, & nõ secundũ eumdem gradũ, vt si vnum sit album vt duo, aliud vt sex, non dicentur omnino simi.ia, & propterea additur in titulo quęstionis, omnino simile: sunt ergo omnino similia, ea quæ non solum conueniunt in eadem natura specifica qualitatis, sed in eodẽ gradu intẽsionis, & talia sunt duo alba, vel duo calida vt quatuor. Hoc supposito quærimus, an habens eamdẽ qualitatẽ specificam cũ alio, & in eodẽ gradu possit agere in illud intendẽdo qualitatẽ eius, vt calidũ vt quatuor, in aliud calidũ vt quatuor intendendo calorẽ eius, & ideo producẽdo effectũ se ipso intensiorẽ. Certũ est autem sermonẽ esse de agẽte vniuoco, nã agẽs æquiuocũ nõ producit sibi simile formaliter, vt per se est manifestum.

89 Prima opinio affirmat simile posse agere in aliud eiusdem qualitatis, & gradus; non semper, sed in casu aliquo, nempe si plus materiæ habeat ratione densitatis, vel ratione maioris quantitatis; vt si duo corpora sint calida vt quatuor, vnum tamen sit multo maius altero; vel si duo corpora ęquè calida inter se coniungãtur, poterũt agere in corpus aliud ęquè calidũ, sed minus vtroq; intendẽdo calorẽ eius, quod est simile agere in aliud omnino simile, producẽdo effectũ seipso intensiorem. Ita Sotus 1. lib Phys.q.4.concl.vltima, Nimphus 1.lib.de generat. comm. 191. quæst. 2. Marsil.ibidem q. 18. & Toletus.q. 3. Probant ratione, & experientia: ratione quidem desumpta ex natura densitatis, quæ talis est (vt capite.5. ostendimus) vt partes eiusdem corporis magis, ac fortius vniat inter sese; sed virtus vnita fortior est seipsa dispersa: ergo calor eiusdem intensionis in materia densa existens fortior est ad agendum, quàm si esset in alio corpore densitate carente: potest ergo producere effectum maioris intensionis, & ideo intendere calidum eiusdem intensionis producendo effectum se ipso intensiorem, & quod densitas facit in casu isto, efficiet maior quantitas corporis, vel coniunctio duorum ad agendum in tertium vtroque minus.

Secundò, probant multis experiẽtijs, sed his præcipuè, quæ videntur notiores. Prima est de ferro candenti agente in stupã, & conuertente eam in ignem; sed non potest conuerti in ignem, nisi habeat summum calorẽ: ergo producit calor existens in ferro minoris longe intensionis calorem, summum; melius ergo poterit intendere calorem alterius calidi sibi omnino similis minoris dẽsitatis, ratione cuius produxit in stupa maiorẽ intensionem caloris ea, quam habet in se. Secunda experiẽtia est de lumine, nã radij Solares per speculũ trãseũtes solent generare ignem in corpus extra speculũ positũ: ergo producunt effectum perfectiorẽ se, & ideo 90

pe-

poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quàm in raro, vt in plumbo, vel auro; & ideo perfectiorem longè effectũ impulsionis producere poterit: ergo eadẽ erit ratio de qualitatibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto, ex quibus illa poterit producere effectum maioris intẽsionis, quæ fuerit in dẽsiori, vel maiori corpore, licet æqualis sint intensionis in se. Et tandem plures homines simul concurrentes plus ponderis portare possunt, quàm portarent, si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur: ergo eodem modo plures partes corporis, quò magis vnitæ sunt, perfectiorem producẽt effectũ: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensionis, ea, quã idemmet corpus habet in se, & consequenter intendere eamdem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eamdem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, vt calidũ vt quatuor quãtumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Auicena. 7. Metha. cap. 1. Gregor. in 1. distin. 17. q. 4. art. 2. Venetus in summa de gener cap. 3. Alber. Saxoniæ 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis, Vallesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quòd certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 50. vbi docet expresse agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam nõ quodcumque natum est pati, & facere; sed quæcumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est vt patiens, & faciens genere quidem simile esse, & idem: specie autem dissimile, & contrarium.* Et paucis interpositis reddit rationẽ huius dissimilitudinis sic loquens: *Huius autem causa est, quòd contraria in eodẽ genere sunt omnia, faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem: quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera & dissimilia ab inuicem &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdẽ speciei, & in eodem gradu participant eamdẽ qualitatem, nec dissimilia sunt, nec cõtraria; sed omnino similia; quamuis vnum sit maius altero, vel maiorẽ dẽsitatem habeat; ergo pugnat cũ verbis Aristotelis, quod possit vnum agere in aliud per eamdem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsum, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem; cùm multitudo partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quãtitatem potius, quàm ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primò, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminẽter; alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile; sed omnino simile, quãtumlibet magnum, vel densum non cõtinet formaliter, aut eminenter gradum intensioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exẽpli gratia,

tia; calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllo modo modo gradum vt quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum vt quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensionis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei; sed diuersi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioqui non esset causa vniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensionis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectionis secundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter sub gradu intensionis, vt quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem; sed quintus gradus perte est perfectior indiuidualiter calore vt quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu indiuidualiter, non ratione intensionis, sed propter maiorem multitudinem partium; & ideo continere illum eminenter præcipuè in ordine ad illum producendum, probo hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ, hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agentis, nec formalis ratio agendi, sed solum conditio, vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore vt quatuor, & consequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi: ergo nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum; sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea, vt per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine, vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est apertè falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem; sed secundum formam, per quam agit; vt calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit, non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinent per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones, vt quantitas; vel dispositiones materiales, vt maior densitas: ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi, & consequenter calefactio ipsa.

Dubium agitandum pro solutione argumentorum.

An maior magnitudo, vel maior densitas corporis iuuet ad agẽdum, & quo modo.

AVthores primæ opinionis cõtẽdũt maiorem magnitudinem agentis, aut maiorem densitatẽ eius iuuare ad agendũ, non tãquam rationem formalẽ agendi, quia certum est, nec extensionẽ, aut multitudinẽ partium, nec dẽsitatem corporis esse virtutem actiuã, & ideo nec formã, per quam operatur agens; vt maior densitas ferri, vel maior magnitudo eius non est ei ratio formalis agẽdi, sed calor, ita tamen iuuare, vt ratio formalis agendi in multitudine partium eiusdem corporis existens, vel in densiori materia fortior sit, & maioris virtutis ad agendum, quàm sit intensio eius, quia magis vnita; & ideo posse producere effectum se intensiorem, & intendere formã passi æqualem se in gradibus intensionis. Quod probant duobus illis argumẽtis, pro quorum solutione propositũ est hoc dubium.

Nos verò iuxta communem opinionem, quam sequimur, duo dicimus; primũ, maiorem magnitudinẽ agentis, vel maiorem densitatẽ eius, nec esse rationem formalem, vel virtutem agendi; nec ex parte eius sic iuuare ad agendum, vt posit eius ratione agens producere in passo effectum se intensiorem. Probatur primũ, quia agens intendit assimilare sibi passum secundum formam, per quã agit in ipsum, vt calidum intendit assimilare sibi passum in calore, qui est sibi ratio formalis agendi: ergo magnitudo corporis, vel densitas eius non potest esse ratio agẽdi. Probatur consequentia, quia in his non intendit per se assimilationem, sed in calore tantum, vel alia qualitate, per quam agit. Probatur secundum, quia magnitudo corporis, vel densitas eius nullam cõtinent virtutem actiuam: ergo non possunt tribuerẽ eã formæ, quæ est ratio agẽdi ad producendam maiorem intensionem in passo, quã ipsa habeat in se, & consequenter nec ad agendũ in aliud omnino simile. Probatur secundo, quod nullo ex prædictis modis iuuare possint formã agentis ad producendam maiorẽ intensionem, quàm in se habeat, quia sequeretur agẽs, & passum mutuò se posse intendere vsque ad summum gradũ, quod est absurdũ. Probatur consequentia, quia si magnitudo agẽtis, vel dẽsitas eius sit forma agendi, vel iuuet formã agendi ad agendũ in passum omnino simile, demus calidũ vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis intẽdere posse aliud calidum vt quatuor; vsque ad quintum gradum; & tũc passum factum calidum vt quinque poterit agere in idemmet agens calidũ maioris magnitudinis, vel densitatis, quia cum illud excedat in gradu integro intensionis, euidens est posse in illud agere, & calorem eius intendere, nec minus est euidens maiorem magnitudinem, vel densitatem non impedire talem actionem. Et hoc rursus per calorem iam intensum poterit ratione maioris densitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorem eius, & sic se possunt vicissim intendere vsque ad calorem vt octo.

Secundò dicimus multitudinem partium, aut maiorem densitatẽ, vel ma-

maiorem magnitudinē corporis posse iuuare formam agentis ad producendum suum effectū ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensionem, quàm produceret sine illis, sed nullo modo ad producendū effectum intensiorē se. Et hoc vltimum probatū est iam in confirmationem communis sententiæ. Sed probo alia hoc argumento: maior magnitudo, seu maior dēsitas agentis, aut maior multitudo materiæ, licet non sint rationes formales agendi, sunt tamen conditiones, & dispositiones ad agendum, per quas eadē virtus agendi melius disponitur in ordine ad actionem, & effectum producendū, quia virtus vnita per densitatem fortior est seipsa dispersa (vt aiunt) & in pluribus partibus existens, vel in maiori magnitudine corporis seruata eadem intēsione, atque eadem densitate fortior fit: ergo maior est ei tribuenda sphera actiuitatis, per quam possit extendere suum effectum, & intra eamdē spheram intensior effectus, quā tribueretur, si his conditionibus careret, vel haberet oppositas.

Probatur secundo euidenti experientia, quia ęqualis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citius, atq; intensius calefacit manum, quā in aëre, vel corpore alio minus dēso, & aqua citius, atq; intēsius humectat manū, quā aër, quāuis intensiorem habeat iste humiditatem. Ignis etiam magnus ad maiorē distantiam calefacit, quàm paruus, & intra spheram minoris intensiorem calorem producit, quàm minor ipse. Et tandem videmus duo luminosa æqualis intensionis maiorem partem medij illuminare, quàm illuminaret quodlibet per se; & in eadem parte medij ab vtroque illuminata intensius lumen produci, quā si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidēter: ex primo quidē; quia experimur in eadē parte medij ab vtroq; illuminata scripturam aliquam legi posse, quæ non posset legi, si ab vno tātū illuminaretur. Ex secundo verò, quia si corpus opacū ponatur medium inter vtrumq; luminosum, duplex efficietur vmbra, vna versus vnū, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod præter lumē à quolibet productū in parte proximiori, aliquid etiā luminis producitur ab altero in eadē; quod sic probo. Vmbra causatur ex impedimēto corporis opaci, ratione cuius minus lumē producitur in parte impedita, quā in alijs nō impeditis: sed pars illa aëris, in qua fit vmbra, non est impedita ab effectu proximioris luminosi, vt per se est manifestum: ergo impeditur ab effectu alterius: sed non impeditur totaliter, alioqui nulla causaretur vmbra, sed causatur, quia ex parte solum impeditur: ergo habet ex parte effectū, quod est aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminosum magis proximum. Et ex hoc euidenter sequitur intēsius lumē produci ab vtroq; agente circa eamdem partem medij, quàm produceretur à quolibet per se, propter maiorē magnitudinem, maioremque multitudinem partium vtriusque, sed in nullo casu horum producitur forma, vel effectus in maiori intensione ea, quam habet in causa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intensionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab vtroq; luminoso excedit intensionem, quā

habet idem lumen in singulis per se sumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intensionis ratione maioris densitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intensionis, sed minoris densitatis, vel magnitudinis; numquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respōdere argumentis primæ opinionis, & ad primum eorum concedendū est primū enthymema, quod virtus in densiori corpore existens magis est vnita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quā si esset in corpore minus dēso, & ideo intensiorē effectū posse producere, quā posset cū minori dēsitate, quia ratione dēsitatis melius est disposita ad agendū, quā esset sine illa: sed neganda est alia consequētia, quòd possit producere effectū intēsiorem se, quia talem intensionē maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cū tantum sit intensa vt quatuor, nec ratione densitatis, quæ nullā potest virtutem agendi ei conferre; sed melius tantū disponere subiectū, vt citius, vel ad maiorē distantiam, vel cum maiori intensione non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento afferebantur plures experientiæ ad probandū agentia ratione densitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium posse producere effectū maioris intensionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad causas æquiuocas, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur statim. Ad primā igitur de productione ignis in stupa à ferro candēti, duobus modis respondeo; primo concedēdo, quòd in ferro illo non sit forma ignis neq; summus calor, sed infra octauū gradū; concedēdo etiam, quòd in stupa producat ignē, sed negando quod producat calorem vt octo, sed producit minus intensum, quā in se habet, & ille sufficit ad introducendā formā ignis in tali materia habente cæteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas; quibus quia caret ferrū, nō sufficit in eo calor maioris intensionis, quē habet ad introductionē eiusdem formæ ignis, sed cū propria cōseruatur. Quod exemplo aëris probari potest, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamē cōuertitur in aquā, sicut cōuertūtur nubes, quia deficiūt ei cæteræ dispositiones aquæ cōnaturales, quas nubes habēt, vt dēsitas, grauitas, & aliæ huiusmodi. Itaq; nec necessarius est summus calor ad introductionē formæ ignis in materia sic disposita. Immò nec tā intensus, quā ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrū candēs producit ignē in stupa, ergo intēsiorē calorē eo, quē in se habet. Secundò respondeo, quòd in ferro est forma ignis secundū probabilē sententiam multorū, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodiseus opusc. de mistione, quod colligūt ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Timæo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cū sit adeò vehemens calor ferri, facile creditu est, quòd aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat; ab

ab hoc igitur igne in poris ferri existente producitur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad aliàs vero experientias de causis æquiuocis vno verbo respondeo, admittēdo illas, sed negādo quod in aliqua casū producatur effectus maioris perfectionis, quàm causa, immo cum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quam effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causæ, sed semper manet inferior; & ita censendum est de effectu causæ vniuocæ, qui numquam poterit intēsionem formæ agētis superare, quātumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

An agēs posit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis?

91 VT intelligatur quæstio, notare oportet, non procedere de effectu simili, vel æquali secundum perfectionem essentialem, nam certum est, quodlibet agens vniuocū producere per generationem substantialē effectum sibi æqualem in perfectione essentiali, vt homo hominem; & leo leonem: sed solum procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidētali, hoc est in gradu intensionis; & ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quòd cum habeat formam specie diuersam, nō potest assimilare sibi passum similitudine formali; nec etiam in formali intensione, vt per se patet: sed de solo agente vniuoco producente formā eiusdem speciei, & eodem modo capacem intensionis, ac est capax forma, per quam ipsummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor possit producere in passo, vt in ligno, aut ferro calorem eiusdē intēsionis; ita vt totam virtutem intensionis, quam habet, possit refundere in passum; & facere illud æquè calidum, & omnino sibi simile, vel solū possit producere inferiores gradus caloris.

Et prima opinio asserit posse calidum intensionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passo; & etiam luminosum posse producere lumē eiusdē intensionis, quā habet in se. Ita authores illi, quos quæstione præcedēte citauimus pro sententia, quę asserit simile posse agere in omnino simile intēdendo qualitatem eius; nam consequenter dicere tenentur posse producere totam intensionem, quam in se habet; quia si calidum vt quatuor potest intendere calorem vt quatuor existentē in ligno, vel aëre, demus illum intendere vsque ad quintum gradum; ex quo sequitur, quòd possit producere quinq; gradus caloris in alio subiecto nullum calorem habente, vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in 92
aliquo subiecto secundum omnes gradus intēsionis, quos in se habet, est qualitas actiua; ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intensionis, quos in se habet, quod est posse producere aliud sibi

omnino simile. Probatur etiam experientia: nam euidens est vnum ignē posse producere alterum: ergo potest producere calorem vt octo. Probatur consequentia, quia calor vt octo est dispositio ad formam ignis; quare nō potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensionis, quantam habet forma, per quā agit. Immo nec negari potest, quod actu producat, quia non producitur ignis sine calore vt octo. Et ex hac experientia deduci potest hoc argumentum. Si calidum vt octo, quale est ignis, non posset producere calorem vt octo, sed minorem; sequitur octauū gradum caloris non esse qualitatem actiuam; quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequentia, qui numquā potest illum gradū imprimere subiecto; ergo nec per illū m potest agere, quod est non esse actiuum.

93 Secunda opinio est quorumdam recentiorum asserentium, quòd licet non possit corpus habens formā tantæ intensionis, producere aliam eiusdem intensionis in alio corpore, nisi fortè cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intēsionem, quam in se habet; quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum vt quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantiæ inter agens, & partes profunditatis passi non posse in eas producere totā intē sionem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quā se tangunt posse producere indiuisibile intensionis vt quatuor: quod probant hoc argumento. Si calidū vt quatuor se penetraret cum passo; nihil obstaret, quia posset producere in eo calorem eiusdem intensionis, quia sola distantia impedit modo productionē totius intensionis; sed per vltimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passi: ergo poterit circa illam producere indiuisibile intensionis vt quatuor. Probatur minor, quòd se penetret, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quàm vtrumque correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passi correspondent eidem superficiei indiuisibili spatij, vt per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aëre, cuius superficiei correspondent vltimæ superficies aëris, & aquæ; ergo se penetrant.

Nostra sententia quatuor asserit, 94 primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensioni posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensionis circa passum eiusdem magnitudinis, ac dē sitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter; si tamē per diuinam potētiam se penetraret, produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento. Virtus agētis secundum totā intensionem, quā habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passi est perfectissimè approximata, ita vt nulla sit distātia inter agens, & passum; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impediri, vel retardari possit à perfecta productione sui effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quātum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensionis. Probatur consequentia, quia agens naturale nullo modo impeditum perfectè operatur, & ideo perfectè assimilat sibi

sibi passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicit similitudinẽ non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensionis: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensionis, vel totam intensionem, quam habet, imprimit passo.

95 Secundo asserit, agens eiusdẽ virtutis, & eodem modo proportionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cũ eo, sed ei contiguum, non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensionis, sed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad passum est conditio necessariò requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diuersarum partium eiusdem passi respectu agentis asserunt omnes vniformiter difformiter circa illas agere, hoc est, simul imprimendo eamdem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus: sed agens, & passum non sunt perfectè approximata, etiã si sint contigua, nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfectè agere in passum, nec perfectè illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensionem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distãt: ergo non sunt perfectè approximata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfectè approximata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio, ita vt eisdem partibus spatij correspondeant partes vtriusque corporis; quod patet non habere corpora contigua, sed diuersis spatijs correspondere, & ideo aliquo modo distare inter se saltem negatiuè, licet nullum sit corpus medium inter vtrumque; & propterea non esse perfectè approximata, vt requiritur ad perfectè agendum, & patiendum.

Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, agens non posse producere in sola vltima superficie passi, per quam tãgitur ab eo totam intensionem, quam habet, immo nec maiorem, quã in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte subiecti, nempe eiusdem superficiei, in qua recipi debet talis effect⁹, quia non potest effectum maioris intẽsionis recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indiuisibilis; sed indiuisibile nõ potest esse per se alterabile, quia quicumq; motus alterationis est accidens corporeum diuisibile postulans subiectũ, vt probauimus 6. lib. Phys. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indiuisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensionẽ caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima cõsequentia, quia non potest talem calorem recipere, nisi per motum, quia successiuè illum recipit. 96

Secundò, quia vel indiuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam cõtinuãt, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vmquam dixit, quòd punctum possit separari naturaliter à linea, vel superficies à corpore;

pore; neque vllo modo existere per se separatum in rerum natura, quia etiã si sit res, imperfectissima tamen, & naturaliter dependens à reipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se fit à natura; sed si superficies vltima passi intensiorem recipit calorem, quàm partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidenter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probatur minor, quia in partibus solum recipitur calor, vt tria (exempli gratia) in superficie verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidens est nullas partes intensionis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum, vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus, nec proinde potest eis adhærere, quia indiuisibile non adhæret partibus, nisi eas terminet, vel continuet: ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatũ ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probatur tandem, quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producitur per motum, vel per mutationem instantaneam; vtrumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensionis, quã partes. Probatur minor, quòd nõ per mutationem, quia euidens est; & recentiores, qui sequũtur illam sententiam, id concedunt, intensionem illã successiuè produci; cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem, sed per motum producitur. Quod verò hoc sit impossibile probatur, nam vel motus ille est idẽ numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum realiter distinctum. Nec etiam potest distingui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indiuisibilia quantitatis, vel substantię non distinguũtur numero ab ipsa quãtitate, & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci per mutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus earumdem partium, cum nec componat cũ illis eamdem numero qualitatem, nec vllo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quẽ producitur talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est concedere, quòd idem corpus mouetur simul duobus motibus calefactionis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probari etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partiũ est diuisibilis secundum extensionem, motus verò superficiei indiuisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eumdem numero motum. Probatur consequentia, quia repugnat eamdẽ entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodem modo diuisibilitatis: impossibilis est ergo productio talis intensionis maioris in sola superficie.

Et si pro eadem sententia dicatur, dari quædam accidentia, quæ solum inhærent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili, dicens *Color est extremum perspicui in corpore terminato.* 98

nato. Atque etiam de lumine, quod videtur inhęrere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie passi. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, vt corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhærere, quamuis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilis, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inhærere tāquam in subiecto; opacum vero solū extrinsicè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis proprijs locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passiuis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, euidens est, quod in profunditate corporis per se inhæreant, & non in sola superficie terminante: quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cęteris, etiam si fortè aliqua earum in sola superficie inhæreat.

99 Vltimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensionis, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamuis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit ei ratio agēdi, & ideo nō possint hæc iuuare ipsum ad producendum effectum maioris intensionis ea, quam habet in se; posse tamen iuuare ad producendum maiorem intēsionem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor vt quinque in aere existens potest producere calorem vt tria in manu; idemmet calor vt quinque in aqua existens poterit producere calorem vt quatuor in eadem manu, & existens in ferro intēsiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & alijs dispositionibus comitantibus potentior est virtus agentis ad producendum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompensatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine, ac densitate intensior effectus producetur, & plus recompensabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, vt totaliter recompensetur idem defectus approximationis, & agens contiguum passo producat effectum æqualis intensionis, ac si esset perfectè approximatum per penetrationem, quod est totam intēsionem, quam in se habet, posse producere non minus, quàm si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conantur oppositum opinantes vtentes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentesque non crescere intensionem effectus in casu secundū proportionem Arithmeticam, sed secūdum

poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quàm in raro, vt in plumbo, vel auro; & ideo perfectiorem longè effectũ impulsionis producere poterit: ergo eadẽ erit ratio de qualitatibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto, ex quibus illa poterit producere effectum maioris intẽsionis, quæ fuerit in dẽsiori, vel maiori corpore, licet æqualis sint intensionis in se. Et tandem plures homines simul concurrentes plus ponderis portare possunt, quàm portarent, si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur: ergo eodem modo plures partes corporis, quò magis vnitæ sunt, perfectiorem producẽt effectũ: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensionis, ea, quã idemmet corpus habet in se, & consequenter intendere eamdem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eamdem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, vt calidũ vt quatuor quãtumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Auicena. 7. Metha. cap. 1. Gregor. in 1. distin. 17. q. 4. art. 1. Venetus in summa de gener cap. 3. Alber. Saxoniæ 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis, Vallesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quòd certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 50. vbi docet expresse agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam nõ quodcumque natum est pati, & facere; sed quæcumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est vt patiens, & faciens genere quidem simile esse, & idem: specie autem dissimile, & contrarium.* Et paucis interpositis reddit rationẽ huius dissimilitudinis sic loquens: *Huius autem causa est, quòd contraria in codẽ genere sunt omnia, faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem: quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera, & dissimilia ab inuicem, &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdẽ speciei, & in eodem gradu participant eamdẽ qualitatem, nec dissimilia sunt, nec cõtraria; sed omnino similia; quamuis vnum sit maius altero, vel maiorẽ dẽsitatem habeat; ergo pugnat cũ verbis Aristotelis, quod possit vnum agere in aliud per eamdem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsum, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem; cùm multitudo partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quãtitatem potius, quàm ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primo, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminẽter: alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile; sed omnino simile, quãtamlibet magnum, vel densum non cõtinet formaliter, aut eminenter gradum intensioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exẽpli gratia,

tia; calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllo modo modo gradum vt quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum vt quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensionis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei; sed diuersi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioqui non esset causa vniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensionis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectionis secundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter sub gradu intensionis, vt quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem; sed quintus gradus perte est perfectior indiuidualiter calore vt quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto denfiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu indiuidualiter, non ratione intensionis, sed propter maiorem multitudinem partium; & ideo continere illum eminenter præcipuè in ordine ad illum producendum, probo hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ, hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agentis, nec formalis ratio agendi, sed solum conditio, vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore vt quatuor, & consequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi: ergo nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum; sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea, vt per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine, vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est apertè falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem; sed secundum formam, per quam agit; vt calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit, non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinent per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones, vt quantitas; vel dispositiones materiales, vt maior densitas: ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi, & consequenter calefactio ipsa.

maiorem magnitudinē corporis poſſe iuuare formam agentis ad producendum ſuum effectũ ad maiorem diſtantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum ſecundum maiorem intenſionem, quàm produceret ſine illis, ſed nullo modo ad producendũ effectum intenſiorē ſe. Et hoc vltimum probatũ eſt iam in confirmationem communis ſententiæ. Sed probo alia hoc argumento: maior magnitudo, ſeu maior dēſitas agentis, aut maior multitudo materiæ, licet non ſint rationes formales agendi, ſunt tamen conditiones, & diſpoſitiones ad agendum, per quas eadē virtus agendi melius diſponitur in ordine ad actionem, & effectum producendũ, quia virtus vnita per denſitatem fortior eſt ſeipſa diſperſa (vt aiunt) & in pluribus partibus exiſtens, vel in maiori magnitudine corporis ſeruata eadem intēſione, atque eadem denſitate fortior ſit: ergo maior eſt ei tribuenda ſphera actiuitatis, per quam poſſit extendere ſuum effectum, & intra eamdē ſpheram intenſior effectus, quã tribueretur, ſi his conditionibus careret, vel haberet oppoſitas.

Probatur ſecundo euidenti experientia, quia ęqualis intenſio caloris in ferro, aut corpore alio denſiori citius, atq; intenſius calefacit manum, quã in aëre, vel corpore alio minus dēſo, & aqua citius, atq; intēſius humectat manũ, quã aër, quãuis intenſiorem habeat iſte humiditatem. Ignis etiam magnus ad maiorē diſtantiam calefacit, quàm paruus, & intra ſpheram minoris intenſiorem calorem producit, quàm minor ipſe. Et tandem videmus duo luminoſa æqualis intenſionis maiorem partem medij illuminare, quàm illuminaret quodlibet per ſe; & in eadem parte medij ab vtroque illuminata intenſius lumen produci, quã ſi ab vno ſolo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidēter: ex primo quidē, quia experimur in eadē parte medij ab vtroq; illuminata ſcripturam aliquam legi poſſe, quæ non poſſet legi, ſi ab vno tãtũ illuminaretur. Ex ſecundo verò, quia ſi corpus opacũ ponatur medium inter vtrumq; luminoſum, duplex efficietur vmbra, vna verſus vnũ, & altera verſus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod præter lumē à quolibet productũ in parte proximiori, aliquid etiã luminis producitur ab altero in eadē; quod ſic probo. Vmbra cauſatur ex impedimēto corporis opaci, ratione cuius minus lumē producitur in parte impedita quã in alijs nõ impeditis: ſed pars illa aëris, in qua fit vmbra, non eſt impedita ab effectu proximioris luminoſi, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo impeditur ab effectu alterius: ſed non impeditur totaliter, alioqui nulla cauſaretur vmbra, ſed cauſatur, quia ex parte ſolum impeditur: ergo habet ex parte effectũ, quod eſt aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminoſum magis proximum. Et ex hoc euidenter ſequitur intēſius lumē produci ab vtroq; agente circa eamdem partem medij, quàm produceretur à quolibet per ſe, propter maiorē magnitudinem, maioremque multitudinem partium vtriuſque, ſed in nullo caſu horum producitur forma, vel effectus in maiori intenſione ea, quam habet in cauſa totali, vel partiali: nam calor productus ab ignē maioris magnitudinis non excedit intenſionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab vtroq; luminoſō excedit intenſionem, quã

habet idem lumen in singulis per se sumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intensionis ratione maioris dēsitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intensionis, sed minoris densitatis, vel magnitudinis; numquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respōdere argumentis primæ opinionis, & ad primum eorum concedendū est primū enthymema, quod virtus in densiori corpore existens magis est vnita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quā si esset in corpore minus dēso, & ideo intensiorē effectū posse producere, quā posset cū minori dēsitate, quia ratione dēsitatis melius est disposita ad agendū, quā esset sine illa: sed neganda est alia consequētia, quòd posiit producere effectū intēsiorem se, quia talem intensionē maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cū tantum sit intensa vt quatuor, nec ratione densitatis, quæ nullā potest virtutem agendi ei conferre: sed melius tantū disponere subiectū, vt citius, vel ad maiorē distantiam, vel cum maiori intensione non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento afferebantur plures experientiæ ad probandū agentia ratione densitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium posse producere effectū maioris intensionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad causas æquiuocas, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur statim. Ad primā igitur de productione ignis in stupa à ferro candēti, duobus modis respondeo; primo concedēdo, quòd in ferro illo non sit forma ignis neq; summus calor, sed infra octauū gradū; concedēdo etiam, quòd in stupa producat ignē, sed negando quod producat calorem vt octo, sed producit minus intensum, quā in se habet, & ille sufficit ad introducendā formā ignis in tali materia habente cæteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas; quibus quia caret ferrū, nō sufficit in eo calor maioris intensionis, quē habet ad introductionē eiusdem formæ ignis, sed cū propria cōseruatur. Quod exemplo aëris probari potest, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamē cōuertitur in aquā, sicut cōuertūtur nubes, quia deficiūt ei cæteræ dispositiones aquæ cōnaturales, quas nubes habēt, vt dēsitas, grauitas, & aliæ huiusmodi. Itaq; nec necessarius est summus calor ad introductionē formæ ignis in materia sic disposita, immò nec tā intensus, quā ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrū candēs producit ignē in stupa, ergo intēsiorē calorē eo, quē in se habet. Secundò respondeo, quòd in ferro est forma ignis secundū probabilē sententiam multorū, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodiseus opusc. de mistione, quod colligūt ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Timæo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cū sit adeò vehemens calor ferri, facile creditu est, quòd aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat; ab

ab hoc igitur igne in poris ferri existente producitur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad aliàs vero experientias de causis æquiuocis vno verbo respondeo, admittẽdo illas, sed negãdo quod in aliqua eaũ producatur effectus maioris perfectionis, quàm causa, imm ò cum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quàm effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causæ, sed semper manet inferior; & ita censendum est de effectu causæ vniuocæ, qui numquam poterit intẽsionem formæ agẽtis superare, quãtumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

An agẽs possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis?

91 VT intelligatur quæstio, notare oportet, non procedere de effectu simili, vel æquali secundum perfectionem essentialem, nam certum est, quodlibet agens vniuocũ producere per generationem substantialẽ effectum sibi æqualem in perfectione essentiali, vt homo hominem; & leo leonem: sed solum procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidẽtali, hoc est in gradu intensionis; & ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quòd cum habeat formam specie diuersam, nõ potest assimilare sibi passum similitudine formali; nec etiam in formali intensione, vt per se patet: sed de solo agente vniuoco producente formã eiusdem speciei, & eodem modo capacem intensionis, ac est capax formæ, per quam ipsummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor possit producere in passo, vt in ligno, aut ferro calorem eiusdẽ intẽsionis; ita vt totam virtutem intensionis, quam habet, possit refundere in passum; & facere illud æquè calidum, & omnino sibi simile, vel solũ possit producere inferiores gradus caloris.

Et prima opinio asserit posse calidum intensionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passo; & etiam luminosum posse producere lumẽ eiusdẽ intensionis, quã habet in se. Ita authores illi, quos quæstione præcedẽte citauimus pro sententia, quæ asserit simile posse agere in omnino simile intẽdendo qualitatem eius; nam consequenter dicere tenentur posse producere totam intensionem, quam in se habet; quia si calidum vt quatuor potest intendere calorem vt quatuor existentẽ in ligno, vel aëre, demus illum intendere vsque ad quintum gradum; ex quo sequitur, quòd possit producere quinq; gradus caloris in alio subiecto nullum calorem habente, vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in aliquo subiecto secundum omnes gradus intẽsionis, quos in se habet, est qualitas actiua; ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intensionis, quos in se habet, quod est posse producere aliud sibi 92

omnino simile. Probatur etiam experientia: nam euidens est vnum ignẽ posse producere alterum: ergo potest producere calorem vt octo. Probatur consequentia, quia calor vt octo est dispositio ad formam ignis; quare nõ potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensionis, quantam habet forma, per quã agit. Immo nec negari potest, quod actu producat, quia non producitur ignis sine calore vt octo. Et ex hac experientia deduci potest hoc argumentum. Si calidum vt octo, quale est ignis, non posset producere calorem vt octo, sed minorem; sequitur octauũ gradum caloris non esse qualitatem actiuam; quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequentia, qui numquã potest illum gradũ imprimere subiecto; ergo nec per illũm potest agere, quod est non esse actiuum.

93 Secunda opinio est quorumdam recentiorum asserentium, quòd licet non possit corpus habens formã tantæ intensionis, producere aliam eiusdem intensionis in alio corpore, nisi fortè cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intẽsionem, quam in se habet; quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum vt quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantię inter agens, & partes profunditatis passi non posse in eas producere totã intẽsionem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quã se tangunt posse producere indiuisibile intensionis vt quatuor: quod probant hoc argumento. Si calidũ vt quatuor se penetraret cum passo; nihil obstaret, quia posset producere in eo calorem eiusdem intensionis, quia sola distantia impedit modo productionẽ totius intensionis; sed per vltimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passi: ergo poterit circa illam producere indiuisibile intensionis vt quatuor. Probatur minor, quòd se penetret, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quàm vtrumque correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passi correspondent eidem superficiei indiuisibili spatij, vt per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aëre, cuius superficiei correspondent vltimæ superficies aëris, & aquæ; ergo se penetrant.

Nostra sententia quatuor asserit, 94
primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensioni posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensionis circa passum eiusdem magnitudinis, ac dẽsitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter; si tamẽ per diuinam potẽtiam se penetraret, produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento. Virtus agẽtis secundum totã intensionem, quã habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passi est perfectissimè approximata, ita vt nulla sit distãtia inter agens, & passum; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impediri, vel retardari possit à perfecta productione sui effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quãtum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensionis. Probatur consequentia, quia agens naturale nullo modo impeditum perfectè operatur, & ideo perfectè assimilat sibi

sibi passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicit similitudinē non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensionis: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensionis, vel totam intensionem, quam habet, imprimit passo.

95 Secundo asserit, agens eiusdē virtutis, & eodem modo proportionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cū eo, sed ei contiguum, non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensionis, sed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad passum est conditio necessariò requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diuersarum partium eiusdem pasi respectu agentis asserunt omnes vniformiter difformiter circa illas agere, hoc est, simul imprimendo eamdem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus: sed agens, & passum non sunt perfectè approximata, etiā si sint contigua, nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfectè agere in passum, nec perfectè illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensionem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distāt: ergo non sunt perfectè approximata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfectè approximata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio; ita vt eisdem partibus spatij correspondeant partes vtriusque corporis; quod patet non habere corpora contigua, sed diuersis spatijs correspondere, & ideo aliquo modo distare inter se saltem negatiuè, licet nullum sit corpus medium inter vtrumque; & propterea non esse perfectè approximata, vt requiritur ad perfectè agendum, & patiendum.

Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, agens non posse producere in sola vltima superficie pasi, per quam tāgitur ab eo totam intensionem, quam habet, immo nec maiorem, quā in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte subiecti, nempe eiusdem superficiei, in qua recipi debet talis effectus, quia non potest effectum maioris intēsionis recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indiuisibilis; sed indiuisibile nō potest esse per se alterabile, quia quicumq; motus alterationis est accidens corporeum diuisibile postulans subiectū, vt probauimus 6. lib. Phys. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indiuisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensionē caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis termināte. Probatur vltima cōsequentia, quia non potest talem calorem recipere, nisi per motum, quia successiuè illum recipit. 96

Secundò, quia vel indiuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continuāt, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vmquam dixit, quòd punctum posit separari naturaliter à linea, vel superficies à corpore;

pore; neque vllo modo existere per se separatam in rerum natura, quia etiã si sit res, imperfectissima tamen, & naturaliter dependens à reipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se fit à natura; sed si superficies vltima passi intensiorem recipit calorem, quàm partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidenter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probatur minor, quia in partibus solum recipitur calor, vt tria (exempli gratia) in superficie verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidens est nullas partes intensionis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum, vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus, nec proinde potest eis adhærere, quia indiuisibile non adhæret partibus, nisi eas terminet, vel continuet: ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatũ ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probatur tandem, quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producitur per motum, vel per mutationem instantaneam; vtrumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensionis, quã partes. Probatur minor, quòd nõ per mutationem, quia euidens est; & recentiores, qui sequũtur illam sententiam, id concedunt, intensionem illã successiuè produci; cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem, sed per motum producitur. Quod verò hoc sit impossibile probatur, nam vel motus iste est idẽ numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum realiter distinctum. Nec etiam potest distingui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indiuisibilia quantitatis, vel substantiæ non distingũtur numero ab ipsa quãtitate, & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci per mutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus earumdem partium, cum nec componat cũ illis eamdem numero qualitatem, nec vllo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quẽ producitur talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est concedere, quòd idem corpus moueatur simul duobus motibus calefactionis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probari etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partiũ est diuisibilis secundum extensionem, motus verò superficiei indiuisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eumdem numero motum. Probatur consequentia, quia repugnat eamdẽ entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodem modo diuisibilitatis: impossibilis est ergo productio talis intensionis maioris in sola superficie.

Et si pro eadem sententia dicatur, dari quædam accidentia, quæ solum inhærent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili, dicens *Color est extremum perspicui in corpore terminato.* 98

nato. Atque etiam de lumine, quod videtur inhærere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie passi. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, vt corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhærere, quamuis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilis, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inhærere tanquam in subiecto; opacum vero solũ extrinsicè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis proprijs locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passiuis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, euidens est, quod in profunditate corporis per se inhæreant, & non in sola superficie terminante: quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris, etiam si fortè aliqua earum in sola superficie inhæreat.

99 Vltimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensionis, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamuis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit ei ratio agẽdi, & ideo nõ possint hæc iuuare ipsum ad producendum effectum maioris intensionis ea, quam habet in se; posse tamen iuuare ad producendum maiorem intẽsionem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor vt quinque in aëre existens potest producere calorem vt tria in manu; idem met calor vt quinque in aqua existens poterit producere calorem vt quatuor in eadem manu, & existens in ferro intẽsiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & alijs dispositionibus comitantibus potentior est virtus agentis ad producendum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompensatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine, ac densitate intensior effectus producetur, & plus recompensabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, vt totaliter recompensetur idem defectus approximationis, & agens contiguum passo producat effectum æqualis intensionis, ac si esset perfectè approximatum per penetrationem, quod est totam intẽsionem, quam in se habet, posse producere non minus, quàm si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conantur oppositum opinantes vtentes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentesque non crescere intensionem effectus in casu secundũ proportionem Arithmeticam, sed secũdum

Geometricam crescente magnitudine, & densitate agentis, & ideo numquam posse eo peruenire agẽs, vt possit producere totã intensionẽ, quam habet, sed minorem semper, quantũcumque densitas, & magnitudo crescant. Hæc tamen distinctio proportionum, licet in alijs casibus locum habere possit, (quod modo nec definio, nec disputo) in præsenti tamen locum non habet, quod sic probo. Agẽs imperfectè approximatum non potest producere, nisi tantam intensionem effectus, & si perfectius approximetur, produceret maiorem, ac tandem omnino perfectè per penetrationem producet æqualem; ergo crescit intensio effectus crescente approximatione secundum eamdem proportionem vsque ad æqualitatem intensionis; sed per densitatem, & magnitudinem agentis suppletur defectus approximationis; ergo sic possunt crescere, vt omnino suppleatur; & consequenter, vt æqualis intensio effectus producatur sine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio simili argumento probo, nam ratione maioris densitatis, & magnitudinis potest agens ad maiorem distantiam producere eamdem intensionem effectus, quam produceret sine illis in passo sibi contiguo; & his crescentibus potest ad multo maiorem: & tũc sic arguo, agens naturale fortius agit in proximum, quàm in remotum intra spheram suæ actiuitatis; demus ergo tale agens ita magnum, ac densum, calidumque vt quatuor posse producere ad tantam distantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euidens est, intensiorem producere in partibus, quo sibi proximiores sunt, ac tandẽ sequitur producere totam intensionem quam habet in partibus passi sibi contiguis.

3 Sed contra hoc ita arguunt, si ratione densitatis, & magnitudinis potest agens producere totam intensionem effectus, quam in se habet, sequitur, non esse vniuersaliter verum illud idem principium mox à nobis assumptum, nempe, agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quàm in remotum intra spherã suæ actiuitatis, quod est vniformiter difformiter agere. Probatur consequentia, quia si in passum sibi contiguum potest producere totam intẽsionem effectus, quam in se habet; ergo si verum est idem principium, prius eam producet in medietate eiusdem passi sibi proximiorem, in qua non poterit deinceps aliquid producere, sed solum in medietatem sequẽtem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximiorem contentam intra spheram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortius agat in partem proximam, quàm in remotam suæ sphæræ, immo aget in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumentum parum difficultatis habet, si modus agendi in eodẽ casu rectè intelligatur; nam toto tempore, quo agens producit in medietatem passi sibi contiguam totam intensionem, quam habet, & minorem in medietatem remotiorem, vtraque habet rationem passi, vt per se est manifestum, & ideo verum semper est, fortius operari agens in proximam, quàm in remotam, & in totum passum vtramque constans vniformiter difformiter. Sed postquam in eamdem partem proximiorem produxit totam intensionem, quam habet, iam illa desinit esse passum, & incipit esse agens, quia cum tota sua intensione qualitatis vnitur agenti, & per modum vnius agentis operantur

tur circa aliam partem, in qua euidens est vniformiter difformiter agere, quousque totam intensionem effectus ei imprimant, & tunc cessabit penitus actio,& difficultas argumenti. Et quod de partibus passi aliquotis dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum,quæ sunt partes proportionales in eis inclusę, sed placet eamdem solutionem explicare hoc exemplo. Si
101 in medio igne proijciatur lignum, certum est posse in totum illud producere totam intensionem caloris requisitam,& sufficientem ad introductionem propriæ formæ,& consequẽter formam ipsam. Certum est etiam totum hoc præstare agendo in illud vniformiter difformiter, quia nõ omnes partes profunditatis eius sunt æquè approximatæ; ergo prius producet vtrumque effectum dispositiorum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & postquam produxit in proximas, nihil circa illas agit,quia iam eas sibi perfectè assimilauit,sed desinunt esse passum,& incipiunt habere rationem vnius agentis cum igne iam in eum conuersæ in partes remotiores,& ita nũquam desinit ignis agere in passum vniformiter difformiter, vt per se est manifestum;ergo neque in casu argumenti, cum sit per omnia simile; nã, quod non conuertatur secundũ substantiam passum in agens, sed solum secundum formam eiusdem intẽsionis, patet nihil ad rem pertinere,neque ideo vllã dissimilitudinẽ afferre.

102 Ad argum. primæ opinionis concesso primo enthimemate, quod calor sit qualitas actiua secundum omnes gradus intensionis, quos habet, atque etiam,quod secundum omnes gradus sit productiua sibi omnino similis,neganda est vltima consequẽtia, quod producat omnes in subiecto capaci:nam ad agendum,præter formam, quæ est ratio agendi,requiritur approximatio agentis ad passum, tamquam conditio necessaria; & ideo secundum modum approximationis, perfectius, vel minus perfectè operatur agens naturale, & cũ non sit perfectè approximatum, nisi per penetrationem,non potest perfectè imprimere suã virtutẽ passo,quãuis ex parte eiusdem formæ, quæ est ratio agẽdi posset totam imprimere.

Ad experientiam vero de igne cõcedendum est antecedens,quod producat alterum ignem,sed distinguẽdum consequẽs,quod producat calorem, vt octo, nam immediatè per se, hoc est, circa passum nondum corruptum,nec in ignem conuersum, non est verum,quia forma passi non potest permanere cũ calore vt octo, sed cũ multo minori expellitur,& introducitur forma ignis,quã consequitur calor vt octo. Hũc vero producit quidem ignis,nõ iam agendo in passum iam corruptũ, nec agendo per calorem proprium, sed media forma substantiali iam à se introducta per naturalem emanationẽ ab ea,quare numquam est verũ,quod ignis agẽs per se immediatè circa passum producat totam intẽsionẽ caloris,quã in se habet. 103

Ad aliud vero arg ex eadẽ experiẽtia deductũ, negãda est consequẽtia, quod octauus gradus caloris non sit forma actiua Et cũ dicitur non posse illum per se immediatè introducere in passum,negandũ est, quia quantũ est ex parte sua, potest, sed eũ non introducit propter extrinsecũ impedimentum eiusdem passi, non potentis eum recipere, ex eo quod prius corrumpitur cum minori. Sed potest quis aduersus hanc solutionem sic arguere; etiam si calor vt octo

 esset

esset dispositio precedens necessariò requisita ad introductionem formæ ignis, quod fatendum esset si passum non corrũperetur cum minori: tunc necessariò dicendum esset, ignẽ posse per se immediatè agens circa passum, ei imprimere totam intensionẽ sui caloris, vel negandum, quòd posset introducere propriam formam substantialem, & producere alium ignem sibi similem, quod est absurdum, & totum hoc verum esset, etiã si non se penetraret cum passo, sed imperfectè tãtum esset approximatum, sicut est modo per contactum: ergo, quod agens non producat in passum totam intensionem formæ, quam habet, non prouenit ex impedimẽto, vel defectu perfectæ approximationis, vt dicimus, & cum non possit excogitari aliud, quia forma ipsa ex se est sufficiens ad producẽdum totam intensionem, nõ est negandum id posse fieri. Respõdeo nõ esse naturaliter possibile, quod summus calor prerequiratur in materia ad introductionẽ formæ ignis, quia non est possibile formam passi cum eo conseruari, & ideo naturalis est ordo rerum, vt vna possit corrumpere alteram, & in materia eius introducere propriam formam cum minori intensione dispositionis, quam postulat ad sui conseruationem in bona dispositione naturali, quod si abstuleris hunc ordinem, & admiseris necessariò prerequiri summã dispositionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generationis rerum, quare non mirum est, si in tali casu concedatur, quod non posset ignis producere alterum ignem sibi similem, vt verè est concedendum, nã quod possit, verum est, seruato modo naturali agendi, & nõ aliter, quare numquam est verum, quod agens imperfectè approximatũ passo possit producere circa idem passum totam intensionem, quam habet.

104 Ad argumentum secũdæ opinionis concessa maiori, quòd si corpus agens se penetraret cum corpore patienti, posset ei imprimere totam intẽsionem formæ, per quam agit. Neganda est minor, quod superficies agentis & passi, per quas se tangunt, penetratæ fiut, quia penetratio solis quantitatibus ratione suæ extensionis conuenire potest, non indiuisibilibus, vt in prædicamento quantitatis ostendimus. Cuius ratio est manifesta; nam ad essentiam quantitatis pertinet extensio partium, quæ est radix impenetrabilitatis: ergo impenetrabilitas propria passio quantitatis est, sicut diuisibilitas; sed indiuisibili, vt tali repugnat extensio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabilitas. Sed cui repugnat impenetrabilitas, non potest conuenire penetratio, quia opposita sunt circa idem: ergo penetratio non potest cõuenire indiuisibili vt tali, & ideo superficies vltimæ agentis, & passi nõ possunt se penetrare. Quod verò correspondeant eidem indiuisibili spatio, non sufficit, quia penetratio corporum non consistit in hac sola correspondentia, sed petit pro fundamẽto occupationem eiusdem spatij, vel extensionem in eo, à quo nata sunt se excludere corpora per suam intrinsecam extensionem, alioqui duo angeli mouentes simul idem corpus dicerentur se penetrare, cum eis correspondeat idem spatium suo modo, neque corpus ipsum ab vtroq; simul motum, quod est falsum. Deficiẽte igitur hoc fundamento in indiuisibilibus non potest dari in eis penetratio; sed quia negatiuè saltem dicuntur nõ distare duæ illæ superficies, quod ad

ad intentum argumenti videtur sufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationē, quā habent corpora per penetrationem; necesse est alio modo soluere argumentum. Ideo ad formam eius negāda est eadē minor; quia licet perfectè sint approximatæ illæ superficies, non sequitur maiorem intensionem effectus produci in superficie passi, quàm in partibus profunditatis. Quod autem dicitur agens naturale per qualitatem contrariam agere in passum vniformiter difformiter, concedendum est: & quòd rursus ex hoc infertur, intensiorem effectū producere in magis propinquū, quā in minus, distinguendum: nam si capax sit maioris effectus, verum est; si vero sit incapax, falsum. Superficies autem vltima non est capax recipiendi effectum maioris intēsionis, quā recipiunt partes profunditatis, quas terminat; quia per se nec agit, nec patitur: sed solum hæc conueniunt illi quasi per participationem corporis, quod terminat; ideo solum potest recipere effectum eiusdem intensionis, & non maioris; nam ex eo, quod maiorem intensionem reciperet, darentur indiuisibilia Intensionis formæ separata à forma ipsa Intēsa realiter, vt probauimus: & hoc verū est, siue indiuisibile sit modus, siue res; quamuis magis euidens sit, supposito quod sit modus.

QVÆSTIO VII.

An idem possit agere in seipsum actione vniuoca?

105 VT intelligatur quæstio, duplex actio distinguenda est, quædā vniuoca, per quam producitur forma eiusdem speciei cum ea, per quā operatur agens, vt calefactio, infrigidatio, generatio cuiuslibet similis agēti in natura specifica. Alia est actio æquiuoca, quę procedit à forma diuersæ speciei; vel rationis formalis ab effectu per eam producto, quales sunt omnes illæ, per quas producūtur effectus omnes sublunares ab influētijs cœlestibus; omnes etiam actiones immanentes, vt sensationes, & intellectiones, augmentationes, & motus locales. Hoc supposito, de sola actione vniuoca quærit titulus quæstionis, an possit ab eodem in seipsum procedere, præsertim illa, quæ circa qualitates contrarias actiuas, & passiuas versatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipuè agit Aristoteles, & nos, qui commentatorem eius agimus, & quia de actione æquiuoca egimus 8. lib. Phys. disputātes cum eodem Aristotele, an vniuersaliter verum sit ab alio moueri, quidquid mouetur, vel posse moueri à seipso. Quæstio itaq; proponitur, an calidum possit seipsum calefacere? aut frigidum se infrigidare? Nec loquimur de calefactione, aut infrigidatione, quæ est naturalis emanatio caloris, vel frigiditatis à substantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit se ad suum pristinum calorem expellēdo frigiditatem sibi impressam à cōtrario, vel aqua ad frigiditatem antiquam expellendo calorem ei impressum ab igne. De hac, inquam, nō loquimur, quia vel non est actio (vt quibusdam placet) sed quædam naturalis consecutio; vel si actio est, (quod videtur probabilius) non est vniuoca, sed æquiuoca, cum principium eius non sit frigiditas eiusdem aquæ, sed substantia eius, aut substā-

106 talis forma; & etiam si vniuoca actio esset, probabilius est, quòd non sit tribuenda eidem aquæ, vt principali agenti, sed generanti, vt 8. lib. Physic. probauimus. Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere se ipsam, vel in seipsam agere, sed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solum ergo loquimur de calefactione, vel infrigidatione procedente à calore, vel frigiditate eiusdē calidi, vel frigidi. Vnde idem est quęrere, an idem possit agere in seipsum actione vniuoca, ac si quæramus, an eadē qualitas possit seipsam intendere: vt an calor vt quatuor existens in ferro, vel ligno possit intendere seipsum, ita vt etiam si nullum aliud calidum agat in ipsum, possit per proprium calorem fieri calidū vt quinque, vel sex. Hoc autem si possibile est, duobus tātum modis fieri potest secundum communem consensum omnium interpretū Aristotelis, aut per antiperistasim, aut per reflexionem; ideo de vtraque separatim agendum est, primò de antiperistasi, deinde de reflexione.

An qualitas per antiperistasim intēdatur, & quonam modo?

107 DVo quærimus, primum, an verè intendatur eadem qualitas per antiperistasim? secundū, quonā modo, vel à qua causa fiat talis intensio? Vt autem vtrumq; intelligatur, explicanda est significatio ipsius nominis (antiperistasis.) Est autē antiperistasis Græca vox idem significans, quòd Latinè circumobsistentia debilioris cōtrarij ab alio fortiori; vt si calidum vt duo omni ex parte circumdatū sit à frigido vt sex obsistente actioni eius, atq; impediente ne vlterius transeat, vel extendatur. Eiusmodi obsistentia, vel impedimentū fortioris cōtrarij vocatur antiperistasis, quia contrarium hoc sua præsentia obstat, seu impedit, ne vlterius extendat aliud propriam actionem. Contrariū verò infirmum sic circūdatū à potentiori quasi supra ipsum reflectitur, & veluti vires suas in se colligit, & per talem reflexionē propriæ virtutis videtur eā roborare, & quasi ad pugnandum cum suo contrario circumobsistente præparare: eiusmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud esse posse præter intensionem eius. Gratia exēpli: aquæ puteales æstiuo tempore frigidiores sunt, quā hiemali, quod non videtur prouenire posse, nisi ex eo, quod circumdatæ sunt à calore vehementi aëris; & per hanc circūobsistentiam videtur frigiditas earū quasi reflecti supra seipsam, & se intra seipsam quasi colligere, & per talem collectionē reflexam se roborarare, quod est se intēdere. Ipsa igitur circūobsistentia, vel circūscriptio debilioris contrarij à fortiori vocatur antiperistasis: roboratio vero, vel intēsio qualitatis eiusdē contrarij debilioris dicitur antiperistica actio. De qua duo quærimus: primū, an detur, & per eā verè intēdatur qualitas debilioris cōtrarij ad præsentiā cōtrarij fortioris? Secundū, an procedat à cōtrario circūobsistente, vel ab eadē qualitate, quæ ideo dicatur seipsam intendere, vel ab aliqua alia causa.

Prima opinio tenet in antiperistasi nullam dari actionem, per quam 108 vnum contrariū intendatur ad præsentiam alterius, sed solum secundum apparientiam sensus magis intensam videri propter diuersam dispositi-

positionem corporis, à quo tangitur. Gratia exempli: Aquæ puteales revera non sunt frigidiores in æstate, quã in hieme, sed frigidiores apparent sensu in æstate ex eo, quod manibus calidis tanguntur: in hieme vero calidiores, quia contrectãtur manibus frigidis. Ita Galenus lib. 3. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 7. & videtur confirmari alia simili experientia, quia quocumque tempore id fiat, videmus tangenti manibus valde frigidis aquã tepidã apparere calidam, quæ si tãgatur manibus valde calidis, videbitur frigida: ergo quidquid de antiparistasi dicitur, potius in apparientia consistit, quàm in vera intensione qualitatis. Hæc tamen sententia experientiæ contraria est; quod sic probo. Nam etiamsi eisdem manibus eodem modo dispositis in æstate contrectentur aliæ aquæ non puteales, non apparẽt frigidiores: ergo quod frigidiores iudicentur puteales, non efficit sola dispositio organi (quæ eadem est) in eisdem manibus vtrasque contrectãtibus; sed frigiditas intensior per antiparisticam actionem producta. Secundò, quia si manibus eodem modo calefactis contrectemus putealẽ aquam in hieme, atque in æstate; eidẽs est frigidiorẽ hoc tẽpore, quã illo iudicari: ergo non id efficit sola dispositio organi, sed maior frigiditas aquę: neq; hoc videtur negasse omnino Galenus, vt cõstabit ex Commẽtarijs in Hipp. section. 1. Problem. 15. sed solum in aliquo casu.

109 Secunda opinio nõ multum à prima diuersa negat in antiparistasi dari actionem aliquam, quæ sit vera intensio debilioris contrarij, sed condensationẽ tantũ eius, per quã magis vniũtur partes, & fortiores fiunt ad agendũ, quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa, & ideo aquæ puteales frigidiores sentiũtur in æstate, quia tũc condensantur: calidiores verò in hieme, quia rarefiũt, vel saltem minus frigidæ, & calidiores in hieme, quia licet nõ habeant intẽsiorẽ frigiditatem, vel calorẽ, habent tamen melius dispositũ per densitatẽ; & ideo diuerso modo se habent ad sensum. Quare non propter solã dispositionẽ organi diuersam videntur calidiores, vel frigidiores hoc, aut illo tẽpore; sed propter realẽ qualitatem. Ita Hugo Senensis 1. lib. de generat. c. 7. Sed hæc etiam sentẽtia insufficiẽs imprimis probatur, quia nõ reddit causam talis dẽsitatis in aqua productæ, & multo minus raritatis productæ in ęstate. Secũdo, quia nullã causam reddit caloris, quẽ sentimus tangentes aquã in hieme: nã cũ aqua ex se nullũ calorem habeat, repugnat calidã iudicari per sensum, nisi ab extrinseco imprimatur ei calor, quãtumcũq; rarefieret, quia sola raritas nõ potest causare calorẽ in organo sensus, vt experimur causare aquã in ęstate. Deinde experiẽtia probatur falsa, quia præter puteales aquas dãtur alię eiusdẽ densitatis, aut raritatis, & aliquãdo maioris, quæ tamẽ nec in æstate iudicãtur frigidiores, nec in hieme calidiores: ergo sola dẽsitas, vel raritas nõ est sufficiens causa, vt calidiores, vel frigidiores sentiãtur. Probo consequentiã, quia eadẽ, vel maior densitas aliarũ eumdem effectũ imprimeret: ergo eodẽ modo sentirẽtur calidiores, aut frigidiores, quod est cõtrariũ experiẽtię.

110 His sententijs refutatis, in vno cõueniunt cæteri omnes authores, qui de antiparistasi loquuntur, & in alio differunt. Cõueniunt quidem in eo, quòd per antiparistasim vera, & realis fiat intẽsio qualitatum aquæ, & similium

lium corporum, & ita tenendum est, quia euidenter probatur his experiẽtijs. Nam putei, & specus subterranei frigidiores sunt in æstate, quo tempore in superioribus terræ partibus nimium viget calor; vnde & puteales aquæ frigidiores extrahuntur; quod per obsistentiam contrarij, nẽpe caloris circumstantis fieri, euidẽs est: & ob eamdem causam venter animaliũ in æstate frigidior est, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex opposito in hieme calidior sit, meliusque cibum concoquit, vt docent Hippocrates Aphorismo 15. & cum eo Galenus in commentarijs eiusdẽ Aphorismi. Quod etiam natantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hieme calidiores sunt propter obsistentiam contrarij, nẽpe frigoris vndequaq; circumstantis loca subterranea. In æstate etiam media regio aëris frigidior est propter obsistentiam contrarij, nẽpe caloris vndique eam circũdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiusdẽ aëris, in suprema verò semper propter spheram ignis. Et tandem aqua noctu infrigidata in æstate, & manè exposita modico tempore radijs solaribus infrigidatur magis propter calorem circumstantẽ; propter has igitur, & alias experientias non minus euidentes negari non potest, quod per antiparistasim fiant reales effectus in corporibus, & reales intẽsiones qualitatum.

III Quo supposito tamquam certo, tota difficultas huius dubij consistit in inuenienda causa huius intensionis realis. Et ratio difficultatis maxima est, quia antiparistasis est obsistentia contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus forte: ergo repugnat qualitatem eius à contrario circũobsistente intendi. Probatur consequentia, quia contrarium agit per qualitatem sibi propriam ad destruendum aliud contrarium; vt ignis per calorem ad destruendam aquam; sed repugnat calorẽ esse principium frigiditatis: ergo repugnat eamdem frigiditatem intendere, & sic de cæteris cõtrarijs. Vnde sequitur actionem antiparisticam, per quã intenditur qualitas debilioris contrarij, non posse procedere à fortiori contrario circumobsistente; alia ergo causa talis intensionis quærẽda est, quam cum difficile sit inuenire, tot ferè sunt sententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non solũ condensari aquam, vel aërem rarefieri per antiparistasim, sed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eãdem cõdensationem, vel rarefactionem, & ita puteales aquas in æstate frigidiores iudicari per sensum, quia per condensationem subiecti intenditur in eis calor: in hieme vero calidiores sentiuntur, quia rarefactione subiecti magis calefiunt; quæ eadem ratione in aëre contingunt. Causa autem radicalis, & prima intensioris caloris est substantia eorumdẽ corporum, à qua procedunt qualitates ipsæ: nam substantia condensata virtutem habet infrigidandi se; rarefacta verò virtutem habet calefaciendi se, & ideo calidior, vel frigidior sentitur, non propter solam densitatem, vel raritatem, sed propter intensiorem calorem, vel frigiditatẽ, quã in se producit media densitate, vel raritate. Ita sentiunt recentiores quidam: probantq; primum, quòd frigiditas intendatur in eodem subiecto, per condensationem duplici experiẽtia. Prima, quia aër à pulmone aperiori ore emissus calidus egreditur, angusto vero oris motu difflatus egre-

egreditur frigidus: cuius non potest esse alia ratio, nisi quia hoc posteriori modo emissus condensatur: ergo densitas intendit frigiditatem eius. Estq; alia experientia similis; nam in æstate experimur aërem flabello vētilatum refrigerare faciem, quia aër ille per commotionem condēsatur, & per condensationem intenditur frigiditas eius. Secundū vero, quòd raritate intendatur calor eiusdē subiecti, probant experientia mutuę collisionis ferri, & silicis: per quam ignis excutitur; causa vero generationis eius non potest esse alia, quàm intensio raritatis in aëre, per quam facile in scintillas flammæ conuertitur.

112 Hæc tamen sententia insufficiēs est, & falsa: insufficientiam eius probo ex duobus, ex primo quidē, quia experientia constat aquas puteales in æstate frigidiores esse; sed nulla potest excogitari causa, à qua tunc condēsentur: ergo non redditur causa sufficiens per condensationem intensioris frigiditatis eius. Ex secūdo vero, quia impossibile est in elemētum nullum habente in se principium alicuius qualitatis, produci talem qualitatem à propria substantia condensata; vt supposito, quòd aqua non habet principium caloris in se, repugnat per condensationem produci, vel intendi calorem in ea. Et supposito quod aër non habet in se principium frigoris; non poterit frigidior fieri per cōdensationem. Probatur hoc ex fundamento eiusdem sententiæ, quæ duo ait concurrere ad intensionem caloris, vel frigoris; nempe substantiam corporis, & densitatem, aut raritatem; & ita substantiam condensatam, vel rarefactam esse sufficientem causam talis intensionis; sed substantia aquæ non potest per se concurrere effectiuè ad calorem; nec substantia aeris ad frigiditatem, cum nullum sit principiū in eis harum qualitatum: ergo quātumuis illa condensetur, vel iste rarefiat, non poterunt in se causare talem intensionem qualitatis contrariæ. Falsitatem verò eiusdem sententiæ sic probo: raritas, & densitas non continent vllo modo calorem, vel frigiditatem: ergo non possunt intensionem earum producere. Euidens est consequentia, quia causa alicuius effectus debet illum aliquo modo in se continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates actiuæ, sed solum tribuunt corpori maiores dimensiones, vt superius probauimus. Secundo, quia qualitates istæ solum habent disponere partes subiecti, eas magis coniungendo ad perfectius, vel imperfectius agendum per qualitates actiuas: ergo non possunt esse rationes agendi, nec proinde causæ effectiuæ intensionis earum.

Nec experientiæ ab eadem opinione adductæ aliquid probant. 113 Nā ad primam respondeo aërem ęquè calidum immediatè exire semper à pulmone, siue aperto ore, siue compressis labijs emittatur, quod experietur quisq; si manum ori applicet, si tamen manus ab ore distet, infrigidatur quidem non immediatè ab aëre emisso, sed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emisso aëre aliquando commoto.

Ad aliam vero experientiam de ventilatione flabelli negamus aërem ventilatum per condensationem refrigerare nos; sed causa refrigerationis est, quia aer ambiens nos, contactu nostro calidior efficitur; per

agitationem vero ille expellitur, & ei succedit alter minus calidus à quo refrigeramur.

Secunda opinio asserit hanc intensionem prouenire ab eadem qualitate, ita vt dum aqua circumdata est à calore maximo; vt putealis in æstate seipsam intendat ex eo, quod impedita, & quasi circumuallata, aut coarctata à contrario calore vigente in aëre reflectitur supra seipsam, & quasi colligit se supra se, & per hanc reflexionē magis roboratur, & quasi se præparat ad pugnandū cum suo contrario calido: roboratio autē hæc non est aliud, quā intensio propriæ virtutis. Ita sentiunt Astud. 1. lib. de gener. q. 21. & Pompona. tit. de actione, & reactione ar. 3. Tolet. 1. lib. de gener q. 14 Hæc tamen opinio falsa est, & in doctrina Aristotelis non potest defendi. Probatur hoc secūdum ex c. 7. huius libri; vbi docet expresse, quod simile nō possit agere in omnino simile: & probat primo, quia agēs & passum debēt esse cōtraria, sed simile nō est contrariū alteri omnino simili: ergo nō potest in illud agere. Secūdo, quia si ageret simile in aliud sibi omnino simile, posset agere in seipsum actione vniuoca; quod repugnat, quia agēs, & passum debent esse distincta. Sed hæc sentētia vtrūque destruit: ergo nō potest defendi in doctrina Aristotelis. Probatur minor, quia si eadē qualitas per antiparistasim intendit se ipsam: ergo simile agit in omnino simile, & idem in se ipsum. Probatur consequentia, quia frigidum vt quatuor omnino simile sibi est, & se intendit, idem est etiam sibi ipsi: ergo agit in se ipsum.

Probatur deinde, quòd sit falsa
114 hac ratione. Impossibile est effectum aliquem produci ab aliquo agente, nisi in virtute eius, per quam agit, contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo potest dare alteri id, quod nullo modo in se habet; sed calidum vt quatuor quantumcumque se colligat supra se, vel reflectatur, non continet quintum gradum caloris formaliter, nec eminenter: ergo non potest eum sibi imprimere, nec proinde se intendere. Minor euidens est de continentia formali, quia calidum vt quatuor non habet formaliter plus intensionis, quàm vt quatuor. Sed probatur, quòd nec maiorem intensionem contineat eminēter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori, vt per se est manifestum.

Tertia opinio negat qualitatē seipsam immediatè intendere per antiparistasim, mediatè vero se intendere affirmat, emittēdo ex se species quasdam intentionales, sicut color solet eas emittere ad oculū: eiusmodi autem species sic emissæ à corpore frigido impediūtur à calido potētiori circūobsistente, ne vlterius procedant; sic autem impeditæ retrocedūt, vel migrātes de subiecto in subiectū, vel seipsas multiplicādo ab vno in aliud subiectū: sicut species coloris productę ab eodē colore in aëre multiplicāt se vsq; ad visum; sic igitur reflexæ intendunt eamdē qualitatem, à qua fuerunt emissæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas se intendere mediatè, quia producit effectum intentionalem, eū per reflexionem intendentem. Ita sentiunt Nimphus 1. lib. de generatione Comm. 195. q. 1. dub. 1. Marsilius quęst. 17. & 18. Albertus Saxonię quæst. 15. Caiet. Thienensis titulo de reactione cap. 14. Iacobus de Forlibio sect. 15. Aphorismorum Hipp. ad aphorismum 15. Venetus in summa cap. 23. Hæc tamen opinio non

est.

est minus falsa, quã præcedẽs, quod
sic probo. Species intentionales ha-
bent esse diminutum, & propterea,
nec subiectum alterãt, nec illud de-
nominant, nec sentiũtur per sensum:
ergo sunt imperfectiores qualitate
eas producente: quare non possunt
eã intendere. Secundò, qualitas ha-
bens quatuor gradus nõ potest seip-
sam immediatè intendere: ergo nec
medio aliquo effectu à se producto
tãquam à causa principali. Probatur
consequentia, quia talis effectus non
potest esse ea perfectior, & ideo nec
maioris virtutis: ergo si non habet
qualitas sufficientem virtutem ad se
intendendum immediatè, nec etiam
poterit habere eius effectus: quare
species illæ non poterunt intendere
qualitatem à qua emittuntur.

115 Quarta opinio negat qualitatem
à seipsa posse intendi immediatè, vt
docuit secunda, aut medijs specie-
bus, vt docuit tertia; sed aliam cau-
sam extrinsecã quærendã esse. Hanc
vero existimãt in aquis putealibus,
in stomacho, & alijs huiusmodi, quæ
vigente frigore in partibus extrinse-
cis, vt in aëre circumdante magis ca
lefiũt, esse exhalationes siccas, & ca-
lidas virtute solis à terra eleuatas æ-
stiuo tempore, quæ adueniente hie-
me, & aëre nimium frigescente, ab
eoque circumdatæ fugiũt per mea-
tus, & poros terræ ad internas, seu
subterraneas partes eius, easq; calefa-
ciunt; atq; adeò aquam in eis existẽ-
tem; & hæc est causa propter quã eo-
dem hiemali tempore calidæ extra-
hũtur: in æstate vero vigente iam ca-
lore aëris circumdantis facile ascen-
dũt eædem exhalationes ad superio-
res partes eius, cũ leuioris naturæ
sint, & internas terræ partes, aquasq;
in eis existentes dimittunt; sic autem
dimissæ, cum sint ex propria natura
frigidæ, facile expellunt à se calorem
illum ex cõsortio earumdem exhala-
tionum contractum, & sese reducunt
ad pristinam atque naturalem fri-
giditatem, & propterea valde consen
taneum est naturæ aquarum putea-
lium frigidiores esse in æstate, quã-
uis in hieme sint calidiores. Itaque
iuxta hanc sententiam causa per se
intensionis caloris aquarum putea-
lium in hieme extrinseca est, nempe
exhalationes calidæ, & siccæ; quæ fu 116
gientes suum contrarium, nẽpe fri-
giditatem nimiam aëris circumstan
tis, sese coniungunt eisdem aquis; &
per talem coniunctionem eas cale-
faciunt: & ita intelligi debẽt aliæ ex-
perientiæ similes. Causa vero per se
intensionis frigoris earumdẽ aqua-
rum, & aliarum rerum similium in
æstate intrinseca potius est; nempe
natura earũ, quæ ab exhalationibus
contrarijs expedita facile reducitur
ad naturalem frigiditatem expulso
calore ab extrinseco recepto. Ita sen
tiunt plures recentiores; & ita expli-
cant antiparisticam actionem, & ef-
fectum eius; cuius causam per acci-
dens esse aiunt contrariũ circũobsi-
stens, in quantum impedit exitũ il-
larũ exhalationum; & exhalationes
ipsæ etiam sunt causæ per accidens
infrigidationis aquarum, in quan-
tum suo abscessu, vel fuga remouent
impedimentum, quo remoto se re-
ducũt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen sententia propter
hoc tantum displicet, quod sine cau-
sa, vel fundamẽto tribuit exhalatio-
nibus, vel alijs corporibus virtutem
motiuam, per quam fugiunt con-
trarium, & aliquando motu contra-
rio propriæ naturæ: quod sic probo.
Nã exhalationes calidæ, & siccæ le-
uioris naturæ sunt, vt ipsi etiã autho
res fatentur: ergo nõ possunt moueri

deorsum per virtutem naturalē, atque intrinsecā. Probatur consequentia, quia iam haberent virtutē, & inclinationem naturalem ad motus contrarios, nempe sursum, & deorsum: nec possunt moueri motu violento, cum non sit à quo impellātur, nam contraria qualitas, quā fugiūt, non potest impellere ad motum localem, cū solū sit principium alterationis, & non motus localis. Et si dicatur etiam habere corpora omnia virtutē naturalem iuxta probabilem sententiam multorum, vt se moueāt ad replendum vacuum versus omnē differentiam loci, & ideo ad motus contrarios; cum habeant quoq; naturalem ac determinatam ad motum deorsum, si grauia sint, vel ad motum sursum, si leuia. Hoc non tollit difficultatē argumēti, quia cū virtus hæc ordinetur ad bonū commune totius vniuersi; vel ad impediendū malum ei oppositū, nēpe vacuum, solū potest conuenire corporibus, in quantum sunt partes totius vniuersi; & ideo nō videtur esse aliud, quàm natura propria eorū, per quā cōponunt vniuersum, nec est ad motū contrariū, aut violentum, sed præter naturā, cū fiat à natura ipsa vniuersali, vel vniuersalibus causis, quarum respectu obedientalem quādam videntur habere potentiā inferiora corpora, vt versus omnē differentiā loci ab eis mouean tur in ordine ad bonum cōmune. Sic enim explicant probabilem hāc sententiam omnes, qui eā amplectuntur. Ex qua explicatione intelligitur diuersam valde esse rationē de motu exhalationū ad fugiendū contrarium, qui cū non ordinetur ad bonū commune totius vniuersi, nec fiat à natura vniuersali, vel vniuersalibus causis, necessario fieri debet ab aliqua causa particulari extrinseca impellēte talia corpora ad motū cōtrariū suæ naturæ, & ex consequēti verè, & propriè violentū: talem autem causam impellentē dari repugnat, vt probauimus, & ideo impossibilis reputāda est talis fuga exhalationū; & solum conficta ad effugiendā difficultatem argumenti. Et si dicatur 118 secundo, experientia constare, quòd quædam corpora moueantur ad fugiendum suum contrarium, vt si papyrus oleo perfusa, igni applicetur, statim ac comburi incipit, mouetur oleum ad præsentiam ignis, quasi flammam eius fugiens. Et si viride lignum approximetur igni, videmus humorem quemdam à partibus internis eius effluere quasi vim combustiuam ignis fugiens. Et tandem gutta aquæ cadens supra tabulam, vel aliam rem siccam, siccitatem fugiens reducit se in figuram globuli per motum localem suarum partium: & hanc fugam arripiūt corpora grauia, quæ difficilius mouentur: ergo facilius potest intelligi, quòd exhalationes sua natura leuissimæ, & quæ facile moueri possunt versus omnem differentiam loci moueantur ad præsentiam fortioris contrarij; præsertim vt propriam corruptionem effugiant. Respondeo his experientijs non probari, quod vnum corpus posit moueri ad præsentiam contrarij, vt effugiat propriam corruptionem, nam si semel hoc admittatur, euidenter sequitur quodlibet corpus habens contrarium ad præsentiam eius moueri, vt corruptionem eius fugiat. Probatur consequentia, quia si præsentia contrarij fortioris est sufficiens causa fugæ per motum localem quotiescumque fuerit fortius contrarium præsens mouebitur ipsum fugiens; quod constat esse falsum, cum aqua

non

non moueatur, etiam si ab igne sit circumscripta, & nimis calefacta. Sed dicunt authores isti virtutem hanc se mouendi ad fugiendum cōtrarium, non esse in quibuscumque corporibus, sed in quibusdam tantum leuioris naturæ, quæ ideo facile mouentur versus hanc, vel illam partem, & tales esse exhalationes, aut vapores; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen solutio ex argumento eorum euidenter probatur falsa; nam oleum ad præsentiam ignis mouetur, vt ipsi objiciunt, quod constat graue corpus, ac densum esse, & magis densum, quàm aqua, quæ tamen non mouetur ad præsentiam ignis: ergo falsum est, quòd hæc virtus se mouendi ad præsentiam contrarij tribuenda sit solis corporibus leuioris naturæ; sed vel omnibus, vel nullis tribui debet, cum obsistentia contrarij fortioris eiusdem rationis, & efficaciæ sit respectu omnium. Et ita

119 negāda omnino est talis virtus motiua omnibus corporibus, quia revera nullum est, siue leuioris, siue grauioris naturæ, quod contrarium fugere possit, vel propter eius obsistentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento respondeo, oleū non moueri ad fugiendum contrarium; sed quia rarescit per actionem eius; & ideo partes eius dilatantur, ac se extendunt ad maiorem locum, præsertim versus illam partē papyri nondum combustam, per quam facile elabuntur: nam versus ignem non possunt se extendere, quia illa pars papyri combusta est, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor vero ligni ad externas partes eius confugit, & ipse etiam rarescit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiusdem ligni elabuntur, quos etiam dilatat ignis, & ideo maiorem locum tribuunt humori, vt rarefactus possit vsque ad partes externas se extendere, & per eas decurrere. Vltima vero experientia de gutta aquæ facilius explicatur; nam aqua sua natura est corpus sphericum, cuius partes naturali inclinatione mouentur ad proprium centrum, vt saltem quantum fieri possit, propinquiores ei fiant, & propter vtrumque cadens supra tabulam præsertim siccam, quæ ratione siccitatis resistit dilapsui aquæ supra se, reducit se ad figuram sphericam.

Nostra igitur sententia duo asserit, primum est, actionem antiparistaticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præsentiam fortioris circumobsistentis non esse tribuendam eidem contrario fortiori tamquam causæ per se, sed solum tamquam causæ per accidens; hoc est, tamquam remouenti impedimēta, vt talis intensio qualitatis producatur ab aliqua causa per se, vel tamquam melius disponenti, vel applicanti causam per se ad productionē eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubitandi propositum, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius; cum potius habeat destructiuam; ergo repugnat quod sit causa per se intendendi formam eius, quod est eam perficere. Secundum verò statim explicabitur. Quo supposito quærenda est causa per se talis intensionis. 120

Ideo secundo asserit nostra sententia, causam per se talis intensionis formæ debilioris contrarij aliquando esse intrinsecam, videlicet propriam naturam, vel substantiam eius expeditam ab extrinsecis impedientibus; si qualitas quæ intenditur, sit ei naturalis: aliquando extrinsecam, si qualitas, quæ ei imprimitur, vel in eo in- 121

tenditur, sit contraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur simul cum modo, quo id fiat eisdem experiẽtijs de aquis putealibus, & similibus. Nã aquæ puteales calidiores sunt in hieme, & cum calor non sit naturalis aquæ, sed contrarius suæ naturæ, non potest habere causam intrinsecam ex parte eiusdem aquæ, sed extrinseca quærenda est, & sic inuenienda. Nam Sol sua virtute maxime vigente in æstate, maximam quoque calidarum, atque siccarum exhalationũ copiã extraxit ex partibus terræ subterraneis; sed non omnes potuit vsque ad externas partes aëris eleuare, quia aduentante hieme, & eodem Sole valde à terra elongato, aëreque proinde frigescente, & circumobsistente easdem partes terræ subterraneas, pori eiusdem terræ, qui sunt quasi viæ, per quas exhalationes illæ sursum mouentur, atque eleuantur, nimia frigiditate aëris cõstringuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eisdem exhalationibus, sed coguntur non quidem fugere, neque talis fuga, (etiam si possibilis foret) necessaria est; sed in eisdem locis permanere, & cum sua natura sint calidæ, per se producunt calorem in eisdem partibus subterraneis, quibus coniunguntur, atque in aquis in eis existentibus. Et eodem modo assignanda est causa maioris caloris in stomacho residentis hiemali tempore, ratione cuius citius, & melius præstat
122 concoctionem ciborum. Nam à frigore circumobsistente magis comprimuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel resolutio spirituum vitalium calidorum, & ideo calor naturalis, cui coniunguntur, magis viget in stomacho. Ex opposito vero eædẽ aquæ puteales frigidiores sunt æstiuo tempore, quia vigente calore Solis in aëre externo circumobsistente exiccantur, & rarefiunt, ac dilatantur eædem partes, & pori terræ; & quasi via aperitur exhalationibus, vt exire possint, & motu naturali sursum tendere; & ita relinquuntur subterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quasi expeditæ ab extrinsecis contrarijs; & cum sint ex propria natura frigidæ, facilè se reducunt in naturalem frigiditatem, expellentes à se calorem ex cõsortio earumdem exhalationum contractum. Et ita assignatur causa per se intrinseca intensionis frigoris, quæ est propria naturę aquæ, à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur causa, ob quam stomachus in æstate frigidior est, & non ita cito, nec ita benè præstat ciborum concoctionem, quia nimio calore aëris circumobsistentis dilatantur partes, & pori viuentis corporis, & via aperitur spiritibus vitalibus exeundi, per maioremque resolutionem eorum permanet frigidior stomachus. Similis est etiam ratio propter quam modica aqua à fabris ferrarijs supra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & supra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos resoluit; nam aqua sua grauitate deprimit, ac detrudit partes subtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illisque impedit exitum; ibidemque sic depressæ condensantur, & fortiores fiunt ad intendendum maiorem calorem aliarum partium solidarum, atque etiam ad resoluendum maxima ex parte calcem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur causa per se, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æstiuo, & paruo tempore
mane exposita radijs Solaribus ma- 123
gis infrigidatur; nam aër eam circumstans

cumstans calore Solis rarefit, & se extendens versus vas aquæ inducit vapores frigidos circumobsistentes partes aquæ. à quibus frigiditas eius per se intenditur. Et ex eadem doctrina solui possunt plura alia problemata, hac sola distinctione considerata, nam vel subiectum, cuius qualitas intenditur per antiparistasim, vel obsistentiam contrarij habet principium radicale in se, à quo dimanare possit talis qualitas, sed impeditum ab extrinsecis contrarijs, & tunc à remouente impedimenta illa procedit intensio tamquam à causa per accidens: à natura vero eiusdem corporis se reducente ad intensionem eiusdem qualitatis naturalis tamquam à causa per se; atque etiam ab aliqua alia causa coadiuuante eiusdem naturæ, si vero qualitas producenda, vel intendenda nō sit naturalis corpori, vel non sit naturalis in tali gradu intensionis, tunc procedit intensio eiusdem qualitatis, vel prima eius productio tamquam à causa per accidens ab eodem contrario, cuius occasione detinetur, approximatur, rarefit, aut condensatur, vel melius disponitur aliqua alia extrinseca causa habente virtutem producendi, vel intendendi talem qualitatem, & ab hac procedit intensio tamquam à causa per se, nam in his effectibus semper est quærenda aliqua causa particularis, & per se, nec recurrendum ad primā quantum fieri possit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio existens intendatur per reflexionem, & à qua causa?

Reflexio in rebus Physicis, atque corporeis solis corporibus conuenit, ex eo quod ab alijs impediūtur, ne in suo motu vlterius procedant; sic autem impedita coguntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in suum terminum tendebant: quod patet in pila, aut lapide proiectis; nā si corpus aliud obsistens eis occurrat eadem vi, qua vlterius procederent in suo motu directo, reuertūtur, & motus iste reuersionis vocatur reflexio, quæ per quamdam translationem, vel similitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota sphera suæ actiuitatis; sed in ipsomet extensionis motu solet eis occurrere corpus impediēs directum earum progressum, & à tali corpore, quasi repercussæ retrocedunt, vel reuertuntur, non quidem migrando de subiecto in subiectum, quia hoc repugnat accidentibus, sed ita vt in partibus medij, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intendantur; & huius reflexionis habemus exemplum in lumine producto in aëre quasi per motum directum procedentem ab aliquo luminoso, vt à Sole; cuius virtute extenditur lumen per aërem; sed dum sic extenditur motu directo illuminationis occurrere solet corpus opacum, vt speculum, à quo impeditur transitus eius ad vlteriores partes aëris, ad quas transiret per eumdem motum directum: lumen vero sic impeditum, quasi retrocedit, ac reuertitur, vel reflectitur supra se; hoc est, ad partes medij aëris; in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis, quę pertingit parietem, aut speculum recedat ab illa parte subiecti, in qua inhæret, sed retrocedere dicitur, quia ratione

ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne vlterius transeat, vel ne producatur in vlterioribus partibus medij cum tanta intensione, videtur se intendere in prioribus partibus eiusdem medij aëris, in quibus fuit iam

125 productum per directam illuminationem; de hac igitur reflexione duo quærimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medij, in quibus producta iam fuerat per directā illuminationem. Secundum, supposito, quod realiter intendatur, an à se ipsa, vel ab alia causa procedat talis intēsio, & quæ sit causa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tamquam de notiori, intelligentes de cæteris qualitatibus secundum proportionem omnia, quę de eius reflexione dicentur. Vt autē reflexio lucis fiat, non sufficit interpositio cuiuslibet corporis, sed requiritur, vt sit corpus opacum, densum, ac tersum; & quo perfectius has conditiones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminosi, quod non debet esse adeo exiguum; vt vires ei deficiant ad reflexionem: sed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriusque conditionis non est causa reflexionis, sed aqua ratione densitatis alicuius reflexionis causa esse potest, & maioris terra; sed ea corpora sunt ad reflexionem aptissima, quæ non solū opaca; tersa, ac densa sunt, sed etiam perlucida, vt vitrum, crystallum, & maxime omnium metalla expollita; quibus expositis.

126 Duæ sunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui negant qualitatem intendi per reflexionem; sed lumen productum in superficie corporis opaci intensius apparere aiunt ob densitatem, & tersitatem eiusdem corporis; ratione cuius producit quosdam effectus æquiuocos maioris perfectionis, quàm possit producere lumen existens in medio, quamuis vtrumque sit eiusdem intensionis, vt lumen, quod producitur in speculo, producit per reflexionem radiorum calorem magis intensum, quàm producere possit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quod eorum virtute producatur ignis, vt experientia compertū est: ideo ratione eiusdem densitatis, & tersitatis speculi lumen in eo productum fortius mouet visum per species intentionales à se emissas, quā moueat lumen medij, & hæc est causa propter quam apparet intensius, licet verè non sit intensius in superficie corporis opaci, aut in partibus medij proximioribus, quàm in reliquis. Hæc tamen sententia falsa probatur; primò, experientia, quia sensu percipimus perfectius esse lumen in partibus proximioribus speculi, quā in remotioribus, aut quàm in cæteris partibus aëris; sed hoc non potest procedere ex maiori densitate corporis, quia aër non habet maiorē densitatem in his partibus, quàm in reliquis, nec potest lumen videri perfectius in eis propter densitatem, aut tersitatem corporis opaci, quia densitas ratione sui non est per se visibilis: ergo nec potest esse causa, vt lumen, quod est per se sensibile, perfectius appareat. Vnde cum perfectius 127
iudicetur per sensum, necesse est maiorem perfectionem, vel intensionē in se habere. Probatur deinde ratione; quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio esse potest, habent virtutem producendi effectum ad tantam distantiam, quam vocamus propriam spheram actiuitatis earū: ergo si impediantur, & reflecti possunt; sequitur

sequitur non minus posse effectum producere per actionem reflexam, quam possent per directam. Quare sicut possent producere aliquem gradum in vlterioribus partibus, si non impedirentur; necesse est eumdem posse producere in anterioribus; & ex consequenti intendere lumen productum per actionem directam in eis. Et si dicatur diuersam esse rationem, quia in vlterioribus non erat productum lumen, & ideo poterant illud in eis producere; in anterioribus verò iam erat productum per illuminationem directam; non soluitur argumentum, quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi potest, non minus quàm potest in vlterioribus primò produci: ergo nõ impedit, quin possit per reflexionem produci, & per productionem intendi; nam virtus agentis potens est lumen medij intendere, & medium ipsum imperfectè illuminatum capax est intensioris luminis; à virtute verò agentis, & capacitate passi sublatis impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet passum.

128 Secũda opinio extrema asserit per reflexionem non solum intendi lumen in medio, sed etiam in agente principali, à quo procedit; si tale agẽs non habeat summam intensionem; sed determinatam, & quæ crescere potest. Gratia exempli; si luminosum à quo procedit lumen reflexum, sit Sol habens summam intensionem lucis, solum potest lumen intendi in aëre medio per reflexionem radiorum eiusdem Solis à speculo. Si verò luminosum sit imperfectum, & capax intensionis, vt lucerna; non solum intendetur lumen medij per reflexionem radiorum eius in speculo factam; sed etiam lumen eiusdem lucernæ. Ita sentiunt Conimbricenses 1. lib. de Generatione, cap. 9. quæst. 1. artic. 1. & probant hoc argumento. Si lumen agentis principalis non posset seipsum intendere per reflexionẽ, ideo esset, quia luminosum maius non potest intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aëre à se illuminato, in quo constat minorem lucem esse; vel quia reflexio radiorum facta in speculo, aut radij ipsi reflexi non possent peruenire vsque ad agens principale; sed neutrum obstat: ergo concedendum est posse intendi lumen agentis. Probatur minor, quia si primum obstaret, sequeretur, nec vnam partem aëris magis illuminatam posse illuminari per reflexionem ab alia parte aëris minus illuminata, quod patet esse falsum. Quod verò non obstet secundum, probant, quia si reflexio lucis à speculo extendatur vsque ad decem palmos, & intra illos ponatur lucerna, quæ est principale agens; euidens est vsque ad illam peruenire radios reflexos, illamq; pertingere: ergo intẽdere possunt lumẽ ei.

Sed hæc etiam sententia falsa est, & contraria doctrinæ Aristotelis. Probo hoc secundum ex cap. 7. huius libri, vbi docet, & probat simile non posse agere in omnino simile, quia ex eo sequeretur idem posse agere in seipsum actione vniuoca; sed vtrumque sequitur ex hac sententia: ergo est contra Aristotelem. Probatur minor, quia radij lucis reflexæ procedũt ab ipsa lucerna tamquã à causa principali, vt fatentur expressè Patres ipsi Conimbric. atque etiam totum ipsum lumen productum in medio per directam, & reflexam illuminationem: ergo si intendunt lumen eiusdem lucernæ, eadem lucerna intendet proprium lumen, quod est agere in seipsam, & simile agere in omnino simile, quod fieri posse negat Aristoteles.

teles. Et si dicatur Aristotelem solum negare, quòd simile possit agere in omnino simile, & idem in seipsum actione directa, non vero reflexa, friuola erit interpretatio, quia simile posse agere in omnino simile, ideo negauit Aristoteles; quia inter omnino similia cessat finis proprius actionis naturalis, qui est agens assimilare sibi passum: nec minus cessat respectu actionis reflexæ, quàm directæ, vt per se est manifestum: ergo vtroq; modo id reputauit impossibile. Idē etiam posse agere in seipsum, ideo negauit, quia agens principale, & passum apud ipsum debent esse realiter distincta, vt patet ex octauo libro Phys. præsertim in actione vniuoca; sed non erunt minus in distincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale sit passum: ergo in vtraque id reputauit impossibile. Quod enim pars aëris, in qua subiectantur radij reflexi, sit distincta à lucerna, non sufficit, quia illa non agit, nisi inquantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios, atque reflexos.

Quod vero eadem sententia sit falsa, probatur primò, quia repugnat causam producere aliquem effectū, quem non contineat formaliter, vel eminenter; sed lucerna non continet maiorem illam intensionem, quā dicunt suscipere per reflexos radios; nec datur alia causa eam producens, in quā cōtineatur ergo repugnat lucernam intendi per talem reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio siue directa, siue reflexa est actio vniuoca: ergo effectus per eam productus eiusdē speciei est cum forma, per quā operatur agens; quare nō potest eum continere eminenter; quia causa eminenter continens effectū alterius speciei debet esse. Quod vero non sit vlla causa à qua contineatur formaliter, non est minus euidēs; quia lucerna non continet maiorem illam intensionem, quam suscipit; nam si eam contineret formaliter, nō posset eam suscipere. De corpore verò opaco, in quo fit reflexio, atque etiam de medio ipsō illuminato cōstat eam non continere, quia totam intensionem luminis habent mendicatam à lucerna: ergo non possunt habere maiorem.

Secundo probatur, quia si lucerna 130
posset se intendere per reflexionem, sequeretur se intendere vsq; ad summum gradum, quod est absurdum, cum non sit capax tantę intensionis. Sed probatur consequentia, nam si se intendit; supponamus suscipere vnū gradum intensionis; quo supposito ita arguo. Lumen lucernæ intensum vt quatuor potuit per reflexionem producere in se quintum gradum: ergo sic intensum vt quinque fortius est ad illuminandum; quare fortiores poterit emittere radios ad speculum, à quo necesse est fortiores etiam vsque ad eamdem lucernam reuertantur, & lumen eius 131
intendant; & ita vsque ad summum gradum.

Ad argumentum oppositæ sententiæ concedenda est maior, quod propter primam causam non possit intendi lumen agentis principalis per reflexionem; nempe, quia luminosum minus non potest maius intendere: & cum ex hoc infertur, nō posse partem medij minus illuminatā intendere per reflexionem partē sibi proximam magis illuminatam; distinguendum est; nā per se ipsam nō potest, hoc est, in quantum minus illuminata, sed in quantum maius lumen per reflexionē fortè accipit, quia proximior est corpori, in quo fit reflexio,

flexio, vel in quantum per modum vnius agentis vnitur luminoso principali magis intenso. Ex hoc tamen non sequitur posse idem luminosum principale intendere etiam per reflexioné; cuius ratio est manifesta, quia cum totum lumen productú in corpore opaco, atque etiam in medio tã per directam illuminationem, quàm per reflexam, procedat à luminoso principali tamquam à causa vniuoca, & ideo non habeat maiorem intésionem illud, quam hæc, repugnat ab eo, vel ab aliqua eius parte etiam per reflexionem intendi, quia nihil potest agere vltra suam perfectionem.

Tertia denique sententia quorũdam recentiorũ asserit produci quidem lumen in solo medio per reflexionem, non tamen intendi; sed esse aliud numero distinctu ab eo, quod producitur per directã illuminationem. Hæc tamen sententia clarius probatur falsa, quia duo accidẽtia extensa, & puré absoluta eiusdem speciei in eadem parte subiecti recepta necessariò continuantur, & fiunt idẽ numero per continuationem, vt patet in calore producto in aqua à diuersis agentibus, immo & diuerso tẽpore; sed duo illa lumina producta per directã illuminationem, atq; reflexam sunt extensa accidentia, & recipiũtur in eadem parte medij: ergo fiunt idẽ numero per cõtinuationẽ.

A quanam causa procedat maior intensio luminis producta in medio per reflexionem?

131 SVpposito, quòd qualitas intẽdatur in medio per reflexionem in corpore resistente factã, quærimus à quanã causa procedit per se talis intensio? Et vt disputationis exemplũ in eadẽ illuminatione cõstituamus, triplex potest excogitari causa, nẽpe lumen ipsum in medio productũ per directã illuminationẽ, quod se ipsum intenderet per reflexionẽ à corpore opaco, aut luminosum, à quo mediũ illuminatur directè; & lumen producitur in corpore opaco; vel tandẽ lumen hoc in corpore opaco, in quo fit reflexio productũ. Et de primo conueniunt omnes, quod non sit causa suæ intensionis per reflexionẽ factæ, quia idẽ numero agens non potest se intendere; cũ talem intensionẽ non contineat formaliter, neq; eminẽter, vt probauimus. ergo repugnat lumẽ in medio productũ esse causam suæ intẽsionis. Quæstio ergo de duobus alijs procedit; nempe de principali luminoso, vel de corpore opaco per lumen in se receptum.

Et prima opinio asserit causam intensionis in medio factæ per reflexionem nõ esse luminosum principale, sed corpus opacũ ab eo illuminatũ. Ita sentiunt ex recẽtioribus plures. Quod vt probẽt, præsupponunt, intẽsius lumẽ produci in aliqua saltẽ parte corporis opaci, vt in aliqua parte speculi, quã producatur in partibus medij. Cuius causam esse putãt, quia licet dẽsitas, & tersitas speculi potius illuminationi resistãt, atq; impediãt, ne vlterius progrediatur; ex alia vero parte disponunt idem subiectum ad maiorẽ intensionem luminis recipiẽdam in ea parte, in qua illuminatur. Neque obstat vniuersale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortius agit in propinquum, quã in remotum. Ex quo videretur sequi maiorem intensionem luminis produci à luminoso in partibus medij sibi propinquioribus, quã in corpore opaco remotiori.

Nam principium hoc intelligi debet (vt sit vniuersaliter verū) si proximum, & remotum sint æquè disposita ad recipiendum effectum ab agente: si vero remotum melius dispositum sit, perfectiorem effectum recipiet, quia per meliorem dispositionem recompensatur maior distātia. Vnde cum melius sit disposita aliqua pars speculi ratione dēsitatis, & tersitatis, intensiorem effectū recipere poterit, etiā si remotior sit. Sed hoc fundamentum ita explicatum probant exemplo Lunæ à Sole illuminatæ: cuius aliqua pars magis illuminat hæc inferiora, quàm reliquū corpus eius; ex eo, quod malus lumē recipit à Sole; cuius non potest reddi alia causa, nisi quia astrum Lunæ ratione suæ densitatis, & tersitatis melius disponitur, vt secundum aliquā sui partem intensius illuminetur à Sole. Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum corporum contingere debet, vt corpus opacum, nempe speculum ratione suæ densitatis, & tersitatis melius dispositū sit ad suscipiendum lumen in aliqua sui parte, per quam intensiorem potest producere lumen in partibus medij, ad quas reflectuntur radij eius: alioqui concedendum esset lumen productum in his inferioribus à Luna, nō ab ea, sed à Sole produci.

Hoc supposito, probant quod maior intensio luminis in medio non procedat á principali luminoso, vt à Sole, vel lucerna; primo, quia effectus luminosi principalis, à quo directè illuminatur mediū, impeditur à corpore opaco, ne vlterius transeat; sed per tale impedimentum sibi superueniens, non augetur virtus eiusdē luminosi; & ideo nec redditur fortius ad agendum: ergo non potest intensiorem effectum producere in partibus medij per reflexionem, quā produxit in eisdem per directam illuminationem. Probatur consequentia, quia idem in quantum idem, hoc est per virtutem eiusdem intensionis agens, & circa passum eodem modo dispositum semper facit eumdem effectum, & non maiorem. Secundò 133 quia, si luminosum intensionis vt quatuor solum potest producere in reliquis partibus suæ sphæræ lumen vt duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiusdem sphæræ propinquioribus corpori opaco, & à se remotioribus, sequatur maior intensio luminis. Probatur consequentia, quia agens naturale fortius agit in propinquum, quàm in remotum æqualiter dispositum; sed partes medij propinquiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores sunt respectu eiusdem luminosi; & eodem modo dispositæ, ac reliquæ partes eiusdem medij: ergo repugnat fortius circa eas agere, quàm circa propinquiores: & ex cōsequenti repugnabit, quod intensius lumen in eis productum per reflexionem procedat ab eodē luminoso, & necessarium est procedere ab intensiori lumine recepto in corpore opaco, cui sunt propinquiores. Probatur hæc vltima consequentia, quia non est excogitabile aliud agēs à quo possit procedere.

Nostra sententia omnino est opposita, & explicatur duabus conclusionibus. 134 Prima est, intensio luminis producta in medio per reflexionem, nō producitur à corpore opaco per lumen in se receptum, sed à principali luminoso, à quo corpus ipsum opacum illuminatur. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 32. vbi docet reflexionem localem cor-

corporis nō fieri à corpore impediēte, vel obsistente, sed à proijciēte idē corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa sphera non à pariete mota est, sed à proyciente.* Quæ verba prę ter quàm, quòd expressa sunt, ita intelliguntur ab omnibus Interpretibus tam antiquis, quàm nouis; præsertim à D. Thoma, Soto, Toleto, & Conimb. in commentarijs eorum. Ex hoc igitur sic arguo: Pila ideo reflectitur in pariete impediente, quia impulsus ei impressus à proijciente eam vlterius deduxisset, nisi paries extensionem sui motus impediret: eo vero impediente nō priuatur impulsus suo effectu vlterius dilatandi motum, sed quasi permutatur vlterior motus directus in reflexum eiusdem intensionis; ita vt si per decē passus extensurus erat vlteriorē motum directum, per totidem extendat reflexum: & ab eadem causa à qua extenderetur directus, fit reflexus; vt docet expresse Aristoteles, & cum eo omnes interpretes, nempe à proijciente, quòd est principale agens, & non à pariete, qui est corpus obsistens, in quo fit reflexio; sed eodem modo fit reflexio luminis, vel alterius qualitatis: ergo motus reflexus illuminationis ab eodem luminoso principali fit, & non à corpore opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio; & consequenter intēsio luminis per eum producta tamquā proprius terminus. Probatur minor, quia virtus luminosi principalis extenderet illuminationem directam per decem passus, nisi obstaret corpus opacum: ergo illo obstante, & facta in eo reflexione non priuatur luminosum suo effectu, hoc est extēsione illa sui motus, sed quasi commutatur directa in reflexam. Vnde sequitur eodem modo procedere alterationem reflexam à principali luminoso, quo procederet directa quantum ad vlteriorem extensionem, nisi impediretur à corpore opaco; sed ab eodem agēte procedunt motus, & terminus per se eius: ergo ab eodem luminoso principali procedit terminus per se eiusdē alterationis reflexæ: sed terminus illuminationis reflexæ est lumē productum in medio cadens supra lumen productum per illuminationē directam in eisdē partibus, per quas reflectuntur radij: ergo intenditur lumen medij ab eodē agente in eisdem partibus, & non à corpore opaco impediente. Probatur consequentia, quia intensio qualitatis non est aliud, quàm noua productio eius circa eamdem partem subiecti. Et si dicatur non benè probari ex motu locali reflexo intensionem luminis in medio ab eodem luminoso factam; 135
nam per motum localem reflexum nullum effectum in medio productum per motum directum intēdit, aut perficit mobile, sed eamdē præsentiam producit, quam produceret, vel produxit per motum directum: ergo nō bene probatur ex locali reflexione intensio luminis facta in medio ab eodem agente, à quo fit directa. Respondeo probari quidē efficaciter, quia ex eo non perficitur in medio per motum reflexum effectus productus per directum, quia nō manet, nec manere potest, sed transit sicut motus: si vero permaneret, absq; dubio perficeretur quadam ratione extensiua, non vero intensiua, quia præsentia localis non est capax intensionis; perficeretur vero quia duplicaretur in eodem corpore, & in ordine ad idem spatium. Effectus autē illuminationis directæ permanet in medio; propterea necessarium est, vt cadat supra illū effectus productus

per illuminationem directam in eisdem partibus medij, in quibus cadũt radij reflexi. Sed vnus gradus luminis cadens supra alium in eadem parte subiecti facit intẽsionem; ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probatur etiam ratione eadẽ conclusio; primò, quia tota ratio propter quã opposita sentẽtia asserit reflexionẽ fieri à corpore opaco tamquam à causa per se est, quia ratione dẽsitatis, & tersitatis magis est dispositũ, vt saltem secundũ aliquam partem intensius lumen recipiat, quàm medium; quod nõ est ita densum. Sed hoc fundamentũ est falsum: ergo opinio ipsa in eo fundata erit falsa. Probatur minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quã iuuet ad eam recipiendã; sed tersitas, ac densitas corporis pertinent ad opacitatem: ergo potius impediũt, quã
136 iuuent, vel disponant ad receptionẽ intensioris luminis; falsum est ergo quòd corpus opacum propter maiorem densitatem, & tersitatem sit magis dispositum, vt in aliqua eius parte intẽsius lumen recipiatur, quã in partibus medij. Maior videtur mihi euidens, quia euidens est corpus opacum ratione opacitatis impedire transitum luminis: ergo repugnat opacitatem facere illũ capax maioris luminis. Probatur cõsequentia, quia si magis capax esset, impedire nõ posset. Præterea diaphaneitas corporis est propria, atque germana dispositio ad recipiendum lumen; sed opacitas opponitur diaphaneitati, aut trãsparẽtiæ: ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadẽ ratione probatur minor de densitate, ac tersitate; quia quo corpus magis densum, & tersum est, minus est diaphanum, vt per se est manifestum: ergo minus est dispositum ad recipiendam lucem; & ideo non potest intensiorẽ recipere si sit æquè, vel minus approximatum luminoso.

His addo, densitatẽ in nullo corpore esse dispositionem ad recipien- 137 dum maiorẽ intensionem alicuius qualitatis, vt euidenti inductione probari potest, licet sit dispositio, ad magis retinendam intensionẽ receptam, & ad fortius agendum cum eadem, vel maiori intensione.

Secundo probatur ex reflexione aliorum accidentiũ intentionalium, nam sicut lux est qualitas intẽtionalis, ita species visibiles sunt accidẽtia intentionalia; & sicut reflectitur lux in speculo, ita reflectũtur species: sed species reflexa in speculo causatur ab eodẽ obiecto visibili, à quo causatur directa, & nõ à speculo: ergo reflexio lucis, & intẽsio per eã producta, nõ à speculo, sed à luminoso causatur. Minorẽ admittũt aduersarij, & probabitur efficaciter 2. lib. de anima c. de visu, quia species est aliqualis similitudo obiecti visibilis, & ideo ab eo debet procedere; sed quod videtur per reflexionẽ specierũ in speculo factã nõ est species, vel similitudo obiecti, sed obiectũ ipsum, vt ibidẽ probatur efficaciter, ergo ab eo procedit species reflexa, & nõ à speculo; & consequẽter à luminoso procedit reflexio luminis, & intensio eius producta in medio, & non à speculo illuminato. Fundamentũ vero oppositę sentẽtię negandũ est, quia iã probauimus ratione tersitatis, & dẽsitatis non posse corpus opacũ esse maioris lucis ca- 138 pax, sed minus & minorẽ recipere, quã partes medij, & ideo non posse ab eo procedere intẽsius lumen in medio. Quod autẽ dicitur de illuminatione Lunæ, simile quidẽ est, & ideo cõcedimus maximã partem luminis no-

ctur-

cturno tẽpore producti per ſimilem reflexionẽ in eodẽ aſtro Lunę factã; produci, à Sole quidem tamquam à principali, & proxima cauſa: iuuare tamen lumen in eadem Luna receptum, quæ ſic à Sole illuminata, quaſi per modum vnius agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti, & ab vtroque procedit nocturna illuminatio mundi. Quod dicimus ſuppoſita opinione, quæ aſſerit totum lumen, quod habet Luna, recipere à Sole; nã alij de ea, ac de quibuſdam alijs aſtris exiſtimant aliquam eius partẽ à ſe habere: de quo ſtatim agemus in libris de cœlo, & mundo: vbi & modũ huius reflexæ illuminationis Solis, & Lunæ copioſius explicabimus. Eiuſmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur ſenſu, ſicut percipiũtur aliæ lõgè minores in his inferioribus factę, propter maximã diſtãtiam inter Lunã, & Solẽ, & corpora ingẽtis mollis inter vtrũq; aſtrũ media; nam reflexio iſta fit eo tẽpore, quo Sol eſt in vno emiſpherio, & Luna in altero; & cum primis mediat inter vtrũq; magna pars profunditatis quarti cœli; deinde profunditas tertij, ſecũdi, & primi, & tãdem ſphera integra quatuor elementorum. De reliquis verò minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factæ ſecundũ proportionẽ dicendũ eſt, fieri quidẽ à principali luminoſo per maiorẽ intenſionẽ luminis in partibus medij productam, ſed iuuare etiam lumẽ productũ in corpore apaco; licet nõ ſit magis intẽſum, quã in medio, quia ſe coniungit cum principali luminoſo, & per modum vnius agentis operantur.

Ad primũ argumentum eiuſdem
139 ſententiæ concessa maiori, quod luminoſum impediatur à corpore opaco, ne vlterius extendat ſuã actionẽ, atque etiam minori, quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum, neganda eſt conſequentia, quia ad producendum maiorem intenſionem per reflexionẽ, non eſt neceſſarium, quod augeatur virtus eius; nam ſi ſufficiens erat ad extendendam illuminationem directam ad vlteriores partes medij, erit quoque ſufficiens ad eamdẽ extenſionẽ commutatam in reflexam efficiẽdã, ſicut de impulſu probauimus in reflexione locali. Præterea, licet per impedimentũ corporis opaci nõ intendatur virtus luminoſi, ſed quia ratione reflexionis agit per diuerſam lineã, operatur quaſi duplex agẽs; & ideo in ea parte medij ad quã pertingit reflexio quaſi duplicatũ effectũ producit, eã illuminando quaſi duabus vijs, hoc eſt per duas, ac diuerſas lineas rectam, & reflexã: non ergo mirum eſt, ſi quaſi pro duobus agẽtibus operetur. Nõ fit enim intẽſio luminis in omnibus partibus medij, ſed in certa, ac determinata, videlicet in angulo reflexionis, ſicut reflexio fit ex parte ſpeculi in angulo incidentiæ. Quod verò dicimus quaſi pro agenti duplicato operari luminoſum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quaſi duplicatum producere effectum in ea parte, ſecundũ proportionẽ ſuæ virtutis, aut intenſionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non ſolũ non ſuperet intenſionẽ eius, ſed neq; adæquare eã poſſit, vt ex ſupra dictis eſt manifeſtũ. Et ſi dicatur, luminoſum agit per illuminationem directã naturaliter: ergo agit circa medium in quantum poteſt. Quare repugnat maius lumẽ producere in medio per reflexionẽ. Reſpondeo agere quidẽ per illuminationẽ directã in quãtũ poteſt, ſed non omni modo, quo poteſt; & ideo licet

licet producat totũ lumen, quod potest producere tali modo agendo, nõ tamen totum, quod potest, hoc & alio modo, nempe actione reflexa; nã sicut posset nouum lumen producere in vlterioribus partibus medij, potest in anterioribus per reflexionẽ, quod est lumen earum intendere, vt probauimus. Et ex hac doctrina explicari debet cõmune illud axioma, nempe: *Idem in quantum idem semper facit idem.* Vt enim semper sit verum, sic debet intelligi; vt idem in quantum idem eodem modo agens semper faciat idem; secus vero est, si varietur modus agendi, vt contingit in hac parte.

140 Ad secundum neganda est consequentia, quod per reflexionem non posit produci intensior effectus ab eodem agente in partibus propinquioribus corpori opaco, quàm productus sit in alijs ab eo remotioribus per solam directã illuminationem. Et cum dicitur agens naturale fortius agere in partes suę sphęræ sibi proximiores, quàm in remotiores, si sint æquè dispositæ, distinguendũ est; nam agens per eamdem lineam verum est, non tamen, si per diuersas operetur, vt in reflexione contingit: sic enim agit quasi duplicatum agẽs, cum agat per diuersas lineas, rectam & reflexam; & ideo quasi duplicatũ producit effectum: nam in parte illa medij, ad quam pertingit reflexio producit aliquid illius luminis, quod produceret in vlteriores partes medij intra propriam spheram clausis, si non impediretur per interpositionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directæ illuminationi defectus approximationis; immo & superatur, vt per se est manifestum.

QVÆSTIO IX.

An omne agens dum agit, repatiatur à suo contrario circa quod agit?

VT intelligatur quæstio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quasdam enumerare, & explicare oportet omnino necessarias, vt agens dum agit, repatiatur à suo contrario, in quod agit, quas vno, aut altero verbo tetigit Aristoteles cap. 7. huius primi libri à textu 43. Primam ergo conditionem necessariam esse ait, vt agens, & passum materialia sint: nam si agens sit spirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit: & si passum etiam sit spirituale, non poterit circa ipsum operari agens; & ratio vtriusque est eadẽ, quia res spiritualis altioris ordinis est, & ideo agere quidem circa rem materialem potest propter eminentiorem virtutem, quam habet; sed in ipsam nec potest agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis; nec ideo ab ea repati potest, quia à quo aliquid repatitur, illud idem in ipsummet agit. Nec satis est vtrumq; esse materiale; sed secunda conditio requiritur (ait Aristoteles) vt habeãt eamdem materiam, nõ numero, sed specie. Vnde licet corpora cœlestia agant in hæc sublunaria, non repatiuntur ab eis, quia licet communicent in materia, non eiusdem speciei, sed diuersæ. Et ratio huius conditionis est, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur; sed corpora cœlestia ex eo, quod habeant materiam specie diuersam ab his sublunaribus; sunt incorruptibilia: ergo non

nō possunt repati ab eis. Sed nec sufficit habere materiam eiusdem rationis; quia medicus communicat in materia cum infirmo, in quem agit cum sanando, & tamen non repatitur ab eo inquit Aristoteles, quia non est agens vltimum, seu immediatum, sed primum: repatitur vero medicamentum ab eo applicatum, quia est vltimum, atq; immediatum agens. Ideo tertia conditio est necessaria, quod agens sit vltimū, seu proximū. Nec tamen id sufficit, sed requiritur quarta, quòd agens contineatur intra spherā actiuitatis passi, quia contingere potest, vt agens sit maioris longe virtutis, quā passum, & ideo ad maiorem distantiam possit extendere suam actionem, quod est maiorem habere spheram actiuitatis, quā passum; & tunc fieri posset quod passum esset intra spheram agentis: hoc vero extra spheram passi vt consideranti patet, & actio quidem tunc dabitur, sed non reactio, quia sicut repugnat aliquid agere in aliud, nisi intra spheram actiuitatis eius sit; non minus repugnat in illud reagere, quia reactio vera actio est. Quinta, & vltima conditio est, quòd agant actione vera, & propria; hoc est corruptiua, quæ versatur solum inter propria contraria: nam hoc modo sumitur ab Aristotele actio in hoc opere, vt vidimus superius. Si enim solum agant actione perfectiua, nulla sequitur repassio, vt constat in illuminatione: non enim repatitur luminosum à corpore diaphano, in quod agit; nec obiectum a potētia sensitiua Itaq; vt omnes conditiones hoc verbo cōprehendamus, vt agens possit repati a passo, circa quod agit, materiale debet esse; habens materiam eiusdem speciei, vltimū; & intra spheram eiusdem passi contentū; agensq; circa passum actione corruptiua. Et de tali agente procedit quæstio, an dum sic agit, semper, & necessariò repatiatur ab eodem passo, circa quod agit.

142

143 Circa quam quæstionem plures sunt opiniones, quas prolixè refert, & reijcit Toletus 1. lib. de gener. q. 15. ex quibus tres tantū nos referemus, quæ difficultatē eius attingūt, nam reliquę nullius momenti sunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc est actionem passi in agēs, à quo patitur. Ita Maior in 1. distin. 17. & cum eo alij ex nominalibus. Probatur primo, quia à proportione minoris inæqualitatis, non potest dari aliqua actio; sed non potest passum reagere, nisi à proportione minoris: ergo impossibilis est reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inæqualitatis est, quando virtus agentis est minor resistentia passi, vt superius probauimus; sed virtus passi (si verè patiatur ab aliquo) debet esse minor resistentia eiusdem agentis, à quo patitur: ergo non potest in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia resistentia actiua agentis prouenit à tota latitudine formæ eius, quam constat esse maioris virtutis, quàm forma passi, & resistentia formalis eiusdem agentis prouenit ab eadem forma incompossibili cum forma passi etiam secundum totam eius latitudinem, quia secundum eam est ei contraria, & repugnans. Exemplum possumus afferre in aqua, quæ si patitur ab igne, nec ille est maiorem esse virtutem actiuam ignis, quàm resistentiam eius, sed etiam est maior resistentia ignis, quā actiuitas aquæ, nam per eumdem calorem vt octo, quo agit, resistit resistentia actiua, cum hæc sit eadem realiter cum vir- 144

tute actiua, aut cum actione. Resistentia etiam formalis, quæ est incompossibilitas, aut repugnantia vnius formæ cum alia; maior est in igne, cum sit per eumdem calorem vt octo contrarium frigiditati eiusdem aquæ, & ei repugnans secundum totam suam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad sensum videtur conuincere, quando agens maximæ virtutis est; passum verò adeo exiguam habet, vt absurdum videatur dicere, quòd in idem maximum agens possit reagere.

Secundo probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, constat sua actiuitate superare illam; sed necesse est etiam sua resistentia superare actiuitatem eius: ergo necesse erit magis etiam resistere passo, quàm passum in eum agat. Quare impossibilis erit reactio; nam quotiescumq; magis resistit passum, quàm agens agat, repugnat actionem sequi, vt superius ostendimus. Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem, non solum resistit reactioni eius per eũdem calorem, sed etiam per propriam substantiam naturaliter agentem ad conseruationem eius. Quia sicut naturaliter ab ea dimanat tamquam à principio actiuo, ita naturaliter conseruatur media actiuitate eiusdem substantiæ: sed aqua nõ reagit, nisi per solam frigiditatem: ergo maior erit resistentia ignis, quã actiuitas eius. Cõsequentia videtur necessaria, quia habet eamdem causam, quam habet actiuitas, nempe calorem: sicut actiuitas aquæ habet frigiditatem, & præterea propriã substantiam ignis conseruantem eumdem calorẽ. Sed probatur minor ex his, quæ diximus 2. lib. Phys. agentes de causa efficiente; videlicet substantiam non agere in aliud, nisi per sua accidentia, per quæ solum attingit passum: ergo aqua non agit per se immediatè, sed solum per frigiditatem.

Secunda opinio non omnino negat reactionem, sed solum secundum eamdem contrarietatem, eam admittens secundum aliam; ita vt agens per vnam qualitatem non patiatur à passo per qualitatem illi contrariam, sed benè per aliam diuersam; vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, sed per humiditatem debilitando siccitatem eius. Ita Nimphus 1. lib. de generat. Comm. 95. quæst. 3. referens pro se Auerroem, Alexand. & alios. Probatur primo, quia si admittatur reactio secundum eamdem contrarietatem; sequitur impossibile prorsus esse, quòd vnum contrarium agat in alterum; sed cõsequens est falsum, vt per se est manifestum: ergo impossibilis est reactio per eamdem contrarietatem. Probatur consequentia, quia agẽs naturale prius agit in proximum, quàm in remotũ: ergo prius expellit contrarium à parte proxima, quàm à remota; si ergo agẽs per vnam qualitatem repatitur per contrariam: ergo in prima sui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit; prius ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tamquam sibi magis proxima, quàm ab aliqua parte passi; sed numquam potest eam omnino expellere, nam si semper repatitur: ergo semper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatis, à qua impeditur actio eius, ne transeat ad passum contrarium; quia licet aliquid semper expellat, aliquid etiam semper recipit de nouo: impossibilis ergo erit actio.

145

actio vnius contrarij in alterum, si repati debet secundum eamdē contrarietatem.

146 Secundò; quia repugnat aliquid moueri simul motibus contrarijs, sed hoc sequitur, si detur reactio secundum eamdem contrarietatem: ergo non est admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum sit ignis agentis in aquam per medium aërem, à quo aër necessariò calefiet, quia non potest calor transire ad aquam, nisi per aërem, & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eamdem lineam, & tunc necessariò debet refrigerare aërem; calefiet ergo eadem pars aëris ab igne, & infrigidabitur simul ab aqua, quod est moueri motibus contrarijs. Exemplum secundum erit, si supponamus maximum calidum agere in paruum frigidum, ita vt totum frigidum sit intra spheram actiuitatis calidi, sed medietas tantum calidi contineatur intra spheram actiuitatis frigidi. Tunc ergo si frigidum reagit in calidum per frigiditatem, aliquē gradum imprimere debet in prima medietate calidi, non in postrema, cum hæc sit extra spheram actiuitatis eius; & eodem tempore, quo frigidum reagit in illa medietate per frigiditatem, reliqua medietas calida ei approximata debet in eādem agere per calorem ad expellendam frigiditatem, quā ei imprimit aqua; quare simul calefiet, & frigefiet illa pars, mouebiturq; contrarijs motibus.

Tertia opinio omnino contraria his duabus asserit duo; primum, semper, & necessariò dari reactionē inter contraria aduersus primam. Secundum, talem reactionem dari secundum eamdem contrarietatē aduersus secundam. Ita expresse Aristoteles cap. 7. huius libri textu 53. & cap. 10. text. 87. & 89. sed clarissimis verbis 4. lib. de generat. animalium capit. 3. non longè à principio, quæ ita habent: *Omne agens patitur etiam à patiente, vt quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur; quod calefacit, refrigeratur. Deniq; quodcumq; mouet excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu: & interdum etiam ita fit, vt quod agit, magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calescat, quod frigefacit, &c.* Ita etiam Galenus lib. 1. de causis Simpthom. capit. 2. Diuus Thomas 1. lib. de generation. lectio. 10. Themisti. & Simplic. 1. lib. Phys. textu 8. Philoponus, quem citauit Nimphus vbi supra, & cæteri omnes interpretes Aristotelis super capit. 7. huius libri paucis exceptis, quos pro alijs opinionibus citauimus; & est vera sententia, ac tenenda.

Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem; quia euidens est manum calidam tangentem frigidam eam calefacere; & frigidam calorem huius temperare, atq; etiam si pruna accensa niuem tangat, niuis ipsa liquescit, & pruna ex parte infrigidatur.

Ratione verò, primo ex mixtione elementorum hoc modo. Quodlibet elementum habet vnam qualitatem in summo gradu intensionis; sed forma corporis mixti ex mixtione elementorum resultans non potest introduci in materia, nec in ea conseruari cū dispositione aliqua habente summum gradum intensionis, nempe cum summo calore, vel summa frigiditate; sed postulat omnes has qualitates attemperatas, hoc est ad minorem gradum intensionis redactas; quod constat non posse fieri, nisi per mutuam actionem, 147

& reactionem elementorum: ergo necessariò hæc admittẽda est, vt mixtio censeatur possibilis. Licet enim elementa Ignis, & aquæ agant, si non repatiatur quodlibet ab alio, dum in ipsum agit, nõ remittetur calor, vel frigiditas eorum, vt per se est manifestum: ergo nec attemperari poterunt.

148 Et si aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem saltem per terminum extrinsecum, quod vocatur maximum quod non: ita vt tam minima dari posset, quæ non sufficeret ad agendum; benè tamen quęcumque maior, vt probauimus superius agentes de excessu determinato ad agendum requisito. Ex quo sequitur non semper passum reagere posse. Probatur consequentia in extrema parte sphæræ actiuitatis ignis, vel alterius agentis, quam certũ est nõ posse in aliud corpus sibi approximatũ iã extra spheram eiusdẽ agentis existens agere, & ideo si illud habeat contrariã qualitatẽ, nempe frigiditatẽ, per quã agat in extremam illam partẽ sphæræ ignis calidã, non repatietur ab ea, quia supponimus non posse amplius agere per calorem. Respondeo, etiam in his casibus agens ex parte sua semper repati posse à passo: quod vero non repatiatur, per accidens est propter defectum passi non habentis virtutem ad agendum, sicut etiam contingit dum passum est intra spheram actiuitatis agentis: sed agens non est intra spheram actiuitatis passi, quia est minoris virtutis; & ideo habet minorem spheram. Aristoteles vero vniuersaliter loquitur, & vniuersaliter verum est agens semper posse repati, atque etiam semper repati, nisi aliqua conditio necessaria deficiat, deficit autem in casu argumẽti potentia actiua ex parte passi.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor, quod nõ possit passum reagere, nisi à proportione minoris inæqualitatis. Et 149 cum dicitur maiorẽ esse resistentiam actiuam agentis actiuitate passi, cõcedendũ est; sed ex hoc nõ probatur, quod actio sit à proportione maioris, vel minoris inæqualitatis: nã cũ resistentia actiua sit idem realiter cũ actione, vel actiuitate; & formaliter non sit aliud, quàm debilitatio contrarij, euidens est, quòd ex ea non sit sumenda proportio requisita ad agẽdum inter agens, & passum: quia etiam si virtus passi debilitetur per actionem agentis, non simul consumitur, sed successiue; ideo non tollitur, quin per virtutem remanentem reagere possit; cum sola ergo resistẽtia passiua, aut formali comparanda est virtus agentis; & de hac resistentia formali neganda est eadem minor, quòd maior sit in agente actiuitate passi. Et cum dicitur formam agentis secundum totam latitudinem suæ intensionis resistere formaliter; distinguendum est: nam duobus modis sumitur resistentia formalis, pro actuali, & pro potentiali; vel pro resistentia, quasi in actu secundo, aut quasi in actu primo: & de resistentia actuali negandum est, quia actualis est per incompossibilitatem actualem, quam constat non habere formam, nisi ratione illius partis intensionis necessariò expellendæ per introductionem partis formæ contrariæ: nam cum reliquis partibus eiusdem formæ agentis non repugnat naturaliter permanere simul: ergo non habent reliquæ partes intensionis incompossibilitatem formalem actualem cum tota latitudine formæ, per quam reagit passum.

passum, & consequenter non resistunt introductioni eius resistentia formali actuali, sed solum potētiali, quod est posse resistere, & non resistere actu: forma vero eiusdem passi actu agit secundum totam latitudinem intensionis, quia actu agere, solum dicit actu influere in effectū:

150 influxum vero tribuit forma agentis applicata ad passum, & cū sit eodem modo applicata secundum totā latitudinem intensionis, absque dubio influit secundum totam, & consequenter secundum totam agit. Et cum solum resistat eadem forma agentis resistentia formali actuali secundum illum gradum, vel partem expellendam ad introductionē partis formæ passi eiusdem mensuræ, sequitur maiorem esse actiuitatem actualem passi resistentia formali actuali agentis, secūdum quas solum fit comparatio; & consequenter non reagere à proportione minoris, sed maioris inæqualitatis: resistentia vero formalis potentialis, quæ conuenit eidem formæ agentis secundum totam latitudinē intensionis ad hanc comparationem non pertinet, quia cum sit comparatio in ordine ad agēdum, & resistendum actu solum fit inter actiuitatem actualem, & resistentiam actualem: vnde licet potentialis illa sit maior, non efficit proportionem minorem cum actiuitate actuali passi.

151 Circa minorem secundi argumenti asserentem, maiorem esse resistentiam formalē agentis actiuitate passi, quia non solum resistit formaliter calor ignis, per se ratione incompossibilitatis actualis cum frigiditate aquæ, sed etiam ratione substantiæ eiusdem ignis, à qua efficienter conseruatur, sicut efficienter dimanat. Diuerso modo loquūtur recentiores; nam quidam hanc conseruationem efficientem admittunt, sed negant efficaciorem esse substantiam ignis ad conseruandum calorem, quā frigiditatem aquæ ad illum destruendum; & ideo non sufficere talem cōseruationem, vt maior censenda sit resistētia formalis eius actiuitate frigiditatis; etiam si per se sola dicatur agere. Quod probant in aqua; nam ignis citius eam calefacit, quàm ipsamet ab igne separata se reducat ad frigiditatem expulsam per eumdem calorem: ergo efficacior est quælibet harum qualitatum ad producendū sibi similem in subiecto contrario, quàm substantia eiusdem contrarij ad conseruandam propriam qualitatem à se emanātem. Alij vero ad- 152
mittentes etiam, quòd substantia conseruet efficienter qualitatē propriam, consequenter asserunt efficaciorem esse ad eam conseruandam, quàm sit qualitas contraria ad eam destruendam. Probant primo, quia est perfectior non solum secundum entitatem, sed etiam secundum rationem causæ, cum sit causa æquiuoca suæ qualitatis: qualitas vero ad agendum circa contrarium vniuoca, causa vero æquiuoca perfectior est. Deinde, quia agit secundum perfectissimam approximationē, cum agat per naturalem emanationē circa seipsam: qualitas vero per imperfectam secundum contractum.

Alij denique non admittūt, quòd 153
qualitates elementorum conseruentur ab eorum substantijs effectiue, quia negant etiam effectiuè ab eis procedere, vel emanare, vt summus calor ab igne, & summa frigiditas ab aqua. Sed putant solum conseruari ab ea tamquam à causa materiali, in qua tamquam in subiecto inhæret. Probant hanc ratione; licet qualita-

tes istæ dependeant in fieri ab agente, à quo producuntur, & à propria substantia, a qua tunc emanant; vt calor ignis geniti ab igne generante, & à propria substantia eiusdem ignis geniti, sed postquam productæ sunt, non dependent in conseruari ab aliquo agente creato, sed à solo Deo: ergo falsum est, quod efficienter conseruentur à propria substantia. Antecedens probatur euidenti experientia; nã calor productus in aqua eiusdem rationis est cum calore ignis; sed ille non dependet ab aliquo agente creato in conseruari, nisi à solo Deo, vt per se est manifestum: ergo neque calor ignis dependebit ab agente creato in conseruari, quale est eius substantia; sed à solo Deo. Quo supposito, facile respondent argumento negando minorem eius, quod maior sit resistentia formalis agentis, quàm actiuitas actualis passi, cum non adiuuentur efficienter à substantia; & ideo semper passum poterit reagere à proportione minoris inæqualitatis.

Nostra vero sententia duo asserit:
154 primum est, has qualitates primas elementorum efficienter conseruari à substantijs eorumdem elementorum, & non solum materialiter. Et probo primo, quod dimanent ab eis efficienter, & ideo quod dependeant ab eis non solum in esse, sed etiam in fieri tamquam à causis efficientibus; nam qualitates istæ dimanant naturaliter ab eisdem substantijs in eodem instanti, in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab essentijs: ergo dimanant efficienter. Probatur cõsequentia, quia si in solo genere causæ materialis conuenirent his corporibus tamquam propriæ dispositiones materiæ, nulla esset talis emanatio ab eorum substantijs, sed à solo agente producerentur in materia, sicut reliquæ dispositiones. Secundo, quia dum corpora ista per actionem contrarij amittunt aliquos gradus suarum qualitatum, vt aqua calefacta ab igne aliquos gradus suæ frigiditatis, statim remoto igne incipit expellere à se calorem, & reducit se in naturalem frigiditatem; sed nullum est agens particulare, à quo producatur efficienter talis frigiditas præter substantiam eiusdem aquæ, à qua dimanat naturaliter, vt per se est manifestum: ergo necessariò dicendum est ab ea emanare tamquam à causa efficiente. Quod enim procedat à generante, non nego: sed repugnat, quod à generante procedat efficienter, nisi media propria substantia, vel substãtiali forma, tamquam à virtute eius, qua media agit ad eius emanationẽ. Probatur euidenter; quia contingit, quod generans aquam iam non sit in rerum natura, dum talis frigiditas ab ea procedit: ergo repugnat tunc agere, vel eam producere, nisi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu existente, quæ non potest esse alia ab ipsamet substantia aquæ, aut substantiali forma eius: ergo absque dubio procedit ab illa efficienter.

155 Hoc supposito, probatur, quod ab eadem conseruetur efficienter: primo, quia repugnat naturaliter, quod aliquis effectus naturalis procedat ab aliquo agente, & quod ab eo eodẽ modo se præsente non conseruetur, vt euidenti inductione constat in omni effectu naturali sic se habente ad suã causam efficientem, à qua procedit: sed qualitates istæ, vt calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à suis substantijs tamquam à causis efficientibus eodẽ modo semper præsentibus, ac dum primo ab eis emanant: ergo con-

conseruantur ab eis efficienter. Secũdo, quia cõseruatio rei non est aliud, quàm continuata productio eius; sed quasi continua emanatione procedunt qualitates istę à suis substãtijs: ergo semper dependent ab eis efficienter, quod est efficienter ab eis conseruari. Probatur minor simul cũ consequentia, quia quotiescumque aliqua pars, vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario, statim eo separato incipit emanare ab eadem substantia.

156 Secundum, quod asserimus est, adhuc hoc supposito maiorem esse actiuitatem actualem passi, quàm resistentiam formalem actualem agentis, & ideo posse adhuc reagere passum in ipsum. Probatur primo euidenti experientia; nam euidens est calidum vt tria, vel vt quatuor applicatum aquæ aliquid agere in eã, & plus acturum si cum ea se penetraret: ergo maior est actiuitas actualis eius formali resistentia frigiditatis aquæ, etiam si à substantia aquæ efficienter conseruetur. Probatur consequentia, quia si non esset maior, nulla posset actio sequi; nam vt superius probauimus à proportione minoris inæqualitatis non potest actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia si propter conseruationem effectiuam summi caloris à substantia ignis, & summæ frigiditatis à substantia aquæ maior esset resistentia formalis passi, quàm actiuitas agentis, vt asserit prima sententia opposita, euidenter sequitur, non solum reactionem passi in agens cõtrarium esse impossibilem, sed omnem actionem inter quæcum que contraria, quod est absurdum. Probatur consequentia; nam si resistentia formalis actualis contrarij maior est actiuitate alterius, quia forma passi non solum resistit resistentia formali ratione incõpossibilitatis, quam habet cum forma agentis, sed quia conseruatur effectiuè à propria substantia, cum hoc sit semper verum, & necessarium in agentibus per primas qualitates sibi proprias, qualia sunt elementa; sequitur semper in his verum esse, quod plus resistat passum, quàm agens agat; & ex consequenti impossibilem esse actionem. Probatur consequentia, quia si plus resistit: ergo non potest superari ab agente, neque ab eo pati; nam eo ipso, quod patitur aliquid ab alio, eul dens est superari, & vinci ab eo. Ex 157 quibus ad formam argumenti principalis neganda est minor, quod maior sit resistentia formalis agentis per propriam formam conseruatam effectiuè à propria substantia, quàm actiuitas passi ad reagendum: nam cum forma agentis solũ resistat passo reagenti, per illum gradum necessariò expellendum, etiam si conseruetur secundum eumdem gradum effectiuè à propria substantia; cum passum reagat per totam latitudinem intensionis suæ formæ: maior erit actiuitas, quàm resistentia, quia maior est virtus agendi totius intensionis formæ, quàm resistentia formalis vnius gradus qualitatis contrariæ, etiam cõseruati à propria forma substantiali, vt per se est manifestum. Et propterea à proportione maioris inæqualitatis sequitur reactio.

Ad primum argumentum secũdæ opinionis neganda est consequẽtia, quod ex reactione sequatur actionẽ inter cõtraria esse impossibilẽ. Et cũ dicitur agens naturale prius agere in proximum, quã in remotũ, distinguẽ dum est; nã si proximũ, & remotũ se teneant ex parte medij, vel passi, verũ est, quia neq; actio potest peruenire ad

ad posteriorem, siue remotiorem partem medij, vel passi; nisi per prioré, aut proximiorem; si vero intelligatur de partibus eiusdem agentis, falsum, quia agens neque in medium, neque omnino in passum agit transmittendo actionem ad vnã partem proprij corporis per aliam vsque ad vltimã, & per illã ad passum; sed per omnes simul vnitas per modum vnius agentis agit immediatè in medium extrinsecum, vel in passum sibi approximatum; & ideo licet aliqua pars agentis sit affecta aliquo gradu qualitatis contrariæ, non est necessarium, quòd agens prius agat per alias partes proprias in illam ad expulsionem talis gradus, quàm agat in passum, vel medium extrinsecum; nam illa pars non est sibi medium agendi in passum, sed immediatè agit in illud per omnes ad modum vnius agentis

158 concurrentis. Gratia exempli, si aliqua pars aquæ sit calefacta vno gradu caloris, & ei approximetur aliud calidum, in quo possit agere, nõ est necessarium quòd prius expellat à se vnum illum gradum caloris, quã agat in calidum extrinsecum, quia non agit in illud transmittẽdo actionem per partem illam calefactã, sed per illam, & alias vnitas per modum vnius agẽtis frigidi immediatè agit; post actionem vero in calidum, illo iam superato, vel separato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute propriæ substantiæ, à qua emanabit gradus frigiditatis amissæ. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin possit agere in calidum sibi approximatũ. Huic solutioni addo aliã, quod etiã si pars proxima aquæ posset agere in eamdẽ partẽ calefactam ab igne per repassionem, impeditur tamen ab eodem igne reagente; vnde propter hoc impedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impressus, quamdiu durat actio, & reactio; nec proinde mouetur motibus contrarijs. Eodem modo respondendum est ad posteriorem experientiam secundi argumenti de calido agente in frigidum, & habente vnam partem tantũ intra sphæram actiuitatis eius, sed totum ipsum frigidum intra propriam cõtentum, vt consideranti est manifestum.

Solum restat soluendum secundũ 159 argumentum. Quantum ad priorem eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinseco, nempe aëre, per quẽ ignis agat in aquã. Ad cuius solutionem tamquam certum præsupponendum est actionẽ, & reactionem non dari, nisi inter vltimum agens, & passum: vltimum vero agens est illud, quod immediatè tangit passum, & ideo solum immediatum agens repati potest. Ita docet expresse Aristoteles text. 53. huius libri; quod probauit in sanatione; nam medicus, inquit, per artẽ sanat infirmum; sed nihil repatitur in actione sanandi, quia ipse per se non tangit passum, sed medicamentum tangens per se repatitur. Vnde sequitur impossibile esse, quòd agens per mediũ repatiatur à passo, nisi simul cũ medio per modum vnius agentis agat in ipsum; tunc enim immediatum, & vltimum agens erit, & ideo repati poterit. Hoc igitur supposito, argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aëre. Vt autem vniuersalis sit solutio de omni agente per medium, notandum est; mediũ tribus modis se haberé posse, nã vel nudum est vtraque qualitate cõtraria, per quam duo corpora agunt, & patiuntur; vel vtraque affectum est, vel altera tantum: & primum nõ est naturaliter possibile propter ordinẽ,

ac dispositionem corporum naturalium simplicium, qualia sunt elemẽta; vel mixtorum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate contraria, vel vtraq; necessario debẽt affici. Si vero daretur supernaturaliter casus, in quo corpus medium neutrã qualitatem contrariam haberet, sed vtriusq; esset capax (quod ad actionẽ, & reactionem necessarium est) tunc vtrumque extremum, nempe agens, & passum agerent simul in medium, quousque in eo producerent vtramque qualitatem, in tota ea intẽsione, in qua non sunt incompossibiles in eodem subiecto, vel in eadem parte eius; nam secundum hos gradus intensionis non se expellunt ab eodem
160 subiecto, vel eius parte; & toto tẽpore, quo agunt simul in medio, neutrũ extremũ repatitur ab alio, quia neutrum est agens vltimum, vel immediatum in aliud; sed ad summum repatiẽtur aliquid à medio incipiente habere vtramque qualitatem, & per singulas poterit aliquid reagere in vtrumq; extremum contrariũ. Itaq; toto hoc tempore mouebitur mediũ motibus non contrarijs simpliciter, sed secundum quid, quod non repugnat; quia sicut qualitates contrariorũ in tali gradu non sunt incompossibiles in eodem subiecto, ita nec motus, per quos producuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum desumenda est, & ex cõsequenti compossibilitas eorum in eodem subiecto: sicut ergo termini non sunt incompossibiles in eodem gradu, ita nec motus. Postquam verò medium peruenerit ad hos gradus, neutrum extremum circa illud agere poterit; sed quodlibet cum eodem medio sibi coniuncto, in quantũ propria qualitate affecto per modũ vnius agentis aget, vel reaget immediatè in aliud: & tũc patet non sequi quòd medium moueatur simul motibus contrarijs, quia non datur actio per mediũ, sed solũ immediata vnius extremi in alterũ; medium vero per diuersas qualitates cõiungitur vtrique, & per modum vnius agentis agit in aliud, & ab extremo potentiori nihil recipit, sed solũ cum eo agit per qualitatem iam receptam, ab alio vero aliquid repatitur, & recipit, ideo nõ mouetur motibus contrarijs, nec est possibile in casu isto, quia euidenter sequeretur simul intendi, & remitti eãdem qualitatem eius, nempe calorẽ, vel frigus; nam si frigefit ab aqua: ergo intenditur frigiditas eius; & si simul calefit ab igne, cum latitudo gradualis vtrius qualitatis iam sit in eo adimpleta, non potest recipere calorẽ nouũ sine expulsione, aut remissione frigiditatis, quæ ideo simul in eo intendetur, & remittetur; & consequenter simul erit maior, & minor; quod repugnat. Itaque totũ calidum per modũ vnius agẽtis agit in frigidum, & totũ frigidũ per modũ vnius agẽtis agit in calidũ. Nec est necessariũ, vt totũ calidũ prius expellat à se frigiditatẽ, quã habebat medium sibi coniunctũ ad agendũ, nec etiã totũ frigidum expellat calorẽ eiusdẽ medij sibi coniuncti, quia non agit totũ calidum in frigidũ transmittendo actionẽ per suas partes ad passum, sed immediatè coniungũtur omnes partes eius ad agendũ in illud: & eadẽ ratione totũ frigidum non reagit in calidum transmittẽdo reactionem per suas partes; sed partes omnes simul vnitæ per modũ vnius agẽtis reagũt immediatè in calidum, vt superius explicatum est.

Si vero mediũ à principio fuerit af 161
fectũ vtraq; qualitate cõtraria, eodem modo sentiendũ est; nã vel habet eas

in eo gradu, vltra quem sunt iam incompossibiles, & tūc nec agens, nec passum poterūt agere in mediū, vt in passum à quolibet distinctum; sed agēs simul cum eo sibi cōiuncto, vt habente propriā qualitatem per modum vnius agentis aget immediatè in passum, & hoc cum eodē medio sibi cōiuncto, vt habente propriā qualitatem per modū vnius agentis reaget in idemmet agēs. Et ita etiam patet, quod si medium hoc modo se habeat non mouebitur motibus cōtrarijs per actionem, & reactionem extremorum, sed vno tantum motu repassionis à minori cōtraria. Si vero eas habuerit in minori gradu poterit, tam agens, quā passum in illud agere quousq; ad illū gradum perueniant qualitates ipsæ contrariȩ in eo, vt in maiori intensione sint incōpossibiles, & non mouebitur simul motibus contrarijs simpliciter, sed tantum secundum quid; & ideo possibiles simul in eodem subiecto, sicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu simul esse possunt.

162 Et si tādem medium ita se habeat, vt vna tantum, vel altera qualitate contraria afficiatur, quo pacto se habet aër medius inter ignem, & aquā; habet enim summam humiditatem, & prope summum calorem; dicendū est ignem, & aquam posse simul agere circa ipsum, quousque intensio caloris, quæ ei deficit vsque ad octauum gradum impleatur partim per intensiorem calorem, & partim per aliquid frigiditatis ei impressum. Nā quousq; impleta sit latitudo ex vtraque qualitate non necessariò vnum contrarium expellit aliud; post impletam vero vtrumq; extremū illud sibi coniunget, vt affectum sua qualitate ad agendum in aliud per modum vnius agentis, & ideo solum repatietur à debiliori extremo, tamquā aliquid alterius, & solum mouebitur vno motu repassionis, non duobus, neque contrarijs.

CAPVT X.

De Mixtione.

Textus Aristotelis.

Reliquum autem est considerare de mixtione, &c.

Breuis expositio textus.

Omnia, quȩ de actione, & passione disputauit Aristot. per quatuor capita prȩcedētia, ordinata sunt ad intelligendā naturam mixtionis; hæc verò cum sit generatio quædam vnius ex multis cōcurrentibus, ordinatur ad intelligendā naturā generationis, quæ huius libri, & totius operis scopus est. Intentū igitur huius vltimi capitis est, inuestigare naturā mixtionis. Diuiditur autē in tres partes; in prima propositis his, quæ ad intelligendam naturā mixtionis explicari debēt, docet dari mixtionem in rerū natura; eam distinguēs à cȩteris mutationibus; refutata prius quorūdam sententia mixtionē omnino negantium, & soluto eorū argumento, quo id probare cōtendebant. In secūda explicat modū, quo fiat mixtio ex propria sentētia refutatis prius sententijs aliorū. In tertia tandē colligit, quid sit mistibile, & quid sit mixtio.

Circa primū affert quinq; esse explicanda de mixtione, vt benè eius natura intelligatur. Primū, quid mixtio sit? Secundum, quid sit miscibile, hoc est, qualia esse debeāt ea, ex quibus mixtio fieri debet? Tertiū, in quibusnam.

buſnam rebus mixtio reperiatur, ſeu quibus conueniat? Quartū, quonam modo fiat mixtio? Poſtremum, an ſit in rerum natura? Incipit autē hæc explicare ab vltimo, quia ſecundum ordinem ſcientificum; primum, quod ad ſcientiā cuiuslibet rei conſequendam debet præſupponi, eſt rem illam eſſe, hoc eſt, eſſe poſsibilem.

2 Circa poſsibilitatē autem mixtionis non defuerunt, qui eam omnino negarēt, propter hoc argumentū. Si mixtio ſit poſsibilis, plura debent ad eam cōcurrere; vel ergo plura illa ita ſe habēt, vt in mixtione ipſa permaneat vtrūq;, vel vtrumq; corrūpatur, vel vnū permaneat, & corrūpatur alterum: ſi integra permaneant, nō magis dicētur miſceri nunc, quā prius. Probatur, quia eodē modo ſe habent, ſicut prius ſe habebāt; ſed prius non miſcebātur: ergo neq; nūc miſcētur. Et idē ſequitur, ſi vnū eorum permanet, & alterū deſinit eſſe: nam manifeſtum eſt, rem actu exiſtentē nō miſceri cum re non exiſtēte. ſi vero vtrūque deſinat, multo minus verū erit, quòd miſceātur; quia ea, quę deſinūt, miſceri nō poſſunt; ſed ad ſummū dicentur corrūpi. Hoc tamen non obſtante aſſerit Ariſt. poſsibilē eſſe mixtionem. Vt autē id oſtēdat, diſtinguit illā à cæteris mutationibus. Et primò, quod nō ſit generatio, probat hoc argumēto. Quando vnū generatur ex altero, vt ignis ex ligno, nec dicimus, nec verū eſt, quòd ignis admiſceatur ligno, vel lignū igni; ſed ſolū, quòd vnū fiat ex altero: ergo mixtio diuerſum quid eſt à generatione, & corruptione. Probat deinde primo, mixtionē non eſſe alterationē, vel augmentationē hoc modo. Illa, quę augentur, & alterātur integra permanēt ante, & poſt augmentationē, & alterationē; immo & in augmentatione, & alteratione ipſa; ſed quæ miſcentur nō poſſunt integra permanere, vt probatum eſt: ergo mixtio non poteſt eſſe alteratio, nec augmentatio. Et eadē ratione ait probari, nec accidētia miſceri cū ſubiectis, nec inter ſeſe, vt albedo cum corpore, aut cū nigredine, quia poſtquā accidens coniunctum eſt cū ſubiecto, vel cum alio accidēti in eodē ſubiecto ſalua, & integra manent, vt per ſe eſt manifeſtū. Suppoſita diſtinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat eſſe poſsibilē; quia ea, quæ ſunt, alia ſūt in actu, alia vero in potētia, vel in virtute, ſed poſsibile eſt miſcibilia, vt elemēta ita cōcurrere ad mixtionē, vt deſināt eſſe actu; permaneāt verò in virtute, hoc eſt per virtutes ſuas, quæ ſunt qualitates propriæ, per quas cōcurrunt ad mixtionē, vt ignis per ſuū calorem, & per ſuā frigiditatē aqua: ergo poſsibile erit quod miſceātur ad cōponendum mixtū. Et hæc eadē diſtinctio ſoluit argumentū propoſitum: nā ea, quæ miſcentur, nec permanent ſecūdum eſſe actuale, neque omnino deſinunt eſſe, ſed ſecundum virtutē, vel potentiam: iſte autem modus permanendi poſtea explicabitur.

In ſecunda parte explicat modum, quo fiat mixtio. Primò quidem ex aliorum Philoſophorū ſentētia; deinde ex propria. Duplex fuit opinio eo tēpore de modo, quo mixtio fiat. Prima eorū, qui putarunt mixtionē fieri ex corporibus in tam minimas particulas diuiſis, quæ licet ſecundū ſe poſsint eſſe minores, nō tamen ſecundum apparentiā ſenſus; quia nō poteſt eas ita minimas percipere: & has minimas particulas aiūt ſecūdū ſe totas; vel omni ex parte ad inuicē iuxta poni, & per talē iuxtapoſitionē per miſceri, quia ſenſus nō pōt percipere ſeparationē earū, & ideo iudicat eſſe 3

permixtas. Exemplum assignare possumus in farina tritici, & hordei permixtis; nã farina non est aliud, quàm granũ ita in minimas partes diuisũ, aut concissum, vt eas sensus non possit discernere. Alij vero dixerunt mixtionem corporũ fieri ex partibus minimis non solũ secundũ sensum, sed etiã secundum materiã, & substantiã ipsam, vt non sint amplius diuisibiles, nec ideo possint dari minores. Quæ quidé omni ex parte iuxta positæ dicũtur permisceri: & hoc modo dicũt tam isti, quã illi permisceri elementa in minimas partes diuisa, aut secundũ sensum tantũ, aut secundũ materiã, & veritaté rei. Sed vtramque opinioné reijcit Arist. primo, argumẽto cõmuni aduersus vtramq; dein de singulis argumentis refutãdo singulas. Probat ergo vtrãq; esse falsam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus vicissim iuxta positis fieret, non esset vera mixtio, sed potius cõpositio cuiusdã acerui minorũ corporum. Probatur cõsequẽtia; primo, quia licet adeo exigua sint, quodlibet permanet integrũ, atq; separatum ab alio secundũ situm, quãuis sensus nõ percipiat talé separationem: ergo coaceruata potius, quã permixta dicentur. Secundò, quia iam mixtum non esset homiomeron, seu homogeneũ in ratione mixti, ita vt quęlibet pars eius esset mixta, sicut quælibet pars aquæ est aqua: probatur consequentia, quia partes miscibiliũ distinctę, & separatæ permanent, quãuis distinctio, & separatio sensu non percipiatur. Consequens auté falsum est, quia ratio mixti æquè debet conuenire toti, & partibus, vt per se est manifestũ.

4 Probat deinde primam opinioné esse falsam, quia si mixtio tantũ fieret ad sensum, sequeretur respectu vnius esse mixtioné, eius videlicet, qui separationé miscibiliũ non perciperet, & respectu alterius acutiorem visum habentis, eamq; perspicientis nõ esse mixtioné; quod patet esse absurdũ, quia nõ esset mixtio vera res, sed apparẽs; naturalia vero non ex apparientia iudicãda sunt, sed ex vera earũ natura. Probat tandé falsam esse secũdã opinioné hoc modo. Corpus naturale, cũ sit cõtinuũ, debet esse diuisibile in infinitũ, hoc est, in semper diuisibilia: ergo repugnat diuidi in tã minimas partes, quę nõ sint amplius diuisibiles, alioqui ex indiuisibilibus cõponeretur tamquam ex partibus, quod 6. Phys. probatũ est repugnare. Et etiã si tales partes indiuisibiles darentur simul concurrentes, vt asserit hæc sententia; talis concursus non esset mixtio, sed cõgregatio, seu coaceruatio multorum indiuisibilium.

His sentẽtijs refutatis ostendit ex propria quonã modo fiat vera, & naturalis mixtio; ad id autem ostendendum, declarat prius, in quibusnã rebus mixtio reperiatur, aut qualia debent esse, quæ miscẽtur, hac distinctione præmissa, corpora naturalia quædã sunt mutuo actiua, & passiua, hoc est, quæ agũt in alia, & simul ab eis patiũtur, vt elemẽta, & vniuersaliter corpora omnia, quæ habét materiã eiusdé rationis: alia, quæ agũt quidem in alia, sed ab eis nõ patiũtur, vt corpora cœlestia. Et hæc misceri non possunt, sed illa tãtũ. Vnde Medicinę ars & sanitas nõ possũt misceri, quia licet ab illa producatur hæc, nõ tamé ab hac patitur. Hæc auté cõditio nõ sufficit, sed requiritur secũda, népe, quod facile possint diuidi, aut cõminui. Vnde lapis, & ferrũ nõ miscẽtur. Tertia conditio est, vt non sint magna, nec multa, sed parua quidé, & pauca: nã ex magna rerũ multitudine, vel ex magnis corporibus difficile potest

mixtio,

mixtio fieri, quia difficile alterãtur. Eo autem modo, inquit, misceri debent, vt proportionem habeant secũdum actiuitatem, & resistentiam, ita vt actiuitas vnius non multum superet resistentiam alterius, quia parum poterunt admisceri; sed si coniungãtur, facile vnum destruet alterum, & in se conuertet, vel in res alias resolnet; & ita non fiet mixtio, sed gene-
5 ratio, & corruptio, à quibus ostensum est mixtionem distingui; vt si gutta aquæ multis vini amphoris superinfundatur, statim in vinum conuertetur; & modo simili dum simul liquefiunt stannum, & æs; hoc illud resoluit in vapores, ita vt nihil ferè de illo præter calorem relinquatur, quia actiuitas æris multum superat resistentiam stanni. Ex quibus colligit facilius misceri humida, quia facile diuiduntur, & sese acommodãt termino alieno, nempe vasis, vel alterius rei solidæ; dummodo inquit non sint viscosa, vt oleum, mel, pinguedo; quæ quidem difficile penetrari possunt, & ideo difficile etiam admiscentur.

His explicatis, iam in vltima parte docet quid sit mistile, vel miscibile, atque etiam quid sit mistio. Misci bile ait esse illud, quod agit, & repatitur, & facile diuidi potest; mistio vero est miscibilium alteratorum vnio, & hæc in litera.

TRACTATVS DE natura, & ratione mixtionis.

HÆc sunt disputanda de mixtione, vt natura, & ratio eius perfectè intelligatur, an mixtio sit, vel an sit possibilis? Secũdo quid sit? Tertio, quomodo distinguatur à generatione, & cæteris motibus, vel mutationibus? Quarto, quæ sit causa propria, & per se eius? Quinto, an elementa maneant in misto secundũ proprias formas substantiales? Sexto, an maneant saltem quantum ad proprias formas accidentales, quæ vocantur virtutes eorum? Cætera enim, quæ ad temperamenta mixtorum pertinent, in secundo libro disputabuntur.

QVÆSTIO I.

An mixtio sit, vel an sit possibilis.

PRimo oportet explicare, quid 6
mixtionis nomine intelligatur, vt possimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur significat actionem quamdam, per quam plura corpora confusa quadam ratione cõiunguntur; vt patet dum aqua admiscetur vino: coniunguntur enim duo isti liquores confusa ratione; ita vt quãuis distincta permaneant secũdum entitates reales, quamdiu vnũ non cõuertitur in alterum, vel vtrũque in tertium, non tamen manent separata, sed confusa ratione coniũcta, seu permixta. Mixtio autem duplex est, vt colligitur ex Aristotele capite præsenti: vna per quam multa corpora, vel multæ particulę eorum confusa ratione coniunguntur solũ secũdum approximationem localẽ; immutata vero permanent secundũ substantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei simul concissis mixtum vocatur. Et hæc est acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantum ex miscibilibus vocatur mixtum; non tamen quælibet pars eius: immo separabiles sunt secundum se partes cuiuslibet.

bet corporis inter sese, vt partes tritici à partibus hordei. Ex quo plane colligitur nõ esse quālibet mixtam, quia nõ quælibet continet partes vtriusq; grani. Et hanc solā mixtionē vidētur posuisse antiquiores illi Philosophi; quos refutat Aristot. capite præsenti. Ideo secūdo modo accipitur propriè pro vnione corporū, vel partiū, ex qua media eorū alteratione, & corruptione resultat aliquid vnū substantiale distinctum ab omnibus. Quæstio igitur non procedit de mixtione impropria, quia dubiū esse non potest, quin illa detur in rebus; cum videamus grana diuersæ speciei permisceri, vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutissimas particulas cōcissa. De sola ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura, vel dari possit?

7 Et prima opinio asserit mixtionē esse naturaliter impossibilē, nā licet dentur plura corpora mixta, quorū formæ substātiales postulāt primas qualitates in certo gradu attēperatas pro dispositionibus, sed repugnat mixta hæc fieri immediatè ex materia elementorū, nisi prius præcedat sub alia forma mixti. Hāc opinionē citat Tolet. 1. lib. de gener. q. vltima. Probari tamen potest primo; quia, vt mixtū fiat immediatè ex elementis per verā mixtionē, necesse est elemēta ipsa concurrere per se immediatè, simulq; applicari ad agendum, & patiendum, vt per talem actionē, & reactionem se corrumpant, & in materia eorū introducatur forma mixti, sed talis concursus elementorum est impossibilis: ergo impossibilis erit mixtio. Probatur minor, nā vel ipsamet elementa cōcurrent ad vnum aliquem locū per motus naturales ex proprijs inclinationibus procedētes, vel ab aliqua alia causa extrinseca mota, & quasi attracta ad talē locū. Sed vterq; modus cōueniendi est impossibilis: ergo etiā mixtio. Minorē probo quantū ad primū modū, quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquē determinatum propria inclinatione; nā si esset sursum, non possent moueri ad illum naturaliter grauia; si deorsum, non possent moueri leuia; & si esset medius, repugnaret moueri ad illū naturaliter extrema, vt per se est manifestū. Quantum vero ad secundū modum probatur esse impossibilē, quia non possunt moueri ab aliqua causa extrinseca, nisi vniuersali; sed ab hac nō mouētur: ergo à nulla. Probatur minor; causa vniuersalis non mouet inferiora corpora, nisi pro bono vniuersali in mundo necessario requisito; sed mixtio non est necessaria pro bono vniuersali: ergo confictū prorsus est, & sine fundamēto excogitare quòd à causa vniuersali deducantur elemēta quasi ad locū certaminis, vt in eo agant, & patiantur, ac se corrūpant. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidē, quia mixtio nō potest esse necessaria in mundo, nisi ad productionem corporum mixtorū, sed hæc possunt sine mixtione produci, & sine interuentu elementorum ex materia aliorū mixtorū, & sic reuera producuntur, vt patet de quibuscūq; mixtis viuētibus, atq; etiam de non viuentibus: ergo nō est vllo modo necessaria. Ex secundo vero, quia 8 si mixtio esset necessaria ad cōmune bonum mundi per talem cōcursum elementorum facienda, videremus aliquando elementa concurrere, sed numquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa omnia concurrere ad mixtionem: ergo euidens signum est talem concursum non esse

esse necessarium. Probatur minor, quia numquam vidimus super terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta: quod vero sub aquis, vel sub terra coniungātur, difficilius multo est, quia elementū ignis non potest ad loca subterranea descendere, vel in eis detineri.

Secundo, quia etiā si elemēta omnia simul cōcurrerent, repugnat per talem concursum fieri mixtionem: ergo non est possibilis. Probatur antecedens, quia naturaliter est impossibile quod in tali proportione applicentur, in qua non corrumpatur aliquod eorum à suo contrario, prius quàm alia, cum tam diuersa sit actiuitas, & resistentia eorum: ergo naturaliter est impossibile, quod simul omnia se corrumpant, vt in materia eorum succedat forma mixti.

9 Secunda sententia tenet mixtionem propriam esse naturaliter possibilem; atque etiam dari in rerum natura: Ita Aristoteles expresse capite præsenti, & omnes eius interpretes: ita etiam omnes fere scholastici Doctores in 4. dist. 12. & 13. & Diuus Thomas non solum his locis sed 3. p. q. 77. art. 8. vbi supponunt diuersos liquores, & contrarias qualitates habētes in ea quantitate misceri posse, vt ita vnum agat in alterū, & ab eo repatiatur, quod neutrum conuertat in se alterū: sed dum ad certas dispositiones materia vtriusq; peruenit, dissconuenientes quidē naturæ vtriusque, sed conuenientes formæ alicuius tertij formam huius in eam introduci, & tertium mixtum ex vtroque generari, & hæc est vera, & tenenda. Quam his tribus cōclusionibus explico. Prima est, naturaliter loquendo numquam dari mixtionem ex concursu omniū elementorū factā, hanc tenēt omnes fere recentiores, & eā sic probo, quāuis tria elemēta, nēpe aer, aqua, & terra possint naturaliter congregari ad generationē mixti, repugnat tamē congregari ignem siue in terra, siue in aere: ergo numquā datur mixtio per congregationē quatuor elementorū factā. Probatur antecedens, quia ad aquā, & terrā non potest naturaliter descēdere ignis, cū motus deorsum sit cōtra inclinationē eius; & eadē ratione, neq; ad locū aeris: quod vero dicitur à causa vniuersali adduci ignē etiam per motū deorsum: sine fundamento dicitur, quia talis descēsus nō est necessarius ad bonū cōmune vniuersi, cū cōstet sine igne posse mixta generari per calorem Solis: ergo nō fit à causa vniuersali. Probatur consequētia, quia vniuersales causæ non mouēt corpora sublunaria cōtra propriā inclinationem; nisi forte pro bono vniuersali necessarius sit talis motus, vt ad impediendum vacuum; nec in ipsis corporibus potest poni inclinatio aliqua ad tales motus, nisi forte in ordine ad eumdē finē sint necessarij. Quod vero fulgura descēdere videamus, non probat ignē descēdere, sed solum ignitam exhalationē; hoc est calidissimā, quę non est ignis elementaris, sed mixtū quoddā, sicut etiam flamma (quā vulgo ignēm vocat) vt docet expresse Aristoteles 1. Metheor. summa 2. cap. 1. non est ignis, sed fumus accensus.

Secunda assertio, si quatuor elemēta per diuinam virtutem congregarentur in vnum locum in certa, ac determinata proportione, atq; in particulas diuisa; verè, & propriè cōmiscesri possent, & per mutuā actionem, & reactionem ad talem gradū dispositionum peruenire, vt omnia corrumperentur, & in materia eorum noua forma mixti introduceretur iuxta 10

exi-

exigētiam taliū dispositionum. Probatur ratione, & experiētia. Ratione quidem, nam talis dispositio conueniens formæ mixti nulla ratione efficaci probatur impossibilis; immo ex multis combinationibus primarum qualitatum secūdum diuersum gradum, & proportionem earum, vna, & plures dari possunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis simili, quàm alijs naturaliter conueniat: & ex alia parte ita sit disconueniens omnibus formis elemētorum vt cum ea non possint in suis materijs conseruari. Tunc ergo naturaliter consequitur in materijs omnium sic dispositis talis forma mixti, & in ea vniuntur ad compositionē eius. Experiētia verò probatur, quia videmus ex aqua, terra, & aëre simul concurrentibus generari imperfecta animalia, atque etiam vapores, & exhalationes, de quibus suo loco ostendemus nō esse elementa substātialiter, sed mixta: ergo sicut duo, vel tria hæc elemēta concurrere possunt ad propriam mixtionem, ita proportionata secundum actiuitatem, & resistentiam, vt per mutuam actionē, & reactionem sese corrumpant; & talis dispositio ex hoc relinquatur in eorum materijs, quam naturaliter consequatur forma mixti; ita poterunt concurrere quatuor, si adeo applicentur. Quare mixtio ex cōcursu omnium elementorum possibilis censeri debet, quamuis non concurrant omnia naturaliter.

11 Tertia assertio, non solum est possibilis mixtio naturaliter ex concursu duorum, vel trium elementorum, sed sæpe datur. Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concursu aquæ, & aëris; quam videmus fieri vigente pluuia æstiuo præsertim tempore; atque etiam de generatione vaporū, & exhalationum ex aëre, & terra permixtis. Probatur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini, de quibus satis probabile est, vt inferius ostendetur, sic misceri posse secundū quātitatem, & qualitatem, vt neutrum in se conuertat alterum, sed ambo cōuertantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidē statim, sed post aliquod tēpus; quorum mixtio satis propria est, cum ei conueniant omnes conditiones ab Aristotele assignatæ. Vterque enim liquor verè, & propriè miscibilis est, & quodlibet permeat, vel peruadit alterum, eumque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti superuenientis expulsis proprijs; permanentq; in eodē mixto genito non secundum actum, sed secundum aliquam virtutem propriam. Probatur tandem alia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aëris, ex quibus simul concurrētibus, & per mutuam actionem, & reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod est succus quidam, ex quo aluntur, qui absque dubio diuersam habet naturam ab eis, & ideo non est elementum, sed mixtum: ergo non solum est possibilis mixtio propria, sed sæpe datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet sententia Aristotelis, & communis: numquā enim Aristoteles dixit omnia elementa simul concurrere ad mixtionem, sed indefinitè locutus est; intelligens omnia, vel saltem plura concurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis seruatis propriæ mistionis legibus. Et ex his assertionibus cōstat solutum esse primum argumen-

gumentum pro contraria opinione posito: probat enim de solo igne nõ posse naturaliter descendere ad loca aliorum elementorum, nec talem descensum esse necessarium, quod prima assertio nostra concedit.

12 Ad secundũ negandũ est antecedens, quòd repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa secundũ actiuitatem, & resistẽtiam, quod nõ prius corrumpatur vnum, quã cætera, nam cum tanta sit latitudo intensionis in qualitatibus elemẽtorum, & tot possint combinationes ex eis fieri secundum diuersas proportiones actiuitatis, & resistentiæ singulorum, facile intelligitur, quod sic possint applicari, vt omnia corrumpantur simul, & materiæ eorum permaneãt dispositæ pro forma mixti introducenda, in qua vniantur substantialiter.

QVÆSTIO II.

Quidnã mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

13 Circa primũ de quidditate mixtionis Aristoteles capite præsenti in fine, ita eam definit, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*. Quã definitionem vitiosam esse affirmat Scaliger exercitatione tertia, idque probat duplici argumento. Primò, quia vitiũ definiẽdi est ignotũ per aliud nõ minus ignotũ explicare, hoc enim modo numquã poterit cognosci definitũ; sed ita explicat Aristoteles sua definitione mixtionem: ergo vitiosa erit. Probatur minor, quia mixtionẽ definit per miscibile ita incognitũ sicut eadẽ mixtio. Secundo, quia in tali modo definiẽdi cõmittitur vitiosus quidã circulus: ergo vitiosus cẽseri debet. Antecedẽs probatur, nã mixtio definitur per miscibile, & miscibile non potest definiri nisi per eãdem mixtionẽ: ergo cõmittitur circulus vitiosus. Probatur consequentia, quia de primo ad vltimũ sequitur idem per semetipsum definiri: quia si mixtio definitur per miscibile, & hoc rursus per eadẽ mixtionẽ: ergo mixtio definitur per seipsam.

Nostra tamẽ sententia est, definitionẽ mixtionis traditã ab Aristotele esse bonã. Ita sentiũt omnes eius interpretes in eodem capite, & ex eius explicatione probabitur. Notandum igitur est tria reperiri in mixtione. 14
Primum est localis coniunctio eorũ, quæ miscẽda sunt, vt liquorũ, aut elementorum, in quorũ congregatione quodlibet intersecat aliud secundũ suas partes; quod necessarium est ad perfectam mixtionẽ. Secundum est mutua eorum alteratio, nã cum cõtraria sint, & sibi inuicẽ approximata, vicissim quoq; agunt, & repatiũtur; actio autem, & reactio alterationes sunt, per quas singulorum materiæ disponuntur in eo gradu, & proportione, quã requirit forma mixti introducenda, & quæ sufficit ad corruptionem eorũ. Ideo sequitur introductio formæ mixti, & hæc est tertiũ, atq; præcipuũ, quod in mixtione includitur, & ad quod duo alia ordinãtur. Hæc autẽ introductio formæ mixti dicit vnionẽ substantialẽ elementorũ secundũ materias proprias, quæ est quædam substantialis cõtinuatio per propria indiuisibilia, atq; per quã ex omnibus fit vna numero materia dicit prætereа vnionẽ huius materiæ continuatæ cũ forma substãtiali mixti, quæ in ea introducitur, & ex hac vnione resultat mix-

tũ per se primo productum per mixtionẽ tamquam proprius terminus eius. Et hæc tria explicuit Aristoteles tribus verbis, quibus continetur definitio eius, ait enim. *Mixtio est miscibiliũ alteratorum vnio*, id est substantialis coniunctio miscibiliũ, quę cõgregantur localiter, & disponuntur per alterationẽ. Vnio autẽ substantialis eorũ per proprias materias mutuis alterationibus dispositas, & eadẽ forma mixti informatas dicit productionẽ substantialem mixti. Hãc autem explicationem Aristotelis sic possumus ad formã definitionis reducere: *Mixtio est mutatio substantialis, per quã producitur corpus mixtum ex miscibilibus cõgregatis, & per mutuã alterationẽ dispositi, atq; corruptis.*
15 In qua definitione tria ponũtur, nempe mutatio substantialis: & terminus à quo, & ad quẽ eius: terminus ad quẽ est corpus mixtũ per eã productum: terminus vero à quo sunt miscibilia cõgregata per alterationẽ disposita, atq; corrupta; non enim sufficeret quomodocũq; disponi, vel alterari, nisi per talem alterationem, & dispositionẽ corrũperentur, vt sic posset in earũ materijs vnitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiusdem definitionis ponitur *Mutatio substantialis*, vt per eã censeantur exclusę omnes mutationes accidentales, vt sunt alteratio, augmentatio, atque etiã productiones substantiales, quæ nõ sunt mutationes, vt creatio alicuius substãtiæ. Per secundã particulam, nempe *Corpus mixtũ*, excludũtur generationes elementorũ, quæ quotidie fiunt, dũ vnum elementum aliquam partem alterius in se conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorum corporum, quæ ex alijs mixtis sine cõgregatione aliqua, vel alteratione miscibiliũ corporum producuntur, vt sunt generationes viuentium ex semine productorum, atque etiam non viuentium, quæ ex materia alterius mixti simpliciter generantur: licet enim hæc omnia verè sint corpora mixta, in quibus virtute, vel potẽtia continentur elementa; productio tamen eorum non est mixtio saltem secundum totalem, & completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Aristotele.

Ex hac autem explicatione possumus colligere argumentũ, quo probatur bonam esse definitionẽ Aristotelis hoc modo. Bona definitio est ea, per quã explicatur natura definiti, & distinguitur à quibuscũq; alijs; sed talis est definitio Aristotelis, vt ex prædicta explicatione patet, per quã exclusæ sunt omnes aliæ actiones, & mutationes tam substãtiales, quã accidentales: ergo non debet vitiosa appellari, sed bona.

Ad primum argumentũ oppositæ sententiæ neganda est minor, quod mixtio definiatur ab Aristotele per aliquid ignotũ, quia prius quã mixtionẽ definisset, explicuit quidnã miscibile sit, vnde iam notũ erat dum per illud definita est mixtio. Ad secundum respondent aliqui mixtionem, & miscibile esse relatiua; in relatiuis verò nullũ esse inconueniens, immo & necessarium, quod vnum definiatur per alterũ. Sed alijs non placet hæc solutio, quia etiam in relatiuis magnũ est inconueniens, vnũ definiri per alterũ, cũ sequatur vitiosus circulus, atq; etiam nugatio, & inutilis repetitio, vt in Dialecta probatur. Ideo respõdent ipsi, miscibile duobus modis sumi, sicut & mixtionẽ, propriè quidem, & impropriè. Miscibile propriè sumptũ est illud quod cum 16

alijs

alijs potest cõgregari, & à suo cõtrario alterari, atq; corrũpi, atq; etiam illud alterare & corrũpere; sic enim fiet ex vtroq; tertium, quod vocatur mixtũ. Impropie vero sumitur miscibile, pro corpore, quod cum alijs potest congregari, atq; confundi modo tantum locali per iuxta positionem; quemadmodũ congregantur triticũ, & hordeũ ad exiguas partes redacta in farinã. Hoc supposito dicunt Aristotelem definisse mixtionẽ propriã per miscibile non propriè sumptũ, quia hoc modo relatiuum eius est, & vnũ relatiuũ non potest definiri per alterũ, sed per miscibile sumptũ impropriè, quo pacto nõ refertur ad mixtionẽ propriã per eum definitam, sed ad impropriam, & ideo bene Aristoteles explicuit mixtionẽ propriam per miscibile improprium, nõ definiendo vnum relatiuũ per alterum, vt illa inconueniẽtia fugeret. Hęc tamen solutio supponit falsum, & Aristoteli cõtraria est, supponit quidem falsum, quod vnũ relatiuũ non possit definiri per alterũ, cuius oppositũ probauimus in prædicaméto ad aliquid. Quod vero sit contra Aristotelem probo, ex verbis eiusdem definitionis ab Aristotele traditæ, quæ ita ait: *Mixtio est miscibilium alteratorũ vnio*. Ex qua ita arguo: Miscibile propriè sumptum est corpus, quod cum alijs congregatur, nõ solum secundum locũ, & iuxta positionem quãtitatis, sed per verã alterationẽ, per quam se corrũpunt, & ex eis generatur mistum, sed euidẽs est hoc modo sumi in verbis definitionis: ergo euidenter falsum est dicere quòd impropriè sumatur. Probatur minor ex illo verbo *Miscibilium alteratorum*, id expresse significãte, nã impropria miscibilia, vt grana tritici, & hordei non miscentur per alterationem.

Respondeo igitur Aristotelẽ sine vllo vitio potuisse definire miscibile propriè sumptũ per mistionẽ; sicut definiuit mistionẽ per miscibile. Nihilominus nõ est vsus hac in parte tali modo definiendi, sed gratia maioris claritatis voluit definire miscibile propriè sumptũ, per alias cõditiones materiales, quas sequitur denominatio miscibilis, & per quas melius innotescit, nẽpe quod sit facile terminabile, & actiuum, atq; passiuum. Quo supposito, manifestũ est, nihil probare argumentũ, cum supponat Arist. definisse mixtionẽ per miscibile; & rursus idem miscibile per mixtionẽ.

Quomodo distinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus.

Circa secundũ, quod quæsiuit titulus quæstionis de distinctione mixtionis à generatione, & cæteris mutationibus, diuerso modo loquũtur recẽtiores. Nã quidã asserũt mixtionẽ differre à generatione tãquã species à genere. Ita Conimb. c. præsenti q. 2. art. 2. quod asserũt colligi ex doctrina Arist. 4. lib. Metheo. c. de putredine. Alij vero affirmant differre accidẽtaliter per alterationẽ miscibiliũ positam in eius definitione; quod sic probãt, mixtio essentialiter sumpta solũ dicit generationem corporis mixti: alteratio vero præcedẽs, quæcumq; illa sit, quãuis necessaria ad generationẽ, non tamẽ pertinet ad essentiam eius, sed accidentaliter se habet ad illam; sed per alterationem miscibiliũ præcedentẽ introductionem formæ mixti distinguitur mixtio à quacumque alia ge- 22

 ne-

neratione substantiali: ergo solum distinguitur accidentaliter.

Vt autem nostrã sententiã explicemus adnotandum est primo mistioně, vnum importare quasi de formali, & per se significato; aliud vero, quasi de materiali & connotato. De formali importat introductioně formæ substantialis sua natura postulãtis pro dispositionibus quatuor qualitates elementorũ ad certã temperieě redactas. Et in hac ratione formali conueniunt omnes generationes mixtorum corporũ, siue fiant ex elemětis alteratis, & corruptis, siue simpliciter ex quouis corpore mixto. De materiali vero, & connotato dicit concursum aliquorum miscibilium, siue sint elementa, siue mixta, vt patet de propria mixtione liquorũ habentium qualitates contrarias Et ab hoc materiali significato, vel connotato sumit mixtio propriam denominationem; nam ex formali significato appellatur generatio mixti, non tamen mixtio; sed denominationem mixtionis sumit ex concursu miscibilium alteratorum, & corruptorum, in quorum materia introducitur forma substantialis mixti.

23 Secundo notandum est, corpus mixtum, vt tale est, duobus etiam modis cõsiderari posse; primo ex parte formæ substantialis, quæ ex eo vocatur forma mixti, quia ex propria essentia, & natura petit qualitates elementorum pro dispositionibus: & ex hac parte distinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus, & singulis elemětis; & quia distinctio hæc non est solum ex parte dispositionũ, quæ sunt accidentia, sed ex parte formæ substantialis secundum suam essentiam eas postulantis, essentialiter distinguitur corpus mixtum à corpore simplici, hoc est elementari, quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro dispositionibus; sed duas tantum, & inter sese non contrarias, vt aqua frigiditatem, & humiditatem. Secundo consideratur ex parte earumdem dispositionum; & hoc modo consideratum non distinguitur essentialiter à simplicibus, sed solum accidentaliter.

Quibus suppositis, nostra sententia, & communis tribus assertionibus explicatur. Prima est, mixtioně essentialiter sumptam distingui à generatione elementorum, quasi distinctione generica. Genericam autem voco hanc distinctionem, quia sub quolibet membro eius continentur plures species. Probatur vero hoc argumento. Mutationes distinguntur specie athoma, vel subalterna per terminos ad quos per se ordinantur eodem modo distinctos; sed corpus mixtum essentialiter distinguitur ab elementari specie subalterna continente sub se plures species corporum mistorum: ergo mixtio per se ad illud ordinata distinguetur genere, vel specie subalterna à generatione elementi per se ordinata ad illud sub quo plures etiam species elementorum continentur.

Secunda assertio, mixtio eodě modo considerata non distinguitur essentialiter à generatione vnius mixti ex altero. Probatur ex Aristotele 5. lib. Phys. cap. 2. vbi omnes mutationes reducit ad quatuor genera, nempe ad generationě, augmentationě, alterationem, & lationem; sed mixtio est mutatio: ergo sub aliquo ex his generibus contineri debet. Non sub tribus vltimis: ergo sub primo, quod est generatio. Quare nõ distinguitur essentialiter à generatione. Probatur deinde ratione; primo, quia ratio essentialis mixtionis sumitur, à forma sub- 24

substantiali producta, in quantũ sua natura postulat qualitates cõtrarias elementorum pro dispositionibus; sed hæc ratio communis est productioni cuiuslibet mixti, siue ex miscibilibus, vel ex alio corpore mixto: ergo ex hac parte non possunt distingui essentialiter, quia communis ratio non distinguit essentialiter illa, quæ sub ea conueniunt, sed solum distinguentur specie diuersæ generationes mixtorum ex diuersis formis substãtialibus mixtis, atq; ex diuersis corporibus mixtis per eas productis. Secundo, quia si mixtio differt specie à generatione, per quam producitur mixtum eiusdem formæ specificę, maxime propter diuersum modum tendendi in formas eiusdẽ speciei, quia illa tendit media cõmixtione elementorum; hæc vero sine illa: sed hic modus tendendi est accidentalis; cũ solũ se teneat ex parte elementorum, vt sunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ indiuidualis sit accidentalis: ergo non potest constituere essentialem differentiam.

25 Tertia assertio, mixtio considerata ex parte termini à quo, atque etiam ex parte materiæ, nẽpe ex parte miscibilium alteratorum concurrentiũ ad illam distinguitur à generatione quacumq;, siue elementi, siue mixti ex alio mixto solũ distinctione accidentali. Probatur, quia talis concursus miscibilium alteratorũ non pertinet ad substantiam mixtionis desumptam ex solo termino, ad quem per se ordinatur, qui est forma substantialis mixti, & mixtũ ipsum per eam essentialiter constitutum: ergo non potest constituere distinctionẽ essentialem, sed solum accidentalẽ. Secundo, quia quod corpus mixtum fiat ex hac, vel illa materia sublunari, non variat essentiam eius, quam solum constituit, & distinguit ab alijs forma substantialis: ergo mutatio ipsa, per quam producitur non erit distincta essentialiter propter eãdem materiam diuersam; & consequenter, nec propter concursum miscibilium, sub quorum forma præcessit? Et iuxta has conclusiones, in quibus ferè omnes recentiores conueniunt intelligi debet Aristoteles, dũ distinguit mixtionem à generatione, & cæteris mutationibus.

Sed quamuis hæc ita se habeant, simpliciter, & absolutè loquẽdo pronuntiandum est, mixtionem distingui à quacumque generatione, siue sit elementi, siue mixti ex alio mixto. Et ratio huius est manifesta, quia mixtio accipit denominationem à materiali, & connotato, nempe à cõcursu miscibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non significatur quæcumque generatio mixti ex alio mixto, sed solum ea, quæ fit ex vnione miscibilium, atque ex materia eorum, & ideo Aristoteles volens definire mixtionem, non solum formalem, atque essentialem rationem eius considerauit, sed etiã materialem, & quasi cõnotatam, per quã formalis, & essentialis intelligitur; & vtramque posuit in definitione, primam sub vltimo verbo eius, nempe *Vnio*, postremam, duobus alijs, videlicet *Miscibilium alteratorum*, modum definiendi obseruans, quẽ obseruare solet in definiendis accidentibus in abstracto per proprium genus, & per subiectum, vel materiale connotatum loco differentiæ; vt si definiretur albedo, quod sit forma constituens corpus album. Conueniens etiam fuit sic definire mixtionem, vt clarius posset distingui non solum à generatione elementorum, 26

sed à generatione vnius mixti ex alio: hæc enim licet sit productio corporis mixti, non est mixtio: cū notū sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quęnam sit causa per se, & immediata mixtionis?

29 PRęsupposita iam possibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quā à cæteris mutationibus distinguitur, causam eius efficiētem per se, & immediatā quęrimus, à qua fiat. Et prima opinio quorumdam recentiorum asserit nō esse quærēdam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa, à quibus producitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informentur simul omnes partes materiæ eorūdem miscibilium à forma mixti, quæ introducitur; sed prius quædā, deinde aliæ, in his partibus, quæ informātur prius, producatur forma mixti efficiēter à formis miscibiliū existentibus in alijs partibus materiæ; in alijs vero partibus, quas postea informat, producatur ab eisdē partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibilium ab alijs, & alijs partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquiunt, quod effectus sit perfectior sua causa: nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elemētorū, non tamē omnibus simul sumptis, à quibus primo producitur, hoc est, in prioribus partibus materiæ. Nec etiā sequitur, quòd idem sit causa propriæ corruptionis, nā diuersæ sunt partes formarū miscibilium, à quibus producitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earumdem formarum expulsis, vel corruptis; quare solum sequitur quasdā partes formarū miscibiliū esse causam corruptionis aliarum partium earumdē formarum, à quibus realiter distinguntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum. Et tandem non sequitur, quod forma mixti producatur à re non existēte, nam partes illæ formarum miscibilium, à quibus producuntur priores partes formæ mixti, non corrumpuntur eodem tempore, sed sequenti, & ideo verā existentiam habent, dum actu causant.

Probatur hac ratione, In effectibus naturalibus, qui passim producūtur in his inferioribus in specie, & in indiuiduo determinatis, non est recurrendum ad causas vniuersales, sine vrgēti necessitate, sed particulares, ac determinatæ debent eis assignari; sed mixta, quæ producūtur per cōcursum elementorum sunt determinati effectus in specie, & in indiuiduo, vt per se est manifestum: ergo à causis particularibus debēt per se immediatè produci, & non ab vniuersalibus. Non est autem assignabilis alia causa particularis, à qua producā tur præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest; vt ostensum est: ergo eis tribuendus est, & nō causis vniuersalibus, à quibus non est in hoc casu recurrendum. 30

Hæc tamen sententia apertè falsa est, quamuis probabilis iudicetur à Toleto q. vlt huius lib. quantum ad mixta non viuentia. Probatur primo, quia cuiuslibet effectus per se intenti à natura debet dari causa per se immediata; sed mixtum, quod producitur per concursum miscibiliū est, effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causā per se immediatam. Sed miscibilia non possunt

possunt esse causa per se illius, vt asse rit prædicta sententia: ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agēs naturale applicatum passo per se intē dit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile: ergo dum miscibilia concurrunt ad agen dum, & patiendum, quodlibet intendit conuertere in se suum contrariū, & per talem conuersionem produce re sibi simile in sua specie, vt ignis ig nem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex cōcursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tamquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpe contingit mixtum productū ex concursu elementorum esse corpus viuens, vt dum producuntur per concursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quędā animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuen tis, cum sit essentialiter perfectius, nō solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instru menta vniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtū virtute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequētia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei essentialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorū, vt causæ præcipuæ eius.

Secunda opinio tenet, causam pręcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquam aliam particularem, sed dispositam materiam pro forma mixti per actionem, & reactionem eorūdem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat. 6. cap. 4. & lib. 1. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores. Et hæc est vera, & tenēda. Probatur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, vt probauimus, nec est excogitabilis alia sublunaris: ergo necessariò recurrendum est ad Solē, & alias cœlestes virtutes, à quibus tamquam à causis per se procedat.

Hæc autem sentētia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, 32
quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, nō producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine decisso ab alio viuēte) alia non viuentia, vt lapides, metalla, & his similia. Et mixtio, per quam procedunt viuentia, non est reducenda in corpora cœlestia tamquam in causam principalem, quia viuens quodcumque perfectius est illis essentialiter; & ideo non possunt attingere productionē eius tāquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effectu, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necesse est,

est, talem mixtionem, eiusque effectum Deo tribuere tamquam causæ per se immediatæ, ac principali; corporibus vero cœlestibus solum, vt instrumentis. Mixtio vero per quam procedunt mixta non viuentia, tribuenda est corporibus cœlestibus tã quam causæ per se immediatæ, atque præcipuæ; qualitates verò miscibiliũ ad summum possunt esse dispositiones introductionem formę mixti pręcedentes in materia; & iuxta hanc distinctionem intelligitur communis sententia, quam sequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumẽtum verò alterius sententiæ concedenda est maior, quod non sit recurrendum ad causas vniuersales in effectibus particularib⁹, & determinatis in specie, & indiuiduo sine vrgenti necessitate; hoc est, nisi contingat nullam posse dari causam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor negãda est, quod talis causa particularis mixtionis detur: nam quod miscibilia sint causa per se mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec est alia excogitabilis, quare vrgens necessitas postulat, vt ad vniuersales recurramus, sicut recurrunt omnes in alijs effectibus, quorũ nulla datur particularis causa per se in his inferioribus.

QVÆSTIO IIII.

An elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales?

33 PRima opinio asserit, non solum materias elementorum permanere in mixto, sed etiam formas substãtiales. Ita Auicena 1. sufficientiæ cap. 1. Philopponus 1. lib. de Generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 5. & 3. lib. de Cœlo tractat 2. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 218. quæst. 12. & 8. Metaph. disp. 4. Iand. 6. Phys. quæst. 4. Zimara theoremate 48. Scaliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilin. lib. 3. de elementis art. 1. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Thomas de Garuio lib. 1. summæ Medicæ tit. 1. quæst. 1. eãque tribuit Galeno in lib. de substantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnibus Aureolus in 2. dist. 17. Hanc etiam sententiam tenuit Commentator 1. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cœlo comm. 67. ita eam explicans, vt formæ substantiales elementorum permaneant in mixto non secundum esse perfectum, sed quodammodo remissum. (Supponit enim author iste substantiam suscipere intensionem, & remissionẽ) ita vt sicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum gradum remissum attemperatas, ita ipse sentiat de formis substantialibus.

Probatur testimonijs Aristotelis, nam 5. Metaph. cap. de elemẽt. tribus modis definit elementum. Prima definitio est; *Elementum est, ex quo inexistenti, aliquid primo componitur.* Secunda; *Elementa corporum dicuntur vltima, in quæ corpora diuidũtur.* Tertia; *Elementum est, quod primo vnicuique inest.* Ex quibus sequitur elementa, ex quibus mixta fiunt manere in eis secundum proprias formas substantiales. Probatur consequentia, quia quod primo alicui inest, ipsum componendo, formaliter debet manere in eo. Alia etiam sunt testimonia, in quib⁹ Aristoteles quędam 34

dam

dam dicit de elementis existentibus in mixto, quæ non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: vt capite præsenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secũdum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioqui si substantialiter corrumperẽtur, non bene diceretur mixtio alteratorum vnio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima tex. 59. docet, quod nisi in corporibus animatis anima contineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis sursum, & terra deorsũ, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedũt à subiecto, nec mouẽtur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundũ formas substãtiales, vt verũ sit, & 1. lib. de Cœlo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locũ elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terrã, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 22. & lib. 3. text. 68. probat elemẽta non habere propriã figuram, quia si haberent propriã, eã conseruarent in mixto, & ideo non possent ex eis indifferẽter cõponi mixta diuersæ figuræ. Et tandẽ 2. lib. de anima text. 52. dubitat, quare sensus non sentiant elemẽta, ex quibus constãt, & respõdet, quia non est mediũ inter sensum, & talia elemẽta, sed immediatè sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediũ, vt visus, & auditus aerẽ, vel aquam. Hæc autẽ omnia patet nõ esse vera, si elementa solũ sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundũ formas substãtiales. Sentit ergo Arist. hoc posteriori modo in eo permanere.

Probatur deinde ratione, primo, 35
quia si non manẽt in mixto formæ substãtiales elementorũ; ergo solum permanebit materia; vnde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quodcumq; corpus in alio ex eo genito, vt aër in aqua, si ex eo fiat. Cõsequens autẽ falsum esse probatur ex eo, quod nemo vnquã dixit corruptũ virtute permanere in genito, & omnes affirmãt elementa virtutes saltẽ permanere in mixto: ergo sentiũt aliquid aliud præter materiã permanere. Verbũ etiã: *Saluantur enim virtutes eorũ*, apud Aristotelem plus significat, quã virtutes eorũ permanere in potẽtia materiæ, quia si sic solum permanẽt: ergo corrumpuntur secundũ esse actuale. Quod vero secundũ esse actuale corrũpitur nõ saluatur, alioqui omnia, quæ moriũtur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorũ, in cuius potestate cõtinentur forma, & accidẽtia.

Secundo, quia si elementa nõ ma- 36
nent in mixto secundũ formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quã elementa; consequẽs est falsum; ergo falsum est etiam, quòd elemẽta non maneãt formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto nõ manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit cõpositionem substantialem ex materia, & forma; & accidentalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorum; sed vtramque compositionem habent elementa, vt per se est manifestum, & nihilominus dicũtur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elemẽtorum necessariò ponẽda est in mixto, propter quam non posit appellari corpus simplex.

Secunda opinio negat elementa

permanere in mixto secundũ formas substantiales, sed has corrũpi docet in mixtione, & nihil aliud substãtiale eorũ permanere pręter materiam. Ita D. Tho. 2. contra gent. cap. 55. & 56. & ibidẽ Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & ibidem Caiet. Scotus in 2. d. 15. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, atq; Capreol. Sonzin. 10. Metaph. q. 17. Iauel. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 15. & omnes ferè interpretes Arist. capite pręsenti, præsertim Albertus Saxoniæ q. 15. Marsil. q. 22. Astudillo q. vlt. Tolet. q. 17. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mẽtem Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solũ probabilior est, sed vera & tenenda.

37 Probatur duobus testimonijs Aristotelis satis expresis. Primum habetur capite præsenti textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursus; neque permanent igitur actu, vt corpus, & album; neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Secũdum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio; vbi sic ait, *Cũ itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea, quæ ex primordijs conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aerem, ignem: sed melius fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum, hisque non omnibus, sed vt ante expositum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum: cæteræ autem differentiæ eas sequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec potest existere naturaliter elementũ ignis, neque illuc vsq; deferri, vt per se est manifestum. Et de aëre vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falsum probatur, quod elementa sint in mixto secundũ proprias formas substantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidẽs est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc vsq; ascẽdere. Ratione vero primo, quia si elemẽ 38
ta manent in mixto secundũ formas substãtiales, vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tantum in singulis partibus eiusdẽ materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eamdẽ partem materiæ, quod naturaliter saltẽ esse impossibile docẽt omnes. Si verò dicatur secũdum, sequitur nullã dari veram, & propriã mixtionem. Probatur consequentia, quia vna ex conditionibus omnino necessarijs veræ mixtionis est, quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorũ, vt per se est manifestũ: ergo nec daretur propria mixtio, sed solũ coniunctio quædã localis elementorum; nã quodlibet esset separatũ ab alio secũdum formam substantialem, atque etiam secundum materiam.

39 Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtũ aliam substantialẽ formã, vel non. Si non habet aliã, sequitur primo, nullũ dari mixtum animatũ, aut viuens, quia formæ elementorũ non sunt animæ, sed ea inferiores. Secundò sequitur, nec mixta corpora distingui

ſtingui ſpecie inter ſeſe, neq; ab elementis, & vtrumq; eſt abſurdũ. Sed probatur conſequentia hæc, quia diſtinctio ſpecifica corporũ eſt per formas ſubſtantiales, ſed omnia mixta habẽt eaſdẽ formas ſubſtantiales elementorũ, & nullã aliam: ergo non diſtinguntur inter ſe, nec ab elemẽtis ſimul ſumptis, quorũ formas habẽt, & præter eas non habẽt aliã, per quã diſtinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formã, euidenter ſequitur, In ſingulis partibus materię dari duplicẽ ad minus formã ſubſtantialem. Probatur conſequentia, quia forma mixti, quæ datur diſtincta à formis elementorũ, neceſſariò debet informare totã materiam elementorũ, vt totum corpus ſit mixtũ: ergo debet etiã informare omnes, & ſingulas partes eius; ſed in ſingulis partibus reperiuntur ſingulæ ſaltẽ formæ elemẽtorum: ergo vt minimum informabuntur ſingulæ duabus formis ſubſtantialibus, nempe propria & cõmuni forma mixti omnes informante.

40 Ad argumentũ oppoſitæ ſentẽtiæ reſpondendũ eſt, quod tres illæ definitiones elemẽti ab Ariſt. traditæ diuerſis modis exponuntur à diuerſis authoribus. Nam primã, & tertiã exponit Scot. vbi ſup. §. ad dictum comment. nõ de cõſuetis, aut vulgaribus elemẽtis, terra, aqua, aëre, & igne, ſed de materia prima, quæ eſt primũ elementum, ex quo cõponuntur omnia corpora. Quã expoſitionem ſequitur Tolet. vbi ſup. ad 2. & ſi hæc expoſitio vera ſit, nihil ex his definitionibus probatur aduerſus noſtrã ſententiam. Sed magis ad mentem Ariſt. videtur expoſitio D. Thom. aſſerentis eaſdem definitiones etiam cõuenire conſuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis ſecundę definitionis. Et iuxta hãc expoſitionẽ dicendum eſt, ad rationẽ elementi ſufficere, quod actu; vel virtute inſit ei, quod ex eo cõponitur, vt Ariſt. ipſe docet in vtroque teſtimonio pro noſtra ſententia adducto; nam in primo ait mixta cõponi ex elementis, vel potius ex virtutibus eorũ; & in ſecũdo non manere in eo actu, neque etiam corrumpi, ſed virtutes eorum in eo ſaluari. Secunda vero definitio hũc ſẽſum habet, quod mixtum diuiditur, aut reſoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa, vnum, vel multa, quaſi ab eo dicuntur ſeparari, & ſeparatio hæc, quaſi diuiſio vocatur, vel etiam reſolutio.

Definitio etiã mixtionis diuerſo modo intelligitur à diuerſis; nã quidam verbum illud *Alteratorum*, idẽ eſſe aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuam alterationem corrumpuntur miſcibilia, & ſic corrupta vniuntur materiæ eorũ ſub eadẽ forma mixti. Hæc tamen expoſitio non eſt ad mentem Ariſtotelis, qui verbũ illud de vera alteratione præcedente intelligit, nõ de corruptione eã ſubſequente, vt ex contextu totius capitis eſt manifeſtũ. Senſus igitur definitionis ſatis eſt manifeſtus ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non ſolũ dicit formale, nempe introductionẽ formæ mixti: hæc enim ſola mixtio non eſt, cum conſtet reperiri in qualibet generatione vnius mixti ex altero; ſed dicit etiã materiale, & connotatum, nempe concurſum miſcibiliũ ſe alterantium; immo pro hoc tantũ ſupponit, licet illud de formali ſignificet, & ideo melius dictum eſt *alteratorum*, quàm corruptorum, quia concurſus miſcibilium ſe alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem ſe corrumpant, ſed dum iam corrupta ſunt, mixtio nõ eſt, licet 41

sit introductio formæ mixti, quæ nō habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem, sicut albedo non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhæret.

Illud verò ex 1. lib. de anima, nempe, quod dissoluerentur elementa, & desineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est factum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solum secundum formas substātiales, sed etiam secūdum suas qua-
42 litates perfectas; addens, augmētum eiusdem mixti corporis non prouenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset, dissoluerentur elementa; nam si forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec possent elementa detineri, vel contineri ab ea, sed vnumquodq; discederet in suū locum naturalem tendens: nihil ergo probat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quòd potentia motiua vt grauitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de partibus animalium in principio; ideo si in mixtione elemētorum prædominetur ignis secundū suas qualitates, generabitur mixtū simile naturæ eius, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eā consequitur; eritq; leue ad similitudinē ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & grauitate: & cum motus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elementi prædominantis; cum sit ei simile in substantia, & in virtute motiua; vt lapis ad locum terræ. Prædominatio vero elementi huius, vel alterius in mixtione secundum qualitates eorū intelligitur, per quas agunt, & patiūtur; & vnum dicitur potentius altero, & consequenter prædominātī in mixto. Quare dum dicitur mixtum moueri ab elemento prædominante, sensus est, moueri à virtute motiua simili elemento prædominanti, quia procedit talis ratione eiusdem elementi prædominantis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solum sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

Aliud verò de figuris argumentū quoddam est contra Democritum, 43
vt contextus eiusdem litteræ ostendit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex athomis, tamquā ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles; quo supposito arguit bene Aristoteles, quod ex talibus elementis non possent componi mixta diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur.

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Aristot. in eo, non de substantijs elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa, quæ sunt in sensibus, vel organis eorum nō sentiri ab eis; id est, qualitates elemētorum, ex quibus componuntur eadem organa, cū sint mixta, non sentiri; quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod necessariò postulat sensatio.

Ad primum argumentum conceden-

endum est, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eædem numero qualitates permanent, sed corrumpuntur cũ formis substantialibus, sed permanent aliæ similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta; & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secundum suas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inhærere composito, tamquã proprio subiecto; qui vero immediatè dicũt materiæ inhærere, consequenter concedunt easdem numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non potest esse verũ, quod in eis permaneant, etiam secũdum virtutes, quia nec eorũ qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantum materia.

44 Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthymematis, quòd mixtum non sit magis compositum, quàm elementum; nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur, concedi potest; si vero ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti, falsum; nam forma elementi solum pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorẽ habet compositionem, immo etiam ex parte substantiæ quodam modo dici potest habere maiorem, quia cũ forma mixti naturaliter postulet talem compositionem qualitatum cõtrariarum; quadam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minus simplex, quàm forma elementi, in qua solum duæ contrariæ virtute continentur. Merito ergo communi modo loquendi, & concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita; non solum propter compositionẽ qualitatum contrariarum, sed suo etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita.

DVBIVM.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

PRæsupponitur ex quæstione iam agitata, quòd elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possũt significari, dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quòd permaneãt per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatẽ easdem numero, vel saltem specie, iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Secundum, quòd permaneant per suas formas substãtiales virtute contentas in forma substantiali mixti. 45

Et prima opinio asserit, vtroq; modo permanere elemẽta in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2. d. 15. quæst. vnica §. *Sed tamen.* Gregorius, & Gabriel. d. 16. Ægid. 2. lib. de gener. ad textum 48. Coloniensis cap. præsenti. Postremam verò continentiã virtualem formarum substantialiũ explicant exemplo medij caloris, vt viridis, vel rubei, qui dicitur virtute cõtinere extremos, in quantum vtroq; participat, & quasi cõuenientia quędam vtriusq; est: neutrum vero ex- 46

tremorum cõtinet alterũ, quia neq; ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, nõ quia forma mixti virtute contineat formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1.p.q.76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiua continet vegetatiuã, quia tribuit corpori esse vegetatiuũ, vel efficiẽtis; quia posset eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continẽt qualitates elementorũ, quia eas producunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas exercent formæ elementorũ, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquè saltem perfectè, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis cõtinentię virtualis non erit verũ, quod elementa permaneãt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47 Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorũ, perfectius debet esse substantialiter, non solũ singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substãtialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdũ, immo etiã de omnibus, quia licet mixta viuẽtia perfectiora sint singulis elementis, atq; etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habẽtis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiã reuocari possunt duo isti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eã per se sumptã, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantũ, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modũ essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur cõtinere alteram, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia continet aliquam virtutẽ, vel dispositionẽ eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ 48 substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionẽ formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptã, nec immediatè, sed quia talem eius virtutẽ cõtinet, & ideo quasi remotè, & non secundũ se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtũ igitur non continet virtute formas substan-

stantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata continentia, vt probat euidenter argumentũ Caietani, sed in quantũ continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdem formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdẽ virtutis est proxima, sed respectu formæ substãtialis remota; & per quam non potest dici per se, vel secundum se cõtineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriã substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est, iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis propriè loquitur iste quàm ille. Quare argumentum Caietani concedẽdum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorũ conuincit, sed non de secundo. Et eodẽ modo ad aliud argumentum distinguendũ est consequens; nã si modo priori contineret mixtũ formas substantiales elementorũ non solũ deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cũ hoc modo eas nõ cõtineat, nõ sequitur id habere.

49 Ex modo autẽ posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elemẽtis simul sumptis, quia nõ postulat virtutes eorũ pro dispositionibus in materia secundũ gradũ ita perfectũ, ac formæ illorũ, nec imperfectè operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elemẽtis: respõdeo nõ esse necessariũ, quod à posteriori probari potest, cũ videamus mixta quædam adeo imperfecta, vt licet omnibus qualitatibus elementorum constet, non habent virtutem generandi sibi similia, vt lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permaneãt formaliter in mixto?

EX quæstione præcedente videtur hæc resultare; nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum; & cum dubitatũ fuerit, quidnam sit virtute, aut potẽtia permanere in mixto: respondimus, virtute permanere idem esse, ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti, quę sequitur, permanere etiam easdẽ numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel easdem secundum speciẽ, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corrumpũtur accidentia omnia, quæ in ipso erãt; sequuntur vero alia eis similia. 50

Dupliciter autẽ possumus excogitare has qualitates elementorũ permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quãuis nõ in eodẽ gradu, sed remissiori in mixto sint: vel nõ per se, & formaliter, sed quadã ratione virtuali; ita vt per actionem, & reactionem harum qualitatũ, per quas miscentur elemẽta, resultet quinta quædam qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti;

sed à generatione vnius mixti ex alio: hæc enim licet sit productio corporis mixti, non est mixtio: cũ notũ sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quænam sit causa per se, & immediata mixtionis?

29 PResupposita iam possibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quã à cæteris mutationibus distinguitur, causam eius efficiẽtem per se, & immediatã quęrimus, à qua fiat. Et prima opinio quorumdam recentiorum asserit nõ esse quærẽdam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa, à quibus producitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informentur simul omnes partes materiæ eorũdem miscibilium à forma mixti, quæ introducitur; sed prius quædã, deinde aliæ, in his partibus, quæ informãtur prius, producatur forma mixti efficiẽter à formis miscibiliũ existentibus in alijs partibus materiæ; in alijs vero partibus, quas postea informat, producatur ab eisdẽ partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibilium ab alijs, & alijs partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquiunt, quod effectus sit perfectior sua causa: nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elemẽtorũ, non tamẽ omnibus simul sumptis, à quibus primo producitur, hoc est, in prioribus partibus materiæ. Nec etiã sequitur, quòd idem sit causa propriæ corruptionis, nã diuersæ sunt partes formarũ miscibilium, à quibus producitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earumdem formarum expulsis, vel corruptis; quare solum sequitur quasdã partes formarũ miscibiliũ esse causam corruptionis aliarum partium earumdẽ formarum, à quibus realiter distinguntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum. Et tandem non sequitur, quod forma mixti producatur à re non existẽte, nam partes illæ formarum miscibilium, à quibus producuntur priores partes formæ mixti, non corrumpuntur eodem tempore, sed sequenti, & ideo verã existentiam habent, dum actu causant.

Probatur hac ratione, In effectibus 30
naturalibus, qui passim producũtur in his inferioribus in specie, & in indiuiduo determinatis, non est recurrendum ad causas vniuersales, sine vrgẽti necessitate, sed particulares, ac determinatæ debent eis assignari; sed mixta, quæ producũtur per cõcursum elementorum sunt determinati effectus in specie, & in indiuiduo, vt per se est manifestum: ergo à causis particularibus debẽt per se immediatè produci, & non ab vniuersalibus. Non est autem assignabilis alia causa particularis, à qua producãtur præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest; vt ostensum est: ergo eis tribuendus est, & nõ causis vniuersalibus, à quibus non est in hoc casu recurrendum.

Hæc tamen sententia apertè falsa est, quamuis probabilis iudicetur à Toleto q. vlt huius lib. quantum ad mixta non viuentia. Probatur primo, quia cuiuslibet effectus per se intenti à natura debet dari causa per se immediata; sed mixtum, quod producitur per concursum miscibiliũ est, effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causã per se immediatam. Sed miscibilia non

possunt

possunt esse causa per se illius, vt asse rit prædicta sententia: ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agẽs naturale applicatum passo per se intẽ dit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile: ergo dum miscibilia concurrunt ad agen dum, & patiendum, quodlibet inten dit conuertere in se suum contrariũ, & per talem conuersionem produce re sibi simile in sua specie, vt ignis ig nem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex cõcursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter inten tionem; quare repugnat produci ab eis tamquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpe con tingit mixtum productũ ex concur su elementorum esse corpus viuens, vt dum producuntur per concursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quędã animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuen tis, cum sit essentialiter perfectius, nõ solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat misci bilia esse causam principalem mix tionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instru menta vniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non vi uentibus; nam quodlibet mixtũ vir tute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequẽtia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei essen tialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab ele mentis, & virtute ea continet: ergo est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorũ, vt causæ præcipuæ eius.

Secunda opinio tenet, causam pr ę cipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquam aliam particularem, sed dispositâ materia pro forma mix ti per actionem, & reactionem eorũ dem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat. 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis hu ius decimi capitis, Toletus quæst. vl tima huius libri, & omnes ferè recen tiores. Et hæc est vera, & tenẽda. Pro batur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, vt probauimus, nec est excogitabilis alia sublunaris: ergo necessariò recurrendum est ad Solẽ, & alias cœlestes virtutes, à quibus tamquam à causis per se procedat.

Hæc autem sentẽtia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, 32 quæ ex concursu miscibilium produ cuntur in rerum natura sunt in du plici differentia; quædam viuentia, li cet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, nõ producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine decisso ab alio viuẽte) alia non viuentia, vt lapides, metalla, & his similia. Et mixtio, per quam pro cedunt viuentia, non est reducenda in corpora cœlestia tamquam in cau sam principalem, quia viuens quod cumque perfectius est illis essentia liter; & ideo non possunt attingere productionẽ eius tãquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effectu, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necesse est,

dam dicit de elementis existentibus in mixto, quę non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: vt capite præsenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secũdum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioqui si substantialiter corrumperẽtur, non bene diceretur mixtio alteratorum vnio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima tex. 39. docet, quod ni si in corporibus animatis anima con tineret, vel detineret elementa, disce derent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis sursum, & terra deorsũ, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedũt à subiecto, nec mouẽtur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundũ formas substãtiales, vt verũ sit, & 1. lib. de Cœlo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locũ elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terrã, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 12. & lib. 3. text. 68. probat elemẽta non habere propriã figuram, quia si haberent propriã, eã conseruarent in mixto, & ideo non possent ex eis indifferẽter cõponi mixta diuersæ figuræ. Et tandẽ 1. lib. de anima text. 51. dubitat, quare sensus non sentiant elemẽta, ex quibus constãt, & respõdet, quia non est mediũ inter sensum, & talia elemẽta, sed immedia tè sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediũ, vt visus, & auditus aerẽ, vel aquam. Hæc autẽ omnia patet nõ esse vera, si elementa solũ sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundũ formas substãtiales. Sentit ergo Arist. hoc posteriori modo in eo permanere.

Probatur deinde ratione, primo, quia si non manẽt in mixto formæ substãtiales elementorũ; ergo solum permanebit materia; vnde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quodcumq; corpus in alio ex eo genito, vt aër in aqua, si ex eo fiat. Cõsequens autẽ falsum esse probatur ex eo, quod nemo vnquã dixit corruptũ virtute permanere in genito, & omnes affirmãt elementa virtu te saltẽ permanere in mixto: ergo sentiũt aliquid aliud præter materiã permanere. Verbũ etiã: *Saluantur enim virtutes eorũ*, apud Aristotelem plus significat, quã virtutes eorũ permanere in potẽtia materiæ, quia si sic solum permanẽt: ergo corrumpuntur secundũ esse actuale. Quod vero secundũ esse actuale corrũpitur nõ saluatur, alioqui omnia, quæ moriũtur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorũ, in cuius potestate cõtinentur forma, & accidẽtia. 35

Secundo, quia si elementa nõ manent in mixto secundũ formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quã elementa; consequẽs est falsum; ergo falsum est etiam, quòd elemẽta non maneãt formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto nõ manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit cõpositionem substantialem ex materia, & forma; & accidentalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorum; sed vtramque compositionem habent elementa, vt per se est manifestum, & nihilominus dicũtur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elemẽtorum necessariò ponẽda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex. 36

Secunda opinio negat elementa

permanere in mixto secundũ formas substantiales, sed has corrũpi docet in mixtione, & nihil aliud substãtiale eorũ permanere præter materiam. Ita D. Tho. 2. contra gent. cap. 55. & 56. & ibidẽ Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & ibidem Caiet. Scotus in 2. d. 15. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, atq; Capreol. Sonzin. 10. Metaph. q. 17. Iauel. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 15. & omnes ferè interpretes Arist. capite præsenti, præsertim Albertus Saxoniæ q. 15. Marsil. q. 22. Astudillo q. vlt. Tolet. q. 17. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mẽtem Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solũ probabilior est, sed vera & tenenda.

37 Probatur duobus testimonijs Aristotelis satis expresis. Primum habetur capite præsenti textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursus; neque permanent igitur actu, vt corpus, & album; neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Secũdum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio, vbi sic ait, *Cũ itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea, quæ ex primordijs conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aerem, ignem: sed melius fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum, hisque non omnibus, sed vt ante expositum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum cæteræ autem differentiæ eas sequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec potest existere naturaliter elementũ ignis, neque illuc vsq; deferri, vt per se est manifestum Et de aëre vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falsum probatur, quod elementa sint in mixto secundũ proprias formas substantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidẽs est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc vsq; ascẽdere. Ratione vero primo, quia si elemẽta manent in mixto secundũ formas substãtiales, vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tantum in singulis partibus eiusdẽ materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eamdẽ partem materiæ, quod naturaliter saltẽ esse impossibile docẽt omnes. Si verò dicatur secũdum, sequitur nullã dari veram, & propriã mixtionem. Probatur consequentia, quia vna ex conditionibus omnino necessarijs veræ mixtionis est, quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorũ, vt per se est manifestũ: ergo nec daretur propria mixtio, sed solũ coniunctio quædã localis elementorum; nã quodlibet esset separatũ ab alio secũdum formam substantialem, atque etiam secundum materiam. 38

39 Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtũ aliam substantialẽ formã, vel non. Si non habet aliã, sequitur primo, nullũ dari mixtum animatũ, aut viuens, quia formæ elementorũ non sunt animæ, sed ea inferiores. Secundò sequitur, nec mixta corpora distingui

ſtingui ſpecie inter ſeſe, neq; ab elementis, & vtrumq; eſt abſurdū. Sed probatur conſequentia hæc, quia diſtinctio ſpecifica corporū eſt per formas ſubſtantiales, ſed omnia mixta habēt eaſdē formas ſubſtantiales elementorū, & nullā aliam: ergo non diſtinguuntur inter ſe, nec ab elemētis ſimul ſumptis, quorū formas habēt, & præter eas non habēt aliā, per quā diſtinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formā, euidenter ſequitur, In ſingulis partibus materię dari duplicē ad minus formā ſubſtantialem. Probatur conſequentia, quia forma mixti, quæ datur diſtincta à formis elementorū, neceſſariò debet informare totā materiam elementorū, vt totum corpus ſit mixtū: ergo debet etiā informare omnes, & ſingulas partes eius; ſed in ſingulis partibus reperiuntur ſingulæ ſaltē formæ elemētorum: ergo vt minimum informabuntur ſingulæ duabus formis ſubſtantialibus, nempe propria & cōmuni forma mixti omnes informante.

40 Ad argumentū oppoſitæ ſentētiæ reſpondendū eſt, quod tres illæ definitiones elemēti ab Ariſt traditæ diuerſis modis exponuntur à diuerſis authoribus. Nam primā, & tertiā exponit Scot. vbi ſup. 9. ad dictum comment. nō de cōſuetis, aut vulgaribus elemētis, terra, aqua, aëre, & igne, ſed de materia prima, quæ eſt primū elementum, ex quo cōponuntur omnia corpora Quā expoſitionem ſequitur Tolet. vbi ſup. ad 2. & ſi hæc expoſitio vera ſit, nihil ex his definitionibus probatur aduerſus noſtrā ſententiam. Sed magis ad mentem Ariſt. videtur expoſitio D. Thom. aſſerentis eaſdem definitiones etiam cōuenire conſuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis ſecundę definitionis. Et iuxta hāc expoſitionē dicendum eſt, ad rationē elementi ſufficere, quod actu; vel virtute inſit ei, quod ex eo cōponitur, vt Ariſt. ipſe docet in vtroque teſtimonio pro noſtra ſententia adducto; nam in primo ait mixta cōponi ex elementis, vel potius ex virtutibus eorū; & in ſecūdo non manere in eo actu, neque etiam corrumpi, ſed virtutes eorum in eo ſaluari. Secunda vero definitio hūc ſenſum habet, quod mixtum diuiditur, aut reſoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa, vnum, vel multa, quaſi ab eo dicuntur ſeparari, & ſeparatio hæc, quaſi diuiſio vocatur, vel etiam reſolutio.

Definitio etiā mixtionis diuerſo modo intelligitur à diuerſis; nā quidam verbum illud *Alteratorum*, idē eſſe aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuam alterationem corrumpuntur miſcibilia, & ſic corrupta vniuntur materiæ eorū ſub eadē forma mixti. Hæc tamen expoſitio non eſt ad mentem Ariſtotelis, qui verbū illud de vera alteratione præcedente intelligit, nō de corruptione eā ſubſequente, vt ex contextu totius capitis eſt manifeſtū. Senſus igitur definitionis ſatis eſt manifeſtus ex dictis à nobis in 2. q nam mixtio non ſolū dicit formale, nempe introductionē formæ mixti: hæc enim ſola mixtio non eſt, cum conſtet reperiri in qualibet generatione vnius mixti ex altero; ſed dicit etiā materiale, & connotatum, nempe concurſum miſcibiliū ſe alterantium; immo pro hoc tantū ſupponit, licet illud de formali ſignificet, & ideo melius dictum eſt *alteratorum*, quàm corruptorum, quia concurſus miſcibilium ſe alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem ſe corrumpant, ſed dum iam corrupta ſunt, mixtio nō eſt, licet 41

fit introductio formæ mixti, quæ nõ habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem, sicut albedo non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhæret.

Illud verò ex 2. lib. de anima; nempe, quod dissoluerentur elementa, & desineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est factum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solum secundum formas substantiales, sed etiam secũdum suas qua-
42 litates perfectas; addens, augmẽtum eiusdem mixti corporis non prouenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset, dissoluerentur elementa; nam si forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec possent elementa detineri, vel contineri ab ea, sed vnumquodq; discederet in suũ locum naturalem tendens: nihil ergo probat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quòd potentia motiua vt grauitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de partibus animalium in principio; ideo si in mixtione elemẽtorum prædominetur ignis secundũ suas qualitates, generabitur mixtũ simile naturæ eius, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eã consequitur; eritq; leue ad similitudinẽ ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & grauitate: & cum motus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elementi prædominantis; cum sit ei simile in substantia, & in virtute motiua; vt lapis ad locum terræ. Prædominatio vero elementi huius, vel alterius in mixtione secundum qualitates eorũ intelligitur, per quas agunt, & patiũtur; & vnum dicitur potentius altero, & consequenter prædominãti in mixto. Quare dum dicitur mixtum moueri ab elemento prædominante, sensus est, moueri à virtute motiua simili elemento prædominari, quia procedit talis ratione eiusdem elementi prædominantis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solum sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

Aliud verò de figuris argumentũ quoddam est contra Democritum, 43
vt contextus eiusdem litteræ ostendit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex athomis, tamquã ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles; quo supposito arguit bene Aristoteles, quod ex talibus elementis non possent componi mixta diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur.

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Aristot. in eo, non de substantijs elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa, quæ sunt in sensibus, vel organis eorum nõ sentiri ab eis; id est, qualitates elemẽtorum, ex quibus componuntur eadem organa, cũ sint mixta, non sentiri; quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod necessariò postulat sensatio.

Ad primum argumentum conceden-

endum est, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eædem numero qualitates permanent, sed corrumpuntur cũ formis substantialibus, sed permanent aliæ similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta; & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secundum suas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inhærere composito, tamquã proprio subiecto; qui vero immediatè dicũt materiæ inhærere, consequenter concedunt easdem numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non potest esse verũ, quod in eis permaneant, etiam secũdum virtutes, quia nec eorũ qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantum materia.

44 Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthymematis, quòd mixtum non sit magis compositum, quàm elementum; nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur, concedi potest; si vero ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti, falsum; nam forma elementi solum pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorẽ habet compositionem, immo etiam ex parte substantiæ quodam modo dici potest habere maiorem, quia cũ forma mixti naturaliter postulet talem compositionem qualitatum cõtrariarum; quadam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minus simplex, quàm forma elementi, in qua solum duæ contrariæ virtute continentur. Merito ergo communi modo loquendi, & concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita; non solum propter compositionẽ qualitatum contrariarum, sed suo etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita.

DVBIVM.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

Præsupponitur ex quæstione iam agitata, quòd elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possunt significari, dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quòd permaneãt per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatẽ easdem numero, vel saltem specie, iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Secundum, quòd permaneant per suas formas substãtiales virtute contentas in forma substantiali mixti. 45

Et prima opinio asserit, vtroq; modo permanere elemẽta in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2. d. 15. quæst. vnica §. *Sed tamen*. Gregorius, & Gabriel d. 16. Ægid. 2. lib. de gener. ad textum 48. Coloniensis cap. præsenti. Postremam verò continentiã virtualem formarum substantialiũ explicant exemplo medij caloris, vt viridis, vel rubei, qui dicitur virtute cõtinere extremos, in quantum vtroq; participat, & quasi cõuenientia quędam vtriusq; est: neutrum vero ex- 46

tremorum cõtinet alterũ, quia neq; ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, nõ quia forma mixti virtute contineat formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1. p. q. 76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiua continet vegetatiuã, quia tribuit corpori esse vegetatiuũ, vel efficiẽtis; quia posset eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continẽt qualitates elementorũ, quia eas producunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas exercent formæ elementorũ, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquè saltem perfectè; sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis cõtinentię virtualis non erit verũ, quod elementa permaneãt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47 Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorũ, perfectius debet esse substantialiter, non solũ singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substãtialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdũ, immo etiã de omnibus, quia licet mixta viuẽtia perfectiora sint singulis elementis, atq; etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habẽtis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiã reuocari possunt duo isti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eã per se sumptã, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantũ, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modũ essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur cõtinere alteram, non per se sumptam, nec immediatẽ, sed quia continet aliquam virtutẽ, vel dispositionẽ eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod 48
continet hanc dispositionẽ formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptã, nec immediatè, sed quia talem eius virtutẽ cõtinet, & ideo quasi remotè, & non secundũ se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtũ igitur non continet virtute formas substan-

stantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata continentia, vt probat euidenter argumentũ Caietani, sed in quantũ continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdem formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdẽ virtutis est proxima, sed respectu formæ substãtialis remota; & per quam non potest dici per se, vel secundum se cõtineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriã substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est, iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis propriè loquitur iste quàm ille. Quare argumentum Caietani concedẽdum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorũ conuincit, sed non de secundo. Et eodẽ modo ad aliud argumentum distinguendũ est consequens; nã si modo priori contineret mixtũ formas substantiales elementorũ non solũ deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cũ hoc modo eas nõ cõtineat, nõ sequitur id habere.

49 Ex modo autẽ posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elemẽtis simul sumptis, quia nõ postulat virtutes eorũ pro dispositionibus in materia secundũ gradũ ita perfectũ, ac formæ illorũ, nec imperfectè operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elemẽtis? respõdeo nõ esse necessariũ, quod à posteriori probari potest, cũ videamus mixta quædam adeo imperfecta, vt licet omnibus qualitatibus elementorum constet, non habent virtutem generandi sibi similia, vt lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permaneãt formaliter in mixto?

EX quæstione præcedente videtur hæc resultare; nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum; & cum dubitatũ fuerit, quidnam sit virtute, aut potẽtia permanere in mixto: respondimus, virtute permanere idem esse, ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti, quę sequitur, permanere etiam easdẽ numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel easdem secundum speciẽ, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corrumpũtur accidentia omnia, quæ in ipso erãt; sequuntur vero alia eis similia. Dupliciter autẽ possumus excogitare has qualitates elementorũ permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quãuis nõ in eodẽ gradu, sed remissiori in mixto sint: vel nõ per se, & formaliter, sed quadã ratione virtuali; ita vt per actionem, & reactionem harum qualitatũ, per quas miscentur elemẽta, resultet quinta quædam qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti;

mixti: propriaq; dispositio in materia præcedens pro forma eiusdem mixti introducenda. Et si hoc verum est, non permanebunt qualitates elemẽtorum formaliter in mixto, sed solũ virtualiter in vna illa qualitate superiori contentę, vel nulla resultet talis qualitas distincta, sed qualitates ipsæ elementorum per se, & formaliter permaneant in certo quodã gradu, & proportione; & ipsęmet sic attemperatæ sint proprium temperamentum mixti, propriaq; dispositio materiæ ad introductionem formæ mixti.

51 Et prima opinio tenet non permanere per se, & formaliter, sed virtute tantum ratione illius temperamẽti, quod qualitas quædam superior est, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2 distin. 15. q. vnica. §. id tamen. Albertus Magn. 1. lib. Phys. titul. 2. cap. 1. Durand. 1. quæst. prologi num. 19. & in 4. dist. 12. q. 3. Gregor. in 1. dist. 17. q. 3. art. 3. Iauellus 8. Metha. q. 4. Sonzinas. 10. Metha. q. 22. & 27. Herueus tractatu de pluralitate formarum. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de generatione textu 48. vbi per mixtionem calidi, & frigidi, humidi, & sicci ait generari mixtum, quod quasi medium est inter eadem extrema, nempe inter calidum, & frigidum; neutrum tamen extremorũ: ergo sentit mixtum non esse calidum, neque frigidum formaliter, sed temperamentum quoddã habere medium, nempe qualitatem superiorem virtute continentem calorem & frigus: quo pacto videtur exponere verba eius Diuus Thomas lectione 8. eiusdem libri ad finem; & ideo videtur tenere eamdem sententiam.

52 Sed probatur ratione. Primo, quia qualitates elementorum sunt naturales eorum proprietates, vel naturaliter saltem emanant à substantijs eorum; nam in eodẽ instanti, in quo generatur ignis, procedit ab eo calor summus, & ab aqua summa frigiditas: ergo vbi non est substantia elementorũ, non possunt reperiri qualitates istæ per se, & formaliter; sed elementa non sunt in mixto secundum formas substantiales: ergo nec possunt esse in eo secundũ suas qualitates, nisi virtuali quadam ratione in vna aliqua superiori contentas. Secundo, contraria non possunt naturaliter esse simul in eodem subiecto; nam ex propria definitione habent mutuo se expellere ab eo; sed qualitates elementorum sunt proprijsimè contrariæ: ergo nõ possunt simul esse in mixto per se, & formaliter.

Secunda opinio est opposita, quòd qualitates elementorum manent per se, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate, vel temperamento. Ita Diuus Thomas 1. p. q. 76. artic. 4. ad quartum his verbis: *Ideo dicendum est secundũ Philosophum in primo de generatione, quòd formæ elementorum manent in mixto, non actu, sed virtute. Manent enim qualitates propriæ elemẽtorum, licet remissæ, in quibus est virtus formarum elementarium.* Quod etiam tenet in 2. distin. 19. q. 1. art. 4. & in 3. d. 16. q. 1. art. 1. idem etiam Caietanus 1. 2. q. 52. artic. 2. §. ad hoc dicitur, Capreol. in 2. d. 30. q. 1. ad primũ contra primam conclusionem, Phil. 2. lib. de generatione ad textum 43. Ægidius ad textum 48. & 49. Vega 1. lib. de arte medendi cap. 1. Valles. 1. lib. controuersiarum medicarum cap. 6. Toletus 1. lib. de gener. q. 18. & omnes ferè expositores capite præsenti, & hæc est probabilior, & tenenda.

Pro-

53 Probatur testimonio Aristotelis cap. præsenti textu 84. vbi loquēs de modo, quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur actu, vt corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum, neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundū proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, vt asserit Aristotelis. Libro etiam 1. de partibus animalium capit. 1. docet expresse mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti, & pro temperamento eiusdē mixti, naturaliter est impossibilis: ergo nō est ponenda. Antecedens sic probo, elemēta in mixtione se corrūpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad medioeritatē redactas disponitur sufficiēter materia pro introductione formæ mixti. Probatur cōsequētia, quia eadem dispositio expellens formam præexistentē, disponit materiam ad introductionem sequentis, vt euidēti inductione cōstare potest in qualibet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secūda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formā mixti, & cōsequēter naturaliter est impossibilis, quia nihil potest natura frustra facere. Supposito etiā quod daretur talis qualitas, falsum est, quod nō permaneāt in mixto genito qualitates elementorum; quod sic probo. Toto tēpore mixtionis permanēt qualitates istæ, cū per eas agant, & patiantur elementa; vel ergo subiectantur in materia prima, vel in eisdē elementis: si primū cōcedatur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, à quo destruantur; si vero sint in elemētis, & ideo ad corruptionem illorū corrumpantur istæ qualitates numero, necesse est alias similes succedere in re genita quia dispositiones sequentes similes sunt præcedētibus in quacūq; generatione: ergo permanebūt formaliter in mixto. Deniq; non est minus falsum, quod dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ; nam in aqua calida reperiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aere: ergo contrarietas earum nō tollit, quin possint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quòd istæ qualitates sint formaliter in mixto; nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione experimur esse formaliter calorē, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem; vt in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum litteræ attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixtum quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatæ ge- 55

neratur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis; hoc est, vt sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensu docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, vt sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque; quod satis claré exponitur à D. Thoma; & ideo sine fundamento citatur pro sententia opposita; præsertim cum expresse teneat contrariam locis à nobis citatis.

Ad primum argumentum negandum est antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quòd primæ qualitates elementorum sint propriæ passiones eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire alijs vllo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam alijs: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperiuntur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire alijs in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietates elementorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quã sequitur, neque vllo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire alijs. Nam eo ipso, quod in gradu remisso alijs conuenit, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum intensa, & remissa qualitas

57 eamdem essentiam habeant. Secundò, si qualitates istæ sunt propriæ passiones elementorum, vel id habent in summo gradu intẽsionis, vel etiam in gradu remisso; neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quod sint propriæ passiones. Minor quantum ad gradũ remissum euidens est, cum constet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quod nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet cõuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari; sed qualitates istæ in summo gradu non semper conueniunt elementis; ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt, & repatiũtur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt; quod non fit, nisi cum expulsione alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habent in summo gradu intẽsionis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanent naturaliter ab elemẽtis, non satis est, vt censeantur proprietates, vel passiones eorũ; sed propterea emanare existimandũ est, quia sunt dispositiones necessariæ ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentiæ naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi connaturales, & vt sint eis pro instrumentis ad generãdum sibi similia.

Ad secundum argumentum recẽtiores quidã concessa maiori, distinguunt minorem: quod qualitates elementorũ sint contrariæ, nam in gradibus intensis contrariæ sunt, nõ tamen in gradibus remissis; & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamẽ solutio nõ caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiã in gradibus remissis de- 58

debet eis conuenire. Ideo respondeo, qualitates cōtrarias semper posse se expellere, sed non se expellere actu, nisi in ordine ad dispositionem subiecti: dispositio autē mixti talis est, vt forma eius exigat contrarias qualitates attemperatas pro dispositionibus, quæ nec se expellūt expulsione formali, nec effectiua, vt explicabitur in 2. lib. vbi de contrarijs qualitatibus in ordine ad subiectum consideratis ex professo disputat Aristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem cōcurrere possint, ita vt ex duobus, qui miscētur, resultet tertium ab vtroq; distinctum?

59 EXplicata natura mixtionis in elementis, quæ misceri solent, & modo, quo miscibilia permanent in mixto; restat agere de mixtione liquidorū corporū; an vera sit, & propria; vel solum secundū situm, & apparētiā misceantur, gratia exempli: dum miscētur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur secundū proprias formas substantiales; ita vt ex vtroq; resultet tertiū ab eis distinctū, vel integra permaneant, & solū misceantur secundum apparentiā, ex eo, quod mutuo se intersecant, & peruadunt; & ideo appareat fieri ex eis quodda tertiū; sed reuera quodlibet eorum in sua specie permanet, etiamsi in minutissimas partes diuisum per alterius ingressum.

Et prima opinio tenet, quod si duo liquores misceantur secundū quantitatem, ita vt quodlibet peruadat alterum, illūq; intersecet, vtrumq; etiā corrumpetur per mutuam diuisionē, & ex vtriusque corruptione resultabit tertium, & ideo vera erit mixtio; & non secundum solam apparentiam. Ita sentiunt Palud. in 4. dist. 11. quæst. 1. Capreol. distinct. 11. q. 1. & videtur idem sentire Diuus Thomas 3. par. q. 77. art. 8. vbi ita ait. *Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret mixtū: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibiliū est, sed vtrūque trāsit in quoddam tertium ex his compositum*. Probant Palud. & Capreolus hoc argumēto. Duo liquores ita permixti, vt quilibet peruadat suis partibus omnes partes alterius, se intersecant vsq; ad partes minores minimis; sed in quātitate minori minima nō potest cōseruari forma eorū: ergo vtrūq; corrumpitur. 60 Quare necesse est generetur tertium ab eis distinctū, vel permaneat materia sine vlla forma, hoc est naturaliter impossibile: ergo illud est necessariū. Secūdo, quia liquores ita permixti, vel mutuo se intersecāt in minutissimas partes in infinitū; vel eorū diuisio sistit in quibusdam partibus, nō amplius se intersecātibus; sed hoc secundū est impossibile: ergo primū erit necessariū. Ex quo euidenter sequitur vtrūq; corrūpi, vel continuū diuidi in omnē partem, & cum hoc sit impossibile, illud erit necessarium. Sed probatur minor, quia si perfectè permiscētur; ergo quælibet pars quantūcumq; minima erit permixta ex vtroq;, quod non potest intelligi, nisi per mutuam diuisionem; quare nullū potest habere terminum diuisio, sed necesse est, in infinitum

procedat, quod est se intersecare secundum omnes partes in infinitum; & consequenter diuidere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

61 Secunda opinio negat omnino veram mixtioně in liquoribus, sed asserit solŭ permisceri secundŭ situm, & apparientiam, eo modo, quo antiqui Philosophi (quos reijcit Aristoteles capite præsenti) dicebăt misceri elemĕta. Ita sentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experiĕtia, quia post permixtioně vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit separatio vnius ab alio, vt aquæ à vino, vel vini ab aqua: ergo nŏ fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri potest. Probatur consequentia, quia per veram mixtioně vtrumq; fuisset corruptŭ, & in tertiŭ conuersum: ergo neutrŭ esset separabile ab alio in propria specie, & natura. Sed potest etiă probari hoc argumento: in vera mixtione miscibilia se corrumpunt per veram actioně & reactionem, nŏ ita vt vnum in aliud conuertatur, sed omnia in tertium, quod euidens est, non posse fieri, nisi ad quamdam mediocritatem attĕperentur qualitates eorum, cŭ qua mediocritate nŏ possint formæ propriæ cŏseruari, sed mediocritas eadem sit propria dispositio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; sed hoc nŏ potest cŏtingere in liquoribus: ergo nŏ potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel vtrumq; est corpus mixtŭ, vel saltĕ alterŭ: ergo habet iă qualitates attĕperatas, vel ad mediocritatĕ redactas. Quare nŏ poterit ex eo corrŭpi, quod ad mediocritatĕ reducantur, nec propterea per corruptioně vtriusq; generari aliud mixtŭ, cuius forma postulat pro dispositionibus qualitates attĕperatas. Et si dicatur, diuerso modo attĕperatas qualitates postulare formă vnius mixti, & alterius, & ideo variato tĕperamento per actioně, & reactioně, corrŭpi miscibilia (etiă si mixta sint) quia nŏ possunt formæ eorŭ cŏseruari cŭ eo; generari vero aliud mixtŭ diuersum à tĕperamento vtriusq; miscibilis cuius forma tale tĕperamentum postulat. Contra hoc est, quod omnia corpora mixta conueniunt in eo, quod qualitates tĕperatas, aut remissas postulant, & solŭ differunt secundŭ diuersum gradŭ, vel intensioně earumdĕ qualitatŭ; ex quibus constat tĕperamĕtum hoc, vel illud; sed per maiorĕ, vel minorĕ intensioně qualitatŭ non excedentĕ temperamentŭ aliquod mixti corporis nŏ videtur posse naturaliter corrŭpi mixtŭ, quăuis tale temperamentŭ nŏ sit ei consentaneŭ: ergo nec generari poterit mixtŭ aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elemĕtorŭ, quia non statim ac elementŭ habet qualitates sibi naturaliter cŏueniĕtes magis intĕsas, vel magis remissas corrŭpitur; sed cŭ maiori intĕsione, vel remissione earŭ conseruatur, quamuis extra naturalĕ dispositioně, vt patet de aqua nimis calida, & aere nimis frigido: ergo pari ratione conseruabitur mixtŭ habens qualitates magis, vel minus intĕsas, aut remissas, efficiĕtes diuersum tĕperamentum; & ideo non corrŭpetur, vt tertiŭ aliud mixtum generetur ex duobus postulans temperamentum distinctum.

Nostra sentĕtia tribus cŏclusionibus explicanda est. Prima asserit, liquores quantumcŭq; permixtos secundŭ quantitatĕ non se corrŭpere per solă diuisioně mutuă, nec ex eis generari tertium; & ideo nŏ coniungi per veram mixtionem, sed apparĕtem, nisi alteratio mutua intercedat. Hæc est cŏtra primam opinionem. 62

Quam

Quam sic probo, quãtum ad primũ, quod asserit; non se corrumpere per solam diuisionem. Corpora naturalia habentia contrarium non se corrumpunt, nisi per alterationem contrariæ qualitatis: ergo liquores permixti nõ possunt se corrumpere, nisi vnus alteretur ab alio per qualitatem cõtrariam: quare non ex eo solum, quod mutuo se intersecant, corrumpẽtur. Euidens est consequentia, quia diuisio quãtitatiua non est alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & substantialis corruptio solum potest fieri per se à contrario, & ideo corpora, quæ contrario carent, incorruptibilia sunt. Secundò, quia si per solam diuisionem mutuam absque alteratione se corrumpẽt liquores permixti, maxime quia in infinitum se intersecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitũ; & ideo secundum partes minores minimis, in quibus non possunt cõseruari formæ eorum, vel si possunt procedet diuisio in infinitum, & dabitur continuum diuisum in omnem partem, sed vtrumque horum est falsum: ergo falsum quoque erit, quod per solã diuisionem mutuam se corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei sunt; homogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis postulant terminum intrinsecũ paruitatis; ita vt signata quacumque non possint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrũ-
63 pantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecãt vsque ad minora minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationẽ dicit propter naturam continui, quod non potest esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus tamquam ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quòd se intersecant absq; vlla alteratione interueniente non misceantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem præsentis capitis, est *Miscibilium alteratorum vnio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apparens inter liquores se intersecãtes absque vlla alteratione.

Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatẽ sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apparens tãtum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed retinebit semper vtrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à contrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus. 64

Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem cõtrarias qualitates habeãt, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum. Hæc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite præsenti,

vbi ita ait: *Actiuorum autem, & passiuorum quæcumque sunt facile diuisibilia: multa quidem paucis, & magna paruis cōposita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominātis; ideo gutta vini decem millibus cōgijs aquæ non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquā; quando autem potentijs adæquātur, quodāmodo tunc mutatur quidē vtrūque in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autē alterum, sed medium & cōmune*, & paucis interpositis: *ideo facile terminabilia diuisibiliū & passiuorum miscibilia sun , vt humida miscibilia maxime corporū.*
65 Ex quibus sic arguo. Omnes istæ conditiones conueniunt liquoribus habētibus contrariā qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Euidēs est cōsequentia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionē ab Arist. designatæ. Sed antecedēs probatur, quia tales liquores sunt facilè terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & passiui; ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex vtroq; generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidē in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, vt vinum tandē desinat, & id quod permaneat, non sit aqua, nam vtrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore; & nihilominus qualitates vtriusq; permanent in eo secūdum aliquem gradū: ergo verè miscentur, & per verā mixtionē eorum generatur tertiū mixtum. Præterea, experientia cōstat ex duplici vino diuersæ qualitatis, ac dispositionis in tāta quantitate permixto fieri acetū, quod patet esse specie, vel numero saltē distinctū ab vtroque, vt ex qualitatibus, atq; effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter liquores, & vera generatio mixti ex eis. 66

Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibiliū alteratorū vnio*, sed liquores possunt misceri secundū exiguas partes, & possunt se alterare, si constent cōtrarijs qualitatibus: ergo possunt quoq; vniri ad generationē mixti, etiā si vtrumq; corpus mixtū sit; nihil ergo eis deficit, vt possit inter eos vera, & propria mixtio reperiri. Hæc autē conclusio sic est intelligenda, vt tales liquores misceātur secundum debitā proportionē qualitatū, & quantitatis: nā si vinum excedat alterū magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertiū, sed potentius corrūpet aliud, & in se conuertet, vt docuit expressè Arist. cap. pręsenti text. 88. exēplo guttæ vini, quæ si projciatur in amphora plena aquæ, non miscetur, sed in vinū conuertetur. Vnde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctā misceri, sed in vinum conuerti, & ita absq; dubio cōtingit in mysterio Eucharistiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdē vini in ipsam, cōuertitur in vinum, & fit cōueniens materia sacramenti, ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod vero eā in se possit vinū conuertere, facile probari potest, quia vinū qualitatē habet contrariā aquæ, cum sit mixtū, per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se conuertere.

67 Nec D. Tho. contrarium vnquā sensit, quia verba illa à nobis citata, asserunt quidē liquores perfectè mixtos secundum quātitatem, ita vt mutuo se intersecent, corrumpi, & ex eis generari tertium, non tamen se corrumpere per solam diuisionem, sed per alterationē intercedentem, quā iuuat

iuuat diuisio secundū partes exiguas ad verā mixtionē requisita. Et quod iste sit sensus D. Tho. probant verba statim subiūcta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei, vt vinū, & aquā; & tūc solui speciem vini, & resultare aliū liquorē diuersæ speciei; posse etiam esse speciei eiusdem, vt si vino albo permisceatur rubeū, & tūc ait non remanere idem numero vinum, sed aliud resultare distinctum numero. Has vero mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtionem quantitatis, sed per veram alterationem fieri docet expressè in solutione ad primum eiusdem articuli his verbis: *Talis permutatio fit per actionem nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Eucharistiæ) *retinent actionem substantiæ secundum prædicta, & ita immutando afficiunt liquorem appositum.*
68 Immerito ergo D. Thomas refertur à quibusdam recētioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere. Sed nec D. Tho. asserit in eodem articulo (vt voluerūt multi) quod in quocumque casu, quo speciebus vini consecrati permiscetur aqua, vel aliud vinum non consecratum, desinit esse sub eis sanguis Christi. Nam licet id videatur asserere, sensus tamen eius ex verbis eiusdē solutionis iam citatis colligi debet, qui talis est, vt si liquor admixtus speciebus vini consecrati sit eiusdē, vel diuersæ speciei cum eis habens contrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eisdem speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneant species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtionem; tunc desinit esse sanguis Christi sub eis, quod solū contingit, quando ex permixtione alterius liquoris corrumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur tertium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quā corrumpuntur, quia non permanent eędem numero, aut specie. In alijs vero casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatē, vel si eam habeat, non sufficientem ad corrumpendas species, quāuis ab eis corrumpatur, & in propriam naturam earum conuertatur, numquam desinit sanguis Christi esse sub eis, sed solum est verum, quòd non sit sub illa parte liquoris cōtinuati cum speciebus per conuersionem in easdem species, vel sine illa; & hæc est mens Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab alijs; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedēs, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se intersecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscentur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum. 69

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se intersecare in infinitum, sed diuisionem mutuam eorum. 70

tremorum cõtinet alterũ, quia neq; ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, nõ quia forma mixti virtute contineat formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1.p.q.76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiua continet vegetatiuã, quia tribuit corpori esse vegetatiuũ, vel efficiẽtis; quia posset eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continẽt qualitates elementorũ, quia eas producunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas exercent formæ elementorũ, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquè saltem perfectè, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis cõtinentię virtualis non erit verũ, quod elementa permaneãt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47 Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorũ, perfectius debet esse substantialiter, non solũ singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substãtialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdũ, immo etiã de omnibus, quia licet mixta viuẽtia perfectiora sint singulis elementis, atq; etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habẽtis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiã reuocari possunt duo isti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eã per se sumptã, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantũ, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modũ essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur cõtinere alteram, non per se sumptam, nec immediatẽ, sed quia continet aliquam virtutẽ, vel dispositionẽ eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionẽ formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptã, nec immediatè, sed quia talem eius virtutẽ cõtinet, & ideo quasi remotè, & non secundũ se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtũ igitur non continet virtute formas sub- 48

stan-

ſtantiales elementorum ſecundum ſe ſumptas, nec immediata continentia, vt probat euidenter argumentũ Caietani, ſed in quantũ continet virtutes, ſeu qualitates, quæ ſunt diſpoſitiones eorum propriæ, & quaſi inchoationes earumdem formarum in materia; & continentia hæc reſpectu eiuſdẽ virtutis eſt proxima, ſed reſpectu formæ ſubſtãtialis remota; & per quam non poteſt dici per ſe, vel ſecundum ſe cõtineri, ſed ſolum per aliquid ſui non pertinens ad propriã ſubſtantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ: modus vero Scoti iuxta ſecundum, & quia modus ille continendi proprius eſt, iſte vero improprius, quamuis in ſolo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis propriè loquitur iſte quàm ille. Quare argumentum Caietani concedẽdum eſt, quia de primo modo continendi formas ſubſtantiales elementorũ conuincit, ſed non de ſecundo. Et eodẽ modo ad aliud argumentum diſtinguendũ eſt conſequens; nã ſi modo priori contineret mixtũ formas ſubſtantiales elementorũ non ſolũ deberet eſſe perfectius, ſed in ſuperiori alio gradu, vel modo eſſendi, ſed cũ hoc modo eas nõ cõtineat, nõ ſequitur id habere.
49 Ex modo autẽ poſteriori continendi non ſequitur perfectius eſſe debere omnibus elemẽtis ſimul ſumptis, quia nõ poſtulat virtutes eorũ pro diſpoſitionibus in materia ſecundũ gradũ ita perfectũ, ac formæ illorũ, nec imperfectè operatur per eaſdem virtutes, aut qualitates. An vero neceſſe ſit perfectius eſſe ſingulis elemẽtis? reſpõdeo nõ eſſe neceſſariũ, quod à poſteriori probari poteſt, cũ videamus mixta quædam adeo imperfecta, vt licet omnibus qualitatibus elementorum conſtet, non habent virtutem generandi ſibi ſimilia, vt lapides & ſimilia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, ſeu qualitates elementorum permaneãt formaliter in mixto?

EX quæſtione præcedente videtur hæc reſultare; nam in ea aſ- 50
ſertum eſt, elementa non manere formaliter in mixto, hoc eſt ſecundum proprias formas ſubſtantiales, ſed virtute tantum; & cum dubitatũ fuerit, quidnam ſit virtute, aut potẽtia permanere in mixto: reſpondimus, virtute permanere idem eſſe, ac permanere per ſuas virtutes, ſeu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ ſunt diſpoſitiones naturales formæ mixti, quę ſequitur, permanere etiam eaſdẽ numero qualitates, ſi earum ſubiectum ſit materia prima, vel eaſdem ſecundum ſpeciẽ, ſi ſubiectum ſit compoſitum, ad cuius corruptionem corrumpũtur accidentia omnia, quæ in ipſo erãt; ſequuntur vero alia eis ſimilia. Dupliciter autẽ poſſumus excogitare has qualitates elementorũ permanere in mixto per ſe, & formaliter; ſicut per ſe, & formaliter ſunt in ipſis elementis, quãuis nõ in eodẽ gradu, ſed remiſsiori in mixto ſint: vel nõ per ſe, & formaliter, ſed quadã ratione virtuali; ita vt per actionem, & reactionem harum qualitatũ, per quas miſcentur elemẽta, reſultet quinta quædam qualitas ab eis diſtincta, ſimplex quidem formaliter, ſicut ipſæ etiam ſimplices ſunt, ſed virtute eas continens; & qualitas hæc ſit, & dicatur proprium temperamentum mixti;

53 Probatur testimonio Aristotelis cap. præsenti textu 84. vbi loquẽs de modo, quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur actu, vt corpus, & album. neque corrumpuntur: neque alterum, neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundũ proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, vt asserit Aristoteles. Libro etiam 2. de partibus animalium capit. 1. docet expresse mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti, & pro temperamento eiusdẽ mixti, naturaliter est impossibilis: ergo nõ est ponenda. Antecedens sic probo, elemẽta in mixtione se corrũpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad mediocritatẽ redactas disponitur sufficiẽter materia pro introductione formæ mixti. Probatur cõsequẽtia, quia eadem dispositio expellens formam præexistentẽ, disponit materiam ad introductionem sequentis, vt euidẽti inductione cõstare potest in quali bet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secũda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formã mixti, & consequẽter naturaliter est impossibilis, quia nihil potest natura frustra facere. Supposito etiã quod daretur talis qualitas, falsum est, quod nõ permaneãt in mixto genito qualitates elementorum; quod sic probo. Toto tẽpore mixtionis permanẽt qualitates istæ, cũ per eas agant, & patiantur elementa; vel ergo subiectantur in materia prima, vel in eisdẽ elementis: si primũ cõcedatur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, à quo destruantur; si vero sint in elemẽtis, & ideo ad corruptionem illorũ corrumpantur istæ qualitates numero, necesse est alias similes succedere in re genita quia dispositiones sequentes similes sunt præcedẽtibus in qua cũq; generatione: ergo permanebũt formaliter in mixto. Deniq; non est minus falsum, quod dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ; nam in aqua calida reperiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aëre: ergo contrarietas earum nõ tollit, quin pòssint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quòd istæ qualitates sint formaliter in mixto; nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione experimur esse formaliter calorẽ, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem; vt in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum litteræ attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixtum quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatæ ge- 55

neratur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis: hoc est, vt sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensus docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, vt sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque; quod satis clarè exponitur à D. Thoma; & ideo sine fundamento citatur pro sententia opposita; præsertim cum expresse teneat contrariam locis à nobis citatis.

Ad primum argumentum negandum est antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quòd primæ qualitates elementorum sint propriæ passiones eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire alijs vllo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam alijs: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperiuntur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire alijs in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietates elementorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quā sequitur, neque vllo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire alijs. Nam eo ipso, quod in gradu remisso alijs conuenit, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum intensa, & remissa qualitas eamdem essentiam habeant. Se-
57

cundò, si qualitates istæ sunt propriæ passiones elementorum, vel id habent in summo gradu intēsionis, vel etiam in gradu remisso; neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quod sint propriæ passiones. Minor quantum ad gradū remissum euidens est, cum constet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quod nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet cōuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari; sed qualitates istæ, in summo gradu non semper conueniunt elementis; ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt, & repatiūtur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt; quod non fit, nisi cum expulsione alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habent in summo gradu intēsionis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanent naturaliter ab elemētis, non satis est, vt censeantur proprietates, vel passiones eorū; sed propterea emanare existimandū est, quia sunt dispositiones necessariæ ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentiæ naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi connaturales, & vt sint eis pro instrumentis ad generādum sibi similia.

Ad secundum argumentum recētiores quidā concessa maiori, distinguunt minorem: quod qualitates elementorū sint contrariæ, nam in gradibus intensis contrariæ sunt, nō tamen in gradibus remissis; & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamē solutio nō caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiā in gradibus remissis 58
de-

debet eis conuenire. Ideo respõdeo,
qualitates cõtrarias semper posse se
expellere, sed non se expellere actu,
nisi in ordine ad dispositionem sub-
iecti : dispositio autẽ mixti talis est,
vt forma eius exigat contrarias qua-
litates attemperatas pro dispositio-
nibus, quæ nec se expellũt expulsio-
ne formali, nec effectiua, vt explica-
bitur in 2. lib. vbi de contrarijs qua-
litatibus in ordine ad subiectum
consideratis ex professo disputat A-
ristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem cũcurrere possint, ita vt ex duobus, qui misceãtur, resultet tertium ab vtroq; distinctum?

59 EXplicata natura mixtionis in e-
lementis, quæ misceri solent, &
modo, quo miscibilia permanent in
mixto; restat agere de mixtione liqui
dorũ corporũ; an vera sit, & propria;
vel solum secundũ situm, & apparẽ-
tiã misceantur, gratia exempli : dum
miscẽtur aqua, & vinum; vel vinum
& acetum, aut liquores alij, quæri-
mus, an corrumpantur secundũ pro-
prias formas substantiales; ita vt ex
vtroq; resultet tertiũ ab eis distin-
ctũ, vel integra permaneant, & solũ
misceantur secundum apparentiã,
ex eo, quod mutuo se intersecant, &
peruadunt ; & ideo appareat fieri ex
eis quodda tertiũ; sed revera quodli-
bet eorum in sua specie permanet, e-
tiamsi in minutissimas partes diui-
sum per alterius ingressum.

Et prima opinio tenet, quod si duo
liquores misceantur secundũ quan-
titatem, ita vt quodlibet peruadat al-
terum, illũq; intersecet, vtrumq; etiã
corrumpetur per mutuam diuisionẽ,
& ex vtriusque corruptione resulta-
bit tertium; & ideo vera erit mixtio;
& non secundum solam apparien-
tiam. Ita sentiunt Palud. in 4. dist.
12. quæst. 1. Capreol. distinct. 11. q. 1.
& videtur idem sentire Diuus Tho-
mas 3. par. q. 77. art. 8. vbi ita ait. *Si e-
nim permisceretur aliquis liquor in
tanta quantitate, quod posset diffundi
per totum vinum, totum fieret mixtũ:
quod autem est commixtum ex duo-
bus, neutrum miscibiliũ est, sed vtrũ-
que trãsit in quoddam tertium ex his
compositum*. Probant Palud. & Ca- 60
preolus hoc argumẽto. Duo liquo-
res ita permixti, vt quilibet perua-
dat suis partibu somnes partes alte-
rius, se intersecant vsq; ad partes mi
nores minimis; sed in quãtitate mi-
nori minima nõ potest cõseruari for
ma eorũ : ergo vtrũq; corrumpitur.
Quare necesse est generetur tertium
ab eis distinctũ, vel permaneat mate
ria sine vlla forma, hoc est naturaliter
impossibile : ergo illud est necessa-
riũ. Secũdo, quia liquores ita permix
ti, vel mutuo se intersecãt in minu-
tissimas partes in infinitũ ; vel eorũ
diuisio sistit in quibusdam partibus,
nõ amplius se intersecãtibus; sed hoc
secundũ est impossibile: ergo primũ
erit necessariũ. Ex quo euidenter se-
quitur vtrũq; corrũpi, vel continuũ
diuidi in omnẽ partem, & cum hoc
sit impossibile, illud erit necessa-
rium. Sed probatur minor, quia si
perfectè permiscẽtur; ergo quælibet
pars quantãcumq; minima erit per-
mixta ex vtroq;, quod non potest in-
telligi, nisi per mutuam diuisionem;
quare nullũ potest habere terminum
diuisio, sed necesse est, in infinitum

procedat, quod est se intersecare secundum omnes partes in infinitum; & consequenter diuidere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

61 Secunda opinio negat omnino veram mixtionẽ in liquoribus, sed asserit solũ permisceri secundũ situm, & apparientiam, eo modo, quo antiqui Philosophi (quos reijcit Aristoteles capite præsenti) dicebãt misceri elemẽta. Ita sentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experiẽtiæ, quia post permixtionẽ vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit separatio vnius ab alio, vt aquæ à vino, vel vini ab aqua: ergo nõ fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri potest. Probatur consequentia, quia per veram mixtionẽ vtrumq; fuisset corruptũ, & in tertiũ conuersum: ergo neutrũ esset separabile ab alio in propria specie, & natura. Sed potest etiã probari hoc argumento: in vera mixtione miscibilia se corrumpunt per veram actionẽ & reactionem, nõ ita vt vnum in aliud conuertatur, sed omnia in tertium, quod euidens est, non posse fieri, nisi ad quamdam mediocritatem attẽperentur qualitates eorum, cũ qua mediocritate nõ possint formæ propriæ cõseruari, sed mediocritas eadem sit propria dispositio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; sed hoc nõ potest cõtingere in liquoribus: ergo nõ potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel vtrumq; est corpus mixtũ, vel saltẽ alterũ: ergo habet iã qualitates attẽperatas, vel ad mediocritatẽ redactas. Quare nõ poterit ex eo corrũpi, quod ad mediocritatẽ reducantur, nec propterea per corruptionẽ vtriusq; generari aliud mixtũ, cuius forma postulat pro dispositionibus qualitates attẽperatas. Et si dicatur, diuerso modo attẽperatas qualitates postulare formã vnius mixti, & alterius, & ideo variato tẽperamento per actionẽ, & reactionẽ, corrũpi miscibilia (etiã si mixta sint) quia nõ possunt formæ eorũ cõseruari cũ eo; generari vero aliud mixtũ diuersum à tẽperamento vtriusq; miscibilis cuius forma tale tẽperamentum postulat. Contra hoc est, quod omnia corpora mixta conueniunt in eo, quod qualitates tẽperatas, aut remissas postulant, & solũ differunt secundũ diuersum gradũ, vel intensionẽ earumdẽ qualitatũ; ex quibus constat tẽperamẽtum hoc, vel illud; sed per maiorẽ, vel minorẽ intensionẽ qualitatũ non excedentẽ temperamentũ aliquod mixti corporis nõ videtur posse naturaliter corrũpi mixtũ, quãuis tale temperamentũ nõ sit ei consentaneũ: ergo nec generari poterit mixtũ aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elemẽtorũ, quia non statim ac elementũ habet qualitates sibi naturaliter cõueniẽtes magis intẽsas, vel magis remissas corrũpitur; sed cũ maiori intẽsione, vel remissione earũ conseruatur, quamuis extra naturalẽ dispositionẽ, vt patet de aqua nimis calida, & aere nimis frigido: ergo pari ratione conseruabitur mixtũ habens qualitates magis, vel minus intẽsas, aut remissas, efficiẽtes diuersum tẽperamentum; & ideo non corrũpetur, vt tertiũ aliud mixtum generetur ex duobus postulans temperamentum distinctum.

Nostra sentẽtia tribus cõclusionibus explicanda est. Prima asserit, liquores quantumcũq; permixtos secundũ quantitatẽ non se corrũpere per solã diuisionẽ mutuã, nec ex eis generari tertium; & ideo nõ coniungi per veram mixtionem, sed apparẽtem, nisi alteratio mutua intercedat. Hæc est cõtra primam opinionem. 62

Quam

Quam sic probo, quãtum ad primũ, quod asserit; non se corrumpere per solam diuisionem. Corpora naturalia habentia contrarium non se corrumpunt, nisi per alterationem contrariç qualitatis: ergo liquores permixti nõ possunt se corrumpere, nisi vnus alteretur ab alio per qualitatem cõtrariam: quare non ex eo solum, quod mutuo se intersecant, corrumpẽtur. Euidens est consequentia, quia diuisio quãtitatiua non est alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & substantialis corruptio solum potest fieri per se à contrario, & ideo corpora, quæ contrario carent, incorruptibilia sunt. Secundò, quia si per solam diuisionem mutuam absque alteratione se corrumpũt liquores permixti, maxime quia in infinitum se intersecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitũ; & ideo secundum partes minores minimis, in quibus non possunt cõseruari formæ eorum, vel si possunt procedet diuisio in infinitum, & dabitur continuum diuisum in omnem partem, sed vtrumque horum est falsum: ergo falsum quoque erit, quod per solã diuisionem mutuam se corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei sunt; homogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis postulant terminum intrinsecũ paruitatis; ita vt signata quacumque non possint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrũpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecãt

63 vsque ad minora minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationẽ dicit propter naturam continui, quod non potest esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus tamquam ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quòd se intersecant absq; vlla alteratione interueniente non misceantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem præsentis capitis, est *Miscibilium alteratorum vnio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apparens inter liquores se intersecãtes absque vlla alteratione.

Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatẽ sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apparens tãtum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed retinebit semper vtrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à contrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus. 64

Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem cõtrarias qualitates habeãt, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum. Hæc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite præsenti,

vbi ita ait: *Actiuorum autem, & passiuorum quæcumque sunt facile diuisibilia: multa quidem paucis, & magnis paruis cōposita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominātis; ideo gutta vini decem millibus cōgijs aquæ non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquā; quando autem potentijs adæquātur, quodāmodo tunc mutatur quidē vtrū que in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autē alterum, sed medium & cōmune*, & paucis interposi tis: *ideo facile terminabilia diuisibiliū & passiuorum miscibilia sun, vt bu*
65 *mida miscibilia maxime corporū.* Ex quibus sic arguo. Omnes istæ conditiones conueniunt liquoribus habētibus contrariā qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Euidēs est cō equentia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionē ab Arist. designatæ. Sed antecedēs probatur, quia tales liquores sunt facilè terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & pasiui; ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex vtroq; generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidē in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, vt vinum tandē desinat, & id quod permaneat, non sit aqua, nam vtrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore; & nihilominus qualitates vtriusq; permanent in eo secū dum aliquem gradū: ergo verè miscentur, & per verā mixtionē eorum generatur tertiū mixtum. Præterea, experientia cōstat ex duplici vino diuersæ qualitatis, ac dispositionis in tāta quantitate permixto fieri acetū, quod patet esse specie, vel numero saltē distinctū ab vtroque, vt ex qualitatibus, atq; effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter liquores, & vera generatio mixti ex ea.
Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibiliū alteratorū vnio*, sed liquores possunt misceri secundū exiguas partes, & possunt se alterare, si constent cōtrarijs qualitatibus: ergo possunt quoq; vniri ad generationē mixti, etiā si vtrumq; corpus mixtū sit; nihil ergo eis deficit, vt possit inter eos vera, & propria mixtio reperiri. Hæc autē conclusio sic est intelligenda, vt tales liquores misceātur secundum debitā proportionē qualitatū, & quantitatis: nā si vinum excedat alterū magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertiū, sed potentius corrūpet aliud, & in se conuertet, vt docuit expressè Arist. cap. præsenti text. 88. exēplo guttæ vini, quæ si proijciatur in amphora plena aquæ, non miscetur, sed in vinū conuertetur. Vnde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctā misceri, sed in vinum conuerti, & ita absq; dubio cō tingit in mysterio Eucharistiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdē vini in ipsam, cōuertitur in vinum, & fit cōueniens materia sacramenti, ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod vero eā in se possit vinū conuertere, facile probari potest, quia vinū qualitatē habet contraria aquæ, cum sit mixtū, per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se conuertere. 66

67 Nec D. Tho. contrarium vmquā sensit, quia verba illa à nobis citata, asserunt quidē liquores perfectè mixtos secundum quātitatem, ita vt mutuo se intersecent, corrumpi, & ex eis generari tertium, non tamen se corrumpere per solam diuisionem, sed per alterationē intercedentem, quā iuuat

iuuat diuisio secundũ partes exiguas ad verã mixtionẽ requisita. Et quod iste sit sensus D. Tho. probant verba statim subiũcta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei, vt vinũ, & aquã; & tũc solui speciem vini, & resultare aliũ liquorẽ diuersæ speciei; posse etiam esse speciei eiusdem, vt si vino albo permisceatur rubeũ, & tũc ait non remanere idem numero vinum, sed aliud resultare distinctum numero. Has vero mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtionem quantitatis, sed per veram alterationem fieri docet expressè in solutione ad primum eiusdem articuli his verbis: *Talis permutatio fit per actionem nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Eucharistiæ) *retinent actionem substantiæ secundum prædicta, & ita immutando afficiunt liquorem appo-*
68 *situm.* Immerito ergo D. Thomas refertur à quibusdam recẽtioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere. Sed nec D. Tho. asserit in eodem articulo (vt voluerũt multi) quod in quocumque casu, quo speciebus vini consecrati permiscetur aqua, vel aliud vinum non consecratum, desinit esse sub eis sanguis Christi. Nam licet id videatur asserere, sensus tamen eius ex verbis eiusdẽ solutionis iam citatis colligi debet, qui talis est, vt si liquor admixtus speciebus vini consecrati sit eiusdẽ, vel diuersæ speciei cum eis habens contrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eisdem speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneant species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtionem; tunc desinit esse sanguis Christi sub eis, quod solũ contingit, quando ex permixtione alterius liquoris corrumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur tertium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quã corrumpuntur, quia non permanent eędem numero, aut specie. In alijs vero casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatẽ, vel si eam habeat, non sufficientem ad corrumpendas species, quãuis ab eis corrumpatur, & in propriam naturam earum conuertatur, numquam desinit sanguis Christi esse sub eis, sed solum est verum, quòd non sit sub illa parte liquoris cõtinuati cum speciebus per conuersionem in easdem species, vel sine illa; & hæc est mens Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab alijs; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedẽs, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se intersecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscentur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum. 69

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se intersecare in infinitum, sed diuisionem mutuam 70

corum.

eorum tandem sistere in exiguis partibus, quæ propter exiguitatem non habent sufficientem virtutem intersecandi alias; nam cum hæc sit actio transiens, nempe motus localis partium per quem se intersecant corpora, & fiat cũ aliquali resistentia, quia aliquãtulum resistunt diuisioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam; quare non quælibet est sufficiens, & propter hanc insufficientiam cessat diuisio.

Ad experientiam pro secunda opinione adductam hac distinctione respondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta est, ita vt tempus transierit, sufficiens quidem, vt contraria inter sese agentia possint se alterare, atque corrumpere, & tunc negandum est, quod per vllam artem possint segregari miscibilia secundum propriam speciem, vel secundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinũ rubeum ab albo. Ante mixtionem vero perfectè factam, & priusquã miscibilia potuerint se corrumpere; concedi potest possibilitas separationis, & ita factum esse aliquando, sed iuxta primum membrũ distinctionis nũquam.

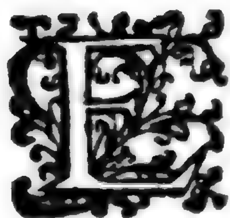
72 Ad argumentum vero eiusdẽ opinionis concessa maiori, quod nõ possit fieri vera mixtio, nisi miscibilia reducantur ad certum temperamentũ, sub quo neutrum possit conseruari, negãda est minor, quod liquores nõ possint hoc modo se corrumpere. Et dum dicitur vtrumque esse aliquãdo mixtum, & ideo habens qualitates tẽperatas, concedendum est; sed negandum, quod possit quodlibet mixtũ diu conseruari sub quocumque temperamento, licet possit elementũ diu conseruari sub maiori intensione, vel remissione suarum qualitatum. Diuersa est enim ratio de elemento, & mixto; nam elementum solum habet primas qualitates, & operationes earum, à quibus conseruatio eius depẽdet; mixtum vero non solum à primis qualitatibus, sed etiam à secundis ex temperamento earum procedẽtibus, & ab earum operationibus dependet in conseruari, vt manifestum est in viuentibus. Secundæ autem qualitates, & earum operationes nõ parum variantur, ex qualibet variatione temperamenti, & ideo non possunt mixta cum tanta variatione primarum qualitatum conseruari, atq; elementa; præsertim cum temperamentum indiuiduale mixtorum minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc est ratio propter quam mixta habentia contrariã qualitatem, vel quæ postulant contrarium temperamentum, possunt se corrumpere, & si liquida sint quæ ad exiguas partes redacta facilius misceri possunt, facilius etiam possunt se corrumpere, & tertium quoddã mixtum per veram mixtionem ex eis generari.

Capite præsenti disputant recentiores quidam de diuersis temperamentis mixtorũ, & an dari possit naturaliter tẽperamentum æquale ad pondus, vel solũ quoad iustitiã; atq; etiam de modo, quo se expellunt contraria ab eodẽ subiecto, nẽpe in gradibus intensis, vel etiã remissis, & tãdem, an in his gradibus sint verè cõtraria, vel solum secundum gradus intensos. Hæc tamen commodius disputabũtur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitatum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem subiectum ex professo agit Aristoteles. Hæc igitur satis sint de mixtione adnotata, atque adeo de toto libro primo. 73

COM-

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM Aristotelis de ortu, & interitu, siue de generatione, & corruptione,

Breue Procemium.

Xplicata natura generationis, & corruptionis substantialis rerum naturalium in communi, atque etiam alterationis eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis eam consequentis, actionis, & reactionis mixtionisque, quibus medijs fit: agendum statim foret de generatione eadem substantiali earumdem rerum in particulari, nempe animatorum, ac viuentium, cæterorumque corporum. Sed quia inter naturalia, vel sensibilia corpora, vt generationi, & corruptioni subdita primum locum tenent simplicia, (quæ vocantur elementa) ex quibus cætera omnia (quæ mixta vocant) generantur: elementa verò non ex alijs; ideo necesse fuit in secundo libro huius operis statim differere de generatione elementorum, atque mixtorum in communi ex eis, vt statim posit disputatio institui de alijs corporibus mixtis in particulari in reliquis operibus naturalis Philosophiæ: & hoc est intentum huius libri. Quem claritatis gratia possumus in quatuor partes diuidere. Nam in prima agitur de principijs generationis elementorum, atque de numero eorũ: in secunda de generatione eorumdem elementorum: in tertia de generatione mixtorum ex eis: & tandem de causis eiusdem generationis elementorum.

CAPVT I.

Textus Aristotelis.

De mixtione igitur, & tactu, & de ipso facere, & pati dictum est, quomodo existant in rebus, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius primi capitis est, 1
agere de principio materiali generationis elementorum. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumeratis his, quæ explicata sunt in primo libro; proponit, & reijcit opiniones antiquorum Philosophorum de principio materiali generationis elementorum. In secunda explicat naturam eiusdem principij ex propria sententia.

Asserit ergo Aristoteles expositam esse à se in primo libro naturam generationis, & corruptionis substãtialis, atque etiam contactus eorumdem corporum ad agendum, & patiendum prærequisiti, alterationis etiam eam præcedentis, nutritionis, & au-

& augmentationis, atque mixtionis; ideo consentaneum esse, vt in hoc 2. lib. disputetur de generatione elemẽtorum, quæ prima corpora vocãtur, quia ex eis generantur reliqua; simplicia, quia ex eis componũtur alia, & primo sensibilia, quia qualitatibus primis sensibilibus prædita, per quas non solum sentiuntur ipsa, sed cætera corpora naturalia, à quibus participantur. Vt autem generatio elemẽtorum explicari possit, tradenda esse docet principia eius, atque imprimis materiale, quod sibi explicandũ proponit cap. præsenti.

2 Circa principium vero materiale diuersas opiniones antiquorum Philosophorum refert. Primam quidem eorum, qui posuerunt vnum esse, nẽpe aërem, ex quo elementa omnia generabantur tamquam ex materia, vel ignem, aut medium aliud corpus inter hæc, aëre quidem subtilius, sed igne crassius. Itaque omnes illi pro eadem citantur opinione, quia licet diuersum principium materiale posuerint, omnes tamen dixerunt, esse vnum, atque etiam omnes docuerũt hoc vnum principium esse per se existens, & separatum realiter ab elemẽtis ex eo generandis.

Secunda opinio fuit aliorum, qui posuerunt principium materiale generationis elementorum non esse vnum, sed multiplex. Nam quidam posuerunt duo, nempe ignem, & terram. Alij verò tria, addentes aërem; alij verò quatuor addẽtes aquã, vt Empedocles. Et hi omnes dixerũt, ex his duobus, vel tribus, aut quatuor principijs per congregationem generari corpora naturalia, & per separationem corrumpi: cum tamen alii, qui vnum posuerunt per solam alterationem eius, vt per rarefactionem, vel condensationem generationes rerum naturalium fieri existimauerint.

Tertia opinio fuit Platonis in Timæo, qui vnum principium materiale videtur posuisse, cum prima opinione, sed confuse locutus est de eo, non explicans, quodnam sit, neque an sit separatum realiter ab elementis, immo neque an sit principium materiale, nisi confusa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens subiectum elementorum sic se habere ad elementa ipsa, sicque ex eo fieri, sicut aurum se habet ad opera ex eo facta. 3

Ex his autem tribus opinionibus solum reijcit Aristot. primam, & tertiam; secundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum esse opinatur ipse: deinde ex his quatuor, per mutuum congressum, vel alterationem verũ est aliquo modo generari elementa secundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non censuit esse omnino reijciendam.

Primam vero probat esse falsam hoc argumento. Impossibile est, quod primum principium materiale elementorum separetur ab omni contrarietate, hoc est, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impossibile est, quod sit realiter separatum ab elementis, vt asserit eadem opinio. Euidens est consequentia, quia primæ qualitates solis elementis sunt propriæ, & ideo non possunt alteri corpori conuenire, nisi fortè eas ab illis participauerit; & id quidem in esse remisso, atque imperfecto. Sed probatur antecedens, quia vel tale corpus, quod est principiũ, erit graue, aut leue; si leue, naturaliter. 4

ter mouebitur ad locum ignis; & si graue, ad locum terræ; sed locus naturalis sequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falsum est, quod ab eis sit distinctum, vel separatum.

Refutat deinde opinionem Platonis, qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eisdem elemẽtis genitis ex eo, sicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis; nam verum inquit, est, vas confectum ex auro esse aurum; & ita est verum ignem ex illo communi subiecto factum, esse illud idem subiectum ex quo fit. Hoc autem sic probat esse falsum, quia impossibile est principiũ naturale, ex quo tamquam ex materia generatur corpus, prædicari de eodem corpore in recto: ergo falsa est sententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis substantialis solum potest esse substantialis pars eius, ex qua simul cum alia, nempe substantiali forma fiat corpus genitũ, alioqui, si totum sit substantiale, nihil eius corrumpetur, neque aliquid substantiale fiet per generationem, sed solum erit mutatio accidẽtalis quod patet esse falsum, sed pars substantialis, etiam materialis non potest prædicari in recto de composito substantiali genito, sed ad summum in obliquo: non enim dicimus compositum esse materiam, sed ad summũ esse materiale: ergo falsum est, quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, vt affirmat Plato.

In secunda parte proponit propriam sententiam dicens; principiũ materiale, ex quo generantur elemẽta, dum producuntur de nouo quædam partes eorum corruptis alijs vnum esse, non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum aliquod corpus sensibile, sed vna materia, quę potest esse pars cuiuslibet corporis, non tamen est separata ab omni forma substantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc est, ab omnibus primis qualitatibus, sed coniuncta semper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quarum ratione potest transmutari ad aliam formam; & ita circa hanc materiam transmutatam de vna forma in alteram, tamquam circa commune subiectum fiunt generationes, & corruptiones elementorũ. Probat autem Aristoteles, quod præter contrarietatem, id est, præter qualitates primas contrarias ponendum sit hoc principium materiale, tamquam commune subiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non potest transmutari in aliud, ita vt aliquid eius fiat, quia repugnat frigiditatem fieri calorem, vel è conuerso: ergo non possunt agere, & pati, vt se transmutent, nisi assignetur commune subiectum, quod transmutetur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidum, & ita vnum contrarium corrumpat aliud, & generet sibi simile circa illud met subiectum, quod ideo sit cõmune principium materiale omnium transmutationum, omniumque generationum, & corruptionem elementorum.

CAPVT II.

Textus Aristotelis.

QVoniã igitur quærimus sensibilis corporis principia, &c.

Breuis expositio textus.

6 EXplicato principio materiali generationis elementorum capite præcedenti, quærit Aristoteles in præsenti principium formale, nempe formas eorundem elementorũ. Diuiditur autem in duas partes. In prima docet formas elementorũ esse qualitates tangibiles, non quascũq; sed primas, sicut elementa ipsa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur. In secunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit, quatuor ex eis esse primas, ad quas reducuntur reliquæ; ipsæ vero non reducuntur ad alias: & has quatuor primas qualitates esse formas elementorum.

Asserit ergo Aristoteles inquirendas esse formas elemẽtorum, vt corporum sensibilium, non quocumq; sensu, vt visu, vel auditu, sed solum sensu tactus, ideo quærẽdas esse formas eorum, vt tangibilium corporum, cuius ratio est manifesta, quia in hac parte considerantur elementa, vt sunt generabilia, & corruptibilia; ergo considerantur, vt actiua, & passiua. Probatur consequentia, quia per actionem, & passionem propriè sumptam agunt, & patiuntur; sed actionem, & passionem exercent per contactum: ergo considerantur vt tangibilia corpora. Vnde sequitur formas eorum debere esse qualitates tangibiles, & cum sint prima corpora tangibilia debere esse primas qualitates tangibiles.

Sed obijcit sibi Aristoteles hoc modo. Sensus visus est prior, atque perfectior sensu tactus: ergo qualitates pertinentes ad visum dicentur primæ, potius quàm pertinentes ad sensum tactus; sed elementa sunt primæ corpora sensibilia; ergo formæ eorum debent esse qualitates sensibiles per visum, & non per tactum; atq; adeo non qualitates tangibiles. Et respondet concedendo primum enthymema; quod visus sit prior tactu secundum dignitatem, & vniuersalitatem sui obiecti, sub quo comprehenditur lux, quæ est prima, ac perfectissima qualitas, & ideo, quod ex hac parte qualitates pertinentes ad visum sint priores sunt pertinentibus ad sensum tactus. Sed quia in hac parte considerantur elementa, non vt corpora sensibilia sunt sub ratione communi, sed in quantum corpora sensibilia per se actiua, & passiua, quia per se generabilia, & corruptibilia, & qualitates per se actiuę propriissima actione, solum sunt illę, quę pertinent ad tactum; ideo formæ elementorum, quatenus sic considerãtur, solum sunt qualitates tangibiles. 7

Vt autem ostendat in secunda parte capitis non omnes qualitates tangibiles esse formas elemẽtorum, sed tãtum primas, enumerat omnes sub his septem contrarietatibus comprehensas, nempe calidum, & frigidum, humidum, & siccum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridũ, asperum, & leue, crassum, & tenue. Ex quibus duas imprimis excludit, nempe grauitatem, & leuitatem, de quibus euidens est, non esse formas elementorum, quia licet sint qualitates tangibiles, & licet sint principia. 8

pia motus localis, & ideo actionis, & passionis in communi sumptæ, non tamen sunt actiuæ, & passiuæ actione proprissimè sumpta, vt sumitur in hac parte, quæ sola est alteratio corruptiua: ideo non sunt formæ elementorum, vt in hac parte considerantur. Ex reliquis vero solum illas quatuor, ex quibus efficiuntur duæ primæ contrarietates, asserit esse formas elementorum, nempe calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Quod probat hoc discursu, elementa sunt prima corpora actiua, & passiua, generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum sunt primæ qualitates actiuæ, & passiuæ, & ideoprimę qualitates tāgibiles, quia actio, & passio fit per cōtactum; sed solum quatuor illæ sunt primæ qualitates actiuæ, & passiuæ: ergo illæ solum sunt formæ elementorum. Probatur minor, quia illa dicuntur prima in quocūq; genere, ad quæ reducuntur cætera; hæc vero non reducūtur ad alia; sed ad has quatuor qualitates actiuas, & passiuas reducuntur omnes aliæ, & istæ, nec ad alias, nec inter sese reducuntur: ergo sunt primæ. Vt autem probetur hæc minor vltima, duo sunt ostendenda. Primum, quod quatuor istæ qualitates sint actiuæ, & passiuæ: secundum, quod ad eas reducuntur cæteræ, ipsas vero nō amplius reduci possint. Probat primū

9 ex proprijs definitionibus. Nam calidum per se, & sua virtute congregat similia, & consequēter dissimilia separat: ergo est actiuum, & ideo calor actiua qualitas. Euidens est consequentia, quia congregare illa, & separare hæc non potest fieri, nisi per propriam actionem, vt per se est manifestum. Minorem vero probat experientia in auro igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur inter sese, sed partes alterius naturæ, nempe terrestres, quas habebat admistas, separantur à proprijs. Probat deinde de frigido, quia propria virtute congregat per se dissimilia: ergo est per se actiuum. Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit præcipua cōgelatio aquæ, vel alterius liquoris, sed in congelatione coniunguntur, non solum partes aquæ, sed paleę, lapides, & alia valde dissimilia, quod non potest fieri, nisi per actionem propriam: ergo frigiditas est actiua qualitas.

De humido vero, & sicco probat tantum, quod sint passiuæ; nam licet actiuæ sint, magis sunt passiuæ, vt superius ostendimus. Probat ergo esse passiuas ex proprijs etiam descriptionibus: nam humidum est, quod proprio termino difficile terminatur, facile vero termino alieno, vt aqua, si sibi relinquatur, diffunditur per spatium; sed facile se accommodat figuræ vasis, vt intra terminos eius concludi possit. Ex opposito vero siccum est, quod non est facile terminabile termino alieno, sed proprio, vt patet de terra, quæ non facilè includitur sub alio, vt intra ipsum contineatur, & terminos eius non excedat, sed facile ipsa se continet proprijs terminis; sed esse aliquid terminabile proprio termino, vel alieno, denotat passionem: ergo humidum, & siccum passiua sunt; & consequenter humiditas, & siccitas, quarum ratione id habent, erūt qualitates passiuæ, & actiuæ.

Probat secundū, quod ad has quatuor qualitates reducantur cæteræ omnes actiuæ, & passiuæ. Et primo probat, quod tenue reducatur ad humidum, & crassum ad siccum: præsupponens proprietatem humidi esse, quod sit repletiuum alterius; quod 10

sic declaro; humidum ex se est facile terminabile termino alieno: ergo ex se habet facile se accommodare alteri, vt intra terminos eius contineatur, quod est ipsum replere; sed tenue conuenit esse repletiuum: ergo erit humidum. Minorem probat, quia corpus tenue, aut subtile est habens subtiles partes, per quas facile admiscetur alteri secundum exiguas partes illud intersecans, & illud peruadit, & quasi penetrat, vt patet de subtilioribus liquoribus; hoc autem est esse repletiuum aliorum, & consequenter esse humidum, nam id habet per humiditatem.

11 Quod vero crassum reducatur ad siccum probat, quia ex duobus contrarijs, sicut vnum se habet ad vnum sibi contrarium, ita se habet aliud ad sibi contrarium. Reducit deinde lubricum, & aridum ad humidum, & siccum hoc modo. Lubricum est humidum aliquid passum, hoc est commixtum cum terreo subtili, ex quo prouenit ei, quod sit tenax, atque vnctuosum, vt oleum: ergo ex humiditate tali modo se habente prouenit ei, quod sit lubricum: quare ad humidum reducitur, sicut particulare ad vniuersale eiusdem rationis, sub quo continetur. Aridum vero ex opposito nec admittit admixtionem terrei subtilis; nec vnctuosi humidi, sed calore extraneo resoluente humiditatem eius, frigido vero proprio comprimente easdem partes siccas, & faciente eas sibi constare hoc est, non dilabi, quasi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex siccitate prouenientem, quare merito ad siccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effectus, quia propter humiditatem facile cedit tangenti, non quidem per fractionem, vel diuisionem propriam, nec circumdando corpus subintrans, vt faciunt aqua, & alij liquores, sed quasi intra proprios terminos se colligens, vt cera blanda, quod constat facere per humiditatem. Durum vero ratione siccitatis quasi constipatum est, & diuidenti resistit, & propterea ad siccum reducitur. De aspero vero, & leni non loquitur, quia notum est ad siccum reduci vtrumq;. Sunt enim sicca quædam, & dura ex contraria, quia addunt contrariam positionem partium; nam asperum habet partes inæqualiter prominentes, lene vero prominentes æqualiter, & ex eiusmodi opposita positione partium, sequitur contraria ratio qualitatis, něpe asperitas, & lenitas.

Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem, & siccitatem, adnotat triplex esse humidũ. 12
Primum, quod non habet à se, nec sibi inhærentem humiditatem, sed ex coniunctione corporis eam habentis, & tunc aut in sola superficie, vt lapis, cui superinfunditur aqua, & hoc dicitur vdum, vel roratum, aut etiam in profundo, vt cum aqua subintrat terram, eique imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium est humidum habens in se, & à se, hoc est ex natura propria, humiditatem, & hoc est propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia, & eisdem modis diuiditur siccum, & impropria reducuntur ad proprium, vt consideranti erit manifestum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ sunt cæteræ, non reducantur ad alias; & ideo absolutè sint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento. Si reducerentur ad alias, vel ad alias prio-

priores, vel vicissim inter sese; sed neutro modo reduci possunt: ergo erunt absolutè primæ. Probatur minor, quia omnes qualitates propriissimè actiuæ comprehenduntur illis cõtrarietatibus enumeratis; sed probatum est cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod vero nec inter sese possint reduci, probat; quia siccum non potest reduci ad calidum, nisi dicatur, omne siccum esse calidum, quod patet esse falsum; cum terra valde sicca non sit calida: nec siccum potest reduci ad frigidum, cum experientia constet ignem esse siccum, & non frigidum; sed nec humidum ad calidum, nam aqua humida est nullum habens naturalem calorem. Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum detur aër valde humidus nullam habẽs naturalem frigiditatem.

CAPVT III.

Textus Aristotelis.

QVoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autẽ quatuor sex coniugationes, &c.

Breuis expositio textus.

13 INtentum Aristotelis capite præsenti est constituere numerum elementorum ex numero qualitatum primarum, quæ sunt eorum formæ capite præcedenti constituto. Diuiditur autem in duas partes: in prima asserit elementa esse quatuor, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex quatuor combinationibus tantum possibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquorum opinione. In secunda parte duplicem differentiam loci eisdem elementis tribuit, & simul docet in quonam gradu conueniant eis primæ qualitates; & quæ quibus sint contraria.

Quatuor, inquit, elementa esse cõstat ex capite precedente, id est quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus colligit quatuor tantum esse elementa hoc modo. Vnumquodq; elementum debet constare duabus qualitatibus, vt per vnam possit cũ alio sibi proximo conuenire, & per alteram differre ab eo, eique contrarium esse: sed quatuor primæ qualitates quatuor tantum modis possunt accommodari, vt binæ possint conuenire ad constitutionem elementi: ergo quatuor tantum elementa ex eis possunt constitui. Minorem sic probat. Duæ contrariæ qualitates non possunt conuenire ad compositionem eiusdem elementi, quia contraria in gradibus intensis (vt oportet concurrere qualitates ad compositionem elementi) non possunt simul consistere in eodem subiecto; sed exclusis combinationibus contrariarum qualitatum, vt impossibilibus naturaliter, solum restant aliæ quatuor: ergo solum possunt ex eis constitui quatuor elementa. Probat iterum hanc minorem hoc modo. Sex tantum modis excogitari potest coniunctio duarum qualitatum ex his: 14
primus erit caloris cum frigore, secundus humiditatis cum siccitate; tertius caloris cum siccitate: quartus caloris cum humiditate; quintus frigoris cum humiditate; sextus frigiditatis cũ siccitate; sed duo priores modi sunt impossibiles propter con-

contrarietatem: ergo solum restant quatuor alij, possibiles quidem, quia sicut nullam contrarietatem habent qualitates eorum; ita nullam habent incompossibilitatem. Ex tertia igitur resultat elementum calidum, & siccum, quod est ignis; ex quarta elementum calidum, & humidũ, quod est aër: ex quinta elementum frigidum, & humidum, quod est aqua. Et ex vltima elementum frigidum, & siccum; quod est terra. Ideo quatuor sunt elementa, nec plura, nec paucio ra. Quod probat ex communi opinione antiquorum Philosophorum; qui licet diuersum numerum elemẽtorum posuerint, nullus tamen excessit numerum quaternarium; sed cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generari cætera corpora, quidam vnum tantum posuerunt igne densius, sed aëre rarius, quod esset materiale principium, habens tamen oppositas qualitates, nempe calorem, & frigus; & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condensaretur; sicque cætera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & cõdensationem. Alij vero duo ponebant; nempe ignem, & terram; ex quibus dicebãt duo alia media generari per rarefactionem, & condensationem; Ita vt dum rarefit terra, generetur aqua, & dum condensatur ignis, fiat aër: & sic videtur sensisse Parmenides. Sed Plato tria videtur posuisse, nempe duo extrema cõtraria ex parte materiæ, hoc est magnum, & paruum; & vnum quasi formale, & velut mixtũ ex magno, & paruo; & per modum quemdam mixtionis similem fieri ex eis cætera corpora. Empedocles tandem quatuor hæc consueta elementa posuit; nempe ignẽ, aërem, aquam, & terram; quæ tamen sub vna contrarietate comprehendi voluit, ita vt solus ignis propter summam actiuitatem cõstitueretur ex parte vnius extremi; tria vero alia simul ex parte alterius. Et ecce nullus posuit plura quatuor: ideo communis est omnium sententia, quod quatuor sint, quantum ad hanc 15 partem; licet non omnes posuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor consueta elementa asserit Aristoteles, tenuisse vera elementa non esse ignem, aërem, aquam, & terram, quæ videmus, & tangimus; sed mixta quædam veris elementis similia. Et propterea hunc ignem, qui apud nos est, excessum caloris habere, sicut glacies habet excessum frigoris. Quamuis alij ex propria sententia hæc docere Aristotelem sentiant; sed D. Thom. in commentarijs huius capitis, non ex propria sententia, sed Empedoclis, cuius mentem exponebat prolata esse ab Aristotele docet. Et ita ego credo, quia lic‑t sentire videatur Aristoteles, verum, atq; elementarem ignem proprium habere locum in concauo Lunæ, flammam vero, quam videmus, docet esse fumum quemdam ardentem, & mixtũ ex aëre, & terra genitum, in hoc secundo libro text. 28. & 3. lib. de generatione animalium cap. 11. non longe à principio; de cæteris vero tribus, quæ apud nos sunt, tamquam de veris elementis loquitur in hoc secũdo loco, & sæpe alibi.

16 In secunda parte capitis quatuor docet de elementis. Primum, duo superiora, ac leuiora, nempe aërem, & ignem primum locum tenere sub cõcauo Lunæ, sed supremum ignis ob suam leuitatem: duo vero alia grauiorã, nempe aqua, & terrã inferiorem: sed terra infimum ob maiorem grauitatem.

uitatem. Secundum, extrema elementa, vt ignis, & terra, puriora esse duobus alijs medijs. Tertium, superiora esse inferioribus contraria, cum ex contrarijs qualitatibus constent. Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicẽ qualitatem, vnam tamen sibi propriam, in qua superat aliud eamdem habens; vt ignis calorem; aer humiditatem; frigiditatem aqua; & siccitatem terra.

TRACTATVS DE primis qualitatibus elementorum.

17 Elementum, vt à significatione ipsius nominis incipiamus, duobus modis sumitur. Primo, latissima quadam significatione; vt significat primum, ex quo aliquid conficitur: quo pacto litteræ dicuntur elementa syllabarũ, & orationis; prima principia dicuntur elementa demonstrationis, materia, & forma substantialis elementa rerum naturalium, & corpora simplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac significatione definiuit elementum Aristoteles 5. lib. Methaph. cap. 3. textu 4. his verbis: *Elementum dicitur, ex quo componitur primo in existenti indiuisibili specie in aliam speciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in quæ vltima diuiditur; illa vero non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, &c.* Modò vero non sumimus elementum in hac significatione, sed in specialiori, & magis propria, pro primo, atque simplici corpore generabili, & corruptibili, ex quo generantur, & in quod resoluuntur cætera: & hoc modo definitur ab Aristotele 3. lib. de cœlo, & mundo text. 31. his verbis: *Sic itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia, aut actu; ipsum autem est indiuisibile in diuersa specie.* Quam definitionem constat non conuenire principijs incompletis rerum naturalium, sed corporibus tãtum simplicibus, ex quibus generantur, & in quæ resoluuntur mixta: In his enim (ait Aristoteles) actu, vel virtute permanere secundum diuersas opiniones, & hæc de significatione nominis.

Qua præsupposita certum est, dari elementum, de quo agimus, in rerum natura; nam aqua, terra, & aër corpora sunt simplicia, hoc est, neq; facta, neque composita ex alijs corporibus alterius conditionis, sed ex quibus cætera fiunt, quæ vocantur mixta, in quibus actu, vel virtute permanent, vt cap. 10. præcedentis libri expositum est. Certum quoq; est, elementa componi ex materia, & forma sicut cætera corpora sensibilia, & ex materia eorũ per diuersas transmutationes fieri cætera corpora sublunaria, & ita verum est, cætera corpora ab eis participare materiã. De formis vero eorũ dubitatum est, an sint quatuor qualitates (quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; vel præter has habeãt alias formas substantiales, & istæ solum sint accidentales. 18

QVÆSTIO I.

An quatuor qualitates elementorum sint primæ.

Tria sunt disputanda de his qualitatibus, nẽpe calore, frigore, 19

humi-

humiditate, & siccitate tribus quæstionibus. Primum, an sint qualitates primæ, ita vt præter ipsas non reperiantur aliæ primæ, sed omnes sint secundæ. Deinde, an in mixtis reperiantur aliæ præter ipsas. Tertium an sint formæ substantialis elementorum?

Circa primam quæstionem refertur prima sententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem esse qualitates positiuas, frigiditatem vero, & siccitatẽ solum esse priuationes earum. Quod probant experientia; nam videmus infrigidari corpora per solum recessum caloris absq; vlla productione alterius qualitatis, vt in febricitantibus, quorũ corpora per solum recessum, vel remissionem caloris febrilis refrigerantur; & alia sunt corpora, quæ per solam consumptionem humiditatis videntur exiccari. Quod sentire videtur Aristoteles 2. lib. de cœlo cap. 3. text. 18. primo lib. de generatione cap. 3. textu 18. & 1. Meth. capit. 4. text. 21. quibus locis de frigore saltem docet esse priuationem caloris. Ad hanc sententiam possunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem saltem, nõ esse qualitatem, sed substantiam quamdam quasi liquidam, & per partes corporis fluentẽ, à qua humectari dicuntur, atque etiam exiccari ea sola recedente, vel cõsumpta, & ideo siccitatem nõ esse aliud, quàm priuationem huius substantiæ. Hæc tamen sententia expresse contraria est doctrinæ Aristotelis, atque etiam experientiæ, & rationi.
20 Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. de generatione capite vltimo, docet expresse mixta generari ex elementis se corrumpentibus per mutuam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elementum posse generari ex alio; sed corruptio omnium elementorum ad generationem mixti, non est possibilis, nisi quatuor istæ qualitates sint positiuæ: ergo contra Aristotelem est de vlla earum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, generatio, & corruptio fiunt ratione contrarietatis propriæ, per quam vnum agit in alterum, & vnum etiam resistit alteri: contrarietas vero, actio, & resistentia dicunt rationes positiuas, quia nec priuatio propriè contraria est, nec resistit alteri, vt patet de tenebris, & luce: ergo euidens est in doctrina Aristotelis has omnes esse qualitates positiuas. Præterea 2. lib. de anima capit. de tactu, textu 107. docet expresse has omnes qualitates esse per se sensibiles sensu tactus, his verbis: *In tangibili autẽ multæ insunt contrarietates, calidũ frigidum, humidum, siccum.* Sed priuationes, vel substantia non sunt per se sensibiles: ergo nec in doctrina Aristotelis sustineri potest, quod vlla harũ qualitatum consistat in sola priuatione. Probatur secũdo, quod sit contra experientiam; nam experimur has omnes qualitates realiter, & positiuè immutare corpora, & circa illa effectus reales, & positiuos causare; sed priuationes non possunt efficere realem, & positiuam immutationem, nec realem, & positiuum effectũ, cum vtrumq; postulet virtutem realem, & positiuam in efficiente: ergo contradicit experiẽtiæ, qui negat has omnes esse qualitates positiuas.
Sed probatur tandem, quod sit contra rationẽ, quia impossibile est, qualitatem aliquam produci per se successiuè in aqua ab igne, nisi ratione proprij, & positiui contrarij in eodẽ subiecto existentis; sed calor producitur per se successiuè in aqua ab igne, 21

ne, & pari ratione siccitas in luto, & humiditas in cera; ergo præsupponunt qualitates propriè contrarias, & ideo reales, & positiuas in eisdē subiectis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum potest consistere in sola priuatione. Probatur maior, quia nec sola extensio subiecti, nec sola priuatio, nec vtraque simul sufficit ad successiuam productionem qualitatis, vt patet in productione per se instantanea lucis in aëre, vtraque simul non obstante: requiritur ergo contrarietas positiua cum extensione subiecti, quam proinde habere debent qualitates istæ per se productæ per mutationem successiuam. Minor vero, quòd omnes illæ producantur per se successiue in subiectis, constat, quia seclusa quauis alia causa extrinseca, vel per accidens experimur, aquam successiuè calefieri, & aërem infrigidari ab ea: ergo concedere, necesse est, quod id fiat ratione positiuæ contrarietatis circa idem subiectum inter has qualitates repertæ, quam non possunt habere, nisi sint qualitates reales, & positiuæ.

22 Quo supposito, secunda opinio tenet, has non esse primas qualitates, sed dari alias in elementis priores, quę vocantur virtuales eiusdem denominationis, vt alium calorem virtualem, aliam virtualem frigiditatem, aliam humiditatem, & siccitatem. Has vero ideo esse ponendas præter formales, & eis priores, vt formales ipsas in se producant elementa. Hanc sententiam citauit Marsil. 2. lib. de gener. q. 5. quam probant hoc argumento. Sæpe contingit aquam, vel terram intensum calorem recipere ab igne, à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remissa manet: ergo non poterunt etiam sublatis impedimentis in antiquā frigiditatem se reducere, eam in se producendo, nisi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quā agere possint, atque in se eam producere expellendo calorem intēsum. Probatur consequentia, quia cum formalis frigiditas permanēs in eis sit valde remissa, non poterit intensum calorem expellere, cum à proportione, minoris inæqualitatis non proueniat actio.

Secundò potest probari hæc sententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atq; adeo priores, & imprimis lux; deinde potētię vitales, atq; etiā colores, qui cū sint obiecta nobilioris potentiæ, nempe visus, nobiliores sunt eis, sicut visus nobilior est tactu, ad quem pertinent, grauitas etiam, & leuitas priores sunt, ac perfectiores. Vtrumq; enim docuit, & probauit Aristot. 8. lib. Phys. textu 55. quia sunt principia motus localis, qui prior est, atq; perfectior omni alio motu, quod docuit etiā expresse D. Th. 1. p. q. 10. ar. 1. Plures deniq; dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participāt ab elemētis, vt in magnete, auro, & lapidibus pretiosis, in pipere etiā, vino, & sale, quæ nō dependēt ex eisdē qualitatibus: ergo non possunt vocari primę. Probatur consequentia, quia vt aliquid sit primum in aliquo genere, nec debet esse aliud eo prius, nec aliquid aliud sub eodē genere, quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat. 23

Sed hæc sententia tamquam falsa reijcitur, non solum à recentioribus interpretibus Aristotelis in expositione secundi capitis huius libri, sed etiā ab antiquioribus Philosophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas esse 24

in elementis docent, præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. quæst. 6. Marſ. 1. de gener. quęſt. 5. Ægidius quodlib. 2. quæſt. 16. Capreol. in 2. d. 16. quæſt. 2. Sonzin. 9. Meth. quæſt. 8. Sotus 2. lib. Phyſ. quæſt. 1. & in tota doctrina Ariſtotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non ſint admittendæ hac ratione: nam vel qualitates formales emanant immediatè à ſubſtantijs elementorum, vel quia non poſſunt immediatè ab eis emanare, ponuntur virtuales à quibus producantur. Si primum dicatur, euidenter ex eo ſequitur ſuperfluas eſſe virtuales; nam ſi proximè illæ emanant à ſubſtantijs, ergo non indigent alijs, à quibus producantur. Probatur conſequentia, quia virtuales ipſæ ponuntur proximè emanantes à ſubſtantijs, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus medijs emanent, vel à quibus producantur, quia daretur proceſſus in infinitum, cum eadem ſit ratio de vtriſque. Si vero dicatur formales non emanare immediatè à ſubſtantijs, ſequitur nec virtuales immediatè emanare poſſe. Probatur conſequentia, quia nulla poteſt ratio aſsignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare poſſe.

25 Vt autem quid ſit in hac re tenendum explicemus, notandum eſt primo, has qualitates de quibus loquimur, numquam vocari primas ab Ariſtotele, eiuſque interpretibus vniuerſali locutione, ſed cum hac limitatione, nempe inter ſenſibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem, vel ornatum eorum, vt talia ſunt. Hunc autem eſſe ſenſum Ariſtotelis euidens eſt ex cap. 2. & 3. huius libri à nobis expoſitis, in quibus eaſdem qualitates reduxit ad ſenſum tactus, & primas vocauit inter tangibiles: ergo ſolum in hoc ſenſu voluit eſſe primas, in quo etiam loquũtur omnes fere eius interpretes in commẽtarijs ſecundi capitis. Quod autem in hoc ſenſu ſint primæ, probatur hoc argumento. Prima principia rerum naturalium vocantur ab Ariſtotele materia, forma, & priuatio 1. lib. Phyſ. quia nec fiunt ex alijs, nec ex alterutris, & omnia fiunt ex ipſis; ſed ita ſe habent illæ inter qualitates ſenſibiles corruptibilium corporum: ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non fiant ex alijs, quia generatio rei naturalis prior origine eſt perfectione, & ornatu eius; cum ordinetur immediatè ad eſſe ſubſtantiale eius: ergo qualitates diſponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non fient; ſed qualitates iſtæ elementorũ ſunt primæ inter eas, quæ diſponunt ad generationem: ergo impoſsibile eſt, quod fiant, vel oriantur ex alijs in tali ordine ſenſibilium qualitatum. Probatur iterum minor, quia ſola alteratio propriè ſumpta, eſt primum 26 medium, quo expellitur vna forma, & diſponitur materia ad introductionem alterius, ad quam tendit per ſe generatio: ergo ſolum poſſunt per ſe primo diſponere ad generationem qualitates illæ, quibus primo, & per ſe conuenit eſſe principia talis alterationis; ſed iſtæ ſunt qualitates elemẽtorum, de quibus loquimur: ergo ſic ſunt primę in hoc ordine, vt nõ fiãt ex alijs. Minorẽ hãc ſic ꝓbo, quia nõ ſunt excogitabiles alię alterationes, per

per quas expellatur vna forma, & introducatur alia priores calefactione, exiccatione, & humectatione; quare impossibile est, has qualitates ex alijs fieri. Quod vero non fiant ex alterutris, hoc est vna ex altera, euidens est, nam quælibet earum solum est principium per se alterationis determinatæ speciei, & vniuocum quidem, vt calor solum est principium per se calefactionis; sicq; de reliquis: ergo quælibet determinatur per se ad productionem determinati effectus secundum speciem, vt calor ad producendum calorem; ita vt repugnet producere per se frigiditatem. Vnde sequitur eadem ratione repugnare, quod vna earũ producat per se alteram. Probatur tandem, quod cæteræ qualitates eiusdẽ ordinis fiant ex ipsis, expressis testimonijs Aristotelis, quibus id asserit, & probat: nam cap. 2. huius libri, & 2. libro de partibus animalium cap. 1. omnes qualitates tãgibiles ad eas reducit tamquam ad principia, ex quorum commixtione oriuntur, de coloribus vero sectione vltima problematum, & de odoribus 2. lib. de anima cap. 9. & lib. de sensu, & sensili cap. 5. de saporibus cap. 4. eiusdem libri, & de sonis sectione 11. problem. & tandem de grauitate, & leuitate 4. lib. Phys. text. 85. & 86. & 1. lib. de partibus animalium capit. 3. probat ex diuersa commixtione earumdem qualitatum procedere, non quidem immediatè, sed media raritate, & densitate: & ideo omnes qualitates, quę ex quatuor primis sequũtur, merito appellantur secundæ.

27 Probatur deinde ratione, & experientia: ratione quidem, quia sensus tactus prior est origine, vel generatione cæteris sensibus, & ideo vniuersalior, & propterea in omnibus animalibus quamtumlibet imperfectis reperitur, atque etiam in omnibus partibus singulorum, cum tamẽ cæteri sensus, nec in omnibus, nec in singulis partibus eiusdem reperiantur: ergo qualitates tangibiles ad ipsum pertinentes priores origine, atque vniuersaliores esse debẽt. Quod probat experientia, cum videamus ex mutatione earum passim mutari corpora circa omnes alias, nẽpe circa raritatem, & dẽsitatem, grauitatem, & leuitatem; circa colores, odores, & sapores, ac reliquas: istæ ergo qualitates elementorum sunt primæ, ex quibus procedunt aliæ, & procedentes sunt secundæ.

Has vero qualitates primas quatuor tantum esse, ita vt nec plures, nec pauciores ponendæ sint, probauit Aristoteles cap. 1. huius libri text. 15. ostendens ad omnes, & solas illas reduci cæteras, eas vero non reduci ad alias, nec inter sese vlla ad alteram; & experientia docuit esse quatuor, præter quas non cognoscimus aliam, nec effectum vllum experimur, præter effectus earum: ergo eis densensendum est nõ esse plures, nec pauciores.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est illa experientia, nempe, quòd in febricitantibus per solũ abscessum caloris infrigidentur mẽbra corporis; non enim ex hoc solo infrigidantur, sed per accessum frigoris recedentibus spiritibus, & quasi confugientibus ad internas partes corporis. Et pari ratione nõ exiccatur corpus per solum recessum humiditatis, sed per productionem siccitatis. 28

Ad argumentum secũdæ opinionis concesso antecedẽte, quod aquã intensum calorem sæpe ab igne suscipiat: negãda est consequentia,

quod non possit se reducere in anti-
quam frigiditatem, nisi ei conceda-
tur alia qualitas, quæ sit virtualis fri
giditas. Et quod dicitur has qualita-
tes non emanare à substantijs elemẽ
torum immediatè, negandum est, nã
licet non sint propriæ passiones ele-
mentorum, sunt tamẽ naturales vir-
tutes eorum consequentes naturali-
ter eorum substantias, vt per eas pos
sint producere sibi similia, non solũ
inducendo similes dispositiones in
materia ad introducendam similem
formam, sed etiam agendo per illas
tamquam per instrumenta naturalia
ad productionem eius. Vnde fit, vt si
aliquando per introductionem con-
trariæ qualitatis maxima ex parte ex
pellantur, remoto tamen agente con
trario naturaliter emanent ab eadẽ
29 substantia. In secundo argumento
plures numerantur qualitates, quæ
videntur esse priores qualitatibus e
lementorum: sed cum istæ non dicã-
tur omnium primæ, sed facta solum
comparatione cum qualitatibus sen
sibilibus corruptibilium corporum,
concedendum est non esse primas re
spectu lucis, quæ lõge perfectior est.
De potentijs autem vitalibus corpo-
reis, certum est præsupponere in sub
iecto commixtionem, & temperamẽ
tum primarum qualitatum, tamquã
dispositiones necessarias, vt in eo re-
cipiantur; nam potentiæ vitales, vt
vegetatiua, generatiua, & loco moti-
ua, atque etiam potentiæ sensitiuæ
non possunt recipi, nisi in organo,
vel parte corporis, aut in toto corpo-
re talis temperamenti, vt debito mo
do possint suas operationes exerce-
re: quare ordine naturæ, saltem in ge
nere causæ materialis præsupponunt
qualitates primas; sed quia ab eis nõ
procedunt tamquam à causa efficiẽ-
ti, non dicuntur qualitates secundæ.
De coloribus vero iam diximus in
explicatione textus procedere ex per
mixtione, ac temperamento prima-
rum qualitatum; & ideo secundas vo
cari. Quod in hac etiam quæstione 30
probauimus, non solum ex doctrina
Aristotelis, sed euidenti experientia,
cum videamus mutationes passim
fieri circa colores ex mutatione tem
peramenti. Negãdum est ergo, quod
sint perfectiores primis qualitatibus,
nam quamuis visus sit perfectior ta-
ctu, vt suo loco dicetur; non sequitur
omnia obiecta materialia eius esse
perfectiora quibuscumque obiectis
materialibus tactus, sed maiorẽ per-
fectionem habet propter rationem
formalem obiectiuam vniuersaliorẽ,
atque perfectiorem, & modum ope-
randi minus materialem. Ex quibus
intelligitur potentiam ipsam imma-
terialiorem esse, atq; adeo perfectio-
rem; & adhuc intra obiectum mate-
riale visus continetur lux longe per-
fectior primis qualitatibus. De gra-
uitate autem, & leuitate hac distin-
ctione loquendum est, nam vniuer-
saliter, vel à toto genere priores sunt
natura, quia motus localis vniuersa-
liter loquendo prior est alteratione,
cuius principia sunt primæ qualita-
tes; cum approximatio agẽtis ad pas-
sum præcedens alterationem fiat per
motum localem. Perfectiores vero
solum accidentaliter, quia motus lo-
calis, cuius sunt principia, perfectior
est cæteris motibus accidentaliter, ex
ordine ad subiectum, quod minus in
potentia præsupponit, sed respectu
eiusdem corporis priores sunt primę
qualitates, quæ sunt principia altera-
tionis, prius eidem corpori conueniẽ
tis, quàm motus localis, atque etiam
sunt perfectiores simpliciter, quia
qualitas cũ sit forma absoluta, atq; in
trinseca, vt perfectior est pręsentia lo
cali,

cali, & ideo alteratio perfectior simpliciter motu locali, quia ad perfectiorem terminũ, ad quẽ tendit, nempe ad eamdem qualitatem perfectiorem præsentia locali, ad quam tendit motus localis Aristoteles vero, & D. Tho. loquũtur vniuersaliter de motu locali, vt comprehendit motum cœlorum, & de maiori perfectione tantum accidentali ex ordine ad subiectum perfectius, cum quo stat, vt perfectior sit alteratio simpliciter propter perfectiorem terminum ad quẽ, & prior natura respectu eiusdem corporis; & ideo qualitates elementorũ priores, & perfectiores simpliciter grauitate, & leuitate.

QVÆSTIO II.

An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares?

31 IN eodem secundo argumento opponebãtur particulares qualitates quorumdã mixtorũ, quas videntur habere distinctas à primis, & eorum tẽperamento, vt piper, vinum, sal, & eiusmodi alia ad producendas qualitates elementorum ordinatas, vt ad producendum calorem, aut siccitatem, atque etiã alios particulares effectus, non quidem in eisdem corporibus, sed in aliis. De his ergo procedit secunda quæstio duo quærens, primo, an dentur? Secundo, an procedant ex mixtione, aut temperamento primarum, & ideo vocari debeant qualitates secundæ. Et prima opinio quorumdam recentiorum negat dari tales qualitates saltem ad producẽdum elementares, vt ad producendum calorem, vel frigus; asseruntque communem esse sentẽtiam, pro qua citant Nimphum 2. lib. de generatione comment. 28. quæst. 3. Petrum Martinez ad caput 1. eiusdem libri Vallesi. 1. lib controuers. med. cap. 12. Claudium de Sanctels repetitione 8. de Eucharistia cap. 1. Probantque duplici argumento; primo, quia corpus habens virtutem vniuocam, siue æquiuocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel siccitatem, si applicetur subiecto capaci eiusdem qualitatis, naturaliter, & semper eam producit; sed piper, vinum, & sal non calefaciunt, neque exiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum, quibus 32
applicantur, nisi atterantur, vel ab animali sumantur, ac partibus corporis eius applicentur: ergo non habent virtutem naturalem ad producendum alias qualitates in reliquis corporibus. Secundo, quia non sunt multiplicandæ qualitates, sine vrgenti necessitate; sed nulla vrget necessitas ponendi has qualitates præter primas: ergo non sunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia si vlla esset necessitas, maximè pro aliquibus effectibus, vel qualitatibus producendis, quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia; sed pro his producendis non sunt necessariæ, cum dentur aliæ causæ, à quibus produci possunt: ergo non sunt admittendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio temperamento possunt hæc mixta corpora producere tales effectus, vt piper calefacere per calorẽ in eo prædominantẽ, qui si aliquãdo impediatur per frigiditatem impressam eidẽ piperi ab extrinseco agente; hoc tamen impedimento sublato ab agẽte alio, reducet se in calorem prædominantem sibi naturalem, per quem potest.

poterit eumdem calorem in alio corpore producere. Vel excogitari potest, & non sine fundamento eiusmodi corpora, nec producere calorem, nec siccitatem; sed habere quamdã virtutem attractiuam similẽ ea, quæ in quibusdam medicamentis reperitur, per quam attrahunt spiritus calidos animales ad stomachum, à quibus calefit, aut denique calorem accipiunt ab eodem stomacho, per quẽ calorem ipsum calefaciunt, quod videtur probari in pipere, & vino non calefacientibus, nisi prius in stomacho calefiant.

33 Nostra tamen sententia asserit, nõ solum non posse vniuersaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in alijs corporibus, sed nec in particulari ad producẽdum calorem, aut alias qualitates elementorum. Ita D. Thomas opusc. 34. cap. vnico, quæst. vnica de spiritualibus creaturis art. 2. & 2. contra gẽtes cap. 68. Conimb. 2. lib. de generat. cap. 3. q. 2. art. 2. & 3. & est communis Medicorũ. Probatur primum euidenti experientia, quia in magnete, & lapidibus pretiosis, atque etiam in medicamentis euidens est reperiri virtutem attractiuam aliorum corporum distinctã à qualitatibus elemẽtorum, quia attractio illa non fit per calefactionẽ, vel infrigidationem, aut alterationẽ elementarem, & licet media alteratione primarum qualitatum fiat aliquando, euidens est, non consistere in tali alteratione attractionem ipsam; cum constet calefieri, & exiccari, vel infrigidari rem omnino immotam localiter; necesse est ergo ponere in his rebus virtutem aliam distinctam à qualitatibus elementorũ, per quam attrahantur per se ab eis corpora. Probatur secundum, quod

34 etiam dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum, & eas sæpe producentes; nam si non dantur, ideo erit, quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in alijs, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere, aut tandem, quia licet sint naturaliter possibiles, non tamen sunt necessariæ pro his effectibus producendis, sed superfluæ, quia alio modo possunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dari: ergo concedendum est, quod dentur, cum effectus experiamur. Probatur minor, quia primã rationem insufficientem esse probat lux virtualiter continens calorem, & eum producens in corporibus corruptibilibus: ergo non repugnat dari qualitatem virtute continentem elementares, & potentem eas producere. Quod vero non repugnet talem qualitatem esse in mixtis, probatur. Quia euidens est in eisdem corporibus dari alias qualitates ad altiores effectus producendos, vt probauimus: ergo non repugnat dari ad producendas primas qualitates. Et tandem probo non esse superfluas, sed necessariò ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ causæ, vel rationes, quæ assignãtur, nullius sunt momenti. Et prima quidem, quod per qualitates ipsas elementorum sibi proprias, & à contrarijs expeditas tales effectus producant, impossibile est, cum euidenti experientia constet, non semper, nec in omnibus corporibus eos producere, etiam si expedita sint à contrarijs, sed solum in quibusdam determinatis; nec in his, nisi attrita, vel comminuta, & determinatis partibus eorum coniuncta: ergo non procedunt ab eis per qualitates formales. Eadem etiam experientia

rientia docet in multo maiori inten-
sione eos producere, quã sit intensio
qualitatũ elementariũ proprio tẽpe-
ramento eorumdem corporũ debita;
sed non potest agens producere effe-
ctum perfectiorem se: ergo nec per
formales qualitates possunt produce
35 re tales effectus. Secũda etiã ratio de
attractione spirituũ vitalium ad sto
machum insufficiens est, & falsa. In-
sufficiens quidẽ, quia piper non solũ
calefacit stomachũ, sed vehementem
calorẽ producere solet in ore, & par-
tibus eius internis, quod non potest
fieri per attractionẽ spirituũ ad has
partes. Iuuat etiam ad decoctionem
carniũ in olla: ergo virtus eius non
cõsistit in attractione spirituum, nec
ab his calefit stomachum, sed à calo-
re producto ab eodem pipere. Quod
vero sit falsa, probo. Quia excellẽtior
effectus est attractio spirituum, quã
simplex calefactio; falsum est ergo de-
negare his corporibus minorem vir
tutem, & tribuere eis maiorem præ-
sertim cum facilius intelligatur tales
effectus per minorem fieri. Postrema
tandem ratio, quod eiusmodi corpo-
ra stomachum calefaciant per calo-
rem ab eodem acceptum, planè fal-
sa ostenditur; cum experiamur inten-
siorem produci calorem in stoma-
cho per receptionem horum corpo-
rum in eo, quam haberet prius: ergo
non potest produci per calorem ab
eodem stomacho receptum. Proba-
tur consequentia, quia intensio calo-
ris in stomacho minor erat, & nõ po-
tuit tota produci in vino, aut pipere:
ergo per eam, quam ab eodem stoma
cho recipiunt hæc, naturaliter repu-
gnat intendi calorem eius, cum nulla
sequatur actio à proportione minoris
inæqualitatis.

36 Sed restat explicandum, à quanã
causa producantur in mixto qualita-
tes istæ, nempe ex commixtione pri
marum, vel à qua alia. Et videtur nõ
posse habere aliam causam, præter
primas qualitates, ex quarum per-
mixtione procedunt; quod sic pro-
bo. Qualitates istæ conueniunt cor-
poribus mixtis, vt mixta corpora sũt
talis naturæ, cum constet non habe-
re alium gradum perfectiorem es-
sendi; sed primæ qualitates sunt cau-
sa corporis mixti, vt mixtum est: er-
go consequenter erunt causa cuius-
libet qualitatis, aut virtutis eius, vt
talis.

In hac re primum dicendum esse
existimo has omnes qualitates præ-
supponere in corpore permixtionẽ
primarum, per quam materia dispo-
nitur ad receptionem formæ substan
tialis eorum. Probatur hac ratione
à priori: aut mixta, quibus concedun
tur qualitates istæ, fiunt proximè ex
elementis, vel ex alio mixto: & si ex
elementis fiant, euidens est elemen-
ta ipsa vicissim corrumpi per altera-
tiones procedentes à primis eorum
qualitatibus, quia cũ corrũpãtur per
se à contrario, non dantur aliæ con-
trarietates propriæ priores his, à qui
buscorrumpi possint. Ex quo infe- 37
ro per primas qualitates primo ex-
pelli formas substantiales eorum, at-
que etiam primo disponi materiam
pro forma mixti recipienda, & con-
sequenter primo sequi in materia cor
poris mixti ex eisdem elementis ge-
niti dispositiones alias similes, & ideo
ante alias qualitates inesse mixto,
quas proinde præsupponunt particu
lares aliæ qualitates eisdem mixtis
concessæ. Et eadem ratione probatur
necessarium id esse, dum hæc mixta
fiunt ex alio mixto, vt consideranti
est manifestum. Probatur etiam à po
steriori, quia videmus in multis ex
his corporibus mutatione facta circa

primas qualitates eorum, debilitari virtutem particularium qualitatum, vel fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in alijs corporibus: ergo dependent ex temperamento primarum qualitatum, tamquam ex dispositione subiecti necessaria ad consistentiam, atque conseruationem earum.

Secundo, dicendum est, has qualitates particulares mixtorum nō procedere ex permixtione primarum tāquam ex causa efficiente, sed ea præsupposita in subiecto produci effectiue a generante idem mixtum, cuius sunt propriæ. Gratia exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum; virtus etiam auri producitur ab eo, à quo generatur, quod est virtus cœlestis, tamquam à causa efficiente principali operante per lucem, & alias influētias. Itaque ferè semper virtutes istę habent pro causa principali cœlestē virtutem, quemadmodū forma substantialis & corpus, cuius sunt pro-
38 priæ. Ita docuit expressè D. Thomas, & cum eo Conimbricenses locis citatis, & q. 5. de veritate, art. 10. ad 5. atque etiam quæst. vnic. de anima art. 1. his verbis: *Formæ enim elementorum, quæ sunt infimæ, & materiæ propinquissimæ, non habent aliquam operationem excedentem qualitates actiuas, & passiuas; vt rarum, & densum, & alia huiusmodi, quæ videntur esse materiæ dispositiones. Super has autem sunt formæ mixtorum corporum quæ præter prædictas operationes habent aliquam operationem consequentem speciem, quam sortiuntur ex corporibus cœlestibus: sicut, quod adamas attrahit ferrum, non propter calorem, aut frigus, aut aliquid huiusmodi, sed ex quadam participatione virtutis cœlestis.* Virtus etiam seminalis non est producta à primis qualitatibus, nec ab elementis, tamquam à causis principalibus, & proximis, sed nec a Sole, & alijs influentijs cœlestibus, vt placuit Toleto quæst. 2. huius lib. conclus. 4. Probatur primū, quia sua natura ordinatur ad altiores effectus, nempe ad organizandū corpus pro introductione animæ; immo ad educendā animam de potētia materiæ, si sit materialis tamquam instrumentum generantis, vel vniendum eam corpori, si sit spiritualis; ergo non possunt eam attingere elemēta, vel qualitates eorum, vt præcipua causa. Probatur secundum, quia quotiescumque possumus assignare causam particularem alicuius effectus, non est recurrendū ad vniuersales; sed dari potest propria causa talis virtutis, sicut datur propria causa eiusdē seminis, nempe viuens ipsum, à quo decissum est: ergo ab eo procedere cēsendū est tāquam à propria, ac principali causa. Vnde sequitur, quod licet vt plurimū proueniant qualitates istę mixtorū ab vniuersalibus causis, non tamen semper, sed aliquādo à particularibus, numquam tamen ab elementis, vel à permixtione qualitatum eorū, quia ex propria natura sunt eis perfectiores, vt probauimus. Euidens est consequentia, quia causa efficiēs non potest agere vltra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertia ratio ad id probandum hoc modo. Perfectio potentiæ, vel virtutis ordinatæ, ad operationem colligitur ex perfectione propriæ operationis; sed virtutes istæ aut qualitates sunt principia perfectioris operationis, aut secundum substantiam, aut secundum modum eam producendi, quàm primæ qualitates elementorum: ergo sunt eis perfectiores; quare non possunt ex permixtione earum procedere, 39

tam-

tamquam à causa efficiēte. Probatur minor. quia virtus attractiua alterius corporis, etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio est, quàm simplex calefactio, cū sit altioris ordinis, per quam corpus eā habēs, quasi prędominatur alijs. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt alijs easdem primas qualitates, vt virtus calefactiua piperis, & vini, atque exiccatiua salis lōgè perfectiori modo producunt calorem, & siccitatem, quàm ignis, vel terra; quia producunt eas tamquam causa æquiuoca, ad cuius actionem pertinent plures effectus specie distinctos posse producere, vel eum in altiori modo. Nec existimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuersales causas, particulari, vel extraordinario modo, vt designet proprias harum virtutum, sed ad proprias, & naturales secundum naturalem ordinem vniuersi constitutas. Non est enim constituta alia causa principalis auri, & argenti, ac lapidum pretiosorum præter cœlestes influentias, à quibus generantur in visceribus terræ: ergo nec potest alia designari, cui virtutes istæ eorumdem corporum tribuantur, cum sint altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eisdē corporibus debito.

40 Ad argumentum illius sententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis, concedenda est maior, quod virtus naturalis productiua alicuius effectus applicata subiecto capaci eius semper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda, quod mixta hæc, quibus insunt particulares istæ qualitates applicata subiecto capaci, non semper producant effectus earum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris censetur capax caloris à pipere, & vino producēdi; nam licet non sit distinctus specie ab elementari, speciale tamen subiectum postulant agentia hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum alijs. Et illud tantum censetur capax effectus eorum. Nec solum postulant particulare subiectum, sed sæpe etiā coniunctionem Physicam, ac præuiam cum alio corpore, vt possint proprium effectum producere, quod in rebus odoriferis docet experientia; Indigent enim plures coniunctione, ac permixtione cum alijs, immo & alteratione aliqua ab eis suscepta, vt odorem spargere possint, eumque imprimere subiecto capaci, cui etiam approximata sine his eum nō imprimunt: atque etiam in argento viuo patet, quod licet mineralibus integris, hoc est, non prius attritis, immo etiam prius attritis, non tamen prius irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & separandi à terrena earum fęce, non præstat, quantumlibet capaces essent secundum se tali effectu coniunctionis. Ita ergo censendum est de alijs corporibus mixtis, de quib' loquimur, 41 quæ etiam si calorem, vel siccitatem producere suis virtutibus possint, nō circa omnia mixta caloris capacia, quia non omnia capacia censentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; sed perfectiora quædam, vt viuentia, quibus adhuc non imprimunt proprios effectus, nisi prius alijs corporibus, aut saltem calori naturali eorum coniungantur, & fortè ab eo alterentur.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositum concedenda est maior, quod qualitates istæ cōueniunt corporibus mixtis talis naturæ,

turæ, sed neganda est minor, quod elementa sint causa effectiua eorum; nam licet elementa, vel primæ qualitates eorum sint causa mixtionis, & secundum modum permixtionis earum præcedentem in materia producatur mixtum, & plures qualitates eius, quæ ideo vocantur secundæ, nõ tamen sunt causa efficiens eorumdẽ mixtorum, sed perfectiorem aliam postulant, & ex consequenti qualitates, aut virtutes ea consequentes ab eadem causa perfectiori produci debent, & nõ à primis qualitatibus minus perfectis; quamuis temperamentum earum pro dispositione necessaria postulent in materia.

QVÆSTIO III.

An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solũ accidentales?

42 PRima opinio tenet, esse formas substantiales, per quas constituũtur in primo esse substantiali, & per quas distinguntur specie sub genere simplicis corporis. Ita Alexand. 12. lib. Metaph. comm. 12. atque etiam 4 quæst. naturaliũ, Ammonius cap. de substantia in prædicamen. Curtius, & Zimara 1. lib. de anima, text. 18. Tribuitur etiam Galeno 1. lib. de vsu partium; & 1. de elementis. Probatur testimonio Aristotelis cap. 2. huius libri textu 7. 8. & 24. vbi tria docet de his qualitatibus. Primum, quòd constituunt elementa. Secundum, quod sunt eorum principia. Tertium, quod sunt eorum differentiæ. Hæc autem habere non possunt, si solum sunt accidentia eorum, quia neque aliquid constituitur in suo esse per accidentia; nec accidens potest esse ei principium essendi; & multo minus differentia eius. Probatur etiam ratione, primò, quia per propriã operationem alicuius cognoscimus à posteriori formam substantialem eius, à qua procedit operatio ipsa, tamquam à principio efficienti intrinseco; sed nullam aliam operationem habent elementa præter eas, quæ procedunt ab his qualitatibus; vt ignis non habet aliam operationem, quam calefactionem, & exiccationem; & sic de cæteris: ergo qualitates istæ sunt formæ substantiales eorum. Vel si dicatur habere alias 43 formas, concedendum est, dari formas substantiales, à quibus nulla procedit operatio, quod est absurdum. Secundo, quia elementa ex propria natura sunt verè, & propriè contraria, & prima contraria, vt etiam docet expressè Aristoteles in hoc 2. lib. text. 14. sed contrarietas non potest eis conuenire, nisi ratione harum qualitatum: ergo non habent alias formas substantiales, per quas constituantur in proprijs naturis. Probatur minor, quia contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; sed elementa maxime distant per calidum, & frigidum, humidum, & siccum; & eædem qualitates se expellunt mutuo ab eodem subiecto: ergo per eas sunt elementa essentialiter contraria; & ideo erunt formæ substantiales eorum.

Secunda opinio cõmunis in Schola Peripatetica, & à nobis tenenda tã 44 quam vera negat primas qualitates esse formas substantiales elementorum, sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficientis causæ emanare affirmat easdem qualitates primas.

Ita

Ita Diuus Thomas in commẽtarijs 2 capitis huius libri, & omnes Latini interpretes tam veteres, quàm noui ibidem, ideo nullum in particulari referre oportet. Probari solet testimonio Aristotelis cap. 9. huius libri textu 54. vbi asserit calidum, & frigidum esse instrumenta elementorũ ad agendum. Sed quia hæc dicit non ex propria sentẽtia, sed aliorum, quã rei cit. vt legenti erit manifestum, nihil probat testimonium hoc. Colligitur autem euidenter ex textu 22. eiusdem libri. Vbi ex propria sententia loquens de elementis, asserit esse contraria, quia passiones habent cõtrarias his verbis: *Et vtraque vtrisq; contraria, igni enim contraria aqua, aeri autem terra; hæc enim ex cõtrarijs passionibus constituta sunt, &c.* Sed euidens est esse cõtraria per has quatuor qualitates, per quas vicissim agunt, & patiuntur, & se corrumpũt: ergo censet Aristoteles esse passiones eorum, & non formas substantiales, quas constat passionibus præsupponi. Atque etiam ex libro de sensu & sensili cap. 4. vbi sic loquitur de eisdem elementis: *Quæ igitur ignis, & quæ terra nihil natum est agere, vel pati, nec aliud quicquam; quæ autem inest contrarietas in eis; hæc omnia agunt, & patiuntur.* Sed contrarietas inest eis per primas qualitates: ergo per has tantum agunt, & patiuntur, & nõ vt ignis & terra. Ex quo euidenter infero, quod nõ sunt ignis, & terra per has qualitates, sed per alias formas cõstituuntur in esse ignis, & terræ; & istæ sunt substantiales; qualitates vero accidentales, quia si per has sunt contraria elemẽta, non possunt esse formæ substantiales, quia substantia non habet cõtrarium. Vbi obiter adnoto expressam esse sententiam Aristotelis in
hoc eodem testimonio, quod substãtia nihil agit per seipsam, sed solum
per accidentia vt 2. lib. Phys. scriptũ 45
reliquimus. Probatur deinde ratione. Primo, quia si qualitates istæ sunt formæ substantiales elementorum: ergo constituunt vnum compositum substantiale cum materijs eorum. Euidens est consequentia, quia ex materia prima, & substantiali forma resultat vnum compositum substantiale, tamquam ex potentia substantiali, & actu substantiali; sed hoc est impossibile: ergo falsum est, quod sint formæ substantiales. Probatur minor, quia compositum illud resultans ex forma caloris, aut frigiditatis, & materia est calidum formaliter, aut frigidum formaliter; sicq; de reliquis elementis: ergo nõ est substantia, & ideo nec totum substantiale. Probatur cõsequentia, quia substantia non est per se sensibilis; non suscipit intensionem, & remissionẽ, nec habet formaliter contrariũ; sed calidum, & frigidũ formaliter sumpta, sunt per se sensibilia sensu tactus, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de anima cap. 9. de tactu, & expressius experientia ipsa; cum quilibet nostrum percipiat calorem ignis, & frigiditatem aquæ; sunt etiam inter sese contrariæ, & suscipiunt intẽsionem, & remissionẽ: ergo qualitates istæ non possunt esse formę substan-
tiales elementorum. Secundo proba 46
tur, quia vel qualitates primæ sunt formæ substantiales, aut accidentales; aut vere, & realiter habent vtrũque, nempe esse substantiales, & accidentales simul. Primum probauimus falsum; & ex eo sequitur tertiũ esse impossibile, quia repugnat eamdem formam respectu eiusdem materiæ esse substantialem, & accidentalem simul. Solum ergo restat ter-

tium, nempe has qualitates esse formas vere, & realiter accidentales: quod si ita est, sequitur euidenter nõ esse formas substantiales elementorum, sed habere alias per quas constituantur in esse substantiali, vel elementa non esse composita substãtialia, sed solum accidentalia, nec distingui specie substantiali; sed solum accidentali, quia accidentalis forma, nec potest constituere compositum substantiale; nec distinguere illud specie substantiali ab alio; cõstat autem absurda hæc esse; & ideo falsum, quod qualitates primæ sint formæ substantiales elementorum, & veritas est, quod alias formas substantiales habeant, per quas constituantur, has vero esse accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur.

47 Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates constituere elementa, esse principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Diuo Thoma in commentarijs eius, tales appellari ab Aristotele non re ipsa, sed quoad nos; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles, nec possunt à nobis per se cognosci, & cum sentiantur per has qualitates, per easdem à nobis cognoscantur. Vnde sicut sæpe solet loco generis, vel differentiæ nobis ignotæ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis, aut differentiæ, Ita Aristot. has qualitates vocauit differentias, aut principia, vel constitutiua eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas veras formas substantiales, quæ sunt differentiæ, principia, & constitutiua eorum. Secundo respondeo, Aristotelem considerasse in hoc opere elementa in quantum generabilia, & corruptibilia, atque etiam, vt concurrunt ad generationem mixtorum, vt ex contextu horum trium capitum apertè colligitur, quo pacto verissimum est primas qualitates esse differentias, atque principia, vel constitutiua eorum. Ex quo non bene infertur eum sensisse, quod sint formæ substantiales: nam sicut actioni, & passioni præsupponitur substantia rei, quæ agit, & patitur; ita ad rem ipsam, vt actiuam, & passiuam præsupponitur forma substãtialis. Actiua vero, & passiua dicitur, & formaliter est, per accidentalem formam, quæ est proximũ principium actionis, & passionis.

Ad primum argumentum con- 48
cessa maiori, neganda est minor, quod non habeat aliam actionem distinctam substãtia elementi, aut forma eius substantialis ab alteratione, quæ est propria actio primarum qualitatum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alteratio non est actio, per quam producitur substantia, sed præter alterationem datur alia actio realis, quam vocamus generationem substantialem, quæ est quasi terminus alterationis; & terminatur per se, non ad calorem, vel frigiditatem, sed ad substantiam ignis, vel aquæ, & in igne vocari potest ignitio. Hæc igitur actio est propria substantiæ, & procedit à forma substantiali tamquam à causa principali medio calore, & calefactione, vt instrumento.

QVÆ-

QVÆSTIO IIII.

An elementa sint propriè cõtraria secundum formas substãtiales, vel solum secundum qualitates?

49 SEcundum argumentum excitat aliam quæstionem satis difficilẽ, an elementa sint contraria secundũ formas substantiales, vel solum secundum qualitates. Vt autem difficultas eius ostendatur, præsupponenda est definitio contrariorum, quæ colligitur ex Aristotele 10. Metha. cap.6. & talis est: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distãt, & ab eodem subiecto mutuo se expellũt.* Ex qua sic ostendo elementa esse contraria secundum formas substantiales; nam eis videtur conuenire tota definitio. Sunt enim sub eodem genere vniuersali corporis in prædicamento substantiæ, vel sub eodem genere particulari, & immediato corporis simplicis, sub quo etiam maxime distant. Nam differentia specifica maxima distantia est sub eodem genere, cum nulla possit dari maior, vt per se est manifestum. Quod verò ab eodem subiecto mutuo se expellant, sic probo. Se expellere circa idem subiectũ cõuenit formis: sed formæ substantiales elementorum se expellunt formaliter circa eamdem materiam, vt constat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè cõtraria sunt secundum formas substantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non sufficere expulsionem formalẽ, sed etiam requiri effectiuã, formas vero substãtiales elementorum non se expellere effectiue, sicut se expellunt primæ qualitates eorum, sed solum formaliter, & ideo non esse verè cõtrarias. Contra hoc est, quod ad veram cõtrarietatem non requiritur expulsio effectiua, sed formalis sufficit: nam calor impressus aquæ ab igne contrarius est frigiditati eius, & tamen non expellit eam effectiue, nec potest, nisi seipsum intendat: ergo expulsio effectiua non est necessaria, & ita sentiunt omnes Philosophi.

Quod verè elementa nõ sint propriè contraria secũdum formas substantiales est expressa sententia Aristotelis capite de substãtia in prædicamentis: vbi inter proprietates substantiæ enumerat hanc: quod substantiæ nihil contrarium sit; sed contrarietas cõuenit rebus per suas formas, cum formæ sint, quæ possunt se expellere circa idem subiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ sunt corpora substantialia) non potest conuenire propria contrarietas secundum doctrinam Aristotelis. Quod, vt ostenderet in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum secundum formas substantiales, ita ait: *Terra enim aeri, aqua vero igni contraria est, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse.* Quasi dicat non esse contraria, nisi communissima, atque impropria ratione, prout contrarietas sumitur pro quacumque oppositione priuatiua, quæ sufficit, vt dicatur, vnum fieri ex altero tamquam ex contrario, hoc est ex priuatione formæ ipsius præcedente in materia alterius, & expulsæ ab eadem materia per eamdem formam; & hæc est communis sententia totius scholæ, & vera. 50

Dis-

51 Difficile tamen probari potest, quod non sit vera contrarietas inter has formas substantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi posse. Propterea Sotus 1. lib. Phys. q. 5. ad 1. asserit ad propriam contrarietatem non sufficere, quod duæ formę se expellāt quomodocumq;, sed necessarium esse, vt successiuè, & per gradus, ita vt subiectum prius perueniat ad mediū participans vtroque extremo, quàm ad aliquod extremum, quo pacto se expellunt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius aqua fit tepida per calorem remissum, quā perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria talis sunt naturę, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hūc modum dicendi tenuisse videntur Caiet. cap. de substantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Metha. q. 14. Sed contra Aristotelem est, & contra ra-
52 tionem. Probo primum ex cap. de oppositis in post prædicamentis, vbi ex contrarijs, quædam ait nullum habere medium circa subiectum: alia vero medium habere posse his verbis: *Quæcumque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessariū sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum vero non est necessarium alterum inesse, horū omnino est aliquid medium*. Quibus expresse docet nō esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectū, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probatur etiā ratione, quia ratio expulsionis, siue de effectiua, aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alterum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectionē expulsionis, quin potius perfectior expulsio est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum ostendit, quàm si successiuè, aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsio formarum substantialium nō tollit propriam contrarietatem earum. Secundo probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa idem obiectum proprissimè sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiuè, & per gradus, sed simul, quia quilibet prorsus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellect⁹, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa successiuæ, & gradualis expulsionis, aut simultaneæ insufficiēs est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.

Secundus modus dicendi quorū- 53
dam iuniorum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maxime distant*. Vnde quāuis eis conueniat posterior, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum, sed solum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maximè distare sub aliquo genere. Primum, quòd ita vnum distet ab altero, vt à nullo alio eiusdem generis æquè distet.

Se-

Secundum, quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine, & nigredine. Primum quidem, quia sub genere coloris sic distant inter sese, vt nullus eorum æquè distet ab alio quocumq; colore. Secundum vero, quia cæteri colores cuilibet eorũ repugnant, in quãtum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeũ, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substãtiæ corporeę. Probatur minor, quia quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est incompossibilis cum quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maxime distantis ab alia.

54 Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint propriè contrariæ: quod sic probo in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes postulant, & remissas quidam, de quibus non est certũ naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares, vt tales specie differre à formis substãtialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo. Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorum. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æque distet ab aliqua alia eiusdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maximè distant inter sese. Probatur iterum antecedẽs, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formã aëris, & terræ magis inter se distare, quã à reliquis. Quod autem dicitur necessarium esse, vt aliqua dicantur 55
maxime distare, quod reliqua distẽt à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participãt aliquo modo alterum extremum, non semper est verum, & ideo non est necessariũ ad maximam distantiam, quia vt ex Aristotele probauimus, non est necessarium dari medium inter quæcumque cõtraria; vt inter sanitatem, & ægritudinem (inquit ipse) nullum datur medium: ergo non est necessarium, quod inter quæcumq; maximè distantia dentur alia magis, vel minus distantia ab eis, vel aliquo eorum; sed possibile est sub aliquo genere solum dari ea, quæ maximè distant, & ita contingit in elementis; non enim dantur sub genere corporis simplicis alia media corpora, sed solum elementa ipsa maxime distantia inter sese.

Probatur secundo insufficientia eiusdem modi dicendi, nam sub genere animalis dantur duæ species

maximè distantes: ergo ex parte maximæ distantiæ dari potest propria contrarietas inter substantias, vel inter formas substantiales earum. Probatur antecedens; quia illa dicuntur maximè distare, quæ sic distant inter sese, vt non æquè, sed minus distent à quacumque alio; sed ita se habent sub genere animalis species humana, & animalis omnium imperfectissimi; nam quælibet non æquè distat ab alijs speciebus animalis; sed magis distat ab altera: ergo verum est esse maximè distantes. Et de cæteris omnibus verum est plus distare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud, & minus, quo magis recedit ab illo.

56 Vt nostram sententiam explicemus, adnotandum est primo: oppositionem in genere, vel in communi acceptam diuisam esse ab Aristotele in post prædicamentis capit. de oppositis in quatuor genera, vel species, aut modos oppositionis, nempe in oppositionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Et ideo necessario debet poni, vel subintelligi loco generis in definitionibus singularium specierum, siue definiantur in abstracto, siue in concreto. Vnde si definiamus contrarietatem in abstracto, dicemus; Contrarietas est oppositio eorum, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; si in concreto dicendum erit, contraria sunt opposita, quę sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Aristotele, & propterea in eadem definitione sub intelligenda est particula, *Opposita*, quasi pro genere, quam absque dubio refert particula *Quæ*. Secundo notandum est, oppositionem formaliter significare repugnantiam duorum extremorum, vt per se est manifestum; & ideo distinctas species oppositionis significare distinctas species, vel modos repugnantiæ specialium extremorum, inter quæ versantur: contraria igitur dicunt specialem repugnantiam, ex qua prouenit, vt maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Vnde si duas istas conditiones non habeant extrema propter specialem repugnantiam, sed aliunde, sicut non erunt formaliter opposita, quia non erunt inter se formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones constituentur propriè contraria; & hoc modo intelligenda est definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probo. Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tamquam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent specialem rationem oppositionis distinctam ab alijs oppositionibus; sed specialis ratio oppositionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut oppositio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi debet quod contraria maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt sub ratione formalis, atq; specialis repugnantiæ eis conueniat, & non aliunde, vel ex alia quacumq; ratione Ex quibus iam intelligitur eamdem definitionem non conuenire formis substantialibus elementorũ, & ideo non esse propriè contrarias, sed qualitatibus eorum, 57

in

In quibus vera ac propria ratio contrarietatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ substantiales, nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solū propter rationē communem informandi materiam, & constituendi cum ea talem speciem, vel indiuiduum substantiæ, qualitates vero idem habent ratione repugnantiæ specialis; ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas cōuenit. Probatur minor, quia anima rationalis ex eo solum intelligitur maximè distare ab anima imperfectissimi animalis, quia cōstituit perfectissimam speciē, hæc vero imperfectissimam & ex communi tantum ratione informandi substantialis formæ expellit formaliter vna forma substantialis aliam ab eadem materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt simul ab vtraque informetur, cum nec possit esse specificum vtriusque simul recipere, immo nec esse indiuiduale.

58 Vnde non solum expellit vna forma aliam diuersæ speciei, sed etiam si sit eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formas substantiales propter specialem repugnantiam, sed propter communem rationem incompossibilitatis ex cōmuni ratione informandi, & tribuendi esse materiæ prouenientem: ergo eadem maxima distantia, atque eadem expulsio ab eodem subiecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantiæ, vt in definitione contrariorum intelligitur, & ex consequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera, & propria contrarietas; quam certum est conuenire qualitatibus eorum; quod sic ostendo. Calor & frigus non sunt formæ maximè distantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum constet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, vt humiditatem, & siccitatem, sed nec se expellunt ab eodem subiecto propter communem rationē informandi illud: nam diuersæ formæ accidentales secūdum speciem, atque etiam diuersæ qualitates, aliæque primæ simul informant eandem materiam, vt patet in singulis elementis, non tamen diuersæ qualitates contrariæ, quæ potius se expellunt naturaliter ab eodē subiecto: ergo expulsio in his, & ex consequenti maxima distantia sub eodē genere prouenit ex repugnātia speciali; & ideo specialem rationē oppositionis importat formaliter, vt significatur in definitione contrariorū, & ex consequenti veram contrarietatem; nequaquā in formis substantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his soluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propositum applicata ei eadem distinctione. Nam dum in definitione contrariorū dicitur, contraria maxime distare sub eodem genere, & mutuo se expellere ab eodem subiecto, intelligi debet vtrumque sub ratione specialis oppositionis, vel repugnantiæ, & non sub communi ratione informandi, & constituendi species extremæ perfectionis, vel imperfectionis. Cuius ratio est optima, quia cum pro genere eiusdem definitionis ponatur oppositio in communi, cuius ratio formalis consistit in repugnantia extremorum, necesse est cæteras particulas definitionis continere specialem repugnantiam, vt possint contrahere idem genus oppositio-

nis ad hanc speciem oppositionis contrariæ.

59 Ex doctrina huius quæstionis infero, iuxta hanc distinctionem loquendum esse de formis substantialibus elementorum in ordine ad cõtrarietatem. Dupliciter sumi potest contrarietas propria, formaliter, aut virtualiter, seu radicaliter. Formaliter sumitur, pro formali oppositione extremorum maxime distantium sub eodem genere, & mutuo se expellentium ratione eiusdem repugnantiæ; & hoc modo sumitur in definitione contrariorum, & solum conuenit qualitatibus. Virtualiter vero, aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat, & sic conuenit eisdem formis substantialibus elementorũ, ex quibus tãquã ex radice emanãt primæ qualitates formaliter cõtrariæ.

QVÆSTIO V.

An cõtrariæ qualitates possint esse simul in gradibus intensis?

60 PRæsupponit quæstio illud, quod cap. 4. prioris libri probatum est, nempe qualitates contrarias habere latitudinem gradualem, & secundum eam perfectius, aut minus perfecte posse participari à subiecto, quod est secundũ intensionem, & remissionem participari. Et hoc supposito quærit, an possint esse simul in eodẽ subiecto. Sed quia duobus modis possunt cõparari ad subiectũ, in gradibus intensis, & remissis, duo etiam sunt disputãda. Primum in hac quinta quæstione, an in gradibus intẽsis possint esse simul in eodẽ subiecto? Postremum in sequenti, an saltem hoc sit possibile in gradibus remissis? Gradus autem remissi vocãtur omnes vsque ad medietatem latitudinis, vt si tota latitudo cuiuslibet qualitatis contineatur octo gradibus, remissi dicentur à primo vsq; ad quartum, intensi vero ab octauo ferè vsque ad quartum.

Circa primũ, an possint esse simul in gradibus intensis? distinctione opus est. Nam duobus modis intelligi potest, aut secundum ordinem, aut virtutem causarum naturalium; aut secundum potentiam Dei supernaturalem, vel absolutam. Et in primo sensu certũ est apud omnes, non posse esse simul qualitates contrarias secundum gradus intensos, vt calor vt octo, vel vt septem non potest naturaliter esse simul cum frigiditate vt octo, vel vt septem, sed necesse est per introductionẽ vnius expelli alteram. Vt autem hoc explicemus, & probemus, vno verbo repetendum est illud, quod cap. 7. primi libri tamquam certum statutum est, 61
& ab omnibus receptum, nẽpe capacitatem subiecti in ordine ad qualitates cõtrarias, & ad agens naturale potẽs eas circa ipsum producere limitatã esse: ita vt solũ possit recipere integram latitudinem octo graduum, siue ex vno eorum, vel ex vtroque completam. Gratia exempli, corpus corruptibile solum potest recipere ab agente naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis simul: ita vt quot ei de tota latitudine caloris defecerint, ex frigiditate habere possit. Quod euidenti experientia constare vidimus; & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates nõ se expellũt, nisi completa fuerit ex vtraq; latitudo octo graduũ; vel quousque adimpleatur, sed introduci potest

vnus, nullo gradu alterius in subiecto existentis expulso. Quod in aère cõstare potest supposito, quòd octo gradus humiditatis habeat; caloris vero non nisi quinque, vel sex; potest enim recipere duos gradus frigiditatis sine expulsione alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex vtroque contrario recipere potest. Postquam vero adimpleta est latitudo ex vtroque contrario, vel si ex vno tãtum eorum adimpleta præsupponitur, non potest subiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque vtrumque contrarium simul in gradu intenso, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex vtraque qualitate, & ideo deficeret capacitas subiecti in ordine ad agens naturale.

62 Hoc supposito, probatur naturaliter esse impossibile, quod contrariæ qualitates sint simul in eodem subiecto secundum gradus intẽsos, nempe calor vt octo, & frigus etiam vt octo, aut quid simile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur, quod mutuo se expellunt ab eodem subiecto; sed si non necessario se expellunt secundum hos gradus intensos, sed simul esse possunt, sequitur non se expellere vllo modo, atque adeo non esse contrarias. Probatur consequentia, quia si non se expellunt secundum gradus intẽsos, multo minus se expellent secundum remissos minorem habentes repugnantiam, vel certè non maiorem, & ideo nullo modo se expellent. Itaq; tam necessarium est contraria secundum esse perfectum se expellere, quàm necessarium est dari propria contraria in rerum natura. Secundo probatur experientia, quia sensu tactus experimur, quo magis calefit aqua, eo esse minus frigidam, & quo magis infrigidatur aër, eo esse minus calidum: ergo signum euidens est, quod calor, & frigus secundum intensos gradus se expellunt. Nam si non se expellerent, retineret aqua totam suam frigiditatem, quãtumcumque calefieret ab igne.

63 Sed an possint esse simul per potentiam Dei supernaturalem, nõ est certum; sed prima opinio tenet implicare contradictionem; quam vidẽtur sequi Capreol. in primo dist. 17. q. 1. ad argumenta contra 1. conclusionem, Iauellus 10. lib. Meth. quæst. 13. & Marsil. 2. libro de gener. q 6. putantes contradictionem sequi ex eo, quod simul sint. Quam probo testimonijs Aristotelis, & rationibus. Aristoteles enim eamdem repugnãtiam reperiri docet in eo, quod contraria sint simul, ac reperitur in contradictorijs; sed contradictoriè opposita, vt esse, & non esse, non possunt eidem rei simul conuenire, etiã per absolutam Dei potentiam: ergo ex mente Aristotelis eamdem contradictionem implicabit, quod contraria sint simul in eodem secundum esse perfectum: maior est expressa apud Aristotelem 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 17. his verbis: *Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodẽ verificari, patet quodcumque contraria simul eidem inesse contingit; contrariorum enim alterum non minus priuatio est. Substantiæ vero priuatio, negatio à quodam determinato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare verè: impossibile est etiam contraria simul inesse, sed aut ambo secũdum aliquid, aut alterum secundum aliquid: alterum simpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido,

de humido, & sicco in gradibus inté sis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. asse rens coniungi non posse in eodem elemento.

64 Sed probatur ratione satis efficaci in eisdem verbis Aristotelis relatis contenta. Ita enim arguit. Duo contradictoria repugnat simul eidé conuenire, quia sunt affirmatio, & negatio eiusdem esse, vt quod idé corpus simul sit album, & non album; sed contraria dicũt eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse: ergo non minus repugnabit simul esse in eodem. Minorem sic probat. Vnũ contrarium, quod imperfectius est altero, dicit priuationem alterius tãquam perfectioris, vt nigrum dicit priuationem albi; sed priuatio est negatio eiusdem esse; ergo dicit negationem; & ex consequenti eamdem repugnandiam oppositionis contradictoriæ. Quare non poterunt contraria perfecta eidem subiecto simul conuenire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem aliquam formam esse in subiecto, quin ei tribuat proprium effectum formalem, vt albedinem esse in pariete, quin constituat eum formaliter album; sed vnum contrarium in gradu inten so expellit aliud per proprium effectum formalem, cum illud expellat in genere causæ formalis: ergo repugnat esse in subiecto, in quo aliud erat, quin expellat illud. Probatur cõsequentia, quia repugnat esse in subiecto, nisi per informationem, sed per eamdem informationem expellit cõtrarium; ergo repugnat simul esse cũ

65 eo. Quod exemplo aquæ declarari potest, si ei applicetur ignis, & producat in ea summum calorem: tunc enim calor expellit frigiditatem expulsione formali, & ideo expellit eã per informationem, quia informatio eius incompossibilis est cum informatione frigiditatis: quare repugnat informare aquam, quin expellat ab ea eamdem frigiditatem, atque adeo simul cum ea esse; & hæc est tota repugnantia, quia forma in subiecto inhærente repugnat suspendi effectum formalem eius, & proinde repugnabit suspendi expulsionem formæ cõtrariæ per eumdem effectum præstandam. Probatur tandem, quia eadem est ratio de formis substantialibus, & accidentalibus; cum omnes tribuant esse subiecto per informationem; sed de substantialibus valde probabile est repugnare, quod simul informẽt eamdem materiam: ergo non erit minus probabile, quod repugnet duas formas contrarias accidentales simul informare idẽ subiectum in gradibus perfectis.

Secunda opinio tenet non implicare contradictionem, & ideo per potentiam Dei absolutam fieri posse, quod simul consistant in eodem subiecto summus calor, & summa frigiditas, sicque de cæteris contrarijs in gradibus intensis. Ita Paludanus in 3. distinct. 15. quæst. 2. Sotus in 4. distinct. 10. quæst. 1. artic. 5. Astudillo 1. lib. de Generatione, quæst. 23. & est communis, & vera, sed hac distinctione explicanda. Contraria sunt in triplici differentia, quædam talis naturæ, vt vnum prorsus tollat rationem formalem alterius, vt actus scientiæ, & erroris, actus amoris, & odij circa idem obiectum; & de his contrarijs certum est, non posse esse simul in eodem subiecto, non solum in gradibus intensis, sed nec in remissis. Alia sunt contraria, quæ fundantur in aliqua ratione non habente latitudinem, sed consistente in indiuisibili, vt sanitas, & ægritudo, quæ fundantur in certo quodam 66

dam temperamento primarum qualitatum, quo variato desinunt esse in subiecto, de quibus, & alijs similibus docuit expressè Aristoteles, vt superius vidimus, nullum medium habere, & ideo nec simul esse posse in eodem subiecto: quare nec de his intelligitur communis hæc sententia, sed de contrarijs tertij ordinis, quæ nec in indiuisibili consistunt, sed certam latitudinem habent, neque vnum tollit prorsus rationem formalem alterius; huiusmodi sunt primæ qualitates, atque etiam secundæ ex temperamento earum resultantes, vt calor, frigiditas, albedo, nigredo, & aliæ, de quibus procedit dubium, an simul esse possint in gradibus intensis per potentiam Dei absolutam, & nostra sententia tenet non repugnare.

67 Probatur primo, quia si hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppositionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad subiectum, ratione cuius vna necessario destruit alteram, vel effectum formalem eius in subiecto per proprium: sed hęc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni. Probatur minor, quia eadem est ratio formalis, & essentialis harum qualitatum in esse intenso, & remisso, & solum distincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis, vt patet in calore intenso, & remisso, nam remissus calor formaliter calor est, & formaliter constituit subiectum calidum, sicut intensus, solo modo accidentali intensionis excepto, quem certum est non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in subiecto; sed in gradibus remissis possunt qualitates istæ simul esse in eodem subiecto naturaliter, in quo reperiuntur frequenter secundum sententiam Aristotelis, & communem ferè totius Scholæ, vt statim ostendemus: ergo licet non possint virtute agentis naturalis produci in eodem subiecto secundum gradus intensos, quin vna expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei supernaturalem. Probatur consequentia, quia licet maiorem postulent capacitatem in subiecto secũdum gradus intensos, quã secundum remissos, maiorem etiam capacitatem habet subiectum respectu agentis supernaturalis, quàm respectu naturalis: ergo agens supernaturale poterit suspendere expulsionem vnius ab altera, vt constat in quantitatibus: quarum quælibet nata est expellere alteram ab eodem loco, cum sit impenetrabilis sua natura cum ea; & tamen communis est sententia Scholæ, quod per diuinam potentiam possit suspendi talis expulsio, & ideo fieri, vt vtraque occupet simul eumdem locum, quod est se penetrare: ergo eodem modo poterit suspendi expulsio vnius contrarij ab alio, & fieri, vt simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo, quia si repugnaret contraria esse simul, ideo esset, quia in oppositione contraria includitur contradictoria; sed hæc inclusio non est immediata, nec per locum ab intrinseco, & ideo nec omnino necessaria: ergo non constituit eamdem repugnantiam inter contraria, vt sint simul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia vnum contrarium non est negatio alterius in subiecto, nisi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius, & consequenter inhærentiam eius in 68

subie-

subiecto, qua media eumdem effectum confert subiecto; sed hęc exclusio non est effectus formalis proximus, atque intrinsecus, sed secundarius, atque extrinsecus; cum sit negatio, quam causat vnum contrarium per suum effectum formalem positiuum, atque primarium in subiecto; ergo non repugnat suspendi per potentiam Dei absolutam, & ita permanere vnum contrarium intensum, simul cum altero.

Vt autem testimonium Aristotelis secundum germanum sensum explicemus, & argumentum ex eo deductum soluamus, oportet adnotare, quod in essentia cuiuslibet speciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinseca est ei; vt in essentia hominis fundatur negatio equi, aut Leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamētalis, non equi, & non Leonis, essentialis est homini. Et cum contraria differant specie sub eodem genere, necesse est quodlibet includere realem negationem alterius, vt calorem negationē frigidi. Sed hęc ratio includendi negationem alterius non est propria contrariorum, sed communis quibuscumque alijs speciebus. Ideo
69 cum opposita importent repugnantiam vnius cum altero, & contraria specialem repugnantiam, necesse est quodlibet eorum fundare in sua ratione speciali contrarietatis specialē negationem alterius, vt calor præter communem negationem quantitatis, vel relationis, aut alterius accidētis specie distincti, licet non sibi contrarij, includit specialem negationē frigoris, vt sibi repugnantis. Et tandem inter contraria illud, quod imperfectius est, includit negationem perfectionis alterius, & proinde negationem eiusdem contrarij, vt se perfectioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quàm quod vnum contrarium non sit aliud essentialiter, sed distinctum ab eo; & cum qualitates istæ tribuant subiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes, in quibus cōtinentur prædicata essentialia fundamentaliter accepta, ideo effectus formalis cuiuscumque earum includit easdem negationes respectu effectus formalis alterius, ex quo etiam solum habetur per locum ab intrinseco, quod effectus formalis vnius contrarij non sit effectus formalis alterius, sed distinctus ab eo essentialiter, atque ei repugnans ex propria natura: hæc autem repugnantia non est affirmationis, & negationis, sicut ea, quæ reperitur inter esse, & non esse, sed duarum rationum positiuarum naturaliter incōpossibilium in eodē subiecto. Quod quidem intelligi potest cum vtraque, & vtraq; etiam in eo simul existens, quia neque vna est negatio, vel exclusio alterius, licet quælibet apta sit alteram excludere ab eodem subiecto actuali, atque positiua exclusione, quæ aptitudo intelligi potest sine actu. Quod ex eo patet, quia etiā sine actuali expulsione contrarij intelligitur integra, atque completa ratio essentialis eius, vt cōstat in eisdē contrarijs remissis, quorum effectus formales sunt eiusdem speciei, & essentię cum effectibus formalibus intensis, & tamen vnus nō excludit alterum, etiam naturaliter, & tota ratio huius est, quia actualis exclusio alterius ab eodem subiecto non est primarius, aut intrinsecus effectus formalis vnius contrarij, sed secundarius, & extrinsecus, qui ex primario, & positiuo sequitur naturaliter, & ideo non repugnat suspendi adeo. Ex quibus sequitur primò, nō impli-

Implicare contradictionem, quod existente vno contrario in subiecto, & adueniente alio in quolibet gradu intensionis suspendatur per diuinam potentiam actualis expulsio, saluo effectu formali vtriusque, & ita simul permaneant in eodem subiecto.

70 Secundo sequitur germanum sensum Aristotelis in verbis illius testimonij esse, quod vnum contrarium non solum includat in sua ratione formali negationem fundamentalē alterius, sicut quælibet alia species includit negationem alterius speciei, sed etiam quod contrarium minus perfectum includat negationē alterius, vt minus perfecti, sicut nigrum negationem perfectionis in albedine inclusæ. Ex quibus euidenter sequitur tertium, quod vnum cōtrarium in gradibus intensis per suū effectum formalem naturaliter excludat alterum in gradibus etiam intensis ab eodē subiecto. & ideo, quod non possint esse simul naturaliter secundum gradus intensionis, & hoc solum est, quod intulit Aristot. non tamen, quod contradictionē inuoluat, sicut eam inuoluit, quod contradictoria sint simul, vel simul conueniant eidē rei; quem sensum aperte indicant verba postrema eiusdē testimonij, quæ sic habent: *Impossibile est etiam contraria simul inesse, sed aut ambo secundū aliquid, aut alterū secundum aliquid, alterum simpliciter:* nā expresse per ea concedit Arist. cōtraria aliquo modo posse simul inesse eidē rei, cum tamen contradictoria nullo modo possint. Et ratio dif-
71 ferētiæ manifesta est ex doctrina tradita, quia cōtradictoria per proprias rationes formales se excludunt; immo ratio formalis vnius consistit in exclusione alterius, & ideo repugnat prorsus eidē conuenire, vt patet de esse, & non esse: nam esse actuale in sua ratione intrinseca dicit exclusionem non esse actualis, & non esse actuale exclusionē actualis esse; propterea includit intrinsecā repugnantiam, quod eidē simul insint, vel conueniant. Cōtraria vero, etiam in gradibus intensis nō sic habent rationes repugnantes, nam quamuis quodlibet virtualiter dicat negationem alterius, hoc est, non esse alterum; ratio tamen formalis vnius non consistit in exclusione alterius, ideo contraria oppositio non est immediata, sicut cōtradictoria, quia nec est necessarium per locum ab intrinseco de quolibet affirmari vnum vel alterū, vel de quolibet negari. Vnde licet verum sit rationem formalem albi non esse rationem formalē nigri, non est verum quod sit exclusio eius. Cuius euidens ratio est, quia vtraq; est ratio positiua, & ideo repugnat, quod ratio formalis vnius sit actualis exclusio alterius; hoc enim non potest intelligi, nisi ratio formalis vnius in negatione alterius consistat, & non in aliquo positiuo, & absque dubio hoc habent contradictoria ex eo precisse, quod opponuntur tāquam positiuum, & negatio eiusdem, & ex hoc fit quod contraria non se excludunt ab aliquo tertio per locum ab intrinseco, sed solum per naturalem consecutionem suorum effectuum formalium, ex quibus tamquam secundarius effectus sequitur exclusio, vel
expulsio actualis. Hæc autem conse- 72
cutio naturalis impediri potest per potentiam Dei supernaturalem, & ideo per eam fieri, vt vnum non expellat alterum, sed ambo sint simul in eodem subiecto. Ad formam igitur argumenti, quod constituit Aristoteles, concessa maiori, quod repugnet contradictoria simul eidem cō-

uenire, distinguenda est minor, quod contraria dicant eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse in suis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi potest, quod vnum dicat negationem alterius. Primo ita vt ratio formalis eius sit negatio, aut exclusio alterius, & ita se habent extrema contradictoriæ oppositionis; quia non esse non est aliud, quàm pura negatio essendi, esse verò exclusio positiua eiusdem negationis. Secundò, non ita vt vnum sit negatio ipsa, vel exclusio alterius, sed quasi ex consequenti, in quantum est ratio positiua, ex qua naturaliter sequitur exclusio alterius ab aliquo tertio, nempe ab eodem subiecto vtrique communi, quam exclusionem dicimus posse suspendi per potentiã supernaturalem, quia essentialis non est, sicut est essentialis exclusio vnius extremi contradictorij inclusa in essentia alterius.

73 Ad secundum argumẽtum distinguenda est maior, videlicet implicare contradictionem, quod aliqua forma sit in subiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis duplex est, primarius, & secundarius. Primarius est ipsum esse formæ communicatum subiecto media informatione. Secundarius vero est aliquid aliud, quod ex eo sequitur in eodem subiecto. Gratia exempli, primarius effectus caloris est esse calidum in subiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei esse calidum; per hoc autem esse calidum expellitur naturali sequella frigus ab eodem subiecto, & ideo expulsio formæ contrariç est secundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos vero effectus discrimen est, quod primarius immediatè per se procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinsecus, ac propterea implicat contradictionem formam informare subiectum, & non tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius vero non procedit immediatè per se à forma inhærente, sed medio effectu primario; quare non est intrinsecus, licet sit formalis, & ideo quamuis ex necessitate naturæ sequatur, non repugnat talem consecutionem suspẽdi à causa superiori per potentiam supernaturalẽ; immo nec repugnat fieri ab ea sine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus, maiorem esse veram de effectu formali primario, falsam vero de secundario propter discrimen assignatum inter vtrumque.

Ad tertium neganda est maior, 74 quod eadem sit ratio de formis substantialibus, & accidentalibus comparatis ad subiectum. Nam illæ conferunt materiæ primum esse specificum in determinata specie substantiali. Probabile autem est non habere capacitatem materiam vllo modo ad recipiendum simul plura esse substantialia, & ideo nec ad recipiendas simul plures formas substantiales Formæ vero accidentales non cõferunt subiecto primum esse indeterminata specie, & indiuiduo, sed ordine naturæ illud præsupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatus vero cum sit accidentalis, ex multis, atque diuersis constare potest, & aliquando ex contrarijs, vt patet in mistis, in quibus insunt contrariæ qualitates in gradibus saltem remissis, & cum non contineat intrinsecam repugnantiam, poterunt esse etiam in gradibus intensis.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

An contraria possint esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis?

75 QVæstio sexta procedit de eisdē formis contrarijs, an saltem in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt calor vt quatuor, cum frigiditate vt quatuor, aut aliquid simile. Et prima opinio negat, quod possint esse simul. Ita Durand in 2. quæst. prologi, & in 1. dist. 30. quæst. 1. Gregorius in 1 dist. 17. quæst. 1. art. 1. Soncin. 10. Metaph. q. 21. Probatur testimonio Aristotelis 1 lib. de Generat. text. 16. vbi absolutè docet, quod contrariæ qualitates, vt calor, & frigus non possint coniūgi in eodem subiecto. Probatur etiā ratione, primo ex definitione contrariorum superius adducta, in qua dicitur, quod contraria mutuo se expellunt ab eodem subiecto. Ex quo ita arguo Definitio conuenit definito essētialiter, sed qualitates istę eiusdem essentiæ sunt in gradibus intensis, & remissis, cum intensio, vel remissio sint accidentia earum: ergo in vtrisque gradibus debet eis conuenire: quare in gradibus intensis nō possunt esse simul naturaliter, sed necessariò se expellunt; ergo idem habere debent in gradibus remissis.

76 Secundo, quia qualitates istæ in diuersis subiectis existentibus secundū gradus remissos se expellunt efficiēter, nam calidum vt tria agit in frigidum vt duo, & expellit ab eo frigiditatem: ergo in eodem subiecto existentes se expellunt formaliter. Probatur consequentia, quia eamdem habent repugnantiam formalem in eodem subiecto existentes, ac effectiuam in diuersis; sed ratione huius se expellunt efficienter in diuersis; ergo ratione illius debent se expellere formaliter ab eodem; & ita in nullo gradu poterunt esse simul. Et certe si simul admittantur in eodem subiecto, sequitur ab vtroque denominari, & ita dicetur simul calidum, & frigidum; sed calidum idem est, ac non frigidum ergo dicetur simul frigidū, & non frigidum, dabunturque contradictoria prędicata in eodem, quod patet esse absurdum.

Tertio, si qualitates contrariæ in gradibus remissis simul esse possunt naturaliter, duo sequuntur absurda; primum, quod idem subiectum moueatur simul motibus contrarijs, vt si demus aliquod calidū vt tria, atq; etiam vt tria frigidum, poterit simul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum possit simul habere alterū gradum vsque ad quatuor vtriusq; qualitatis, & ita habebit simul motus contrarios, quod videtur absurdum; quia sicut repugnat idem corpus simul augeri, & diminui, simul moueri motibus contrarijs, sursum, & deorsum; non minus repugnare debet, quod moueatur motibus contrarijs alterationis. Absurdum secundum, quod sequitur, est, quod vnum contrarium agat in alterum, nullo modo illud corrumpendo, vt si ignis agat in corpus frigidum vt vnum, poterit ei imprimere calorem vt sex, nihil ab eo expellendo; cum frigus vt vnum possit esse simul cum calore vt sex; & ideo non necessariò expellatur ab eo: toto ergo illo tempore, quo producit sex gradus caloris aget in suum contrarium nullo modo illud destruendo.

Hæc sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, experientiæ, & 77
rationi.

rationi. Probo primum, quia Aristoteles c. 10. huius libri docet mixtionem ita fieri, vt elemẽta per mutuã actionem, & passionem se corrumpant secundum formas substantiales; sed secundum suas qualitates ad quamdam mediocritatem reducantur, & qualitates ipsæ in eadem mediocritate existentes in materia sint dispositio cõueniens pro forma mixti introducenda, & ita in eodem mixto permaneant. Quod docet expresse in hoc etiam 1. lib. tex. 48. his verbis; *Et primo quidẽ elementa ita transmutãtur. Ex his autem carnes, & ossa & quæ talia, calido quidem facto frigido frigido autem calido, quando ad medium veniũt, hic enim neutrũ, medium autem multi, & non in indiuisibile. Similiter autem & siccum, & humidum, & alia talia secundũ medietatem faciunt carnem, & os & alia huiusmodi* Et 2. lib. de partibus animalium cap. 1. vbi asserit expressè mistum componi ex virtutibus elementorum, nẽpe calore, frigore, humiditate, & siccitate, & ideo in eo permanere, quod vt minimum intelligitur in gradibus remissis.

78 Experientia vero probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia sensu tactus percipimus, quod si aqua intense calida permisceatur frigidæ, attemperatur vtraque, ita vt tota ipsa aqua ex vtraque resultans, non sit tam calida, nec tam frigida, ac prius. Et si manum calidam adiungamus frigidæ, sentimus illam minus calidam reddi, hãc vero minus frigidam: ergo in vtroque casu reperiũtur simul calor, & frigus in minori gradu, quã prius.

Probatur tandem ratione deducta ex simili experientia, nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatẽ eius, non alia de causa, nisi quia imprimit ei aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim posset remitti frigiditas, nisi aliquid eius corrũperetur: ergo necessario concedendũ est dari aliquid caloris in aqua simul cum frigiditate eius remissa; & ex consequenti contraria simul in eodẽ subiecto secũdum gradus remissos. Huic tamen euidenti argumento duobus modis solent respondere aduersarij. Primo respondet Gregorius vbi supra contraria applicata ad agendũ, ita se habere vt fortius per solam suã præsentiam corrumpat debilius sine productione alicuius gradus propriæ formæ: corrupto autem debilio si ad præsentiam fortioris statim incipit hoc propriam formam imprimere subiecto, & ita calefit lignum ab igne destructa prius frigiditate eius; non quidem per productionem caloris, sed ad præsentiam eius; post vero producto calore in eo ab eodem igne. Hæc tamen solutio falsa est, & experientiæ contraria. Probatur primum, quia si frigiditas non corrum- 79
pitur per introductionem caloris: ergo per solam subtractionem cõcursus illius agentis, à quo conseruabatur: sed euidẽs est nõ cõseruari vnum contrariũ ab alio absente, vel præsente, quia cõtrarietas potius est ratio destructionis: ergo non potest corrũpi per solam præsentiam eius. Probatur consequentia, quia per præsentiam nullum concursum potest contrarium substrahere, quo conseruaret aliud contrarium, vt probatum est. Et si dicatur conseruari à Deo, qui ad præsentiam contrarij subtrahit proprium concursum, quo aliud contrarium conseruabat, & ideo verum est ad præsentiam cõtrarij corrumpi; probatur hoc esse falsum. Nã vel ad præsentiam contrarij subtrahit

hit Deus suum cõcursum simul, vel successiuè; hoc secundum dici non potest, quia cum contrarium iam sit præsens, & non producatur contraria qualitas, nulla est causa successionis; simul ergo concursus subtrahitur, & ideo simul desinit esse tota frigiditas: ergo non potest produci calor successiuè post destructionẽ frigiditatis, quia non habet contrariũ in subiecto: hoc autem est contra experientiam, quia sensu percipimus aquam successiuè calefieri: ergo falsa
80 est hæc sententia. Probatur præterea, quia sola præsentia contrarij nõ potest esse ratio ob quam Deus subtrahat proprium concursum; ergo non corrumpitur contrarium desinente Deo illud conseruare propter præsentiam alterius. Probatur antecedens, quia Deus non conferebat concursum vni contrario, quo conseruaretur propter absentiam alterius: ergo nec eum auferet propter eius præsentiam, quia seclusa actione non plus obesse potest præsentia cõtrarij respectu corruptionis alterius, quàm absentia prodesse ad conseruationem, constat vero hanc non prodesse ad conseruationem: ergo nec illa poterit obesse, ita vt propter eam concursus à Deo subtrahatur. Et prȩterea repugnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante introductionem caloris, quia frigiditas aliqua est dispositio necessaria ad conseruationem eius: non ergo potest sine vlla permanere, sed si per solam præsentiam contrarij corrumperetur, tota deberet corrumpi, quia nõ est maior ratio de tota, quàm de parte: ergo nihil eius corrumpitur per solam præsentiam contrarij.

Secunda solutio est Scoti, & Durãdi vbi supra asserentium corrumpi à contrario qualitatem, non per productionem qualitatis contrariæ, sed cuiusdam qualitatis mediæ, aliquo modo ei simili, vt quando ignis calefacit aquam, destruit frigiditatem eius, non per productionem caloris, sed alterius qualitatis mediæ calori similis, destructa vero frigiditate ab hac media qualitate introducitur calor in aqua. Hæc tamen solutio imprimis ponit tales qualitates medias sine vlla necessitate, vel fundamento, solum ad effugiendam difficultatem argumenti, quod sufficeret, vt
reputaretur falsa. Deinde est contra 81
rationem, primo, quia talis qualitas media non potest expellere frigiditatem expulsione formali, nisi propter repugnantiam, quam cum illa habeat ex propria natura; nam si nullã habet, poterit esse simul cum ea, sicut aliæ formæ accidentales non contrariæ simul esse possunt; quod si propter repugnantiam eam expellit: ergo propter contrarietatem. Probatur cõsequentia, quia contrarietas non est aliud, quàm specialis repugnantia duorum in ordine ad subiectum à quo se expellunt, cum sint sub eodẽ genere; & hæc omnia habet talis qualitas media respectu frigiditatis, supposito, quòd eam expellit formaliter, & non expellit eã simul, sed paulatim, & per gradus, vt constat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus remissis; & ideo contraria erunt simul in eodem subiecto. Secũdo, quia in habitibus virtutum, & vitiorum contrarijs non possunt admitti tales qualitates mediæ, nam si aliquis assuefactus vitio intemperantiæ eliciat aliquos actus temperãtiæ: euidẽs est per eos nõ posse produci habitum, vel dispositionem mediam, sed habitum, vel dispositionem temperantiæ, quia habitus sumunt suam speciem ab actibus. Tũc ergo ne-

necesse est cōcedere contrarios habitus, vel qualitates simul in eodē subiecto secundum gradus remissos.

82 Secūda opinio distinguit duo genera contrariorum, alia actiua, & passiua; qualia sunt primæ qualitates elementorum; alia, quæ licet habeāt rationes repugnantes circa idē subiectum, nihil tamen agunt, nec patiuntur, vt sunt colores, & aliæ secundæ qualitates; & de primis contrarijs asserit simul esse posse in eodem subiecto secundum gradus remissos; de alijs vero negat, sed subiectum habens albedinem remissam, putat nullum gradum habere nigredinis, licet habens remissum calorem, necesse sit habere aliquem gradū frigiditatis. Ita Sotus 1. lib. Phys. quæst. 5. ad 1. & lib. 1. quæstion. 1. ad 4. in fauorem huius sententiæ, quantum ad priorem eius partem de cōtrarijs actiuis afferri possunt omnia argumenta, quibus impugnauimus præcedentem: sed quantum ad partem posteriorem potest probari hoc argumento. Contraria, quæ nō sunt actiua, sunt secundæ qualitates, vt colores, & aliæ, quæ procedunt ex mixtione primarū, hoc est ex tali tēperamēto corporis mixti; sed repugnat idem mixtum habere simul temperamenta contraria: ergo repugnat etiam habere secundas qualitates contrarias, etiam in gradibus remissis. Probatur consequentia, quia etiā in gradibus remissis sequuntur ex contrarijs temperamentis, cum in his etiam gradibus sint aliquo modo contrariæ. Pro hac sententia citat Diuum Thomam Ferrara 2. lib cōtra gentes capit. 16. asserentem in minus albo nihil esse nigredinis, sed albedinē minus intēsam, locū vero ex quo id accepit, inuenire non potui.

83 Tertia opinio vniuersaliter concedit cōtraria simul esse posse in eodē subiecto secūdum gradus remissos. Ita Euri. quodlib. 11. q. 11. Marsi. in 3. distin. 11. art. 2. Maior distin. 15. quæst. 2. Argen. quæst. vnica art. 1. Iauell. 10. Meth. q. 13. Suarius tom. 2. suæ Metha. disput. 45. section. 4. & omnes recentiores; estque iam communis in schola, & vera. Sed plures pro ea citantur, qui vel eam non tenent, vel non ita vniuersaliter, aut non ita expresse, vt D. Aug. D. Tho. Scotus, Ferra. & Caiet. & propterea eos nō affero. Præter testimonia vero Aristotelis ad refutandam sententiam oppositā à nobis adducta probanda est primo ex tribus principijs eiusdem, ex quibus euidenter colligitur. Primum est, mixtio de qua docet c. 10. præcedentis libri; & 2. lib. de partibus animalium c. 3. mixtum componi ex quatuor elementis, vel potius, ait, ex quatuor qualitatibus eorū: ergo sentit permanere in mixto, & illud componere. Non enim potest intelligi de permanentia virtuali in vna aliqua qualitate simplici, quæ sit dispositio pro forma mixti, quia vt sic contentę non sunt distinctæ realiter, sed realiter vnum: ergo nec possunt mixtum realiter componere. Secundum principium est, 84
quod omne agens in suum contrarium repatiatur simul ab eo, secundum eamdem contrarietatem. Ita docet capit. 7. præcedentis libri; & principiū hoc recipit vniuersa schola; sed non potest esse verum, nisi contraria dentur simul in eodem subiecto secundum aliquem gradū. Probatur euidenter, quia si aër agens in aquam per calorē repatitur simul ab ea per frigiditatē: ergo aliquid frigiditatis ab ea recipit, quia passio est receptio formæ ab agente per actionem ei impressę; & habet simul

mul calorē, per quem calefacit aquā: ergo necesse est concedere calorē simul, & frigiditatē in aëre, vel negare reactionem contra euidenté experiētiam. Tertium principium est: *Id quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quē.* Quod habetur 6. lib. Phys. capit. 5. text. 51. Ex quo euidenter probatur nostra sententia hoc modo. Motus est inter contraria, tamquam inter terminos à quo, & ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calefit, partim est in termino à quo, qui est frigiditas, & partim in termino ad quem, qui est calor, simul ergo tunc participat vtroque termino: ergo vtraque qualitate contraria. Ex quibus sequitur, euidens esse, quod nostra sententia continetur in doctrina Aristotelis, in qua opposita non est probabilis.

85 Sed probatur deinde ratione. Primo, quia motus alterationis est inter contrarios terminos, & ideo ex propria natura successiuus. Cuius ratio à priori est, quia quælibet qualitas contraria producitur in subiecto cum resistentia alterius contrarij, quod ab eo expellitur; sed aqua (gratia exempli) calefit semper ab igne successiue, vt euidenti experientia constat: ergo cum resistentia contrarij existentis in eodem subiecto; alioqui si contraria frigiditas in eadem aqua tunc non esset, in instanti produceretur in ea calor; necesse est ergo concedere frigiditatem in aqua simul cum aliquo calore toto tempore, quo calefit, vel negare quod successiuè calefiat contra euidentem experientiam. Secundo, per sensum tactus percipimus in aqua calorem, non virtualem in aliqua alia qualitate virtute contentum, sed formaliter in ea existentem, quia solus calor formalis est qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum sit calor virtualis, non sentitur per tactum, sed necessariò concedendum est tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nam cum frigiditas sit propria, ac necessaria dispositio aquæ, sicut calor est necessaria dispositio ignis; sicut forma ignis non potest conseruari naturaliter sine vllo calore; ita neque aqua sine vlla frigiditate. Euidens igitur est simul habere frigiditatem, & calorem.

Probata iam nostra sententia, explicanda est, vt veritas eius melius intelligatur. Explicatur autem hac distinctione. Contraria sunt in triplici differentia: nam quædam ita se habent, vt ratio formalis vnius destruat alterum, non tamen sunt contradictoria; quia sunt extrema positiua: contradictoria vero sunt affirmatio, & negatio, vel extremum positiuum, & negatio eius; & hoc primo modo sunt contraria ratio virtutis, & vitij in generali, atque in speciali: ratio etiam sanitatis, & ægritudinis; sed hæc adhuc sunt duplicia, nam quædam suscipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, sed quasi in indiuisibili consistunt, vt sanitas, & ægritudo, nam etiam si minimus sit gradus, in quo deficiunt primę qualitates à debito temperamento, omnino deficit sanitas. Alia sunt contraria quorū ratio formalis vnius non destruit alterum formaliter, sed per naturalem consecutionē sui effectus formalis illud excludit à subiecto, & ita se habētprimę & secūdæ qualitates, quibus vniuersaliter conuenit habere latitudinem gra- 86

gradualem, intensionemque, & remissionem suscipere.

87 His suppositis, tribus assertionibus explico communem sententiam iam vniuersaliter probatam. Prima assertio est, illa contraria, quorum ratio vnius destruit alterum, nec habent latitudinem, sed quasi in indiuisibili consistunt; nec in gradibus intensis, nec in remissis possunt esse simul. Ita se habent sanitas, & ęgritudo. Euidens est hoc, quia quæ latitudine carent, non possunt ad mediocritatem reduci, sed quasi indiuisibilis est oppositio corũ, & ideo omnino repugnat simul esse in eodẽ subiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarius possint esse simul in eodem subiecto.

SEcunda assertio est, quoscumque habitus contrarios (exceptis supernaturalibus, de quibus non disputamus) simul esse posse in gradibus remissis naturaliter; atque etiam actum vnius cum habitu altero ferè semper. Et etiam secundum gradus intensos per potentiam Dei absolutam; sed actus eorum, siue in gradibus intensis, vel remissis per nullam potentiam posse esse simul. Exemplis fiet res manifesta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ possunt esse simul naturaliter in gradibus remissis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamẽ vtriusq; actus: habitus etiam sciẽtiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris; & hæc quidem omnia, quæ in gradibus remissis possunt esse simul naturaliter: supernaturaliter possunt etiam simul esse in gradi-

88 bus intensis. Cõtrarium huius tenẽt Conimbricenses ex parte scientiæ, & erroris 1. lib. de gener. cap. 1. q. 8. ar. 2. ad finem negantes omnino, quod possint aliquo modo esse simul; asserentesq; esse communem sententiã, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quamtumlibet remissus perfectè aduersatur habitui scientiæ, & similiter quilibet actus scientiæ habitui erroris, ita vt se destruant secundum rationes formales obiectiuas, quia actus scientiæ est assensus veritatis, & actus erroris assensus falsitatis oppositæ: ergo repugnat esse simul, tam habitus ipsi, quã actus vnius cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remissionem, quia eorum repugnantia nõ dependet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negandum inclinat habitus, aut negatur cõpetere eidẽ rei id, ad quod affirmandum inclinat habitus; sed hanc repugnantiam rationum fortium assentiendi habent etiã in gradu remisso: ergo non possunt esse simul. Probatur minor, quia actibus etiam remissis repugnat affirmare simul, & negare eamdẽ rem: ergo repugnat esse simul actus horum habituũ, quamtumlibet remissos: & consequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quemlibet tamen actum eorum expellitur omnino habitus contrarius; & ideo neque actus cum habitu, neque habitus ipsi possunt vllo modo, vel in gradu aliquo esse simul.

Ego vero sic probo contrarium iam explicatum, quia non minus habẽt rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedientiæ, & inobedientiæ, quã habitus sciẽtiæ, 89

&

& erroris; & ideo non minus repugnat esse simul in eodem subiecto actus temperantiæ & intemperantiæ, quàm actus scientiæ, & erroris; sed cum tali repugnantia actuũ euidens est, & ab his authoribus concessum, quod habitus temperantiæ, & intemperantiæ, atq; etiam actus temperantiæ cum habitu intemperantiæ possint esse simul naturaliter: & reuera sint simul in homine prius ex cõsuetudine intemperato; post vero exercent aliquos actus temperantiæ, per quos ex parte saltem acquiritur habitus temperantiæ, & ex parte expellitur habitus intẽperantiæ: ergo non erit minus euidens, quod possint esse simul habitus scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris in homine, qui prius errauit ex habitu circa aliquam propositionẽ, & adueniente demonstratione acquisiuit habitũ scientiæ, non statim omnino expulso habitu erroris. Quem habitum scientiæ permanẽte adhuc eodem habitu erroris potest exercere, quousq; eum omnino expellat. Secũdo probatur, quia habitus erroris, cũ sit radicatus in subiecto, non potest omnino expelli per vnum, vel plures actus scientiæ; sicut habitus vitij nõ omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppositæ: ergo necesse est qualitatem illam permanere, & sub vera ratione habitus, quia habitus non est aliud, quàm inclinatio acquisita in obiectum; sed qualitas illa permanens inclinat in idem obiectum, in quod inclinabat ante aduentum scientiæ: ergo permanet sub vera ratione habitus, & ita vterq; habitus simul, & actus vnius simul cũ habitu alio.

Probatur tandem, quod per po-
90 tentiam Dei absolutam quicumque habitus contrarij, & quomodocumque se habeant, & actus similiter vnius cũ habitu altero possint esse simul secundum gradus intẽsos; quia sicut permanent naturaliter habitus isti in eodẽ subiecto, & actus vnius cum alio habitu secundum gradus remissos; sic potest fieri per diuinam potentiam, quod actus vnius habitus nullum gradum intensionis alterius expellat; sed in eadem intensione, quam habebat prius, permaneat. Potest etiam Deus existente habitu erroris intẽso in intellectu producere habitum scientiæ etiam intensum sine expulsione eiusdem habitus erroris. Et ratio horum est, quia vt statim dicemus, habitus solũ sunt inclinationes ad actus: quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, sed quasi potentialem: potentiæ autem, vel inclinationes ad actus cõtrarios nõ nisi diuerso tẽpore eliciẽdos per diuersas qualitates, nõ repugnant eidem potentiæ, quãuis repugnent actus ipsi contrarij simul eliciendi propter actualem repugnãtiam, ratione cuius vnus est actualis destructio obiectiuæ rationis alterius; ideo non possunt simul elici ab eadem potentia. De actibus vero euidens est habere intrinsecam repugnantiam actualem, vt actus sciẽtiæ, & erroris, & quemlibet esse destructionem rationis obiectiuæ alterius, quia manifestam continet repugnãtiam eumdem intellectum affirmare, ac iudicare simul eamdem propositionem veram esse, & falsam, vt per se est manifestum. Vnde sequitur non posse vllo modo esse simul, siue in gradibus intensis, vel remissis, quia intẽsio, vel remissio neque augent, neque minuunt intrinsecam repugnantiam.

Ad argumentum vero oppositę sen- 91

tentiæ distinguendum est antecedens, quod quilibet actus horũ habituum destruat rationem formalem obiectiuam alterius; nam ratio obiectiua actus, & habitus diuerso modo se habent. Quemadmodũ actus, & habitus diuersum modum habent attingendi obiectum, aut tẽdendi in illud. Actus enim attingit obiectum per modum actualis tendentiæ, & coniunctionis cum eo; habitus vero per modum inclinationis, & ideo quasi potentialis coniunctionis cũ eo, & quia repugnat eumdẽ intellectũ simul & actu coniungi cũ veritate, & falsitate eiusdẽ propositionis actu iudicatæ, & ideo ratio formalis vnius actus destruit omnino alium actum, nec potest vllo modo simul cũ eo esse: sed quia nõ repugnat eũdem intellectũ posse attingere veritatẽ vnius propositionis vno tempore, aut posse ei coniungi per actuale iudiciũ, & alio tẽpore posse attingere falsitatem eiusdem propositionis, & posse coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnius habitus non omnino destruit rationẽ obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitũ ipsum; ideo non repugnat habitus quãtumlibet cõtrarios simul esse in eodẽ intellectu circa eamdẽ propositionem, vt habitũ scientiæ, & erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectũ veritati propositionis, vel actu eã attingere per iudicium; & posse attingere falsitatẽ eiusdem, eiq; coniungi per actuale iudicium oppositum, ideo potest actus vnius habitus esse simul cũ habitu opposito, vt actus scientiæ cum habitu erroris: immo & actus erroris cum habitu scientiæ (saltẽ per potentiam Dei absolutam) quia quãuis repugnare videatur naturaliter, quod habens habitũ scientiæ alicuius propositionis in intellectu, & species eiusdem propositionis in memoria, possit habere actũ erroris circa eamdem, vel circa contrariam iudicans esse veram. Fieri tamen potest per potentiam Dei absolutam, vt ablatis speciebus permaneat habitus, & tunc non repugnabit, quod intellectus vtatur eodem habitu erroris permanente cum habitu scientiæ; & ex cõsequẽti actus fit simul cum habitu. 92 Quare negandum est ad formam argumenti, quod actus vnius habitus omnino tollat habitum contrarium. Et hæc quidem de habitibus acquisitis, & eorum actibus vera esse censemus: nam de infusis alia est ratio, quia sicut simul infunduntur, sic etiam simul amittuntur, & intendi quidem possunt per actus supernaturales ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, sed per quemlibet etiam remissum prorsus tolluntur: acquisiti vero sicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati sunt paulatim corrumpi per oppositos, & non simul.

Quonam modo contraria non actiua possint esse simul in eodem subiecto.

VLtima tandem assertio nostra est, contraria etiam nõ actiua simul esse posse, & simul revera dari in eodẽ subiecto secundũ gradus remissos, & per potentiã Dei absolutã posse dari simul secundũ gradus intensos. Itaq; eamdẽ prorsus rationẽ esse de contrarijs actiuis, & nõ actiuis; ita vt sicut calidum remissum compatitur secum remissam frigiditatem, ita albũ remissum remissam nigredinem. Et sicut summus calor, qui est vt octo, potest secum cõpati 93

in

in eodem subiecto summam frigiditatē quæ est etiā vt octo, ita albedo intensa vt octo potest secū compati nigredinem vt octo per potentiam Dei absolutā. Probatur primū de gradibus remissis expresso testimonio Arist. 3. lib. Top. cap. 4. loco 9. vbi ita ait: *Quæ contrarijs sunt impermixtiora magis talia, vt albius quidem nigro impermixtius.* Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eisdem contrarijs non actiuis, nā 7. lib. Physic. text. 11. enumerat ea inter qualitates contrarias per se terminantes motum alterationis: & lib. 5. text. 11. & 12. expresse asserit motum proprissimum alterationis dari non solum quando remittitur aliquod horum contrariorū, vel intēditur in subiecto, vt quādo minus album fit magis album; sed quando mouetur ab vno contrario in aliud simpliciter, vt quando ex albo fit nigrum, vel è contra. lib. sextum 6. tex. 87. vniuersaliter docet in omni motu propriè sumpto necessarium esse, vt subiectū, quod mouetur partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumētum desumitur. Corpus potest moueri ab albo in nigrū motu propriè sumpto pro successiuo, & dum mouetur participat vtroq; termino à quo, & ad quem: ergo participat simul aliquid albedinis, & aliquid nigredinis: quod est vtramque qualitatem contrariam, etiam non actiuam, nec passiuam simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis.

95 Probatur deinde ratione, quia cōtraria non actiua habent eamdem latitudinem gradualem, ac habent actiua. & cum sint vere, & propriè cōtraria, debent se expellere ab eodem subiecto, saltem expulsione formali omnibus contrarijs intrinseca (actiua enim expulsio, vt diximus, nō est omnibus essentialis:) ergo albedo & nigredo, cæteraq; contraria non actiua se expellunt ab eodem subiecto, non simul, sed per gradus, & ideo successiue, quia expulsio contrarij necessariò debet fieri cum resistentia, sed ex graduali, & successiua expulsione ab eodem subiecto euidenter colligitur simul esse in eo illa, quæ se expellunt; ergo necessariò concedendum est, quod hęc etiam contraria non actiua simul sint in eodem subiecto in gradibus remissis. Posse autem esse simul in gradibus intēsis has qualitates non actiuas per potentiam Dei absolutam, eisdem argumentis probari potest, quibus probatum est de qualitatibus contrarijs actiuis & passiuis.

Ad testimonium Aristotelis ad- 96
ductum pro prima opinione respondeo, duobus modis coniungi posse qualitates primas. Primo ad compositionem elementi. Secundo ad compositionem mixti. Et ad compositionem elementi certum est concurrere secundum gradus intensos, sicut ad compositionem mixti secundum gradus remissos: nam quodlibet elementum constat duplici qualitate, vna in summo, altera prope summum: mixtum vero eisdem qualitatibus constat in gradibus remissis: Aristoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel cōbinatione qualitatum ad cōpositionem elementi; & ideo negat posse coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compositionem concurrere debent secundum grados intensos, secundum quos non possunt esse simul, si contrariæ sint, & ideo absolutè sunt incompossibiles combinationes qualitatum contraria-

rum ad compositionem elementorum, sed ad compositionem mixti cōcurrere possunt, vt alijs locis docet expresse Aristoteles, quos pro nostra sententia citauimus, quia secundum gradus remissos concurrūt, in quo nulla datur repugnantia.

97 Ad primum argumentum respondent nonnulli recentiores, definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus secundum essentiā, sed secundum modum intensionis, & ideo absolutè concedunt secundū gradus remissos non esse contrarias, sed solum secundum intensos, quia solum secundum illos se expellunt ab eodem subiecto. Hæc tamen sententia falsā mihi videtur, quod probatur à priori ex his, quæ diximus. q. 4. elucidantes definitionem contrariorum: nam contrarietas dicit specialem repugnantiā duorum extremorum maximè distantium sub eodem genere; sed maximè distare sub eodem genere cōuenit speciebus ex proprijs differentijs essentialibus; nam per differentias accidētales nō dicuntur esse sub genere: ergo si qualitates istæ contrariæ sint, ex propria essentia debet eis conuenire cōtrarietas: sed essentia est eadem in omnibus, siue secundum gradus remissos, vel intensos accipiantur: ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non solum intensis.

98 Secundò probatur, quia calor remissus expellit frigiditatem ab aqua expulsione effectiua, & formali, & etiam expellitur ab aqua reagente in idem calidum remissum: ergo calor remissus contrarius est frigiditati, & si dicas expellere frigiditatem intensam, & non remissam, & ideo solum esse contrarium ei, & non remissæ; non soluitur argumentum, quia expellens intensam non desinit esse remissus: ergo verum est calorem remissum expellere, & cōtrarium esse. Quare falsum est dicere, quod contrarietas solum conueniat qualitatibus secundum gradus intensos.

Pro solutione vero argumēti adnotandum est mutuā expulsionem contrariorum dupliciter sumi posse, vel secundum aptitudinē, vel secundum actū; & aptitudo quidem essentialis est eis; actualis vero non, nisi accidentalis. Probatur euidēter, quia non semper se expellunt, sed dum agunt, & patiuntur: ergo expulsio actualis nec essentialis est eis, neque propria passio eorū: ex opposito vero semper sunt apta se expellere, & hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius specialem oppositionem, & repugnantiā habēt in ordine ad subiectū: ergo essentialis est, vel ab essentia oritur. Vnde sequitur, 99
in definitione contrariorū non sumi expulsionē pro actuali, quia accidentia, quæ non semper conueniunt rei, nec possunt ad definitionem eius pertinere; sed pro aptitudinali, vel radicali. Actualis vero expulsio, cum fit à subiecto, secundum capacitatem, & dispositionem eius accipiēda est, atq; etiam secundū debitam proportionem eorumdem contrariorū; ita vt circa illud agere, & pati possint; non enim in quocumq; gradu intensionis accepta, agere, & pati possunt, quod patet, si applicentur in gradibus intensis omnino æqualibus, non enim se expellēt, immo nec omnino vnum aget in aliud, sed in tali ꝓportione applicari debēt, vt maior sit actiuitas agētis, quā resistētia passi; nam si æquales sint, ita vt tantum resistat passum, quantum agens agit, nulla sequetur actio, nulla actualis expulsio actiua, vel formalis; nam

hæc ab illa dependet, vt per se est manifestum. Requiritur ergo ex parte subiecti, quod sit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel vtroq; contrario; nam si adimpleta non sit, capax erit adhuc alicuius gradus, vel partis vtriusque contrarij; quare vtrumque poterit simul recipere sine vlla expulsione quousque latitudo compleatur; completa vero nullum gradum vnius accipere potest sine expulsione alterius gradus ex alio. Ex parte vero eorumdem contrariorum requiritur proportio secundum gradus etiam eiusdem latitudinis, & secundum densitatem, & alias conditiones requisitas ad agendum, & patiendum; ita vt omnibus consideratis maior sit actiuitas vnius, quàm resistentia alterius. Itaque sicut de primis qualitatibus verum est esse actiuas & passiuas, & hoc eis conuenire essentialiter, & tamen non semper, neque in quocumque gradu etiã intenso agunt, & patiũtur, sed in certo gradu, & proportione applicata, vt superius ostendimus, ita de contrarietate dicendum, essentialiter conuenire eisdem qualitatibus, & consequẽter, quod possint se expellere ab eodem subiecto, actum vero expulsionis non semper exercent, etiam in gradibus intensis, sed cum certa proportione requisita ad agendum, quia media actione, & non aliter se expellunt.

100 Ex his non est iam difficile argumentum soluere, concedimus enim definitionem cõtrariorum essentialiter conuenire his qualitatibus, sed in definitione non sumi expulsionem pro actuali, sed solum pro aptitudine, quam habent contraria semper in quibuscumque intensis, vel remissis gradibus accipiantur. Vnde licet non semper se expellant, semper possunt aliquo modo se expellere, & ideo semper, & in quibuscumque gradibus accipiantur, conuenit eis definitio, & verè cõtraria censenda sunt. Et si dicatur sumpto vtroque cõtrario in gradu remisso, numquam se expellunt, sed simul sunt in eodẽ subiecto ergo sic accepta, non sunt apta se expellere, nec verè contraria Concesso antecedente, neganda est consequentia, quia quod tunc non se expellant, non prouenit ex defectu cõtrarietatis, sed ex capacitate subiecti respectu vtriusque in eo gradu, in quo non excedunt latitudinem, quæ si esset completa ex vno solo, expelleretur ab alio etiam remisso expulsione formali, vt patet in actione, & reactione, in qua remissus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulsione formali, & hoc sufficit, vt semper sint apta se expellere, etiam in gradu remisso, licet non se expellant, nisi adimpleta iam in subiecto latitudine graduali; & hac expleta quodlibet contrarium, etiam remissum expellit aliud etiam intensum, vel certè aliquem eius gradum, qui remisso æquiualet.

101 Ad secundum, negandum est antecedens, quod contrarium remissum expellat aliud etiam remissum efficienter, aut formaliter; neutro enim modo illud expellit propter capacitatem subiecti, vtrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum vt tria agere in frigidum vt duo, negandum est, quia frigidum vt duo debet esse calidum vt sex, alioqui non erit latitudo contrarietatis expleta, in calidum autem vt sex repugnat agere calidum vt duo, quia repugnat intendere calorem eius. Ad aliud vero, quod in eodem argumẽto dicitur de denominatione eiusdem subiecti ab vtroque contrario

simul in eo existente, hæc distinctione respondendũ est, (ne de solo nomine sit quæstio, si omnibus modis negetur talis denominatio.) Duobus modis possumus sumere denominationem; vel secundũ communem vsum loquendi, & hoc modo subiectũ habens vtramq; qualitatem, solum denominatur à prædominante, nẽpe ab intensiori, vt si sit calidũ vt quinque, & frigidum vt tria, simpliciter denominamus illud calidum; immo aliquãdo licet prædominetur reuera frigiditas in corpore aliquo, quia magis sentitur calor propter actiuitatẽ eius maximam, denominamus corpus calidum; vt aquam vocamus absolutè calidam, etiam si plus habeat frigiditatis, quàm caloris. Si vero in
102 gradu æquali habeat corpus vtramque qualitatem, non denominatur ab aliqua earum, sed aliquo nomine simplici illud denominamus, quo significatur vtrumq; in gradu æquali, vel secundum rem, vel saltem secundum sensum, vt aquam vocamus tepidam, quo nomine significamus æqualem habere frigiditatem, & calorem saltem secundum sensum; quod si non sit nomen simplex, quo significetur æqualitas vtriusque, significamus eam nomine complexo dicentes corpus esse humidum, & siccum in æquali gradu. Secundo modo potest sumi denominatio ex ipsismet effectibus formalibus, quos tribuunt qualitates contrariæ subiecto, qui siue sint in gradu æquali, vel inæquali, non denominamus subiectum ab vno solo, sed vtrumque concipientes, & explicantes dicimus corpus esse calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, aut quid simile. Ad formam igitur argumenti concedimus vel denominari subiectum à solo contrario prædominante, vel ab vtroque simul explicatis gradibus vtriusque, secundum quos inhærent eidem subiecto. Negamus autem cõsequentiam, quod suscipiat simul contradictorias denominationes calidi, & non calidi, aut frigidi, & non frigidi; quod manifestum est, dum à solo prædominante fit denominatio; nam si solum denominatur ab vno, non sequitur simul suscipere denominationem contradictoriam à negatione eiusdem, sed solum à negatione alterius. Denominatio vero positiua vnius non est contradictoria denominationi à negatione alterius; sed necessariò conueniens cuicumque rei: quod exẽplo posset explicari. Si vero denominemus subiectum ex effectibus formalibus vtriusque contrarij secundum se consideratis, non ab vno solo denominatur, sed ab vtroque explicatis gradibus vtriusque effectus: vnde non sequitur, quod ei possit conuenire denominatio positiua, & negatiua eiusdem rei. 103

Ad tertium negandum est, quòd sequãtur duo illa absurda ex eo, quod contraria in gradibus remissis sint simul in eodem subiecto. Et ad primum absurdum afferunt quidam ex his, qui sequũtur nostram sententiã, nullo modo concedi posse, quod idẽ corpus moueatur simul motibus cõtrarijs, quia secum videtur hoc afferre repugnantiam, vt in cæteris motibus est manifestum. Ego vero ex suppositione, quod cõtraria in gradibus remissis simul esse possunt in eodem subiecto, vt probauimus; teneo non solum, quod possit, sed quòd in eisdem gradibus moueri debeat motibus cõtrarijs, propter hoc argum. Motus non habẽt aliam repugnantiam, vel contrarietatem, præter eam, quã accipiunt ex terminis ad quos; sed non

non repugnat terminos ad quos calefactionis, & infrigidationis esse simul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eosdē motus esse simul. Hoc tamen cum hac limitatione cōceditur. Quod sicut non conceditur naturaliter contraria posse esse simul in eodem subiecto absolutè, sed cum addito remissionis gradualis, ita nō est absolutè concedēdū, quod idē corpus possit simul moueri motibus cōtrarijs, nisi secūdū gradus remissos, quos cōstat habere mot' à terminis.

104 Ad secundum, quod tamquam absurdum inferebatur, nempe posse vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpendo illud, hac distinctione respondeo, si in vtroq; sit latitudo vtriusque contrarietatis expleta, impossibile est; quia nec tūc potest idem corpus naturaliter moueri motibus contrarijs, nec aliquid ex propria forma producere sine expulsione contrarij gradus. Si vero non sit expleta, non est inconueniēs agere vnum contrarium in aliud, non corrumpendo illud, sed solum producendo in ipsum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non sequitur necessariò expulsio contrarij; cum subiectum sit capax vtriusque, vsque ad integram latitudinem ex vtroq; cōplendam, vt probauimus. Et idem posset cōtingere in generatione substantiali, si materia naturaliter posset habere plures formas substantiales; tunc enim generationem vnius substantiæ non sequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinā plures habere potest, per eamdem posset dari generatio vnius sine corruptione alterius, & quod agens ageret in suum contrarium non corrūpendo illud, sed solum introducendo propriam formam in eamdem materiam, & cum contraria in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt probauimus, potest vnū agere in alterum per solam productionem propriæ formæ sine corruptione formæ contrariæ.

Ad argumentum secundę opinionis concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod mixtū non possit simul habere qualitates contrarias non actiuas in gradibus remissis. Et quod dicitur has qualitates cōtrarias sequi non posse, nisi ex cōtrarijs temperamentis, distinguendum est, nam dum primo fiunt, contraria, vel saltem diuersa postulant temperamenta, sicut qualitates ipsæ contrariæ sunt, & ex eadem causa circa idem subiectum non possunt sequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non possunt secundæ qualitates contrariæ produci, etiam in gradibus remissis, sed vna tantum earum in aliquo gradu intensionis sequitur secundum modum temperamenti, vel permixtionis primarū qualitatum: postea vero variato temperamento incipit produci cōtraria cum aliqua remissione eius; & ita dantur simul in eodē subiecto secundum gradus remissos, licet non producantur simul in eo. 105

Et si quis ita arguat, fieri ordinatur ad esse, sed possunt esse simul in gradibus remissis: ergo simul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quæ simul produci possunt in eodem subiecto vtraq; carente. Neganda est consequentia, quia licet ex eo, quod simul fieri possunt, sequatur simul esse posse, non tamē ex simultate essendi sequitur bene, quod simul fieri possint. Quia aliquod impedimētū dari pōt, ne simul fiāt, quod nō detur ad simultatē essendi, & verè datur in his qualitatibus: cū tamē nō detur in primis,

quia

quia primæ qualitates non supponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo non repugnat simul produci in nudo subiecto vsq; ad certum gradum: qualitates vero secundæ supponunt tale temperamẽtum primarum, ex quo sequuntur, quod cum non posit multiplex esse simul in eodem subiecto, neque idẽ, & diuersum, nec possunt ex eo primo sequi qualitates secundæ contrariæ, sed cum posit diuerso tempore variari, potest post productionem vnius produci contraria, & simul esse cum ea in gradibus remissis, licet non possint simul produci.

QVÆSTIO VII.

An cuilibet elemento ex propria natura cõueniant duæ qualitates primæ?

106 DE solis primis qualitatibus in primis quæritur, nam de secundis certum est conuenire elementis raritatem, & densitatem atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum est, & experientia notum plures, immo & contrarias cuilibet conuenire secundum aliquas partes ab agente extrinseco eis impressas, vt aquæ calorem, aëri frigiditatem, & terræ humiditatem. Quod ergo quæritur est, an ex propria natura, & ideo ab intrinseco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aëri calor, & humiditas; & ita cæteris secundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, sed de aëre docet solam humiditatem esse ei naturalem; calorem vero, & frigiditatem ab extrinseco tantum ei imprimi. Ita Vallesius 1. lib. controuers. Medic. capit. 10. vbi eamdem sententiam tribuit Galeno 8. lib. de vsu partium capit. 3. atque etiam lib. de vsu respirationis. Probatque hoc argumento. Qualitates illæ, quas habet elementum ex propria natura nõ facile, nec passim amittit, sed ferè semper retinet, vt patet de igne, qui numquam ferè amittit calorem, & siccitatem; sed aër passim transmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua fit calidus, fit etiam frigidus: ergo neutra harum qualitatum est ei naturalis, sed sola humiditas in eo perseuerans.

Secunda opinio solum tribuit eidem aëri frigiditatem naturalem; calorem vero, & humiditatem, quas aliquando etiam habere solet ab extrinseco corpore esse eis impressas. Hanc tribuit Stoicis Galen. lib. 2. de simplicium medicamẽtorum facultatibus cap. 1. Eamdem secutus est Seneca lib. 2. naturalium quæstionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia illa sola qualitas censetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit semotis extrinsecis agentibus sibi contrarijs; cæteræ vero, quæ ei conueniunt in præsentia eorum ab eis imprimi censendum est, sed sola frigiditas hoc modo conuenit aëri: ergo hæc sola est ei naturalis. Probatur minor, quia in hieme, & ferè in noctibus totius anni frigidus est aër, cuius ratio solum potest esse absentia Solis, per præsentiam eum calefaciẽtis, eo vero absente se reducit ad naturalem frigiditatem, sicut de aqua est manifestum: ergo sicut hæc naturaliter est frigida, calida vero ab extrinseco, pari ratione de aëre censendum est. Probatur etiã ratione, quia illa sola qualitas censetur naturalis 107

elemento

elemento, quæ circa centrum, vel medium eius semper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud censetur natura eius suam habere puritatem, præsertim cum ex hac parte magis sit ab extrinsecis contrarijs remotum; sed aer in media regione semper est frigidus, immo frigidior multo, quàm in suprema, & infima: ergo negari non potest, quod frigiditas sit ei naturalis. Minorem probat euidens experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hieme, æstiuo autem tempore grãdinem propter nimiam frigiditatem aëris.

108 Tertiam opinionem tenet Aristoteles capit. 2. huius libri, textu 16. & 4. Metheo capit. 1. quibus locis singulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & siccitatem; aëri calorem & humiditatẽ; aquæ frigiditatem & humiditatem; & terræ siccitatem, & frigiditatem. Et hæc est cõmunis sententia Scholæ, & videtur nobis probabilior, & sequenda. Et prima eius ratio desumitur ex situ, & collocatione elementorum in Vniuerso, cuius partes, quasi integrantes sunt; atque etiam ex fine, cuius gratia condita sunt elementa, nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quòd singula habeant qualitates singulas, per quas sint contraria hoc modo. Generatio rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus constant pro dispositionibus ad introductionem formæ: ergo necesse est elementa esse inter se contraria per qualitates actiuas, & passiuas, per quas possint concurrere ad mixtionem, seque corrumpere vt ex eorum materia eisdem qualitatibus disposita possit mixtum generari, contrarietas autem secundum vnam saltem qualitatem debet esse. ergo quodlibet debet habere vnam qualitatem, per quam alteri sit contrarium. Quod 109
vero necessarium sit habere etiam alteram, per quam contrarium non sit, probatur ex situ, & collocatione, quia elementa ita sunt collocata, vt quodlibet habeat aliud sibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conseruetur & à quo nec destruatur, neque illud destruat; alioqui talis collocatio contraria esset conseruationi totius mundi, cum per eam se destruerent partes eius; sed locus, in quo conseruatur corpus, debet habere qualitatem aliquã similem, aut consonam temperamẽto eiusdem corporis, alioqui, si omnes haberet contrarias, non bene cõseruaretur in ipso, vel iuxta ipsum: necesse est ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam assimiletur alteri iuxta se collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & consequenter duas primas qualitates actiuas, & passiuas. Secundo, elementa sunt prima corpora generabilia, & corruptibilia, & ideo inter se contraria, vt possint se corrumpere, & vnum trãsmutari in alterum, atque etiam omnia in tertium, quod est mixtum, si vero vna tantum qualitate contraria constarent, difficilis admodum redderetur mixtio, nec sufficeret duo, aut tria concurrere, sed necessarium esset concursus omnium, alioqui nec omnes quatuor qualitates possent concurrere, nec ideo mixtionem efficere à generatione distinctam: ergo necesse est alia constare non contraria illi.

110 Probatur deinde experientia in singulis elementis; nam ignem experimur esse calidum, atque etiam

siccum, quia videmus humida, quæ calefacit, simul exiccare. Præterea, quo corpus aliquod magis est siccum; melius, atque facilius in ignem conuertitur, & quælibet materia sicca magis est dispoſita, pro forma ignis in eam introducéda, quàm humida; siccitas ergo congrua dispositio censetur ad formam ignis. Quod non potest intelligi, nisi forma ignis eam tamquam sibi connaturalem postulet simul cum calore; de quo euidens est ei conuenire.

De aëre etiam probatur primo, quod sit calidus ex propria natura. Primo, quia probatum est omnia elementa esse inter sese contraria; sed si aër non sit natura calidus, sed fortè frigidus, vt voluerunt alij, non esset aquæ contrarius: ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundo, quia si aër non esset calidus, facile, & sine vlla resistentia conuerteretur in aquã, quæ per summam frigiditatem in eum sibi contiguũ agit, & ideo in instanti, quia nullam potest habere resistentiam, nec successionem conuersio eius, si nullum habet calorem ex propria natura. Quod vero aër sit humidus, probatur primo; nam de igne probatum est esse calidum, & siccum; & statim probabitur de aqua euidenti experientia esse frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrariã: ergo duo alia elementa, nempe aër, & terra debent esse omnino etiam contraria, sed probabitur experientia terram esse siccam: ergo necesse est aërem esse humidum. Secundo, quia singula elementa sunt singulis contraria secundum aliquam qualitatem, vt probauimus: ergo aër est contrarius igni, non per calorem: cum probatum sit esse sua natura calidum: ergo per humiditatem, & ideo ex propria natura erit humidus, sicut ignis siccus. Quod tandem probat vsus respirandi, nam aëre respiramus: ergo cum respiratio sit operatio vitalis, aëre ex hac parte sustentatur, atque conseruatur vita; sed hæc consistit in calido, & humido: ergo humidus, & calidus debet esse aër eam conseruans.

Quod vero aqua sit frigida, probatur duplici experientia. Prior est, III quia dum ab aliquo agente calido sibi approximato calefacta est, eo sublato statim absque aliquo infrigidante extrinseco, sed suæ naturæ relicta, se reducit ad antiquam frigiditatem: ergo à propria natura habet frigiditatem, & non ab aliquo extrinseco. Altera experientia est, quia aqua quæcumque non calefacta ab extrinseco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta est, & suæ naturæ relicta infrigidat quæcumque alia corpora temperata: ergo ex propria natura frigida est. Probatur consequentia, quia ea, quæ semper contingunt, & non causantur ab aliquo extrinseco, naturalia censentur.

Probatur tandem, quod terra sit sicca, ex diuinæ Scripturæ verbis in principio Genesis, vbi refertur Deum statim ac terram condidit, eam vocasse aridam. Deinde ex definitione sicci, quam tradit Aristoteles in hoc 2. lib. text. 9. his verbis: *Siccum autem facile terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile alieno.* Sed euidens est terram per se terminari, vel consistere, etiamsi à nullo alio corpore coarctetur: ergo ex propria natura debet reputari sicca. Et tandem experientia, quia sublato quocumque extrinseco eam humectante, statim se reducit ad siccitatem nullo extrinseco corpore eam exiccante: ergo sua natura debet censeri sicca.

Ad

112 Ad argumentum primæ opinionis concedenda eſt maior; quod illa qualitas cenſenda ſit naturalis corpori, quam retinet ſemper. Minor vero diſtinguenda; quod aer facile trāſmutetur à calore ad frigiditatem; nam tranſmutari ad frigiditatem cōtingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem; & hoc modo neganda eſt, vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate, quàm reliqua elementa recipiant qualitates ſibi contrarias; & in hoc ſenſu conceditur; hoc autem habet propter humiditatem cum raritate, & ſubtilitate coniunctam: quarum ratione facilè ſubditur alienis impreſsionibus; ſicut etiam facile mouetur localiter à quocumque extrinſeco verſus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non eſſe calidum, ſed ſolum, quod ita ſit naturaliter calidus, vt facile ab eo ſe calor tranſmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhæret, at humiditas, quæ eſt qualitas ei propria, vt quæſtione ſequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficilius.

113 Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedenda eſt etiam maior, ſed minor neganda, quod frigiditas conueniat aëri, remotis contrarijs. Et quod dicitur ideo infrigidari aërem, quia poſtquam calefactus fuit à Sole, eodem Sole abſente reducit ſe ad naturalem frigiditatē, ſicut aqua ſemoto igne, negandum eſt; ſed abſente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida, atque etiam ex vicinitate terræ ex ſe frigidæ, & plus ab aqua infrigidatæ. Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere; ſed quamcumque habet, & quocumque tempore eam ab extrinſeco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

Quænam ſit cauſa maximę frigiditatis, quam habet aer in media regione.

SEcundum argumentum eiuſdem opinionis quæſtionem excitat de cauſa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. Præſuppo nit autem quæſtio tamquā certum, aërem in media regione frigidiſsimum eſſe; nam experientia conſtat maximam ibi fieri condenſationem nubium ex aëre, & vaporibus; & eaſdem nubes non ſolum conuerti in aquam, ſed eamdem aquam ex eis genitam ſtatim conuerti in niuem, & grandinem, per quamdam congelationem, quæ omnia procedunt ex nimia frigiditate. Probatur euidenter, quia aqua non poteſt produci ex vaporibus, & aëre, niſi præcedente in materia eorum frigiditas maxima, quam pro diſpoſitione petit forma eiuſdem aquæ ad ſui introductionem. Deinde aqua non congelatur, niſi creſcente frigore: (vt in hac noſtra regione videmus) ergo neque in media illa congelatur, vt ex ea fiat nix, & grando, niſi eodem adhuc frigore creſcente; & ex vtroque fit euidens, aërem in ea regione nimis eſſe frigidum. Quęrit vero eadē quęſtio, quænam ſit cauſa illius frigiditatis.

Et prima opinio præcipuam cauſam eius eſſe docet naturam eiuſdem aëris, quem putat ſummè frigidum à natura eſſe, & non calidum. Quam primo ſequuti ſunt Stoici, vt teſtatur Galenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus cap. 20. à quibus eā deſumpſerūt Seneca 114

2. lib. qq. naturalium cap. 10. Tullius 2. lib. de natura Deorum, Philo Iudæus in lib. de plantatione Noe, & Galenus lib. 8. de vsu partium cap. 3. vbi reprehendit Aristotelē, quod posuerit aërem ex propria natura calidum. Hæc opinio duo habet pro se argumenta satis efficacia. Primum est illud, cuius ocasione excitatū est dubium, quia quodlibet elementum habet puritatem naturalem in medio, vel circa centrū, vbi minus potest à contrarijs agentibus alterari: sed aër in media regione frigidissimum est: ergo summam habet frigiditatem ex propria natura, & nō impressam ab aliquo agēte cōtrario. Secundū, quia nullū violentum potest esse perpetuū, vt testatur Arist. 1. lib. de cœlo, & mundo text. 15. & lib. 2. tex. 18. sed nimia illa frigiditas, quā habet aër in media regione, est perpetua, nullo anni tempore deficiens, vt probant continui effectus eius, pluuiæ, niuis, & grandinis: ergo non potest esse violenta. Vnde sequitur eā non habere aërem ab aliquo agente contrario, atque extrinseco impressam, sed ex propria natura.

115 Hæc tamen sententia non solum est contra Aristotelem asserentem, aërem non esse à natura frigidū, sed calidum & humidum, sed etiam contra rationem, vt probauimus; ideo causa aliqua extrinseca frigiditatis eius in media regione quærēda est. Quam assignat secunda opinio asserens frigiditatem illam ex eo procedere, quod Sol minorem effectum illuminationis, & calefactionis habet circa mediam regionem aëris, quàm circa supremam, & infimam; quā circa supremam quidem, quia fortius eam illuminat, & consequenter intensius calefacit tamquā proximiorem; iuuat etiam non parum, quod iuxta elementum ignis posita est, à quo etiam necesse est calefieri. Hęc vero infima regio aëris propter reflexionem radiorum solarium in terra, & aqua factam intēsius illuminatur, & calefit, media vero ab his causis extrinsecis libera est, & propterea nō est calida, sed frigida. His autem causis addunt Parisienses virtutem cœlestem particularem, à qua eadē media regio aëris infrigidatur.

Sed hæc etiam sententia ex ea parte, qua pro causa assignat minorem illuminationem, & calefactionem mediæ regionis à Sole, insufficiens est; ex alia vero, qua addit virtutem cœlestem infrigidantem eādem regionem mediam, parum probabilis. Ostendo primum, quia ex eo, quod minus illuminetur media aëris regio, quàm suprema, & infima, & consequenter minus calefiat a Sole, solum probatur, quod minus calida sit, magisq; temperata, quam suprema, & infima; non tamen quod sit frigida, & multo minus, quod tā intensam habeat frigiditatem, quā tam habere semper probant effectus pluuiarum, niuium, & grandinis: nō ergo reddit causam huius intensæ frigiditatis, quam quęrimus, & ideo insufficiens est. Quod vero influentia 116 alicuius astri infrigidantis eamdem regionem sit causa, parum probabile esse sic ostendo, quia non est verisimile dari astrum potentius ad infrigidandum, quàm sit Sol ad calefaciendum corpora sibi approximata, præsertim in æstate, quo tēpore maxime eleuatur; sed in æstate experimur mediam illam regionem magis tunc à Sole calefactam, frigidiorem esse, quàm alio quouis tempore anni: ergo verisimile non est, quod ab aliquo astro tātum infrigidetur. Secundo, quia tale astrum frigiditatem

tem influens circa mediam regionē aëris, fortius eam influet circa supremam, immo circa ignem, cum proximiora sint ei, & frigiditatis capacia. Probatur consequentia, quia repugnat naturaliter agēs agere in distās, quin eadem actione operetur in medium capax, quod vero in ignem, & in supremam regionem aëris talem producat frigiditatem, repugnat: ergo nec pro imprimenda in media regione poni debet. Probatur tandem, quia non est credendum peculiare astrum condidisse Deum pro sola infrigidatione huius regionis, cum sufficiant ad id præstandum alia inferiora corpora, vt statim ostendemus. Magis enim relucet diuina sapientia in eo, quod tam mirabilem effectum edere posit per solam ordinationē naturalem elementorum, quā si speciali creatione alicuius astri indigue rit ad illum præstandum.

117 Tertia opinio quorumdam recentiorum tenet, Deum ab initio mundi produxisse in media regione aëris frigiditatem valde intensam, quam perpetuo conseruat, vt possint ibidē generari pluuiæ, niues, & grādo, produciq; cæteri effectus metheorologici propter commune bonū totius vniuersi; nam his alitur terra, vt fructus ferre posit, his etiam aluntur animalia, immo & homines. Huius opinionis mentionem faciunt Conimb. tract. 1. Metheo. cap. 2. Probāt recentiores ex illis verbis Genesis c. 1. quibus dicitur secunda die fecisse Deum firmamentum diuidēs aquas ab aquis; vbi nomine firmamēti intelligunt plures expositores infimā aëris regionem, quam videntur supponere non fecisse Deum secundum substantiam elementi aëris secunda die, sed hoc elementum cum terra, & cæteris produxisse prima die, secūda vero produxisse intensam frigiditatem cum densitate aliqua in eadē regione aëris media; hanc vero infimam temperatam reliquisse cū minori frigiditate, & densitate, & ita generationi, & conseruationi animalium, atque plantarum accomodatam, ineptā vero generationi aquarum, & imbrium: & propterea media regio, in qua generantur hæc, vocata est firmamentum diuidens aquas ab aquis, hoc est quasi terminus diuidēs aquas nubium ab aquis terrestribus.

Nō est omnino improbabilis hæc opinio, sed non videtur mihi tenenda, propter hoc argumentum, plures dantur effectus in natura rerum his valde similes, quorum particulares causæ, & sufficientes difficile inueniuntur: sed probabili cōiectura tādem assignantur, & hoc sufficit, vt non sit ad Deum recurrendū, à quo solo producantur: ergo neq; pro causa efficiēte talis frigiditatis ad Deum recurrendum est tamquam ad propriam causam; sed satis esse debet, si probabili saltem cōiectura inueniatur in corporibus, vt inueniri ostendemus. Minorem probo, quia satis mirabiles effectus sunt, quos experimur in aquis putealibus, quæ in æstate vigente maxime calore Solis frigidiores sunt; in hieme vero, etiam si sit remississimus, calidiores; cum tamen aqua sua natura sit summè frigida. Quare non videntur fieri posse ab aliqua causa naturali inferiori; immo neque à Sole, & cæteris vniuersalibus; sed ad Deum esse recurrendum, qui eas calefaciat, & infrigidet suis temporibus, prout sibi placitum fuerit, & pro bono communi totius vniuersi necessarium. Et tamen nemo ferè ad Deum recurrit, sed sufficienter fieri posse per antiparistasim coniectantur; eodem igitur mo- 118

do loquendum est de frigiditate, quã habet aër in media regione.

Ideo vltima opinio, quã sequuntur ferè omnes recentiores, præsertim Toletus in hoc 2. lib. q. 5. ad 9. & Conimb. tractatu 1. Metheor. cap. 2. probabilior est, & tenenda, quod media regio aëris valde frigida sit, non ex propria natura, nec ex peculiari influentia cœlesti: sed nec à frigiditate producta ibidem à solo Deo in prima mundi conditione; sed per continuam, atque perpetuam antiparistasim factam ex nimio calore superioris, & inferioris regionis eiusdẽ aëris. Ita inuenio expressum apud Aristot. 1. lib. Metheo. sum. 1. c. 3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod fit circumobsistentia calido, & frigido inuicem (quapropter) in tẽporibus frigida sunt inferiora terra & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fieri loco; quare in tepidioribus anni temporibus circumobsistentiã passum in his frigidum, propter eam, quæ in circuitu est, caliditatem, aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.*

119 Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentarijs eiusdem loci lectione. 4. Sed vt ostendamus sufficientem causam esse antiparistasim, quędam supponẽda sunt tamquam certa, vel ex doctrina Aristotelis deducta. Primum est, supremam aëris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solum propter calorem aëri naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter intensam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intense calidam) tempore æstiuo non parum habere caloris; ex reuerberatione radiorum Solis in terra, & aqua facta resultantis, atque etiam ex multitudine vaporum, & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab vtroque elemento simul eas calefaciens. Secundo, supponendũ est, mediam regionem eiusdem aëris liberã esse ab his causis ab extrinseco calefaciẽtibus supremam, & infimã; nã neq; ab igne calefit; neque à Sole per reflexionem radiorum, qui non possunt vsque ad illã ascendere, solũ ergo calefit ab eo per actionem directã; & ideo remissa tantũ calefactione; Itaque media illa regio præter calorẽ, quẽ habet à propria natura, parum recipit ab extrinsecis eam circumdantibus, ideo quasi temperata esset ex hac parte. Tertio, suppo- 120 nendum est, solem sua virtute semper extrahere à terra exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam copiam, quia intensius illuminat, & calefacit terram, aquã, & infimam regionẽ aëris, ideo fortior est virtus eius ad effectũ eos extrahendi, quos constat sua natura leues esse, & aëri valde similes, præsertim in raritate, & leuitate & propterea sursum ascendunt vsque ad mediam regionem aëris. Quarto supponitur, vapores sua natura esse frigidos, calidos vero ab extrinseco, nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore producto in aquã, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod vero sua natura sint frigidi, docet Aristoteles, & probat ratio. Aristoteles quidem expresse satis loco citato, vbi generationẽ pluuię ex vaporibus explicãs sic ait: *Manẽte autẽ terra, quod circa ipsam est humidũ à radijs, & ab alia, quę desuper est caliditate euaporãs fertur sursum. Cũ autẽ caliditas, quæ duxit* ipsum

ipsum sursum, derelinquit, & illa quidē disperditur ad superiorē locū: hæc autem & extinguitur, propterea quod suspēditur longius in aërem, qui est super terrā, cogitur iterū vapor infrigidatus, & propter derelictionē caloris, & propter locum & fit aqua ex aëre, &c. Et lōge ab his, sed in eodē capite loquēs de generatione niuis ex nube cōgelata in media regione aëris; & de generatione pruinæ ex cōgelato vapore in hac infima regione, hæc verba scribit: *similiter autē, & pruina, & nix, cū enim cōgelata est nubes, nix est cū autē vapor, pruina; quapropter aut tēporis anni, aut regionis signū est frigidæ; nō enim vtiq; cōgelaretur adhuc multa inexistente caliditate, si non superuinceret frigus; in nube enim adhuc inest multum calidum, residuum ignis, qui euaporare fecit ex terra humidum &c.* Quibus docet ex-

121 pressè nubē, quæ non est aliud, quàm vapor cōdensatus in media regione, calorē adhuc habere, derelictū quidem à Sole, qui eū illi impressit, dū extraxit ab aqua & terra, quod est eū habere ab extrinseco agēte, & sua natura oppositam frigiditatem. Quod docet etiam D. Tho. eodem loco his verbis: *Sic igitur deficiente calore calefaciente, & eleuante vaporem aqueum, vapor aqueus redit ad naturam suam, coadunante etiā frigiditate loci, & sic infrigidatur, & infrigidatus inspissatur, & inspissatus cadit ad terrā, &c.* Sed probatur etiam ratione, quia aut vapores sunt eiusdem naturæ cum elemento, à quo extrahuntur, vel diuersæ? Si eiusdem, euidens est esse valde frigidos sua natura sicut elementum aquæ: Si verò sint mixta, valde tamen similia in natura eidem elemento, cum ex eius substantia proximè, ac citò oriuntur: ergo participant qualitates eius, & præsertim frigiditatem, quæ in eis prædominabitur, & calorem nō possunt habere ex propria natura, quia aqua illum non habet naturaliter. Vnde fit solū ab extrinseco agente, à quo extrahuntur, impressum calorem habere posse, quem sursum ascendētes eū virtute propriæ naturæ à se expellūt (vt asseruit Arist.) & reducunt se ad naturalem frigiditatē.

Ex his præsuppositis hoc argumen- 122
tum colligitur ad probandum, quod per antiparistasim sufficiēs reddatur causa intensæ frigiditatis, quā habet aër in media regione, etiā si ex propria natura non sit frigidus. Nam toto tempore anni ascendunt vapores extracti ab aqua, & terra, & sua natura frigidi, maioremq; densitatē habētes, quàm aër; ascendentes vero quo plus separantur ab hac infima regione calida, plus etiā deficit calor extrinsecus, quem à Sole, & à loco impressum habebant; & ad naturalem frigiditatem se reducūt, & tandē ad locum mediæ regionis perueniunt; nec vlterius permittuntur ascendere propter maximum calorē supremæ regionis circum obsistentem; sed nec etiam descendere obsistēte calore huius infimæ regionis, ergo necesse est maximam eorū copiam ibi condēsari, & per condensationem eorū valde infrigidari aërem eiusdem regionis; & ex condensatione, & infrigidatione, tam ipsum, quàm vapores passim conuerti in nubes, & pluuiam. Vnde non est necessarium ad specialem influxum cœlestem, nec ad Deum per se infrigidantē eamdē regionem recurrere, sed ex solo ordine naturali à Deo ipso constituto in his corporibus sufficiens reddetur causa maximæ frigiditatis illius regionis. Quod satis efficaciter cōfirmatur ex magna infrigidatione aquæ putea-

 lis,

lis, & subterraneorum locorum æstiuo tempore à similibus causis sufficienter facta (eisdem aduersarijs concedentibus) & absq; dubio minorem efficacitatem habentibus; & propterea non tam intensam frigiditatem causantibus, quanta producitur in media regione aeris propter efficaciores causas; sed eodem modo operantes, vt expositum est.

123 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quod illa qualitas sit elemento naturalis, quam habet circa medium; nam licet verum hoc sit in elemento solido, quale est terra, quia non habet fluxum, & refluxum secundum partes, sed ferè im nobilis perseuerat secundum omnes, & propter maximã densitatem non facilè præbet ingressum alijs corporibus, & ideo non facile recipit impressiones eorum secundum partes propinquiores centro. Licet etiam sit verum in elemento magis actiuo, quale est ignis, qui propter maximam actiuitatem non permittit permixtionem aliorum corporum, & ideo non facile recipit qualitates eorum. In fluidis vero, & præsertim in aëre non potest esse verum, & ratio est manifesta; quia cum aër non solum fluat, sed adeo subtilis sit, facile cedit alijs corporibus, & trãsitum eis perseipsum præbet: facile etiam eis permittit, vt secum permisceantur, si subtilia sint; facile etiam impressiones, vel qualitates extraneas ab eis recipit; & ideo non habet maiorem puritatem iuxta medium, quàm in extremis partibus. Vnde sequitur non posse deduci argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei sit naturalis. quia non minus potest eam recipere ab agente extrinseco secum permixto circa medium, quã in alijs partibus extremis.

Ad secundum distinguẽda est maior, quod nullum violentum sit perpetuum, & explicanda vniuersalis hæc propositio Aristotelis, quam fatemur in doctrina eius cõtineri. Violentum enim duplex est; vnũ, quod ita est contra inclinationem rei particularis, vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuersi. Vt lapidem proiectum moueri sursum, aut aquam quomodocũq; calefieri ab igne; ita enim motus isti sunt contra inclinationem naturalẽ horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuersi; & dicuntur violenti simpliciter. Aliud est violentum ex parte, vel secundum quid, quod licet sit contra inclinationem particularem corporis, cedit tamẽ in bonum eius particulare cõseruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuersi; & ex hac parte potius naturale est, quàm violentum, & propterea solum secundũ quid vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partiũ vniuersi necessariò sequitur; & ita se habet frigiditas mediæ regionis aëris. Nam ex naturali ordinatione eiusdem elemẽti cum cæteris necessariò sequitur continua atque perpetua antiparistasis iam explicata, per quam illa pars aëris infrigidatur, & totus ipse aër non potest alio modo naturali cõseruari in suo loco naturali. nempe infra elementum ignis, & supra elemẽtum aquæ, nisi cum dispẽdio illo infrigidationis secundum illam partẽ. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuersi, nempe ad generationem, & conseruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde si rectè expendatur eadem

dē infrigidatio, solū ex ea habetur, quod elementū aëris patiatur dispēdium aliquod solum in vna, vel alia parte propter bonum propriū totius elementi, & cōmune vniuersi, quod solū est violentū secundū quid etiā consideratū respectu eiusdē aëris: naturale vero simpliciter, quia solū est contra inclinationē vnius partis, sed cōformis particulari inclinationi totius elementi aëris naturaliter inclinati in propriam conseruationē. Et hoc modo dari violentū secundum quid, quod sit perpetuū in eisdē elementis, euidens est. Nā suprema regio aëris semper calidior est, quā petit sua natura, & semper partes aliquæ eius igni proximiores corrūpūtur ab igne, & in eū conuertūtur, quod patet esse violentum, & perpetuū eodē modo, ac infrigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoq; secundū plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eā dilapsa: Immò maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra propriū locū naturalem, quia cum aqua deberet circūscribere elementū terræ, & terra deberet circūscribi ab aqua; nec circumscribitur hæc ab illa; nec illa maiori ex parte eamdem terram ambit. Axioma igitur Aristotelicū de priori violento solum intelligitur, quod naturaliter repugnat esse perpetuū; non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniuersi, nec solum ad bonū cōmune eius ordinato, sed etiā ad particulare eorumdē corporum, quod ipsum patiuntur solum secundum aliquas partes propter conseruationem totius. Et ideo ex naturali ordinatione, & constitutione vniuersi necesse est esse perpetuum, vt constat in alijs casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessariò concedendis ab omnibus opinantibus.

Ad primum argumentum tertiæ 126
opinionis respondeo primo, nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessariò intelligendam mediam aëris regionem, sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quas refert D. Tho. 1. p. q. 62. artic. 1. vt cœleste corpus, in quo sunt sydera vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturę sacrę aliquid colligi pertinens ad illam partē aëris. Secūdo respondeo, quod licet probabile sit, per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aëris, ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatē à Deo per se immediatè, quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatē tunc in ea productā; sed producta densitate relinqui potuit infrigidanda per virtutem causarum naturalium, & antiparisticā actionē earum iam explicatam. Quare nec etiam ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi potest, quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatè, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO VIII.

In quonam gradu habeat quodlibet elementū duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniūt?

VT melius intelligatur difficul 127
tas quæstionis, tamquam certum est præsupponendum sermo-

nem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam vt superius adnotauimus, omnia ferè elementa secũdum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam permixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, vt aër ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorem, quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorem semper (vt probauimus) infimam vero frigidiorem aliquando, & calidiorem sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elemẽta aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permistis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus, quam secundum alias partes habere cen-

128 sendum est. Secundo, præsupponendum est ex præcedenti quæstione, quod cuilibet elemento sua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in copposita est, an vtraq; ei cõueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo, altera vero in minori gradu intensionis, quẽ vocare solẽt prope summũ. Vt igni summus calor, & summa etiã siccitas: aëri vero humiditas summa cum summo etiam calore: aquæ vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cũ summa frigiditate. Vel certe igni cõueniat calor summus, aëri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu singulis, vt vltra medietatem latitudinis; videlicet secundum quinq; gradus intensionis, aut quid simile.

Et prima opinio asserit vtramque 129
qualitatem conuenire singulis elementis in summo gradu. Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 18. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc sentẽtia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aëre saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo ratiorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur tẽperasse eãdem sententiã, vt probabilis saltem existimari posset, asserentes ignem habere vtramque qualitatem in summo gradu; aërem vero nullam in summo, sed vtrãque in minori; quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quàm terram; hanc vero summe frigidam esse, non tamen summè siccam, sed minus, quàm ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresse lect. 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem intensiorem in aqua, quàm in aëre eam sequitur Bañez quæst. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vnico argumento vniuersali de omnibus elementis, 130
quia si in quolibet esset vna tantum qualitas in summo gradu intensionis, altera vero in minori, sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram vero non cõtrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum siccitate, sicq; de cæteris secũdum proportionem; quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certũ gradum attemperatas, quod mistorum est.

est proprium. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse completa ex vtroque, vel altero contrario, vt superius ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinẽ vnius contrarietatis completam ex vno cõtrario; ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam cõpletam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiũt; & ita habebit humiditatem, & siccitatẽ, quæ sunt contrariæ qualitates ad certũ gradũ attemperatæ, sicut habent mixta.

131 Secunda opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensionis, sed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, vt ignis sit calidus in summo gradu, siccus vero in minori: aër in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Metheor. comm. 13. Albertus Saxoniæ in hoc 2. lib. q. 1. Marsil. quæst. 6. Iacobus de Forliu. tractatu de intẽsione formarum par. 1. Tolet. q. 6. huius libri. Conim. c. 3. q. 5. art. 1. ita etiam S. Patres Ambros. lib. 4. Exameron. c. 4. Basil. homel. 4. in Genesim, Damasc. in suis cõmentariis Physicis c. 12. & est communi inter recentiores, & tamquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc. 2. lib. tex. 23. his verbis: *Sed tamen simpliciter quatuor existentia, vnius vnumq; est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi: aer autem humidi magis, quàm calidi, ignis autem calidi, magis quàm sicci.* Et si di-

132 catur non necessariò hæc intelligi de maiori intensione vnius qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraq; qualitas in summa intensione conuenit igni; non propriè, immo nec vere dicetur magis calidus, quã siccus. Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non propriè dicitur, nisi ratione intensionis, & remissionis gradualis. Secundo, quia si vtraque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quã vna sit ei magis propria, quàm altera: ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectione; neq; potest dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas nõ potest conuenire aëri ratione caloris, neq; è cõuerso, alioqui omne calidum esset humidũ, & omne humidum esset calidũ, quod patet esse falsum. Et eodẽ modo probatur, quod nõ possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nã si hoc ita sit, falsum erit, quod terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aër magis humidus, quã calidus. Probatur euidẽter cõsequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.

Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. Primum, quod singula elementa habeant vnã qualitatem in summo gradu. Secũdum, quod nullum elementũ habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu, 133

atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summũ secundum distributionem superius assignatam. Probatur autem primũ, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summã perfectionem, aut intensionem, quæ sibi potest naturaliter conuenire, vt inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionẽ, vel intensionẽ eis naturaliter possibilẽ; sed eã non habẽt in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum: ergo non habent in eis summam intensionem. Quare necesse est eã habere in elementis, & ita singula habebunt, vt minimũ aliquã earum in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diuersas postulare pro dispositione in materia eãdem qualitatem in eodem gradu intensionis; sed formæ substantiales elementorũ distinguntur specie: ergo nõ postulãt eamdẽ qualitatẽ in eodẽ gradu pro dispositione, postularẽt vero, si quodlibet haberet vtramq; in summo, vt consideranti est manife-
136 stum. Probatur secundo, quia in vnoquoq; genere debet designari vnum primũ, & maximũ, in quo reperiatur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput ceterorum, vt in genere lucidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorũ dari maxime calidum perfectissimẽ participans rationem caloris. Vnde sequitur summum calorem in vno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in multis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre euidenti experiẽtia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora sibi approximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensius, ac vehementius calefacere; ergo aër non est calidus in summo gradu. Probatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorẽ in æquali gradu intensionis, & præterea haberet maiorẽ densitatẽ, ratione cuius plus agunt corpora cũ eadem intẽsione formæ, vt superius probauimus: ergo intensius ageret, quàm ignis. Et si dicatur calorem ignis intensius calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem cũ siccitate, quæ valde iuuat actionem caloris, vt constat experientia, nam in materia sicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatẽ vero hebetatur potius, & minus agit: ergo quamuis aër habeat summum calorem, minus aget, quã ignis propter coniũctionem eius cũ
humiditate. Respondeo quod si argu 137
mentum hoc aliquid valet, absq; dubio probat summum calorẽ esse nõ posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtrãq; qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod vtrãq; simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionẽ eius, nõ potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadẽ forma substantiali; cum constet in ordine ad

actio-

actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in mino i secundum illam distributionem explicatam. Hoc autẽ probandum est de singulis in particulari: & primo probatur de igne, quod sit summè calidus, quia calor debet habere summam perfectionẽ sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectiorem: ergo in igne
138 habet perfectionem summã. Secundo, quia calor est prima qualitas omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omniũ perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo ei soli cõuenire debet in summo gradu. Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cœlum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori cuiusdam maximæ perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatẽ, probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quã ad agendum, quasi acuitur: per consortium vero aliarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel hebetaretur saltem, fieretq;, vt minus ageret, quàm petit natura summi calidi: ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignẽ simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eaq; exiccare.

Probatur deinde de aëre, quod sit 139
humidus in summo gradu ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap.2.huius libri. *Humidũ est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principalius aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei esse humidum, atq; adeo in summo gradu. Probatur minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximã, quarũ ratione proprio termino consistit; aquæ vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatẽ maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorem aëre, & ideo humidã in summo gradu, vt Galenus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 8. & 32. Albertus Magnus in lib. de elementis cap. 11. Garbius in summa tract. 2.q. 2. Primo propter verba Aristotelis in hoc 2. lib. tex.49. quæ ita habent: *A qua autem inest mistis corporibus, quia indigent terminari: solam autem esse simplicium facile terminabilem, &c.* Sed esse facile terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in sum-
mo. Et 4. Metheo.cap. 4. aquam as- 140
serit esse maxime proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aër; & ex alia parte aër non solum humectat, sed exiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exiccare. Aqua etiam tempore

 plu-

pluuiæ humectat aërem; ergo est magis humida. Hæc tamen facile soluuntur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intensiorem efficit in alia corpora, quã aër, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquã esse facile terminabilem, quia mixta terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctã; quod non præstat aër, quia densitate caret; licet habeat intensiorem humiditatem, & eumdem effectum præstat aqua in permixtione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aëre. Et ita respondetur experientiæ de maiori humectatione aquæ ob maiorẽ densitatẽ. Aër vero exiccat aliquãdo, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem vero siccitas consequitur. Aliquando etiã propter aliquam siccitatẽ receptam ab igne exiccabit. Aqua vero non intendit naturalẽ humiditatem aëris, nisi aliquos fortè gradus eius amisserit per actionẽ extrinseci contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatẽ eius remissam à cõ-
141 trario intẽdere. Quod vero idem aër calorem habeat prope summum, superius à nobis probatũ est. De aqua nunc probandum est, quod summã habeat frigiditatem, & humiditatem prope summam. Probatur primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua: ergo hæc est frigidissima. Probatur consequentia, quia in aliquo elemẽto debet habere frigiditas summam intensionem. Secundo probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectorũ, atque etiam hominum, vt in ea viuant, & conseruentur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum: ergo non potest ei tribui summa frigiditas; & ex consequẽti soli aquæ tribuenda est. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipue propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec possent conseruari in terra, si summam haberet frigiditatem. Quod vero prope summam humiditatem habeat aqua, euidens experientia docet, cum experiamur humectare alia corpora. Sed contra hoc vide- 142
tur esse quod illud corpus debet esse maxime frigidum, quod maxime distat à summo calido; sed terra maxime distat ab igne, qui maxime calidus est: ergo summam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maxime calidum, vt ignis summam habet leuitatem: ergo illud, quod habet summam grauitatem, debet habere summum frigus; sed constat terram esse grauissimam: ergo & frigidissima censenda est; & ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respondeo, maxima distantia duobus modis sumi potest, nempe secundum qualitatem, aut secundum locum. Et si modo priori sumatur, verum est, quod maxime distans à summo callido summam frigiditatem habere debet: si vero sumatur posteriori modo, non est necessarium, immo nec verum, quia maxima distantia localis non prouenit immediatè, & per se à calore, sed à grauitate, & leuitate maxima. Vnde solum sequitur per locum ab intrinseco ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maxime leuis, illa vero maxime grauis. Et sicut summa grauitas terræ non

non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus, nempe siccitate, densitate & alijs; ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex alijs etiã qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summum calidum habet summam leuitatem: ergo quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Primo ex definitione sicci tradita ab Aristotele in 2. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facile terminatur termino proprio, difficile vero alieno.*
143 Sed hæc definitio conuenit primo, & per se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minus tamen, quàm terræ, aeri vero, & aquæ nullo modo: ergo primo, & per se conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gradu. Secundo, quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento; sed constat eam non habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest, & propterea Genes. 1. vocatur arida, vt adnotarunt sacri interpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1. Exam. cap. 4. & D. Tho. 1. p. q. 69. art. 1. ad 5. Quod vero terra habeat frigiditatem prope summam, experientia conuincitur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora sibi approximata infrigidare.

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeat permixtionem contrariæ?

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis dif- 144
ficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem cõtrariæ qualitatis, Ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quinque, vel sex gradus siccitatis; quærimus, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vsque ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elemẽtis. Et quæstio hæc solum habet locũ apud eos, qui non tribuunt singulis elemẽtis vtramque qualitatem in summo gradu.

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradũ, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil q. 4. & 6. huius libri, Astudillo q. 4. Forliuius tractatu de intensione formarum, parte 2. & omnes ferè Nominales; quam sequuntur Conimb. 1. lib. de Generat. cap. 5. quæst. 5. art. 4. Probant testimonijs Aristotelis & ratione. Aristoteles enim 4. lib. Phys. text. 19. vniuersaliter docet, eo plus, vel minus vnius cõtrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minus habet de alio contrario his verbis: *Magis autem, et minus est ex eo, quia plus, aut minus cõtrarij inest.* Et eadẽ ferè verba repetit.

do loquendum est de frigiditate, quam habet aer in media regione.

Ideo vltima opinio, quam sequuntur ferè omnes recentiores, præsertim Toletus in hoc 2. lib. q. 5. ad 9. & Conimb. tractatu 1. Metheor. cap. 2. probabilior est, & tenenda, quod media regio aëris valde frigida sit, non ex propria natura, nec ex peculiari influentia cœlesti: sed nec à frigiditate producta ibidem à solo Deo in prima mundi conditione; sed per continuam, atque perpetuam antiperistasim factam ex nimio calore superioris, & inferioris regionis eiusdē aëris. Ita inuenio expressum apud Aristot. 1. lib. Metheo. sum. 1. c. 3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod fit circumobsistentia calido, & frigido inuicem (quapropter) in tēporibus frigida sunt inferiora terræ, & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fieri loco; quare in tepidioribus anni temporibus circumobsistentiā passum in his frigidum, propter eam, quæ in circuitu est, caliditatem, aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.*

119 Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentarijs eiusdem loci lectione. 4. Sed vt ostendamus sufficientem causam esse antiperistasim, quædam supponēda sunt tamquam certa, vel ex doctrina Aristotelis deducta. Primum est, supremam aëris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solum propter calorem aëri naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter intensam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intense calidam) tempore æstiuo non parum habere caloris, ex reuerberatione radiorum Solis in terra, & aqua facta resultantis, atque etiam ex multitudine vaporum, & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab vtroque elemento simul eas calefaciens. Secundo, supponendū est, mediam regionem eiusdem aëris liberā esse ab his causis ab extrinseco calefacientibus supremam, & infimā; nā neq; ab igne calefit; neque à Sole per reflexionem radiorum, qui non possunt vsque ad illā ascendere, solū ergo calefit ab eo per actionem directā; & ideo remissa tantū calefactione; itaque media illa regio præter calorē, quē habet à propria natura, parum recipit ab extrinsecis eam circumdantibus, ideo quasi temperata esset ex hac parte. Tertio, suppo- 120 nendum est, solem sua virtute semper extrahere à terra exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam copiam, quia intensius illuminat, & calefacit terram, aquā, & infimam regionē aëris, ideo fortior est virtus eius ad effectū eos extrahendi, quos constat sua natura leues esse, & aëri valde similes, præsertim in raritate, & leuitate & propterea sursum ascendunt vsque ad mediam regionem aëris. Quarto supponitur, vapores sua natura esse frigidos, calidos vero ab extrinseco, nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore producto in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod vero sua natura sint frigidi, docet Aristoteles, & probat ratio. Aristoteles quidem expresse satis loco citato, vbi generationē pluuię ex vaporibus explicās sic ait: *Manēte autē terra, quod circa ipsam est humidū à radijs, & ab alio, quæ desuper est caliditate euaporās fertur sursum. Cū autē caliditas, quæ duxit ipsum*

*ipsum sursum, derelinquit, & illa qui-
dē disperditur ad superiorē locū : hæc
autem & extinguitur, propterea quod
suspēditur longius in aërem, qui est su
per terrā, cogitur iterū vapor infrigi-
datus, & propter derelictionē caloris,
& propter locum & fit aqua ex aere,
&c.* Et lōge ab his, sed in eodē capi-
te loquēs de generatione niuis ex nu
be cōgelata in media regione aeris;
& de generatione pruinæ ex cōgela-
to vapore in hac infima regione, hæc
verba scribit: *Similiter autē, & prui-
na, & nix, cū enim cōgelata est nubes,
nix est, cū autē vapor, pruina, qua prop
ter aut tēporis anni, aut regionis signū
est frigidæ; nō enim vtiq; cōgelaretur
adhuc multa in existente caliditate, si
non superuinceret frigus, in nube enim
adhuc inest multum calidum, resi-
duum ignis, qui euaporare fecit ex ter*
121 *ra humidum &c.* Quibus docet ex-
presse nubē, quæ non est aliud, quàm
vapor cōdensatus in media regione,
calorē adhuc habere, derelictū qui-
dem à Sole, qui eu illi impressit, dū
extraxit ab aqua & terra, quod est eū
habere ab extrinseco agēte, & sua na-
tura oppositam frigiditatem. Quod
docet etiam D. Tho. eodem loco his
verbis: *Sic igitur deficiente calore ca-
lefaciente, & eleuante vaporem a-
queum, vapor aqueus redit ad natu-
ram suam, coadunante etiā frigidita-
te loci, & sic infrigidatur, & infrigi
datus inspissatur, & inspissatus cadit
ad terrā, &c.* Sed probatur etiam ra-
tione, quia aut vapores sunt eiusdem
naturæ cum elemento, à quo extra-
huntur, vel diuersæ? Si eiusdem, cul-
dens est esse valde frigidos sua natu-
ra sicut elementum aquæ: Si verò
sint mixta, valde tamen similia in na
tura eidem elemento, cum ex eius
substantia proxime, ac cito oriun-
tur: ergo participant qualitates eius,
& præsertim frigiditatem, quæ in
eis prædominabitur, & calorem nō
possunt habere ex propria natura,
quia aqua illum non habet naturali-
ter. Vnde fit solū ab extrinseco agen-
te, à quo extrahuntur, impressum ca
lorem habere posse, quem sursum as
cendētes eū virtute propriæ naturæ
à se expellūt (vt asseruit Arist.) & re-
ducunt se ad naturalem frigiditatē.
Ex his præsuppositis hoc argumen 122
tum colligitur ad probandum, quod
per antiparistasim sufficiēs reddatur
causa intensæ frigiditatis, quā habet
aër in media regione, etiā si ex pro-
pria natura non sit frigidus. Nam ro
to tempore anni ascendunt vapores
extracti ab aqua, & terra, & sua natu-
ra frigidi, maioremq; densitatē habē
tes, quàm aer; ascendentes vero quo
plus separantur ab hac infima regio-
ne calida, plus etiā deficit calor ex-
trinsecus, quem à Sole, & à loco im-
pressum habebant; & ad naturalem
frigiditatem se reducūt, & tandē ad
locum mediæ regionis perueniunt;
nec vlterius permittuntur ascēdere
propter maximum calorē supremæ
regionis circumobsistentem; sed nec
etiam descendere obsistēte calore hu
ius infimæ regionis ergo necesse est
maximam eorū copiam ibi condē-
sari, & per condensationem eorū val
de infrigidari aërem eiusdem regio-
nis; & ex condensatione, & infrigi-
datione, tam ipsum, quam vapores
passim conuerti in nubes, & plu-
uiam. Vnde non est necessarium ad
specialem influxum cœlestem, nec ad
Deum per se infrigidantē, eandē re-
gionem recurrere, sed ex solo ordine
naturali à Deo ipso constituto in his
corporibus sufficiens redditur causa
maximæ frigiditatis illius regionis.
Quod satis efficaciter cōfirmatur ex
magna infrigidatione aquæ putea-
lis,

& infrigidatio, solũ ex ea habetur, quod elementũ aëris patiatur dispẽdium aliquod solum in vna, vel alia parte propter bonum propriũ totius elementi, & cõmune vniuersi, quod solũ est violentũ secundũ quid etiã consideratũ respectu eiusdẽ aëris: naturale vero simpliciter, quia solũ est contra inclinationẽ vnius partis, sed cõformis particulari inclinationi totius elementi aëris naturaliter inclinati in propriam conseruationẽ. Et hoc modo dari violentũ secundum quid, quod sit perpetuũ in eisdẽ elementis, euidens est. Nã suprema regio aëris semper calidior est, quã petit sua natura, & semper partes aliquæ eius igni proximiores corrũpũtur ab igne, & in eũ conuertũtur, quod patet esse violentum, & perpetuũ eodẽ modo, ac infrigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoq; secundũ plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eã dilapsa: Immò maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra propriũ locũ naturalem, quia cum aqua deberet circũscribere elementũ terræ, & terra deberet circũscribi ab aqua; nec circumscribitur hæc ab illa; nec illa maiori ex parte eamdem terram ambit. Axioma igitur Aristotelicũ de priori violento solum intelligitur, quod naturaliter repugnat esse perpetuũ; non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniuersi, nec solum ad bonũ cõmune eius ordinato, sed etiã ad particulare eorumdẽ corporum, quod ipsum patiuntur solum secundum aliquas partes propter conseruationem totius. Et ideo ex naturali ordinatione, & constitutione vniuersi necesse est esse perpetuum, vt constat in alijs casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessariò concedendis ab omnibus opinantibus.

126 Ad primum argumentum tertiæ opinionis respondeo primo, nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessariò intelligendam mediam aëris regionem, sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quas refert D. Tho. 1. p. q. 61. artic. 1. vt cœleste corpus, in quo sunt sydera vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturę sacrę aliquid colligi pertinens ad illam partẽ aëris. Secũdo respondeo, quod licet probabile sit, per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aëris, ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatẽ à Deo per se immediatè, quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatẽ tunc in ea productã; sed producta densitate relinqui potuit infrigidanda per virtutem causarum naturalium, & antiparistticã actionẽ earum iam explicatam. Quare nec etiam ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi potest, quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatè, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO VIII.

In quonam gradu habeat quodlibet elementũ duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniũt?

127 VT melius intelligatur difficultas quæstionis, tamquam certum est præsupponendum sermo-

nem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam vt superius adnotauimus, omnia fere elementa secũdum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam permixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, vt aër ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorem, quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorem semper (vt probauimus) infimam vero frigidiorem aliquando, & calidiorem sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elemẽta aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permistis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus, quam secundum alias partes habere censendum est. Secundo, præsupponen-
128 dum est ex præcedenti quæstione, quod cuilibet elemento sua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in eo posita est, an vtraq; ei cõueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo, altera vero in minori gradu intensionis, quẽ vocare solẽt prope summũ. Vt igni summus calor, & summa etiã siccitas: aëri vero humiditas summa cum summo etiam calore: aquæ vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cũ summa frigiditate. Vel certe igni cõueniat calor summus, aëri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu singulis, vt vltra medietatem latitudinis; videlicet secundum quinq; gradus intensionis, aut quid simile.

Et prima opinio asserit vtramque 129
qualitatem conuenire singulis elementis in summo gradu. Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 18. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc sentẽtia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aëre saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo rariorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur tẽperasse eãdem sententiã, vt probabilis saltem existimari posset, asserentes ignem habere vtramque qualitatem in summo gradu; aërem vero nullam in summo, sed vtrãque in minori: quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quàm terram; hanc vero summe frigidam esse, non tamen summè siccam, sed minus, quàm ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresse lect. 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem intensiorem in aqua, quàm in aëre eam sequitur Bañez quæst. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vnico argumento vniuersali de omnibus elementis, 130
quia si in quolibet esset vna tantum qualitas in summo gradu intensionis, altera vero in minori; sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram vero non cõtrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum siccitate, sicq; de cæteris secũdum proportionem; quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certũ gradum attemperatas, quod mistorum est.

est proprium. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse completa ex vtroque, vel altero contrario, vt superius ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinē vnius contrarietatis completam ex vno cōtrario; ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam cōpletam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiūt; & ita habebit humiditatem, & siccitatē, quæ sunt contrariæ qualitates ad certū gradū attemperatæ, sicut habent mixta.

131 Secunda opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensionis, sed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, vt ignis sit calidus in summo gradu, siccus vero in minori: aër in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Metheor. comm. 13. Albertus Saxoniæ in hoc 2. lib. q. 1. Marsil. quæst 6. Iacobus de Forliu. tractatu de intēsione formarum par. 2. Tolet. q. 6. huius libri. Conim. c. 3. q. 5. art. 1. ita etiam S. Patres Ambros. lib. 4. Exameron. c. 4. Basil. homel. 4. in Genesim, Damas. in suis cōmentarijs Physicis c. 12. & est communi inter recentiores, & tamquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc. 2 lib. tex. 23. his verbis: *Sed tamen simpliciter quatuor existentia, vnus vnumq; est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi: aer autem humidi magis, quàm calidi, ignis au-*
132 *tem calidi, magis quàm sicci.* Et si dicatur non necessariò hæc intelligi de maiori intensione vnius qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraq; qualitas in summa intensione conuenit igni; non propriè, immo nec vere dicetur magis calidus, quā siccus Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non propriè dicitur, nisi ratione intensionis, & remissionis gradualis. Secundo, quia si vtraque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quā vna sit ei magis propria, quàm altera: ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectione; neq; potest dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas nō potest conuenire aëri ratione caloris, neq; è cōuerso, alioqui omne calidum esset humidū, & omne humidum esset calidū, quod patet esse falsum. Et eodē modo probatur, quod nō possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nā si hoc ita sit, falsum erit, quod terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aër magis humidus, quā calidus. Probatur euidēter cōsequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.

Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. 133 Primum, quod singula elementa habeant vnā qualitatem in summo gradu. Secūdum, quod nullum elementū habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu,

 atq;

atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summũ secundum distributionem superius assignatam. Probatur autem primũ, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summã perfectionem, aut intensionem, quæ sibi potest naturaliter conuenire, vt inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionẽ, vel intensionẽ eis naturaliter possibilẽ; sed eã non habẽt in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum: ergo non habeat in eis summam intensionem. Quare necesse est eã habere in elementis, & ita singula habebunt, vt minimũ aliquã earum in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diuersas postulare pro dispositione in materia eãdem qualitatem in eodem gradu intensionis; sed formæ substantiales elementorũ distinguntur specie: ergo nõ postulãt eamdẽ qualitatẽ in eodẽ gradu pro dispositione, postularẽt vero, si quodlibet haberet vtramq; in summo, vt consideranti est manife-
136 stum. Probatur secundo, quia in vnoquoq; genere debet designari vnum primũ, & maximũ, in quo reperiatur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput cęterorum, vt in genere lucidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorũ dari maxime calidum perfectissimè participans rationem caloris. Vnde sequitur summum calorem in vno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in multis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre euidenti experiẽtia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora sibi approximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensius, ac vehementius calefacere; ergo aër non est calidus in summo gradu. Probatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorẽ in æquali gradu intensionis, & præterea haberet maiorẽ densitatẽ, ratione cuius plus agunt corpora cũ eadem intẽsione formæ, vt superius probauimus: ergo intensius ageret, quàm ignis. Et si dicatur calorem ignis intensius calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem cũ siccitate, quæ valde iuuat actionem caloris, vt constat experientia, nam in materia sicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatẽ vero hebetatur potius, & minus agit: ergo quamuis aër habeat summum calorem, minus aget, quã ignis propter coniũctionem eius cũ humiditate. Respondeo quod si argu- 137
mentum hoc aliquid valet, absq; dubio probat summum calorẽ esse nõ posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtrãq; qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod vtrãq; simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionẽ eius, nõ potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadẽ forma substantiali; cum constet in ordine ad actio-

actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in minori secundum illam distributionem explicatam. Hoc autẽ probandum est de singulis in particulari: & primo probatur de igne, quod sit summè calidus, quia calor debet habere summam perfectionẽ sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectiorem: ergo in igne
138 habet perfectionem summã. Secundo, quia calor est prima qualitas omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omniũ perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo ei soli cõuenire debet in summo gradu. Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cœlum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori cuidens maximæ perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatẽ, probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quã ad agendum, quasi acuitur: per consortium vero aliarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel hebetaretur saltem, fieretq; vt minus ageret, quàm petit natura summi calidi: ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignẽ simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eaq; exiccare.

Probatur deinde de aëre, quod sit 139
humidus in summo gradu ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidũ est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principalius aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei esse humidum, atq; adeo in summo gradu. Probatur minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximã, quarũ ratione proprio termino consistit; aquæ vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatẽ maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorem aëre, & ideo humidã in summo gradu, vt Galenus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 8. & 32. Albertus Magnus in lib. de elementis cap. 11. Garbius in summa tract. 1. q. 2. Primo propter verba Aristotelis in hoc 2. lib. tex. 49. quæ ita habent: *Aqua autem inest mistis corporibus, quia indigent terminari: solam autem esse simplicium facile terminabilem, &c.* Sed esse facile terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam as- 140
serit esse maxime proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aër; & ex alia parte aër non solum humectat, sed exiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exiccare. Aqua etiam tempore

pluuiæ humectat aërem; ergo est magis humida. Hæc tamen facile soluuntur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intensiorem efficit in alia corpora, quā aër, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquā esse facile terminabilem, quia mixtā terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctā; quod non præstat aër, quia densitate caret; licet habeat intensiorem humiditatem, & eumdem effectum præstat aqua in permistione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aëre. Et ita respondetur experientiæ de maiori humectatione aquæ ob maiorē densitatē. Aër vero exiccat aliquādo, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem vero siccitas consequitur. Aliquando etiā propter aliquam siccitatē receptam ab igne exiccabit. Aqua vero non intendit naturalē humiditatem aëris, nisi aliquos fortè gradus eius amiserit per actionē extrinseci contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatē eius remissam à cōtrario intēdere.
141 Quod vero idem aër calorem habeat prope summum, superius à nobis probatū est. De aqua nunc probandum est, quod summā habeat frigiditatem, & humiditatem prope summam. Probatur primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua; ergo hæc est frigidissima. Probatur consequentia, quia in aliquo elemēto debet habere frigiditas summam intensionem. Secundo probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectorū, atque etiam hominum, vt in ea viuant, & conseruentur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum: ergo non potest ei tribui summa frigiditas; & ex consequēti soli aquæ tribuenda est. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipue propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec possent conseruari in terra, si summam haberet frigiditatem. Quod vero prope summam humiditatem habeat aqua, euidens experientia docet, cum experiamur humectare alia corpora. Sed contra hoc vide- 142
tur esse quod illud corpus debet esse maxime frigidum, quod maxime distat à summo calido; sed terra maxime distat ab igne, qui maxime calidus est: ergo summam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maxime calidum, vt ignis summam habet leuitatem: ergo illud, quod habet summam grauitatem, debet habere summum frigus, sed constat terram esse grauissimam: ergo & frigidissima censenda est; & ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respondeo, maxima distantia duobus modis sumi potest, nempe secundum qualitatem, aut secundum locum. Et si modo priori sumatur, verum est, quod maxime distans à summo calido summam frigiditatem habere debet: si vero sumatur posteriori modo, non est necessarium, immo nec verum, quia maxima distantia localis non prouenit immediatè, & per se à calore, sed à grauitate, & leuitate maxima. Vnde solum sequitur per locum ab intrinseco ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maxime leuis, illa vero maxime grauis. Et sicut summa grauitas terræ

non

non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus, nempe siccitate, densitate & alijs; ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex alijs etiã qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summum calidum habet summam leuitatem: ergo quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Primo ex definitione sicci tradita ab Aristotele in 2. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facile terminatur termino proprio, difficile vero alieno.*
143 Sed hæc definitio conuenit primo, & per se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minus tamen, quàm terræ, aëri vero, & aquæ nullo modo: ergo primo, & per se conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gradu. Secundo, quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento; sed constat eam non habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest, & propterea Genes. 1. vocatur arida, vt adnotarunt sacri interpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1. Exam. cap. 4. & D. Tho. 1. p. q. 69. art. 1. ad 5. Quod vero terra habeat frigiditatem prope summam, experientia conuincitur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora sibi approximata infrigidare.

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeat permixtionem contrariæ?

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis difficilem excitat, an qualitas illa, quæ 144
non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem cõtrariæ qualitatis, ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quinque, vel sex gradus siccitatis; quærimus, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vsque ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elemẽtis. Et quæstio hæc solum habet locũ apud eos, qui non tribuunt singulis elemẽtis vtramque qualitatem in summo gradu.

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradũ, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil. q. 4. & 6. huius libri, Astudillo q. 4. Forliuius tractatu de intensione formarum, parte 2. & omnes ferè Nominales; quam sequuntur Conimb. 1. lib. de Generat. cap. 5. quæst. 5. art. 4. Probant testimonijs Aristotelis & ratione. Aristoteles enim 5. lib. Phys. text. 19. vniuersaliter docet, eo plus, vel minus vnius cõtrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minus habet de alio contrario his verbis: *Magis autem, & minus est, ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest.* Et eadẽ ferè verba repetit.

tit. 2. lib. de Cœlo text. 37. quibus sen
tire videtur, non posse vnum cōtra-
rium dari in subiecto secundum gra
dus remissos, quin tot gradus per-
mistos habeat secum alterius con-
145 trarij. Probant deinde ratione. Primo
ex vniuersali illo principio ab omni
bus admisso, quod latitudo gradua-
lis cuiuslibet contrarietatis primarū
qualitatū debet esse expleta ex vno,
vel vtroque contrario; ita vt, quod ex
vno deficit, suppleatur, atque com-
pleatur ex altero: ergo illa qualitas,
quæ non habet summum gradū intē
sionis in singulis elementis, debet ha
bere permixtos omnes illos gradus
contrariæ qualitatis, qui ei deficiūt
vsque ad octauum, vel non habebit
completam latitudinem ex vno, ne-
que ex vtroque contrario. Secundo,
quia si non haberet talem permixtio-
nem contrariæ qualitatis, duo sequū
tur absurda. Primum, quod secundū
illam qualitatem posset alterari illud
elementum in instanti vsque ad sum
mum gradum eiusdem qualitatis ab
alio agente: & ex consequenti posset
tale elementum corrumpi in instan-
ti, quod patet esse falsum, cum altera-
tio sit per se successiua. Probatur v-
traque consequentia, quia tota ratio,
ob quam alteratio est successiua, est,
quia fit cum resistentia contrarij in
eodem subiecto existentis; deficien-
te igitur hac resistentia, deficiet suc-
cessio, si ergo aër habet quinque, vel
sex gradus caloris sine vlla permix-
tione humiditatis, in instanti poterit
intendi calor eius vsque ad octauum
gradum, & aër ipse corrumpi, atque
146 in ignem cōuerti. Aliud absurdum
est, quod elementum, cuius qualitas
remissa intenderetur à contrario, nū
quam posset intensionem illam à se
expellere, quam contra propriā natu
ram semel recepisset, & cum ei esset
violenta, sequeretur aliquid violen-
tum esse perpetuum. Probatur pri-
ma consequentia, quia si intendere-
tur calor aëris ab igne vsque ad sep-
timum gradum, non esset virtus na-
turalis in eo, à quo expelli possent
duo illi gradus caloris, quos recepit
vltra quinque sibi naturales: ergo nū
quam posset eos expellere. Antece-
dens probo, quia non potest per se
expelli qualitas à subiecto, nisi à con
traria, vel à natura ipsiusmet subie-
cti, à qua contraria qualitas oritur
per naturalem emanationem; sed in
aëre non datur frigus, à quo possit ex
pelli, nec ex natura eius emanat: er-
go numquam posset aër à se expel-
lere illos gradus caloris.

Secunda opinio asserit, qualitatē
illam, quæ est in elemento minus in-
tensa, quàm alia, nullum gradum ha
bere permixtum contrariæ qualita-
tis ex propria natura elementi. vt ca-
lorem aëris nullum gradum frigo-
ris. Ita Alexand. 1. Metaph. commēt.
13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus
ad textum 23. eiusdem lib. Fernelius
2. lib. Physicor. cap. 4. Zimar. theo-
rem. 18. Toletus q. 6. huius lib. & est
communis inter recentiores, nobis-
que probabilior videtur, & ex do-
ctrina Arist. euidenter colligi posse.
Probo hoc secundum, quia Aristote-
les cap. 3. huius lib. tex. 16. distribuēs 147
quatuor qualitates primas secundū
diuersas coniugationes pro constitu-
tione elementorum, duas tantū tri-
buit singulis elementis; deinde ex-
presse negat qualitates contrarias cō
iungi posse ad constitutionem elemē
ti, & ideo duas coniugationes, quæ
ex contrarijs qualitatibus excogitari
possent, vt ex calore, & frigore, atque
ex humiditate, & siccitate reijciēdas
esse tamquam impossibiles, & qua-
tuor tantum relinquendas ex dua-

bus

bus qualitatibus non contrarijs sin-
gulas; ergo ex doctrina Arist. planè
colligitur qualitatē minus intensam
in quolibet elemento nullā habere
admixtionē contrariæ. Probatur cō-
sequētia, quia si eā haberet tribus qua
litatibus constituerentur elemēta ex
propria natura. Capite etiā 4. tex. 25.
agens de mutua generatione elemē
torū affirmat, facilius generari vnū
elementū ex alio symbolo, hoc est ex
eo, cum quo cōuenit in vna qualita-
te, quā ex dissymbolo, hoc est ex eo,
cum quo in nulla qualitate cōuenit,
vt ignis facilius generatur ex aëre,
cum quo cōuenit in calore, quàm ex
aqua, cū qua nullam habet cōuenien
tiam; & rationem huius reddit, quia
vt generetur ex symbolo, vnam tan-
tum qualitatem oportet corrūpi per
se; vt autem ex dissymbolo, necessa-
148 rium est duas per se corrūpi. Ex quo
euidenter sequitur nullum elemen-
tum habere contrarias qualitates ex
propria natura, & ideo nec minus in-
tensam admixtionem contrariæ. Pro
batur consequentia, quia si eam habe
rent, tot qualitates deberent per se
corrumpi in generatione elemēti ex
symbolo, ac ex dissymbolo, vt consi-
derāti est manifestum in generatio-
ne ignis ex aëre, & ex aqua, in vtraq;
enim duas qualitates oporteret cor-
rumpi per se, videlicet humiditatē,
atque frigiditatem: nam in calore cō
uenit aër cum igne, & aqua in sicci-
tate, quam habet permixtam humi-
ditati. Propterea existimo hanc sen-
tentiam non esse probabilem in do-
ctrina Aristotelis.

Quod vero sit falsa, probo primo
ex naturali constitutione elemento-
rum, ex qua habēt, vt sint corpora sim
plicia; simplicitas autem opponitur
cuilibet compositioni, vel mixtioni
ex contrarijs, nam quod aliquā ad-
mittit compositionem, nō potest sim
plex vocari in tali genere: ergo con-
stitutio ipsa elementi excludit quā-
cumque compositionem, seu mixtio-
nem ex contrarijs qualitatibus: mix
tio enim in hoc genere compositio
est. Et confirmari potest, ac declarari
simul, nam corpus mixtum tale est,
quia vtramque contrarietatem qua-
litatum permixtā habet in certo gra
du; sed quodlibet elementum iuxta
sententiam oppositam naturaliter ha
bet permixtionem vnius contrarie-
tatis, postulans qualitates contrarias
ad certum gradum attemperatas, at-
que permixtas: ergo negari non po-
test, quod ex medietate saltē sit mix-
tum, & ex consequenti non simplex.
Secundo, quia elementa distingun- 149
tur ab Aristotele, & tota schola in
symbola, & dissymbola, hoc est in ea,
quæ conueniunt in aliqua qualitate,
& in nulla, sed omnino sunt contrà-
ria, sed iuxta primam sententiam
omnia elementa sunt symbola, &
nulla dantur dissymbola: ergo con-
tra Aristotelem, & totam scholam
reputari debet, & ideo falsa. Proba-
tur minor, quia si in quolibet elemē-
to qualitas minus intensa habet ad-
mixtionem contrariæ, omnia elemē
ta conueniunt in vna qualitate, vt
consideranti patet. Quod vero huic
argumento respondent quidam, vi-
delicet symbola vocari elementa, nō
quæ conueniunt in aliqua qualita-
te, sed in qualitate in excellenti gra-
du. & ideo non dici symbola, etiam
si conueniant in qualitate remissa,
friuolum est, & gratis confictū, quia
symbolum dicit quamcumque con-
uenientiam, & dissymbolum negat
quamcumque, vt ex significatione
vocabulorum, in qua accipiuntur ab
omnibus, est manifestum: ergo abs-
que fundamento negatur symbola

esse

esse elementa, quæ conueniunt in aliqua qualitate remissa, & affirmatur esse dissymbola. Probatur tandẽ, quia per quamcumque humiditatẽ hebetatur actiuitas summi caloris, sicut per siccitatem acuitur: ergo ponere in igne naturalem humiditatẽ, contradicit summæ actiuitati eius; & ideo non debet admitti. Et tandẽ cum aqua sit frigida in supremo gradu, si aliquam haberet siccitatem naturalem, non posset dari in sua naturali dispositione, quin congelata daretur, quia sola siccitas deficere ei poterat ad congelationem.

150 Ad testimonia Aristotelis respondeo, loqui de successiua intensione qualitatis in subiecto cum remissione contrariæ, de qua verum est plus, vel minus intẽsionis reperiri in eadem vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de opposita. In casu vero non daretur successiua intensio, quia deficit resistentia contrarij, & ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus, vel minus de opposita: quod patet in intensione lucis; in qua plus de luce datur in subiecto sine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum respondeo latitudinem gradualem cuiuslibet contrarietatis debere esse completam ex altero, vel vtroque contrario in subiecto postulante vtrumque extremum contrarietatis, quale est mixtum in quo repugnat naturaliter dari tot gradus vnius extremi, quin dentur de alio extremo; quot deficiunt vsque ad complementum latitudinis. Si vero subiectum non postulet vtrumque extremum contrarietatis, quale est elementum, sed alterum tantum, & hoc in certo, ac determinato gradu intensionis, non est necessarium, quod latitudo contrarietatis sit in eo completa ex altero, vel vtroque contrario: sed potest dari vnum extremum absque vlla admixtione alterius, in quo nulla apparet repugnantia.

151 Ad primum absurdum, quod inferebat secundum argumentum de alteratione & generatione instantanea diuersis modis respondent. Et Toletus quidem asserit sufficere latitudinem qualitatis ad successionem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem simul, vel in instanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo existente. Alij vero ex iunioribus asserunt præter latitudinem qualitatis dari extensionem, aut diuisibilitatẽ subiecti, quæ sufficit ad successionem motus; nam qualitas corporea non potest intendi, nisi in eodem subiecto, aut parte eius diuisibili: sufficit autem extensio subiecti, vt non possit simul intendi, vel produci qualitas in eo, sed prius in vna parte, quàm in alia, & ideo successiuè. Alij denique aiunt resistere formam substantialem, vel naturam eiusdem elementi, quæ nõ postulat maiorem illam intensionẽ eiusdem qualitatis, sed determinatam, quam prope summam vocant. Sed duæ priores solutiones hoc argumento ostenduntur insufficientes, & falsæ. Lumen habet latitudinem intensionis, & producitur, aut intenditur in subiecto, vel parte eius diuisibili, & nihilominus tota intensio, quam potest producere luminosum introducitur simul, vel in instanti in omnibus partibus, vt patet, si luminosum non adducatur, per motũ localem, sed in instanti collocetur in acie, vel in cubiculo; tunc enim totũ simul, & omnes eius partes intra sphæram actiuitatis contentas illuminabit, & secundum totam intẽsionem, quam potest producere ex eo solum, quod

quod contrario caret in subiecto: ergo in instanti etiam intenderetur qualitas remissa elementi in toto subiecto diuisibili, & in omnibus partibus eius nullũ habens contrariũ in
152 eodem subiecto. Tertia vero solutio nõ est minus insufficiẽs, & falsa, quia natura elemẽti non resistit per se resistẽtia formali, nec effectiua: ergo nullo modo, euidens est consequentia, quia non datur alia resistẽtia præter has. Sed probatur antecedens, quod non effectiua, quia hæc non distinguitur ab actione; sed substantia non agit per se immediate, nisi mediis accidentibus attingat subiectũ, atque effectum in eo producendum; sed nec resistentia formali, quia resistentia formalis fit per informationem incompossibilem; sed informatio formæ substantialis elementi nõ est incompossibilis cum informatione cuiuscumque qualitatis: ergo falsum est, quod resistat formaliter substantialis forma elementi.

Concedẽdum igitur est talem alterationem fieri in instanti, quamuis non generationem, vel corruptionẽ elementi, quæ præter illam qualitatem petit aliam non in instanti, sed in tempore producẽdam naturaliter. Et dum dicitur alterationem esse per se successiuam, distinguendum est; nam alteratio dupliciter sumi potest, videlicet sub communi ratione abstrahente ab ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto, vel non habẽtem, aut certe non habẽtem in tali subiecto; & hoc modo non potest esse per se successiua, sed potius comprehendit successiuam, & instantaneam. Alio modo sumitur pro ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto circa quod versatur, & sic accepta per se est successiua, nõ quidem perseitate essentiali, ita vt contradictionem inuoluat fieri in instãti, sed perseitate naturali; ita vt naturaliter repugnet. Vt enim in nostris commentariis Physicis ostendimus, non repugnat, quod tota resistentia contrarij simul superetur ab agente supernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in instanti; & ex consequenti alteratio etiam circa subiectum, in quo reperitur contraria qualitas in instãti fiat.

Ad aliud vero absurdum, quod inferebatur, videlicet numquam posse elementum, cuius qualitas minus intensa intenderetur ab agente extrinseco illam intensionem, quam semel recepisset, à se expellere, & ideo semper in eo permanere violentam: respondeo, elemẽtum ipsum non posse, sed sicut ab vno agente extrinseco talis intensio recepta est, poterit ab alio agente contrario expelli; vt si calor aeris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aeris: & ita non semper in eo permanebit, sed nunc habebit qualitatem sibi naturalem magis intensam, quàm propria natura postulat; postmodum vero habebit contrarium, à qua remittatur; & ita violentum non erit perpetuum. 153

QVÆSTIO X.

An qualitates symbolæ elemẽtorum sint eiusdẽ speciei?

Symbolæ qualitates vocantur in elementis illæ, quæ duobus elemẽtis sunt cõmunes, vt calor ignis, & aeris; humiditas aeris, & aquæ: frigiditas aquæ, & terræ; & siccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterq; 154

 calor

calor sit eiusdem speciei, vel calor ignis distinguatur specie à calore aëris. Sicq; de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio distinguit in elemẽtis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à substantijs elementorum proximè emanantes, per quas elemẽta producunt in se formales. Et de qualitatibus symbolis virtualibus affirmat specie distingui, vt calor virtualis ignis à calore virtuali aëris, sicq; de reliquis: de formalibus vero esse eiusdem speciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxoniæ 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio est omnino opposita non ponens qualitates virtuales, sed affirmans qualitates formales symbolas non solum specie differre, sed cõtrarias esse, vt calorẽ ignis cõtrarium esse calori aëris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib de generat. q. 7. sed nullum pro ea authorẽ citauit. Probatur autem his argumẽtis. Primo à priori, quia qualitates primæ sunt quasi proprietates elementorum naturaliter emanãtes ab eorum substãtijs: sed qualitates symbolæ emanant à substantijs elementorum specie diuersis, vt calor ignis à substãtia eius; & calor aëris à substantia aëris, ita vt repugnet hunc emanare à substantia ignis, vel illum à substantia aëris: ergo distinguntur
155 specie. Secundo probatur ex effectibus. Nam qualitates symbolæ producunt sæpe effectus specie diuersos, ergo specie distinguntur. Euidens est consequẽtia, quia repugnat effectus specie diuersos prouenire à causis eiusdem speciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aëris (quã constat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis; humiditas vero aquæ extinguit potius, vt docet experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præstat; cum vehementer calefacta illum quoq; extinguat, sed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non solum specie diuersos, sed oppositos.

Hæc sententia parum probabili- 156
tatis habet, & in doctrina Aristotelis nullam. Probo hoc secundum ex duobus, quæ asserit expresse Aristoteles cap. 4. huius libri. Primum est, quod ex vno elemento symbolo potest generari aliud symbolum, vt ex aqua aër. Secundum, quòd facilius generaretur elementum symbolum ex alio symbolo, vt aër ex aqua, quã dissymbolum ex dissymbolo. Cuius rationem reddit, quia pauciora corrumpuntur per se in generatione symboli, vt ex aqua ignis; sed vtrũq; est falsum secundum hanc sententiam: ergo in doctrina Aristotelis nõ est probabilis. Minorem sic probo, quãtum ad primum, quia si ex aqua potest generari aër per actionem ignis circa ipsam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & producitur humiditas alia specie diuersa, & aëri propria; vel permanet in aëre humiditas aquæ secundum speciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non distinguentur specie humiditas aquæ, & aëris; nisi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam distinctam specie de nouo in aëre. Et tunc maius absurdum sequitur, videlicet in aëre genito dari naturaliter duas humiditates specie diuersas, atq; contrarias: ergo necesse est dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur; & tunc necessarium est aliam specie distinctam produci in aëre genito, cum sit dispositio necessaria ad formam aëris introducendam; sed nullum est agẽs

à quo

à quo possit produci: ergo nec erit possibilis generatio aëris ex aqua. Quia forma non potest introduci naturaliter sine sua naturali dispositione. Minorem sic probo, quia vel producenda esset ab igne, vel ab aqua. Ab hac non potest produci, quia definit esse, nec etiam ab igne nullã habente humiditatem, per quam possit eam producere: ergo à nullo producetur, nec sequetur generatio aëris.

157 Quod vero secundum sit falsum, euidentius probatur, quia si calor ignis, & aëris distinguntur specie, & contrarij sunt: ergo vt generetur ignis ex aëre, necesse est vtramq; qualitatem aëris corrumpi à suo contrario, nempe calorem à calore contrario, & humiditatẽ à siccitate contraria, quod est vtramq; corrũpi per se. Tot igitur corrumperentur per se in generatione symboli, ac in generatione dissymboli. Probatur consequentia, quia duæ tantum qualitates contrariæ deberent corrumpi, nempe frigiditas, & humiditas aquæ, vt idem ignis generaretur ex ea.

Quod vero falsa sit eadem sententia secundum se, probatur primo ex effectu, quia vt experientia docet, calor ignis intendit calorem productũ ab aëre in aqua, vel in manu, & sic de cæteris qualitatibus symbolis: ergo sunt eiusdem speciei. Probatur consequentia primo, quia calor intensus, & remissus eiusdem speciei sunt: ergo calor ignis, & aëris producunt effectum eiusdem speciei, & quidem tamquam causæ vniuocæ, quia calor vniuoca causa caloris est. Quare non possunt distingui specie, quia impossibile est causas vniuocas producentes effectus eiusdem speciei specie differre, vt per se est manifestũ. Probatur etiam eadẽ consequentia, quia ea quæ sunt specie diuersa, coniungi non possunt, neq; vnum perficere alterum in eodem ordine, ergo nec possunt se intendere: quia ea quę se intendunt, se perficiũt, & constituũt vnum per continuationem. Secundo 158 probatur, quia ipsimet calores, & quæcumque aliæ qualitates symbolæ vicissim se intendunt; nam ignis intendit calorem aëris, & frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo sunt eiusdem speciei. Euidens est consequentia, quia qualitas intensa, & remissa sunt eiusdem speciei: ergo intẽsio caloris, quam producit ignis in aëre, est eiusdem speciei cum calore aëris: sed est etiam eiusdem speciei cum calore ignis, quia producitur ab eo tamquam à causa vniuoca; ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aëris sunt eiusdem speciei, quia habent identitatem specificam cũ intẽsione caloris producti ab eodem igne in aëre, & quæ sunt idem specie cum aliquo tertio, necessario debent esse eiusdem speciei inter se. Sed probatur antecedens, quòd vicissim se intendant, quia dum ignis calefacit aërem, vel producit calorem eiusdẽ speciei cum calore aëris, & ita intendet illum, quia accidentia corporea eiusdem speciei continuantur in eodem subiecto, & fiunt idem numero, & ita se perficiunt, vel intendũt; aut producit calorem specie diuersum, atque contrarium, & tunc non intendet calorem aëris, sed destruet illum, quia contraria se expellunt circa idem subiectum. Quare aër calefactus ab igne, nõ erit magis calidus, quàm prius; quia licet productus sit nouus calor, expulsus est preexistẽs, & secundum eamdem intensionem. Hoc autem euidenti experientiæ cõtradicit: ergo hæc sententia falsa est. Quod tandem probatur, quia ex ea

159 sequũtur tria absurda. Primũ, quòd vni sint plura cõtraria; nã eidem frigiditati aquæ contrarij essent calor ignis, & aëris specie diuersi. Secundum, quod non dentur elemẽta symbola, sed omnia sint dissymbola cõtra communem sententiam omniũ Philosophorum. Probatur hoc sequi, quia in nulla qualitate conuenirent, nam illa, in qua nomine ipso conueniunt quælibet duo elementa, vt calor, vel frigus, aut quæuis alia, specie diuersa est, atque contraria in vno, & in alio. Tertiò sequitur, quod nullum elementum habeat virtutem conseruandi aliud. Probatur cõsequentia, quia vnum omnino contrarium alteri non conseruat illud, sed destruit; sed elementa essent omni ex parte contraria, specieque diuersa: ergo nullum posset conseruari iuxta aliud.

Vera igitur sententia est, quod neque qualitates virtuales, neq; formales symbolæ distinguntur specie; illæ quidem, quia non dantur; de his vero probatum est efficaciter non distingui. Et eisdem argumentis probatur, quod licet virtuales darentur, non essent specie distinctæ. Ita Aristoteles, vt vidimus, Diuus Thomas in quæstione de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 19. Marsil. in hoc 2. libro quæstion. 4. Toletus vbi supra, Conimb. capite 1. huius libri quæst. 6. artic. 1. & est communis in schola, ita vt nemo aliam sequatur. Sufficienter vero probata est argumentis, quibus oppositam refutauimus: quare solum restat argumenta eius soluere.

160 Ad primum negandum est antecedens, quod primæ qualitates ita emanent à natura elementorum, vt emanãt propriæ passiones à suis subiectis; sed ita emanant, vt non solum eis, sed alijs etiam corporibus conueniant, & ab eis etiam in gradu aliquo remisso aliquãdo emanare possint, nec solum ex participatione eorum, sed etiam ab alio agente productæ, nempe à Sole, Luna, & alijs cœlestibus influentijs. Quare potius sunt communia accidentia elementorum, quàm proprietates, vel passiones, & ideo possunt conuenire, vel emanare ab elementis specie diuersis, etiamsi eiusdem speciei sint. Quod vero dicitur calorem ignis non posse emanare à substantia aëris, verũ est, sed hoc solum est propter gradualem intẽsionem, quia ignis postulat calorem in summo gradu; aër vero in minori: constat vero gradualem intensionem non efficere differentiam specificam qualitatis, sed solum accidentalem.

Ad tertium distinguendum est antecedens, quòd qualitates symbolæ elementorum producant effectus specie diuersos; nam duplex est effectus earum, primarius, & secundarius. Primarius effectus caloris est calefacere. Secundarius vero consumere humiditatem per extractionẽ vaporum, vel aliquid huiusmodi. Et ex primario effectu bene colligitur distinctio specifica, non ex secundario, quem non semper producunt, sed iuxta dispositionẽ subiecti. Qualitates igitur symbolæ elementorum semper habent effectus primarios eiusdem speciei, vt calor ignis, & aëris calefacere, & ideo eiusdem speciei sunt; quamuis aliquando habeãt effectus secundarios specie diuersos propter diuersam dispositionem subiecti, ex quibus non bene colligitur distinctio specifica earum.

(.?.)

CAPVT IIII.

Textus Aristotelis.

QVoniã autem determinatum est prius, quòd simplicibus corporibus ex se inuicẽ generatio, &c.

Breuis expositio textus.

1 EXplicata in superioribus capitibus natura primarũ qualitatum, & constituto numero quaternario elementorum, intendit Aristoteles in præsenti exponere modum, quo inter se eadem elementa transmutentur, hoc est, quomodo vnum generetur ex altero, aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuisione; solum enim proponit quatuor regulas, vel modos, quibus mutua eorum transmutatio fieri potest.

Prima regula est vniuersalis, asserens, quodlibet elementum, siue symbolum sit, vel dissymbolũ, posse in aliud transmutari, vel cõuerti, ita vt ex eo generetur aliud, & ita mutuam esse, vel reciprocam inter elementa conuersionem. Probat hoc argumento. Quæcumque contraria sunt transmutabilia, cum ex proprijs conditionibus contrarietatis conentur se destruere; sed omnia elementa sunt ad inuicem cõtraria: ergo ad inuicem trãsmutabilia. Minorem probat, quia si sint dissymbola, contrariantur secundum vtramque qualitatem, vt ignis, & aqua, aër, & terra; si vero symbola, contrariantur saltem in vna, licet conueniant in altera, vt ignis, & aër.

2 Secunda regula, inter elementa symbola facilior est transmutatio, quàm inter dissymbola, vel facilius generatur elementum symbolum ex alio symbolo, vt ignis ex aëre, quàm ex alio dissymbolo, vt idem ignis ex aqua, vel aër ex terra. (Vocat enim symbola, vel similia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate, vt ignis, & aër, dissymbola vero, vel dissimilia, quæ in nulla conueniunt, vt ignis, & aqua, aër, & terra.) Probat hac ratione. Eo facilior est mutatio vnius in alterum, quo pauciora corrumpi oportet; sed vt fiat elementum symbolum ex alio symbolo, pauciora oportet corrũpi: vt autẽ fiat elementũ dissymbolũ ex dissymbolo plura: ergo illa est facilior trãsmutatio, vel generatio. Minorẽ sic probat. Elementa symbola cõueniũt in vna qualitate; & secundum aliam contrariantur: ergo vt vnum fiat ex altero, vt ignis ex aëre, nõ est necessarium corrumpi eam, in qua conueniunt, nempe calorem, sed solum eam, in qua contrariantur, nempe humiditatem; vt autem generetur dissymbolum ex dissymbolo, vt ignis ex aqua, vtraque corrumpenda est, nempe frigiditas, & humiditas; quia secundum vtramque contraria sunt: ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent, quàm ad illam.

Tertia regula, ex duobus elemẽtis dissymbolis facilius generatur tertium respectu vtriusque symbolum, 3 quàm vnum ex altero, vt ex igne, & aqua pugnantibus facilius generatur aër, vel terra, quàm ex aqua ignis, vel ex igne aqua; quod est dicere, duo elementa dissymbola facilius transmutari in tertium, quã inter sese. Probat eodem fere argumento, quo probauit regulam præcedentem, nam vt vnum elementum dissymbolum conuertatur in al-

alterum, necesse est duas qualitates ex eodem corrumpi, quia secundum vtramque contrariantur, vt patet in igne, & aqua: vt autem ex vtroq; fiat tertium, solum est necessarium singulas ex singulis corrumpi, quia duę aliæ sunt naturales elemento tertio generando; vt pugnantibus igne, & aqua, solum est necessarium, vt generetur ex vtroque aër, quod corrumpatur frigiditas aquæ, & siccitas ignis, quia calor & humiditas conueniunt naturaliter aëri. Et vt generetur terra, solum est necessarium corrumpi calorem ignis, & humiditatẽ aquæ; nam siccitas, atque frigiditas naturales sunt terræ; sed facilius est corrumpi singulas ex singulis, quàm vtramque ex vno; sicut facilius est singula se corrumpere, quã duo corrumpere alia duo, vt per se est manifestũ: ergo facilior est generatio tertij elementi ex duobus dissymbolis, quàm vnius dissymboli ex alio dissymbolo. Probat præterea Aristoteles exemplo flammæ, quæ nihil est aliud, quàm fumus aëre permixtus, atq; inflammatus habens summum calorem: fumus vero exhalatio terrea; & ita ignis generatur ex terra, & aëre corrupta frigiditate terræ, & humiditate aëris.

4 Vltima regula est, ex duobus elementis symbolis non posse generari tertium, vt ex igne, & aëre, vel ex aqua, & terra. Probat hac ratione, quia pugnantibus duobus elementis symbolis, vt igne, & aëre, vel corrumpitur qualitas symbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria: (necesse est enim vtrumque corrumpi, vt generetur tertium) sed neutro modo potest generari tertium: ergo ex duobus symbolis non est generabile tertium. Minor probatur, quia si corrumpitur qualitas symbola, remanent duæ contrariæ, ex quibus impossibile est elementum constitui. Si vero his corruptis permanet qualitas symbola, non potest ex ea constitui elementum; quod constat ex vna sola qualitate non posse constitui, sed ex duabus: ergo nõ est possibilis generatio tertij elementi ex duobus symbolis.

CAPVT V.

Textus Aristotelis.

SEd tamen adhuc, & sic considerabimus de eis, signum est naturalium corporum materia, &c.

Breuis expositio textus.

INtendit Aristoteles cap. præsenti docere, quodnam sit principiũ materiale, aut subiectum mutuæ generationis elementorum, nempe an aliquod ex eisdem elemẽtis, vel plura eorum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne densius, & aëre rarius; vel terra rarius, & aqua densius; vel nullum detur tale corpus, quod sit ens completum, & omnium generationum elementarium subiectum, vel materiale principiũ; sed solum detur incompletum, & potentiale, nempe materia prima communis omnibus elementis, quæ trãsmutetur per diuersas formas eorum. 5 Caput vero diuiditur in duas partes; In prima reiicit vniuersales opiniones eorum, qui ponebant vnum, vel plura elementa, vel aliquod mediũ corpus inter ipsa esse principiũ. In secunda reijcit specialem aliorũ, qui determinatè asserebant media elementa non esse principium, sed

solum

solum elementa extrema, vel dissym bola.

6 Fuerunt igitur plures Philosophi ponentes corpus aliquod, quod esset eos completũ esse principium, quidam vnum, vel alterum ex quatuor elementis, vt aërem, vel aquam. Alij duo ex ipsis, vt aërem, & ignem, vel aquam, & terram. Alij denique nullum ex eis, sed corpus aliud medium, vel inter ignem, & aërem, illo quidem subtilius, hoc vero crassius. Aut inter aquam, & terram, hac subtilius, & crassius illa. Contra hos omnes probat Aristoteles, nihil horum esse principium, hoc discursu. Si vnum aliquod elementum, vt aër esset cæterorum principium, ita vt generationis eorum cõmune subiectũ sit, sequitur nullum elementum generari posse ex eo; sed quas vocamus generationes elementorũ, solũ esse alterationes quasdã eiusdẽ principij, & non mutationes substantiales; & ideo illud solum elementum dari in rerũ natura diuersis modis alteratum, & non plura, quod est absurdũ. Consequentiã sic probat, quia subiectũ alicuius mutationis debet manere integrum sub vtroq; termino eius, à quo, & ad quem: ergo si est integrum, atq; completum elementum materia & forma constans, integrum quoque, & completũ manebit in termino ad quem mutationis, & solum mutabitur secundum diuersa accidentia.

7 Quod vero tale principium non sint duo, vel plura elementa, vt aër principium generationis ignis, & aqua principium generationis terræ, & ita ignis, & terra fierent ex aëre, & aqua tamquam ex principio, probat. Quia si ignis fieret ex aëre, duo essent necessariò concedenda, nempe, quod aër maneret in igne secundũ legẽ principij materialis generationis, quod permanere debet in re genita, & ignis, quod generatur ex suo contrario, generaretur iuxta generationis legẽ, quod semper debet ex cõtrario fieri. Ex quibus sequitur contrarietatẽ dari inter ignẽ genitum, & aërem, ex quo generatur, & vnũ extremũ huius cõtrarietatis habere ignem; alterum vero aërẽ; sed aër cum sit principiũ, ex quo generatur ignis, permanet in igne genito: ergo & extremũ contrarietatis in eo existens, & ignis habet etiam aliud; ergo continebit in se vtrũq; extremũ contrarietatis, & ita contraria erũt simul in eodem, quod est absurdum. Et si dicatur ignem, & aërem esse distincta, & ideo non sequi, quod cõtraria sint in eodem, sed in diuersis. Probat Aristoteles, non nisi in eodem esse, quia principium materiale generationis non est compositum distinctum ab eo, quod ex illo generatur, sed potius efficit cum eo vnum compositum: ergo si aër est principium materiale, ex quo generatur ignis, facit cũ eo vnum compositum. Vnde si aër habet humiditatem, & ignis siccitatem habebit vtramque qualitatẽ cõtrariam ignis, & erunt contraria simul in eodem.

Probat tandem, quod principium materiale non sit corpus mediũ inter ignem, & aërem, vel inter aquã, & terram, quia si tale corpus esset principium, aut habet qualitatem aliquam ex primis contrarietatibus elementis proprijs, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, aut siccitatem, vel non. Si aliquam habere dicatur, eo ipso erit aliquod ex elementis, & non corpus medium inter illa. Probatur consequẽtia, quia qualitates istæ sunt veluti proprietates elemẽtorũ, saltẽ quantũ ad ema- 8

nationẽ ex natura eorũ : ergo nullũ
corpus potest habere aliquã à natu-
ra, quod nõ sit elementũ. Si vero nul
lam habet contrarietatẽ primam, sed
omnibus priuatur, & ideo quasi infi-
nitũ est, non limitatũ per aliquã qua
litatem (vt voluerũt aliqui) sequitur
adhuc nõ posse esse sine aliqua qua-
litate ex primis cõtrarijs; & ideo ne-
cessariò debere esse aliquod ex ele-
mentis. Probatur consequentia, quia
priuatio semper est adiuncta alicui
extremo positiuo cõtrarietatis, vt pri
uatio caloris adiuncta est frigiditati,
& priuatio humiditatis adiuncta est
siccitati: ergo non potest habere pri-
uationẽ contrarietatis, quin habeat
formã, quæ sit extremũ eius. Ex his
colligit Aristoteles elementa esse pri
ma corpora sensibilia, quia si nullũ
aliud potest dari corpus, quod sit
principium ipsorum, ex quo generẽ-
tur: ergo nullum potest dari corpus
sensibile prius ipsis. Quare ipsa sunt
prima corpora sensibilia.

9 In secunda parte capitis reijcit a-
liam sententiam antiquorum asse-
rentium, quod licet extrema elemen
ta, vel dissymbola non possint esse
principium materiale aliorum, bene
tamen media, ita vt aër possit esse
principium ignis; & aqua principiũ
terræ. Et fundamentum eorum e-
rat, quia non omnia elementa sunt
ad inuicem transmutabilia, sed me-
dia quidem conuerti posse in extre-
ma, hæc vero non in media, vel licet
in media conuerti possint, nõ tamen
inter sese, hoc est vnum nõ in aliud,
vt aqua potest conuerti in terram, &
aër in ignem; sed nec terra rursus
in aquam, nec ignis in aërem, vel si
possent ita conuerti saltem non in-
ter se, ita vt ex terra posset generari
ignis, vel ex igne terra, & ita nul-
lum ex his extremis elementis pos-
set esse commune principium mate-
riale omnium, quamuis media prin-
cipium omnium esse possint. Vt au-
tem hanc positionem reijciat Ari-
stoteles, reijcit prius fundamentum
quasi per modum dubij proponens,
an omnia elementa sint ad inuicem
transmutabilia, vel aliqua tantum,
vt dicebant isti, nempe media, &
non extrema, vel vt dicebat in Thi-
mæo Plato, sola terra sit intransmu-
tabilis, & respondet omnia esse ad-
inuicẽ transmutabilia, ita vt quod-
libet ex quocumque possit genera-
ri. Probat hac ratione. Transmu- 10
tatio, vel generatio est inter con-
traria; sed omnia elementa contraria
sunt; nam vel in vna qualitate con-
trariantur, si sunt symbola, vel in v-
traque, si dissymbola, vt experien-
tia notum est: ergo quodcumq; po-
test ex alio generari. Vnde falsum est
fundamentum eorum. Ad reijciendã
vero eorum sententiam præsuppo-
nit duas esse contrarietates in elemẽ
tis, ita vt nec plures sint, nec pau-
ciores, nempe calorem, & frigidita-
tem, humiditatem, & siccitatem. Et
ex his duabus contrarietatibus, qua-
tuor elementa, & non plura cõstitui,
quia ex quatuor qualitatibus cõtra-
rijs quatuor tantum combinationes
fieri possunt, cum contrarias coniun-
gere in eodem repugnet.

Probat iam neque media elemen
ta, neque extrema posse esse princi-
pium aliorum hac ratione. Omnia e-
lementa sunt ad inuicẽ generabilia,
ita vt quodlibet possit ex quocũque
alio generari: ergo nullũ potest esse
aliorum principiũ. Consequentiam
probat, quia principiũ generationis
non potest esse generabile, & præte-
rea, quia cum omnia sint generabi-
lia, non est maior ratio ob quam, v-
num, quàm aliud possit esse princi-
pium

11 pium generationis omnium. Secundo, probat in particulari de extremis, atq; etiam de medijs, quod nullum eorum posit esse principium; de extremis quidem hoc argumento. Principium ex quo aliquid generatur, debet permanere in re genita secundum propriam essentiã: ergo si extrema elementa sunt principia generationis omniũ, sequitur in quibuscumq; rebus genitis permanere secũdũ proprias formas, & ideo omnia erunt ignis, vel terra; aut ex his secundum proprias formas composita, quod patet esse absurdum. Vt autẽ probet de medijs, vtitur quibusdam literis pro elementis, atq; etiam qualitatibus contrarijs non actiuis, quibus abscurior fit ratio, sic ergo erit clarius formanda. Primũ principium materiale, ex quo generantur cætera, non potest esse transmutabile per generationem; alioqui si generabile sit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam nõ erit primum principium, ex quo generentur omnia; sed media elementa sunt transmutabilia per generationem: ergo non possunt esse principia, sed nec extrema, nã si ex medijs generantur extrema: ergo sunt eis cõtraria; quidquid autem contrariũ habet, generabile est, quia generatio
12 versatur inter contraria. Hanc autem rationẽ præsupponere ait, quod in generatione aliorum elementorum ex extremis non procedatur in infinitũ versus partẽ superiorẽ, ita vt ex igne generetur aliud elementum superius distinctum ab his quatuor, nec versus partẽ inferiorẽ, ita vt ex terra generetur aliud eadẽ terra inferius, sed vt reciprocus sit circulus generationum à medijs ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter sese, & in eisdem extremis sistat vlterius non procedens. Hoc enim supposito, probat ratio facta æqualiter se habere in ordine ad mutuam generationem vnius ex altero extrema elementa, & media, & ideo æqualiter repugnare vtrisque esse primum principium materiale omnium generationum. Si vero vltra element extrema procedat generatio in infinitum, sequeretur in singulis elemẽtis multiplicandas esse infinitas contrarietates, tam versus partem superiorem, quàm versus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex suo contrario, si aliud elementum superius generaretur ex igne per extremum ei oppositum tamquam ex contrario, noua alia contrarietas esset multiplicanda, cuius vna qualitas esset in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his nostris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicãda esset talis qualitas, & infinitæ multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione versus partem inferiorem, si aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex hoc autem inconuenienti, quod infinitæ dentur contrarietates in singulis elementis colligit alia. Primum, quod 13
nullum elementum sub ratione elementi posset definiri, quia infinitæ proprietates non sunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum esset generabile, quia ad generationem eius necesse est infinitas cõtrarietates pertrãsire, infinita vero pertransiri non possunt. Tertium, quod neque vllũ elementum poterit trãsmutari in aliud sibi proximũ propter eamdẽ rationem infinitatis contrarietatum impertransibilis. Quartum, quod elementum quodcũq; esset omnia elementa, vel quod omnia

nia essent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus infertur veritas præcipuè intenta ab Aristotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, siue elementum sit, vnum, vel plura, siue medium inter elementa, quod sit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum; sed hoc primum principium nec esse corpus, nec elementum, neque ens completum, sed incompletum, & potentiale, nempe materiam primam omnibus elementis communem & puram potentiã constituentẽ singula elementa cum singulis formis substantialibus eorum.

CAPVT VI.

Textus Aristotelis.

ADmirabitur autem aliquis dicentes plura vno elemẽta corporum, &c.

Breuis expositio textus.

14 INtentum Aristotelis capite præsenti est probare aduersus Empedoclem, quod elementa sint transmutabilia, vt docuit capite præcedenti. Diuiditur autẽ caput in duas partes. In prima, quadã diuisione præsupposita contradictionis arguit Empedoclem. In secunda alijs argumentis ad impossibile ducentibus ostendit falsitatẽ opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit, quod nullũ elemẽtum sit trãsmutabile, ita vt ex eo aliud generetur, vel ipsummet ex altero. Ita autem dicebat intransmutabilia esse, vt vicissim comparari possint, & æqualia vocabat. Probat autem primo Aristoteles hæc duo inter se pugnare, nẽpe quod comparabilia sint, & non transmutabilia, nam potius vnũ ex alio sequitur, nempe ex comparatione trãsmutabilitas, & ex transmutabilitate comparatio, & argumentum præsupponit hanc diuisionem. Tribus modis possunt comparari corpora secundum quantitatem, quo pacto dicuntur æqualia, si habeant quantitatem eiusdem mensuræ, vel inæqualia, si diuersæ: aut secundum virtutem, vel potentiam actiuam; secundum quam comparationem dicimus tantum põdus posse portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duobus modis fieri posse, aut secundum qualitates diuersæ speciei; vt si dicamus, tantum posse infrigidare aquam, quantum calefacere ignem. Aut secundũ qualitates eiusdem speciei, vt dum dicimus, minus infrigidare terram, quàm aquam. Qua supposita, sic procedit, elementa sunt inter se comparabilia, vt concedit Empedocles: ergo sunt transmutabilia. Probatur cõsequentia, quia quæcumq; cõparatio ex illis tribus infert transmutabilitatẽ. Et de duobus vltimis euidens est. Sed probatur etiã de prima, nempe quantitatiua, non quidem formali, sed virtuali, quam concedebat Empedocles in elementis, dicens tantam mollem continere vnum terræ pugillum, quantum quinque pugillos aquæ, vel decem aëris, hæc enim virtualis est continentia, non formalis; sed non reperitur, nisi in corporibus habentibus materiam communem, & in quantum ex vno potest fieri aliud: ergo necessariò infert transmutabilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ cõtinet decẽ aëris, quia

ex

ex pugillo terræ conuerso in aërem resultabunt decem aëris. Vbi adnoto argumentum hoc Aristotelicum ad hominem esse, hoc est procedere aduersus Empedoclem supposita hac æqualitate virtuali elementorum, quam eis tribuebat, & ideo de hac sola procedere, & non de formali, quæ sumitur ex nuda quantitate, ex qua non sequeretur transmutabilitas, cũ inter partes cœlorum reperiatur, quę intransmutabiles sunt.

15 Deinde probat falsitatem eiusdem sententiæ in secunda parte capitis argumentis ad impossibile ducẽtibus, quorum primum est. Si elemẽta sunt intrãsmutabilia, tollitur prorsus augmentatio eorum, & solum crescere poterunt per iuxta positionem, ita vt vna pars ignis solum fiat maior, quia ei adiungitur altera, non per conuersionem alterius elementi in se, quod patet esse contra experientiam. Arguit secundo, quia si elementa sunt intransmutabilia, non potest reddi ratio generationis naturalium corporum. Probatur cõsequentia, quia Empedocles solum dicebat quædam generari, & alia corrumpi per coniunctionem elementorum, quam tamen constat, non sufficere, nisi elementa ipsa transmutentur, & aliqua noua forma in materia introducatur: hæc est enim, quæ confert speciem rei genitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpori. Et si dicatur, aliam quoq; reddidisse causam Empedoclem, nempe, litẽ, & amicitiam; amicitiam vocantẽ cõiunctionem elementorum in vnum locum, hoc est, in chao illo, quem ponebat: litem vero separationem ab illo, per quam vnumquodque tendit in suum locum naturalem. Probat Aristoteles non esse sufficientem causam, quia siue elementa coniungantur, siue separentur, impossibile est aliquid nouum generari, nisi detur noua forma substantialis introducta in materia, & ideo vera transmutatio vnius corporis in alterum. Ex quo infert primo stultum fuisse Empedoclẽ in eo, quod existimauit litem segregasse elementa ab illo chao, & per hanc segregationem mundum fuisse factum, itaque causam mũdi afferit fuisse litem. Quod tamen ait Aristoteles stultitiam esse, nam si alicui ex his, nempe liti, vel amicitię tribuẽda esset constitutio mundi, amicitiæ potius, quàm liti deberet tribui, quia amicitia bonum quid est, lis vero malũ; sed effectus adeo bonus bono potius auctori, quàm malo debet tribui; ergo amicitiæ potius, quàm liti. Secũdo infert adhuc insufficienter locutum fuisse de lite, & amicitia, ponens eas tamquam causas mouentes elementa ad constitutionẽ mundi, quia non explicuit, quisnam esset motus amicitiæ, & quis etiam motus litis, & quomodo se haberent, sed solum in vniuersali, & in cõfuso de his egit. Tertio infert male adhuc de lite, & amicitia locutum fuisse in eo, quod asseruit, amicitiam vocari congregationem elementorum ex eo factam, quod elementa moueantur à proprijs locis ad chaos, vel aliud, vbi cõiungantur, litem vero dum à loco coniunctionis separantur, & ad propria tendunt. Nam ex hoc sequitur litem esse secundum naturam eorum, & amicitiam violẽtam, vel naturis eorum contrariam. Probatur consequẽtia, quia naturalis motus elementi est tendentia in proprium locum, vt terræ in locum deorsum, & ignis in locum sursum: ergo violenta est separatio ab illo. Colligit quarto falsum esse, quod asseruit, non dari motum, nisi vbi est lis; nec dari quietem, nisi vbi est amicitia; nam ex hoc sequitur,

16

tur, vnicam, & sufficientem causam motus, & quietis esse litem, & amicitiam; nec aliam assignauit causam motus. Probatur autem hoc esse falsum, non solum secundum veritatẽ, sed etiam ex duobus alijs, quę simul asserebat. Primum asserebat ipse litẽ separare elementa, post separationẽ vero vnumquodque se conferre in suum locum, non per se, sed à fortuna, & ita aliquando fuisse aërem, vbi modo est terra. Vnde sequitur, litem & amicitiam non esse causam motus sufficientem, sed addendam esse
17 fortunam. Asserebat secundo perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum; ita vt mundus moueretur modò ex chao, deinde chaos ex mondo. Et huius motus semper similis nõ reddit pro causa litem, & amicitiam, nec possunt ab his procedere, quia repugnat motus similes procedere ex causis contrarijs, quales sunt lis, & amicitia: ex quo etiam sequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & lite, nec esse sufficientes causas omnium motuum, sed assignandam esse aliam huius motus circularis perpetui, inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniumq; motuũ. Et tandem asserit eumdem Empedoclem abuti elementis, dum affirmat, cætera omnia ex eis esse composita, non solũ corpora, sed etiam animã. Quod probat esse falsum, nam si anima ita componitur ex elementis, vt sit ipsa aliquod elementum compositum, vt ignis, vel terra, sequitur non habere alias proprietates, aut passiones, nisi ignis, vel terræ, si vero non sit elementum, sed corpus aliud ex corporeis elementis compositum, non habebit nisi passiones corporũ; quod probatur falsum, quia esse musicum, recordari, obliuisci, & aliæ similes, non sunt passiones corporũ, vt in libris de anima se ostensurum promittit.

TRACTATVS DE mutua generatione elementorum.

QVÆSTIO I.

An quodlibet elemẽtum possit ex quocumque alio immediatè generari?

Tamquam certum fundamentũ præsupponendũ est illud, quod 18
aduersus Empedoclem docuit, & probauit Arist. in his capitibus, præsertim in 6. videlicet elementa omnia esse transmutabilia transmutatione substantiali, ita vt generari, & corrũpi possint, quod receptum est in tota schola Peripatetica. Et probari adhuc potest, quia quodlibet elementum, cum sit actiuum, habet virtutem producendi sibi simile ex materia capaci suæ formę, vt ignis producendi ignẽ, ex tali materia; sed elementa omnia habent materiam communem, & ideo capacem formæ cuiuslibet elementi: ergo ex ea potest quodlibet generare sibi simile inducẽdo proprias dispositiones in materia alterius, & consequenter propriam formam expulsa alia, quod est quodlibet elemẽtum posse aliud corrumpere substãtialiter, & ex materia eius sibi simile generare. Et tandem experientia id ostendit, cum videamus ex aëre aquã fieri, & ex aere ignem, sicque de reliquis censendum est. Secundo, certũ est eiusmodi transmutabilitatem cõuenire integris elementis, hoc est, non

non solum partibus cuiuscumq;, sed toti ipsi elemento; quamuis supposito ordine vniuersi solū posset exerceri secūdū partes, vt adnotauit D. Th. in 2. d. 19. q. vnic. art. 2. ad 2. & 2. lib. contra Gentes, cap. 9. & cum eo Ferra. ibidem, atque etiam Marsil. in hoc 2. lib. q. 9. & Saxonia q. 7. Probatur euidenter vtrumque. Primum quidem, quia totum elementum secundum omnes suas partes est eiusdem naturæ: ergo eodem modo conuenit toti ratione totius, & partium ratio generabilis, & corruptibilis. Secundū vero, quia si integra elementa se

19 corrumperent, dissolueretur constitutio vniuersi, & si inferiora conuerterent in se superiora, vt aqua, & terra ignem, & aërem, ad minorem locum ea reducerent, cum inferiora minorē locum occupent ratione densitatis; & ideo pars loci à superioribus occupati relinqueretur vacua. Si vero superiora conuerterent in se inferiora, extenderent ea ad maiorem locum, vel certè maiorem occuparent conuersa in superiora propter maiorem raritatem, & ideo non posset spatiū hoc sublunare ea capere naturaliter. Hoc igitur supposito, solum potest esse quæstio, an quodlibet possit immediatè conuerti in aliud? Ita vt ex quocumque possit quodlibet sine vllo medio generari; vel non immediatè in aliud elementum conuerti possit, sed necesse sit prius in mixtum: vt hoc medio in aliud elementum conuertatur, vt aqua prius in vapores, vel in aliud corpus mixtū conuertatur, quàm in ignē. Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem, & ita aqua in eumdem ignem mediatè.

20 Et prima opinio negat vllum elementum posse immediatè conuerti in aliud, sed vt ex vno generetur aliud, necessarium esse, quod prius conuertatur in vaporem, aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum, quod postmodum in elementū transeat. Huius opinionis meminit Toletus q. 8. huius lib. pro qua neminem refert. Probatur de elementis symbolis, in quibus facilior est transitus, & ideo euidens erit, quod si ex nullo elemento symbolo potest immediatè generari aliud, quod nec ex dissymbolo poterit, & ideo ex nullo. Primo, quia omnia elementa symbola contraria sunt secundum alteram qualitatem, quæ debet corrumpi per se ab alia; corruptio autem fit per alterationem successiuam includentem actionem, & reactionem secundum easdem qualitates, vt superius ostendimus: ergo prius quàm corrumpatur vna qualitas secundū eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi, peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum, & contraria qualitas alterius elementi, à quo corrumpitur, debet etiam remitti per repassionē: ergo attemperabuntur ad certū gradum, in quo erunt conuenientes dispositiones pro forma alicuius mixti, saltem imperfecti, & non requirentis omnes qualitates elementorum remissas, sed duas tantum, & ita necessarium erit, quod prius elementū corrumpendum conuertatur in mixtum, quàm in aliud elementum, etiā symbolum. Secundo, in elementis symbolis extremis videtur efficacius probari, vt in aqua, & terra hoc modo. Terra cum sit densissima, non potest naturaliter conseruari sub ea raritate, quæ est minimum quod sit raritatis requisitæ ad generationem aëris, sed prius quā perueniat ad raritatē ignis, debet necessariò peruenire ad minimū raritatis aëris: ergo corrumpetur

rumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis, sed in exhalationem aeri similem, quæ ideo postulat similem raritatem; & proinde numquam poterit conuerti immediatè in ignem.

21 Secunda opinio est omnino contraria; quod ex quocumque elemento potest fieri immediatè quodcumque aliud, siue symbolũ, siue dissymbolum. Ita Marsil. q 9. huius lib. Saxonia q. 7. Nimphus comm. 46. q. 1. Toletus q. 8. Conimbric. in hoc 2. lib. c. 4 q. 1. art. 2. & ex iunioribus plures. Probant primo expresso testimonio Aristotelis cap. 4. huius lib. textu 14. vbi vniuersaliter docet, & probat aduersus antiquiores Philosophos elementa omnia esse vicissim transmutabilia; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, his verbis: *Quod autem omnia possint ad inuicẽ transmutari, manifestũ est. Generatio enim inter contraria, & ex contrarijs: elementa autem omnia habent contrarietatem ad inuicem, &c.* Quod autẽ de immediata transmutatione loquatur, manifestum est, & ex ratione eius colligitur; nam elementa ait esse trãsmutabilia, quia sunt contraria; sed sunt immediatè contraria, quia absque vllo medio opponuntur ignis, & aqua, & aër, & terra: ergo sunt immediatè trãsmutabilia; ita vt sine vllo medio possit ex quocumque generari quoduis aliud, siue symbolũ sit, vel dissymbolum. Probatur deinde ratione, & experientia. Ratione quidem primo; quia si aqua non potest immediatè conuerti in ignem, ideo erit, quia non potest tam cito consumi humiditas eius, quàm frigiditas, ex eo, quod calor ignis lõge actiuior est frigiditate aquæ. Vnde consumpta frigiditate, & parua humiditate conuertitur prius in aërem. Sed hoc non obstat, quia fieri potest, vt prius quàm ignis accedat ad agendum in aquã, sit exiccata ab aliquo frigido, & sicco, vt à terra; tunc ergo cito cõsumi poterit ab igne parua illa humiditas in ea permanens, & siccitas à terra impressa augeri; & ideo simul erit disposita materia aquæ per calorem, & siccitatem sufficientem ad introductionem formæ ignis: poteritq; in ignem proxime conuerti. Secundo, quia euidens est per actionem ignis in aquam generari vapores, sicut per actionem eiusdem in terram generantur exhalationes; sed vapores non distinguntur substantialiter ab aqua, sicut nec exhalationes à terra; & conuertuntur istæ immediatè in ignem per facilem inflammationem, vt experientia est manifestum: ergo non potest negari, quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia vero, quia gutta aquæ in fornacem ignis sparsa conuertitur, non in aërem, sed in ignem. 22

Tertia opinio est media inter has extremas affirmans ex elemẽto symbolo immediatè generari aliud symbolum, sed ex dissymbolo non posse generari dissymbolum, sed prius trãsire in mixtum, vel elementum symbolum, & hoc medio statim posse generari dissymbolum. Ita Themistius 5. lib. Phys. ad textum 9. Sotus 4. Physic. q. 1. art. 1. Valles ibidem cap. 5. ad finem, & multi ex recentioribus. Quam sententiam asserit Nimphus vbi supra esse doctissimorum virorũ, videturque nobis probabilior, & nullo modo contraria doctrinæ Aristotelis. Vt autem eam probemus, præsupponendum est duobus modis in se inuicem agere elementa dissymbola: primo, ita vt vtrumque corrumpatur, & tunc certum est non generari vnum ex altero immediatè, sed

vel

vel elementum symbolum, vel mixtum. Ita docuit expressè Aristoteles cap. 4. huius libri textu 17. his verbis: *Si autem vniuscuiusque alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit, non autem in se inuicem transitus, sed ex igne quidem, & aqua erit terra, & aer: ex aere vero, & terra ignis, & aqua &c.* Secundo modo possunt
23 applicari ad agendum, ita vt non corrumpatur vtrumque, sed vnum sit superius, & corrumpat alterum. Et in casu isto consistit tota difficultas quæstionis, an ex tali corruptione alterius generatur alterum immediatè, vel necesse sit transire in mixtum, vel in elementum symbolum: ex quo dissymbolum generetur. Et secunda sententia asserit immediatè posse generari; nostra vero non posse naturaliter, sed necessariò transire ad mixtum, vel ad elementum symbolum, vt ex eo generetur.

Probatur autem ratione, & experientia. Ratione quidē, quia vt corrumpatur aqua ab igne, necesse est, vtramque qualitatē eius, nempe frigiditatem, & humiditatem remitti prius vsque ad quatuor gradus, pau lo plus, vel minus, quā totaliter expellantur, cum successiuè expelli debeant; sed non possunt remitti frigiditas, & humiditas aquæ, nisi per introductionem caloris, & siccitatis in eisdem gradibus: ergo necesse est, vt prius quā corrumpatur aqua, perueniat ad talem dispositionem, in qua habeat omnes quatuor qualitates ad quādam mediocritatem attemperatas, quo pacto sunt dispositiones cō uenientes ad formam mixti; ideo necesse est hanc prius introduci in materia aquæ, quā formā ignis, pro qua introducenda multo magis deberet
24 crescere intensio dispositionum. Sed quia posset quis dicere, multo fortius agere ignem per calorem, quàm per siccitatem, quia calor est actiuus in summo gradu; siccitas vero in infimo, & ideo in eodē tēpore, quo producet vnum, vel duos gradus siccitatis in aqua, producet sex gradus caloris, quæ non videntur efficere posse conueniens temperamentū pro forma mixti. Respondeo satis probabile hoc esse, & fortasis verum, sed talis dispositio conueniens est pro forma aëris, quia permanerent in materia aquæ cum sex gradibus caloris sex, vel septē gradus humiditatis, & ideo nō dicimus ex elemēto dissymbolo generari aliud dissymbolum medio mixto prius genito, sed medio mixto, vel elemēto symbolo; & fortè hoc secundū frequentius accidere iudicabimus, si consideremus excessum actiuitatis inter duas qualitates contrarias, per quas vnū elementum dissymbolū agit in aliud dissymbolū.
Secūdo, quia vniuersaliter verum est 25
non posse rem transire naturaliter de extremo ad extremū, nisi per mediū; si ergo vna forma maximè distet ab alia secundū dispositiones, quas postulat in materia, non poterit ad illā transire, nisi per aliam mediam illi similem secundum easdem dispositiones, vt videmus in semine, quod non potest transire immediatè in hominem, nec homo in terram propter maximam dissimilitudinem dispositionum; sed illud transit media forma embrionis, homo vero in terram media forma cadaueris, quæ postulant dispositiones similes, & minus distantes; sed elementa dissymbola maximè distant, & valde sunt dissimilia secundum dispositiones, quas exigunt in materia: ergo non potest naturaliter vnum transmutari in aliud immediatè, sed per medium aliquod minus dissimile, quale erit

Nn a mix-

mixtum postulans temperamẽtum, quasi medium, vel elementum symbolum vtrique extremo simile.

26 Probatur deinde experientia, quia aquam etiam vehementer calefactã ab igne diu in eam agente videmus numquam in ignem conuerti, sed in vapores resolui, & eodem modo cõtinget in terra, & aëre; nam hæc per resolutionem in exhalationes consumitur ab illo: ergo euidens signũ est numquam ex elemento dissymbolo generari immediatè aliud dissymbolum, sed in mixtum prius vel elementum symbolum transire. Sed respondebunt aduersarij, vapores nõ esse corpora mixta, sed elementum aquæ secundum substantiam, & exhalationes esse terram, & ideo potius hac experientia probari eorum sententiam, quod dissymbolum elementum immediatè transeat in aliud dissymbolum. Hoc tamen iam fuit à nobis superiùs refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora esse, quamuis imperfecta. Et certè absurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate prçditæ) ascendunt sursum motu naturali, sicut videmus vapores, & exhalationes ascendere, & in loco sursum detineri, nubesque aquam esse formaliter, & substantialiter, & solum eis deficere quædam accidentia, vt condensationem, vel quid simile, & ideo nec mutari substantialiter, dum conuertuntur in aquam, sed solum alterari, & tamen si quodam facili vento dissoluantur, necessariò concedendum est mutari substantialiter in aërem: valent ergo solutio hæc tamquam parum probabilis.

27 Vt soluamus primum argumentum primæ opinionis, præsupponendum est tamquam certum, quod vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, non sic debent applicari, vt corrumpatur vtrumque, sed vt vnum superet alterum, & ita possit illud in se conuertere. Quo supposito, negandum est, quod assumitur in argumento, nempe prius peruenire materiam elementi corrumpendi ad dispositiones conuenientes formæ mixti, quàm alterius elementi; immo oppositum est necessarium. Gratia exempli; si ignis agat in aerẽ per calorem, & siccitatem, necesse est calorem aëris fieri summum, & simul acquirere siccitatem, per quã expellatur eius humiditas; cum summo autem calore, & aliqua siccitate non potest generari vllum mixtum, cum constet has non esse dispositiones temperatas, vel conuenientes formæ mixti, sed crescente siccitate, & alijs dispositionibus cũ summo calore introducetur forma eiusdem ignis, & ita immediatè conuertetur in elementum symbolum.

Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum symbolum extremum non posse ex alio extremo symbolo immediatè generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, sed necessarium esse prius in mixtum aliquod imperfectum, vel in aërem transire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores secundæ, & tertiæ opinionis tenent omnia elemẽta symbola proximè transmutari posse in quoduis aliud symbolum, siue extremum sit, vel medium. Et ita tenendum est, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum potest illud, quod superius est, inducere primariam dispositionem requisitam, & sufficientẽ ad 28

ad introductionem propriæ formæ
in materia, nempe primam qualitatẽ
sibi propriam in gradu intensionis re
quisito, & sufficiente, vt ignis sum-
mum calorem, aliam vero qualitatẽ
vtrique communem continet aliud,
quamuis secundum aliquem exces-
sum. Nec prius peruenit materia ad
dispositiones mixti proprias, quàm
ad has: ergo non est necessariũ per
formam mixti transire vnum ex his
elementis ad aliud, sed immediatè po
test in aliud conuerti, quod in igne,
& terra sic potest declarari. Nam ig-
nis agit in terram per calorem expel
lendo frigiditatem eius, & cum suc-
cessiuè agat prius introducit tres, vel
quatuor gradus caloris, totidemque
frigiditatis remittit, sed cum summã
adhuc retineat siccitatem terra, licet
habeat calorem, & frigiditatem tem-
peratam, non erit materia eius cõue
nienter disposita ad formam mixti,
quæ cum summa siccitate non potest
introduci, & longè minus postquam
ignis intendit calorem terræ impres
sum, vsque ad summum, vel certè vs
que ad gradum requisitum, & suffi-
cientem pro introductione propriæ
formæ, sed tunc disposita erit mate-
ria per calorem valde intensum, &
summam siccitatem, quæ sunt cõue-
nientes dispositiones ad formam ig-
nis, solum habentes aliquem exces-
sum siccitatis, quod non impedit in-
troductionem formæ. Quare non est
necessarium extremum elementum
symbolum prius transire ad mixtum,
quàm ad aliud elementum symbo-
lum, etiam extremum, sed immedia-
tè potest in hoc transire.
Neque argumentum illud probat
29 oppositum. Quod vt melius intelli
gatur, adnotandũ est dispositiones re
quisitas ad introductionẽ formæ esse
in duplici differentia; nam quædam
sunt primariæ, nẽpe illę, per quas pro
ximè, & formaliter expelluntur dis-
positiones formæ oppositæ; tales sunt
qualitates primæ in elementis, per
quas proximè expelluntur oppositę,
vt primariæ dispositiones pro forma
ignis sunt calor summus, aut valde in
tensus, & prope summa siccitas, & ex
his ea cẽsetur principalior, quã ele-
mentum postulat in summo gradu.
Aliæ sunt secũdariæ quæ ex tali con
iunctione illarũ sequũtur, & ideo vo
cantur qualitates secũdæ, vt in ele
mentis raritas, & dẽsitas, grauitas, &
leuitas. Quãuis autem requirãtur dis
positiones primariæ, & secũdariæ ad
introductionẽ formæ elemẽtaris, sed
præcipuè primariæ; quæ si adsint, in-
troducetur forma, non quidem om-
nino sine secundarijs, sed bene cum
aliquo gradu illarũ, qui non est adeo
determinatus, sicut in primarijs dis-
positionibus. Et hoc quidem indicã-
dum est secundum aliam distinctio-
nem, nam elementa, atque etiam cæ
tera corpora naturalia duplicem sta-
tum essendi habent, vnum sibi com-
modum, quod possumus vocare om
nino naturalem; alterum incommo-
dum, & magna ex parte violentum,
quia patiuntur in eo cõtrarias dispo
sitiones. Et dum in statu naturali
sunt, certum postulant gradũ vtrius-
que dispositionis tam primariæ, quã
secundariæ, sed in statu violento cũ
longe minori conseruari possunt;
& eodem modo possunt generari in
vno, vel alio statu secundum exi-
gentiam formæ contrariæ expellen-
dæ, & dispositionum eius. Et si gene-
rentur in statu commodo, requirunt
certum gradum dispositionum ad in
troductionẽ formæ; si vero in statu
violento, cũ multo minori dispositio
ne põt forma introduci. Vnde sequi- 30
tur, quod licet forma ignis requirat

ad sui introductionem in statu na-
turali maiorem leuitatem, quam for
ma aëris, etiam in statu naturali, at-
que etiam in statu violento requi-
rat maiorem, quàm eadem aëris in
eodem statu violento: potest tamen
eadem forma ignis introduci cum
multo minori raritate, quàm postu-
let forma aëris ad sui introductionẽ
in statu naturali. Et par est ratio de
cæteris elementis secundum propor
tionem, atque etiam de cæteris dis-
positionibus iuxta primam distin-
ctionem primariæ, & secundariæ dis
positionis. Et ex hoc patet iam solu-
tio argumenti. Distinguẽda est enim
maior, quod necesse sit terram prius
peruenire ad leuitatem aëris, quàm
conuertatur in ignem; nam si intel-
ligatur de leuitate, quã requirit for-
ma aëris ad sui introductionem in
statu naturali, negãda est, si vero de
leuitate requisita, & sufficiẽte ad in-
troductionem eiusdem formæ aëris
in statu violento, concedenda, quia
terra dum ad talem peruenit leuita-
tem, in statu violento est; talis autẽ
leuitas lõge minor est leuitate eius-
dem aëris in statu naturali, & tamen
sufficiens, vt introducatur forma ig-
nis in eodem statu violento, quia ad-
sunt aliæ dispositiones ignis, & non
aëris; & ideo potius introducitur in
materia terræ cum illa leuitate for-
ma ignis, quàm aëris.

31 Ad testimonium Aristotelis pro
secunda opinione adductum respon
deo, intentum eius in his capitibus
solũ esse probare aduersus antiquio-
res Philosophos, quod elementa om-
nia sunt transmutabilia secundum
substantiam, ita vt corrũpi possint,
& ex eis alia generari, non solũ mix-
ta, quod probauerat capite vltimo pri-
mi libri, sed etiã alia elemẽta; quod
vero immediatè, vel medio alio cor
pore prius ex eis genito, quod tandẽ
potest in elementum conuerti, non
fuit necessarium explicare, aut pro-
bare, & ideo nec verbum de imme-
diatione locutus est.

Sed aduersus hanc expositionem
potest argui hoc modo. Aristoteles
cap. 4. huius libri docuit transitum
inter elementa symbola faciliorem
esse, quã inter dissymbola, quia pau-
ciora corrumpuntur, nempe vna so-
la qualitas ex singulis, difficiliorem
vero inter dissymbola, quia plura cor
rumpi debent, nempe vtraque qua-
litas singulorum, quia secundum v-
tramque contrariantur. Sed hoc dis-
crimen non habet locum, nisi detur
immediatus transitus inter dissym-
bola: ergo ex mente eius dari debet.
Probatur minor, quia æqua facilita 32
te fit transitus inter dissymbola per
mixtum, vel symbolum elementũ,
ac inter symbola: ergo non habet lo
cum talis differentia. Probatur ante-
cedens, quia ad talem transitum solũ
debet corrumpĩ vna qualitas ex sin-
gulis, vt ex igne siccitas, & ex aqua
frigiditas, & generabitur aër calidus,
& humidus, vel mixtũ, ita ergo est
facilis mediatus iste transitus inter
dissymbola, ac immediatus inter
symbola. Respondeo, transitum in-
ter elementa dissymbola non solum
includere generationem mixti im-
perfecti, vel elementi symboli, quo
medio vnum transit in alterum, &
corruptionem eiusdem elemẽti dis-
symboli, ex quo debet generari, sed
etiam corruptionem eiusdẽ medij,
& generationem elementi dissymbo-
li ex eo. Ad corruptionẽ vero vtrius-
que, nempe dissymboli, ex quo fit ge
neratio alterius dissymboli, & me-
dij, per quod fit transitus, & genera-
tionem alterius dissymboli, necesse
est vtramque qualitatem corrumpi,

&

& ideo difficilior semper est transitus. Nec infertur bene ex ratione Aristotelis, elementa sunt transmutabilia, quia sunt cõtraria, sed sunt immediatè contraria : ergo immediatè transmutabilia, quin potius ex eo, quod sunt per extremum cõtraria, & ideo extrema maximè distantia omni ex parte, non possunt esse immediatè transmutabilia inter se, sed necesse est prius ad medium aliquod perueniat materia cuiuscumque secundum dispositiones, quàm transeat ad dispositiones, & formam alterius.

33 Ad primum argumentum neganda est maior, quod illa sit causa ob quam non possit generari proximè ignis ex aqua, sed alia longe diuersa, quam attulimus probantes nostrã sententiam.

Ad secundum concessa maiori, quod ex aqua priusquam corrumpatur omnino, generentur vapores ab igne, sicut producũtur exhalationes ex terra; neganda est minor, quod vapores sint substãtialiter aqua, aut exhalationes sint substantialiter terra, sed sunt mixta quædam imperfecta, vt in primo libro ex professo probauimus.

QVÆSTIO II.

An facilior sit trãsitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola?

34 EXpressa est in hac re sententia Aristotelis cap. 4. huius libri text. 27. vbi asserit elementa symbola facilius transmutari, quàm dissymbola, quod probauit hoc argumento. Transitus ab vno ad aliud extremum, eo est facilior, quo pauciora sunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eo redditur difficilior, quo plura extant impedimenta; sed transitus inter elementa dissymbola pauciora habet impedimenta vincenda, & transitus inter symbola habet plura: ergo facilior ille est, & difficilior iste. Minorem probat, quia vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, vna tantum qualitas necessariò corrumpenda est, in qua contrariantur, nam in altera cõueniunt, quæ ideo non debet, nec potest corrumpi, cum non sit contrarium, à quo corrumpatur; transitus vero inter dissymbola duas habet qualitates contrarias impedientes, & ideò necessariò corrumpendas: plura igitur habet impedimenta necessariò superanda, vt fiat; & propterea difficilior est, sed facilior alter.

Sed hæc sententia Aristotelis videtur falsa, & ratio eius friuola. Probatur primum, quia elementa ideo sunt transmutabilia, quia contraria, vt docuit idemmet Aristoteles eodem capite 4. aduersus antiquiores Philosophos: ergo quo magis sunt contraria, magis erunt transmutabilia, & consequenter facilius; sed eudens est dissymbola esse magis contraria, cum contrarientur secundum vtramque qualitatem: ergo erũt magis, ac facilius transmutabilia. Quare facilior erit transitus inter ea, quã inter symbola. Secundo, quia in generatione terræ ex aqua, terra agit in aquam per solam siccitatem parum actiuam: in generatione vero ignis ex eadem aqua agit ignis, non solum per siccitatem, sed per calorem maxime actiuum: ergo citius, atq; facilius conuertet ignis aquam in se, quã terra eamdem aquam in se, & ideo facilior, & breuior erit trãsitus inter

elementa dissymbola, quã inter sym-
35 bola. Probatur secundum, quia non est difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quàm vnam ab vno; sed in transitu elementi dissymboli corrumpuntur duæ qualitates à duobus agentibus, & in transitu elementi symboli vna ab vno: ergo æquè faciles, vel difficiles erunt. Antecedens probatur, quia si duplicatur effectus, vel difficultas impedimenti vincendi ex parte passi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agentis, per quam duplicatus effectus sine maiori difficultate producetur. Quare non est intelligibilis maior difficultas in vno, quàm in alio.

Argumenta hæc satis difficilia, varias, atque diuersas opiniones excitarunt inter authores circa modum defendendi sententiam Aristotelis. Non tamen referam omnes, sed eas tantum, quæ sunt alicuius momenti; & prima asserit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, & difficiliorem inter dissymbola, quia illa immediatè transmutantur; hæc vero non, nisi prius conuertantur in mixtum, vel elementũ symbolum. Vnde conuersio horũ duplicem includit transitum, nempe elementi dissymboli in corpus medium, & huius in aliud dissymbolum, notũ est autem conuersionem duorum corporum difficiliorem esse conuersione vnius, & prolixiorem, & ideo transitus inter dissymbola vtroque sensu est difficilior, vt docuit Aristoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus dicendi in primis nõ potest esse ad mentẽ Aristotelis;
36 quod sic probo. Aristoteles ideo dixit transitũ inter elemẽta dissymbola difficiliorẽ esse, quia plura debent vinci impedimẽta, nẽpe plures qualitates contrariæ corrũpi, pauciores vero in transitu elementi symboli, non quia immediatus sit vnus, & mediatus alter, vel quia vnam, vel plures includat conuersiones corporum: ergo aliena est hæc sententia ab eius mente. Et præterea non soluit argumentum in principio factum, quia duo agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ, per quas agit elementum dissymbolum in aliud dissymbolum, breuiori tempore, vel saltem in eodem possunt transmutare duo corpora, ac vnum agens transmutat vnum corpus, nempe elementum symbolum in aliud symbolum per vnam tantum qualitatem.

Ideo secunda opinio tenet faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia vna illa qualitas 37
contraria elementi symboli minus resistit alteri elemento symbolo agenti per alteram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualitate, in qua conueniunt. Gratia exempli: humiditas aëris propter coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, minus resistit siccitati eiusdem ignis, quàm humiditas aquæ coniuncta cum frigiditate contraria calori eiusdem ignis, & ideo facilius, ac breuius conuertit ignis in se aërem, quàm aquam, & eadem est ratio de cæteris elementis symbolis, atq; dissymbolis. Ita Toletus quæst. 9. huius libri, vbi pro se citat Diuum Thomam in Commentarijs 4. capitis; immerito tamen, quia verba Diui Thomæ valde diuersa sunt ab hoc sensu. Asserit enim faciliorem esse transitum inter symbola, quia qualitas, in qua cõueniunt, non resistit, in dissymbolo vero resistit vtraq; qualitas contraria.
Hic

Hic etiã modus dicendi non est ad mentem Aristotelis, quod sic probo. Aristoteles ideo asserit transitũ inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, hoc est in symbolo vna, & in dissymbolo duæ: sed quod illa vna in symbolo plus, vel minus resistat, nõ est plura, vel pauciora corrũpi, nec aliquid efficit ad corruptionẽ pluriũ, vel pauciorum: nec si minus resistat, verũ est pauciora corrumpi, nec minus esset verum, si plus, vel æqualiter resisteret; ergo hæc minor resistentia, quæ pro ratione affertur, aliena est à mente, &
38 ratione Aristotelis. Sed probatur quod sit falsa, quia qualitas illa, per quam resistit elementum symbolũ, nõ solũ est ei naturalis, sed naturaliter coniungitur cũ alia, in qua cõuenit cum alio elemento symbolo, & sæpe est principalis, hoc est per se primo, atque in summo gradu conueniens tali elemento: ergo sicut habet in eo eamdem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eamdem, aut maiorem resistentiam, præsertim cum coniuncta esse soleat cum maiori densitate. Gratia exempli: si aqua agat in terram, non minus resistet ei siccitas terræ, quàm resisteret siccitas ignis, si in eum ageret, quia intensior est in terra, quàm in igne, & coniuncta cum summa densitate, & magis naturalis est terræ, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni vero secundariò.

39 Tertia opinio distinguit faciliorem aut difficiliorem transitum hoc modo. Transitus in duplici sensu potest vocari facilior, vel difficilior: in primo quidẽ, prout facilior idem sit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tẽpore factus. In secundo vero, ita vt facilior non sit idẽ, quod breuior, sed idem, quod cum minori difficultate factum, & iuxta hanc distinctionem dupliciter potest intelligi, quod transitus inter elementa symbola facilior, aut inter symbola difficilior sit in primo, vel in secũdo sensu. Et si in primo sensu intelligatur pro breuiori, non est verum: si vero intelligatur in secundo sensu, verũ est esse faciliorem, quia cum minori difficultate factum, & sic debet intelligi opinio Aristotelis, quia in alio sensu non potest esse vera, nec oportet ad alium sensum eam reducere. Ita Mars. q. 10. huius lib. Saxon. q. 8. Nimphus Commen. 46 q. 2. & in recognitione eiusdem Commenti, vbi eam tribuit Philoppono asserenti hunc sensum valde consentaneũ esse textui Græco. Probant primo hũc esse sensum Aristotelis ex ratione, qua id probauit. Nã plura, vel pauciora esse corrumpenda in vno, vel alio transitus, solum potest significare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breuitatem temporis. Deinde ratione, quia si vnum aliquod spatiũ 40
percurrendum asperum sit, aliaque habeat impedimenta; aliud vero planius, minoraq; impedimẽta habeat, bene quidem sequitur difficilius esse pertransire illud, quàm hoc, & ideo transitum illius difficiliorem esse, huius vero faciliorẽ, quia plures sunt difficultates vincẽdæ in illo, pauciores in hoc. Nõ tamẽ sequitur hũc fieri necessariò in minori tempore, ille vero in maiori, vel lõgiori: ergo licet sequatur transitũ inter elemẽta symbola faciliorem esse, quã inter dissymbola, quia plures qualitates contrariæ ad illum perficiendum necessariò debent corrumpi, pauciores vero ad perficiendum hunc, non sequitur faci-

faciliorem, hoc est breuiorem esse. Probatur minor, nam cætera patent, quia spatium illud asperum, poterit homo maiori agilitate præditus velocius percurrere, & proinde transitu breuiori, quia plures difficultates breuiori tempore vincet, quàm multo minorem habens agilitatem: ergo cum elementum dissymbolum agens in aliud dissymbolum sit agẽs maioris virtutis, cum agat per duas qualitates, & alterã aliquando summæ actiuitatis, & semper summę intensionis, sequitur posse in minori tempore, vel saltem in eodem corrũpere vtramq; qualitatem resistentẽ, quàm elementum symbolum minoris longe virtutis ad agendum, vnã qualitatem resistentem. Quare non potest esse vera opinio Aristotelis de transitu faciliori pro breuiori.

41 Nostra tamen sententia est huic opposita, quod transitus inter elemẽta symbola in vtroque sensu facilior sit ex natura rei, & ideo semper, & necessariò, ita vt non solum cum minori difficultate fiat, sed etiam breuiori tempore. Hæc est expressa apud Aristotelem, quia in vtraque translatione expresse habetur vtrumque verbum, nempe facilius, atq; velocius. Ita enim habentur verba in antiqua. *Differt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius; quæcũque enim habent symbolum ad inuicem: velox horum est transmutatio, quæcumque autem non habent, tarda.* Alia vero translatio ita habet. *Different tamen celerius, & tardius, item facilius, difficiliusque, alia aliis transmutationem subeunt.* Immo in textu Græco habetur expresse vtrumq; verbũ; dicitur enim θᾶττον, quod est celeri', & ῥᾷον, quod est facilius. Ita etiam sensit Diuus Thomas in commentarijs eorũdem verborum. Ita Toletus, licet alia ratione eam defendat, quam refutauimus, & plures recentiores. Probatur autem opinio ratione D. Thomæ vbi supra, quia qualitates elemẽtorum oriuntur à formis substãtialibus eorum: illa ergo elementa, quæ maiorem habent conuenientiam in qualitatibus, habẽt etiam maiorem conuenientiam in formis substãtialibus, & consequenter in dispositionibus requisitis in materia ad introductionem: & huiusmodi sunt elementa symbola, vt per se est manifestum. Vnde sequitur materiã vtriusque similes præhabere dispositiones 42 magna ex parte ad recipiendam formam alterius; sed in materia præhabente similes dispositiones alicui formæ, minor gradus sufficit illius dispositionis, quæ deficit, atque contraria est, vt introducatur talis forma, & ideo facilius; ac velocius introducitur in ea, quàm in alia præhabente omnino dissimiles, atque contrarias dispositiones, etiam ab agente minoris virtutis: ergo facilior, & breuior erit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola. Probatur consequentia, quia illa prębabet similes dispositiones, hæc vero prorsus dissimiles, & omnino contrarias; quę ideo facilius, ac breuius introducetur. Quod hoc exemplo declarari potest, vt vis argumenti melius percipiatur. Calor, qui est in ferro candente, non sufficit ad introductionẽ formæ ignis in materia eius, & minor sufficiet ad eam introducendam in materia stupę, quod patet euidenter, cum idem calor ferri sufficiens sit ad introducendam eamdem formam ignis in stupa, & ratio huius differentiæ nõ potest esse alia, quàm quæ ex parte dispositionum, quæ præhabentur in materia, sumitur; nam in ferro est frigiditas maxima cum maxima densi-

densitate, atque etiam aliqua humiditas: quæ omnes contrariæ sunt dispositionibus ignis, in stupa vero datur siccitas, raritas, & aliæ, quæ similes sunt dispositionibus eiusdem ignis: & propterea eum minori calore, & facilius, ac velocius introducitur in eam forma ignis, quàm in materia ferri, & ita contingit in elementis symbolis, atque dissymbolis; nam aër præhabet plures dispositiones similes dispositionibus ignis, nē pe calorem, raritatem, leuitatem &c.

43 quibus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & ideo necesse est, vt siccitas, quæ deficit in minori gradu sufficiat; atque etiam parua illa intensio caloris, & raritatis, ac leuitatis, & ideo facilius, ac breuiori tempore producantur, etiā ab vno solo agente, & introducatur forma. Elementum vero dissymbolum præhabet omnes dispositiones, non solum diuersas, sed omnino cōtrarias, per quas materia eius valde inepta est ad recipiendum proprias elementi dissymboli, vt aqua habet non solum frigiditatem summam, & prope summam humiditatem, sed densitatem magnam; ratione cuius fortius resistit dispositionibus ignis, & propter hanc ineptitudinem materiæ maiorem intensionem contrariarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ & hinc fit, vt etiam per vtramque qualitatem operetur, non solum difficilius propter plura contraria corrumpenda, sed tardius propter maximam indispositionem materiæ ex eisdem contrarijs qualitatibus, & aliis resultantem.

44 Secūdò probatur, quia summum summo modo difficilius vincitur, quā non summū, vel quā summum, nō tamē summo modo, sed vt ignis fiat ex aqua, vincenda est summa frigiditas aquæ, & summo modo, hoc est per productionem caloris secundum summam intensionem, vel certe paulo minorem, vt autem fiat ex aëre, non est vincendum summum summo modo, nec etiam per tantam intensionem oppositæ qualitatis, sed per longe minorem, quia ignis non requirit summam siccitatē, sed prope summam, & cum minori adhuc gradu intensionis introduci potest forma propter similes dispositiones, quas reperit in materia, & ideo non solum facilius, sed breuiori tempore. Vnde in vtroque sensu, quem exprimunt verba Aristotelis, vera est eius sententia.

Ad primum argumentum in principio propositum concedendum est 45
antecedens, quod probauerit Aristoteles posibilem esse transmutationem inter quæcumque elementa, quia omnia sunt contraria; sed negā da consequentia, quod vbi maior est contrarietas, facilior sit transmutatio, quia licet contrarietas ex vna parte sit necessaria ad actionem, & passionem, ac transmutationem, ex alia vero continet repugnantiam inter formas, & dispositiones; ratione cuius illę agunt, vt eas expellant, & istæ resistunt, ne expellantur, & resistentia hæc retardat actionē, & trāsmutationem, & quo maior est contrarietas magis; & hinc fit transitus difficilior, atque prolixior inter elementa dissymbola propter maiorem cōtrarietatem, & facilior ac breuior inter symbola propter minorem.

Ad secundum distinguendum est 46
antecedens, quod non sit difficilius expelli duo contraria à duobus contrarijs agentibus, quàm vnum ab vno solo agente; nam vbi cætera sunt

paria, hoc est si eodem prorsus modo se habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis, & passi, verum est; non tamen si sint disparia, quia diuerso modo se habent, & ita contingit in proposito. Nam vt ignis conuertat in se aërem, sola siccitas debet vincere humiditatem eius, licet summam; non tamen debet eam vincere summo modo, sed longe inferiori eam vincere sufficit: nã cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris, quos in instanti intendit ignis vsque ad summum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem, minor intensio siccitatis sufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta similibus dispositionibus: aqua vero nullam dispositionem similem præhabet in materia, sed omnes dissimiles, atque contrarias, & præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor summo fere modo, quia in materia sic inepta maior intensio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam siccitas eadem ratione debet in suo genere perfectius vincere humiditatem aquæ, quia propter indispositionem materiæ maior intensio eius requiritur ad introductionem formæ; densitas etiam aquæ iuuans resistentiã frigiditatis, & humiditatis ex parte sua retardat victoriam, quæ ideo difficilior est, & tardius consequenda.

47 Aristoteles vero, dum probauit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna sola qualitas, intelligit plane pauciora illa, vel plura corrumpenda, vt se habent naturaliter in elementis, in quibus non sunt cętera paria modo explicato, & ideo ratio eius efficaciter probat, non solum esse faciliorem ex eo, quod cum minori difficultate fiat, sed etiam quia velociorem, vel breuiori tempore necessario efficiendum. Quod vero vtraque etiam qualitas corrũpenda sit in symbolis: nihil obstat, quia vna tantum per se, alia per accidens: corruptio vero per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Aristoteles vllam mentionem eius fecit, sed absolute in sua ratione asseruit pauciora esse corrũpenda in transitu elementi symboli, quod patet intelligi de corruptione per se: hæc enim sola deseruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum est antecedens, quod ignis ad conuertendum in se aërem agit per solam siccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuum: sed neganda est consequentia, quod citius, atque facilius conuertat in se aquam, quàm aërem, quia obstat maxima ineptitudo, atque indispositio materiæ aquæ, à qua plus retardatur conuersio, quàm iuuetur ab excessu actiuitatis eiusdem caloris.

Ad testimonium Aristotelis pro secũda opinione adductum iam responsum est, probare quidem transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, loquens de qualitatibus corrumpendis, vt sunt in elementis, quo pacto non solum pauciores qualitates corrumpuntur, sed breuiori tempore, vt probauimus. Ad argumentum vero concedendum est antecedens, posse dari transitum difficiliorem in eodẽ tempore factum, non tamẽ in elemẽtis, in quibus propter modum, quo superãtur impedimẽta, necessarium est, sicut difficiliorem, ita prolixiorẽ esse transitum inter dissymbola, vt iam fuit explicatum.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

An vnum elementum possit producere aliud specie à se diuersum.

49 VNum præsupponit quæstio tãquam certũ, & ab Arist. superius probatũ, & aliud tãquam dubiũ quęrit. Pręsupponit quidẽ quodlibet elementũ posse generare aliud sibi similein specie, vt ignis ignẽ, & aër aerem, sicque de cæteris.

Et inquirit, an possit quodlibet elementũ generare, vel producere aliud specie à se distinctũ, vt ignis aërẽ, aut aquã; & hæc ignem, vel terrã, & id quidẽ tamquã causa efficiens eius; sicut potest generare aliud sibi similein specie. Et prima opinio affirmat posse. Quã videtur tenere Tolet. q.8. huius libri ante primã conclusionẽ. Probatur testimonio Arist. & ratione. Arist. enim c.4. huius libri asseruit, & probauit elemẽta omnia esse transmutabilia, non solum ab alijs corporibus, sed à se inuicem; ita vt quodlibet possit ex quocũq; generari, & concludens sententiã hanc tex. 26. eiusdem capitis, ita ait: *Quapropter manifestum est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporibus.* Sentit ergo quodlibet posse generare aliud, & ab eo generari; sed generans aliud est causa efficiens eius: ergo ex mente eius tamquam causa efficiens potest quodlibet indifferenter producere aliud, non solum eiusdem, sed diuersæ speciei.

50 Probatur deinde ratione. Primo. Quatuor primæ qualitates sunt quasi semina elementorũ, quia sicut virtus seminis inducit formam viuẽtis, sic istæ qualitates inducunt formas elemẽtorum: ergo omne illud, quod potest inducere has qualitates potest etiã inducere formas substãtiales eorũ, sed quodlibet elementũ potest producere vnam saltem qualitatem alterius elementi specie à se distinctĩ, vt ignis siccitatẽ, quæ est virtus terræ, & aër calorem, qui est virtus ignis: ergo consequenter poterit idem elementũ producere. Secundo, quia Aristoteles 1. lib. Metheo summa 4. cap. .. asserit ex aëre intra cauitates terrę detento generari aquam, & causam huius generationis esse terrã, quæ sua frigiditate destruit calorẽ aëris, & inducit frigiditatem sufficientem ad introductionem formę aquæ; sed non potest esse terra causa tantum materialis talis generationis: ergo tamquam efficiens generat aquam specie a se distinctam. Probatur minor, quia frigiditas summa est propria virtus aquæ: ergo quod producit eam efficienter, censetur producere efficienter aquam; sed terra producit efficienter intensam frigiditatẽ in materia aeris, ad quã sequitur introductio formæ aëris, & generatio eiusdem: ergo est causa efficiẽs aëris specie à se diuersi. Præterea 51 non datur ibi alia causa efficiens aquæ ex aëre genitæ, præter terram effectiuè inducentem vltimam dispositionem: ergo illi debet tribui talis effectus, tamquam causæ efficienti, & non solum materiali. Probatur tertio, quia maiorem virtutẽ habet vnum elementum ad producendum aliud, quàm mixtum, præsertim infimi ordinis, qualia sunt ferrum, & lapis, sed hæc possunt producere elemẽtum ignis, quod constat specie differre ab eis: ergo à fortiori poterit vnũ elementum producere aliud specie à se diuersum. Probatur minor, quia per collisionẽ ferri, & silicis generatur ignis, qui non potest tribui alteri

tamquã efficienti, cũ nihil ibi reperiatur, à quo posit ignis generari: nisi velis recurrere ad causas vniuersales, quod videtur absurdum.

52 Nostra sententia opposita est, & tria asserit. Primum est, quod nullũ elementum posit producere aliud specie à se distinctum tamquã causa efficiẽs per se. Probatur primo, quia vnum elementum non potest producere aliud specie distinctum tamquam causa vniuoca, neque tamquam causa æquiuoca: ergo non potest esse causa efficiens eius. Euidẽs est consequẽtia, quia causa efficiens adæquatè diuiditur in vniuocam, & æquiuocam secundum communem consensum totius scholæ. Antecedẽs etiam per se notum est de causa vniuoca, quia hæc solum se extendit ad productionem effectus eiusdẽ speciei. Probatur autem de æquiuoca, quia causa æquiuoca duo habere debet respectu effectus. Primum, quod sit essentialiter eo perfectior. Secundũ, quod eũ co tineat eminenter. Et ex primo sequitur euidenter, quod elemẽta minus perfecta nõ possunt esse causæ æquiuocæ elementi perfectioris, vt terra respectu ignis, sicque de reliquis imperfectioribus. Ex secundo vero sequitur, quod etiã perfectiora nõ possint esse causa æquiuoca imperfectorũ. Probatur consequẽtia, quia nõ cõtinent ea eminẽter, vt ignis nõ cõtinet terrã, neq; aquã, vt ex duobus cõiunci potest. Primo ex parte formæ substãtialis cuiuslibet elemẽti perfectioris, quæ particularis est, & limitata ad propriã speciẽ, vt cætera corpora sublunaria, etiam lõge perfectiora elementis, quæ licet perfectiora sint alijs corporibus inferioris ordinis, vt homo perfectior cæteris animalibus, nullum tamẽ cõtinent eminenter; neq; producere possunt; quia cõtinere eminẽter inferiora corpora solũ cõuenit vniuersalibus corporibus, vt cœlestibus, à quibus ideo produci possunt. Secundo, ex parte dispositionũ, quia euidens est nullã causam efficientẽ posse producere formã, vel educere eã de potẽtia materiæ, nisi posit materiã sufficienter disponere pro tali forma in ea introducẽda; sed nullũ elementũ potest inducere in materiã dispositiones sufficientes pro forma alterius specie à se diuersi introducẽda: ergo euidẽs est, non posse illud producere tãquam causam eius efficientẽ. Probatur minor, quia nullum elementum continet dispositiones sufficientes alterius specie diuersi: ergo nõ potest materiã disponere pro forma eius recipienda. 53

Asserit secundo nostra sententia; quod nec duo elementa possint esse causa effi iẽs per se elementi tertij, quod de duobus elemẽtis symbolis docuit expressè Arist. c. 4 & est per se euidens. Nã cũ conueniãt in vna qualitate: & in duabus alijs cõtrariẽtur, vel corrũpitur illa, in qua cõueniũt, & remanent duæ cõtrariç, & tũc nullũ generabitur elementum, quia ex contrarijs qualitatibus constare non potest, vel corrumpuntur duæ contrariæ, & remanet cõmunis, ex qua minus potest constare elementum, quod ex duabus saltẽ cõstare debet. Quod vero non posit ex duobus elementis dissymbolis generari tertiũ, probatur eisdem ferè rationibus. Prima, quia nullum ex his elementis continet eminenter aliud specie à se diuersum; ergo nec vtrũq; simul potest illud continere. Antecedens iam probauimus. Consequentia vero sic probãda est. Primo, duo elementa simul concurrentia non efficiunt vnum tertium per se substantialiter

per-

perfectius ſingulis eminēter aliquid
continens, quod nō continerēt ſin-
gula per ſe: ergo nec poſſunt tertiū
elementum effectiue producere. Se-
cundo, quia nullum corpus poteſt
continere aliud eminenter, niſi ra-
tione eminentioris formæ; ſed con-
ſtat duo elementa ſimul ſumpta nō
habere eminentiorem formam, ſed
duas tantum eiuſdem ordinis: ergo
non poſſunt eminenter continere a-
liud elementum ſpecie diſtinctum
ab vtroque, neque illud producere.
Et ſi dicatur poſſe illud producere
tamquam partiales cauſæ: ita vt ſin-
gula diſponant materiam ſecundū
vtramque qualitatem requiſitam, &
ideo ſufficienter diſponatur ab vtro-
54 que. Probo hoc eſſe falſum. Primo,
quia tales diſpoſitiones non produ-
cuntur per ſe in ordine ad formam
tertij, ſed ad proprias: forma vero ter
tij per accidens ſequitur: ergo non
ſunt cauſa per ſe. Secundo, quia for-
mam elementi generandi in mate-
ria introductam naturaliter, & neceſ
ſariò ſequitur qualitas in ſummo gra
du, vt formæ aëris ſumma humidi-
tas, ſed talem qualitatem in ſummo
gradu neque continent, neque poſ-
ſunt producere duo elemēta diſſym-
bola, etiam vt partiales cauſæ: ergo
nec tertium elementū continebunt,
aut producent tamquam cauſæ effi-
cientes, vt ignis, & aqua non habent
ſummam humiditatem aëri propriā:
ergo nec poſſunt eam producere, &
ex conſequenti, neque formam ſub-
ſtātialem eius. Probatur tandē, quia
quomodocumque duo elementa cō
currant, non poſſunt eſſe cauſa per
ſe alterius elementi ab vtroque di-
ſtincti quia præter intentionē vtriuſ-
que ſequitur: ergo ad ſummū poſ-
ſent eſſe cauſa per accidens. Probatur
antecedens, quia quodlibet intendit
per ſe aſsimilare ſibi paſſum, & ſibi
ſimile producere: ergo quodcumque
aliud à ſe diuerſum ſequitur per ac-
cidens.

Aſſerit tandem noſtra ſententia, 55
nullum corpus mixtum poſſe produ
cere elementum, tamquam efficien
tem cauſam per ſe. Quod probari po
teſt hoc modo. Nullum mixtum, vt
tale continet eminenter elementa:
ergo nec poteſt tamquam efficiens
cauſa ea per ſe producere. Antece-
dens probatur, quia ſi mixtum con-
tineret eminenter elementum, vel
formam eius, neceſſariò deberet con
tinere diſpoſitiones neceſſarias, eaſq;
inducere poſſe in materiam, vt illis
medijs educeret eamdem formam
de potentia eius; ſed nullum mixtū,
vt tale continet diſpoſitiones neceſ-
ſarias pro forma elementi: ergo nec
poteſt eam educere de potentia ma-
teriæ, nec elementum producere.
Probatur minor, quia qualitates ſuf-
ficienter diſponentes pro forma ele
menti debent eſſe ſummæ intenſio-
nis, vel prope ſummæ, aut certe mag
nam habere intenſionem; ſed nullū
mixtū habet primas qualitates ſub
magna intenſione, ſed remiſſas, &
temperatas: ergo non poteſt diſpo-
nere materiam pro forma alicuius
elementi introducenda.

Reſtat igitur, vnum elementum
ſolum poſſe eſſe cauſam efficientem
per accidēs alterius ſpecie diſtincti,
vel aliquo modo materialem indu-
cendo aliquam diſpoſitionem in ma
teria pro forma talis elementi intro-
ducenda; & inſufficientem quidem,
vt in ſolutionibus argumentorū ex-
plicabitur.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſ- 56
pondeo, intentum eius ſolum fuiſſe
probare aduerſus antiquiores Philo-
ſophos, quod elementa ſint tranſmu

tabilia; ita vt quodlibet posit corrũpi ab alio, atque etiam corrumpere aliud; & ex quocumque posit etiam quodlibet generari per se. In quo cõsistit circulus elementarium generationum; sed ex hoc non sequitur vnum esse efficientem causam per se alterius distincti à se specie, sed solum, quod ex quocumque tamquam ex termino à quo posit aliud generari.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens primi enthimematis, quod primæ qualitates sunt quasi virtutes seminales elemẽtorum; sed distinguendũ consequẽs; quod agens potens eas producere, poterit etiam producere elementa ipsa: nam si posit vtramque qualitatẽ conuenientem eidem elemento producere in eo gradu intensionis, quo sequuntur naturaliter formam elementi in materia, vel certe in eo, in quo sunt dispositiones sufficientes in materia ad introductionem formę eius, poterit elementum ipsum producere; non tamen ex eo, quod posit vnã tantum; præsertim si non sit prima, quæ conuenit elemento in summo gradu, quod vero nullum elementum hoc posit, probauimus, & ideo nõ sequitur, quod posit producere elementum distinctum à se specie.

57 Ad secundum concessa maiori & minori, neganda est consequentia, quod terra sit causa efficiens per se aquæ productæ ex aëre; sed solum est efficiens per accidens, in quantũ inducens frigiditatem, vt aërem in se converteret, per accidens consecuta est productio aquæ; nec sufficeret, terram produxisse frigiditatem, etiã per se ordinatam ad generationem aquæ, vt esset causa efficiens eius, quia non ex vi solius frigiditatis, nisi humiditate præsupposita in materia, (cuius constat terram non fuisse, nec potuisse esse efficiẽtem causam) consecuta est generatio aquæ, quia, vt aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ, & producere compositum, non satis est aliquam inducere dispositionem in materia conuenientem formæ, nisi inducat sufficientem, ita vt eam necessariò sequatur forma. Cuius ratio est, quia vt sequatur forma, integra requiritur dispositio: ergo vt agens sit causa formæ, necesse est, vt integram posit producere.

Et si dicatur ex hac solutione saltem sequi, quod duo elementa possint esse causa tertij. Probatur consequentia, quia vtrumque simul, tamquam vna causa totalis poterit vtrãque qualitatem producere, & consequenter integram, atque completã dispositionem materiæ, & ideo educere formam de potentia eius, & producere compositum, vt si ignis, & aqua inter se agant, & corrupta frigiditate aquæ, & siccitate ignis permaneant in materia humiditas, & calor, quæ sunt proprię dispositiones aëris. 58
Respondeo in tali casu vtrumq; corrumpi, quare euidens est, neutrum esse posse causam tertij, cum iam nõ sint, dum tertium sequitur, neque aliquid eorum permaneat præter nudã materiam; quod autem non est, nullam potest eficientiam habere. Si vero corrumpatur aqua, & permaneat solus ignis, neutrum potest esse causa per se aëris propter duo. Primum, quia præter intentionem vtriusque sequitur: ideo solum possunt esse causa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanente certum est, & de igne non minus certum, cum nõ inducat sufficientes dispositiones. Quod vero humiditas aquæ permaneat,

neat, quæ est virtus eius, non sufficit, nam præterquam, quod non est sufficiens dispositio pro forma aëris, nec potest esse causa efficiens, etiam instrumentalis, quia licet virtus agẽtis in eo existens sit causa efficiens instrumentalis substantiæ, quæ generatur, sed dispositio producta in materia solum potest esse causa disponens, quæ ad materialem reducitur, vt in primo libro probauimus.

59 Ad vltimum de generatione ignis ex aëre per collisionem ferri, & silicis negandum est, quod ab his corporibus mixtis producatur tamquã à causis efficientibus per se. Nam siue producatur ignis ex eo, quod exiccatus iam aër per admixtionem terrestræ exhalationis, & distractus ad maiorem locum per impulsum ei impressum ab eisdem corporibus, & ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem dispositus ad suscipiendum intensiorem calorem causatum per accidens ex motu: quæ dispositiones sufficientes esse censentur ad introductionem formę ignis in eadem materia aëris. Siue producatur per siccitatem causatam in aëre ab eisdem corporibus, nempe lapide, & ferro, & per nimium calorem, & raritatem ei impressam per motum. Aut non producatur ex materia aëris, sed ex materia alicuius exhalationis terrestris in poris eiusdem silicis inclusæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiusdem lapidis, quæ intensam siccitatem habeat, vt ostendit eius durities, & cuius calor inten-
60 datur per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non potest fieri à ferro, & lapide tãquam à causis efficientibus per se, sed omnino per accidens, quia non sunt causa per se intensarum dispositionum; quid enim caloris, raritatis, aut siccitatis producunt in aëre per motum, per accidens efficiunt, quia motus non est causa per se caloris, vel aliarum qualitatum; sed solum per accidens, vt per se notum est, & consequenter, neque corpora ipsa per collisionẽ, quæ motus localis est. Causa igitur per se educens formam ignis de potentia huius, vel illius materiæ, & producens consequenter ignem ex ea sunt virtutes cœlestes, ad quas pertinet supplere omnes defectus particularium causarum. Constat autem nullam dari particularẽ causam per se effectus producti in casu isto: ergo necesse est ad vniuersales recurrere: quemadmodum recurritur necessariò in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentiæ cœlestes virtutes producendi elementa; cum constet posse ab eis produci, & in diuersis casibus verè produci omnes primas qualitates, quæ sunt dispositiones sufficiẽtes pro formis elementorum, & eas consequũtur naturaliter in materia. Et quod de igne producto in casu isto dicimus, dicendum est de elementis productis ex materia aliorum, ita vt quotiescumque ex vno elemento, vel duobus producitur aliud diuersę speciei, causa per se educens formam de potentia materiæ, & producens tale elementum sint cœlestes virtutes, quia nec elementa ipsa, (vt probauimus) possunt esse causa efficiẽs principalis per se, neque instrumentalis per dispositiones in materia remanẽtes, quas probauimus, non posse efficienter concurrere ad introductionem nouæ formæ, nec expulsionem antiquæ, sed solum in genere causæ materialis.

CAPVT VII.

Textus Aristotelis.

DE elementis autem ex quibus corpora constituta sunt, &c.

Breuis expositio textus.

1 CApite præsenti agit Aristoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc est intentum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima, proposito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas poterit dubium solui; ostenditque difficultatem vtriusque. In secunda parte soluit dubium iuxta veriorem. Et tandem in tertia docet, & probat quodlibet mixtum constare quatuor elementis.

Proponit ergo dubium, an, & quonam modo mixta posśint generari ex elemẽtis. Pro cuius solutione præsupponendum esse ait, duplicem fuisse opinionem de elementis. Vna eorum, qui asserunt elementa omnia habere communem materiã, & ideo esse transmutabilia; immo eo ipso, quod transmutabilia sunt, necessariũ esse, vt habeant communem materiam. Altera fuit Empedoclis negantis elementa esse transmutabilia secundum substantiam, & consequenter integra concurrere ad compositionem mixti secundum materiam, & formas substantiales, sed diuisa in partes minutissimas, & secundũ eas permixta. Sed arguit aduersus vtramque opinionẽ, vt difficultatem eius ostendat. Et primo aduersus hanc secundam, quia ex ea (ait) tria sequũtur inconuenientia. Primum est, quod nec daretur vera mixtio, neque corpus vere mixtum, sed vtrumque secundum solam apparentiam; & ideo respectu imperfectioris sensus non percipientis distinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non secundum apprehensionem sensus perfectissimi, qui eas distingueret, perciperetque non esse mixtas. Secũ- 2
dum inconueniens est, quod etiam si daretur verum mixtum, non possent saltem dari in eo similares partes, vt caro, & os, quod probat, quia partes istæ sunt homogeneæ, & eiusdem rationis, sed elementa secundum proprias substantias sunt diuersæ rationis; & vt sic diuersa ea componunt: ergo impossibilis est talis compositio. Tertium vero inconueniens sequitur ex ea, quod non ex quacumq; parte mixti possent generari omnia quatuor elementa, sed ex vna parte vnum, & ex altera alterum, quemadmodum si ex vna parte ceræ fiat circulus, & ex altera figura piramidalis, quæ probauit esse falsa capite 10. primi libri docens, quod sicut quælibet pars mixti est mixta, & ideo constat quatuor elementis; ita ex quacumq; possũt generari quatuor elementa, quemadmodum ex qualibet parte ceræ potest formari quælibet figura. Ex quibus sequitur iuxta hanc opinionem non posse ex elementis generari mixtum.

Sed arguit etiam aduersus aliam, 3
probatque nec iuxta illam esse possibilem talem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corrumpũtur omnia, vel aliquod tantum, & permanet aliud. Si dicatur primum, sequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter solam materiam, ex sola autem materia nõ potest fieri mixtum; & iam quod fieret per introdu-

ctionem

ctionem formæ mixti, nihil commune haberet mixtum cum elementis, cum materia illa elementorum tantum sit, non mixti. Si vero dicatur secundum, sequitur non dari mixtionem veram, sed quę vocatur mixtio, erit corruptio vnius, & generatio alterius, sicut dum generatur ignis ex aëre, aut quid simile: quare nec iuxta hanc opinionem poterit mixtum generari ex elementis.

In secunda vero parte respōdet dubio proposito duobus præsuppositis, quorum primum est, quod quatuor primæ qualitates, quæ sunt virtutes elementorum, habent latitudinē intensionis, & remissionis. Præsupponit secundo; dupliciter posse aliquid esse aut denominari calidum, sicque de cæteris qualitatibus; vno modo actu, & simpliciter, quando habet in se totam latitudinē caloris, hoc est, totam eius intensionem, vt ignis, dū est in sua naturali dispositione dicitur actu, & simpliciter calidum, & calidum hoc modo sumptū solum est frigidum in potentia, quia nihil caloris actu habet, sed habere potest. Secundo modo aliquid dicitur calidū, actu quidem, non tamen simpliciter, sed secundum quid, quia aliquid caloris habet actu; & quod ita calidum est, potest etiā aliquid frigoris habere actu, & vocabitur calidū frigidū.

4 His suppositis respōdet dubio hac distinctione: elemēta duobus modis applicari possunt ad agendū. Primo, ita vt omnino vnū superet aliud. Secundo, ita vt nō omnino, sed secundū diuersas qualitates, ac secundū quādam proportionē vnū superet aliud, & superetur ab eo. Et si applicentur primo modo, non sequetur mixtio, sed generatio vnius, & corruptio alterius. Si vero secūdo modo, ita agēt, & patiētur, vt propriæ qualitates eorum remittantur, & ad certum gradum attemperentur; sub quo temperamento conseruari non poterunt, quia in maiori gradu intensionis postulant qualitates ad sui cōseruationem: corrumpentur ergo, & introducetur in materia eorum forma mixti, cuius dispositio conueniens sunt quatuor ipsæ qualitates sic attemperatæ; & cum qualitates istæ attemperatę habeant latitudinem intēsionis, secundum eam habet latitudinem tale temperamentum; nam attemperari possunt, ita vt calor vno gradu, aut dimidio, aut minori parte intensionis excedat frigiditatem, vel vt excedat duplici gradu, vel vno cum dimidio, vel cum minori parte. Et eodem modo potest frigiditas excedere calorem; sicque de humiditate, & siccitate; & secundū hos excessus actiuos, & passiuos diuersa sunt temperamenta, & secundum diuersa temperamēta introducitur in materia elemētorum forma huius mixti, vel illa, quæ tale, vel diuersum temperamentum postulant; & generantur diuersa mixta. Et his modis potest mixtum fieri ex elementis per veram mixtionem iuxta primā opinionem in principio capitis adductam, quæ propria est ipsius Aristot. & vera. Secundā opinionem vero Empedoclis nullo modo fieri potest vera mixtio, neq; verum mixtum ex elementis, vt argumento illo ad tria impossibilia ducēte probatum est, quod ideo non soluit, quia conuincere arbitratur illam opinionem esse falsam.

Sed respondet duplici argumento contra propriam sententiam à se proposito. Et ad primum ait concedendum esse, quod elemēta applicata ad mixtionē non omnino corrūpuntur, sed per mutuam actionē, & reactionem remitti virtutem, vel qualitatē, 5

aut qualitates eorum, ita vt sub ea sic remissa conseruari non possint, & ideo omnia corrũpuntur, & generatur mixtum, cuius propria dispositio sunt quatuor qualitates ad talẽ gradum remissum attemperatæ. Negandum vero est solam materiã elementorum permanere, quia etiam permanent qualitates, quasi refractę, aut remissæ, eædem quidem secundũ speciem, vel numerum iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentiũ. Ad secundum, negandam quoq; esse cõsequentiam docet, quod mixtũ non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto, quia materia elementorũ cõmunicatur mixto, & præter materiã qualitates attemperatæ disponentes eam ad introductionem formæ substantialis eiusdem mixti, & ratione vtriusq; vere, & proprie dicitur mixtum fieri ex elementis: & cum elemẽta per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto, vere, & proprie etiam dicitur ex mixto fieri, dum per corruptionem conuertitur in elementum.

CAPVT VIII.

Textus Aristotelis.

Omnia autem mixta corpora quæcumque circa medij locũ sunt, &c.

Breuis expositio textus.

6 Breue admodum est caput hoc, cuius intentũ est probare, quod mixta omnia contineãt quatuor elementa. Diuiditur autem in duas partes. In prima probat intentum dupli ci ratione. In secunda vero docet inter elementa omnia solum ignẽ nutriri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto sint omnia quatuor elemẽta secundũ proprias virtutes. Mixta, quæ sunt in terra, constant quatuor elementis: ergo idẽ est de cæteris. Antecedens sic probat. Hæc mixta constant terra, & aqua: ergo etiam aëre, & igne, quæ sunt eis cõtraria. Consequentiam probat, quia generatio ex cõtrarijs debet fieri; & contraria idẽ subiectum respiciunt, circa quod possunt se expellere. Antecedẽs vero sic ostendit. Hęc mixta conseruantur in terra, & ad illã mouẽtur naturaliter, si separata sint: ergo participant naturam eius, quia simile à suo simili conseruatur, & ad ipsum naturaliter mouetur. Terra vero sicca admodũ est, & ideo quasi coagulari indiget, vt figuram mixti recipere possit, & iuxta naturã eius cõsistentem, ac terminabilẽ fieri, ita vt nisi humido foueatur, cõuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet accipere, quę non solum humida est, sed partes terræ subintrare, & quasi peruadere potest: quod non habet aër, etiã si in summo gradu sit humidus, & ideo necesse est, mixta non solũ aqua, sed terra cõstare; igne vero, & aëre, quia cõtrarij sunt. Secũdo probat ex nutritione per 7
quam producitur pars substantiæ similis eidẽ substãtiæ viuenti, cui superuenit, & producitur per conuersionem alimenti: ergo alimentũ eisdem constare debet, ac substãtia corporis viuẽtis; vt ita verũ sit, quod ex eisdẽ nutrimur, ex quibus geniti, vel cõpositi sumus; sed nutrimentum cõstat quatuor elementis; ergo etiam mixtũ, quod ex eo nutritur. Minorẽ probat argumento à maiori in plantis; nam si aliquod esset alimentum simplex, maximè alimentum plantarum, quæ magis terrestres sunt, & ideo alimento maximè ad terræ simplicita-

plicitatem accedente nutriri debent; sed alimentum plantarum constat quatuor elementis: ergo quodcumque aliud Minorē probat experientia agricolarum, qui, vt plantas nutriāt, ac foueant, aquam terræ permiscēt, vt ex vtraq; permixta alimenti eis præparent, & applicēt. In secūda parte docet ignem solum inter elementa nutriri, quod probat, quia nutrimē tum se habet ad nutritum tamquam materia, cū in ipsum conuertatur: nutritum vero quasi forma eius est, cū ei præbeat formam; sed ignis inter omnia elementa est formalis: ergo maxime conuenit ei nutriri. Minorē probat ex motu eiusdem ignis, per quem tendit in orbē Lunæ, qui quasi forma est corporum sublunarium, cum ea terminet, atque contineat. Vnde sequitur ignem ei esse similē, quia vnumquodque mouetur naturaliter in suum simile tamquam in terminum sui motus; & ideo esse formalem, sicut ille formalis est. Nutritio vero, quam asserit Aristoteles cō uenire igni, non est propria, quia nō fit per intus sumptionem, sicut nutritio viuentium, sed per iuxta positionem pabuli.

TRACTATVS DE mixtorum tēperamentis.

QVÆSTIO I.

Quidnam sit, vel in quo consistat temperamētum mixtorum.

8 TEmperamentum mixti (vt à nominis significatione incipiam) vocatur congrua illa dispositio, quā forma substantialis mixti corporis postulat, vt introducatur, & conseruetur in materia. De qua merito dubitamus, qui in ā sit, vel in quo consistat: Præsupponendū est autem non cōsistere in proportione primarum qualitatū formaliter sumptā pro relatione. Nam tēperamentum mixti significat congruam dispositionē præcedentē in materia pro introductione, & cōseruatione formę substantialis eius; sed relatio nihil ad disponendam materiā confert, & longè minus ad conseruationē, quia nec materia præparatur relationibus ad suscipiē dam formā; nec forma conseruatur relationibus, sed qualitatibus: ergo temperamentū non in relatione, sed in qualitate vna, vel multis cōsistere debet. Secūdo, quia in mixtis dantur contraria tēperamenta, per quæ agere possunt, & pati; sed relatio contrario caret, & actiua non est: ergo in ea non consistit tēperamentum; sed in qualitatibus vtrumque habentibus.

Quo supposito prima opinio tenet 9 temperamentum mixti esse vnā simplicem qualitatem distinctam à primis, quæ ex corruptione earum sequitur. Itaque sicut in mixtione corrumpantur formæ substantiales elementorū, & succedit eis vna forma substantialis mixti, in qua virtute cō tinentur, ita corrumpuntur omnino qualitates elementorum, vt non permaneant in mixto, neque eædem numero, neque specie, sed eis succedat vna qualitas distincta, in qua virtute contineantur. Ita Auicena 1. Sufficientiæ cap. 10. Albertus Magnus 2. Physic tract. 1. cap. 1. Scotus in 2. distinct. 11. quæst. vnica Diuus Thomas in his Commentarijs lect. 24. ad finem. Probatur primo ex dispositione corporis viuētis, nā effectus adeo diuersi, qui fiūt ab anima, calore que naturali tāquam instrumento eius,

non possunt fieri per solam proportionem primarum qualitatum, etiã si diuersa hæc sit in partibus ethcrogeneis viuentis: ergo necesse est ponere diuersas qualitates in diuersis partibus pro diuersis effectibus præstandis. Probatur minor, quia etiam si eadem esset, vel diuersa proportio primarum qualitatum in pede, aut brachio, quæ est in stomacho, non fieret in eis chylus pro sanguinis productione: ergo ponenda est peculiaris qualitas distincta à primis, immo distincta in singulis membris corporis viuẽtis, vt produci in eis possint effectus adeo diuersi. Secundo, quia si temperamentum mixti consisteret in proportione primarum qualitatum, in indiuisibili consisteret, cum proportio consistat in indiuisibili, sicut æqualitas; sed temperamentum non potest consistere in indiuisibili: ergo neque in proportione primarũ qualitatum, sed in qualitate ab eis distincta habente latitudinem. Probatur minor, quia si temperamentũ consisteret in indiuisibili, quælibet mutatio alicuius primæ qualitatis secundum intensionem, etiam minimam dissolueret temperamentum naturale mixti: & cum sanum sit corpus, dum habet temperamentum sibi naturaliter debitum, sequitur sanitatem quoque consistere in indiuisibili; & ideo statim, ac tantisper calor intenditur, vel quælibet alia qualitas sanitatem amittere, morbumque incurrere, quod est contrarium communi consensui Medicorum omnium, atque euidenti experientiæ; nam experimur sæpe hominem per excessum motus, vel alia de causa nimis incalescere, & tamen nec debitum temperamentum amittere, nec præhabitam sanitatem.

Secunda opinio nõ tollit quatuor qualitates primas à mixtis, sed addit præter illas alteram, ita vt illæ quasi fundamentum eius sint, temperamẽtum vero non consistat formaliter in proportione illarum, sed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, sed solum rationẽ hanc non contemnendam. Si temperamẽtum mixti consisteret in sola proportione primarum qualitatum, sequeretur passim interire quodlibet mixtum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia proportio primarum qualitatum debilis est, & parum firma, facileque mutatur à causis extrinsecis, vsq; adeo, vt propter nimiã intensionem caloris, facile extinguatur frigus, & è contra propter intensionem frigoris extinguatur calor, sed vna qualitate extincta, extinguitur omnino temperamentũ in proportione omnium consistens, & consequenter extinguetur mixtum, non valens consistere sine temperamẽto, quo medio conseruatur forma in materia: quare necesse est ponere quintam qualitatem sua virtute continẽtem omnes quatuor, in qua cõsistat temperamentum, & per quã possint defectus omnes primarum reparari, & quælibet earum si nimis remittatur intendi, & corroborari; & ita diu conseruetur temperamentum in eisdem primis qualitatibus fundatum, & ex consequenti mixtum. 11

Tertia opinio est quasi media inter has duas extremas, nã ex vna parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera vero ponit duas alias, vnam mediam inter calorem, & frigus; & alterã inter siccitatem, & humiditatem. Ita Saxonia q. 19 huius libri. Fundamentum huius sententiæ est quia per has qualitates medias cõmodius possunt fieri effe- 12

effectus omnium primarum qualitatum, quàm per ipsas primas; quæ ratione contrarietatis formalis, quā habent, possunt ab alijs agētibus intendi, & remitti, & ideo intensiores, vel remissiores effectus præstare, quàm naturæ corporis mixti conueniat.

Vltima opinio tenet temperamentum mixti consistere in proportione primarum qualitatum, nec præter eas aliam qualitatem ponendā, quæ sit temperamentum. Ita Marsil. q. 22. huius libri. Fernelius lib. 1. Philos. c. 3. Tolet. q. 18. huius libri, Conimb. c. 8. huius lib. q. 1. ar. 1. & est communis inter recentiores, & tamquā probabilior tenenda. Et inprimis videtur expressa D. Tho. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. vbi nullam aliam qualitatem præter primas attemperatas ponit, quas dicit esse sufficientem dispositionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primo aduersus primā sententiam, quia temperamentum non est aliud, quàm debita dispositio, per quam conseruatur forma in materia, sed debita hæc dispositio cōseruans non potest esse aliud præter primas qualitates attēperatas ad certum gradum: ergo in hac proportione, seu temperie primarum qualitatum, & non in alia qualitate superaddita consistit temperamentū. Probatur minor, quia per eamdem dispositionem cōseruatur forma in materia, per quam introducitur in ea, quia introductio ordinatur ad conseruationem; sed primæ qualitates, ita proportionatæ sunt conueniens, & naturalis dispositio pro forma mixti introducenda, atq; etiam sufficiens, ita vt non sit necessaria alia qualitas disponēs præter illas: (quod etiam fatentur aduersarij, cum nemo sit, qui aliam qualitatem præter quatuor primas ponat ad introductionem formæ mixti necessariam) ergo nec alia debet poni pro eadem conseruanda, & ideo nec pro temperamento mixti. Secundo, quia Medici omnes, immo & omnes Philosophi asserunt viuentia omnia corporea ex propria natura afferre secum internam causam morborū omniū, atque etiam senectutis, & corruptionis, & hanc causam esse, quod ex cōtrariis, & inter se pugnantibus sit cōpositum: quod patet esse falsum, si vna tantum qualitas sit temperamentum eius, & primas qualitates elemētorum non habeat, quia contrarietas in vno solo non saluatur, sed duo extrema, vt minimum requirit. Et si dicatur qualitatem illam virtute continere contrarias. Probatur id non sufficere, quia sicut non est sibi cōtraria propter virtualem continentiam cōtrariorum, ita non potest esse principium corruptionis, quæ in sola contrarietate consistit. Tertio, ad mutuā actionem, & passionem; ad mutuāq; actionem, & reactionem, atque etiā veram passionem, & corruptionem necesse est ponere in mixto qualitates formaliter cōtrarias, quales sunt primæ elementorum, quæ si nō ponantur, non poterit resistere elementis in se agentibus, sed in instāti corrumpetur ab eis. Probatur aperte, quia formalis, & actualis resistentia non potest dari, nisi inter formaliter, & actualiter contraria; sed illa qualitas non est actu, & formaliter contraria alicui: ergo per illam non potest actu, & formaliter mixtū resistere elementis.

13 14

Probatur deinde, quod non detur quinta qualitas, quæ sit temperamentum existēs in mixto, cum quatuor primis cōtra secundam opinionem, quia operationes qualitatibus ele-

mentorum, proprias exercere poteſt mixtũ per primas qualitates; immo per has poteſt reſiſtere contrarijs, & ſe defendere ab illis, & non per illã, vt probauimus: ergo ſuperflua eſt talis qualitas, quia ſine neceſsitate ponitur. Probatur conſequentia, quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requiritur; ſed ſicut in elementis ad recuperandam intẽſionem amiſſam cuiuslibet qualitatis non requiritur alia qualitas, ſed virtute propriæ formæ ſubſtantialis, ſe reducit elementum ad intenſionem ſibi debitam, niſi impediatur; ita mixtum poteſt virtute propriæ formæ ſe reducere ad intenſionem amiſſam ſuæ qualitatis; & hoc ſatis eſt, vt non facile extinguatur. Quod ſi contraria ſint potentiora, extinguetur, quia corruptibile eſt: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

15 Probatur tandem nõ dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro tẽperamento miſti aduerſus opinionẽ tertiã, quia per experiẽtiam tactus cognoſcimus mixtũ habere calorem, & frigiditatem in ſuo ſtatu naturali; ſed mediæ illæ qualitates non poſſent cauſare ſenſationem caloris, & frigiditatis: ergo falſum eſt eas ponere pro extremis. Probatur minor, quia ſicut ſolus formalis calor, vel lux poteſt ſentiri per viſum, & formalis ſonus per auditũ; ita ſolum formalis calor, & frigus poſſunt ſentiri per tactum.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum eſt antecedẽs, quod non ſufficiat diuerſa proportio primarum qualitatum, vt per diuerſa membra corporis viuentis poſſit anima per ſuas potentias, & inſtrumẽta præſtare effectus diuerſos. Sed reuera fiunt diuerſi effectus in diuerſis partibus propter diuerſum temperamẽtum primarum qualitatũ, ſimul cum ſecundis ex eo procedentibus.

Ad ſecundum concesſo antecedẽti, quod naturale temperamentũ in indiuiſibili conſiſtat, negãda eſt prima cõſequentia, quod per quẽcumq; exceſſum caloris, aut frigoris ex illis cauſis prouenientẽ diſſoluatur, nã cũ temperamentum ſit ſecundum ſe permanens, cũ ſit diſpoſitio naturalis corporis, non quicumq; exceſſus ex cauſa facile ſuperueniẽte, & cito trãſeunte procedens, dicitur illud diſſoluere, nã ſtatim à propria natura reducitur ad naturalẽ ſtatum: quod ſi diuturnus ſit, diſſoluetur quidem, & mixtum non habebit ſtatũ naturalẽ, ſed violentum, & cenſebitur eſſe in via ad corruptionẽ. Secũda vero cõſequentia de ſanitate, & morbis concedenda eſt; ſed diſtinguendum cõſequens; nam ſanitas, & morbus dupliciter poſſunt ſumi, nempe in rigore Philoſophico, & ſic verũ eſt ſanitatem in indiuiſibili cõſiſtere, & per quẽlibet exceſſum, vel defectum intẽſionis ex cauſa aliquantulũ permanente procedens, tolli, & morbũ incurri. Sed nõ ſumitur ſub hac Phyſica formalitate à Medicis, ſed prout notabiliter lædit, vel proxime lædere poteſt operationes corporis, & mẽbra eius grauare, ne proprias poſsint functiones, aut munera exercere. Et hoc modo poſſet forte vocari morbus practicè: ille vero videtur eſſe morbus quaſi ſpeculatiuus tantũ, de quo cura eſt Medicis ſolũ in gymnaſijs, vbi de natura eius diſputant. De morbo vero in alia acceptione agunt Medici cum infirmis, & ideo hunc ſolum cõmuni modo loquendi morbum vocant, ex quo poteſt eis lucri aliquid prouenire. Fundamentis vero aliarum opinionum ſatisfecimus

in

in confirmatione nostræ, & ideo nō oportet solutiones repetere.

QVÆSTIO II.

An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus?

17 DVplex tēperamentū distingūt Medici, atq; Philosophi; vnū vocant tēperamentum iustitiæ, vel æquale quoad iustitiam; & est illud, quod constat primis qualitatibus in eo gradu intēsionis, aut in ea proportione, quæ cōueniens est formę mixti, etiāsi in gradu inæquali contineat omnes qualitates. Ideo enim vocatur tēperamentū iustitiæ, quia quod debitū est alicui, ex iustitia ei cōfertur: ergo illud temperamentū, quod debitū est formæ mixti, merito vocatur æquale, vel cōueniens quoad iustitiā. Aliud potest excogitari tēperamentū æquale ad pōdus, quod constat ex quatuor qualitatibus in gradu intēsionis omnino æquali, nempe calore vt quatuor, frigiditate vt quatuor; & pariter de cæteris. Et de tēperamento iustitiæ nulli dubium est, quin detur in mixtis; sed certū est dari in omnibus, quæ sunt in statu naturali, hoc est naturæ suæ cōuenienti, ideo de solo temperamento æquali ad pondus quærimus, an detur in mixtis, vel saltem in aliquo.

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentū in aliquo mixto. Ita Auicena fent. 1. doct. 3. c. 10. Auerroes 1. lib. de cœlo commen. 7. 10. Meth. cōm. 21. 4. Metheo. comm. 10. & 2. lib. de Gener. comm. 48. quē sequūtur omnes Arabes. D. Thom. in 1. dist. 19. q. vnica ar. 4. & in 3. dist. 16. q. 1. art. 1. Michael de Medina in sua Pareneši Cōciliator dif. 18. & hāc ferè sequitur Tol. q. 11. huius libri, apertè asserens tale temperamētum vix dari posse in rerum natura.

Probat Auerroes primo, quia ad mixtionē non possunt concurrere qualitates in æquali gradu intensionis; ergo neque ad mixtum. Euidens est consequentia, quia temperamentum mixti resultat ex mixtione elementorum, per quam corrumpuntur: ergo si mixtio non fit ex qualitatibus in æquali gradu intensionis cōcurrētibus, nec temperamentum mixti potest ex eis in æquali gradu cōstare. Sed probatur minor, quia si qualitates elementorum concurrerent ad mixtionem in gradu intensionis æquali, non sequeretur actio, nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione nō sequitur actio. Quod potest cōfirmari, quia vel mixta sunt perfecta, quæ constant quatuor qualitatibus elementorum; vel imperfecta, quæ non omnes habent. Si perfecta, omnia sunt fortia, atque consistētia, in quibus prædominatur terra, vt patet in omnibus, quæ degūt in terra; sed prædominante terra, debēt prędominare qualitates eius, quæ sunt siccitas, atq; frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari tēperamentum æquale ad pondus. Si vero sint mixta imperfecta, quæ non cōstant omnibus qualitatibus elementorū; euidētius patet prædominari in eis elemētum, à quo extrahuntur, vel ex quo generantur, & ex consequenti qualitates eius, vt patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, in quā facilè conuertuntur: in exhalationibus vero terra, vt probat siccitas maxima earum: quare neque in his dari potest temperamentum æquale ad pondus.

His

19 His argumentis alterũ longe difficilius addere placet, quia si detur tẽperamentum mixti æquale ad põdus maxime in viuentibus, vel possibile foret, non est dubium, quin perfectissimum esset, quia mixtis perfectissimis conueniret, qualia sunt viuentia; sed repugnat viuentibus: ergo nulli mixto potest conuenire. Probatur minor, quia viuentia habent partes diuersas, per quas exercent diuersas operationes, & ideo in his partibus postulant temperamentum diuersum, sicut animalia in corde, aut iecore calorem maximum propter sanguinis, atque spirituum vitalium generationem; in cerebro vero maximam frigiditatem, vt oportet ad generationem spirituum animalium, atque etiam ad species sensibiles retinendas, operationesq; sensitiuas exercendas, sicq; de reliquis partibus pro ratione suarum operationum: ergo repugnat his mixtis temperamẽtum æquale ad pondus.

20 Secunda opinio est quorumdam Medicorum, inter quos refertur Hugo Senensis, qui quatuor videntur temperamenta distinguere in animali. Primum vocant naturale innatum, & est illud, quod fuit conueniens dispositio ad introductionem formæ mixti in materia, & ideo sub quo fuit genitum animal. Et hoc negant posse esse æquale ad pondus. Secundum temperamentum vocãt influxum, quia resultat ex influxu quarumdam partium in alias. Cum enim corpus animalis diuersa habeat organa pro operationibus exercendis valde diuersis, diuersa etiam postulat temperamenta in eis, quia repugnat per membra eiusdem temperamenti exercere. Exemplum esse potest in corde, & cerebro; nam illud est quasi sanguinis, & spirituum vitalium officina, hoc vero quasi totius sensationis, & spirituum animalium fons; ad species vero intentionales producendas, recipiendas, & retinendas requiritur abundantia frigiditatis, sicque de cæteris membris, quæ vicissim se temperant membris calidioribus frigidiora calefacientibus, & frigidioribus refrigerantibus calida. 21 Nihilominus secundũ hoc tẽperamẽtũ influxũ afferunt animal magis esse calidum, & humidum, quàm frigidum, & siccum: ex vtroque autẽ hoc temperamento videtur resultare tertium, quasi mixtum ex vtroque, quia qualitates influxæ coniunguntur cũ naturalibus, & videtur temperamentum quasi totale constituere æquale ad pondus, quia inæqualitatem primi temperamenti naturalis reducit temperamentum influxum ad quãdam æqualitatem, quam in cute circa quam primo fit tactus ostendi aiunt habente omnes quatuor qualitates ad æqualem gradum intensionis attemperatas. Vltimum temperamentum dicunt esse quasi aggregationem omnium qualitatum, vel totius intensionis earum in partibus animalis existentium. Et hoc dicunt esse æquale ad pondus in toto animali, quia æqualis est intensio omniũ qualitatum, ita vt tantam habeat intensionem caloris totum animal simul accipiendo eam, quàm habet in omnibus membris simul sumptis, quantam habet intensionem frigoris, & cæterarum qualitatum.

Vltima opinio concedit, naturaliter esse possibile temperamentum 22 æquale ad pondus secundum primas qualitates, ita vt ex omnibus in eodẽ gradu intensionis constet. Autor huius opinionis fuit Galenus lib. 1. de temperamentis cap. 9. & lib. 2. cap. 1. quibus locis non solum dari posse tale

tale temperamentum docet, sed esse omnium optimum, quæ potest mixtū naturaliter habere, & ideo in specie humana, in qua reperitur mixtū perfectissimum dari. Ita sentiunt cū Galeno Fernellius lib. 8. Physolophiæ cap. 4. Thomas de Garuio in summa titulo 1. de complex. q. 9. Vallesius lib. 1. Controuers. c. 7 Isaicus cap. c. dletarum vniuersalium, & Medi i omnes, Marsilius, & Saxonia vbi supra, Conimb a. lib. de Gener. cap. 8. q. 1. art. 1. & est communis inter recentiores Philosophos, & videtur nobis tamquam probabilior sequenda, ad quam reduci potest alia sententia distinguens temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas, & motiuas, negansq; posse dari vtramq; simul, & concedens quod naturaliter posśit dari, quodlibet separatum ab altero, quā tenent Albertus Saxoniæ q. 11. huius lib. & Mar. q. 15. & de qua agemus inferius.

23 Pro eius autē explicatione distinguenda sunt tēperamenta mixtorū secundum genera, species, & indiuidua, sicut distinguit ea Galenus vbi supra, nō quod qualitates ipsæ, quibus temperamenta constant differre posse genere, aut specie, cū constet solum posse differre temperamenta secundum diuersos gradus intensionis, aut remissionis earumdē qualitatū, qui non possunt efficere differētiam specificā, sed distinguūtur diuersa genera, & species temperamentorū, quia cū ratio tēperamenti cōsistat in proportione primarū qualitatū, diuersi modi quibus proportionari possunt, dicūtur diuersa tēperamenta genere quidem, si sint vniuersaliores, sub quibus minus alij vniuersales, minusq; diuersi contineantur: specie vero, si sub vniuersalioribus contineantur immediatè, & sub se contineant alios minus diuersos, minusq; vniuersales ad similitudinē indiuiduorū. Ad nouem igitur tēperamenta reduxit Galenus omnia, quæ naturaliter posśūt cōuenire mixtis corporibus. Ex quibus primum est quasi athoma species, & octo alia quasi genera (quia æqualitas intēsionis in omnibus qualitatibus cōsistit in indiuisibili, & ideo non habet sub se alias temperamentorum species, sed solū indiuidua.) Sub quibus plures comprehendantur temperamentorū species, & sub speciebus plura temperamentorum indiuidua, hoc ferè modo Vel temperamētum est omnino æquale, hoc est constans omnibus qualitatibus in æquali gradu intensionis, vel inæquali, ita vt cōstet omnibus qualitatibus non in gradu æquali intensionis. Si primum modū habeat, erit primū temperamentum, quod vocatur æquale ad pondus, & de quo disputamus, an solum sit excogitabile, vel etiam naturaliter posśibile. Si vero inæquale sit temperamentum, vel inæqualitas est in vna tantum contrarietate, & ita resultāt duo quasi temperamentorum genera secundum duas qualitates se expellentes, quia vel solus calor excedit frigiditatem, & est primū genus, vel sola frigiditas calorem; & est secundū (in vtroque enim humiditas, & siccitas reperiūtur in eodē gradu intensionis. Si vero excessus reperiatur in alia cōtrarietate humiditatis, & siccitatis, calore, & frigiditate in eisdē gradibus intensionis concurrentibus resultant duo alia genera, quia si excedat humiditas, erit tertium; si vero siccitas, quartum; deinde si excessus sit ex parte vtriusque contrarietatis, resultabunt quatuor alia genera, & ita explebitur noue- 24

Q qq na-

25 narius numerus. Nam vel excedunt calor, & siccitas, & resultat sextum genus, quod vocatur temperamentum, vel complexio ignea; aut excedunt calor, & humiditas, & resultat septimum, quod vocant complexionem aëream; vel excedũt frigiditas, & humiditas, & resultat genus octauum, quod vocant complexionem aqueam. Vel deniq; excedunt frigiditas, & siccitas, & resultat nonum, & vltimum, quod appellatur complexio terrea. Nec sunt alia genera temperamentorum possibilia, quia cum qualitates istæ contrariæ non possint esse simul in eodẽ subiecto, nisi in gradibus remissis, repugnat ambo extrema eiusdem contrarietatis excedere, vt calorem, & frigiditatem excedere humiditatem, & siccitatem; nam vel excederent in gradu infra medietatem, ita vt calor, & frigus essent vt quatuor; duæ vero aliæ in minori gradu, & ita latitudo huius contrarietatis non esset expleta; vel excederent in gradu vltra medietatem, & tunc darentur contraria in eodem subiecto secundum gradus intensos, quod est impossibile naturaliter, sicut est etiam impossibile non esse expletam latitudinem alicuius contrarietatis ex vno, vel vtroque contrario, vt superius statutum est.

26 Sub quolibet autem horum generum continentur plures species temperamentorum, quia secundum maiorem, vel minorem excessum qualitatis, vel qualitatum excedentium distingui possunt plures differentiæ temperamentorum, vt in primo genere, in quo solus calor excedit, distingui possunt plures species; vna si calor excedens sit vt sex, & frigiditas vt duo; alia si calor sit vt quinq;, & frigiditas vt tria, sicque de cæteris gradibus secundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas, & ita de cæteris proportionibus aliorum generum censendum est. Sub qualibet etiã specie temperamẽtorum continentur diuersa numero tẽperamenta inæqualia; nã quælibet species tẽperamenti certã habet latitudinẽ gradualem inter duos terminos maximum, & minimum cõtentum, quod experientia probari potest. Quia sicut inter elemẽta datur actio, & reactio, sic suo modo inter mixta: ergo in quolibet mixto potest remitti, aut intendi aliqua qualitas absq; sui corruptione substantiali, & ita contingere potest, quod intra eamdem speciem temperamẽti diuersa indiuidua diuersa habeant temperamenta, & inæqualia iuxta maius, vel minus prædominiũ eiusdem, vel earumdem qualitatũ; quod in specie humana sic potest declarari, vt si temperamentum ei debitum 27
sit æquale ad pondus, non est intelligendum sic in proportione illa indiuisibili qualitatum consistere, vt non possit sine illa conseruari, sed vere potest, cum possit remitti vna, vel alia qualitas sine corruptione subiecti; sed ita debet intelligi, vt perfectissimum temperamentũ huius speciei consistat in omnimoda illa æqualitate intensionis omnium qualitatum, quod temperamentum non habebunt, nisi illa indiuidua, in quibus sic reperiantur, habebunt tamen imperfectum eiusdem speciei excedente aliqua qualitate vsque ad certum terminum, vltra quem non erit iam temperamentum humanæ speciei, nec poterit indiuiduum aliquod eius sub eo conseruari. Hæc autem diuersitas temperamentorũ, seu complexionũ indiuidualium sub eadem specie prouenit absq; dubio ex

ex diuersa perfectione indiuidualium formarũ substantialiũ eiusdem speciei, iuxta quã diuersæ formæ indiuiduales diuersum quoq; temperamentum postulant in materia ad sui introductionẽ, & conseruationẽ in ea. Hæc autem omnia sic intelligenda sunt, vt sicut temperamentorũ genera octo tantum sunt, ita temperamẽtorum species sint actu finitæ, quã uis in longe maiori numero. Et ratio est manifesta, quia excessus vnius, vel plurium qualitatũ sumitur secũdum partes aliquotas, & non secundũ proportionales: constat vero partes aliquotas latitudinis cuiuscumque qualitatis finitas esse. Et par est ratio de numero indiuiduorũ quantum ad numerum actualẽ, qui semper est actu finitus sub qualibet specie, passim tamen extinguuntur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte nõ est vsquequaq; certus eorũ numerus, sed quodãmodo multiplicantur in infinitũ, cum tamen numerus specierum semper sit idem, & propterea asseruit Porphyrius cap. de specie, finitas esse species, sed indiuidua procedere in infinitum.

28 His præsuppositis communẽ sententiam his tribus assertionibus explico: prima est, temperamentũ ęquale ad pondus naturaliter est possibile in mixtis. Probatur testimonio Aristotelis, & ratione. Aristoteles enim sectione 5. Problematum quæst. 2. docet expresse, corpora ad æqualitatem temperata facile in morbũ incidere, atq; etiam facilè curari: quæ vero non sunt ad æqualitatem temperata, ex opposito non facile infirmantur, nec facile a morbo curantur, sed dificile sanitatem consequũtur. Ex quibus sequitur plane sentire, quod naturaliter dari possit, & detur temperamentum æquale ad pondus. Ratione vero primo.

Quia non est impossibile naturaliter primas qualitates in gradu æquali intensionis vt quatuor dari in eodem subiecto ergo non erit impossibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu postulentur. Probatur cõsequẽtia, quia si dantur formæ mixti postulãtes easdẽ qualitates in gradu inæquali superiori, & inferiori; cur non poterũt dari aliæ easdẽ postulãtes sub gradu æquali? certe nulla potest ratio impossibilitatis afferri. Quod efficaciter probari potest secũdo, nã ad rationem mixti pertinet habere qualitates primas ad tẽperiẽ redactas, sed quo magis accedũt ad æqualitatẽ intẽsionis, magis attẽperãtur: ergo si omnimodã æqualitatẽ habeãt, dicentur summo, ac perfectissimo modo attẽperatæ. Et ex consequẽti dicetur mixtũ perfectissimam habere tẽperiẽ, atq; adeò perfectissimam rationem mixti, vt mixtũ est, & tale temperamentum erit perfectissimum, & ideo naturaliter possibile.

Secunda assertio, in genere animalium, præsertim in specie humana, aut in vno, vel multis indiuiduis eius datur temperamentum æquale ad pondus. Ita Galenus cum cæteris, quos pro communi sententia retulimus. Sed egregie D. Thomas 1. par. quæst. 91. artic. 1. in corpore his verbis. *Dissimilitudine vero cœlestium corporum habet homo elongationem à contrarijs: propter maximam æqualitatem complexionis; elementa vero secundum substantiã: ita tamen quod superiora elementa prædominantur in eo secundum virtutem, scilicet ignis, & aer, quia vita præcipue consistit in calido, quod est ignis, & in humido, quod est aeris. Inferiora vero elementa abun-*

dant in eo secundum substantiam, aliter enim non posset esse mixtionis æqualitas. Et in solutione ad 3. ita ait. *Quod si ignis, & aër quæ sunt maioris virtutis in agendo, etiam secundum quantitatem in compositione humani corporis abundarent, omnino ad se traherent alia, & non posset fieri æqualitas commistionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatem sensus tactus, qui est fundamentum sensuum aliorum*. Et tandem ait. 3. ad primum docẽs hominem excedere cætera animalia perfectione tactus, excedi vero ab ea perfectione aliorum sensuũ, ita ait:
30 *Et similiter potest assignari ratio, quare quædam animalia sint acutioris visus, & subtilioris auditus, quàm homo propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi in homine ex perfecta complexionis æqualitate*. Sed probatur duplici testimonio Aristotelis, quorum primũ habetur 2. lib. de partibus animaliũ c. 16. in vltimis verbis, quibus docet hominẽ inter omnia animalia habere perfectissimum sensum tactus, & ita habent. *Itaq; carne institutæ sunt, eaque mollissima, qualis caro hominis est, scilicet, quod maxime omniũ animaliũ valet sensu tactus*. Secundum vero habetur 2 lib de anima c. de tactu tex. 118. vbi docet sensum tactus nõ sentire qualitates tãgibiles in eo gradu, in quo eas habet, sed solum in maiori, vel intẽsiori: & est idẽ, quod dici solet, tactum solũ sentire excellentias qualitatum tangibilium. Ex quo colligit sensorum tactus habere temperiem, vel complexionẽ æqualem ad pondus. Verba autẽ eius hæc sunt. *Calidum aut frigidũ, durũ, aut molle non sentimus sed exuperantias, tamquã sensu, veiut medietate quadam existẽte eius, quæ in sensibilibus contrarietatis, & propter hoc discernit, ac iudicat sensibilia: medium enim iudicatorium est; fit enim ad vtrumq; ipsorum alterum vltimorum*. Ex quibus desumitur primum arg. pro nostra assertione hoc modo. Sensus tactus, cũ sit potissimus ad rerũ experientiam capiendam, cui maiori ex parte innitũtur scientiæ humanæ, merito vocatur sensus scientiæ, quo sensu, aut perfectione eius homo scientiarũ capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectissimũ tactum; sed ad perfectionem tactus necessariũ est temperamentũ æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod dispersus est sensus tactus, & maxime viget in cute eiusdẽ corporis, vt docet idem Aristot. in eodem c. de tactu. Probatur minor ex posteriori testimonio Aristotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet posse percipere omnes excellentias tangibilium, sed non posset omnes sentire, nisi ad mediocritatem esset organum eius temperatum, quia si in aliqua excelleret qualitate, non posset eamdem sentire excellentiam, vt 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo secundum sensorium tactus per totũ corpus dispersum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

Secunda ratio continetur in secundo testimonio Diui Thomæ, & 31
est talis. Illud censendum est optimum temperamentum primarum qualitatum, quod maxime distat ab extremis earum omni ex parte, nempe à summa intensione omnium; sed temperamentum æquale ad pondus maxime distat ab extremis, cum consistat in eadem mediocritate omnium qualitatum: ergo optimum censeri debet, & mixto.

om-

omnium perfectissimo conuenire, quod est homo. Probatur maior, quia temperamentum dissoluitur, si ad extrema perueniat, nempe ad summam intensionem primarum quali tatum: ergo illud erit magis stabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc vero temperamentũ æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namq; diuina opera ab eo solo immediatè constituta perfectiora esse alijs, quæ ab eodem medijs secundis causis procedũt. Deinde maiori ratione tribuendum est sacro corpori Christi in visceribus Deiparæ à Spiritu sancto formato, quia cũ sit omnium corporum perfectissimum, optimum omnium temperamentum debet ei tribui, præsertim cum summæ dignitati eius cõgruat, quam habuit ex vnione ad diuinum verbum; nec deroget merito operũ eius infinito, aut redemptoris muneri. Quod etiam probari potest ex his, quę docet Galenus vbi supra de hoc temperamento æquali ad pondus, videlicet esse saluberrimum omniũ: quare Christo Domino tribui debet, in quo nullus erat futurus morbus, vt docent Scholastici Doctores in 3. dist.15.& 16.cum D. Thom. 3. par. q.14.art.4.

32 Sed eadem ratione videtur tale temperamentum non esse tribuendum Christo Domino, quia de corporibus ita temperatis docet Aristoteles sectione 5. Problematum q.22. facile in morbum incidere, atque etiam facile ad sanitatem reuocari, & merito, quia cum hoc temperamentum consistat in maxima æqualitate intensionis omnium qualitatum, facile est ab ea recedere per excessum quemcumq; eiusdem mixti, vel per actionem alicuius extrinseci cõtrarij: ergo non potest tribui corpori, quod ex propria dignitate numquã ab eo recessurum erat. Respondeo, conseruationem temperamenti naturalis maxima ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis temperantiæ non transgrediente: deinde quantum humana prudentia fieri potest à contrarijs agentibus recedente, ne ab eis lædatur, vtrumque autem præstitisse Christũ Dominum, certissimum est. Nullum enim locum in eo habuerunt excessus intemperantiæ: à contrarijs vero agentibus propriæ saluti infestis, nõ solum quantum humana prudentia fieri potuit, sed per diuinam recessit, per quam, si aliqua nihilominus secundum naturæ ordinem ei nocere poterant, prohibita sunt, vt sic nullũ morbum contraheret. Nec Aristoteles absolute docet de corporibus ad 33
æqualitatem attemperatis facile in morbum incidere, sed comparatiue tantum, hoc est comparatione corporum inæqualiter temperatorum; de quibus asserit, quod sicut difficilius morbum contrahunt, ita etiam difficilius ab eo reuocantur, & sæpe extinguntur; cum tamen æqualiter temperata facile curentur: diuturnior vero censetur sanitas, quæ facile recuperatur, etiam si frequentius (leuiter tamen) amittatur, nam minus longe periculum incurritur per leues morbos, & si frequentes, quàm per grauiores minus frequentes. Ex quibus intelligitur verum esse omnibus consideratis, quod Galenus docuit temperamentum æquale ad pondus saluberrimum omnium esse, nec ei contrarium, quod de eodẽ temperamento asseruit Aristoteles.

Tertia assertio. Naturaliter est impossibile dari mixtum temperatum

ad pondus ſecũdum omnes ſuas par
tes. Veritas huius aſſertionis ex expli
catione potius dependet, quã ex alijs
rationibus: ideo explicãda eſt, & eo
34 ipſo efficaciter probata cẽſebitur. Et
imprimis ſupponendũ eſt, tẽperamẽ
tum æquale ad pondus in ſolis mix-
tis perfectis, qualia ſunt viuentia re-
periri. Viuentia vero ex propria na-
tura ſunt etherogenea corpora habẽ
tia diuerſa organa pro diuerſis ope-
rationibus exercendis, vt in anima-
libus conſtat habẽtibus cor, vel iecur
pro officina ſanguinis, & ſpirituũ vi
talium; cerebrum pro officina totius
ſenſationis. Diuerſa item organa, vel
ſenſoria pro diuerſis ſenſibus exter-
nis, vt organũ viſus quod ſunt oculi,
ſicq; de cæteris ſenſibus. Eius vero
organa, vel partes, ſicut diuerſam ha-
bent figurã ad propriam operationẽ
exercendam accõmodatam, & diuer-
ſum modũ operandi illã, ita requirũt
diuerſa tẽperamenta. Nam cor debet
eſſe calidiſsimum, cerebrũ frigidiſsi-
mum, & pariter ſingula organa ſen-
ſuum debẽt habere particularẽ tem-
periem propriæ operationi accõmo-
datam: quæ cũ ſint diuerſæ, non poſ-
ſunt per organũ eiuſdem tẽperamẽti
exerceri. Quare repugnat has partes
habere idem tẽperamẽtum, vel æqua
le ad pondus, quia eo ipſo, quod in
corde, atq; etiam in iecore non præ-
dominaretur calor, non poſſent eſſe
ſanguinis, vel ſpirituũ officinæ, & eo
ipſo, quod in cerebro non prædomi-
naretur frigiditas, non poſſet eſſe offi
cina ſenſitiuę virtutis, & operationũ,
& niſi organum tactus eſſet ad æqua
litatem temperatum, non poſſet ta
lis potentia percipere omnes excellẽ
35 tias qualitatum tangibilium. Ex qui-
bus euidenter ſequitur nõ poſſe cor
pus organicum ſecundũ omnes ſuas
partes eſſe temperatum ad pondus;
neceſſarium tamen eſt temperatum
eſſe ad iuſtitiam, & ſaltem quantum
ad plures eius partes, eas præſertim,
in quibus reſidet ſenſus tactus, eſſe
æqualiter ad pondus temperatum.
Ratione vero inæqualitatis tempe-
ramenti, neceſſe eſt, vt quælibet agat
in aliam ſibi proximam, & ab ea pa-
tiatur, & per hanc mutuam actionẽ,
& paſsionem ſe temperent. Et tempe
riem hanc reſultantem appellarunt
alij influxam, quia per influxum, &
actionem vnius partis in alteram cõ
ſequitur eam corpus ſecundum plu-
res partes. Primam vero temperiem,
quam poſtulat corpus ad ſui genera-
tionem, quam dicimus eſſe æqualem
ad pondus in aliquibus mixtis, vocãt
innatam, quia à ſua conſtitutione na
turali eam habet corpus. Ex vtraque
vero ſimul ſumpta ſequitur, quod cũ
in quibuſdam partibus talis mixti
multum prædominetur calor, in a-
lijs multum prædominetur frigidi-
tas, in alijs humiditas, & tandem in
alijs ſiccitas, conſideratis omnibus
ſimul, & quaſi in quadam aggrega-
tione reſultet in toto mixto quædam
æqualitas ad pondus, quia tãtum ca-
loris habere videtur, quantum frigo-
ris, atque etiam quantum humidita-
tis, & ſiccitatis; ita vt non plures ha-
beat gradus intenſionis ex vna quali
tate, quã ex alijs. Et temperamentum
hoc aggregationis vocant, quia ex
omnibus partibus corporis diuerſo
modo temperatis; ſed quaſi in vnum
aggregatis reſultat. Et hic explicantur
omnes noſtræ aſſertiones, iuxta quas
communis ſentẽtia defendenda eſt,
ad quam reduci poteſt ſecũda de qua
tuor temperamentis, vt ex dictis faci
le intelligi poteſt.

Ad primum argumentum Auer- 36
rois negandum eſt antecedens, quod
non poſsint elementa concurrere ad
mixtio-

mixtionem secundũ ęqualem gradũ intensionis, nam licet in gradu ęquali cõcurrerent, agere, & pati possent: quia vt bene D. Tho. vbi supra, ea, quę magis sunt actiua, vt ignis, & aër applicarentur in minori quantitate; minus vero actiua in maiori, & præterea hæc sub maiori densitate iuuãte actionem, illa vero sub minori, & ita applicata proportionarentur; agereque, & pati possent, & se corrũpere.

Ad argumentũ Toleti ex eodem testimonio D. Tho. respondendũ est distinguendo antecedens, nẽpe mixta perfecta, quæ generantur in terra fortia, atq; stabilia esse, & ideo in omnibus prædominari terram, & qualitates eius. Nam duobus modis ait D. Tho. prædominari posse elemẽta in mixto, aut secundũ maiorem magnitudinem, vel copiã substantiæ, quæ requiritur ad consistentiam, & soliditatem corporis, & membrorum eius, aut secundum intensionem qualitatum, quibus constant. Et modo priori prædominari ait terram, & aquã; quia si materia, ex qua fiunt corpora hæc, non esset similis substantiæ terræ per commixtionem aquæ, quasi coagulatæ, sed substantiæ aëris, & ignis, nõ possent ex ea solida membra, & aliquando densiora, ac duriora formari. Sed modo posteriori non esse necessarium, quod prædominentur elementa hæc, sed hãc, vel illam qualitatem prædominari secundum diuersitatem membrorum, atque organorum desumendam ex diuersis operationibus animæ per illa exercẽdis; ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus, in aliis humiditas, & in aliis siccitas. Gratia exẽpli: cor

37 calidissimum esse oportet, frigidissimum cerebrum, ossa, & cartilagines valde sicca, sensoria visus, & gustus magna ex parte humida: cætera autẽ mẽbra omnia, in quibus residet sensus tactus æqualem intẽsionem qualitatum postulãt. Et vniuersaliter loquendo dicendũ est mẽbra omnia, quæ toti corpori præbent consistentiam, sicciora, ac frigidiora esse debere, vt ossa, & cartilagines. Secundo, mẽbra omnia, in quibus vigent opera vitæ, quia vel sunt officinæ sanguinis, vel spirituũ vitalium, calidiora, & humidiora, vt sunt cor, & iecur: illa vero in quibus vigẽt sensus, quia ab eis deriuatur sensitiua virtus, val de frigida vt cerebrũ. Et illa tandem, in quibus viget tactus; qui est scientiarum sensus æqualiter tẽperata; & hæc sunt quasi vniuersalia membra corporis, ex quibus dependẽt alia, & quibus hoc modo distribuendas esse qualitates natura censuit, quia in hac proportione oportet eas habere, vt apta sint ad vniuersaliores functiones exercẽdas. De temperie vero particularium membrorum, iudicãdum est secundum naturam operationis, quam exercẽt. Ex quibus infero sensum illius propositionis Aristotelicę. *Quod vita consistit in calido, & humido*: non esse, quod in viuente de- 38
beant prædominari calidum, & humidum secundum plures gradus intensionis; nam plura sunt viuentia sua natura frigidiora, vt de salmandra, cicuta, papauere, & mandragora refertur. Nec etiam est sensus, quod in quacumque parte viuente, debeãt prædominari calor, & humiditas secundum maiorem intẽsionem, quia sensus iste in cerebro, & ossis probatur falsus; sed vel significat prædominari debere calidum, & humidũ in præcipuis membris viuentium perfectorum, sanguineque præditorum, in quibus vigent opera vitæ: vel certè sensus esse potest, quod duæ istæ qualitates calor, & humiditas

præci-

præcipue cõcurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale instrumẽtum est vitalium operationum, & alimentum, quod quasi obiectum, vel materia earum est magna ex parte postulat intensam humiditatem. Ad formam igitur argumenti respondeo, in omnibus mixtis in terra genitis prædominari terram secũdum copiam, & similitudinem substantiæ, sed non in omnibus secundũ intensionem suarum qualitatum.

39 Ad primum vero argumentum ex nostris cõcedenda est maior, quod si possibile sit temperamentũ æquale ad pondus, debet conuenire viuẽtibus. Sed minor neganda, quod his non conueniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diuersas, & diuerso modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod vero ex eo infertur, videlicet non habere temperamẽtum æquale ad pondus, distinguendum: nam secundum omnes, & singulas partes verum est. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas dispersus est sensus tactus, & constat per totum ferè corpus esse dispersum, & ideo absolutè, & sine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc sensu intelligitur ab omnibus opinio cõmunis, quam sequimur.

QVÆSTIO III.

An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas?

40 DVplicem sensum habere potest titulus quæstionis. Primũ, an naturaliter sit possibile tale temperamentum constans æquali grauitate, & leuitate. Secundum, an saltem dari possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil. & Saxonia locis citatis in præcedẽti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamẽto inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarũ ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocũmque temperamento inæquali secũdum qualitates motiuas, nempe grauitate, & leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intensionis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad põdus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nẽpe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas, & leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mistione primarum, vt docet expressè Aristoteles 4. lib. Phys. tex. 85. & cap. 1. huius libri: ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas, & leuitas secundum æquales gradus intensionis, sed talis permixtio primarum qualitatũ naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

Secunda opinio negat tale tempera- 41
ramen-

ramentum in qualitatibus motiuis
eſſe naturaliter impoſsibile;& eſt cō
munis inter iuniores, & vera. Proba
tur primo à priori hoc modo. Sūma
leuitas non procedit ex ſolo ſummo
calore, vel ſumma humiditate, nec
ſumma grauitas ex ſola ſumma frigi
ditate, aut ex ſola ſumma ſiccitate, vt
euidenter conſtat in elementis; ſed
ſumma leuitas ex ſummo calore ſu-
perante ſiccitatē, vt patet in igne: &
ſumma grauitas ex ſumma ſiccitate
ſuperante frigiditatē, vt patet in ter-
ra: ergo leuitas media non procedet
ex calore medio, nec media grauitas
ex ſiccitate media; ſed potius ex me-
dio calore ſuperāte ſiccitatē: & hæc
ex media ſiccitate ſuperāte frigidita-
tem; ſed euidens eſt mediū calorem
ſuperantem ſiccitatē, & mediam ſicci
tatem ſuperantem frigiditatem non
efficere temperamentum æquale ad
pondus, cum dicant inæqualem in-
tenſionem qualitatum; immo euidēs
eſt, non eſſe poſsibile tale tempera-
mētum primarum qualitatum, quia
includit euidentem contradictionē:
nam ex parte grauitatis includit me
diam ſiccitatem, & ex parte leuitatis
minorem, quia inferiorem medio ca
lore: ergo impoſsibile eſt tale tempe
ramentum æquale ad pondus ex qua
42 litatibus motiuis. Secundo, quia nō
poteſt dari naturaliter corpus, cui
non conueniat aliquis locus natura
lis in mundo, & iuxta eum motus
naturalis, per quem ad eum moueа-
tur, ſi per violentiam extractum fue-
rit; ſed tale corpus æqualis grauita-
tis, & leuitatis nullum haberet locū
naturalem, nec etiam motum: ergo
non poteſt dari naturaliter Probatur
minor, quia non poſſet quieſcere na-
turaliter in loco ignis, & aëris prop-
ter æqualē grauitatem, à qua incli-
naretur ad motū deorſum: nec in lo-
co aquæ, & terræ propter æqualē le-
uitatē, à qua inclinaretur ad motum
ſurſum: ergo nec locū, nec motū ha-
beret naturalē. Sed reſpōdent locum
naturalē eius fore mediū inter loca
ſurſum, & deorſum, ſicut grauitatē,
& leuitatem ad medietatē tēperatas
haberet, & talis locus eſſet inter a-
quam, & aërē. Hæc tamen ſolutio fal 43
ſa eſt, quod ſic probo. Locus aëris nō
poteſt eſſe naturalis illi corpori, pro-
pter grauitatē, quam habet, nec locus
aquæ propter leuitatē: ergo nec lo-
cus medius inter vtrumq; elementū.
Antecedens euidens eſt, conſequētia
vero probatur, quia aër, & aqua ex
propria natura ſunt immediata, &
ideo docuit Ariſt. 4. lib. Phyſ. & cum
eo omnes concauam ſuperficiem aë-
ris eſſe locum naturalem aquæ, quod
non poſſet eſſe verū, niſi hæc duo ele
mēta eſſent immediata, ſicut quod-
libet corpus locatū cum ſuo loco cir
cumſcribente: ergo tale corpus mix-
tum nō poſſet habere locum mediū
inter aërem, & aquam, quia non eſt
dabilis naturaliter talis locus me-
dius; niſi dicatur ex parte eſſe in vtro
que elemento tamquam in loco, nē-
pe medietatē eius in aqua, & medie-
tatē in aëre, & ita diceretur quodam-
modo habere locum naturalem me-
dium inter vtrumque elementum.
Sed quod locus iſte non eſſet ei na-
turalis, ſic oſtendo. Corpus illud eſt
mixtum ſicut ex primis qualitatibus
alteratiuis; ita etiam ex motiuis, nē-
pe grauitate, & leuitate, & eſt mixtū
habēs vtramque qualitatem ad me-
dietatem intenſionis, nempe leuita-
tem vt quatuor, & grauitatem quo-
que vt quatuor: ergo quælibet pars
eius habet eaſdem qualitates ad me-
dietatem, ſicut habet ad medietatem
primas. Probatur conſequentia, quia
quælibet pars mixti debet eſſe mix-

ta; sed totum corpus non potest esse naturaliter in sola aqua, nec in solo aëre; ergo nec medietas eius, quę eiusdem naturę, & grauitatis, ac leuitatis

44 est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solũ quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per violentiam, aut quomodocumque extra illũ inueniatur, naturaliter potest moueri ad illum; sed si tale corpus daretur æqualiter graue, & leue, & poneretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter aërem, & aquã: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probatur minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis; sed vt agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret vllo modo grauitatem; ergo non posset corpus illud sursum ferre contra resistẽtiam æqualis grauitatis. Quod præterea probo testimonio expresso Aristotelis 1. lib. de cœlo, & mundo cap. 1. text. 7. vbi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedẽte mouetur naturaliter; mixtum vero motu quodammodo mixto ab alemento prædominante procedẽte, hoc est, à principio motus naturalis, quod est grauitas, aut leuitas prædominans; sed in tali corpore nullũ ex his principijs prædominaretur: ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter, & ideo nec esset naturaliter possibile.

45 Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto inæqualis grauitatis, & leuitatis, posset intendi, vel remitti qualibet harum qualitatum ab agente extrinseco; nam istæ qualitates motiuæ non sunt actiuæ, nisi solius motus localis; ideo non possunt immediatè intẽdi, vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates, ex quarũ permixtione sequũtur. Vnde nec potest agens extrinsecũ alio modo eas intẽdere, vel remittere, nisi prius efficiat mutationem circa primas qualitates; sed non est possibile temperamentũ primarum qualitatum, ex quo sequatur grauitas, & leuitas ad medietatẽ, vt probauimus; ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas.

Ad secundum concesso antecedẽte, neganda est consequẽtia, quod ex temperamento primarum qualitatũ æquale ad pondus sequantur grauitas & leuitas æqualis intensionis, sed necessariò sequũtur in gradu inæquali, vt prima ratio nostra probauit.

Circa secundum vero sensum, an per potentiam Dei absolutã dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua est hoc argumentum. Intrinsecũ est corpori naturali habere principium motus: ergo implicat contradictionem dari corpus naturale, quod non sit naturaliter mobile; sed corpus æqualis grauitatis, & leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motiuarum. Minorem probo, quia nõ esset maior ratio, vt moueretur sursum, quàm deorsum, cum æqualẽ habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum mediũ; probatur esse falsum, quia 46

quia sicut æqualis est inclinatio ad vtrumq; motum in tali corpore, ita esset æqualis repugnantia; ex parte quidem grauitatis ad motũ sursum; ex parte vero leuitatis ad motũ deorsum, non solum extremum, sed etiã medium. Vnde si esset in superioribus locis, non posset moueri ad locum medium repugnante leuitate, & si esset in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem est æqualis actiuitas, & æqualis resistentia non potest naturaliter sequi motus, sicut à proportione æquali non sequitur actio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium, vt probauimus.

47 Pro affirmatiua vero parte, quod tale corpus dari posit, extat hoc argumentum. Quia non sufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectũ aliquem dari non posse in rebus per potentiam Dei absolutam, sed requiritur omnimoda implicatio contradictionis, sed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictoriè, quod omnino requiritur, vt non habeant mediũ respectu eiusdem rei, sed solum opponuntur contrariè: contraria vero medium habẽt respectu eiusdem subiecti, vt per se patet: ergo licet argumentum oppositæ partis probet repugnantiam naturalem, non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet, quod tale corpus sit possibile.

48 Communis sententia recentiorũ tenet dari posse tale corpus. Ego vero hac distinctione respondeo, dari corpus naturale æqualis grauitatis, & leuitatis, dupliciter intelligi potest. Primo, ita vt æqualitas ipsa vtriusq; qualitatis sit ei naturalis, videlicet dispositio, quam naturaliter postulat forma eius in materia, quemadmodũ naturalẽ esse dicimus igni summã leuitatẽ, & terræ summa grauitatẽ. Secundo modo potest intelligi, ita vt eædem qualitates ad medietatem non sint ei naturales, sed diuina virtute ei impressæ. Et in primo sensu existimo implicare contradictionẽ, quod detur tale corpus, quod sic probo. Grauitas, & leuitas sunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concursu primarũ qualitatum; sed repugnat prorsus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intensionis grauitas, & leuitas, vt probauimus per primam nostrã rationem contra primam illam opinionem concedentem dari posse naturaliter corpus temperatum ad medietatem secundum grauitatem, & leuitatem: ergo implicat contradictionem dari corpus postulans easdem qualitates ad medietatem. Idẽ probat efficaciter argumentum pro ratione dubitandi ex parte negatiua propositum; quia licet non cõuincat implicare contradictionẽ, quod detur tale corpus in rerum natura, conuincere tamen videtur implicare cõtradictionem, quod ita detur, vt naturaliter postulet vtramque qualitatẽ ad medietatem intensionis.

In secundo vero sensu assero posse dari tale corpus per potentiã Dei absolutam, vt si Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus, & quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret, in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc solum esse possibile conuincit argumentum propositum pro parte affirmatiua, non tamen primum: quare neutrum argumentum indiget solutione.

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

QVia vero sunt quædam gene-
rabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expositio textus.

49 IN capite isto, & sequenti tradit
Arist. vniuersales causas generatio
nis, & corruptionis, in isto quidẽ in
communi, & hoc est intentum eius;
in sequenti vero in particulari. Diui-
ditur autem in duas partes. In prima
enumerat triplicem causam necessa-
riò ponendam pro generatione rerũ
naturalium, materiam, formam, & ef
ficientem. In secunda refert, & reij-
cit duas opiniones circa causam effi
cientem, ex quarum refutatione pro-
batũ relinquit necessario esse ponen
dam præter materiam, & formam.
50 Ex cælestibus (ait Aristoteles) pos-
se nos efficax argumentum sumere
ad probandum, quod præter mate-
riam, & formam ponendum sit effi-
ciens, vt res naturales possint genera
ri. Nam vt cœlum possit aliquid effi
cere, non sufficiunt materia, & for-
ma eius, sed præter has requiritur
mouens, seu efficiens, nempe intelli-
gentia: ergo pari ratione in his infe-
rioribus præter materiam, & formã
necessaria est efficiens causa, à qua
istæ suo modo moueantur, vt forma
educatur de potentia materiæ, & in
ea introducatur, & ita fiat generatio
rei naturalis. Supposito, quod neces-
saria sint tria hæc, explicat naturam
singulorum incipiens à materia, as-
seritq; esse potentiam ad esse, & non
esse & ideo principium, quo res ge-
nerantur, & intereunt. Nam res, ait,
duplices esse, quædam, quæ necessa-
rio non sunt, vt chimera, & aliæ, quæ
nec sunt necessario, nec semper, sed
possunt esse, & non esse, & aliquan-
do sunt, aliquando non; vt subluna-
ria corpora: & materia est principiũ
à quo habent, vt generari, & corrum-
pi possint. Et hoc est esse potentiam
ad essendum, & non essendũ. Per re-
ceptionem namq; formæ in materia
generantur, & sunt, & per expulsionẽ
eiusdem formæ à materia corrum-
puntur, & non sunt. Formam vero es-
se actum huius potentiæ, à qua res
accipit esse, atque etiam talem spe-
ciem eiusdem esse, & quasi fons gene
rationis. Quia id, cuius gratia agens
operatur circa materiam, est eductio
formæ de potentia eius, & introdu-
ctio eiusdem formæ in ea per quam
generatur compositum.
Circa causam vero efficientem as- 51
serit, antiquos Philosophos allucina-
tos esse, quia licet aliquid de ea dixe
rint, naturam, & rationẽ eius, & mul-
to minus necessitatem non attige-
runt. Et in primis Plato in Phædone
introducens Socratem de generatio-
ne rerum loquentem asserit, res ge-
nerari per idæarum impressionem,
vel quasi sigillationem, ita vt cuius-
libet speciei detur idæa quædã, quæ
est substantia separata imprimẽs ma
teriæ formas indiuiduales talis spe-
ciei ad similitudinem sigilli, ex cuius
impressione relinquitur figura in ce
ra, distincta quidem ab eodem sigil-
lo in proprio esse permanente, & per
talem impressionem formæ res ge-
neratur, & permanet permanente im
pressione; sed abolita impressione de
lentur ipsæ, vel corrumpuntur. Vnde
præter impressionem non videtur
ponere causam efficiẽtem. Ideo hãc
sententiam duplici argumento reij-
cit. Primo quidem, quia idẽ in quan-
tum

tum idem, & eodem modo se habēs semper facit idem; sed idæa, vel species rei efficiendæ est eadem, & eodē modo se habet semper: ergo impressio eius eadem erit semper, & eodem modo se habebit; sed materia etiam eodem modo se habet, cum semper sit apta, & quasi parata ad recipiendum: ergo sicut semper impressiones formarum, & generationes rerū, semper res durabunt, & numquam corrumpentur, quod patet esse falsum. Secundo, quia ars imitatur naturam, sed in operantibus per artem, & quasi per impressionem formæ, præter impressionem, formam impressam, & materiam, vel subiectum recipiens, datur efficiens causa educens eamdem formam de potentia materiæ, vt præter sanitatem, & subiectū, Medicus: ergo præter impressionem idæalem formę, & materiam debet poni causa efficiens, à qua forma producatur, & infundatur materiæ, resque integra generetur.

52 Secunda opinio fuit aliorum Philosophorum, qui materiam ipsam posuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quasi se mouet per qualitates tamquā per organa, vel instrumenta, vt per calidum, & frigidum, & ideo ab ea tamquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falsam esse probat duplici argumento. Primum est, quia materia ex propria natura est pura potentia passiua nullum habens actum: sed passiuæ potentiæ non est agere, sed solū pati recipiendo, cum constet nihil agere, nisi in quantum est in actu: ergo non potest materię tribui ratio causæ efficientis. Secundo, quia in operibus artis non se mouēt instrumenta, nisi manu artificis moueātur, & applicentur ad opus: ergo qualitates illæ, quas ponunt in materia pro instrumentis eius ad efficiendam generationem, non se mouent, sed moueri debent à principali efficienti, quod non potest esse materia, cum nullam habeat virtutem actiuā, sed passiuam tantum: quare necesse est præter illam ponere efficientem causam à qua moueantur. Quod patet ex igne habente summā actiuitatē, & nihilominus agere non potente, nisi moto ab vniuersalioribus causis, nempe à corporibus cœlestibus: ergo multo minus qualitates illę materiæ poterunt rem generare, nisi à causis efficientibus vniuersalioribus moueantur.

CAPVT X.

Textus Aristotelis.

AMplius autem quoniam secūdum latitudinem motus demonstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

REfutatis capite præcedenti opinionibus antiquorū circa causam efficientem generationis, & corruptionis intendit Aristoteles in pręsenti proponere propriam: & ex ea ostendere in particulari quænam sit talis causa generationum naturalium. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea, quæ alibi de hac re docuit. In secunda proponit contra ea dubiū, & soluit, proponens propriam sentētiam. Et in tertia non nihil agit de vnitate primi motoris, & primi motus, cuius continuitatem simul cum continuitatē temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib. Phys.

Phys. probasse dari vnum primũ motorem, atque vnum primum motum circularem per se continuum, atque perpetuum, & hunc, vel potius primum motorem per ipsum esse causam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis est primus omnium motuum, & mutationum, & est per se continuus, atque perpetuus, vt 8. lib. Physic. probatum est: ergo est causa vniuersalis generationum, & corruptionum. Probatur consequentia, quia id, quod est, potius debet esse causa eius, quod non est, quàm è conuerso id, quod non est, sit causa eius, quod est; sed primũ mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo semper est; ea vero, quæ generantur, & corrumpuntur non sunt, vel certe non semper, cum incipiant esse, cum prius non fuerint, & desinant esse, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per suũ motum erit causa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earũ, quàm istæ sint illius causæ.

2 Sed aduersus hæc proponit dubiũ in secunda parte capitis, quia non videtur primum motum esse sufficientem causam generationũ, & corruptionum propter duo. Primum, quia idem in quantum idem, & eodẽ modo se habens, semper facit idem; sed primum mobile est vnum, & semper idem, & pari ratione motus eius: ergo semper producent eumdem effectum, quare vel semper erunt generationes rerum, vel semper corruptiones, & nec succedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet esse falsum, cũ videamus, nunc generari vnam rẽ, postmodũ vero corrumpi. Secundo, quia contrariorũ effectuũ contrariæ debent esse causæ, sed generatio, & corruptio sunt cõtrariæ, vt per se patet: ergo cõtrarias causas habere debẽt, & ideo non vnã, sed plures; constat vero primũ mobile vnũ esse, & motũ eius vnicũ: ergo repugnat esse sufficientẽ causam generationis, & corruptionis. Respõdet Arist. 3 hac distinctione, motus cœlestis duplex est, vnus, qui semper se habet eodẽ modo, & iste est motus primi mobilis ab Oriente in Occidens, qui absoluitur spatio vigintiquatuor horarũ, & per quẽ primũ mobile rapit secum omnes inferiores cœlos, & facit eos moueri ab codẽ puncto Oriẽtis, vsq; ad idem punctũ Occidentis eodem tẽpore. Alter est motus proprius Solis per circulum quẽdam obliquũ (quem Zodiacum vocant) & iste non absoluitur, nisi per annũ integrum duodecim mensium, ita vt per sex menses accedat Sol à Capricornio ad Cancrum, & per sex alios recedat à Cancro ad Capricornium: primisq; sex mensibus propinquior nobis fiat: sex vero alijs à nobis recedat. Accessus distinguatur in ver, & 11 æstatẽ, recessus vero in autumnũ, & hiemem. De motu igitur primi mobilis concedit Arist. non esse causam generationum, & corruptionum, de motu vero solis proprio negat. Et rationem assignat, quia motus solis cõtinet accessum eiusdem solis ad hæc sublunaria corpora, per quem influit virtutem in omnia ad generationẽ, efficitq; sua luce, & calore, vt arbores, & alia semina, atq; etiam animalia suos fructus, suosq; partus edant, quod est sibi similia generare, per recessum vero decrescente tali influxu corrumpuntur res; vnde merito accessus vocatur tempus generationum, recessus vero tẽpus corruptionum: idem itaq; motus proprius solis

lis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum,nempe generationũ, & corruptionum, & ita sit satis duobus argumentis propositis.Priori quidem, quia licet Sol sit idem agens, atque etiam motus eiusdem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum, & recessum,& ita non sequitur semper e facere idẽ, sed diuersa efficere potest. Posteriori vero,quia cõcessa maiori,& minori, negãda est consequentia,quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligit:primum,finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis viuentibus, quo absoluto corrumpuntur; sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem,sed aliquando diuersum, ita vt longiorem vitam aliquibus natura concedat,breuiorem vero alijs propter diuersas causas particulares facilius, vel difficilius disponentes, & modificantes influxum causarum vniuersaliũ.Vnde fit,vt rebus, qui-
4 bus aspectus vniuersalium causarũ longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundò,colligit dependendentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus,quia consonum est naturis rerum, vt inferiora regantur, & gubernentur per superiora, ab illisq; depẽdeãt, vt docuit,& probauit idẽ Aristot. 1. lib.Metheor. cap. 2. Tertio colligit perpetuas esse posse generationes & corruptiones,quia causa efficiens earũ, quæ est Sol per motum propriũ,perpetua est.Et finis, quem intendit,dũ generationes,& corruptiones causat, est perpetuitas, quam perpetuitatẽ, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis,quę cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus, per continuam, & numquam intermissam generationem nouorũ indiuiduorum corruptis succedentium. Reddit autem rationem ob quã non omnia corpora sublunaria perpetua sint in indiuiduo,sicut cœlestia corpora, quia inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam perpetuæ, sublunaria vero magis esse ab ea elongata, & ideo non posse eamdem perpetuitatem participare eodem modo, sed modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet specificam perpetuitatem, non indiuidualem,cum tamen illa tamquam proximiora vtramque participent. Sed videri alicui posse, ait, nec istam perpetuitatẽ in specie consequi posse sublunaria corpora, quia non videntur generationes, & corruptiones eorũ posse durare semper, nã per corruptionẽ separãtur elemẽta à mixtis, & tẽdunt in propria loca: ergo per cõtinuã corruptionẽ tandẽ eo res deueniet, vt omnino separata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt generationes,& corruptiõnes,& desinẽt omnino res generabiles,& ita nec in specie poterũt perpetuitatem consequi. Et respondet nõ
ita contingere,sed idem Sol, qui per 5
recessum causat corruptionem, & quasi reducit elemẽta ad propria loca,extrahit iterum, etiam recedẽs ab eisdem elementis vapores, & exhalationes pro nouis generationibus ex eisdem in pluuiam conuertẽs effi-

efficiendis, quod est quasi eadem e-
lementa à proprijs locis iterum ex-
trahere, eaq; confundere: nam vapo-
res, & exhalationes natu·á, & qua-
litates elementorum participant: &
facile in eadem elementa conuertū-
tur, & per conuersionem eorum ite-
rum in pluuiam terra fęcūda reddi-
tur, vt sic non solum ipsa, sed mixta
etiam in ea degentia nouos partus
ferre possint in accessu eiusdem so-
lis. In vltima parte capitis eamdem
causam perpetuitatis generationum,
& corruptionum à se traditam redu
cit ad primam causam per has conse-
quentias. Motus est: ergo motor est,
deinde motus semper est: ergo mo-
tor semper, ac perpetuo est. Rursus,
motus est perpetuo continuus: ergo
motor est vnus immobilis, ingene-
rabilis, & inalterabilis, quas omnes
consequētias probatas reliquit 8. lib.
Phys. Solam continuitatem, & perpe
tuitatem motus explicat, & probat
hoc loco afferens eam sumere motū
ex continuitate sui mobilis, nempe
sphærę cœlestis, quę cum mobilis sit,
& motu circulari moueatur, qui non
fit per spatium, sed circa cētrum ter-
6 ræ sine loco, & spatio (loquitur enim
de motu primi mobilis tamquā de
primo) ideo non potest ab spatio, aut
loco continuitatē sumere, sed à sub-
iecto hoc modo. Partes circuli sibi
succedenter cōtinuæ sunt: ergo mo-
tum circularem semper continuum
efficiunt: & motus ita continuus ra-
tione subiecti facit à priori tempus
perpetuo continuū; sed à posteriori
(inquit) cognoscimus, & probamus
eumdem motum esse continuum,
atq; perpetuum per tempus perpe-
tuo continuum, quia tempus nō est
aliud, *Quàm numerus motus secun-
dum prius, & posterius*, vt 4. lib. Phys.
ostensum est.

CAPVT XI.

Textus Aristotelis.

QVoniam autem in his, quæ continue mouentur secundū generationē, aut alterationē, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristot. cap præsenti est
probare, quod generationes, & 7
corruptiones sunt perpetuæ, nō secū
dum lineam rectam, sed reflexam, &
circularem, ita vt ab eodem proce-
dant, & in illud idem reuertantur, à
quo iterum procedāt, & in illudmet
reuertantur sine vllo termino. Diui-
ditur autem caput in tres partes, in
prima duobus propositis dubijs, duo
ex solutione eorum præsupponit ad
intentum probandum quibus addit
tertiū aliud præsuppositū. In 1. pro-
bat intentum, quod generationes, &
corruptiones sint perpetuæ in circu
lo. Et tandem in 3. duo dubia propo-
nit, & soluit. Cum probatū sit 8. lib.
Phys. seriem, vel fluxum perpetuum
generationum, & corruptionum es-
se necessarium, merito posset quis du
bitare. Primo, an omnes istę genera-
tiones perpetuo futuræ sint necessa-
riæ, vel aliquæ earum in particulari
contingentes, ita vt possint esse, &
non esse; nam si omnes in particula-
ri sunt necessariæ, facile potest intel-
ligi, seriem, vel fluxum omnium esse
perpetuum, ac necessarium: si vero a-
liquæ earum in particulari, vel om-
nes sint contingentes, nō videbitur
seriem omnium esse necessariā, atq;
perpetuam, sed fieri posse, vt termi-
num habeant, vltra quem non proce
dant. Respondet, præsupponendum
esse

esse ad probãdũ intẽtũ, quod aliquę generationes in particulari sint necessariæ, ita vt non possint non fieri, & aliquæ contingẽtes, ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu. & primum desumit ex cõmuni vsu loquendi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur, dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tunc significamus esse contingens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc significamus determinate esse futurum, hoc est necessario futurum, vt dum dicimus, quod crastina circulatio solis erit: ergo in rebus futuris, quasdam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem erit de generationibus earum. Secundò probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius; sed dantur quædam res habẽtes esse necessarium, vt quod Sol sit in Cancro, vel quid simile, aliæ contingentes, vt cursus Petri: ergo dabũtur etiam in particulari generationes necessariæ, atque etiam contingentes.

8 Aliud dubium est, quonam modo inueniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita è conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessariũ, sequitur quidẽ ex generatione eius necessitas generationis prioris, vt si necessariũ sit domũ esse, vel fieri, necessario etiã sequitur poni, vel positũ esse fundamentũ: & ex positione fundamenti necessario sequitur positio luti, & lapidis. Atq; etiã è cõuerso ex positione fundamẽti sequitur positio, vel cõstructio domus, diuersa tamen ratione, quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamẽti: ex hac vero nõ sequitur necessario generatio domus absoluta necessitate, sed solũ ex suppositione necessitatis, quã habet ex se, & hoc est secundum præsuppositum. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionũ esse excogitabilem, rectum, & circularem: rectus est, cum omnia quæ generantur successiue vnũ post alterum, sunt diuersæ speciei: vt cũ ex terra fit aqua, ex aqua aër, & ex aëre ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quæ generantur, differunt specie, sed fit regressus ad aliquã eiusdem speciei: vt dum ex terra madefacta fiunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationem pluuiæ iterum madefit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

His præsuppositis in prima parte capitis probat intentum, in secunda, 9 videlicet generationes non esse necessario perpetuas per progressum rectum, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessario perpetuę per progressum rectum, vel essent finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia non possent esse perpetuæ. Probatur consequentia, quia finitũ semper procedens absq; repetitione tãdem consumitur, nec etiam possent esse infinitæ, quia tunc nulla daretur vllo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quæ sibi inuicem succedunt, nõ potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria positio

positio fundamenti, nisi supposita necessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius ex virtute, vel positione prioris, vt non sequitur generatio domus ex vi generationis fundamenti, nisi præsupponatur necessaria in se; sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec detur primum, & vltimum; ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectum infinitarum rerum. Restat igitur, vt sit necessario perpetua per circulum, ita vt ad idem saltem secundum speciem fiat regressus. Quod
10 hoc discursu probat. Existentia mũdi est æterna: ergo corpora cœlestia, atque elementa in ea dispositione, quam modo habent, æterna sunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regresio, quia cum circularis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis (ait D. Thom.) est, quia ea quæ generantur, ita se habent, vt prius sit tota materia posterioris, & è cõuerso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiã ratione probat Arist. quia cũ Sol per motũ circularẽ sit causa perpetuitatis generationum, sicut circulare est agens, & circularis motus, ita effectus eorũ, qui sunt generationes ipsæ, & res genitę per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita vt ab eodem procedant, & in idem, saltem secundum speciem, reuertãtur. Quam perpetuitatem circularem esse debere confirmat ex tempore, in quo fiunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circularem dierum, mensium, & annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum est, quare generatio per circulum, in quibusdam locum habeat, ita vt vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quousq; ad idem redeat progressus generationum, vt in vaporibus, nube, & pluuia: in alijs vero non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. 11
Et respondet, quod in his, in quibus vnum non est tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solum habet vtrumq; in quibus vnum est tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiusdem aquæ, pater tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem, etiam secundum speciem.

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, vt regressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solum secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressio fit ad eamdem rem numero, vt patet in sole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundũ substantiam, non fit regressus generationum ad eamdem rem numero, sed specie, vt dum ab aqua proce- 12

dit

dit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, sed alia, eadem vero secundum speciem.

TRACTATVS DE reproductione eiusdē rei secundum identitatem numericam.

13 CApite præsenti docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionū esse necessario perpetuā, non per progressum rectū, ita vt semper generentur res nouæ, atq; diuersæ speciei; sed per progressum circularem, ita vt ad eamdem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamē ad eādem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituimus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit.

CIrca hanc quæstionem fuit positio quædam antiquorum asserentium, non solum easdem res numero redire posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octauæ sphæræ cœlestis (quç circulatio iuxta probabiliorem opinionē Astrologorū durabit per 49000. annos.) Non solum secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ prius habuerunt. Hæc solet tribui Platoni, & eā tribuit Democrito, Plinius, lib 2. historiæ naturalis cap. 7. tribuitur etiam Origeni 1. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, vbi sic dicitur: *Quid est, quod fuit ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit, ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in seculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probabatur eo supposito, quod post completam circulationem octauæ sphæræ redituri sunt cęteri omnes orbes cœlestes ad idemmet punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eosdem numero effectus producent. Probatur consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eosdem numero effectus, iuxta vulgatū illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habens, semper facit idem.*

Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet verum esset, insufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua sphæra post completam illam prolixissimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctū, à quo moueri cœperunt, vt certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi cōtra Platonem. Probatur secundum, quia etiam si ad idem punctum 14

ta; sed totum corpus non potest esse naturaliter in sola aqua, nec in solo aëre; ergo nec medietas eius, quę eiusdem naturę, & grauitatis, ac leuitatis
44 est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solū quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per violentiam, aut quomodocumque extra illū inueniatur, naturaliter potest moueri ad illum; sed si tale corpus daretur æqualiter graue, & leue, & poneretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter aërem, & aquā: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probatur minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis; sed vt agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret vllo modo grauitatem; ergo non posset corpus illud sursum ferre contra resistētiam æqualis grauitatis. Quod præterea probo testimonio expresso Aristotelis 1. lib. de cœlo, & mundo cap. 1. text. 2. vbi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedēte mouetur naturaliter; mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedēte, hoc est, à principio motus naturalis, quod est grauitas, aut leuitas prædominans; sed in tali corpore nullū ex his principijs prædominaretur: ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter, & ideo nec esset naturaliter possibile.

45 Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto inæqualis grauitatis, & leuitatis, posset intendi, vel remitti qualibet harum qualitatum ab agente extrinseco; nam istæ qualitates motiuæ non sunt actiuæ, nisi solius motus localis; ideo non possunt immediatè intēdi, vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates, ex quarū permixtione sequūtur. Vnde nec potest agens extrinsecū alio modo eas intēdere, vel remittere, nisi prius efficiat mutationem circa primas qualitates; sed non est possibile temperamentū primarum qualitatum, ex quo sequatur grauitas, & leuitas ad medietatē, vt probauimus; ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas.

Ad secundum concesso antecedēte, neganda est consequētia, quod ex temperamento primarum qualitatū æquale ad pondus sequantur grauitas, & leuitas æqualis intensionis, sed necessariò sequūtur in gradu inæquali, vt prima ratio nostra probauit.

Circa secundum vero sensum, an 46
per potentiam Dei absolutā dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua est hoc argumentum. Intrinsecū est corpori naturali habere principium motus: ergo implicat contradictionem dari corpus naturale, quod non sit naturaliter mobile; sed corpus æqualis grauitatis, & leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motiuarum. Minorem probo, quia nō esset maior ratio, vt moueretur sursum, quàm deorsum, cum æqualē habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum mediū; probatur esse falsum,

quia

quia ſicut æqualis eſt inclinatio ad vtrumq; motum in tali corpore, ita eſſet æqualis repugnantia; ex parte quidem grauitatis ad motũ ſurſum; ex parte vero leuitatis ad motũ deorſum, non ſolum extremum, ſed etiã medium. Vnde ſi eſſet in ſuperioribus locis, non poſſet moueri ad locum medium repugnante leuitate, & ſi eſſet in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem eſt æqualis actiuitas, & æqualis reſiſtentia non poteſt naturaliter ſequi motus, ſicut à proportione æquali non ſequitur actio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium, vt probauimus.

47 Pro affirmatiua vero parte, quod tale corpus dari poſsit, extat hoc argumentum. Quia non ſufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectũ aliquem dari non poſſe in rebus per potentiam Dei abſolutam, ſed requiritur omnimoda implicatio contradictionis, ſed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictorie, quod omnino requiritur, vt non habeant mediũ reſpectu eiuſdem rei, ſed ſolum opponuntur contrariè: contraria vero medium habẽt reſpectu eiuſdem ſubiecti, vt per ſe patet: ergo licet argumentum oppoſitæ partis probet repugnantiam naturalem, non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet, quod tale corpus ſit poſsibile.

48 Communis ſententia recentiorũ tenet dari poſſe tale corpus. Ego vero hac diſtinctione reſpondeo, dari corpus naturale æqualis grauitatis, & leuitatis, dupliciter intelligi poteſt. Primo, ita vt æqualitas ipſa vtriuſq; qualitatis ſit ei naturalis, videlicet diſpoſitio, quam naturaliter poſtulat forma eius in materia, quemadmodũ naturalẽ eſſe dicimus igni ſummã leuitatẽ, & terræ ſumma grauitatẽ. Secundo modo poteſt intelligi, ita vt eædem qualitates ad medietatem non ſint ei naturales, ſed diuina virtute ei impreſſæ. Et in primo ſenſu exiſtimo implicare contradictionẽ, quod detur tale corpus, quod ſic probo. Grauitas, & leuitas ſunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concurſu primarum qualitatum; ſed repugnat prorſus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intenſionis grauitas, & leuitas, vt probauimus per primam noſtrã rationem contra primam illam opinionem concedentem dari poſſe naturaliter corpus temperatum ad medietatem ſecundum grauitatem, & leuitatem: ergo implicat contradictionem dari corpus poſtulans eaſdem qualitates ad medietatem. Idẽ probat efficaciter argumentum pro ratione dubitandi ex parte negatiua propoſitum; quia licet non cõuincat implicare contradictionẽ, quod detur tale corpus in rerum natura, conuincere tamen videtur implicare cõtradictionem, quod ita detur, vt naturaliter poſtulet vtramque qualitatẽ ad medietatem intenſionis.

In ſecundo vero ſenſu aſſero poſſe dari tale corpus per potentiã Dei abſolutam, vt ſi Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus, & quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret, in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc ſolum eſſe poſsibile conuincit argumentum propoſitum pro parte affirmatiua, non tamen primum: quare neutrum argumentum indiget ſolutione.

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

QVia vero sunt quædam generabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expositio textus.

49 IN capite isto, & sequenti tradit Arist. vniuersales causas generationis, & corruptionis, in isto quidē in communi, & hoc est intentum eius; in sequenti vero in particulari. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumerat triplicem causam necessariò ponendam pro generatione rerū naturalium, materiam, formam, & efficientem. In secunda refert, & reijcit duas opiniones circa causam efficientem, ex quarum refutatione probatū relinquit necessario esse ponendam præter materiam, & formam.

50 Ex cælestibus (ait Aristoteles) posse nos efficax argumentum sumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum sit efficiens, vt res naturales possint generari. Nam vt cœlum possit aliquid efficere, non sufficiunt materia, & forma eius, sed præter has requiritur mouens, seu efficiens, nempe intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam, & formā necessaria est efficiens causa, à qua istæ suo modo moueantur, vt forma educatur de potentia materiæ, & in ea introducatur, & ita fiat generatio rei naturalis. Supposito, quod necessaria sint tria hæc, explicat naturam singulorum incipiens à materia, asseritq; esse potentiam ad esse, & non esse & ideo principium, quo res generantur, & intereunt. Nam res, ait, duplices esse, quædam, quæ necessario non sunt, vt chimera, & aliæ, quæ nec sunt necessario, nec semper, sed possunt esse, & non esse, & aliquando sunt, aliquando non; vt sublunaria corpora: & materia est principiū à quo habent, vt generari, & corrumpi possint. Et hoc est esse potentiam ad essendum, & non essendū. Per receptionem namq; formæ in materia generantur, & sunt, & per expulsionē eiusdem formæ à materia corrumpuntur, & non sunt. Formam vero esse actum huius potentiæ, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam, est eductio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

51 Circa causam vero efficientem asserit, antiquos Philosophos allucinatos esse, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationē eius, & multo minus necessitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit, res generari per idearum impressionem, vel quasi sigillationem, ita vt cuiuslibet speciei detur idæa quædā, quæ est substantia separata imprimēs materiæ formas indiuiduales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente, & per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione; sed abolita impressione delentur ipsæ, vel corrumpuntur. Vnde præter impressionem non videtur ponere causam efficiētem. Ideo hāc sententiam duplici argumento reijcit. Primo quidem, quia idē in quan-

tum

rum idem, & eodem modo se habẽs semper facit idem; sed idæa, vel species rei efficiendæ est eadem, & eodẽ modo se habet semper: ergo impressio eius eadem erit semper, & eodem modo se habebit; sed materia etiam eodem modo se habet, cum semper sit apta, & quasi parata ad recipiendum: ergo sicut semper impressiones formarum, & generationes rerũ, semper res durabunt, & numquam corrumpentur, quod patet esse falsum. Secundo, quia ars imitatur naturam, sed in operantibus per artem, & quasi per impressionem formæ, præter impressionem, formam impressam, & materiam, vel subiectum recipiens, datur efficiens causa educens eamdem formam de potentia materiæ, vt præter sanitatem, & subiectũ, Medicus: ergo præter impressionem idæalem formę, & materiam debet poni causa efficiens, à qua forma producatur, & infundatur materiæ, resque integra generetur.

52 Secunda opinio fuit aliorum Philosophorum, qui materiam ipsam posuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quasi se mouet per qualitates tamquã per organa, vel instrumenta, vt per calidum, & frigidum, & ideo ab ea tamquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falsam esse probat duplici argumento. Primum est, quia materia ex propria natura est pura potentia passiua nullum habens actum: sed passiuæ potentiæ non est agere, sed solũ pati recipiendo, cum constet nihil agere, nisi in quantum est in actu: ergo non potest materię tribui ratio causæ efficientis. Secundo, quia in operibus artis non se mouẽt instrumenta, nisi manu artificis moueãtur, & applicentur ad opus: ergo qualitates illæ, quas ponunt in materia pro instrumentis eius ad efficiendam generationem, non se mouent, sed moueri debent à principali efficienti, quod non potest esse materia, cum nullam habeat virtutem actiuã, sed passiuam tantum: quare necesse est præter illam ponere efficientem causam à qua moueantur. Quod patet ex igne habente summã actiuitatẽ, & nihilominus agere non potente, nisi moto ab vniuersalioribus causis, nempe à corporibus cœlestibus: ergo multo minus qualitates illę materiæ poterunt rem generare, nisi à causis efficientibus vniuersalioribus moueantur.

CAPVT X.

Textus Aristotelis.

Amplius autem quoniam secũdum latitudinem motus demonstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

Refutatis capite præcedenti opinionibus antiquorũ circa causam efficientem generationis, & corruptionis intendit Aristoteles in pręsenti proponere propriam: & ex ea ostendere in particulari quænam sit talis causa generationum naturalium. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea, quæ alibi de hac rẽ docuit. In secunda proponit contra ea dubiũ, & soluit, proponens propriam sentẽtiam. Et in tertia non nihil agit de vnitate primi motoris, & primi motus, cuius continuitatem simul cum continuitate temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib.

lis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe generationũ, & corruptionum, & ita fit satis duobus argumentis propositis. Priori quidem, quia licet Sol sit idem agens, atque etiam motus eiusidem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum, & recessum, & ita non sequitur sempere facere idẽ, sed diuersa efficere potest. Posteriori vero, quia cõcessa maiori, & minori, negãda est consequentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligit: primum, finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis viuentibus, quo absoluto corrumpuntur; sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem, sed aliquando diuersum, ita vt longiorem vitam aliquibus natura concedat, breuiorem vero alijs propter diuersas causas particulares facilius, vel difficilius disponentes, & modificantes influxum causarum
4 vniuersaliũ. Vnde fit, vt rebus, quibus aspectus vniuersalium causarũ longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundò, colligit dependendentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia consonum est naturis rerum, vt inferiora regantur, & gubernentur per superiora, ab illisq; depẽdeãt, vt docuit, & probauit idẽ Aristot. 1. lib. Metheor. cap. 1. Tertio colligit perpetuas esse posse generationes & corruptiones, quia causa efficiens earũ, quæ est Sol per motum propriũ, perpetua est. Et finis, quem intendit, dũ generationes, & corruptiones causat, est perpetuitas, quam perpetuitatẽ, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis, quę cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus, per continuam, & numquam intermissam generationem nouorũ indiuiduorum corruptis succedentium. Reddit autem rationem ob quã non omnia corpora sublunaria perpetua sint in indiuiduo, sicut cœlestia corpora, quia inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam perpetuæ, sublunaria vero magis esse ab ea elongata, & ideo non posse eamdem perpetuitatem participare eodem modo, sed modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet specificam perpetuitatem, non indiuidualem, cum tamen illa tamquàm proximiora vtramque participent. Sed videri alicui posse, ait, nec istam perpetuitatẽ in specie consequi posse sublunaria corpora, quia non videntur generationes, & corruptiones eorũ posse durare semper, nã per corruptionẽ separãtur elemẽta à mixtis, & tẽdunt in propria loca: ergo per cõtinuã corruptionẽ tandẽ eo res deueniet, vt omnino separata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt generationes, & corruptiõnes, & desinẽt omnino res generabiles, & ita nec in specie poterũt perpetuitatem consequi. Et respondet nõ 5
ita contingere, sed idem Sol, qui per recessum causat corruptionem, & quasi reducit elemẽta ad propria loca, extrahit iterum, etiam recedẽs ab eisdem elementis vapores, & exhalationes pro nouis generationibus ex eisdem in pluuiam conuertis effi-

efficiendis, quod est quasi eadem elementa à proprijs locis iterum extrahere, eaq; confundere: nam vapores, & exhalationes natu[r]á, & qualitates elementorum participant: & facile in eadem elementa conuertũtur, & per conuersionem eorum iterum in pluuiam terra fęcũda redditur, vt sic non solum ipsa, sed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre possint in accessu eiusdem solis. In vltima parte capitis eamdem causam perpetuitatis generationum, & corruptionum à se traditam reducit ad primam causam per has consequentias. Motus est: ergo motor est, deinde motus semper est: ergo motor semper, ac perpetuo est. Rursus, motus est perpetuo continuus: ergo motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis, quas omnes consequẽtias probatas reliquit 8. lib. Phys. Solam continuitatem, & perpetuitatem motus explicat, & probat hoc loco asserens eam sumere motũ ex continuitate sui mobilis, nempe sphæræ cœlestis, quę cum mobilis sit, & motu circulari moueatur, qui non fit per spatium, sed circa cẽtrum terræ sine loco, & spatio (loquitur enim
6 de motu primi mobilis tamquã de primo) ideo non potest ab spatio, aut loco continuitatẽ sumere, sed à subiecto hoc modo. Partes circuli sibi succedenter cõtinuæ sunt: ergo motum circularem semper continuum efficiunt: & motus ita continuus ratione subiecti facit à priori tempus perpetuo continuũ; sed à posteriori (inquit) cognoscimus, & probamus eumdem motum esse continuum, atq; perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus nõ est aliud, *Quàm numerus motus secundum prius, & posterius*, vt 4. lib. Phys. ostensum est.

CAPVT XI.

Textus Aristotelis.

Q*Voniam autem in his, quæ continue mouentur secundũ generationẽ, aut alterationẽ, &c.*

Breuis expositio textus.

INtentum Aristot. cap præsenti est 7
probare, quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ, nõ secũdum lineam rectam, sed reflexam, & circularem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur, à quo iterum procedãt, & in illudmet reuertantur sine vllo termino. Diuiditur autem caput in tres partes, in prima duobus propositis dubijs, duo ex solutione eorum præsupponit ad intentum probandum, quibus addit tertiũ aliud præsuppositũ. In 1. probat intentum, quod generationes, & corruptiones sint perpetuæ in circulo. Et tandem in 3. duo dubia proponit, & soluit. Cum probatũ sit 8. lib. Phys. seriem, vel fluxum perpetuum generationum, & corruptionum esse necessarium, merito posset quis dubitare. Primo, an omnes istę generationes perpetuo futuræ sint necessariæ, vel aliquæ earum in particulari contingentes, ita vt possint esse, & non esse; nam si omnes in particulari sunt necessariæ, facile potest intelligi, seriem, vel fluxum omnium esse perpetuum, ac necessarium: si vero aliquæ earum in particulari, vel omnes sint contingentes, nõ videbitur seriem omnium esse necessariã, atq; perpetuam, sed fieri posse, vt terminum habeant, vltra quem non procedant. Respondet, præsupponendum esse

esse ad probādū intētū, quod aliquę generationes in particulari sint necessariæ, ita vt non possint non fieri, & aliquæ contingētes, ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu. & primum desumit ex cōmuni vsu loquendi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur, dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tunc significamus esse contingens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc significamus determinate esse futurum, hoc est necessario futurum, vt dum dicimus, quod crastina circulatio solis erit: ergo in rebus futuris, quasdam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem erit de generationibus earum. Secundò probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius; sed dantur quædam res habētes esse necessarium, vt quod Sol sit in Cancro, vel quid simile, aliæ contingentes, vt cursus Petri: ergo dabūtur etiam in particulari generationes necessariæ, atque etiam contingentes.

8 Aliud dubium est, quonam modo inueniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita è conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessariū, sequitur quidē ex generatione eius necessitas generationis prioris, vt si necessariū sit domū esse, vel fieri, necessario etiā sequitur poni, vel positū esse fundamentū: & ex positione fundamenti necessario sequitur positio luti, & lapidis. Atq; etiā è cōuerso ex positione fundamēti sequitur positio, vel cōstructio domus, diuersa tamen ratione; quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamēti: ex hac vero nō sequitur necessario generatio domus absoluta necessitate, sed solū ex suppositione necessitatis, quā habet ex se, & hoc est secundum præsuppositum. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionū esse excogitabilem, rectum, & circularem: rectus est, cum omnia quæ generantur successiue vnū post alterum, sunt diuersæ speciei: vt cū ex terra fit aqua, ex aqua aër, & ex aëre ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quæ generantur, differunt specie, sed fit regressus ad aliquā eiusdem speciei: vt dum ex terra madefacta fiunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationem pluuiæ iterum madefit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

His præsuppositis in prima parte capitis probat intentum, in secunda, 9
videlicet generationes non esse necessario perpetuas per progressum rectum, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessario perpetuę per progressum rectum, vel essent finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia non possent esse perpetuæ. Probatur consequentia, quia finitū semper procedens absq; repetitione tādem consumitur, nec etiam possent esse infinitæ, quia tunc nulla daretur vllo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quæ sibi inuicem succedunt, nō potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria

positio fundamenti, nisi supposita necessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius ex virtute, vel positione prioris, vt non sequitur generatio domus exul generationis fundamenti, nisi præsupponatur necessaria in se; sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec detur primum, & vltimum; ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectum infinitarum rerum. Restat igitur, vt sit necessario perpetua per circulum, ita vt ad idem saltem secundum speciem fiat regressus. Quod
10 hoc discursu probat. Existentia mũdi est æterna: ergo corpora cœlestia, atque elementa in ea dispositione, quam modo habent, æterna sunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regresio, quia cum circularis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis (ait D. Thom.) est, quia ea quæ generantur, ita se habent, vt prius sit tota materia posterioris, & ĉ cõuerso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiã ratione probat Arist. quia cũ Sol per motũ circularẽ sit causa perpetuitatis generationum, sicut circulare est agens, & circularis motus, ita effectus eorũ, qui sunt generationes ipsæ, & res genitę per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita vt ab eodem procedant, & in idem, saltem secundum speciem, reuertãtur. Quam perpetuitatem circularem esse debere confirmat ex tempore, in quo fiunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circularem dierum, mensium, & annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum est, quare generatio per circulum, in quibusdam locum habeat, ita vt vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quousq; ad idem redeat progressus generationum, vt in vaporibus, nube, & pluuia: in alijs vero non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. 11
Et respondet, quod in his, in quibus vnum non est tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solum habet vtrumq; in quibus vnum est tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiusdem aquæ, pater tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem, etiam secundum speciem.

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, vt regressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solum secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressio fit ad eamdem rem numero, vt patet in sole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundũ substantiam, non fit regressus generationum ad eamdem rem numero, sed speciẽ, vt dum ab aqua proce- 12

dit

dit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, sed alia, eadem vero secundum speciem.

TRACTATVS DE reproductione eiusdẽ rei secundum identitatem numericam.

13 CApite præsenti docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionũ esse necessario perpetuã, non per progressum rectũ, ita vt semper generentur res nouæ, atq; diuersæ speciei; sed per progressum circularem, ita vt ad eamdem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamẽ ad eãdem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituimus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit.

CIrca hanc quæstionem fuit positio quædam antiquorum asserentium, non solum easdem res numero redire posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octauæ sphæræ cœlestis (quę circulatio iuxta probabiliorem opinionẽ Astrologorũ durabit per 49000. annos.) Non solum secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ prius habuerunt. Hæc solet tribui Platoni, & eã tribuit Democrito, Plinius, lib 2. historiæ naturalis cap. 7. tribuitur etiam Origeni l. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, vbi sic dicitur: *Quid est, quod fuit ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit, ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in sæculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probabatur eo supposito, quod post completam circulationem octauæ sphæræ redituri sunt cęteri omnes orbes cœlestes ad idemmet punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eosdem numero effectus producent. Probatur consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eosdem numero effectus, iuxta vulgatũ illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habens, semper facit idem.*

Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet verum esset, insufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua sphera post completam illam prolixissimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctũ, à quo moueri cœperunt, vt certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi cõtra Platonem. Probatur secundum, quia etiam si ad idem punctum re- 14

tione, cum tempus sit ei extrinsecū; ergo diuersitas temporis non est sufficiens, vt dicatur numero diuersus. Secundo, idem ignis potest conseruare diuersis temporibus eumdē numero calorem à se productum: ergo poterit producere eumdem numero calorem diuersis temporibus, quia si idem numero effectus non dependet in cōseruari ab eodem tempore, nec dependebit in esse, & fieri. Antecedēs vero constabit, si postquam ignis calefecit aquam, remoueatur ab ea, & approximetur eidem aquæ aliud calidum, à quo tātisper conseruetur idē calor productus ab igne, postmodū vero remoto illo calido conseruante, accedat idem numero ignis, à quo calor ille fuit productus, & eum cōseruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam corruptus possit per virtutem naturalium causarum idem numero reproduci. Hæc est expressa sententia Aristotelis cap. præsenti, & S. th. 4. lib. cōtra gent. c. 80. vbi & Ferra atque etiam Scholasticorum ferè omnium in 4. d. 43. & 44. vbi Capreol. Palud. Sotus, & reliqui omnes, præter citatos pro secūda sententia, Pater Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. Conimb. q. 1. huius capitis, artic. 3. Toletus q. vlt. & est iam communis in schola, & vera. Sed difficile est rationem inuenire, per quam efficaciter probari possit, ideo in modo eam probandi non omnes sequuntur eā-

18 dem viam. Sed quidam rationē eius esse dicunt, quia causa secunda ex se est indifferens ad producendū hunc, vel illum numero effectum, determinari vero ad hunc, & non ad alium producendum à prima causa, à qua determinatur ad producēdum diuersos effectus, & non eumdem diuersis temporibus, & propterea non potest eumdem numero effectum reproducere. Hic tamen modus probādi insufficiēs est, quod sic probo. Vel ratio indiuidualis effectus postulat hoc determinato tempore produci, vel non, si postulare dicatur, iam reducitur identitas numerica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo producitur, potius quàm ad Deum determinantem. Si vero idē numero effectus non postulat produci hoc determinato tempore, potius quàm alio, non erit maior ratio ex parte eius, ob quam determinetur secunda causa à prima, potius ad hūc, quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eumdem numero producendum determinari, ac potest determinari ad alterum, quare sicut potest naturaliter alterum producere, ita poterit producere naturaliter eūdem numero. Prȩterea in actionibus liberis hoc non potest esse verum, quod a Deo determinetur agens ad hunc actum malum, cum Deus non determinet voluntatem ad peccandum. Propterea probant alij eamdē sententiam, quia idem numero effectus semel productus ab agente non manet amplius in potentia actiua eius, quare non potest illum reproducere. Et ratio hæc satis efficax esset, 19
nisi falsum supponeret, quia apertè falsum est, quod effectus semel productus ab aliquo agente, etiāsi corruptus iam sit, non amplius maneat in potentia actiua eius. Quod sic probo, potentia actiua agētis, vel est forma substantialis eius, vel accidens superadditum, sed euidens est entitatē vtriusque non minus integram permanere, postquam produxit hunc effectum. quā ante productionē eius, neque aliquid esse ei detractum; ergo virtutem habet ex parte sua iterum producendi illum, non minus, quàm

quàm habebat prius, quàm eum produceret. Secundo, quia si idem effectus semel productus non manet in potentia actiua agentis naturalis: ergo effectus qui producitur à Deo, & semel corrumpitur, non permanebit in potentia eius, & ideo nec de potētia absoluta eum poterit reproducere, quod patet esse falsum. Probatur tandem, quia eadem numero forma semel educta de potentia materiæ, & iam extincta, permanet in potentia passiua eiusdem materiæ; ergo etiam in potentia actiua agentis. Euidens est consequentia propter necessariam correspondentiam potētię passiuæ cum actiua. Sed probatur antecedens, quia potentia passiua materiæ non est aliud, quàm entitas eiusdem materiæ: sed euidens est de entitate materiæ integram manere post eductionem alicuius formæ ex illa: ergo continet eamdem formam iam extinctam, sicut cōtinebat prius, quā educeretur.

20 Propterea probant alij, quod non possit agens naturale reproducere eumdem numero effectum ex propria eius natura, à qua determinatur ad producendum effectus certo quodam ordine, ita vt primo loco hunc, & non alterum, & secundo loco alterum determinatū; & sic cęteros. Vnde sequitur, quod non possit semel productū, atq; corruptum, iterū producere, quia post productionem primi necessariò debet succedere secūdus, & sic cæteri in suo ordine, quare non potest habere locum reproductio alicuius. Hic tamen modus probandi, non solum inefficax est, sed fundamēto rationis caret. Probatur, quia virtus agentis semper est eadē; ergo ex parte sua semper potest, quid quid poterat prius; sed prius poterat producere hunc numero effectum; ergo etiam potest illum ex parte sua reproducere, postquā extinctus est; falsum igitur est, quod producto primo, non possit, nisi secundū producere. Secundo, quia sine fundamento supponit subordinationem effectuū omnium eiusdē speciei in ordine ad productionem. Probatur, quia nullus depēdet ab alio, cum sint numero diuersi, nec vnus sit pars alterius, vel aliquid eius, sicut ergo euidens est nullam habere dependentiam in esse, ita neque in fieri.

21 Quare alij ex recentioribus asserunt, agens ex propria virtute actiua indifferens esse ad producēdum plures numero effectus, per plures actiones, indifferens etiam esse passum, vt ex potentia eius educantur. Determinatur autem à Deo, tamquam à primo agente ad hanc numero actionē, & hunc numero effectum producendum, potius, quàm alterum, non quidem per purā, vel solam eius libertatem, sed quia natura ipsa causæ quodammodo exigit talē determinationem, in quantum ex se inclinatur ad operandum tali modo, & ordine, vt nunc postulet talem actionē, & concursum, postea vero aliū: iuuant etiā cœlestes influētiæ, quæ diuersæ sunt pro diuersis effectibus. Et tandem iuuat bonum cōmune totius vniuersi, ad quod pertinet, vt plures ac distincti effectus producantur semper, & non repetantur iam producti, atque extincti; nam ex hoc plures habebūt indiuidua species: in quibus conseruentur, & mundus longe maiorē decorem, & ornatū. Propter hæc igitur omnia exigit ordo rerū naturalium, vt Deus determinet causas secūdas ad diuersas numero actiones, & effectus producendos, & numquam ad eādem numero actionem repetēdā, vel eumdem numero effectum producen-

ducendum, & quia illa censentur fieri à Deo naturaliter, quæ fiunt ab eo secundum exigentiam, ac dispositionem rerū naturalium; & quæ fiunt præter hanc exigentiam, ac dispositionem dicuntur fieri ab ipso supernaturaliter, ideo verum est, quod secundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem, vel ordinariam, idem numero iam corruptum
22 non possit reproduci. Hæc tamē sententia insufficiens censenda est, quia per hæc omnia nō reddit sufficientē rationem, propter quam numquam possit per virtutem naturalē redire, vel reproduci idem numero semel corruptū. Probatur hoc discursu discurrēte per singula: imprimis falsum est, quod causa particularis secundū se sit inclinata ad hāc numero actionem, & hunc numero effectum producendum potius, quàm aliud, quod sic probo. Ignis secundum se omnino indifferens est, vt applicetur ad operandum circa hoc subiectum potius quàm circa illud, ad operandū hoc tēpore potius quā alio, ad operandū cum hoc cōcursu vniuersaliū causarum, atq; ipsius Dei, potius quā cum alio, & sic de cæteris circumstantijs à quibus determinari possit: ergo secū dum se non est vllo modo determinatus, immo neq; inclinatus ad hāc numero actionē, vel effectum potius quàm ad alterū, sed sicut æquè primo cōtinet omnes, ita ex se est æquè indifferēs ad omnes, & singulos producendos, ad omnesque, & singulas actiones, per quas producendi sunt, quare nec ex se exigit hunc concursum potius, quā alterum, immo nec hoc tēpore potius, quā altero operari. Vnde sequitur, nec secundū se exigere productionē noui, atq; distincti effectus, potius quā eiusdem iam extincti, sed æquè indifferens est ad eādem numero actionē, & effectū producendum, sicut ad distinctā actionem, & effectum, cum eodē prorsus modo vtrumq; cōtineat, vt probauimus. Et tandē, quātū ad bonū vniuersi, & ornatū eius pertinet, duo existimo esse certa, primū, quod postulet productionē distinctorū effectuū. Secundo, quod id non postulet semper. Probatur vtrumq; ex conseruatione specierū, & ornatu, ac decore eiusdē vniuersi: nā si eadē semper indiuidua repeterentur, non possent conseruari species, & mūdus ornatu illo, & decore priuaretur, quē ex multitudine in
diuiduorum cōsequitur. Quod vero 23
non semper exigat talē distinctionē, his exemplis probatur: nam, quod cādela hæc eadē numero illuminatione, & lumine producto illuminet eūdē numero aërē hui⁹ cubiculi, hac hora, & sequēti, vel numero diuersis ad eosdem fines, impertinens est. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto modū calore in ea producto, diuersa numero calefactione, & diuerso numero calore iterū post horā calefiat, vel eadē numero calefactione, & calore, nec dici, nec excogitari potest, quod propter cōseruationem speciei caloris, vel luminis, vel propter bonum totius vniuersi, aut ornatū eius exigatur: quid enim boni, quid ornatus, quid cōseruationis speciei alicuius prouenire potest ex distinctione numerica talis actionis, & effectus, potius quàm ex numerica identitate vtriusque? nihil profecto. Constat igitur ex toto hoc discursu, quod licet aliquādo, vel in aliquib⁹ exigat ordo rerū naturaliū, aut cōseruatio specierū, vel bonū, atq; ornatus eiusdem vniuersi distinctionē numericam actionum, & effectuum, non tamē semper, sed aliquando non magis ad eosdem fines conducit distinctio, quàm

quàm identitas: ex quo efficaciter colligitur, quod in his casibus reducenda sit determinatio causarum ad solam, & liberam Dei voluntatem, ita vt non magis natura rerum exigat, quod ad distinctas actiones, & effectus determinentur ab ea, quàm ad easdem numero actiones, & effectus extinctos repetendos per reproductionem; sed id, quod non exigit natura, ac dispositio rerum, non dicitur determinari à Deo secũdum ordinẽ naturalem: ergo non probatur necessarium, quod semper producantur distincti numero effectus, & consequẽter nec redditur sufficiens ratio, ob quam non possint naturaliter produci sæpe idem numero, sicut producuntur diuersi propter determinationem causarum à diuina volũtate.

24 Nostra igitur sententia asserit, hac sola ratione posse efficaciter probari, quod idem numero effectus non possit reproduci virtute naturali, quia vt idem numero effectus iam corruptus reproducatur virtute causæ naturalis, necesse est eamdem numero actionem redire, sed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem probo, quia actio est medium, per quod effectus procedit à causa, & ab ea dependet, vel est dependentia ipsa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat, nisi redeunte eadem numero dependentia reali, eademque numero actione, alioqui posset idem numero effectus naturaliter dependere à causa diuersis numero dependentijs totalibus, & adæquatis, diuersisque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod est absurdum. Minor vero, quod non possit redire eadem numero actio, probatur ex 5. lib. Phys. vbi docet Aristoteles, tria requiri ad vnitatem numericam actionis, vel motus, nempe vnitatem numericã subiecti, termini, & temporis, ita vt quocumque horum variato, nõ sit eadem numero actio, sed diuersa: constat autem non posse redire naturaliter idem tempus iam transactum; ergo nec potest redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

Ad primum argumentum oppositæ opinionis concesso antecedente, neganda est consequentia, quod ignis producat in aqua eumdem numero calorem, quia non potest iterum agere in eamdem numero aquam, per eamdem numero actionem; sed necessariò per diuersam propter diuersum tempus; & ideo necesse est diuersum numero calorem producere, non enim potest naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate numerica causæ, nisi media hac numero dependencia, & actione, per quam ab ea producitur, atque dependet. Argumenta vero, quibus probatur effectum non dependere à tempore in sua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac distinctione soluũtur. Dupliciter potest sumi effectus, vel secundum propriam entitatem permanentem, quã iam habet extra causas, & hoc modo iam non dependet à tempore, neque à tali numero actione, per quã productus est extra causas, sed à propria entitate indiuiduatur. Posteriori modo sumitur, prout fit à sua causa, & hoc modo à tali numero actione dependet, quod hic numero, & nõ alius exeat, vel egrediatur ab eadem causa, nisi enim per hanc numero actionem exiret ab hac causa, talemque virtutem eius participaret, non haberet hanc numero entitatem in facto esse, à qua indiuiduaretur simpliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali 25

tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis, per quã eum producit. Cuius ratio à priori est, quia licet tempus sit extrinsecũ, dependentia agentis corporei ab illo in suis motibus, & actionibus intrinseca est, saltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinseco desumi potest indiuidua tio actionis eius, atque effectus, prout exijt ab illo, sicut etiam sumitur à subiecto agente, & termino sibi extrinsecis. Hac igitur distinctione applicata eisdem argumentis, ad primum negandum est, quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tẽpore. Ad secundum, concesso antecedente, neganda est consequẽtia, quia diuersa est ratio de productione, & cõseruatione, nam hæc præsupponit rem iam existentem & indiuiduã, & ideo non dependentẽ in sua identitate numerica ab hac, vel illa actione, per quam conseruatur, & propterea potest per eãdem actionem, vel diuersam conseruari ab eodẽ, vel diuersis agentibus, eodem, vel diuersis tẽporibus: de productione vero cõstat ex sententia omnium non posse naturaliter eandẽ rem numero produci à diuersis agentibus totalibus, nec per diuersas numero actiones totales. Vnde non sequitur ex cõseruatione eiusdẽ effectus ab eadem causa diuersis tẽporibus, vel etiam à causis diuersis, quod possit produci, & reproduci ab eadem, vel diuersis per virtutem naturalem.

26 Et si quis nobis obijciat illud, quod docuimus in 1. lib. cap. 4. tract. de alteratione, nẽpe omnes gradus intensionis eiusdẽ qualitatis esse eiusdem prorsus rationis, & ideo non magis vnum, quã alterum expelli per alterationem cõtrariam, sed determinari à Deo expulsionẽ huius gradus potius, quã alterius, sicut determinatur productio talis gradus qualitatis oppositæ, à quo expelli debet, & vniuersaliter agentia omnia ad tales actiones, & effectus producendos. Respõdeo solutionem illam assignatã fuisse à nobis iuxta sententiam eorum, qui determinationem causarum particularium in suis actionibus, & effectibus producendis reducunt ad primum agens; ab eis enim procedebat arg. & ideo soluendum fuit iuxta eorumdem opinionẽ, quam licet nunc reijciamus, adhuc tamen solutio illa in suo robore permanet; nam licet verum sit, quod nunc asserimus, videlicet agens particulare, atque etiã primum, vt cum eo cõcurrens determinari ad hanc numero actionẽ, & hũc numero effectum ab hoc tempore, in quo operantur, nihilominus eadem numero actio hoc tempore elicita, & hic numero gradus formę per eã productus adhuc sunt indifferentes ad expulsionẽ huius, vel alterius gradus formæ oppositę; quia supposito, quod omnes sunt eiusdẽ prorsus rationis, non est maior ratio, ob quam vnus, quàm alter expellatur ab hoc gradu formæ oppositæ, & per hanc numero actionẽ, vel motum, sed gradus iste productus, & hæc numero actio, per quã producitur, tãquam effectus primarius determinãtur ad expulsionẽ huius gradus oppositæ formæ potius quã alterius tamquã ad effectum secũdarium à Deo tãquam à primo agẽte, propter vniuersalẽ regulã, quod ad primũ agens pertinet determinare secundũ, quando nec à se, nec ab aliquo alio determinari potest, & quia ad secundariũ hunc effectum, qui est expulsio talis gradus, neq; ab actione tali, neq; à tali tẽpore, vel tali parte subiecti, circa quam operatur de-

terminari potest, sed hæc omnia adhuc indifferētia manent ad expulsionem huius, vel illius gradus, ideo necesse est determinari à primo agēte, quamuis ad talem actionem, & talē effectum primarium à tali tempore determinētur cæteris præsuppositis.

QVÆSTIO II.

An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus?

27 AFfirmatiua pars probari potest primo, quia post mortem hominis permanet eadē numero materia cum eadē inclinatione, & appetitu naturali ad recipiendam eādem animā permanenté quoq; cum eodem appetitu naturali informādi eam; ergo necesse est dari in rerum natura virtutē actiuam naturalem alicuius causæ efficientis secundæ, vel saltem primæ, per quā possit reuniri eidē materiæ, quia cuicumq; potentiæ passiuæ naturali debet correspondere naturalis actiua, à qua possit reduci in actū, & si in casu isto non datur, permanebit anima separata à corpore, & priuata appetitu informādi in statu violēto, & perpetuo quidē, cum sit ipsa incorruptibilis, & ita aliquid violentū esset perpetuū. Secundo, quia quælibet res naturalis potest naturaliter consequi propriū finem naturalē; ergo per aliquod mediū naturale, quia media debent esse proportionata fini, sed non potest homo mortuus consequi proprium finē naturalem, nisi per solum mediū resurgendi in eadem identitate numerica; ergo resurrectio naturaliter est possibilis; & ideo reproductio eiusdem rei. Probatur minor, quia finis naturalis hominis, quem naturaliter appetit, est beatitudo saltē naturalis in eo posita, quod habeat omne bonū suæ naturæ proportionatum, & careat omni malo eidē naturæ contrario; sed hanc beatitudinē nō potest cōsequi naturaliter in hac vita præsenti innumeris plena miserijs; ergo naturaliter debetur ei altera, in qua eam consequatur; quam constat habere nō posse iam mortuum, nisi per reunionem animæ ad corpus, ex qua resultabit idem numero homo, quare reproductio eius naturaliter erit possibilis. Quod videntur sentire plures ex sanctis patribus vniuersaliter asserentibus resurrectionem corporum debitam esse naturæ hominum.

Communis tamen sentētia Scholæ à nobis tenēda asserit resurrectionem hominis, vel reproductionem eius in eadē numerica idētitate non esse possibilem per virtutem naturalium causarum, etiam Dei, vt causæ primæ naturalis. Ita sentiunt Scholastici omnes in 4. d. 43. & 44. D. Tho. Ricard. Durand. Palud. Sotus, & alij, Henric. quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. & probari posset testimonijs sacrarum litterarum, & sanctorum Patrum, nisi Philosophicum Institutū excederet. Id tamen egregiè præstitit P. Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. probatur vero tribus argum. ex tribus etiam capitibus desumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitas numerica compositi Physici sumitur ex hac materia, & ex hac forma; sed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter hunc hominem reproduci. Probatur minor, quia vt eadem numero materia iterum informetur ab eadem anima, necesse est ita coniungi partes eius, & ita applicari simul 28

mul agenti naturali, vt possit denuo organizari, & omnino disponi pro introductione eiusdem animæ, sicut fuit organizata, ac disposita in prima generatione hominis; sed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, talisque dispositio naturaliter est impossibilis; ergo & reproductio eiusdem hominis. Probo iterum minorem, quia materia hominis per continuas transmutationes naturaliter dissipatur, atque etiam diuiditur, & commiscetur alijs, & à diuersis formis informatur, & quod certissimũ est, ad remotissimas dispositiones, & formas transit respectu earũ, per quas disponi debet ad recipiendam eamdem animam, ita vt non detur agens naturale potens eam ab his remotissimis dispositionibus, & formis reuocare, vt possit recipere proximas, vt consideranti mortem hominis, & statum corporis eius post eam in dies magis remotum ab ea dispositione, quam habuit in prima generatione eiusdem hominis, satis erit per se manifestum.

29 Secundo probatur ex parte dispositionum, nam etiam si eadem numero materia posset applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens easdem numero dispositiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter, eamdem animam iterum reuniri eidem materiæ, nisi eisdem numero dispositionibus organizatæ; ergo naturaliter repugnat talem reunionem fieri. Probatur minor, quia non possunt produci ab agente naturali eædem numero dispositiones, nisi per eamdem numero actionem, sed non est possibile naturaliter redire eamdem numero actionem: per quam disposita fuit materia in prima generatione hominis, quia identitas numerica actionis corporeæ, ac naturalis dependet à tali tempore determinato, quo variato non est eadem numero, sed alia: ergo nec possunt redire eædem numero dispositiones. Quod vero sit necessarium easdem redire, & non sufficiant aliæ numero diuersæ, manifestum est, quia naturalis est correspondentia inter generationem substantialem, & alterationem, ac dispositiones præ requisitas in materia pro introductione eius, ita vt sicut talis forma numero postulat talem numero generationem, per quã producatur, vel vniatur materiæ, ita talis generatio tales numero præexigat dispositiones, sine quibus non possit naturaliter fieri, nec talis forma introduci. Ex his autem 30 duabus rationibus colligitur tertia desumpta ex modo operandi Dei, vt agentis cum causis naturalibus, Deus vt auctor naturæ nihil in rebus operatur, nisi secundum exigentiam, & quasi debitum naturalium causarum; ita vt, quod præter hanc exigentiam efficit, supernaturale, aut miraculosum dicatur, sed reunio animæ, & productio eiusdem hominis non est secundum exigentiã, & debitum alicuius causæ naturalis; ergo nec est factibilis à Deo naturaliter. Minor probanda est, discurrendo per quatuor genera causarum, non est enim debita materiæ, quia licet habeat potentiam vniuersalem, & remotam ad recipiendam eamdem animam, non tamen proximam, & determinatam, ad quam determinatur per tales dispositiones, quas probauimus naturaliter impossibiles, nec reunio debita est formæ, nempe eidem animę, quia licet naturalem habeat inclinationem ad informandam hanc materiam, non certè, nisi talibus

dispositionibus præparatam. Causæ vero efficienti nulli debetur, quia sicut non potest easdem numero dispositiones efficere in materia, ita nec potest reunionem animæ attingere, quare nec eam dicitur exigere naturaliter.
31 Nec tandem est debita causæ finali, quia sola fœlicitas, vel beatitudo naturalis potest esse debita naturæ hominis, quam in operando secundum perfectam virtutem posuit Aristoteles 1. lib. Æthi. c. 10. hæc enim sola finis naturalis eius est, & cum homo sit ex propria natura corruptibilis, non est ei debita adhuc ista beatitudo perpetua, sed pro tempore vitæ eius, vt docet expresse idē Aristoteles eodem cap. atque his verbis *Inerit igitur id quod quæritur ipsi fœliciterq; per totam vitam semper enim, vel maxime omnium ea aget, & contemplabitur, quæ sunt secundū virtutem.* Animę vero separatæ, quia perpetua est ex propria natura, debetur etiam beatitudo naturalis in actibus perfectæ virtutis consistens: perfectissima vero beatitudo, quæ in aggregatione bonorum omniū, & in carentia omnium malorum vniuersaliter loquendo posita est, nō est homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita, sed ex gratia Dei supernaturali consequenda, ad quā necessaria erit reunio animę, & resurrectio corporis per supernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali fini hominis solum esse debitam imperfectam illam beatitudinem, secundū totum quidem hominem temporalem, & secundum animam, æternā, ad quam patet reunionem animæ non esse necessariam: sed solū ad beatitudinem perfectam, atq; perpetuā, quæ supernaturalis est, & ideo neq; homini, nec animæ eius naturaliter debita, sed ex supernaturali gratia Dei, atq; ex meritis proprijs adultis, paruulis vero ex meritis Christi tribuenda, & consequenter nec reunio ad eam habendam secundum integrum hominem necessaria, erit naturaliter debita, sed supernaturalis censenda.

Et ex toto hoc discursu facile soluuntur duo argumenta in contrarium proposita, nam ad primum distinguendum est antecedens: quantum attinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima, nam de vniuersali & remota verum est eam habere; sed hæc communis est, & æqualiter respicit omnes formas, & ideo non magis animam, quam habuit prius materia, quàm cæteras, & cum constet non posse naturaliter aliquam ex cęteris recipere, nisi præparata sit per tales dispositiones, ita debet esse certum de anima, sed non potest ab agente naturali præparari eisdem numero dispositionibus, quas habuit prius, & per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eādem animam potius, quàm ad alias: ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec tenebitur Deus, vt author naturæ ad reuniendam ei animam, sicut nostro modo loquendi teneri dicimus ad eam vniendam in instanti generationis. quia tunc est sufficienter disposita, habetque proximam, ac determinatam potentiā ad recipiendam hanc animam potius quàm alias formas, & ideo debita est ei naturaliter introductio eius. Ad secundū de fine constat solutio ex vltima nostra ratione. Ex qua intelligitur quod etiā si anima nūquam reuniretur corpori, non diceretur habere statum violētum, quia violentum est à principio extrinse- 32

co.

co passo non conferente vim, vt definiuit Aristoteles, constat vero animam habere naturalem potentiam vt sit separata à corpore, quia ex vna parte est perpetua, & ex altera est forma corruptibilis corporis, cui euidens est vniri vnione non solum naturaliter dissolubili, sed naturaliter dissoluenda: ex cuius dissolutione sequitur animam habituram aliquando naturaliter statum separationis, & ideo non violentum. Quod vero naturalem habeat appetitum informandi materiam, non probat, quod separata sit in statu violento, quia cũ simul habeat potentiam ad statũ separationis, videtur natura eius vtrũque statum complecti, ita vt quilibet per se sit quasi inadęquatus ei. Et hoc satis est, vt neque in vno, neque in altero patiatur violentiam, sed de hoc agemus ex professo Deo adiuuãte in nostris commentarijs ad libros de anima. Quod vero aliqui ex sanctis patribus asserere videntur, reunionem animæ ad corpus, vel resurrectionẽ nostram debitã esse humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum est, non pro necessitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei absolutam eadẽ numero res permanens semel corrupta reproduci possit.

34 DE solis rebus permanentibus quærit titulus quęstionis, quia de successiuis, quales sunt motus, & tempus, agẽdum erit quæstione sequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quæstione præcedenti, sed de absoluta Dei. Vnde idem est ac si inquiratur, an eamdem rem permanentem iam corruptã reproduci in eadẽ numerica vnitate, quã prius habuit, implicet contradictionẽ, vel nõ sed factibile sit à Deo per absolutam potentiam.

Et imprimis præsupponenda est veritas Catholicæ fidei docens eosdem numero homines resurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eumdem numero hominem ad vitã fuisse reuocatum, vt ex historijs sacræ paginæ constat. Ex qua veritate refutatur error multorum existimantium impossibile omnino esse, quod eadem res numero semel corrupta reproducatur. Quod imprimis videtur tenuisse Aristo. cap. præsenti negans in continua, atq; perpetua generationum serie easdem res numero redire posse, quod vero ipse reputauit impossibile per virtutem causarum naturalium contradictio 1e implicare absq; dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiã præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2 historiæ naturalis c. 7. & lib. 7. c. 55. idemq; fuit error Stoicorum, & Epicureorũ, vt refertur Actorum 17. qui Paulum resurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum dæmoniorum annũtiatorem. Idẽ tandem senserunt Saducæi ex Iudæorum natione, vt refertur Matthæi 22. & Actorum 23.

Hac igitur veritate fidei præsupposita, & refutatis ex ea erroribus, prima opinio Catholicorum tenet, hominem quidem reproduci posse, sed præter ipsum nihil aliud, ita Duran. in 4. d. 43. q. 1. Marsi. q. vltima huius libri, Ioannes de Neapoli, quodlib. 31. q. 6. à qua non videtur dissentire D. Tho. in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quæstiũcula 2. ad primum, & 3. Et 3. p. q. 77.

ar.5. nã in primo loco asserit, ideo hominem semel mortuũ posse eumdẽ numero redire, quia permanet non solum materia eius, sed anima, cuius esse communicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrumpi esse hominis, sed semper durare, & propterea iterum produci posse per diuinam potentiam, non tamen res alias, quorum esse omnino perijt ipsis pereuntibus, & consequenter interrumpitur: quare redire non potest vllo modo. In secundo vero loco negat vniuersaliter rem semel anihilatam à Deo, redire posse eãdem numero.

35 Sed probat Duran. Primo, quia ea quæ non possunt produci per eamdem numero actionem, sed necessario per diuersam, non sunt idem numero, sed diuersa: quia, cum actio sit dependentia effectus à causa, necesse est diuersas actiones esse diuersas dependentias, per quas repugnat procedere eumdem numero effectũ, sed repugnat eamdem numero actionem semel transactum redire, sicut repugnat redire idem tempus iam transactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minus repugnat redire eumdem numero effectum.

Secundò, quia repugnat eamdem rẽ bis esse, aut duplicẽ habere durationem, vel duplicẽ existẽtiam: nam iam non esset eadem, sed diuersa: sed hæc eadem sequũtur, si eadẽ res numero reproducatur: ergo imposibile consendum est. Minorem probat, quia priusquã corrũperetur, fuit, & post corruptionẽ iterũ producitur: ergo iterũ est, nã secũda productio non minus ordinatur ad esse, quàm prima. Fuit etiã heri, & erit die crastina, cũ tamẽ hodie nõ sit, duo autẽ dies interrupti sunt duo tẽpora, cum sint discõtinua: ergo habebit duplicẽ durationẽ; & hinc sequitur habere duplicem existentiam, quia duratio non est res distincta ab existentia rei, vt multi asserunt.

Tertiò, si Deus ageret ex necessitate naturæ, sicut ignis agit, & nõ libere, non foret potentia eius minus infinita, ac est modò, cũ libertas nullã potentiam Deo conferat, sed infinitã præsupponat, sed Deo agente ex necessitate naturæ implicaret contradictionem eamdem numero rẽ corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impossibile, etiam si libere operetur. Minor probatur, quia agere ex necessitate naturę est agere ex determinatione ad vnum: ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit semper, vel numquam, sed semper diuersum, quare non poterit modo diuersa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; sed in tali casu produceret sæpe diuersa numero, vt per se est manifestum: ergo numquam posset reproducere idem numero iam corruptum. 36

Secunda opinio affirmat non solum eumdem numero hominem semel mortuum, sed quamlibet aliam rem permanẽtem semel extinctam posse eamdẽ numero reproduci per potentiam Dei absolutam. Ita sentiunt omnes ferè Scholastici in 4. d. 41. Scotus. q. 1. D. Bona. q. 5. Capreol. q. 1. Palud. quæst. 1. & 3. Sotus d. 44. quæst. 1. & D. Thom. expresse, quodlib. 4. art. 5. opusc. 9. cap. 82. & 4. contra gent. cap. 81. & ibidẽ Ferra. Henri. quodlib. 7. quæst. 16. Ægid. theorem. 1. P. Suarius. 3. p. tom. 2. disput. 44. sect. 6. & cæteri omnes tam antiqui, quàm recentiores, estque communis, & vera. Probatur primo, quia eamdem rem numero iam extinctã 37

iterum

iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte eiusdem rei; sed neque ex parte eiusdem actionis, vel temporis; ergo ex nullo capite repugnare potest, & ideo censendum est posse fieri. Antecedens probo, quia postquā Deus aliquam rem creauit, & extincta est, eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permansit, postquam rem produxit, non minus, quàm erat ante productionem. Et hinc desumpserunt sancti patres præcipuum argum. ad probandam hanc communem sententiā, præsertim Aug. 22. lib. de ciuitate Dei cap. 20. & serm. 19. de verbis Apostol. vbi ita ait, *Si in nihilum rediremus facere Deus poterat, vt essemus sicut fecit: cū antea numquam fuissemus.* Atq; etiā Greg. homil. 18. in Euang. his verbis. *Longe minus est Deo reparare, quod fecit, quā creasse, quod non fuit.* Quod

38 vero non repugnet ex parte ipsius rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda est per creationem, vel per eductionem de potentia materiæ: si primo modo, nullā potest habere repugnantiam ad essendum: postquā ad nihilum reducta est, magis quā habuit, priusquā crearetur, quia in se nihil est, & solum potest esse in potētia actiua Dei, ex parte cuius nulla potest esse repugnantia, vt iterum fiat. Si vero producenda est ex potentia materiæ, nec ex hac parte potest esse repugnātia, quia etiam est euidens in potentia materiæ contineri, non minus postquam extincta est, quā continebatur prius quàm produceretur, cū potentia materiæ non sit aliud, quàm entitas eiusdem materiæ, quam constat non esse diminutam, ex eo, quod semel educta fuit eadem res ex eius potentia. Sed tandē probo, quod nō repugnet ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per causas secundas à tēpore dependentes, suam actionem (quę non est alia ab actione creaturæ) tempori accommodet, per se autem agens non dependet in sua actione à tempore; quare poterit eamdem rem extinctam iterū producere per eamdem actionem, qua eam primò produxit, quia propria eius actio non indiuiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atq; etiā (vt ego existimo) poterit id præstare per diuersam actionem, prout sibi placuerit, quia si non repugnat Deum simul applicare plures causas totales, & adæquatas ad producendum eumdem numero effectum, per plures numero actiones, & dependētias adæquatas, vt 1. lib. Phys. probauimus, multo melius poterit ipse pluribus actionibus eumdem effectum, nunc, & postea producere, & reproducere; nec repugnabit, quod pluribus dependentijs ab eo dependeat.

Secundo probatur arg. euidēti ad hominem contra primam opinionē, ex resurrectione hominis, per quam fide catholica confitentur patroni eius eumdem numero hominem reproduci. Ex quo sic arguo, siue resurrectio hominis sit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuersa numero ab ea, sequitur non minus posse Deum reproducere quamlibet aliam rem. Probatur consequentia, quia si est eadem; ergo per eamdem numero actionem potest Deus producere, & reproducere eamdem rem; si vero sit actio diuersa, poterit per diuersas numero actiones eamdem rem numero producere, ac reproducere. Discrimen vero illud inter reproductionem eiusdem hominis, 39

&

& cuiuscumq; alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interrupta fuerit per anihilationem, vel desitionem aliã, permanet tamen esse iam extinctũ in potentia diuina, & hoc sufficit, vt reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primo illud produxit ex nullo præsupposito.

40 Ad primũ Durandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nã actio est agentiũ dependentiũ à tempore, qualia sunt Physica, suam indiuiduationem accipiũt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cũ his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem indiuiduatur, & ideo non potest eadem redire transacto tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agẽs per se sine his causis, non dependet in sua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, sed ex sua propria entitate sine respectu ad tempus, quare bene potest eamdẽ suam actionem repetere, & per eam producere eamdem rem, & iam extinctam reproducere. Ad secundum neganda est maior, quod repugnet eamdem rem bis esse, & habere plures durationes; nam ex hoc non sequitur, quod habeat plura esse, vel plures existentias, sed solum eamdẽ diuersis temporibus repetitam, in quo nulla est implicatio contradictionis. Nam neq; esse, neq; existentia, nec actio Dei, per quã primo producitur, & iam extincta reproducitur, indiuiduantur à tẽpore, & propterea nec repugnat vtrumq; habere distinctas durationes, quia istæ extrinsecæ prorsus eis sunt. Quod vero de distinctione durationis ab existẽtiis rerum dicitur, non est verum de tempore, quod concedũt omnes distingui realiter ab existẽtia rei permanentis; vnde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium vero solum esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, vt æui ab existentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Phys. distingui ex natura rei, ideo non potest sumi arg. ad probandum plures existentias ex pluribus durationibus, quia nõ implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

Ad tertium neganda est maior, 41
quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, non esset virtus eius minus infinita, ac modo est liberè agens, nã repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter, & agere ex necessitate naturæ, quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cum libertate, & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ: ad summũ ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ haberet infinitam virtutem solum secũdum quid, hoc est solum infinitam ad certũ genus operãdi ex determinatione ad vnũ, per quam bene probat argum. quod non posset eamdẽ rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter, hoc est ad quemlibet modum agendi (vt revera habet) non possit rẽ semel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiã, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addit

addit supra substantiam eius, sed solum connotationem rei extra productæ; quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen libere operari virtutem realem, & intrinsecam dicit in Deo, ex qua habet substantia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter, vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumq; genere, vel speciem reproducere.

Et ad D. Thom. respõdeo testimonium ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atq; etiam duo priora, in quibus etiã si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standũ esset posterioribus testimonijs à nobis adductis duplici de causa Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissime explicat mentem propriam: cum tamẽ in alijs locis obiter tantum verba illa proferat. Secũdo vero, quia testimoniũ ex summa cõtra gẽtes posterius est alijs, quæ ex quarto sentẽt. referũtur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eãdẽ rẽ numero iterũ produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cũ prima eius productione.

42 NOn intelligitur dub. de actione per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem, nempe statum immortalitatis, nam de hac suo loco docent Theologi, quonam modo sit supernaturalis actio, sed solum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo quærimus, Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundo, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, vt quæstione præcedenti probauimus: ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse Physicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inhærentiam in subiecto, si sit accidens; ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioqui eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. Duplíciter potest considerari reproductio 43 rei. Primo secundum entitatem, vel substantiam, secundo quantum ad modum quo fit, videlicet præter

& cuiuscumq; alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interrupta fuerit per anihilationem, vel desitionem aliã, permanet tamen esse iam extinctũ in potentia diuina, & hoc sufficit, vt reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primo illud produxit ex nullo præsupposito.

40 Ad primũ Durandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nã actio est agentiũ dependentiũ à tempore, qualia sunt Physica, suam indiuiduationem accipiũt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cũ his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem indiuiduatur, & ideo non potest eadem redire transacto tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agẽs per se sine his causis, non dependet in sua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, sed ex sua propria entitate sine respectu ad tempus, quare bene potest eamdẽ suam actionem repetere, & per eam producere eamdem rem, & iam extinctam reproducere. Ad secundum neganda est maior, quod repugnet eamdem rem bis esse, & habere plures durationes; nam ex hoc non sequitur, quod habeat plura esse, vel plures existentias, sed solum eamdẽ diuersis temporibus repetitam, in quo nulla est implicatio contradictionis. Nam neq; esse, neq; existentia, nec actio Dei, per quã primo producitur, & iam extincta reproducitur, indiuiduantur à tẽpore, & propterea nec repugnat vtrumq; habere distinctas durationes, quia istæ extrinsecæ prorsus eis sunt. Quod vero de distinctione durationis ab existẽtijs rerum dicitur, non est verum de tempore, quod concedũt omnes distingui realiter ab existẽtia rei permanentis; vnde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium vero solum esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, vt æui ab existentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Phys. distingui ex natura rei, ideo non potest sumi arg. ad probandum plures existentias ex pluribus durationibus, quia nõ implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

Ad tertium neganda est maior, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, non esset virtus eius minus infinita, ac modo est liberè agens, nã repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter, & agere ex necessitate naturæ, quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cum libertate, & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ: ad summũ ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ haberet infinitam virtutem solum secũdum quid, hoc est solum infinitam ad certũ genus operãdi ex determinatione ad vnũ, per quam bene probat argum. quod non posset eamdẽ rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter, hoc est ad quemlibet modum agendi (vt reuera habet) non possit rẽ semel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiã, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addit 41

addit supra substantiam eius, sed solum connotationem rei extra productæ; quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen libere operari virtutem realem, & intrinsecam dicit in Deo, ex qua habet substantia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter, vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumq; genere, vel speciem reproducere.

Et ad D. Thom. respōdeo testimonium ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atq; etiam duo priora, in quibus etiā si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standū esset posterioribus testimonijs à nobis adductis duplici de causa Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissime explicat mentem propriam: cum tamē in alijs locis obiter tantum verba illa proferat. Secūdo vero, quia testimoniū ex summa cōtra gētes posterius est alijs, quæ ex quarto sentēt. referūtur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eādē rē numero iterū produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cū prima eius productione.

42 NOn intelligitur dub. de actione per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem, nempe statum immortalitatis, nam de hac suo loco docent Theologi, quonam modo sit supernaturalis actio, sed solum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo quærimus. Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundo, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, vt quæstione præcedenti probauimus: ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse Physicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inhærentiam in subiecto, si sit accidens; ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioqui eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. Dupliciter potest considerari reproductio rei. Primo secundum entitatem, vel substantiam, secundo quantum ad modum quo fit, videlicet præter 43

exigentiam, & ordinem naturalium causarum, atque extra tempus naturaliter requisitum: & his de causis non potest fieri virtute naturali, etiam diuina operante cum causis naturalibus, sed supernaturali. Priori ergo modo considerata naturalis est, vt probant argumenta pro ratione dubitandi posteriori proposita. Quibus hoc adiungi potest, quia productio rei, & conseruatio eius ab eodem agente sine interruptione eadem numero actio est: ergo si naturalis est vna secundum entitatem, erit etiam naturalis altera; sed actio, per quam Deus conseruabat hominem iam à se reproductũ, erat naturalis, sicut entitas, atq; existentia eiusdem hominis extra causas: ergo reproductio quoque naturalis erit secundum entitatem. Considerata vero reproductio quantum ad modum quo fit, supernaturalis vocanda est, & hoc probat argum. pro ratione dubitandi priori positũ. Et si quæsieris, an simpliciter sit dicenda naturalis, vel supernaturalis. Respondeo naturalem esse vocandã simpliciter, quia modus ille extrinsecus est, & ideo denominatio ab eo proueniens, etiã est extrinseca, quare non simpliciter, sed tantum secundum quid supernaturalem efficit actionem, entitas vero cum sit ei intrinseca, & naturalis, naturalem denominationẽ simpliciter ei tribuere debet.

44 Secundũ quod petebat dubiũ est, an reproductio sit eadem actio secũdum speciem cũ prima productione eiusdẽ rei, atq; etiam, an sit eadẽ numero. Et quantum ad identitatẽ specificam videtur non esse eamdẽ, sed specie distinctam, quia distinctio specifica actionis sumitur ab agente, vel forma eius, per quam agit, vt docet expresse D. Th. 1 2. q. 1. ar. 3. Sed prima productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente, vt si sit generatio ignis ab igne, reproductio vero ab alio specie distincto, nempe à Deo: ergo actiones istæ distinguntur specie. Secundò quia licet fiant ab eodem agente, diuerso tamen modo iam explicato, cui addi potest, quod prima productio rei potest esse eductio formæ de potentia materiæ, vel subiecti, reproductio vero ex nihilo, vt per se est manifestum, sed distinctio specifica actionis non sumitur ab entitate eius, quæ videtur esse quasi materialis ratio, sed potius à modo, quo fit, qui est ratio formalis eiusdem: ergo semper, & necessario distinguetur specie reproductio à prima productione. Ex altera vero parte videtur non posse distingui specie, quia idem est terminus ad quem productionis, & reproductionis, non solum specie, sed numero, vt præsupponitur: ergo non possunt distingui specie. Secundo, quia siue motus sumatur vt actio, siue vt passio, dicit 45
intrinsecũ ordinem ad terminũ per se à quo sumit speciem: ergo repugnat actiones distingui specie, nisi termini ad quos distinguantur specie, quod patet in productione, & reproductione eiusdẽ rei nõ reperiri, vt in generatione hominis, & resurrectione eius. Et ita tenendũ est nõ differre specie productionẽ, & reproductionẽ eiusdẽ rei, sed solũ accidẽtaliter. Quod efficaciter probant duo hæc posteriora argumenta; nã, quod eis posset responderi differre specie actiones ipsas, & terminos productos per modũ diuersum, quo fiunt iã explicatum, non satisfacit, quia cum sit extrinsecus, & accidentalis, non potest distinguere eas specie.

Ad

46 Ad primum argum. pro alia parte positum distinguenda est maior, nã actio non respicit agens, vel formam eius secundum se sumptam, sed tamquam principium à quo procedit, & consequenter res, quæ agit, non respicit actionem, nisi tamquam principium quasi emittens eam à se, quod est eam respicere tamquam dependentiam termini à se, & de primo ad vltimum actio non respicit agens, nec agens actionem, nisi vt continet sua virtute terminum à se procedentem media eadem actione. Vnde sequitur actionem sumere vnitatem, & distinctionem specificam ab agẽte, vel forma eius, vt principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinseco ad illum, & non alio modo. Et iste est germanus sensus verborum D. Tho. quod actio, vt actio sumat speciem ab actu agẽtis, vt principio termini, passio vero ab eodem termino, vt recepto in passo ab agẽte. Quem modum distinguendi actionem, & passionem inter sese, & à motu, copiose explicuimus in nostris Commentarijs super 3. lib. Physic. & si eum applicemus ad materiam argum. propositi, constabit esse solutum, nam licet aliquando prima productio rei, & reproductio eiusdem procedant à diuersis agentibus, non certe, vt diuersa sunt, sed vt continent sua virtute eumdẽ terminum ab vtroque productum principiumque productionis eius sunt, & ideo per actiones eiusdem speciei, & solum diuersas secundũ modum accidentalem, atq; extrinsecum iam explicatum.

47 Ad secundo arg. respondeo in casu illo produci accidens cũ nouo modo essendi, simili modo essendi per se substãtiæ; & ideo produci per actionem specie distinctam. Dũ autem dicimus productionẽ, & reproductionem esse eiusdem speciei, intelligimus supposito, quod reproducatur res cum suo modo essendi naturali, quem habuit prius, & non cum alio modo supernaturali. De vnitate vero numerica productionis, & reproductionis eiusdem rei, hac distinctione loquendum est, nam si vtraq; fiat à Deo per se immediate, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerso tempore, nihil refert, quia Deus per se immediate agens non dependet à tempore, neq; ab eo indiuiduatur actio eius. Si vero fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à solo Deo, non possunt esse eadẽ numero actio, sed diuersa, cuius ratio est manifesta, quia actio dependet per se immediate ab agente tamquã modus eius: ergo repugnat eamdem actionem procedere à diuersis numero agẽtibus totalibus, & adæquatis, sicut repugnat eumdẽ modum esse diuersarum rerum. Et vnitas numerica actionis sumitur ab eodẽ numero agente, vt probauimus 5. lib. Phys. ergo repugnat à diuersis numero agentibus procedere eamdem numero actionem.

QVÆSTIO IIII.

An res per se successiua semel extincta, possit eadem numero reproduci per potẽtiam Dei absolutam.

Specialem habet difficultatem reproductio eiusdem rei successiuæ propter specialem modum essendi eius non permanentem, sed continuo fluentem, ratione cuius 48

videtur semel transacta nō posse redire, vt postquā effluxit hoc numero motus, vel hoc numero tempus, non videtur possibile, quod iterum fluat, vel reproducatur. Propterea conueniūt omnes non posse id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solū ergo potuit esse quęstio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potentiā Dei absolutam fieri possit. Et prima opinio tenet non implicare cōtradictionē, sed fieri posse à Deo. Ita Aureolus apud Capreolum in 4. d. 43. q. 1. art. 2. Mayronius d. 44. q. 3. Bernardus contra Henricum, quodlib. 7. q. 14. & q. vltima huius libri, & ex Iunioribus non pauci. Probant primo, quia non implicat contradictionē, quod eadē actio instantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionē, quod redeat eadem actio successiua, quæ est motus, atq; eadē duratio eius, quæ est tēpus. Cōsequentia videtur euidens, quia nulla potest assignari differentia quātum pertinet ad hoc in teractionem successiuam, & instantaneā. Sed probatur antecedēs, quia eamdem illuminationē instantaneā potest Deus conseruare per horam continuā: ergo potest eā immediate horæ interrūpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur consequentia, quia non requiritur maior virtus ad conseruandum, quàm ad producendū, nec ad conseruandum tēpore interrupto, vel continuo: ergo qui potest vnum, poterit alterū, & ita poterit producere, & reproducere eamdem actionem in extremis partibus horæ, etiāsi in medio tempore fuerit interrupta. Quod cōfirmari potest ex quęstione pręcedēti, vbi probauimus, Deū posse reproducere eumdē numero effectum per eamdē actionem, quā potest repetere; ergo non repugnabit, quod possit eamdē numero actionē bis ponere in rerū natura. Secundò, motus accipit speciē à termino, sed potest Deus reproducere eumdē numero terminū motus; ergo poterit reproducere eumdē numero motū. Probatur minor, quia bene potest Deus reproducere idem numero corpus cum eadem numero præsentia locali, quā acquisiuit per motū: ergo poterit producere eumdē numero motum, per quē eā acquisiuit.

Tertiò, quia si repugnaret reproduci eumdē motū, ideo esset, quia non potest reproduci idē tempus, à quo sumit suā identitatē numericam, sed hoc non est necessarium: ergo reproduci poterit. Probatur minor, quia vel repugnat produci eumdē numero motū, quia repugnat produci idē numero tēpus verum, & reale: quod sequitur eumdē motū, vel quia non potest correspōdere diuersus numero motus eidē tēpori imaginario; sed vtrūq; horum est falsum: ergo nulla est propter hoc repugnantia. Probatur minor de tēpore reali, & proprio, quia intrinseca indiuiduatio huius motus non potest sumi ab hac eius duratione, quæ posterior saltem natura, vel ratione est eo, & ideo illum præsupponit indiuiduum. Et multo minus potest indiuiduum ab hoc tēpore imaginario, quod prorsus extrinsecū est motu, & ex consequenti tempori reali, quare non potest dependere ab eo indiuiduatio intrinseca horum. Et certe si ab illo dependeret, sequeretur etiam Angelum dependere in sua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiam datur, sicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eumdē numero Angelum, cuius 49

op-

oppositum docuimus q. præcedenti. Probatur consequentia, quia non minus dependet, existentia Angeli ab eius duratione reali, quæ est æuum, & hoc ab æuo imaginario, quã motus à propria duratione successiua reali, & hæc à tempore imaginario: ergo sicut non potest redire idem motus, nec eadem eius duratio, quia non potest redire idem tempus imaginarium, cui correspondẽt, pari ratione non poterit redire idem numero Angelus, neq; idem numero æuum eius. Et tandem probãt, quia argum. in oppositum solui possunt, quod sufficeret, vt Deo non denegaretur.

50 Secunda opinio putat contradictionem implicare, quod idem numero motus, & tempus reproducantur, & ideo non posse fieri etiam per potentiam Dei absolutã. Ita D. Tho. quodlib. 4. art. 5. Henric. quodlib. 7. q. 16. Duran. in 4. d. 43. q. 3. Capreol. & Palud. ibidem q. 1. Ferra. 4. lib. cõtra gentes c. 81. & Sotus 4. lib. Phys. q. 4. concl. 3. & in 4. d. 44. q. 1. art. 1. & plures alij, & videtur nobis probabilior. Sed probari solet quibusdã argum. minoris momenti, quæ ideo facile soluuntur ab aduersarijs. Primo quidem, quia ad præteritum nõ datur potentia: ergo impossibile est præteritum tempus redire. Cui bene respondent diuersa esse illa duo, & propterea qui concedit primum, nõ tenetur concedere postremũ. Dare enim potentiam ad præteritum non est aliud, quàm fieri posse, quod præteritum non fuerit, & hoc apertam cõtradictionem inuoluit, quare nullo modo fieri potest. Quod vero idẽ numero tempus reproducatur, non est, quod desinat esse præteritum; sed quod cum vere fuerit prçteritum, iterum redeat, hoc est iterum fiat præsens, atque præteritum, in quo nulla apparet repugnantia.

Secundò probant, quia si successiuum potest reproduci, poterit etiã conseruari, sed hoc repugnat cũ intrinseca eius successione, quia si cõseruaretur, eo ipso permaneret, & fluere desineret; ergo etiã repugnat reproduci, & cõfirmat Sotus, quia repugnat successiuum non fluere, dũ est: ergo repugnat iam transactũ redire. Probat consequentiam, quia facilius videtur detinere illud, quod fluit, quàm reproducere quod iam non est. Nam quod fluit iam supponitur esse. Sed respondent negando vtramque consequentiam, quia conseruari, vel detineri successiuũ pugnat cum ratione intrinseca successionis, quare implicat contradictionem; sed in eo, quod postquam effluxit, iterum fluat, nulla videtur esse repugnantia. Et ita intelligitur non esse facilius detinere successiuum, ne fluat, quàm illud de nouo producere, postquam effluxit, & desiuit esse, vt putauit Sotus. 51

Tertiò probant, quia si pars præterita tẽporis reproducatur, sequeretur simul esse cũ parte præsenti, aut futura eiusdẽ temporis, & consequẽter duas partes temporis simul fluere, quod patet esse impossibile, quia partes eiusdẽ temporis distinguntur tamquam priores, & posteriores, vt ex definitione eius constat, quia dicitur esse: N*umerum motus secundũ prius, & posterius*. Sed probatur consequentia, quia partem præteritã reproducere, non est aliud, quã efficere, vt iterum fluat; sed iterum fluere, est iterũ fieri futuram, & prçsentem: ergo simul fluentem cum futura, & præsenti. Cui facile respondent negãdo consequentiam, quia si reproduceretur pars præterita, suspendenda esset

esset futura, ne fieret præsens, & loco eius poneretur reproducenda, & ita hæc sola fieret præsens immediatè post instans, quo terminabatur, & sola flueret, non cum alia.

52 Probant tandem, quia intrinsecũ est tẽpori habere partes reales priores, & posteriores, nẽpe præteritũ, & futurum: ergo intrinsecũ est ei, quod ex præterito, & futuro copulatis instanti præsenti, atque efficientibus vnum numero tempus per cõtinuationem cõponatur, sed nihil horum habebit tẽpus, si pars præterita reproducatur; ergo impossibile reputandũ est. Probatur minor, quia si pars præterita reproducatur, fieri poterit immediatè futura post instans pręsens, & ita eadem pars erit præterita, & futura, nec poterit futura cõiungi cum præterita per instans præsens, quia idem non coniungitur realiter sibi ipsi, nec secum continuatur continuatione reali, quæ diuersitatem realem cõtinuatorum dicit. Immo sequitur, quod breuissima pars temporis possit fluere semper; ita vt mille anni, immo & omnes cõmputabiles in ea includãtur, vel solum sint breuis illa pars semper repetita per reproductionem, quæ videntur impossibilia. Respondent tamen hæc omnia aliena esse à consuetudine tẽporis decurrentis, nec esse naturę eius consentanea, sed non implicare contradictionem, quia satis in illa parte temporis reproducenda saluaretur distinctio realis præteriti, & futuri, & vnio realis, vel continuatio earum, non est tamẽ necessarium hanc distinctionem partium dari in tota extensione temporis, sed suppleri potest per reproductionem, & replicationem eiusdem partis.

53 Alijs ergo efficacioribus arg. probanda est cõmunis sententia, quã sequimur, & sit primũ: Indiuiduatio motus sumitur ex quatuor, vt docet Arist. 5. 7. & 8. lib. Phys. nẽpe ex subiecto, ex termino, ex tempore, & agẽte; ita vt quolibet horum variato, varietur idem numero motus, & sit alius numero distinctus; sed ad reproductionem eiusdẽ motus, atque eiusdẽ tẽporis, quod est propria duratio ei⁹, necesse est variari tẽpus imaginariũ, per ordinem ad quod sumitur indiuiduatio motus; ergo implicat cõtradictionem, quod reproducatur idem numero. Euidens est consequentia, quia euidens est, variari eumdẽ numero motũ variato codẽ numero agente subiecto, vel termino, de quo nemo dubitat: ergo nõ est minus euidens variari variato tẽpore, quia ab omnibus simul sumitur vnitas numerica eius secundũ Aristotelem, & omnes eius interpretes tam Græcos, quã Latinos. Sed respondent tempus esse extrinsecũ motui, & ideo non esse tam necessariam dependentiã ab eo, quã à cæteris, quare bene potest Deus eũdem numero motum reproducere in diuerso tẽpore imaginario. Sed cõtra hanc solutionem sic arguo: in toto ordine naturali rerum adeo reputatur necessaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato necesse sit actionem, motum, atq; effectum variari, quæ omnia fatentur etiã aduersarij; ergo motus secundũ suam naturam intrinsecum ordinẽ dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tẽpus imaginariũ; gratis ergo & sine fundamẽto rationis asserunt talẽ dependentiã à tempore extrinsecã esse motui, potius quàm depẽdẽtiã ab alijs tribus. Quod autẽ tempus extrinsecũ sit, nihil refert, nã etiam subiectũ est extrinsecũ cuiq; accidenti, & ex consequenti motui: quare hac ratione posset esse idẽ numero 54

numero

mero motus variato subiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinsecum sit subiectum, intrinsecus est accidenti respectus dependentiæ ad ipsum; eodem ergo modo licet extrinsecum sit tempus imaginarium motui, intrinsecus tamen est eidem motui respectus dependentiæ ad ipsum, cuius ea est ratio satis efficax, quia agentia corporea intrinsecam habent dependentiam in suis operationibus à tempore, quare hoc variato necessario variantur.

55 Secundo probatur, quia sicut corpus per suam extensionem permanẽtem est præsens spatio imaginario loci, ita motus per suam extensionem successiuam durationis est præsens spatio imaginario durationis. Quod probatur euidenter, quia licet cælum quiesceret, & Deus suspenderet propriam durationem motus particularis corporis (quod certum est posse, supposito quod propria duratio motus distinguitur ex natura rei ab eo) nihilominus idem motus particularis haberet extensionem durationis extrinsecæ, atque imaginariæ; vnde sequitur implicare contradictionem dari motum, qui non sit præsens spatio durationis imaginariæ, sicut implicat dari corpus extensum in loco, quod non sit præsens spatio imaginario loci; sed implicat contradictionẽ, quod idem corpus per eamdem præsentiam simul sit præsens duobus spatijs imaginarijs loci, vel per eamdem præsentiam vtrumque repleat; ergo etiam implicabit contradictionem, quod idem motus per eamdẽ numero durationẽ sit præsens diuersis spatijs durationis imaginariæ, vel quod vtrumq; repleat; sed repugnat, quod reproducatur idem motus, quin sit præsens duobus spatijs imaginarijs durationis; ergo impossibile reputandum est, quod reproducatur. Minorẽ sic probo, hæc pars motus præterita per suã durationem est præsens huic parti spatij imaginariæ durationis, sicut hoc corpus per suã extensionem est præsens huic parti spatij imaginarij loci, si vero reproducatur hęc pars motus, necesse est fieri præsentẽ alteri parti eiusdẽ durationis imaginarię, quia repugnat eidẽ parti esse præsentem, cũ hæc pars durationis imaginariæ trãseat non reditura; vnde sequitur repugnare, quod eadẽ pars motus cũ sua propria duratione reproducatur, alioqui eadẽ pars motus per hãc durationẽ esset præsens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, sicut etiam repugnat idem corpus per eamdem præsentiã localem simul esse præsens diuersis partibus spatij imaginarij.

Huic etiam arg. conantur respondere recentiores quidã, assignato duplici discrimine, vno quidẽ inter tempus verũ ex vna parte, & imaginariũ ex altera. Alio vero inter spatiũ imaginarium loci ex vna parte, & spatiũ imaginarium temporis ex altera. Et differentia inter tempus verum, & imaginarium in hoc dicunt consistere, quod spatium imaginarium fluẽs, quod vocatur tempus imaginarium, concipitur, vt omnino necessarium, & immutabile in suo fluxu, & ideo pars eius, quæ concipitur semel præterita, non potest concipi, vt iterum fluens, vel iterum rediens. Et huius ratio est, quia spatiũ imaginariũ concipitur, vt nõ causatum, & propterea concipi debet, vt habens fluxum, & ordinem suarum partium à se, & non ab alio, quod est esse necessariũ, & immutabile, & hinc prouenit, quod pars semel præterita non potest concipi, vt iterum rediens, tempus autem verum, & reale non habet à se ordinem, 56

dinem, & successionem suarum partium, sed dependentem à sua causa efficiente, à qua depēdet in suo esse, & ideo neq; omnino necessarium, & immutabilem, sed dependentem, & variabilem, quare non repugnat eādem partem iam transactam, iterum fluere. Et hinc etiam fit, vt licet sit necessarium, atque intrinsecum tempori, & motui habere partes successiuas
57 priores, & posteriores, non tamē est alicui earum intrinsecum esse priorem, vel posteriorem, sed variari potest ordo, ita vt quæ nunc prior transiuit, postmodum sit futura, atque adeo posterior eadem. Ex hoc etiam discrimine intelligitur, quod pars temporis realis dupliciter potest sumi. Primo, vt correspondet parti temporis imaginarij, & quasi spatium durationis eius replet, & hoc modo cōsiderata non potest semel transacta redire, vel reproduci, quia cum pars illa temporis imaginarij irreuocabiliter transeat, & iterum non possit redire, etiam pars veri temporis ei cōparata irreuocabiliter transit, & redire non potest sub tali reduplicatione coexistentiæ. Secundo consideratur, secundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis est ei, atque extrinseca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non cōuenit ei secundum se, sed in quantū sub ea concipitur ab intellectu nostro. Secundo, discrimen inter spatiū imaginarium temporis, & spatium imaginarium loci in hoc dicunt esse positum, quod spatium locale concipitur vt permanens, & immutabile, & ideo corpus non dicitur fieri præsens diuersis partibus eius, nisi per sui mutationem, & consequenter per acquisitionem alicuius modi essendi sibi inhærentis. Spatium vero temporis imaginarij concipitur vt successiuum, & fluēs, atq; transiens. Et hinc fit, quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coexistere illi, non est necessarium, vt distinctos modos reales, aut durationes in se habeat, sed solum, vt iterum, atque iterum fiat, acciditque illi, vt coexistat huic, vel illi parti eiusdem imaginariæ durationis. Deinde sicut duratio vera vt coexistens maiori, vel minori parti eiusdem imaginariæ durationis concipitur à nobis, vt maior, vel minor, licet in se maior, vel minor non sit, vt patet de æuo, quod in quantum coexistit maiori, vel minori tempori, concipitur à nobis vt maior, vel minor duratio, licet in se formaliter nō sit maior, vel minor, sed indiuisibilis; ita duratio eiusdem motus, quæ est tempus, si vis extendatur per reproductionem, vel extendi concipiatur, coexistere potest duabus partibus eiusdem temporis imaginarij, & 58 tamquam maior concipi propter talem coexistentiam, etiam si in se non sit realiter maior, aut distincta secundum partes, sed eadem, æquiualens tamen duabus, aut tribus per repetitionem. Ex tota igitur hac doctrina (quam summatim collegi) respondēt ad formam nostri argum. negando maiorem, quod sicut se habet præsentia localis corporis ad spatium imaginarium loci, ita se habeat duratio motus ad spatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differētię est, quia corpus non fit præsens spatio imaginario loci, nisi per aliquem modum sibi intrinsecum, & ideo per sui mutationem, & propterea non potest per eamdem præsentiam fieri pręsens diuersijs spatijs: motus vero, & tempus non coexistūt tempori imaginario, per aliquid sibi intrinsecum, sed solū per comparationem nostri intellectus

ctus ei accidentalẽ, & extrinsecã, quæ ideo variari potest, & ita non repugnat per locũ ab intrinseco, quod eadẽ pars reperita per reproductionẽ possit correspõdere diuersis partibus ei⁹

59 Hæc tamen doctrina, ex qua solui tur arg. apparentiã quidẽ veritatis habet, diligẽtius tamen cõsiderata, tria, vel quatuor in ea inuenio difficilia, & quæ mihi vidẽtur falsa, & solũ excogitata ad eludendũ arg. primum est, quod cõparatio motus per suã durationem realẽ cum spatio imaginario durationis, sit ei extrinseca, & nõ necessariò, neq; per aliquid intrinsecũ ei cõueniens, sicut cõparatio corporis cũ spatio imaginario loci cõuenit ei per aliquẽ modũ sibi intrinsecum. Quod vero hoc sit falsum, probo, quia corpus per suã entitatem, vel extensionem permanentẽ tãquam per fundamentum sufficiẽs intelligitur præsens spatio imaginario loci, & per præsentiam formalẽ intelligitur præsens formaliter; ergo motus per suã entitatem successiuam, vt successiua realis est, tãquam per fundamentum sufficiens intelligitur præsens spatio imaginario durationis, & per suã durationem formalem, & ab intrinseco successiuã intelligitur presens formaliter. Probatur cõsequentia, quia quẽadmodum extẽsioni permanenti corporis debetur præsentia permanens in spatio imaginario loci, ita vt contradictionẽ implicet esse sine illa, ita etiã entitati, atq; extensioni successiuæ debetur præsentia in spatio durationis imaginariç, vt contradictionẽ implicet esse sine illa. Probatur efficaciter paritas rationis, quia entitati reali existẽti extra causas debetur ex se, & ab intrinseco propria præsentia in spatio imaginario, sine qua esse nõ potest per vllam potentiã, corporea quidẽ si sit entitas corporea, spiritualis vero si sit entitas spiritualis. Quod adeo necessariũ reputant recentiores oppositam sententiã defendentes, vt affirmẽt, tot præsentias deberi cuicũque corpori, quot habet accidentia realia, aut reales entitates distinctas; sed motus habet entitatẽ realem extra causas per se, & per suã durationẽ realem; ergo debetur ei ab intrinseco, & per aliquid reale sibi etiam intrinsecum realis præsentia in spatio imaginario, non pręsentia permanẽs, cum sit entitas realis ab intrinseco successiua, nec in spatio loci, quia spatium loci ex sua propria ratione est permanẽs, hoc est, per modũ permanentis conceptũ; ergo debetur ei præsentia successiua, & fluens in spatio imaginario successiuo, & fluẽte, quod est spatiũ durationis imaginariæ. Et ratio huius à priori est, quia extensio realis eius nõ est permanens, sicut extensio corporis, sed successiua, & fluens, & ideo occupatiua spatij fluẽtis, quod nõ est loci, sed durationis. 60 Vnde sequitur, quod sicut nõ potest idẽ numerò corpus habere eamdem præsentiã in duabus partibus spatij localis sibi adæquatis, etiã si per potẽtiam Dei absolutã ponatur in eis, sed necessariò debet habere pręsentias distinctas, pari ratione implicat cõtradictionem, quod idẽ motus per eamdem durationẽ sit præsens diuersis partibus spatij imaginariæ durationis sibi adæquatis, & cum hoc sequatur euidẽter ex reproductione eius, vt concedunt aduersarij, sequitur esse omnino impossibilem.

61 Ex his infero primo, falsum esse, quod in eadẽ doctrina dicitur, nẽpe motui, & tẽpori cõuenire respectum ad spatiũ imaginariũ per solã coexistentiam, vt cõuenit mensuræ indiuisibili respicere diuisibilem per solam coexistentiã, vt æuo respicere tẽpus,

 sed

sed reuera cõuenit illi per intrinsecã,
atq; sibi essentialẽ rationẽ præsentię,
in quo etiã differũt à corpore respiciẽ
te spatiũ imaginariũ loci: nã licet res
pectus ad spatiũ loci sit intrinsecus,
atq; essentialis ipsimet præsentię quã
habet corpus in spatio, corpori tamẽ
non est essentialis præsentia ipsa, nec
ideo talis respectus in ea inclusus ad
spatiũ, quia prius præintelligitur cõ-
stitutus in suo esse essentiali, quã in-
telligatur præsens, quãuis per suam-
met entitatẽ debeatur ei præsentia,
motui vero, & durationi eius, non so
lum debetur præsentia in spatio, tã-
quam ei præsuppositis, atq; constitu
tis in sua essentia, vel entitate reali,
sed pertinet ad essentiã eorum, quare
sine illa non possunt vllo modo repe
riri. Quod sic probo; essẽtialis est mo
tui, & tẽpori extensio successiua par
tium realiũ priorũ, & posteriorum,
sed per hanc extensionẽ occupant, &
quasi replent spatiũ successiuũ ima-
ginariæ durationis, & illi fiunt præ-
sentia; ergo talis præsentia essentialis
est eis, & ideo occupatio determinatę
partis eiusdẽ spatij imaginarij, & præ
sentia ad illã intrinseca est determi-
natæ parti motui, & tẽpori, sine qua
nec potest esse in rerũ natura, neque
intelligi. Et propterea pertinet ad in-
trinsecã indiuiduationẽ eius, sicut ad
indiuiduationẽ talis præsentiæ loca-
lis pertinet respectus ad tale spatiũ, &
in hoc puto principaliter distingui
has duas opiniones; nã illa putat hãc
præsentiã in spatio imaginario dura
tionis extrinsecã, & accidentalẽ esse
motui, & tẽpori, nos vero dicimus es
se ei intrinsecã, neq; cõuenire illi per
aliquem modũ realem sibi inhæren-
tem, sicut præsentia in spatio loci cõ-
uenit corpori, sed per suã entitatem,
& rationẽ intrinsecã, in quibus inclu
ditur, eo modo, quo respectus ad spa-
tium cõuenit ipsimet locali præsen-
tiæ corporis, vt probat efficaciter no
stra ratio facta.

Secundo infero falsum esse, quod 62
dicitur, spatiũ quidem imaginarię du
rationis habere modũ, & ordinẽ sua-
rum partiũ fixum, & stabilẽ, seu im-
mutabilem, & necessariũ; ita vt semel
trãsacta parte, vel semel præterita nõ
possit vllo modo fieri iterum futura,
aut præsens, aut quæ semel est prior,
fieri posterior, & ideo nec illo modo
redire, tẽpus autem verũ, & reale nõ
habere modũ, & ordinem suarũ par-
tium realiũ necessarium, & immuta-
bilem, sed variari posse, ita vt pars se-
mel præterita possit fieri iterũ futu-
ra, & præsens; & quæ semel est prior,
potest fieri posterior per reproductio
nem, cuius rationẽ assignãt, quia spa
tium imaginariæ durationis conci-
pitur vt non factũ, sed quasi à se ha-
bens esse, & ideo vt independens ab
alio, & cõsequenter à se habens mo-
dum, & ordinem suarum partium, &
non dependentẽ ab alio, & propterea
nec mutabilẽ, aut variabilem; sed tẽ-
pus verũ habet esse dependens à suis
causis, præsertim à prima, & conse-
quenter non omnino immutabile, &
necessariũ, sed variabile, & pari ratio-
ne modũ, & ordinem suarum partiũ
variabilem habet modo explicato.
Falsum autẽ dicimus esse discrimen
hoc, atque etiam rationem eius, sed
dicendum verum tempus habere es-
se dependens à causis, quantum ad
actualem existentiam extra illas, ita
vt potuerit non fieri, vel non esse, &
postquam factũ est realiter, desinat,
sed quãtum ad rationem intrinsecã,
non solum specificam, sed indiuidua
lem suarum partiũ, & consequenter
quantũ ad modũ, & ordinẽ earũ im-
mutabile, & necessariũ esse, non mi-
nus, quã tempus imaginariũ, immo
hoc

hoc talē habere immutabilitatē ab illo. Quod sic probo, tēpus imaginariū non est factū, cum non sit reale, & verum, sed suū esse in eo consistit, quod ad similitudinē veri actu existentis, vel posßibilis excogitatū sit, alioqui imaginaria eius ratio non esset veritati cōformis, sed quasi tragica, & sine fundamento conficta, vt configere solemus chimerā, vel hirco ceruū, sed de imaginario concedunt habere esse, & ordinem, ac modū suarū partium immutabilem, & necessarium: ergo necesse est eadem habere tempus verū, à quo ea in cogitatione desumit. Secundò, spatium imaginariæ
63 durationis excogitatur quasi fluens, atq; cōpositum ex partibus futuris, præsentibus, & præteritis, & ideo nondū existentibus, actu existentibus, etiā non extantibus, sed hæc nō potest habere, nisi in quantū per similitudinē ad tempus verū eas habens, vel ex propria, & vera ratione essentiali postulans: ergo nec potest habere modū, & ordinē tamquā immutabilem, & necessariū excogitatū, nisi quia eū habet, vel postulet tēpus verū, & ex hoc colligitur, quod sicut de parte tēporis imaginarij asserunt, quod semel transacta nullo modo potest redire, nec etiā, quæ semel est pręterita, fieri futura, vel pręsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, ita asserendum sit de parte temporis veri, quod nō posßit semel trāsacta redire per reproductionem, nec semel præterita fieri futura, aut præsens, nec semel prior, fieri posterior. Ad primū argum. oppositæ sentētiæ distinguēda est maior, quod eadē numero actio instantanea posßit reproduci, nā si sit agētis naturalis, & corporei, negandū est, quia vnitas numerica eius ab intrinseco depēdet à tali instanti tēporis, in quo fit, & cum non posßit reproduci idē instans temporis iā transactū, sicut neq; idem tēpus, nec potest reproduci eadē numero actio in eo facta. Non est autē eadē ratio de actione diuina non depēdente à tēpore, se ex hoc non sequitur posse reproduci eamdē actionē successiuā, quia ab intrinseca pēdet vnitas numerica eius ex tali tēpore, in quo facta est. Et dū dicitur, posse Deū conseruare eamdē actionē corporeā per horam continuā, concedēdū est, sed negandū, quod infertur, nēpe posse interrumpere conseruationē eius per secundū quadrantem eiusdem horæ, & iterum eamdē numero illuminationem ponere in rerū natura per tertiū, & vltimū quadrantem, quia semel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conseruatur, nō potest eadē numero reproduci, vt probatū est propter intrinsecā dependentiā ex tali tēpore.

Ad secundū distinguenda est minor, nā præsentia localis, quā corpus acquirit in motu, duplex est, vna adæquata, & indiuisibilis, quā acquirit in singulis instantibus temporis, in 64
quo fit motus, alia inadæquata, & diuisibilis habens latitudinē secundū proportionē diuisibilem ad spatium, quā acquirit corpus per partes motus, & per totū, vnde eam non habet nisi dū actū mouetur, illā vero nō potest habere dū mouetur. Sed in primo nō esse partis motus præcedentis, vel in primo nō esse totius motus, si sit vltima, cū præsentia igitur adæquata quam prius habuit, potest Deus reproducere corpus iam corruptū, cū præsentia vero inadæquata atq; diuisibili repugnat. Et ratio differentiæ est, quia hæc est propriu s terminus motus, ex sua intrinseca ratione habens, quòd nō posßit acquiri, vel haberi nisi succeßsiue, atq; in motu,

motu, & per motũ; vnde sicut nõ potest reproduci idem numero corpus cũ eodẽ numero motu, quẽ prius habuit, ita non potest reproduci cũ eadem numero præsentia inadæquata, quã semel habuit. Præsentia vero adæquata, & indiuisibilis non est proprius terminus motus, sed sine motu etiã haberi potest, vt eã habuerũt corpora omnia in prima sui productione, quare bene potest produci à Deo non solũ sine motu, sed etiã sine actione dependente à tempore, quod si per motũ, vel actionẽ dependentem à tẽpore producenda esset, implicaret contradictionẽ semel extinctam reproduci.

65 Ad tertiũ negãda est minor, quod dependentia motus à tẽpore non sit sufficiens ratio, propter quã repugnet eumdem motũ numero reproduci. Et cum quæritur, an indiuiduatio motus depẽdeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Respondeo tã motũ, quã propriam eius durationẽ indiuiduari, per ordinem ad spatiũ imaginariũ durationis, ad quod intrinsecũ respectũ dependentiæ dicit, eo prorsus modo, quo pẽdet talis præsentia localis corporis, vel tale corpus sub ratione præsentis per illã à tali spatio imaginario, vnde sicut repugnat idẽ corpus habere eamdẽ numero præsentiam in diuerso spatio, ita repugnat eumdem motũ, eademq; durationẽ esse præsentẽ diuersis partib' spatij imaginariæ durationis. Et hæc est ratio propter quã repugnat idem numero reproduci, quia ex hoc sequeretur per locũ ab intrinseco diuersis partibus esse præsens. Et quod tandẽ infertur de æuo, difficultate prorsus daret, propter duplex discrimen inter æuũ ex vna parte, & tẽpus cũ suo motu ex altera, nã æuũ cũ sit duratio ex propria natura indiuisibilis, & ordinis superioris, hoc est nõ sublunaris, nec depẽdet à tẽpore vero, nec etiã imaginario, quare nõ indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius instãti. Præterea licet sit duratio, permanẽs tamẽ, & non fluens, nec intrinsecam habens successionẽ, quãuis sua virtute possit coexistere cuicumq; durationi inferiori, etiã successiuæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex hac parte nõ potest dependere indiuiduatio eius ab spatio temporis imaginarij, sicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerũ permanentiũ, vt permanentes sunt, vel vt in suo esse, & nõ in suo fieri cõsiderantur. Non ergo sequitur, quod repugnet eumdẽ numero Angelũ cũ eodẽ numero æuo prius anihilatum reproduci, quia iterũ creari potest à Deo, per actionẽ non dependentẽ à tempore, neq; ab æuo imaginario, motus vero, & tẽpus quomodocũq; fiant, intrinsecã habent dependentiã à tempore imaginario, vt probauimus, & ideo implicat contradictionẽ reproduci. Et hæc sint satis de hac quæstione perdifficili, ac de tota cõmentatione horũ librorũ Aristotelis de ortu, & interitu rerũ naturalium: faxit Deus optimus, & maximus, vt quæ in ea scripsimus grata sint ei futura, & reipublicæ litterariæ vtilia, & ita in laudem, & gloriam ipsius, ac Deiparæ virginis, necnon Angelici Doctoris D. Thom. cedant.

LAVS DEO.

INDEX

INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONUM QUÆ IN HOC PRIMO LIBRO CONTINENTUR.

INDEX CAPITVM, ET quæstionum, quæ in hoc secundo libro continentur.

INDEX RERVM OMNIVM NOtabilium, quæ in his commentarijs continentur.

Indi-

MATRITI,

Apud Ioannem Flandrum.

M. DC. IX.

FINE